ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 1er NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11654 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.654

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Մինչ Գահիրէի մէջ փորձեր կ'ըլլան լեզու գտնելու Լիբանանի կառավարութեան եւ Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպութեան միջեւ, այս վերջինի քոմանտոները կը շարունակեն յարձակիլ սահմանապահ զինուորներուն վրայ : Կը թուի թէ իրենց նպատակն է ազդել բանակցութեանց վրայ, աւելի լայն զիջումներ պարտադրելու համար Լիբանանի օրինաւոր իշխանութեան :

Էլ-Ֆաթհի նախագահ Եասէր Արաֆաթ ոչ միայն կ'ը պահանջէ գործելու կատարեալ ազատութիւն տալ իր ֆէտայիներուն, այլև պայման կը դնէ դատիքաչել պատասխանատուները վերջին օրերու արիւնալի դէպքերուն, ու նաեւ՝ անմիջապէս ազատ արձակել պաղեստինցի ու լիբանանցի այն բոլոր քաղաքացիները, որոնք վերջին օրերս ձերբակալուած են :

Դամասկոսի մէջ այս հարցի մասին կտրուկ ու վճռական յայտարարութիւններ ընելէ ետք, Արաֆաթ աւելցուցեր է, որ ինք եւ իր կազմակերպութիւնը կատարելապէս կ'ըմբռնեն Լիբանանի պայմանները : Անհրաժեշտութիւն մը կը նկատեն ազատ ու անկախ Լիբանանի մը գոյութիւնը եւ որեւէ ձեւով չեն սպառնար անոր հողամասերու ապահովութեան :

Լիբանանի մէջ իրենց ներկայութեան նպատակն է ո'չ թէ Պէյրութի, Տրիպոլիսի կամ Քէսրուանի վրայ յարձակիլ, այլ ազատագրել Պաղեստինի գրաւեալ քաղաքները, — Հայֆա, Եաֆա, Նազարէթ եւայլն : Նոյն նպատակին ուղղուած են իրենց գործողութիւնները Պաղեստինի արեւելեան սահմաններուն վրայ, Յորդանանի եւ Սուրիոյ մէջ :

Հասարակաց թշնամին մոռցած, Եասէր Արաֆաթի հայդուկները իրենց զէնքերը կ'ուղղեն խաղաղասէր Լիբանանի դէմ :

Սուրիոյ սահմաններէն եկող զինեալ ուժեր մեծ դիւրութեամբ թափանցած են Լիբանանի սահմաններէն ներս, 15 քիլոմեթր խորութեամբ, առանց դիմադրութեան հանդիպելու եւ տուն – տեղ եղած այնտեղ : Սուրիական սահմանագլուխի քոմանտոներու պետը, ուսանող Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի, թերթի մը թղթակցին յայտարարած է, որ եթէ ուզեն կրնան շատ դիւրութեամբ գրաւել ամբողջ Լիբանանը ... : Տրիպոլիսի խսլամական շրջանը աւելի դիւրին որս մը կը նկատուի հիւսիսային Լիբանանի մէջ գործող ֆէտայիներու համար :

Գահիրէի բանակցութիւնները կոչուած են փարատելու թիւրիմացութիւնները : Երկուստեք զիջումները հնարաւորութիւն պիտի ընծայեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու Լիբանանի սահմանագլուխներուն եւ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուր խռովութիւնները անպակաս են ատենէ մը ի վեր :

Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ կատարուած հաշտարարական փորձերուն հետ զուգընթաց դիւանագիտական աշխարհն ալ տենդոտ գործունէութեան լծուած է :

Զորս Մեծերը կրկին խորհրդակցութիւններ կը կատարեն՝ Մերձաւոր Արեւելքը խռովող ծանր կացութեան վերջ մը տալու նպատակով : Ամէնէն աւելի աշխատանք կը տարուի Ուաշինկթընի մէջ, ուր Ֆրանսական, անգլիական եւ խորհրդային դեսպանները մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցած են Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատու վարիչներուն հետ :

Փարիզի մէջ եւս կառավարութիւնը խզելով ցարդ իր պահած լռութիւնը, Լիբանանի հարցը դրած էր Զորեքշաբթի օրուան հերթական նախարարական խորհուրդի օրակարգին վրայ : Ֆրանսա այս առթիւ անգամ մը եւս կը շեշտէ իր համակրութիւնը հանդէպ Լիբանանի, որուն հետ դարաւոր կապերով կապուած է : Եւ աւելի առաջ երթալով, կը ցանկայ, որ ր առաջ վերջ տրուի արաբեւիսրայելեան վէճին, որ աղբիւրն է բոլոր չարիքներուն :

Երբ Մեծերը համաձայնին իրարու հետ, փոքրերը աւելի դիւրաւ կրնան զիրար հասկնալ :

Յուսա'նք, որ Գահիրէի հաշտութեան փորձերը յաջողութեամբ պսակուին : Մեծերն ալ ի վերջոյ երկուստեք ընդունելի պայմաններ գտնեն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՓՈԽՈՒԻՐ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՊԵՏԵՐԸ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Ուրբաթ օր լիբանանեան տաղնապը դեռ կը շարունակուէր : Զօր. Պուսթանի Գահիրէի մէջ միշտ կը սպասէր պաղեստինեան պատուիրակութեան ժամանումին : Եւ, հակառակ այն իրողութեան, որ Լիբանանցիները կարեւոր զիջումներ կատարելու հարկադրանքին տակ կը գտնուին, Եասէր Արաֆաթ կը շարունակէր նոր ճնշումներ բանեցնել Պէյրութի վրայ : Արդարեւ, քանի մը օրերու յարաբերական հանդարտութեան յաջորդեցին բուռն կռիւներ, որոնք, առաւելաբար, տեղի ունեցան պաղեստինեան ուժերու նախաձեռնութեամբ : Արդարեւ, հիւսիսային Լիբանանի մէջ արձակաղէններ ռոքէթներով ռմբակոծեցին Քոլվիանթի օդակայանը, վնասելով գլխաւոր շէնքը : Ֆէտայիներու ուրիշ խումբ մը, պազուքաներով եւ թնդանօթներով փորձեցին գրաւել Եըհա գիւղը, սակայն չյաջողեցան : Իսկ Թրիփոլիի միջնաբերդին մէջ ձախակողմեան արձակաղէններ միշտ դիրք գրաւած կը դիմադրեն բանակի ուժերուն դէմ, որոնք կը նախընտրեն ընդհանուր յարձակողականի մը չանցնիլ :

Ակնյայտ է, որ Պաղեստինցիները օժանդակութիւնը կը վայելեն Սուրիացիներուն : Լիբանան մուտք գործող արձակաղէնները լաւապէս զինուած են ռուսական, չինական եւ չեխ զէնքերով :

Շաբաթը կը լրանար եւ անորոշ կը մընար Լիբանանի ապագան : Աւելցնենք թէ Լիբանանի մէջ մթնոլորտը պայծառ չէ : Քրիստոնեայ երեք պարագլուխները՝ Շամուն, Ճէմայիլ եւ Էտտէ մտահոգ են եւ կը վախնան իրենք զիրենք գտնել կատարուած իրողութեան առջեւ : Շամուն ոչ մէկ արդիւնք կը սպասէ Գահիրէի ժողովէն, Ճէմայիլ աւելորդ կը նկատէ զանոնք, բայց անձնական դէտ մը զրկած է, իսկ Էտտէ ի յառաջագունէ դէմ եղած է պաղեստինեան որեւէ գործունէութեան լիբանանեան հողամասին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 87 տարեկանին մեռած է ծանօթ գրագէտ – բանաստեղծ Կորնէյ Զուկովսքի : Մեծ հռչակ կը վայելէր մասնաւորապէս իր մանկական պատմուածքներով : Մանուկներուն նուիրուած իր առաջին գրութիւնը լոյս ընծայած է 1916ին : Լենինի մրցանակին արժանացած է, երբ հրատարակեց «Նեկրասովի արուեստը» աշխատութիւնը : 1966ին, խորհրդային 62 գրագէտներու հետ գրաւոր պահանջեց Սինիավսքիի եւ Տանիէլի անպարտ արձակումը : Բաց նամակին հեղինակները դիտել կուտային, թէ «արուեստն ու գիտութիւնը չեն կրնար գոյութիւն ունենալ, եթէ հնարաւորութիւն չունենան նոր գաղափարներ արտայայտելու» :

ՆՈՊԵԼԵԱՆ երեք մրցանակներ եւս յանձնուեցան : Բնագիտութեան ճիւղին մրցանակը տրուեցաւ ամերիկացի գիտնական Մ. Ճել – Մէնի, քիմիագիտութեան ճիւղինը՝ անգլիացի Տ. Հարոլտ – Պարթոնի եւ նորվեկիացի Օ. Հասէլի :

ԼԻԲԻԱ պաշտօնական գիրով մը պահանջեց Անգլիայէն բանակցիլ շուտով՝ Լիբիոյ մէջ հաստատուած անգլիական զինուորական կայաններու պարպումին համար : Անգլիա ուժեր կը պահէ Լիբիոյ մէջ 1953ին ստորագրուած բարեկամութեան եւ դաշնակցութեան համաձայնագրին հիման վրայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հակալրտեսական սպասարկութիւնները երեւան հանեցին լրտեսական ցանց մը, որ կը գործէր տարիներէ ի վեր Ռումանիոյ հաշւոյն : Ռումանացի երեք դիւանագէտներ «անբաղձալի» անձնաւորութիւններ նկատուեցան Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ : Ձերբակալուած Ֆրանսացիներուն մէջ կը գտնուի Քէ տ'Օրսէի բարձրաստիճան պաշտօնատար մը :

ՌՈՒՍ զօրավար Գրիգորենկօ, որ ձերբակալուած էր Թաշկէնտի մէջ, երբ կը փորձէր պաշտպանել Խրիմի Թաթարներուն իրաւունքը վերահաստատուելու իրենց երկիրը, հինգ ամսուան բանտարկութենէ ետք փոխադրուած է հոգեբուժարան մը : Խորհ. Միութեան մէջ վերջին շրջանին սովորութիւն դարձած է իշխանութիւններուն համար անբաղձալի նկատուած տարրերը հոգեբուժարան առաջնորդել : Արդելափակման «քաղաքակիրթ» եւ մըն է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա խստօրէն բողոքեց Արեւմտեան Գերմանիոյ մօտ, երբ տեղեկացաւ որ Պրանտ Արեւմտեան Պերլին պիտի այցելէ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԸ 48 տարիէ ի վեր այսքան դեղեցիկ եղանակ մը չէր արձանագրած Փարիզի մէջ : Արեւօտ ժամերը երկար եղած են :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ հրետանին կրկին ռմբակոծեց եգիպտական դիրքերը Սուէզի ջրանցքին վրայ :

ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ, որ կը գլխաւորէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը Վիէթնամի Փարիզի ժողովին մէջ, առաջարկեց բանակցութիւնները կատարել դռնփակ : Հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութիւնը մերժեց :

ՄՈՍԿՈՒԱ վստահեցուց Ուաշինկթընը, թէ մտադիր չէ միջամտելու Լիբանանի հարցին մէջ :

ԱԼ – ԱՔՍԱՅԻ հրկիզման դատավարութիւնը կը շարունակուի : Հրկիզողը՝ Ռոհան, յայտարարեց, թէ Աստուած զինք պիտի նշանակէ թագաւոր Երուսաղէմի :

ՔԵՆԻԱՅԻ կառավարութիւնը հրամանագրով մը արգիլեց երկրին ընդդիմադիր կուսակցութիւններու գործունէութիւնը : Ոստիկանութիւնը նախապէս ձերբակալեց ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը՝ Օտինկան, ինչպէս նաեւ հազարի մօտ անձեր :

ՉԵԽ գրական ամսաթերթի մը խմբագիրը ութ ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ, համաձայն ամբաստանագրին, «հայհոյած» էր Ռուսերուն :

ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Գերեզմանիս կը մտածեմ ... ես չեմ ուզեր ունենալ ...
Ի՛նչ, հոն հողին թացութեան տակ, այն ինչ որ ես եմ այսօր
Պիտի մընայ խաւարի մէջ, պիտի չզգայ, եւ դարձեալ
Մարդիկ զայն զիս պիտի կարծեն եւ այցելել գան անոր ...

Հոն, աներեր, եւ չորս տախտակ ինծի ամբողջ տիեզերք,
Պիտի պառկիմ ես յաւիտեան, ներմակ լաթի մէջ կարուած,
Պիտի փտտիմ կամաց – կամաց, պիտի զատուին ոտքս ու ձեռք,
եւ որդակոյս մ'ընէ պիտի իրեն իմ գանկըս կալուած ...

Որդեր, որդեր զիս մաս առ մաս պիտի առնեն ու տանին,
Ես որդերու պիտի փոխուիմ եւ հողին մէջ ընթանամ,
Եւ սողոսկիմ պիտի վըրան ուրիշներու դիակին ... :

Ահ, ոչ, հերի՛ք ... : Կը փափաքիմ ըլլալ այն մուխը տարտամ՝
Որ կը թըռի ծխնելոյզէն, եւ այն քիչիկ մը փոշին՝
Որ կը մընայ, մաքուր ու նուրբ, խորն անդորրիկ սափորին ... :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

×

ՄԵՌԵԱԼԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ո՛, մահն անոյշ է այնքան, ինչպէս հասուն թուզն ամրան,
Եւ հողին տակ ի՛նչ ցերեկ եւ ի՛նչ պայծառ կէս գիշեր,
Իմաստութեան խոր ծառէն երբ շըրթունքնե՛րըս կերան՝
Համն ականջիս կը հրծծէր. — Կե՛ր, սակայն զիս մի յիշեր,

Մահը քնքոյշ է ա՛յնքան, ինչպէս թուշերն աղջկան,
Իր պալատէն կը ջամբէ հացն ըսպիտակ ամէնուս,
Եւ երբ յանկարծ մէկը լայ՝ դիտելէն ձեր լուսընկան
Կուգայ նաժիշտ մը գրգուել, հագա՛ծ բեհեզ ու սընդուս :

Դուք բաց գիրքն էք վերեւի, մենք փակ մատեանն անհունին,
Ձեզ կը գըրէ արեւն, այլ ո՛չ ոք սակայն չի կարդար,
Մինչ մեր աստուածն որ ունի անէութեան բանալին՝
Գըրեց. — Կարմիր տառապանք, մելանս իմ սուրբ եւ արդար :

Բայց, մի՛ կոծէք, հէ՛ք մարդեր, ցուլերու պէս կատաղի,
Զըլլայ որ լո՛յսը մարի լրռութեան շէկ կանթեղին,
Թո՛ղ ձեր սըրտին ծովն աղի՝ մարգարտօրէն խաղաղի,
Զի մահն անո՛յշ է այնքան, հատիկն ինչպէս խաղողին :

ԱՀԱՐՈՆ

ԱՄԵՆԱՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Կիրակի թիւ Նոյեմբեր 2), մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Նոյեմբեր 4 :

ՅՈՒՇԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Ա.

1908ին, Թուրքիոյ մէջ հռչակուած կեղծ ու պատիր Սահմանադրութիւնը, պէտք է խոստովանիլ, թէ մէկ քանի տարի ազգային եռուն գործունէութեան պատեհութիւն տուաւ :

Ատափազարցիները ապացուցուած երդի սիրահարներ եղած են : Համիտի բռնակալութեան շրջանին արգիլուած ըլլալով ազգային երգեր երգել : Տարեցները գաղտնի, տուներնուն մէջ կ'երգէին կամաց, զգուշութեան համար ու մենք՝ պզտիկներս ալ մտիկ ընելով կամաց կամաց կը սորվէինք ու գաղտնի կ'երգէինք :

Մետաքսի մանարաններուն մէջ աշխատող կիները եւ աղջիկները, մեծամասնութիւնով թրքերէն չէին գիտեր ,— կը խորշէին թրքական շարքիներէն ու կ'երգէին եկեղեցական շարականներ : Տնական գործերով զբաղող տիկիններն ալ ետ չէին մնար աշխատաւորուհիներէն, եւ անոնք ալ կրօնական երգերով կը կատարէին իրենց գործերը : Օտար հիւր մը , իրաւունքով ըսած է, թէ Ատափազարի հայկական թաղերը շրջող մը, ինքզինքը եկեղեցիին մէջ կը զգայ :

Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք , երբ ազգային երգերը արտօնուեցան , կուսակցական եւ ազգային յեղափոխական երգերը ամէնէն առաջ մուտք գործեցին Ատափազար :

Եթէ ոչ Պոլսէն առաջ, գրեթէ անկէ քիչ ետք, Ատափազարի մէջ կազմուեցաւ 150 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը , որ տուաւ կարգ մը երգահանդէսներ : Եւ 1909ին, երբ պատահեցաւ Ատանայի ջարդը, այս երգչախումբը տուաւ յաջող երգահանդէս մը եւ բաւական կարեւոր հասոյթ մը ապահովելով՝ ղրկեց Ատանա , կարօտ ազգակիցներուն օգնութեան սընտուկին : Ասոր համար, օրուան Պատրիարքէն ստացաւ օրհնութեան գիր :

Երբ Կոմիտաս Վարդապետ 1911ին Պոլիս եկաւ ու կարգ մը երգահանդէսներ տուաւ, Ատափազարցիները իրար անցան, որ իրենց ալ այցելէ : Բայց, շատ զբաղած ըլլալուն , հազիւ 1913ին կարողացանք զայն ունենալ մեր մէջ :

Ատափազարի մէջ ունէինք Գէորդ Շիրինեան անունով նշանաւոր ուսուցիչ մը , որ բաւական երկար տարիներ պաշտօնավարած էր ազգային կամ իր անհատական վարժարանին մէջ, եւ այն ժամանակուան ազգային կեանքը վարողները, գրեթէ ամէնքն ալ իր աշակերտներն էին :

Մեր երախտագէտ ազգայինները որոշեցին տօնել այս պատուական ուսուցչին յոբելեանը : Որպէսզի հանդէսին փայլը աւելնայ, հրաւիրեցին Կոմիտաս Վարդապետն ալ, որ իր սուղ ժամանակը զոհելով՝ եկաւ Ատափազար :

Ամբողջ Հայութիւնը ոտքի էր, եւ անոնք իսկ , որ գործի բերմունքով պիտի չկարենային ներկայ ըլլալ հանդէսին , ամէն բան մէկ կողմ ձգեցին եւ ներկայ եղան :

Հանդէսը սկսաւ բանախօսութիւններով, խմբերգներով եւ արտասանութիւններով : Բայց մեր աչքին բան չէր երեւար : Անհամբեր կը սպասէինք Վարդապետին երգելուն :

Վերջապէս եկաւ օրհնեալ պահը ու Կոմիտաս Վարդապետ սկսաւ երգել : Բայց ի՛նչ երգ : Ամէնքս ալ յափշտակուած կախուած էինք իր շրթներէն, որոնցմէ ելած եղանակները մեզ ուրիշ աշխարհներ կը փոխադրէին : Ու մենք սուսիկ – փուսիկ կը հետեւէինք երգերու ելեւէջներուն, մաղթելով որ երբեք վերջ չունենան աստուածատուր այն եղանակները : Ժողովուրդի փափաքին ընդառաջ երթալով՝ Կոմիտաս երգեց բաւական երգեր, որոնց մեծամասնութիւնը անծանօթ էին մեզի ու մենք վերացած կը հետեւէինք անոնց : Երգելը դադրած էր, բայց մեր ականջներուն մէջ դեռ կը հնչէին հոգեպարար եղանակները, ու վերացած՝ չէինք կըրնար համոզուիլ թէ՝ վերջացած է :

Հակառակ մեր հայրենակիցներու բուռըն փափաքին, որ ատեն մը մնայ մեր մէջ, Վարդապետը կարեւոր գործերու պատճառով մեկնեցաւ միւս օր, խոստանալով մօտ օրէն կրկին այցելել մեզի ու մնալ մէկ քանի օր :

Կոմիտաս Վարդապետ խօսքը յարգեց ու ատեն մը վերջ, կրկին մեր մէջ եղաւ ու մնաց բաւական երկար :

Ատափազարի Գայիանեան վարժարանի Սանուհեաց Միութիւնը սարքած էր գեղարուեստական երեկոյթ մը, որուն նախագահութիւնը շատ սիրով յօժարած էր ստանձնել Կոմիտաս Վարդապետ : Եղան ուղերձներ, արտասանութիւններ ու նուագերգութիւններ : Բայց բոլոր ներկաներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Կոմիտաս Վարդապետի երգելիք կտորներուն վրայ :

Վ. Յ. ՔԻՒՓՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԹԱՍ ԲԱՐՈ՛Վ, ՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուխտի եւ յարգանքի պարտականութիւն մըն ալ կատարեցինք խմբովին այցելելով Ծիծեռնակաբերդի վրայ կառուցուած, նահատակաց յուշարձանին : Տըխրադէմ կը յառաջանանք եւ զգոյշ ոտնակոխ չընելու համար հարիւրաւոր շիրիմներ, կը բոլորուինք դամբարանին մէջ , անշէջ բոցին շուրջ, եւ կը վերյիշենք մեր ցեղի ահաւոր կոտորածն ու զարհուրելի տառապանքը, կը յիշենք մեր սիրելիները որոնք անթաղ մնացին տարագրութեան մահասարսուռ ճամբաներուն վրայ, եւ յուզուած՝ եկեղեցական մեղեդիներու ազդեցութեան տակ , կուլանք ու կ'արտասուենք ամէնքս , կուլանք խոր կըսկիծով եւ դառն հեկեկանքով : «Անիծեալ Թուրք» կ'ըսէ մամիկ մը քովէս, արցունքը սրբելով : Մտովին իրաւունք կուտամ անոր ու կը մխիթարուիմ որ հակառակ մեր այս բոլոր տառապանքներուն Թուրքը չհասաւ իր նպատակին, մենք կանք ու պիտի մնանք յաւիտեան : Ապացոյց, ահա, վերաշինուած հայրենիքը, որ օրէ օր իր բարգաւաճի շնորհիւ հայ ստեղծագործ հանճարին եւ հայ շինականի ուժեղ բազուկին, երիտասարդութիւն մը զարգացած ու գիտակից, որ կը նայի լաւ յոյսերով ապագային :

Սարդարապատ : Հայկական մարտական ուժի, քաջութեան եւ հերոսութեան վայրըն ալ այցելեցինք, Երեւանէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու, ուր կան մեծ յաղթանակը խորհրդանշող յուշարձաններ, կը կարդանք տեղ մը «հայրենիքի փրկութեան համար զոհուածներուն յաւերժ փառք » : Մեր առաջնորդուհին կը պատմէ թէ, հոս է որ 1918 Մայիսին կռիւներ տեղի ունեցան, Թուրքը պարտուեցաւ եւ ստեղծուեցաւ Հայաստանի հանրապետութիւնը : Բոլորս լիաթոք կ'երգենք « Ազատութեան սիրոյն համար շատ արիններ թափուեցան, անմեղ հայրեր ու զաւակներ եկան այստեղ թաղուեցան» եւայլն : Ուրախ ենք եւ հպարտ, ճաշարանին մէջ տեղական նուագախումբ մը կը հնչեցնէ «Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես » , չորրորդ գնդի հրամանատար, Կռունկ եւ այլ հայրենաշունչ եղանակներ : Կը ձայնակցինք մենք ալ, կը ճաշենք, բաժակներ կը պարպենք նահատակներուն եւ հերոսներուն յիշատակի եւ զուարթ տրամադրութեամբ կը վերադառնանք «Արմենիա» հիւրանոցը :

Կ'այցելենք Գառնիի աւերակները , մեր հեթանոսական մեհեանը եւ պաշտպանութեան ամուր բերդը : Պատմական տեղեկութիւններ կուտայ մեզի, Փրօֆ. Առաքելեան, իսկ վերակառուցման աշխատանքները կը կատարէ Փրօֆ. Ալեքսանդրը Սահինեան : 4500 տարուան ամրոց է եւ 25 տարի աշխատած պէտք է ըլլան շինելու համար այսքան ամրակուռ բերդ մը, որ միակն է իր տեսակին մէջ, կառավարութիւնը ըրած է մասնաւոր յատկացում այս աշխատանքներուն համար :

Կ'այցելենք Ս. Գեղարդ, ժայռերու մէջ շինուած դարաւոր վանքը , ուր կայ նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ճգնարանը :

Երկու քահանայ եւ վարդապետ մը պաշտամունք կը կատարեն ամէն օր : Կարճ արարողութիւն մը եղաւ մեզի, ուխտաւորներուն համար :

Երեւանը հարուստ է իր թատերական կեանքով եւ բոլոր սրահները միշտ զբաւուած են նախապէս : Կայ Օփերան, Սունդուկեան, Պարոնեան եւ Տրամաթիք թատերասրահները : Բախտաւորութիւնը ունեցայ տեսնելու «Անոյշ»ի ներկայացումը « Տրամաթիք »ի մէջ, երիտասարդ ու խոստումնալից ուժերու կողմէ, բեմական նոր եւ արդիական ձեւով : — Օփերան փակ էր, դերասանները Մոսկուա կը գտնուէին այդ շրջանին, Յ. Թումանեանի հարիւրամեակի առթիւ :

Պարտիզակցի բարեկամներով հաճելի շրջապտոյտ մը ըրինք դէպի Դիլիջան , անձնական երկու կառքերով : Անոնց նը պատակն էր ցոյց տալ մեզի հայրենիքի ջրառատ ու կանաչ վայրերը : Օդը դեղեցիկ է ու պայծառ , Սեւանը անդամ մը եւս կը բարեւենք, կ'անցնինք քանի մը գիւղերէ ու կէս օրին բացօթեայ կը ճաշենք դետակի մը ափին, զովասուն ծառերու հովանիին ներքեւ :

Կը շարունակենք մեր ճամբորդութիւնը, կ'անցնինք Կիրովականէն, ճարտարարուեստի քաղաք, երրորդը իր մեծութեամբ, որ ունի գիմիական գործարաններ, հոս է որ քարին արուեստական մետաքս կը պատրաստուի : «Սպիտակ» գիւղին մէջ ալ շաքարը կը պատրաստուի , ուրկէ առած է իր անունը, շրջանները կան ընդարձակ արտեր, շողքամի եւ արօտատեղի ոչխարներուն համար : Կը կարդամ «Աշտարակ, գիւղի մուտքին , ու վարորդին հետ կ'երգենք «Ախ թռիր ծիծեռնակ, ծնած տեղս Աշտարակ անդ շիներ քո բոյնը, հայրենի կտուրի տակ» :

Կը հիւրասիրուինք պատուական հայրենակցի մը կտուրին տակ, որ որպէս շինարար վարպետ, երկար տարիներ աշխատած է ու շէնքեր բարձրացուցած Աշտարակի մէջ : Ունի երեք զաւակներ, երեքն ալ համալսարանական, մեծը արդէն լրացուցած է եւ օգնական ուսուցչի պաշտօնը ունի համալսարանին մէջ :

Դարձեալ պէտք է ճաշենք, եւ ըստ ընկալեալ սովորութեան , իւրաքանչիւր գաւաթ պէտք է պարպուի բաժակաճառով մը : Պէտք է ըսել որ Հայաստանի ժողովուրդը բացառիկ շնորհ եւ յատկութիւն ունի այդ մասին, ու եթէ ես ալ քիչ մը եւս հոն մնայի, թերեւս, հակառակ մեծ տկարութեանս, ստիպուած , ես ալ ճառախօս դառնայի ... :

Ափսոս որ շատ քիչ մնացինք հայրենիքի մէջ, այսքան հեռաւոր ու երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ : Շատ տեղեր ունէինք տակաւին տեսնելու, շատ հրաւէրներ ընդունելու, սիրելիներու կարօտը առնելու, սակայն ինչ որ տեսայ եւ ինչ որ պատահեցաւ, միշտ պիտի յիշեմ, պիտի յիշեմ Երեւանի պաղուկ եւ կազդուրիչ ջուրերը, վարդագոյն շէնքերը, յուշարձանները, վեհափառ Մասիսը, եւ «Մայր

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Շատ բան ըրած է ինծի, բարեկամ, պատասխանեց Սամոլ : Շատ մեծ տխրութիւն պատճառած է ան ինծի : Այս բոլորը կ'ըսեմ ձեզի, որպէսզի գիտնաք թէ ինչո՛ւ համար թամբած ենք մեր ձիերը եւ ինչո՛ւ հեռաւոր Հունգարիայէն եկած ենք Թառնիոլի այս գաւառը : Շատ երկար ժամանակ չէ անցած այն օրէն ի վեր, երբ մեր վրանները հաստատել տուած էի այս հովիտին մէջ : Ձեզմէ ոչ ոք այն ատեն մաս կը կազմէր մեր խումբին : Ես զաւակ մը ունէի, երիտասարդ մը՝ կայտառ, հուժկու, քաջարի, որուն նմանը կար մեր խումբին իր տարեկիցներուն մէջ : Իմ սիրելի Մէքէնս էր անիկա : Ամէն ինչ էր ան ինծի համար : Իրեն հետ եւ իրեն համար ես կը շրջէի ամբողջ աշխարհը : Եւ ո՞վ եղաւ իմ բովանդակ երանկութիւնս կործանողը... Այն մարդը, որուն կը սպասենք այստեղ : Նոյնինքն տիրականը Քոզիաքի դղեակին, սա հըսկայ քարակոյտին, վե՛րը, որ կը տեսնէք մշուշին մէջ : Պզտիկս գացած էր վերցնել ձի մը իր ախոռէն : Օ՛հ, ի՛նչպէս խորամանկ էր իմ Մէքէնս : Եւ իմ աչքերուս առջեւ ասպետը սպաննեց զայն : Ես դուրս տարի դղեակէն իր մարմինը՝ ուսերուս վրայ : Ի զուր յուսացի թէ իր սրունքը պիտի դարմանուէր եւ պիտի առողջանար : Բոլոր դարմանները անօգուտ եղան : Ցաւերը հետզհետէ սաստկացան, ոսկորները դուրս ցցուեցան իր անդամներէն եւ մեռաւ խեղճը : Ահաւասիկ, ընկերնե՛րս, դուք գիտէք այժմ, թէ որո՛ւ կը սպասենք այստեղ : Այլեւս այդ մարդը ոչ մէկ ազատում կրնայ յուսալ, անդամ մը որ իմ ճանկերուս մէջ գտնուի :

— Լսէ՛, ըսաւ յանկարծ երիտասարդներէն մին, ձիեր են որ կ'անցնին :

Եւ, իսկապէս, սմբակներու վազքը կը լսուէր երեկոյեան մշուշին մէջէն :

Անմիջապէս գնչուները շարժեցան դէպի իրենց ձիերը եւ բարձրացան թամբերուն վրայ : Պահուըտած մացառներու ետին, պաշարեցին ճամբան, մերկ բռնած իրենց երկար եւ հատու դանակները :

Երեք ձիաւորներ քառասմբակ իրենց կը մօտենային : Առաջինը՝ Փիէռ Քոզիաքն էր. անոր կը հետեւէին երկու սպասաւորներ, որ իրեն կ'ընկերանային, ինչպէս սովորութիւն էր, մեծարանքի համար, եւ ոչ թէ վտանգի մը պահուն որպէս պաշտպանողներ :

Գնչուները, իրենց ջորիներուն վրայ, յանկարծ շրջապատեցին զիրենք. իրենց լաւ սրած դաշոյնները կը ճօճէին եւ տէրն ու ծառաները դեռ սարսափէն չսթափած, արդէն իրենց ձիերէն նետած էին վար եւ թոկերով կապած : Մանաւանդ ամէնէն աւելի իշխան Փիէռը սարսափած էր, շնչառութիւնը կորսնցնելու աստիճան :

— Ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, ըսաւ վերջապէս : Ազատ թողէք զիս, կ'աղաչեմ ձեզի : Ես Փիէռ Քոզիաքն եմ, ոչ ոքի չարիք չեմ հասցուցած : Թողէք զիս... Ես ձեզի դրամ կուտամ... կուտամ ամէն բան... դղեա՛կը... Միմիայն ազատ թողէք զիս : Ես շատ մեծ թիւով հարազատներ ունիմ. անոնք ձեզ խիստ կերպով կը պատժեն եթէ վնաս հասցնէք ինծի :

Փիէռ երկիւղէն կը դողդղար եւ կը վախնար իր մորթը վրայ տալէ, երբ արդէն մահը ցցուած էր իր աչքերուն դիմաց : Նոյնիսկ չէր գիտեր թէ ի՛նչ կը խօսէր :

Գնչուները կը խնդային, կը ծաղրէին զինքը, եւ անդութօրէն կը հրմշտկէին :

— Աղաչանքներովդ չես կրնար ազատիլ, թշուառական, ըսաւ անոնցմէ մին :

— Բարեկամներուդ հետ պիտի ողջագուրուիս դժոխքին մէջ, աւելցուց ուրիշ մը :

— Դժուար պիտի ըլլայ այս մարդը կախել, իր կուզիկը բուսած է ճիշդ կըռնակին մէջտեղը, ըսաւ երրորդ մը :

— Մենք կը դնենք զայն փայտերու կոյտի մը տակ, որպէսզի տափակնայ, վրայ բերաւ չորրորդ մը :

— Ձգեցէք ծառաները, հրամայեց Սամոլ : Բայց զինքը բերէք հոս, կրակին մօտ, որպէսզի վերահաստատենք մեր ծանօթութիւնը, եթէ երբեք մոռցած է զիս : Կրնաք նոյնիսկ իրեն ըսել թէ ի՛նչ կը նշանակէ ծառէն առկախ այս չուանը, անդիի աշխարհը մուտք գործելէ առաջ :

Գնչուները խարոյկին մօտ բերին Փիէռը, եւ, չարութեամբ, զբօսնուլ սկսան անոր կուզիկը սուր երկաթով մը ծակծըկելով, երբ ինք արդէն մահը իր մորթին վրայ կը զգար :

Դժբախտ մարդը արդէն ինքզինքը կը կարծէր յաւիտենականութեան սեմին վրայ. գրեթէ կորսնցուցած էր իր խելքը, տեսնելով կախաղանի պատրաստութիւնները իր գլխուն վրայ : Այնքան երկար ժամանակներէ ետք կրկին կը մըտածէր Աստուծոյ մասին, որուն անունն իսկ գրեթէ մոռցած էր իր շատ թարմ տարիքէն ի վեր : Եւ Աստուած իրապէս խնայեց զինքը : Գնչուներու պետը՝ Սամոլ, մօտեցած էր իրեն. երբ խարոյկի աղօտ լոյսին մէջ ուղղակի ճակատէն դիտեց Փիէռը, զարմացաւ :

— Այս ի՞նչ է : Բայց այս այն մարդը չէ : Ասիկա այն չէ, որ ես կը փնտռեմ : Արձակեցէք զինքը :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(13 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. ԲԱՍ

ՄՈՎԻՍԵՍ ՏԱՒԹ

ԵՐԿՈՒՆՔ ՏԱՒԻ

— Ամէն բան պատրաստ է, Մովսէս աղա, ըսաւ մարդը ներս մտնելով։ Ձիերը թամբուած են, ճամբուն ալ պէտք եղածը դրած ենք։

Մովսէս աղան ոտքի ելաւ, գնաց պատուհանին առջեւ, ապակիները բացաւ, ձայն մը տուաւ դուրսի մարդուն, յետոյ դարձաւ ու նայեցաւ կնոջ եւ զաւակներուն։ Ամէնքն ալ լուռ էին, ամէնքն ալ տխուր։ Ամէնքն ալ կարծես կը սպասէին, որ ինք խօսի։ Ան ալ խօսեցաւ։

— Ես կ՚երթամ, ըսաւ, բայց ձեզ կը թողում ինծի համար մի՛ վշտանաք։ Ես ինծի համար ոչ մէկ վախ ունիմ։ Ես գիտեմ, որ ինծի ոչ ոք բան մը չի կրնար ընել։ Ես ինծի համար ոչ մէկ թշնամի ունիմ։ Ես ամէնուն բարի եղած եմ, ամէնուն օգտակար եղած եմ, ինչպէս որ կարելի էր։ Ես ոչ ոքի չարիք ըրած եմ, ոչ ոքի վնաս տուած եմ։ Ես ոչ ոքի դէմ ոչ մէկ մեղք գործած եմ։ Ես ոչ ոքի դէմ ոչ մէկ յանցանք գործած եմ։ Ես ոչ ոքի դէմ ոչ մէկ ոճիր գործած եմ։ Ես ոչ ոքի դէմ ոչ մէկ ոճրագործութիւն

Պ. Անրի Պուշառ եւ զաւակները՝ Ժորժ եւ Ռոժէ, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Թէք – նէճեան, Պ. Լօրան Մեխիթեարեան, Տէր եւ Տիկին Լուի Պուշար եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Թէքնէճեան եւ զաւակնե – րը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագա – ները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զուկին, հարսին, եղբօր զաւկին եւ ազգականին՝

ԱԶԳԱՆՈՑՇ ՊՈՒՇԱՐԻ
(Ծնեալ ԹԷՓՆԷճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սէն Պրիւնօ մատրան մէջ, հայկական ծէսով եւ մարմինը կ'ամ – փոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ ընկատել։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴԷ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերուհիները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ Տէ Քոնվա – լէսան։ Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներ – կայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ։

×

ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէննի, Տէսինի եւ շրջանի բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 4ին, Ապ. Տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ։

Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Ներկայ կ'ըլլայ ՀՕՄի ներկայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Սերեժա Խաչատրեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Անդրանիկ Արշակի Խաչատրեան, ծնած 1915ին Լեռնային Ղարաբաղի Մարտակերտի շրջանի Զան – գեզուր գիւղը։ 1939ին գինուոր կանչը – ուած է եւ անհետացած հայրենական պա – տերազմին։ Կը կարծուի որ Ֆրանսա է։ Պատերազմէն առաջ ուսուցիչ եղած է (լեզուի եւ գրականութեան), իր գրական գործերը հրատարակուած են թերթերու եւ ամսագրերու մէջ։ Իր եղբայրներուն ա – նուններն են՝ Բախչէ, Սերօ, Ճիվանչիր, Զորիկ, մօրը անունը՝ Սոնա։ Լուր ունե – ցողներէն կը խնդրուի դրել Սերոժա Խաչատրեանի, Հոկտեմբերեան Պողոտա, Տուն 35, Բնա – կարան 2, Երեւան 18, Հայաստան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթա – կոմիտէն չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Քրիստա Նէտիլեանէ յիսուն ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Գոհարիկ Տէր – Վարդանեանի մահուան առթիւ։

×

Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հարիւր ֆր. Տիկին Ա. Ալէքթճեանէ իր ամուսնոյն Գրիգոր Ալէքթճեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գոհարիկ Տէր Վարդանեանի (Զէյնկի – լէրցի) մահուան առթիւ, Ալֆորվիլի եկե – ղեցւոյ օժանդակ տիկիններ կը նուիրեն հարիւր ֆրանք Ալֆորվիլի եկեղեցին, 100 Նոր Սերունդին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ԱՒՍՏՐԻՈՑ ԱՐԵՒՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին։

ԹԻՐՆՕ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ։ Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն։ Պանդոկ՝ Յատ Վիներ, հանդստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր։ Անմիջապէս ար – ձանագրուիլ՝ կանխավճար՝ 50 ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին։

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ։

ZELL AM SEE

Յունուարին։ Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին։

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշբրվիրթ, առաջնակարգ, հանդստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամ – ուած ճաշեր։ Դահուկ եւ զանազան ժա – մանցներ։

Կանխավճար 50 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին։

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռ – նարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւա – գոյն պայմանները ամէնէն ցած դիներով։

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն ս'Օռ (Օվերնը), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 ֆրանքի։

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՍ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Նոյ. 8), ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ։

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ)

Փարիզի Հայկական Թաղամասը
Աչխատակցութեամբ
«Թորոս Րոսլին» արուեստի ընկերութեան
Կը ներկայացնէ

ՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Նուիրուած ստեղծագործութիւններուն Հայաստանի երեք արուեստագէտներ՝
Օր. Քնարիկ Վարդանեան
Պ. Միհրան Աւետիսեան
Պ. Յովհ. Շարամպէյեան

Բացումը կը կատարուի Շաբաթ, 1 Նո – եմբեր, ժամը 16·30էն 20·30։

Եւ ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Հայկական Թանգարանին մէջ,
59, Ավընիւ Ֆոշ – Փարիզ (16)

Եւ բաց կը մնայ ամէն օր ժամը 14էն ակսեալ։ Մինչեւ Նոյեմբեր 7։

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օ – դանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օ – դանաւային բոլոր ընկերութիւննե – րու միջոցով (ամերիկեան, ֆրան – սական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունա – կան եւայլն եւայլն)։

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը։

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18։

ՇՈՒՏՈՎ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԿԵՂԻՔ

1970-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ (1929–1970)
Այս տարի ձօնուած՝ սիրով եւ երախտապիտութեամբ, մայր կուսակցութեան՝
Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ։

Խնամուած եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր եւ մաքուր տպագրութիւն։ Ազգային, պատմական եւ յեղափոխական դէմքերու եւ դէպքերու մասին հակիրճ տեղեկութիւններով։ Ինչպէս նաեւ՝ ազգային ու կրօնական ծօներու եւ պատմական կարեւոր թուականներու յիշատակութեամբ։ Բազմաթիւ նկարներով զարդարուած գեղեցիկ հրատարակութիւն մը։ Անխտիր բոլոր հայ ընտանիքներու պատին լաւա – գոյն զարդը եւ մտերիմ բարեկամը։ Իր տեսակին մէջ՝ եզակի գործ մը։

Այս տարուան օրացոյցին կողքը զարդարող խորհրդանշական գեղեցիկ նկարը պատրաստած է Մարսիլահայ ծանօթ նկարիչ Պ. Ալէն–Ազատ Արզումանեան։

Գին՝ 10 ֆրանք — Գին՝ 10 ֆրանք — Գին՝ 10 ֆրանք

Այժմէն ապահովեցէք ձեր «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը։

Ապահրանքներու համար անմիջապէս դիմել հետեւեալ հասցէին.
Monsieur HOVSEPIAN G.
51, Bld. des Grands Pins 13e Marseille (10e)
C.C.P. 2542-89 Marseille

Բոլոր ապահրանքները եւ դրամական առաքումները կատարել միայն ու միայն վերեւ նշանակուած հասցէին։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի Քաղաքապետարանը։
Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

×

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպլի սրահին մէջ (51 Րիւ Կոնվենսիօն)։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՒ

Արաքատի Առաքելեանը կը փնտռէ իր հայրը Սանասարուկ Գալուստի Առաքել – եան, ծնած 1909 Սոչի քաղաքը (Վրաս – տան), կորսուած է հայրենական պատե – րազմի ժամանակ, մօրը անունը Էլմաս, կնոջը՝ Արփենիկ։ Կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Տիւկն Ագնիւ Խահակեան, փողոց թիւ 7, մուտք 3, բնակարան 34, Երեւան 6 Հայաստան։

Տէր եւ Տիկին Մանուկ եւ Օֆելիա Յովսէփեան կը փնտռեն իրենց հօրեղ – բայրը Յակոբ Յովսէփեան Կիլիկեցի, ծը – նած Ատանա։ Կը կարծուի ըլլալ Փարիզ կամ Սէն Շամօն։ Իմացնել Մանուկ Յով – սէփեանի Երեւան 18, Սիրը Ինթերնան, 70 Բ, մուտք 3։ Ա. յարկ։

Արամ Դաւիթեան Զիթողցի (Կարին) կը բնակի Երեւան, դպրոցական փողոց թիւ 80։ Կը փնտռէ իր մօտ ազգականը Վա – հանը, ծնած Երզնկա, մօտաւորապէս 70 – 72 տարեկան։

Կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալը։ Գիտցող – ներէն կը խնդրուի վերոյիշեալ հասցէին իմացնել։

×

Կարապետ Մանուկեան, կ'ապրի երե – ւան Աբովեանի շրջան Մանասարիս պիւղը, ծնած է Խալաթ կամ Ախլաթ շրջան Դա – պաւանք պիւղը, կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Ճեղայիր Սարգիսեանը, հօր ա – նունը Խնկօ, քրոջ անունը Գիւլիզար, որ 1920 թուականին կ'ապրէր Ամերիկա, այժմ Մարսէյլ քաղաքը կ'ապրի Ճեղա – յիրի տեղը պիտցողներէն կը խնդրուի վե – րի հասցէին իմացնել։

×

Մանասեան Ազուան Հայկի, հօր անու – նը Հայկ, մօր անունը Երիկնազ, ծնած 1927, Վրաստան Դիլիսկա պիւղը, կը փնտռէ իր հայրը՝ Հայկ Մանասեանը, 1942ին եղած է Քուպանի շրջանը կռիւ, աւելի վերջը կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսա։

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 4 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11655 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.655

«ՄՇՈԿՈ՛ՅԹ» ԿԸ ԾԱՄԵՆՔ...

Հոկտեմբերը «մշակոյթի ամիս» էր: Տօն Թարգմանչաց վարդապետաց՝ ո-րոնք, ինչպէս պատկերացուցած է Սիամանթօ, «ադամանդեայ ապառաժ»ի մը վրայ ամրացուցին ազգային մեր գոյութիւնը, քաղաքականօրէն անստոյգ մեր ճակատագիրը դէթ մշակութապէս փրկելու համար «դամբանի սեւ մրուրէն»...

Ասկէ առաջ ոսկեխօսիկ գրիչ մը՝ Բենիամին Թաշեան, տուաւ «աւուր պատշաճ»ի իր տուրքը, յանուն Հայութեան: — Հաւանօրէն քանի մը ճառ ու քարոզ ալ խօսուած ըլլան եկեղեցական ու դպրոցական բեմերէ: Մէկն ու միւսը կրնան պարզած ըլլալ անշուշտ, թէ ինչ ըրին թարգմանիչները, ինչ ուղի հարթեց գրերու գիւտը, ուր հասաւ հայ մշակոյթը այբուբենի հրաշքով, ու ինչ կը մտածեն նաեւ օտարները՝ իրագործուած վաստակին եւ Հայուն իմացական կենսունակութեան մասին...

Աքլորի ձայնին հետ կը շփենք մեր աչքերը ամէն տարի, պատուհանէն կը նայինք հորիզոնին, եւ, ապահով ու անխըռով, կը վերադառնանք վսեմական նոյն մրափին:

Տօնը յիշատակելէ եւ պաղունց մը խունկ ծխելէ ետք, զոհացումը կ՚ունենանք մեր պարտքը վճարած ըլլալու:

«Մշակոյթ»ի իմացումը, մեր օրերուն, իրագործուածի մասին ըսուածն ու գրուածը իմանալու արարքին մէջ է:

Կը լսենք կէս կամ մէկ ականջով, երբեմն կը խանդավառուինք եւ կը յուսադրուինք ալ, — ու՝ այդքան:

Աւելիին ոչ պահանջը ունինք, ոչ ալ ժամանակը եւ տրամադրութիւնը:

Ափ մը հողն անգամ տեւական խնամքի ու մշակումի կը կարօտի: Կը քարանայ եւ կ՚ամլանայ՝ երբ լոյս, օդ ու ջուր չես տար: Երբ առտու կամ իրիկուն չես հակիր վրան, մակաբոյծներ կամ ճճիներ փճացնելու համար:

Բայց մենք, մեր փոքր ածուին համար այդքանն անգամ կը զլանանք, անշուշտ այն հաւատքով՝ որ «մշակոյթ» ըսուածը «մշակ»ներու գործն է: Վարժապետ, վարդապետ, գրագէտ ու բանգէտ կրնա՛ն ընել պարտն ու պատշաճը, իսկ մենք՝ կրնանք անվրդով վազել օրուան հացին ու ջուրին ետեւէն, «անգիր – անգրագէտ Ալպանացի»ին պէս, որ հաւատացած է թէ... գիրն ու գրականութիւնը պէտք չունին զանգուածներու գործօն դերակատարութեան: Իրենք կը գրեն՝ իրենք կը կարդան: Իրենք կը մշակեն՝ իրենք կը քաղեն: Իրենք կը ստեղծագործեն՝ իրենք ալ կը սերտեն...

Թանձրացած յոռետեսութիւնը չէ, որ ըսել կուտայ մեզի այս բոլորը, այլ ճապաղ ու մերկ այն իրողութիւնը՝ որ մեր ժողովուրդը իր մշակոյթին տէրը մնալու տաղտուկը չուզեր ստանձնել: Զուզեր՝ որովհետեւ պայքարելու հարկ մը կայ, զոհաբերելու ստիպողութիւն մը: Զոհաբերումը ժամանակի՞ հետ աղերս ունի, մտաւոր ճիգի՞, հետաքրքրութեան ու պահանջի՞ թէ նիւթականի, — կարեւոր չէ: Նոր սերունդներու հայախօս չըլլալու փաստի՞ն հետ կապ ունի, Միջին Արեւելեան հայախօս երիտասարդութեան տնտեսական ու հոգեկան մղձաւանջի՞ն հետ թէ երէց սերունդի անհետացումին, — խնդիր չէ:

Փաստն այն է, որ «ճակատագիրը» մէկ կողմէ ու կեանքը միւս կողմէ՝ մեզ կը խեղդեն: Եթէ համեմատական փոքրամասնութիւն մը մշակոյթի սէրով եւ գիր ու գրականութեան ծարաւով կը տոչորի, մեծամասնութիւն մը կռնակ է տուած «մշակոյթի» ամէն արտայայտութեան:

Ոչ միայն չի սերտեր հինը, այլեւ չուզեր տեսնել նորը: Ոչ միայն կը կարծէ բանգիտութեան վերին աստիճաններու հասած ըլլալ, այլեւ կը հաւատայ կուտ ու կորկոտ գտած չըլլալ հայկական անդաստաններու վրայ:

Մշակոյթները ապագայ չունին առանց ենթահողի: Իսկ մենք, այդ ենթահողը կը կորսնցնենք հետզհետէ՝ ոչ միայն անկախաբար մեր կամքէն, այլեւ կամաւոր հրաժարումով, համակերպումով առօրեային ու դիւրին եւ հրապուրիչ կենցաղի: Եթէ անճար ենք կամքէ անկախ ու ճնշիչ պայմաններու դէմ յաղթանակ յուսալու համար, եւ ցնորանք է հայ մշակոյթի գոյատեւումը արտասահմանեան պայմաններու մէջ, նոյն արդարացումը չունինք սակայն կարելի հերկի ու ճիգերու մարզին մէջ՝ ուր մեր ժողովուրդը Ալպանացիի մտայնութեան կը ծառայէ, — «մշակոյթը՝ մշակներով»...

1900ական թուականներու վերջաբանին՝ երբ դէպի մօտաւոր անցեալ կը սեւեռինք, փառք կուտանք մեր ժողովուրդի տոհմական խոնարհամտութեան, գրի պաշտամունքին, ազգային կեանքի մեր բոլոր ճակատներուն հանդէպ զգայուն ու բուխսիրտ կեցուածքին, մանաւանդ՝ անվերապահ զոհաբերութեան զգացումին: Ու չենք կրնար չհաստատել, թէ «քաղաքակրթութիւն» կոչուած հրէշը, Արեւմուտքի մէջ, հարթած է ոչ միայն բնիկ հայ տարրը (այն՝ որ անգլիախօսն է կամ ֆրանսախօսը), այլեւ խորշակներէ կամ կեանքի հարկադրական պայմաններէ դէպի այս ափերը նետուած պատկառելի համրանքը «եկուորներուն՝: Ո՞ւր թողուցին իրենց Հայութիւնը, իրենց երբեմնի կենսունակութիւնը գոյապայքարի ճակատներուն վրայ. իրենց հայեցի դաստիարակութիւն ու ծարաւը՝ հայկական ակունքներու...

Ու չենք կրնար չյուսաբեկուիլ:

Շատե՛րը անոնցմէ,, շատ աւելի շուտ կ՚աւազախրին, քան տեղածին միջին ու նոր սերունդը: Շատ աւելի շուտ կ՚աղքատանան հոգիով՝ քան բնիկը, որ, ինչպէս ըսինք, ճակատագրօրէն զրկուած է բարձունք ելլելու եւ անապակ Հայութիւն շնչելու միջոցէն. հայ լեզուէն:

Տարին անգամ մը Մշակոյթի կամ Թարգմանչաց Օր ոգեկոչել, — ի՛նչ իմաստ ունի: Հայ գիր ու գրականութիւն ծամծմել՝ ի՛նչ օգուտ, երբ մեր թերթերն ու գրիչները... անապատի մէջ խօսած ըլլալու տպաւորութիւնը ունին:

Եթէ հայ գրքին, հայ թերթին, հայ հրատարակութիւններու հանդէպ անտարբերութիւնը... պատրուակներ կը գտնէ, ո՞ւր են գոնէ ձեւական հանդէսները, հրապարակային տօնակատարութիւնները Մշակոյթի Օրերու:

Պա՛րզ է: Հետաքրքրութիւն չկայ, պահանջ չկայ, յոգնութիւններն ու ծախքերը չեն արդարանար: Տարբեր խօսքով, պատերազմելու հարկ չկայ՝ երբ պատերազմիկներ չկան...

Է՛ր երբեմն, մշակութային միութիւններու կամ նախաձեռնարկ կազմակերպութիւններու չգոյութեան պարագային՝ Եկեղեցին յառաջ կ՚իյնար, ազգային սրահներու կամ ոգեկոչումի առիթներ ըստեղծելու համար: Այսօր ալ, տակաւին, Արեւելքի մէջ պարբերաբար ողջունելի են այս կարգի... քաջութիւններ: Իսկ մենք, Արեւմուտքի ազատ ափերուն վրայ, բանտած ենք Մշակոյթն ալ, մշակոյթի անո՛ւնն ալ: Շա՛տ շատ, «հայ մշակոյթի» անունով սրահներ կը կառուցանենք՝ մատաղ սերունդը եւ երիտասարդութիւնը երգի ու պարի թեթե՛ւ ժամանցներով «ազգին» փակցնելու համար..

Այնպէս որ, հեգնանք կը թուին բառերն ալ:— «Մշակոյթ», «գրականութիւն», «արուեստ»...

Եղածը... հոգոցի՛ պէս բան մըն է: Տարած, թաղած ենք էութիւնը ու կ՚որոճանք անո՛ւնը կամ յիշատակը միայն:

Եւ վա՛յ այն ժողովուրդին, որ յիշատակներով միայն պիտի ապրի...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՍԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՍԿԸՍԱՆ, ԶԻՆԱԴՈՒԼ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ԱՐՁԱԿԱԶԷՆՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Շաբաթը կը սկսի որոշ լաւատեսութեամբ մը: Արդարեւ, երկար ձգձգումներէ եւ խուսափումներէ ետք, Պաղեստինի ազատագրական ճակատի պետը՝ Արաֆաթ, Կիրակի օր Գահիրէ մեկնեցաւ պատուիրակութեան մը գլուխն անցած:

Նասրի հետ ունեցած կարճ հանդիպումէ մը ետք, Արաֆաթ տեսակցեցաւ լիբանանեան պատուիրակութեան անդամներուն հետ: Առաջին իսկ առթիւ երկու կողմերը համաձայնեցան զինադուլով մը վերջ տալ արիւնալի բախումներուն եւ կռիւներուն, որոնց թատերաբեմը դարձած էր Լիբանան:

Հրապարակուած առաջին հաղորդագրութեամբ, բանակցող կողմերը զինադուլին կնքումը կը նկատէին անհրաժեշտ քայլ մը՝ բնականոն վիճակ եւ խաղաղ մթնոլորտ ստեղծելու համար:

Պաղեստինեան ազատագրական ուժերը նախապէս վերջին փորձ մը կատարեցին Ռաշայայի մօտ՝ զինուորական փայլուն յաղթանակ մը ապահովելու համար: Շուրջ երկու հազար արձակազէններ՝ ծանրը զէնքերով զինուած, յաջորդական բազմաթիւ գրոհներ տուին Ռաշայայի վրայ, որ ռազմագիտական կարեւոր հանդոյց մըն է Սուրիա – Լիբանան ճամբուն վրայ՝ Իսրայէլի սահմանին մօտ: Լիբանանեան բանակը յաջողեցաւ զսպել յաջորդական գրոհները եւ մեծ վնաս հասցընել Պաղեստինցիներուն: Այս վերջինները ունեցան հարիւրի մօտ սպանեալ:

Արաֆաթի համար անհրաժեշտ էր ապահովել զինուորական փայլուն յաղթանակ մը: Այդ պարագային հնարաւորութիւն կ՚ունենար աւելի խիստ պահանջներ ներկայացնելու Պէյրութի եւ անգիջող ըլլալու բանակցութեանց ընթացքին:

Քաղաքական դէտերը, միեւնոյն ատեն, կը նկատեն ներկայիս, որ բացի Սուրիայէն, արաբ միւս պետութիւններըայժմ չափաւոր քաղաքականութիւն մը կը փորձեն վարել այս հարցին մէջ: Իրաք, օրինակ, որ սկզբնական շրջանին ամէնէն ծայրայեղ ընթացքը որդեգրած էր եւ խիստ ոճով մը կ՚արտայայտուէր Պէյրութի դէմ, իր միջնորդութիւնը առաջարկեց Լիբանանցիներուն եւ Պաղեստինցիներուն: Կ՚ենթադրուի, թէ Պաղտատ հաշտ աչքով չի դիտեր Դամասկոսի պատասաններուն վարկի բարձրացումը արաբական աշխարհի մէջ: Մնաց որ Պէյրութի նաւահանդիստը կարեւորարժէք կը ներկայացնէ Իրաքի համար:

Իրաց այս կացութեան մէջ յատկանշական է նաեւ Մոսկուայի դիրքը, որ կը ջատագովէ գաղջ քաղաքականութեան գիծը արձակազէններու գործունէութեան կապակցութեամբ Լիբանանի մէջ: Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու ծովուժի քարտուղարութիւնը քիչ մը առաձգական հաղորդագրութեամբ մը դիմել տուաւ, թէ Միջերկրականի ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղը կրնայ միջամտել «եթէ անհրաժեշտ նկատուի»:

Կը կարծուի, թէ երկու մեծերու այս դիրքորոշումներն ալ իրենց դերը ունեցած են Արաֆաթի Գահիրէ ժամանման մէջ:

ՆԻՔՍԸՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Նախ. Նիքսըն մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ պարզեց ամերիկեան նոր քաղաքականութեան հիմունքները հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն հանդէպ:

Նիքսըն նախ դիտել տուաւ, թէ գործակցութեան ու յարաբերութեան ճամբուն վրայ պէտք է «համագործակցութեան նոր եղանակ» մը որդեգրուի: «Փորձը մեզի ցոյց տուած է, ըսաւ Նիքսըն, որ տնտեսական եւ ընկերային զարգացումը միայն օտար երկրի մը վարած քաղաքականութեան արդիւնքը չի կըրնար ըլլալ: Կը յուսամ, որ կը յաջողինք իրականութիւն դարձնել աւելի հասուն գործակցութեան եղանակ մը, ուր բոլոր ձայներն ալ կարելիութիւնը ունենան լսելի դարձնելու իրենք զիրենք»:

Ամերիկա, համաձայն Նիքսընի, պիտի շարունակէ տնտեսապէս օգնել Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն:

Օգնութեան կամ աւելի ճիշդ՝ օժան. դակութեան կերպերն ու միջոցները պէտք է յարմարին տեղական պայմաններուն եւ կարիքներուն: Ամերիկա տրամադիր է վերջ տալու կարգ մը նախապայմաններուն, որոնք ցարդ կը դրուէին, երբ տընտեսական կամ թեքնիք օժանդակութիւն կը տրուէր լատին ամերիկեան երկրի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Ժ. Թոմսըն, Թէլ Ավիվի մէջ յայտարարեց, թէ Իսրայէլ պէտք է պարպէ ու հեռանայ իր գրաւած շրջաններէն: Անգլիացի նախարարը իր այս միտքը յայտնեց հանդիսութեան մը ընթացքին, որ կազմակերպուած էր Պալֆուրի յայտարարութեան 52ամեակին առթիւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երիտասարդ մը՝ Ռաֆայէլ Մինիքիելլօ, օդանաւային յելուզակութեան մրցանիշը հաստատեց, երբ առջի օր, ատրճանակի սպառնալիքին տակ հարկադրեց օդանաւորդներու Քալիֆորնիայէն – Նիւ Եորք, հոնկէ Իսլանտա եւ վերջապէս Հռոմ վարել օդանաւը: Հռոմի ոստիկանութիւնը երկար փնտռտուքներէ ետք յաջողեցաւ ձերբակալել երիտասարդը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ Շաբաթ եւ Կիրակի օրերուն ինքնաշարժի արկածի զոհ գացին վաթսուն անձեր, իսկ վիրաւորուեցան՝ հինգ հարիւրի մօտ ճամբորդներ: Դժբախտաբար, դեռ թիւերը լրիւ չեն, ինչ որ կը նշանակէ, թէ Ամենայն Սրբոց Տօնը դժբախտութեանց դուռ բացաւ հարիւրաւոր Ֆրանսացիներու:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ օդուժը, որ առաւելաբար բաղկացած է նորվեկիական փոքր օդանաւերէ, ռմբակոծեց Նիժերեան դիրքեր: Նիժերիոյ հակօդային հրետանին վար առաւ ռմբակոծող օդանաւերէն մին:

ԻՏԱԼԻԱ ընդհանուր գործադուլի մը սեմին կը գտնուի կրկին:

ՊՐԱՆՏ Արեւմտեան Պերլին այցելեց, հակառակ Արեւելեան Գերմանիոյ խիստ բողոքին: Դաշնակցային Գերմանիոյ նորընտիր վարչապետը իր այցելութիւնը նկատեց «շատ բնական երեւոյթ» մը:

ՅՈՒՇԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերջապէս, պաշտելի Հայր Սուրբը ցոյց իր պարթեւ հասակն ու սկսաւ երգել: Շունչերնիս բռնած կը հետեւէինք, որ ամենապզտիկ եղանակն իսկ չկորսընգնենք, որովհետեւ, ասոնք մեր դիտացած եղանակներէն, մեզի ծանօթ երգերէն տարբեր բաներ էին, ու մարդս իր կեցած տեղը կ'արձանացնէին: Երգերէն ետք, Հայր Սուրբը բացատրեց անոնց իմաստն ու հոգին ու մեզ հասկցուց որ մեր երգերը ուրիշ ազգերու երգերէն տարբեր ե – բանդակներ ունին ու պարապային համեմատ ինքնաբուխօրէն կը կազմուին: «Սիրա – յին եւ ուրախութեան երգեր ամէն ազգ ալ ունի, — ըսաւ, — բայց պարագաններու բերումով՝ զարկիլ պանդուխտներու ճօն – ուած հոգի փշաքաղող երգեր առաւելա – բար մենք ունինք: Այդ երգերը իմաս – տին համեմատ երգելը՝ իրական արուեստ է»:

Ատափազար ժամանման երկրորդ օրը այցելեց մեր կեդրոնական վարժարանը: Աշակերտներս հաւաքուեցանք մեր ա – կումբը: Քիչ ետք, ամբողջ ուսուցչական կազմին հետ, անդին Հայր Սուրբը ներս մտաւ:

Մեր տնօրէնը՝ Պ. Լեւոն Լարենց, ամ – փոփ դիծերով մեզի ներկայացուց մեր սիրելի հիւրը: Գովեց ու փառաբանեց ա – նոր անձնահատուելի գործը, այսինքն այն՝ որ մեզ ծանօթացուց արեւմտեան ազգե – րուն, որոնց հասկցուց թէ Հայը միայն լալկան եւ չերչի ազգ մը չէ, այլ ունի, եթէ ոչ իրենցմէ բարձր, դէթ իրենց հա – ւասար գրականութիւն եւ արուեստ:

Ապա առաւ Կոմիտաս Վարդապետ ալ, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած ջերմ ընդունելութեան համար: Ցորդո – րեց որ ըլլանք բարի եւ առաքինի ան – հատներ եւ ապագային օգտակար ու պի – տանի տարրեր մեր տառապած ազգին եւ ամբողջ մարդկութեան համար:

Կոմիտաս Վարդապետ կատակը սիրող, ժպիտը չբժունքին, աւելցուց.

— Սակայն իմ այս յորդորներս աւե – լորդ են, որովհետեւ ձեր փայլուն ու սեւուլիկ աչքերէն կը տեսնեմ որ, դուք ամէնքդ ալ օրինակելի անձեր պիտի ըլ – լաք: Եւ վստահ եմ որ, ձեր հոգիին հու – րը միշտ անշէջ պիտի մնայ եւ իրը կա – մաւոր ջինուորներ պիտի վազէք հոն ուր մեր արժէքաւոր հայ ազգը ձեզի պէտք պիտի ունենայ: Միշտ վեր բռնեցէք ձեր դլուխը եւ հպարտ եղէք որ Հայ էք: Դուք պատմութենէն դիտէք թէ՝ հին դա – րերուն, մեզմէ զօրաւոր եւ հարուստ որ – քան ազգեր կային, որոնց այսօր միայն պատմութեան դիրքերուն մէջ կը հանդի – պիք, իսկ մեր ազգը՝ այնքան տառա – պանքներէ եւ հալածանքներէ ետք, այսօր ալ զօրութիւն ունի եւ յաւիտեան պիտի ունենայ»:

Հայր Սուրբին խօսքերը չատ խոր տը – պաւորութիւն գործեցին մեր վրայ, բայց իր ներկայութենէն կ'ուզէինք օգ – տուիլ ու լսել իր եղանակաւոր խօսքն ալ: Ուստի սկսանք մեր մէջ փսփսուքի, որ չվրիպեցաւ Կոմիտաս Վարդապետի աչքէն եւ հարցուց թէ ինչ կը փսփսանք, արդեօք դաւադրութիւն մը սարքել կ'ու – դենք: Մենք ժպիտը մեր շրթունքներուն խնդրեցինք, որ եթէ կարելի է, մեզի երգէ:

— Ծօ՛ քերթէնքէլէներ, հի՛ւրը պէտք է պատուէ տանտէրը, թէ տանտէրը հիւ – րը, ըսաւ ան:

Սախպուած՝ քով քովի եկանք եւ եր – գեցինք «Սարերի վրով գնաց»ը: Երբ վեր – ջացուցինք, Վարդապետը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Հայ գիւղացին այդպէս չերգեր այլ՝ այսպէս:

Եւ երգեց միեւնոյն երգը: Մեր երգա – ծը, անոր երգածին հետ բաղդատելն իսկ մահացու մեղք է:

Խնդրեցինք մեր ամէնուն սիրած «Կը – ռունկ»ը: Սիրով ընդառաջ գնաց:

Մինչեւ հիմա չատ լսած եմ «Կռունկ» երգուիլը, բայց Կոմիտաս Վարդապետի երգածը միչտ անմոռանալի յիչատակ մը պիտի մնայ մէջս: Վարդապետը վերա – ցուց մեզ եւ տեսանք որ ամէնուս աչքերն ալ թաց էին: Ուրիշ մէկ քանի երգեր ալ երգեց, բացատրելով անոնց իմաստը եւ ինչ պարագաներու առակ երգուիլը: Ա. – մէնքս ալ յուզուած եւ վերացած էինք եւ հպարտ, որ մեր մէջ ունէինք այսքան ար – ժէքաւոր ազգակից մը, որ մեր՝ պատա – նինեւրուս ազգային զգացումը եօթը եր – կինքները բարձրացուց:

Մեր կողմէ չնորհակալութիւն յայտնե – լու պարտականութիւնը յանձնուեցաւ, Նահատակ Միհրան Փափազեանին, որ յամար իսօսքերով մեր զգացումներուն թարգմանը եղաւ: Ցիչեց Վարդապետին կատարած մեծ գործը, թէ մեր ազգային կեանքէն ներս եւ թէ միջազգային դետնի վրայ: Ցայտնեց մեր երախտագիտական զգացումները որ ոչ մէկ արդելքի առջեւ կանգ կ'առնէ եւ ամէն տեսակ զոհողու – թեան պատրաստ է:

Կոմիտաս Վարդապետ կրկին ոտքի ե – լաւ եւ ըսաւ.

— Ամէն բան լաւ ըսիր տղաս, բայց զոհողութիւն բառը աւելորդ էր, որով – հետեւ զոհողութիւն բառը գոյութիւն չունի: Զոհողութիւնը գժուարաւ եւ ան – վճար եղած գործը կ'ըլլայ: Ես՝ ըրած բոլոր գործերուս համար աւելիովը կը վճարուիմ: Վճարուիլը միայն նիւթակա – նով չըլլար: Բարոյական վճարումը ա – ւելի արժէքաւոր է: Ճիշդ է որ կը յոգ – նիմ, բայց երբ կը տեսնեմ որ ըրած գոր – ծըս արդիւնք կուտայ, աւելիով վճար – ուած կը զգամ ինքզինքս: Կարելի է լսած էք որ Եւրոպայի մէջ չատ մեծ նիւթական վճարումով առաջարկ եղաւ, բայց մեր ազգին գոհարները, թէ մերիններուն եւ թէ արեւմուտքի ծանօթացնելս աւելի կ'արժէ եւ ինքզինքս ոչ թէ վճարուած, այլ երախտապարտ ու պարտական կը զգամ: Որեւէ գործ, որ հոգեկան գո – հունակութիւն կը պատճառէ, նիւթական վճարումէն աւելի կ'արժէ: Կը թելադրեմ ձեզի, որ ձեր կեանքի ընթացքին այս ո – գիով չարժիք ու գործէք:

Կրկին չնորհակալութիւն յայտնեցինք եւ Այը համբուրեցինք:

Վերապրողներս մինչեւ այսօր յուզու – մով կը յիչենք այն պահերը, որ ապրե – ցանք, եւ հպարտ ենք որ մեր աչքերով տեսանք ու ճանչցանք մեր ազգին պար – ծանքը եղող՝ Կոմիտաս Վարդապետը:

Վ. Ց. ՔԻՒՓՃԵԱՆ

Թեսաղոնիկէ

ԱՆԱԹՈԼ ՓՐԱՆՍ

ԵՒ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Յատուկ տուփներով)

Լայն է Անաթոլ Փրանսի ստեղծագոր – ծական աշխարհը: Գեղարուեստական խօսքն ու մտածումը բարձրացուց զար – գացման նոր աստիճանի մը: Նուրբ ար – ուեստագէտ էր, խոր մտածող եւ սքան – չելի ոճաբան: Գրականութեան ընդհա – նուր պատմութեան մէջ ան ծանօթ է իբ – րեւ փիլիսոփայ – արուեստագէտ:

Տասնեակ տարիներ չարունակ եղաւ Հայութեան արդար դատին ջերմ պաչտ – պանը Եւրոպայի մէջ: Հայ մտաւորակա – նութիւնը, դրագէտներն ու արուեստա – գէտները թարգմանած են անոր գործերը հայերէն, անոր մասին յօդուածներ եւ ա – ռանձին աչխատութիւններ գրած են չա – տեր, իսկ հայ թատրոնը բեմադրած է ա – նոր թատերգութիւնները: Աւելին՝ հայ արուեստագէտներ անոր պայծառ դիմա – գիծը փոխադրած են կտաւի վրայ, փո – գրած են անոր դիմանկարը, նկարա – գարդած անոր աչխատութիւնները:

Ժ.Թ. դարէն սկսեալ հայ արուեստա – գէտներ մասնաւոր չահագրգռութիւն ցոյց տուած են գրագէտին ստեղծագոր – ծութիւններուն հանդէպ: Իր կարգին, գրագէտը ծանօթ էր հայ երաժչտու – թեան, նկարչութեան, քանդակագործու – թեան, թատրոնին եւ անոնց անուանի ներկայացուցիչներուն:

Առաջին մեծ արուեստագէտը, որ ծա – նօթացած էր Ա. Փրանսին, նկարիչ էդ – գար Շահինն էր (1874 – 1947): Հայագ – գի նկարիչը լայն ծանօթութիւններ ունէր Փրանսայի արուեստագէտներու եւ գրա – գէտներու հետ: Ա. Փրանսին կը ծանօ – թանայ 1900 Յունիս 12ին, ճաչի մը ըն – թացքին:

Շահին Փրանսայի հայասէրին ցոյց կու – տայ իր փորագրութիւնները, եւ այս վերջինին համաձայնութեամբ կը փորա – գրէ անոր դիմնկարը:

Ա. Փրանս 56 տարեկան էր, երբ Ե. Շահին առաջին անգամ նկարեց զայն: Երկրորդ նկարը կը պատրաստէ 1926ին: Նկարին մէջ պատկերացուած է միայն դրագէտին գլուխը, իմաստուն արտա – յայտութեամբ, լայն ճակատով, երկար ու սպիտակ մօրուքով, կերպասէ տափակ գլխարկով: Անուանի դրագէտին ղէմքին վրայ դրոչմուած է ներքին թախիծ մը, « Տեսակ մը նահապետական չունչ մը կը ծաւալի նկարին ընդհանուր արտայայ – տութենէն », կը գրէ քննադատ Ռ. Շիր – մանեան, «Էդգար Շահին» գործին մէջ (1956, Երեւան):

Հայ նկարիչը Ա. Փրանսի խնդրանքով 1904ին կը նկարազարդէ «Կատակերգա – կան պատմութիւն» նորավէպը:

Փրանսի աչխատութիւնները նկարա – զարդելու ասպարէզին մէջ Է. Շահինն ետք, առաջին տեղը կը գրաւէ նկարիչ Տիգրան Փօլատ (1874 – 1950): Քսանա – կական թուականներուն կը նկարազարդէ դրագէտին «Սէնթ Քլէրի Ջրհորը» գիրքը:

Կարապետ Ադամեան (1872 – 1947) եւս առիթ կ'ունենայ նկարազարդելու Ա. Ֆը – րանսի գործերը:

Փրանսացի դրագէտը Փարիզի մէջ ներ – կայ կը գտնուի արեւելեան պարերու ներ – կայացումի մը: Կը պարէր արդէն հա – բաւ ձեռք ձգած Աբմենուհի Օհանեանը: Հայասէր դրագէտին խորհուրդին վրայ այս վերջինը Փրանսերէն լեզուով կը գրէ յուչագրական բնոյթ ունեցող «Շամախե – ցի պարուհին» գիրքը, որ կ'արժանանայ դրագէտին գնահատանքին:

Հայ թատրոնի վարպետները ջերմ հե – տաքրքրութիւն ցոյց տուած են Անաթոլ Փրանսի ստեղծագործութիւններուն հան – դէպ:

1910ին Վարդան Տէր – Ղեւոնդեան կը թարգմանէ Ա. Փրանսի « Թայիս » ը – ռամը (*):

1913ին Գարեգին Երիցեան կը թարգմա – նէ հայասէր Փրանսացիին «Համր կինը» կատակերգութիւնը, որ քանի մը անգամ բեմադրուած է Թիֆլիսի, Երեւանի, Պա – քուի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Պատմու – թեան համար արձանագրենք, որ առաջին անգամ բեմադրուած 1914 Փետրուար 3 – ին, Թիֆլիս: Բեմադրիչն էր Ա. Աբմեն – եան, իսկ դերերը կատարած են Աբմենեան, Օ. Յուլպեան, Մամիկոն – եան, Թաչչեան: Աւետիսեան եւ ուրիշ – ներ:

(*) Տե՛ս «Ցառաջ» 1956, Յունիս 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1957, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1958, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1959, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1960, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1961, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1962, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1963, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1964, Յունուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Փետրուար 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, Մարտ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Ապրիլ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Մայիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Յունիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Յուլիս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Օգոստոս 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Սեպտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Հոկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, Նոյեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Դեկտեմբեր 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1965, Յունուար

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԴԵՐ

«Սով. Հայաստան»ի մէջ Արա. Պա – պեան, որ «Երեւանի պետհամալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի դեկանի տե– ղակալ» է, կը կատարէ հետեւեալ հաս – տատումները .

— Վերջին տարիներուն երիտասարդու– թեան մօտ նկատելի է յակում մը դէպի ընկերային դիտութիւնները (պատմու – թիւն, հնադիտութիւն, փիլիսոփայու – թիւն, իրաւագիտութիւն, բանասիրու – թիւն , եւայլն) : Դիմումները 15 – 20 անգամ աւելի մեծ թիւ կը կազմեն, բաղ– դատմամբ տրամադրելի տեղերուն :

Ընդունելութեան քննութիւնները ցոյց տուած են , որ դեռ մեծ թիւ կը կազմեն այն չրջանաւարտները, որոնք տարրական պատկերացում անգամ չունին հայ դրա – կանութեան պատմութեան մասին, կը չփոթեն ժամանակաշրջանները, հեղի – նակները, անոնց գործերն ու տիպարնե – րը, չեն կրնար միտքեր բանաձեւել եւ կազմել նախադասութիւններ, կ'ընեն ուղղագրական ,ոճի, քերականութեան անհանդուրժելի սխալներ :

Այս երեւոյթին պատասխանատուները են այն դպրոցներն ու ուսուցիչները , ո– րոնք հասունութեան վկայական կուտան իրականութեան մէջ միջնակարգ կրթու – թիւն չունեցող անձերու :

Բանաւոր քննութիւններու ժամանակ եւս նկատելի են քերականական սխալնե – րը: Ասոր պատճառներէն մէկը, գուցէ ամէնէն հիմնականը այն է, որ քերակա – նութեան դասաւանդութիւնը դպրոցնե – րուն մէջ համարեա կ'աւարտի 8րդ դա – սարանին մէջ, իսկ 9 – 10րդ դասարան – ներու աշակերտները գրեթէ զրկուած են իրենց քերականական ծանօթութիւնները կայունացնելու եւ խորացնելու հնարաւո – րութենէն (նախարարութեան հաստատած նոր ծրագրով, Հայոց լեզուէն չաբաթա– կան մէկ ժամ կը նախատեսուի նաեւ 9րդ դասարանին համար : Ասիկա թէեւ քիչ է, բայց, այնուամենայնիւ, ողջունելի է) :

Քերականութեան ուսուցման երկու տարուան խզումը, որ եղած ցայսօր, բը– նականաբար իր բացասական դերը ունե – ցած է կրթական մակարդակի վրայ :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ԲՆԱՆԿԱՐ

Պատմութեան սիրահար մը բնականա – բար պիտի այցելէ Ութերլօ, ուր 1815– ին վերափոխուեցաւ Եւրոպայի դիմագի – ծը : Այսօր ան կը ներկայացնէ հովերէ ծեծուած դաշտ մը, պատկերներու եւ պատմութեան դիրքերու մէջ երեւցած յուշարձան մը եւ կրպակներ , որոնք կը չահագործեն Նափոլէոնի յիշատակը : Ճաշարան մը յատակնուիրուած ունի ըլլա – լու ... կայսեր դիւերային օթեւանը , թանգարան մը մոմէ կերպարներով , ո – րոնք կ'ընծայեն անոր «ամէնէն ճշդրիտ» պատկերը, երկու երեք չարժանկարի սը– րահներ, որոնք պատառի վրայ կը հա – նեն հռչակաւոր պարտեզը : Բարձրա – խօսներու մէջէն կը լսուին թմբուկի դըմ– բոցներ՝ իսկ երախաներու երամներ իջ – նելով օթոճառներէն, կ'ընդօրինակեն մե– ծերը, որոնք կը լուսանկարեն ամէնէն յե– տին անկիւնն իսկ եւ յետոյ կը խճողուին չարժանկարի սրահներուն մէջ, ուր միայն քսան վայրկեանի ընթացքին տասը ֆրան– քի համար կը պատմուի կայսեր տխուր վախճանը :

Պելժիոյ մայրաքաղաքին՝ Պրիւսէլի մէջ կառուցումները մեծ աստիճանի հա – սած են : Անհետացած է առանձնատունե – րուն (վիլա) , մէկ – երկու յարկանի չէն– քերուն դարաշրջանը : Պրիւսէլ կ'ապրի «երկնաքերու» ժամանակաշրջանը : Նոր կառոյցները բարձրութիւններ կը նուաճեն, թէեւ ճարտարապետական բը – նանկարը կը տառապի ներդաշնակութե – նէ, որովհետեւ չէնքերուն մեծ մասը կա– ռուցուած են մեր դարասկիզբին : Պրիւսէլ չի բնորոշուիր ոչ գոթական խառու – թեամբ, ոչ պարոքի լիառատութեամբ եւ ոչ ալ արդիականութեան իւրայատուկ ուղաձիգութեամբ : Ոճերու խառնուրդը , քաղաքային պատկերներու անսպասելի զուգորդութիւնը , կ'ընծայեն Պելժիոյ մայրաքաղաքին մասնայատկութիւնը : Հանրային պարտէզները — կանաչութեան եւ հանդարտութեան ոլասխներ — կը կազդուրեն ժամանակակից թափէն պար – տասած քաղաքացին : Թարմ կանաչը կը թեթեւցնէ պղտոտաները ողողող մեատա– եայ գետին մտատեւեռումը :

Պատմութենէն ժառանգ մնացած պա – լատներուն եւ մայր եկեղեցիներուն կող– քին բարձրացած է նոր օրերու խորհրդա– նիչը՝ «Ատոմիում»ը: 102 մեթր բարձ – րութեան վրայ գետեղուած ինը գունաւոր կը խորհրդանշեն հելիէն: «Ատոմիում»ը Մոլի մէջ դասւ իր չօչափելի արտայայ– տութիւնը — երեք ռէսթէօրներ , ո – րոնցմէ Պէ – Էր 2 կը պահէ առաջնու – թիւնը, գերազանցած են փորձարկումնե– րու չրջանը : 1955էն ցայսօր կը գործէ առաջին գործարանը ռատիոաթիվ խո – տանոցներուն « փոխակերպման» համար : Մոլի կեդրոնը, նոյնպէս, կ'արտադրէ ռատիոթիվ իզոթոպներ բժշկութեան եւ արդիւնաբերութեան համար :

Ուրուագծելու համար ժամանակակից Պելժիոյ դիմանկարը, պէտք է դիմել քա– նի մը թուանշաններու տասը միլիոնէ պակաս բնակչութեամբ եւ 30,513 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ այս երկիրը կ'արտադրէ 16,435,0000 թոն ածուխ, 8,994,000 թոն թուղթ, 9,712,000թոն պող– պատ, 664 հազար թոն ոչ – երկաթային մետաղներ, 5,820,000 թոն կրաղիւս, 709 հազար թոն պարարտանիւթեր, 22,603 – 000,000 քիլովաթ ժամ էլեկտրաւժ եւն. : Բայց էջ մը թուղթի վրայ կարելի՞ է հա– ւաքել չինավայրերու լաստակերտերը , նաւահանգիստին եռուղեռը, կամ բազ – մութիւնը գործարաններու ծխնելոյզնե – րուն, արտացոլուած երկինքին վրայ, դոր ժամանակին պատառին կը փոխան – ցէր Ռիւպէնս մը կամ Պրէօհէլ մը: Զոր, անշուշտ վիճակագրութիւնը կը բացայայ – տէ կենսական իրականութիւններ, գրա– ւեալ ընդարձակ չրջանակի մէջ կը դրաւէ քանի մը քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ դաշտ մը: Ահկէ զատ, այդ դաշտերը ճուկերուն կը հայթայթեն սնունդ եւ ա – պաստան: Այսպէս, կարելի է երկու բերք ստանալ՝ լոռ եւ ճուկ : Մանդաղով օժ – տուած սուզակ մը կրնայ օրական մինչեւ մէկ թոն լոռ հնձել : Ներկայիս ջանք կը տարուի, հունձքը կատարելու մեքենա – յացած միջոցներով : Լոռը օդատարծող ճարտարարուեստներուն առջեւ կը բաց – ուին հսկայ կարելիութիւններ , մանա – ւանդ երբ նկատի առնուի, որ ծովեզերը – եայ գրեթէ բոլոր երկիրները լոռի մեծ պահեստներ ունին իրենց ցամաքամերձ ջուրերուն մէջ :

ԵՐԲ ԿԱՅԾԱԿ ԻՑՆԱՑ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎՐԱՑ

Ի՞նչ կը պատահի երբ կայծակ իյնայ ինքնաչարժի մը վրայ : Այս հարցումը չատեր կ'ընեն, մասնաւորապէս անձրե – ւոտ եւ փոթորկալի օրերուն: Գիտականօ– րէն հիմնաւորուած պատասխան մը տա – լու համար, վերջերս կարդ մը փորձեր կատարուեցան Գերմանիոյ մէջ : Մասնա– դէտները օգտագործեցին սովորական կառք մը, զայն ենթարկելով երկու մի – լիոն վոլթ լարուածութեամբ չանթի մը : Անոնք հաստատեցին, որ երբ ինքնաչար – ժը զոյ է, չանթը ոչ մէկ վնաս կը պատ – ճառէ թէ՛ ինքնաչարժին եւ թէ այ անոր ճամբորդներուն: Ելեկտրական ուժը կը սահի ինքնաչարժի արտաքին «պատ»ե – րուն վրայէն, իսկ ներքին մասը կը գտա– նայ խսկական «վանդակ» մը, որ կը պաչտպանէ ճամբորդները :

Փորձերը ցոյց տուին , թէ ինքնաչար– ժի մը ճամբորդներուն համար միակ ան – հաճոյ երեւոյթը չանթին գոռումն է: Նկատի ունենալով սակայն, որ չանթը կրնայ աղմուկի պատճառով սարսափ ու ջղային նոպայ մը յառաջ բերել, մասնա– դէտները կը յանձնարարեն վարորդներուն չանթահարման սպառնալիքի պարագա – յին, ինքնաչարժը կեցնել եւ պատսպար– ուիլ :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբերի սկիզբը Կալիմառ հրատա – րակչականին մօտ լոյս կը տեսնէ Ժան Ժաք Վարուժանի՝

La ville en haut de la colline.

գործին ամբողջական բնագիրը: Անցեալին առիթ ունեցած ենք անդրադառնալու այս գործին երբ կարդ մը յապաւումներով կը ներկայացուէր Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ.. կայանէն :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՆՈՒՆԴԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐ ՄԸ

Տարիներէ ի վեր յայտնի է, որ Լոռը (Ալկը) կը պարունակէ փրոթէիններ , հե– տեւաբար մարդոց համար կրնայ նկատ – ուիլ սնունդի աղբիւր: Թէեւ մինչեւ հիմա լոռերու տարբեր տեսակներ կ'օգտագոր– ծուէին յատկապէս դեղագործութեան մէջ, այս անգամ հաստատուեցաւ, որ յետ այսորիկ լոռերու որոշ տեսակներ օգտակար սնունդ մը պիտի ըլլան մար – դոց համար , մանաւանդ մարդկութեան արագընթաց ածի պայմաններուն մէջ : Կարգ մը երկիրներ արդէն իսկ սկսած են մչակել եւ կանոնաւորապէս քաղել զայն : Այսպէս, Ճափոնի մէջ կը մչակեն «Փոր– ֆիրա Թեռերա» կոչուած լոռը, երկու հարիւր քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ, տարեկան ստանալով 140 հազար թոն լոռ : Ճափոնի մէջ յիսուն հազար հո– դի լոռի մչակութեամբ կը զբաղին :

Ամերիկայի մէջ եւս սկսած են մչակել լոռը : Հոն կը քաղեն «Մաքրոցիսթիս» տեսակէն հսկայ լոռեր , որոնք կը գըտ – նուին Խաղաղական Ովկիանոսին մէջ , Քալիֆորնիոյ բացերը : Այս տեսակ լո – ռերը չափազանց արագ կ'աճին. իւրա – քանչիւր ցօղուն կ'աճի օրական վեթասուն սմ. եւ այնքան արագ կը տարածուի, որ կարճ ժամանակի մէջ կը ղրաւէ քանի մը քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ դաշտ մը: Ահկէ զատ, այդ դաշտերը ճուկերուն կը հայթայթեն սնունդ եւ ա – պաստան: Այսպէս, կարելի է երկու բերք ստանալ՝ լոռ եւ ճուկ : Մանդաղով օժ – տուած սուզակ մը կրնայ օրական մինչեւ մէկ թոն լոռ հնձել : Ներկայիս ջանք կը տարուի, հունձքը կատարելու մեքենա – յացած միջոցներով : Լոռը օդատարծող ճարտարարուեստներուն առջեւ կը բաց – ուին հսկայ կարելիութիւններ , մանա – ւանդ երբ նկատի առնուի, որ ծովեզերը – եայ գրեթէ բոլոր երկիրները լոռի մեծ պահեստներ ունին իրենց ցամաքամերձ ջուրերուն մէջ :

ԵՐԲ ԿԱՅԾԱԿ ԻՑՆԱՑ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎՐԱՑ

Ի՞նչ կը պատահի երբ կայծակ իյնայ ինքնաչարժի մը վրայ : Այս հարցումը չատեր կ'ընեն, մասնաւորապէս անձրե – ւոտ եւ փոթորկալի օրերուն: Գիտականօ– րէն հիմնաւորուած պատասխան մը տա – լու համար, վերջերս կարդ մը փորձեր կատարուեցան Գերմանիոյ մէջ : Մասնա– դէտները օգտագործեցին սովորական կառք մը, զայն ենթարկելով երկու մի – լիոն վոլթ լարուածութեամբ չանթի մը : Անոնք հաստատեցին, որ երբ ինքնաչար – ժը զոյ է, չանթը ոչ մէկ վնաս կը պատ – ճառէ թէ՛ ինքնաչարժին եւ թէ այ անոր ճամբորդներուն: Ելեկտրական ուժը կը սահի ինքնաչարժի արտաքին «պատ»ե – րուն վրայէն, իսկ ներքին մասը կը գտա– նայ խսկական «վանդակ» մը, որ կը պաչտպանէ ճամբորդները :

Փորձերը ցոյց տուին , թէ ինքնաչար– ժի մը ճամբորդներուն համար միակ ան – հաճոյ երեւոյթը չանթին գոռումն է: Նկատի ունենալով սակայն, որ չանթը կրնայ աղմուկի պատճառով սարսափ ու ջղային նոպայ մը յառաջ բերել, մասնա– դէտները կը յանձնարարեն վարորդներուն չանթահարման սպառնալիքի պարագա – յին, ինքնաչարժը կեցնել եւ պատսպար– ուիլ :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(*) Թայիսը առաջին անգամ թարգմա– նած է Շաւարշ Միսաքեան :

ներ :

« Անթոլ Ֆրաս եւ հայ արուեստը» հարցին մէջ անդրադարձանք միայն քանի մը կէտերով : Զենք տարակուսիր, որ յա – ռաջայ պրպտումները ա՛լ աւելի կ'ընդ – լայնեն հարցին չրջանակները :

ԳՈՒՐԳԻՆ ՅՈՎՀԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Պահ մը եաք կառքը չրաբերին դարխվե– րէն իջնելով, սեպեղրին վրայ եկաւ. Մա– րիուս նեքսի բազմոցին վրայ ղրուեցաւ, եւ Ժավէր Ժան Վալժանին հետ առջեւի բազմոցին վրայ նստաւ :

Երկանիւը՝ ղռնակը գոցուելէն եաք, պրպտօրէն հեռացաւ ափնուղիներէն անց– նելով եւ դէպի Պատթիյի կողմը ուղղուե– լով :

Քարափէն աներեւոյթ ըլլալով, փո – դոցները մտան : Կառապանը՝ իր նստա – րանին վրայ իրը չբանկար նստած, ա – պագան ձիերը կը մարակէր : Կառքին մէջ խոր լռութիւն կը տիրէր : Մարիուս՝ ան– չարժ մարմինովը կառքին նեքսի կողմին կռթնած, գլուխը կուրծքին վրայ խնկած, թեւերը կախուած եւ ոտքերը անշարժ ըլլալով, կարծես թէ դագաղի մը կը սպասէր. Ժան Վալժան մթահար, իսկ Ժավէր քարաչէն կ'երեւար. եւ այս խա– ւարամած կառքին մէջ, որու նեքսը լամ– բարներուն առջեւէն անցած ժամանակ իրը ընդհատական փայլակի մը սեւապէս կը ժժդունէր դիպուածը՝ երեք եղերբա– դային անշարժութիւնները, այսինքն գի– ակը, ճիւաղը եւ արձանը կը միացնէր եւ սխրապէս կը դիմագիմէր :

ԳԼՈՒԽ ՀԴ.

ԱՆԱՌԱԿՈՐԴԻՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ամէն անգամ որ կառքը կ'երեքար քա – րայատակին վրայ, Մարիուսի մազերէն արեան կաթիլ մը կ'իյնար :

Բոլորովին գիշեր էր երբ երկանիւը Ֆիյ տիւ Քալվէր փողոցը թիւ 6 տունը հասաւ :

Նախ Ժավէր դուրս ելաւ կառքէն, ան– դամ մը վեր նայելով տեսաւ որ իրօք վեց էր տունին թիւը. դուռին վրայ ծեծուած երկաթէ ղռնահար մը կար, որ հին ձեւին համեմատ իրը զարդ մէկզմէկ նախատող նոխազ մը և այծեմարդ մը ունէր. Ժավէր այս ղռնահարը վեր ընելով անգամ մը զարկաւ սաստկապէս : Երբ ղռնաթեւը կէս մը բացուեցաւ, Ժավէր հրեց զայն : Դըռ– նապանը ճրագը ձեռքը, հազիւ հազ ար– թընցած երեւցաւ կիսովին եւ յօրանջե – լով :

Ամէն մարդ քնացած էր տունին մէջ: Մարիէ թաղին բնակիչները կանուխ կը պառկին, մանաւանդ խռովութեան ժա – մանակ : Այս հին եւ բարեմիտ թաղը յե– ղափոխութենէ խրտչելով քունին կ'ապա– ւինի այն մանուկներուն պէս, որոնք խրտուիլակին դալը լսելով չուտ մը վեր– մակին տակը կը պահեն իրենց գլուխը :

Սակայն Ժան Վալժան եւ կառապանը երկանիւէն դուրս կը քաչէին Մարիուսը, Ժան Վալժան անուէրներէն, կառապանն ալ ծունկերէն բռնելով զայն :

Ժան Վալժան այս կերպով Մարիուսը տանելու ժամանակ՝ ձեռքը անոր զգեստ– ներուն տակէն անցընելով, որոնք լայնա– պէս պատռուած էին, Մարիուսին կուրծ– քը զննեց եւ դիտեց որ տակաւին կը բա– բախէ սիրտը: Մանաւանդ որ հիմա ոչ այնքան տկարութեամբ կը զբաղէր, իբր թէ կառքին չարժումէն վերատին քիչ մը կենդանութիւն առած ըլլար ան :

Ժավէր հարցուց ղռնապանին այն կէր– պով, որ կը վայելէ կառավարութեան՝ խռովարարի մը ղռնապանին առջեւ.

— Թիլնորման անուն մարդ մը կա՞յ հոս:

— Հոս կը բնակի: Ի՞նչ կ'ուզէք:

— Իր տղան բերուեցաւ:

— Իր տղա՞ն, ըսաւ ղռնապանը ապ – շութեամբ :

— Մեռաւ :

Ժան Վալժան որ տգմաթաթաւ ցնցո – նիներով Ժավէրին եաեւէն կուգար եւ ո– րու պժդանքով կը նայէր ղռնապանը, զը– լուխով նչան ըրաւ թէ մեռած չէ :

Բայց ղռնապանը չհասկցաւ կարծես ոչ Ժավէրին խօսքը եւ ոչ Ժան Վալժանին նչանը :

Ժավէր չարունակեց.

— Պատնէչը գնաց, եւ հիմա ահա տե՛ս :

— Պատնէչո՞ւը, գոչեց ղռնապանը :

— Մեռաւ : Գնա, արթնցուր հայրը :

Ղռնապանը չէր չարժեր :

— Գնա ըսի, չլսեցի՞ր, գոչեց Ժավէր: Եւ չարունակեց.

— Վաղը թաղում պիտի ըլլայ հոս :

Հասարակաց ճամբուն սովորական դէպքերը Ժավէրի համար ճշդիւ դասա – կարգուած էին, դասակարգութիւնը, որ չրջահայեցողութեան եւ հսկողութեան սեղնաւորութիւն է, եւ ամէն մէկ իրո– ղութիւն իրեն յատուկ խորչը ունէր, հա– ւանական իրողութիւնները կերպով մը դպրոցներուն մէջն էին, ուրկէ ի պահան– ջել հարկին կ'ելլէին զանազան քանակու– թեամբ՝ աղմուկ, խռովութիւն, բարե – կենդան եւ թաղում կար փողոցը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանէ քսան Ֆր., Պ. Գօրէռ Սրմաքէշեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Մուրատեանէ յիսուն Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Ժագլին Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) կըսկըծալի մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Միհրան Նէրկիզեանէ յիսուն Ֆր. Ժագլին Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) կըսկըծալի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Պ. Խրիմեանէ տասը Ֆր. իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ հարիւր Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, Տոքթ. Ա. Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Տիկին Ե. Թաթինեան (Լա Սիօթա) կը նուիրէ վաթսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին:

Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Շահպազեան կը նուիրեն քսան Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Տիկին Մ. Ուզունեան կը նուիրէ տասը Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին:

Տիկին Ասթրիտ Վօթրավէր կը նուիրէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերուհիները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Բիւ Տէ Քոնվալէսան: Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ:

×

ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէնի, Տէսինի եւ շրջանի բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ, 295 Բիւ Պուալօ:

Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Ներկայ կ'ըլլայ ՀՕՄի ներկայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՋԴ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան կողմէ վիճակահանութեան դրուած է բժշկուհի Հերմինէ Հովեանի Միութեանս նուիրած Պ. Զատիկ Խանզատեանի աշխարհագրական – պատմական – մանրանկարչական գլուխ գործոցը:

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ միութեանս հովանաւորութեամբ սարքուած յառաջիկայ թատերական ներկայացման ընթացքին, Փետրուար ամսուան մէջ, հասոյթը պիտի յատկացուի Առնուվիլի Հայ Քոյրերու դպրոցին մէջ ուսում եւ կրթութիւն ստացող Թուրքիոյ գաւառներէն եկած եւ Պօլսոյ Պատրիարքարանէն զրկուած չքաւոր փոքրիկներուն: Տոմսերու գինն է 5 Ֆրանք:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հավանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ)
Փարիզի Հայկական թանգարանը
Աշխատակցութեամբ
«Թորոս Բոսլին» արուեստի ընկերութեան
Կը ներկայացնէ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Նուիրուած ստեղծագործութիւններուն
Հայաստանի երեք արուեստագէտներ՝
Օր. Քնարիկ Վարդանեան
Պ. Մինաս Աւետիսեան
Պ. Յովհ. Շարամպելեան

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Հայկական Թանգարանին մէջ,
59, Ավընիւ Ֆոշ – Փարիզ (16)

Եւ բաց կը մնայ ամէն օր ժամը 14էն սկսեալ: Մինչեւ Նոյեմբեր 7:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբի կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 5ին, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մէզոն տը Սանթրօ, 8 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Դասախօս՝ ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին»:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին:

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յում Վինըռ, հանդստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին:

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ:

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին:

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանդստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր: Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ:

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի:

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél.: 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Նոյ. 8), ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Նոյեմբեր 9ի Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ սփիւռքի հայ հասարակութեան որպէսզի սրտցաւ բարերարներ իրենց նուիրատուութիւններով օժանդակեն եւ ապահովեն տեւականացումը օգտաշատ այս Միութեան:

Արդարեւ, երկու տարուան փորձառութիւն մը իրաւունք կուտայ մեզի յայտնելու թէ ազգանուէր ծառայութիւն մըն է զոր կը մատուցանէ Միութիւնս, բարոյական եւ նիւթական օգնութիւն փութացնելով ուսումնատենջ եւ արժէքաւոր ուսանողներու, ինչպէս նաեւ Առնուվիլի Հայ Քոյրերու վարժարանին, ուր այս տարի ուսում եւ կրթութիւն պիտի ստանան Պոլսոյ Պատրիարքարանէն ուղարկուած շուրջ 25 որբուհիներ կամ նիւթական զրկանքներու ենթարկուած հինգ տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան աղջընակներ, գաւառներէն բերուած շնորհիւ Պոլսոյ Պատրիարքարանին եւ բարերարներուն, որոնք ստանձնած են ճամբու ծախքերը:

Այս աղջնակներէն ինը ժամանած են արդէն Առնուվիլի վարժարանը 21 Սեպտեմբերէն ի վեր, եւ կը վայելեն Միութեանս եւ Քոյրերու գուրգուրանքն ու հոգածութիւնը:

Ժողովրդային լայն օժանդակութիւնով մը կարելի պիտի ըլլար թեթեւցնել այս ծանր պատասխանատուութեան բեռը: Կը խորհինք որ ամէն Հայու սրտի մօտիկ գործ մը է որ կը կատարենք, եւ յոյսով ենք որ այս կոչը արձագանգ պիտի գտնէ ամէնուրեկ, եւ համակրալիր եւ քաջալեր վերաբերմունքի պիտի արժանանայ Միութեանս գործունէութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

Siège Social
67, Ave. de Ségur, PARIS (7e)
C. C. P. PARIS 19173-83

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:
Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:
Սէն Լուի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Գ. ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 8ին

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի չքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լոերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

ՇՈՒՏՈՎ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

1970-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ (1929–1970)

Այս տարի ձօնուած՝ սիրով եւ երախտագիտութեամբ, մայր կուսակցութեան՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ:

Խնամուած եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր եւ մաքուր տպագրութիւն: Ազգային, պատմական եւ յեղափոխական դէմքերու եւ դէպքերու մասին հակիրճ տեղեկութիւններով: Ինչպէս նաեւ՝ ազգային ու կրօնական տօներու եւ պատմական կարեւոր թուականներու յիշատակութեամբ: Բազմաթիւ նկարներով զարդարուած գեղեցիկ հրատարակութիւն մը: Անխտիր բոլոր հայ ընտանիքներու պատին լաւագոյն զարդը եւ մտերիմ բարեկամը: Իր տեսակին մէջ՝ եզակի գործ մը:

Այս տարուան օրացոյցին կողքը զարդարող խորհրդանշական գեղեցիկ նկարը պատրաստած է Մարսիլահայ ծանօթ նկարիչ Պ. Ալէն–Ազատ Արզումանեան:

Գին՝ 10 ֆրանք — Գին՝ 10 ֆրանք — Գին՝ 10 ֆրանք

Այժմէն ապսպրեցէք ձեր «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը:

Ապսպրանքներու համար անմիջապէս դիմել հետեւեալ հասցէին:
Monsieur HOVSEPIAN G.
51, Bld. des Grands Pins 13- Marseille (10e)
C.C.P. 2542-89 Marseille

Բոլոր ապսպրանքները եւ դրամական առաքումները կատարել միայն ու միայն վերեւ նշանակուած հասցէին:

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
5 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11656 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.656

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ»

Հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ կապերը ամրապնդելու համար ստեղծուած է «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ»ն, որ կը հրատարակէ Սովետական Հայաստան «Հասարակական, գրական – գեղարուեստական ամսագիր»ն ու Հայրենիքի Ձայն շաբաթաթերթը :

Այս երկու պարբերականներն ալ կը խմբագրուին արեւելահայերէն լեզուով եւ խորհրդային ուղղագրութեամբ :

Ուրիշ առթիւ ալ դիտել տուած ենք եւ աւելորդ չէ անգամ մը եւս կրկնել, որ Կապի Կոմիտէն աւելի օգտակար գործ պիտի կատարէր եւ լաւագոյն արդիւնքի պիտի հասնէր, եթէ այդ զոյգ թերթերը հրատարակէր արեւմտահայերէնով եւ մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ :

Որքան գիտենք, անոնք մեծ սպառում չունին հայրենիքի մէջ, քանի որ սահմանուած են Սփիւռքի Հայութեան : Իսկ սփիւռքի Հայութիւնը հաւատարիմ մնացած է մեր ոսկեղինիկ լեզուին : Ամբողջ տասնեւհինգուկէս դար պահած է Ոսկեդարէն մեզի ժառանգ ինկած ուղղագրութիւնը : Զտած, մաքրած, ճոխացուցած ու հարստացուցած է արեւմտահայ աշխարհաբարը, որ շատ բարձր գնահատուած է արեւելահայ մեր ծանօթ գրագէտներուն կողմէ :

Աւետիս Ահարոնեան, Աւետիք Իսահակեան, Միքայէլ Վարանդեան եւ ուրիշներ քանիցս յայտնած են մեզի, որ կը հիանան մեր աշխարհաբարի գեղեցկութեան ու մաքրութեան վրայ : Թուրքերէն, թաթարերէն ու պարսկերէն բառեր կը վխտան Խաչատուր Աբովեանի, Գամառ Քաթիպայի եւ այլ հեղինակներու գրութեանց մէջ : Տեղը չէ օրինակներ յիշելու : Մեր նիւթէն դուրս է :

Հայրենիք – սփիւռք կապի ամրապնդման սահմանուած է նաեւ Երեւանի ռատիոկայանի ձայնասփռումը, որ տեղի կ'ունենայ Կիրակի առաւօտները, «Փարիզի ժամանակով ժամը իննից տասը եւ Հինգշաբթի օրերը տասնըինն անց երեսունից քսանը» :

Խօսնակները — երկու սեռէ — Հայաստանցիներ են. կը խօսին տեղական առոգանութեամբ եւ արեւելահայ բարբառով : Գրոց – բրոցները կը հասկնան անշուշտ խօսուածները : Սակայն ունկնդիրներէն շատերուն համար դժուար ըմբռնելի են անոնք :

Կարելի չէ՞ փոխել խօսնակներն ու խօսաբցական լեզուն արեւմտահայ խօսնակներով եւ մեր հայերէնով, քանի որ ձայնասփռումը ուղղուած է « Եւրոպայում ապրող Հայերուն» :

Եթէ զոյգ պարբերաթերթերուն համար դժուար է արեւմտահայերէն գրող յօդուածագիրներ գտնել — ինչ որ անհաւատալի է —, աւելի դիւրին է Երեւանի մէջ ճարել քանի մը խմբագիրներ, որոնք արեւմտահայ աշխարհաբարով շարադրեն «Եւրոպայում ապրող Հայերուն» սահմանուած հաղորդումները :

Ամերիկայի Ձայնը Ուաշինկթընի մէջ ամէն օր մէկ ժամ, Ազատութիւն ռատիօն Միւնիխի մէջ նոյնպէս ամէն օր հայերէն լեզուով ձայնասփռումներ կ'ընեն՝ ուղղուած հայրենիքի Հայութեան : Խմբագիրներն ու խօսնակները արեւելահայեր են, Հայաստանցի կամ Իրանցի : Հաղորդումներու լեզուն ալ արեւելահայերէն է : Ու այս շատ բնական է, քանի որ ունկընդիրները այդ լեզուն կը հասկնան :

Երեւանի ռատիոն Եւրոպայի նոր սերունդին հասկնալի ըլլալու համար Կիրակի օրերը 10 – 15 վայրկեան ալ Ֆրանսերէնով կուտայ օրուան լուրերուն ամփոփումը :

Ուրեմն բոլորին հասկնալի ըլլալու համար անհրաժեշտ է Երեւանի ձայնասփռումները կատարել Սփիւռքի Հայոց խօսած աշխարհաբարով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՒՍԹԱՆԻ ԵՒ ԱՐԱՖԱԹ ԵԼՔ ՄԸ ԳՏԱՆ

Գահիրէի բանակցութիւնները վերջ գըտան համաձայնութեամբ մը, որուն մանրամասնութիւնները դեռ գաղտնի կը մընան : Հաւանական է, որ գաղտնի ալ մնան երկար ժամանակ :

Յամենայն դէպս անվիճելի իրողութիւն է, որ երկու կողմերն ալ կարեւոր զիջումներ կատարած են, որպէսզի՝ մէկ կողմէ Լիբանան հնարաւորութիւն ունենայ թիրախ չդառնալու իսրայելեան բուռն փոխադարձութիւններուն եւ, միւս կողմէ, Պաղեստինցիները, կարելիութիւնն ունենան խափանարարական արշաւներ կատարելու իսրայելեան սահմանագիծին վրայ :

Համաձայնութիւնը գոյացաւ եօթը ժամուան նիստէ մը ետք, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ եգիպտացի երկու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, առաջինը՝ Զօր. Ֆաուզի, որ հրամանատարն է միջարաբական բանակներու, երկրորդը՝ Մահմուտ Ռիատ, որ արտաքին նախարարն է Եգիպտոսի :

Բանակցութեանց աւարտին հրապարակուեցաւ միացեալ զեկոյց մը, որով կը շեշտուէր, թէ երկու կողմերը համաձայն գտնուած են օրակարգի բոլոր կէտերուն շուրջ : Երկու կողմերը, համաձայն զեկոյցին, նախանձախնդիր գըտնուած են պահպանելու Լիբանանի ապահովութիւնը եւ Ֆէտայիներու ազատ գործունէութեան դաշտը :

Պարզ է, որ Լիբանան ընդունած է պաղեստինեան ուժերու ներկայութիւնը իր հողամասին վրայ, իսկ այս վերջինները, իրենց կողմէ, խոստացած են գործակցիլ լիբանանեան բանակին հետ :

Ըստ լաւատեղեակ շրջանակներուն, համաձայնագիրը ի մէջ այլոց կը ճշդէ հետեւեալ կէտերը.—

× Արքուտի իրենց ռազմակայանէն արձակազէնները կրնան բացէ ի բաց կապ հաստատել Սուրիոյ հետ, ուրկէ այս վերջինները կը ստանան իրենց ռազմամթերքը : Այս ճամբան, որ կ'անցնի Մասնաայէն, արդէն իսկ կը կոչուի «Արաֆաթի նոր ուղի » :

× Վերոյիշեալ շրջանէն (Արքուտ) պաղեստինցի արձակազէնները կրնան յարձակումներ գործել Իսրայէլի վրայ : Լիբանանեան բանակը արդելք պիտի չըլլայ : Իսկ այն հարցին, թէ Պաղեստինցիները ե՞րբ, ո՞ւր եւ որքան յարձակումներ կրնան գործել, ասոնք պիտի ճշդուին լիբանանեան բանակին հետ «համագործակցաբար » :

× Արձակազէնները իրաւունք պիտի չունենան կայաններ հաստատելու Արքուտի շրջանէն դուրս, այսինքն Լիբանանի հարաւ – կեդրոնական դաշտային դօտիին մէջ : Ասիկա Արաֆաթի պահանջներուն գլխաւոր կէտերէն մէկը կը կազմէր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ այս հարցին մէջ կարեւոր զիջում մը կատարած է :

Արդէն ամբողջ համաձայնագիրը կազմուած է երկուստեք կատարուած զիջումներու հիման վրայ, կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ շնորհիւ այդ զիջումներուն :

Արդարեւ, նախագահ Շառլ Հելու պիտի փափաքէր, որ պաղեստինեան ուժերը բոլորովին հեռանան Լիբանանէն, իսկ այս վերջինները, ինչպէս ծանօթ է, կատարեալ ազատութիւն կը պահանջէին իրենց գործունէութեան դաշտին մէջ :

Լիբանանի համաձայնագիրը ձեւով մը կը նմանի Յորդանանի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ կնքուած համաձայնագրին : Աւելցնենք, որ Սուրիոյ մէջ արձակազէնները իրաւունք չունին որեւէ քայլ առնելու առանց Սուրիոյ բանակին հաւանութեան, իսկ Իրաք արտօնած է, որ սահմանային երկու փոքր քաղաքներու մէջ միայն հաստատուին պաղեստինեան ուժերը :

Շատեր, բնականաբար, գոհ չեն համաձայնագրէն, մասնաւորաբար Ռ. Էտտէ, որ կը նկատուի բանբերը Լիբանանի Մարոնի քրիստոնեաներուն : Արդարեւ, չափաւորական տարրերը կը վախնան, որ Պաղեստինցիները նկատի չառնեն պայմանագրութեան կէտերը եւ փորձեն ծաւալ տալ սանձարձակ գործունէութեան իրենց ծրագրին, որու հետեւանքով Լիբանան կրնայ թիրախ դառնալ իսրայելեան բուռն յարձակումներուն : «Լ'Օրիան», որ Պէյրութի ամէնէն կարեւոր թերթերէն է, կը գրէ, թէ Լիբանանի կատարած զիջումները վերջ պիտի տան քըսան տարուան զինադադարին, որ հաստատուած էր Իսրայէլի եւ Լիբանանի մէջ :

Իսրայելեան թերթերը յատկանշական ձեւով մը կը մէջբերեն «Լ'Օրիան»ի այս տեսակէտը :

Աւելցնենք, որ քանի մը օրէ ի վեր կատարեալ հանդարտութիւն մը կը տիրէ Լիբանանի մէջ, որ շնորհիւ առջի օրուան զինադուլին՝ այլեւս թատերաբեմ չէ բախումներու :

Բնականոն կեանքը կամաց – կամաց իր տեղը կը գրաւէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Տեմիրէլ կազմեց իր նոր դահլիճը : Նախկին կազմէն միայն չորս նախարարներ կը պահեն իրենց պաշտօնները, ութ հոգի կը փոխեն եւ տասներկու նորեր մուտք կը գործեն ներկայ դահլիճին մէջ : Դէտերու ուշադրութիւնը կը գրաւէ չորս նախարարներու քաշուիլը իրենց պաշտօններէն. ասնք են՝ Սուքան (ներքին), Պիլկեհան (ելմտական), Պիլճիք (փոխադրութեան) եւ Թուրկութ)ճարտարարուեստ) :

ՄԱԿի վերջին նիստին մէջ 17 համայնավար եւ չէզոք երկիրներ պահանջեցին համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿի : Պահանջագիրը կը ճշդէ, թէ Ֆորմոզա պէտք է հեռանայ ՄԱԿէն : Սակայն, ասիկա ընդունուելու համար հարկ է, որ երկու երրորդը ՄԱԿի անդամ երկիրներուն համաձայն գտնուին ներկայացուած առաջարկին : Այս թիւը երբեք գոյացած չէ :

ԱՀԱՒՈՐ ՄՐՐԻԿ մը տակնուվրայ ըրած է, առջի օր, Շուէտի որոշ շրջանները եւ մասնաւորաբար՝ Սթոքհոլմը, որ ռմբակոծուած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողուր : Մեռեալներ ալ կան, բայց մանաւանդ նիւթական վնասները մեծ են :

ՆԻՔՍԸՆ, ոչ մէկ նորութիւն ըսաւ Երկուշաբթի օր, նախագահական ընտրութեան տարելիցին առթիւ խօսած ճառին մէջ : Կը պարզուի որ Նիքսըն միտք չունի Վիէթնամը պարպել ու մէկ անգամէն, ընդհանուր ձեւով ամէն ոք յուսախաբ եղած է, տրուած ըլլալով որ շատ բան կը սպասուէր այդ ճառէն :

ՊԻԱՖՐԱՅԻ կառավարութեան բանբերը Ժընեւի մէջ դիտել տուաւ, թէ պատրաստ են վերջ տալու կռիւներուն եւ հրաժարելու անկախ պետութիւն մը կազմելու ձգտումէն, եթէ երբեք ունենան ապահովութիւնը, թէ ժողովուրդը պիտի չջարդուի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ դատարանին առջեւ Ռոհան միշտ կ'արտայայտուի Աստուծոյ անունով : «Ցանցաւոր պիտի չնկատուիմ, Աստուած զիս պիտի պաշտպանէ » :

ՔԵՊԷՔԻ նահանգին մէջ բազմահազար ցուցարարներ դէմ արտայայտուեցան կեդրոնի կառավարութեան այն որոշումին, որ կը նախատեսէ երկլեզուեան (Ֆրանսերէն և անգլերէն) դրութեան հաստատումը եւ ուսուցումը նահանգի դըպրոցներուն մէջ : Ցուցարարները, որոնք յաճախ բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ, կը պահանջէին միայն Ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութիւնը կրթական օջախներէ ներս :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պատկերասփիւռի երկու կայաններն ալ, այսուհետեւ, լուրերը պիտի հաղորդեն «ճշգրիտ եւ անկողմնակալ » ձեւով : Երկու կայաններուն գլուխն անցան նոր տնօրէններ՝ Փիէռ Տեկրօփ եւ Ժագլին Պօտրիէ : Հանրային կարծիքը տարիներէ ի վեր կը պահաջէր, որ լուրերը տրուին առարկայական կերպով, այլ խօսքով չծառայեն կառավարական կուսակցութեան քարոզչական նպատակներուն : Նախագահ Փոնփիտու, ընտրական շրջանին խոստացած էր նկատի ունենալ հանրութեան փափաքը :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կարմիր Խաչը արտօնութիւն ստացաւ մնայուն գրասենեակ մը բանալ Ցունաստանի մէջ : Անձնակազմի մէկ փաստաբան եւ երկու բժիշկ պիտի ունենայ որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ տեղւոյն վրայ քննել բանտարկեալներու վայելած պայմանները եւ ապահովութիւն ստանալ որ չարչարանքներու չեն ենթարկուիր :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Պըրանտ, յայտարարած է Լոնտոնի «Թայմըզ»ին՝ «կարելիս պիտի ընեմ համոզելու համար ընկերներս որ բանակցութիւններ սկսին Անգլիոյ հետ» :

ՄՈՊՈՒԹՈՒ Պրիւսէլ հասաւ առջի օր, պաշտօնական այցելութեան : Կը յուսան այս ձեւով Քոնկոյի եւ Պելժիոյ յարաբերութիւնները բարելաւել :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ գրաքննութեան ենթարկուած է «Մայրիկինհոգին» 5–8 տարեկան մանուկներու սահմանուած թերթը, որ «հակախորհրդային գաղափարներ» կը տարած է մանուկներու մօտ :

ԹՂԹԱՏԱՐԻ նախարարը յայտարարեց թէ գալ տարի աւելի դէշ պիտի ըլլայ Ֆրանսական թղթատարական սպասարկութեանց վիճակը : Օրէ օր աւելի ծանրաբեռնուած է թղթատարը եւ լուծում ալ չի գտնուիր : Նախարարը կ'ըսէ թէ մանտաները եւ փաքէ – փոսթերը պիտի սղեն : Պիտի բարձրանայ նաեւ Շէք – Փոսթի սակը (ցարդ հինգ Ֆրանք) անոնց համար որոնց գործառնութիւնը դատ է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԻՐՏԸ,

ՓԱՐԻԶԻ ՍՐՏԻՆ ՄԷՋ

Այս խորագրով, Իւմանիթէ կ'անդրադառնայ առջի իրիկուան Միւթիւալիթէի երեկոյթին (Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 52րդ տարեդարձին առթիւ), որու յայտագիրը կը կազմէին Հայաստանի երգողներն ու պարողները : Իւմանիթէի քրոնիկագիրը կը յիշատակէ գըլխաւորաբար կարգ մը մենակատարներ ինչպէս՝ Գալստեան, Նշանեան, Բագալեան եւն. :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԽԵՂԴԵԼԻ ՁԱՅՆԸ ՄԵՐ ՊԱՊԵՐՈՒՆ, "ԵԱ՜ ՅԻՍՈՒՍ, ՄԵՆՔ ՀԱՅ ԵՆՔ"...

— « Վենետիկ գալ ու մեր Ս. Խաչը չտեսնել՝ ճիշդ չէ: Կը մտնենք ներս, գաղափար մը կ'ունենաք դարաւոր այս եկեղեցիի մասին ու կ'երթանք Ս. Մարկոս եւ տեսարժան քանի մը այլ տաճարներ», ըսաւ Հայր Պզտիկեան, ու գրեթէ արշաւասոյր՝ սկսաւ ճեղքել բազմութիւնը, դէպի նպատակակէտ երկարող նեղլիկ ճամբաներու վրայ :

Իրմէ նուազ արագաշարժ չէինք անշուշտ մենք ալ ,եւ եթէ քայլով մը ետ կը մնայինք՝ հետեւորդի մեր «ենթակայութիւնը» այդ կը պահանջէր ...

— « Այս քանի մը խանութները Ս. Ղազարու սեփականութիւն են , բացատրեց Հայր Յարութիւն, ցոյց տալով հինուկ բայց կոկուած շարքը կալուածներու : Հինէն կտակուած են Միաբանութեան : Եւ եթէ կը տոկանք՝ այս կարգի սեփականութիւններէ ապահովուած հասոյթը կարեւոր դեր կ'ունենայ »:

Մեր վազքը շարունակելով կիսամութ, հնաբոյր, սակայն ամրան տօթէն յոգնած մեր մարմիններուն համար կազդուրիչ ու զովասուն « փողոցներէն » , հինգ – տասը լաբիւրինթոսներ ճեղքելէ ետք հասանք «Հայկական անցք» անուանակոչուած թանձրակառոյց եւ կամարակապ շէնք մը. չեմ յիշեր քանիերրորդ անգամ անկիւն դառնալով՝ կանգ առինք բնակարանի մը հաստաբեստ որմերուն տակ « կորսուած» դրան մը առջեւ ու մեր բարի վարդապետը մեզ առաջնորդեց ներս.

— « Ասիկա մեր Ս. Խաչ եկեղեցին է, ուր ամէն կիրակի եկեղեցական պաշտամունք տեղի կ'ունենայ. հինգ հարիւր տարուան հնութիւն մը , կառուցուած տասնըհինգերորդ դարուն »...

Քիչ տաճարներ այդքան քաղցրօրէն ճնշիչ կրնային ըլլալ մեզի համար : — Հայր Յարութիւն կը ծռի դետին ու մէկ կողմ կը նետէ սալայատակը ծածկող գորգերը ...

Գոնէ ես 14 – 15 դամբանաքարեր հաշուեցի տաճարի ձախակողմեան եւ աջակողմեան մուտքի կացարաններուն մէջ : Վիմափոր արձանագրութիւններով, առհասարակ 1700ական եւ 1800ական թուականներէ: Գրեթէ կորաքամակ , մէկիկ մէկիկ սկսանք աչքէ անցընել արձանագրութիւնները՝ սպիտակ մարմարի վրայ սեւատառ փորագրութեամբ, — Հայաստան աշխարհէն ու գաղթական մեր կեանքի բոլոր ճամբաներէն դէպի Վենետիկ թեւ առնող առեւտրականներէ, զարիպներէ, հաւատքով ամուր ու Հայութեամբ կարծր «հայ զաւակ»ներէ՝ որոնք՝ խորշակէն հալածական կամ վաճառականական նպատակներով, կտրեր են ծովեր ու ցամաքներ. Խրիմէն, Հունգարիայէն, Լեհաստանէն, հայկական ու ռուսական կայքերէ՝ շունչ են առեր Միջերկրականեան ու Ադրիական ափունք, եւ երբ մահը ծանրացեր է իրենց կոպերուն վրայ, նետուեր են մայրենի գիրկ՝ Հայոց Եկեղեցին ազգային իրենց ինքնութեան դարաւոր վկայ հռչակելով ...

Յիշատակարաններէն մէկը կ'ամփոփէ աճիւնը Ստ. Շահումեանի, «Դաւիթ Բէկի գործակիցներէն»: Վանեցի Աստուածատուրի որդի Մարուքէ՝ իրմէ քանի մը քայլ անդին, 1746, 1787... Եւ, կողք կողքի ուրիշներ՝ անծանօթ զինուորնե՛րը հայ գաղթական եւ առեւտրական թեւերու, գոյութեան ու կեանքի պայքարին մէջ կոփուած, արկածախնդրական քաջութեանց անձնատուր, սակայն ամէնէն կորստաբեր զառիթափերուն վրայ իսկ իրենց Հայութեան մէջ աննահանջ ու անտեղիտալի :

— « Քիչ վերջ, երբ Ս. Մարկոս երթանք, պիտի տեսնէք ուրի՛շ տասնեակներ «եա՛ Յիսուս» աղաղակող եւ իրենց հայ ինքնութիւնը պատմական այդ մեծակառոյց եկեղեցւոյ սիւներուն ու որմերուն վրայ արձանագրող հայկակներու» , կը յարէ Հայր Պզտիկեան քովէս , երբ կը ջանամ դամբանաքարերէն գոնէ մէկ – երկուքին արձանագրութիւնները ընդօրինակել ...

Գրեթէ քսան մեթր խորքով ու տասը – տասներկու մեթր լայնքով տաճար մըն է Ս. Խաչը. լատինական երբեմնի աղօթավայր, զոր հայկական յատկանիշներով փորձեր են կնքել մեր պապերը : Ներքին յարդարանքներու, գլխաւորաբար աւելի մօտ ժամանակներու ընթացքինյօրինուած քանդակներու, եկեղեցական առարկաներու եւ իւղաներկերու վրայ՝ ազգային այդ դրոշմը ցայտուն է :

Դեղնաւուն լոյս մը կ'ողողէ կիսամութ մթնոլորտը աղօթատան, ու կը թուի մեզի լսել շշունջը մեռնողներուն. անոնց՝ որոնք թէեւ մեր ոտքերուն տակ կը նընջեն, սակայն տիրօրէն կ'իշխեն մեր մըտքին ու հոգիին վրայ, — գրեթէ կ'ընկճեն մեզ՝ իրենց ներկայութեամբ :

Քանի՛ հազարներ, երամ առ երամ , դէպի Հոլանտա, դէպի Հնդկաստան, դէպի Խրիմ, դէպի Լեհաստան եւ Հունգարիա, դէպի քառասուն ծագերը աշխարհի, նետուեր են այսպէս. ու այսօր, այս պահուս, անգամ մը եւս կը խուժեն աղօթական յածումներով բեռնաւոր մեր էութենէն ներս՝ պատմելու համար հրաշափառ ողբերգութիւնը Հայուն, միշտ կոտորակուած այլ երբեք խորտակուած ժողովուրդի մը. ազգի մը՝ որ պանդխտական իր թափառումներուն մէջ անգամ գիրն ու զալամը չմոռցաւ, ու իր ոգեվարի թարթափումներուն մէջ խիզախումներ իրագործեց՝ Ամսթերտամէն մինչեւ Վենետիկ ու Մատրաս կեանք եւ շունչ տալով Հայ Մատեանին, Հայ Մամուլին, Հայ եկեղեցիին ու գրականութեան ...

Բայց, ժամանակը կը սահէր արագ, ու «մեր երկու օրերը արժեցնելու» հեւքը չէր արտօներ՝ որ քիչ մը աւելի երկար մնայինք հոս :— « Ինչո՞ւ երեք շաբաթ ու ոչ երեք ամիս», կը բողոքէր Հայր Պզտիկեան, երբ դիտել կուտայինք իրեն՝ թէ 21օրեայ մեր արձակուրդի շնչատ վազքով, երկու կամ երեք օրէն աւելի չէինք կրնար մնալ Վենետիկի մէջ : Պէտք էր անցնէինք նաեւ Վիէննա, Մխիթարեանց նոյնքան պատմական ու բազմաշխատ միւս օջախը, ուր ես՝ անձնապէս՝ ուսանողական կեանքի իմ ամէնէն քաղցր ապրումներով, կապուած էի միաբաններու հոյլի մը, եւ՝ մէն մի գրքի, մէն մի ձեռագրի, մէն մի անշունչ, այլ մշտատըրոփ առարկայի ...

Զպատմուած ու անպատմելի տառապանքներ կան հայ մարդու կեանքին մէջ. ու «աւելի երկար չկարենալ մնալու» մեր չոր ու ցամաք հաստատումին մէջ՝ Հայր Պզտիկեան մինչեւ որոշ տեղ միայն կրնար թափանցել : Հայ ուսուցիչը երեք ամիս ամառնային արձակուրդի իրաւունք մը ունի . հայ խմբագիրը՝ երեք շաբաթ միայն... Եւ երբ քառասուն տարուան մէջ անգամի մը համար միայն կրնայ լայն բանալ թեւերը , ժամանակի անձկութիւնը կը հարկադրէ որ հեւայ , հպանցէ ու սահի ... մինչ իր հետաքրքրութիւններն ու ծարաւները ամիսներո՛ւ կը կարօտին՝ գէթ չափով մը գոհացում գտնելու համար :

Եկո՛ւր եւ դարձո՛ւր այս « գրքին » էջերը ...

Վարդապետը կ'ըմբռնէ իմաստը մեր աճապարանքին, սակայն չեմ գիտեր թէ որքան ամբողջ կրնայ կարդալ ցաւը, զոր կ'ապրի մարդ այս կարգի անկարելիութիւններու մէջ :

×

Գրեթէ զիրար հրմշտկելով, կը նետուինք դուրս Ս. Խաչ տաճարէն եւ կ'ուղղուինք Ս. Մարկոս :

Աջէն ու ձախէն, Վենետիկցիներ կ'ողջունեն «փատերէ»ն՝ Հայ Պզտիկեանը , որ, ըստ երեւոյթին, իր անձին հետ կը պտըտցնէ մանաւանդ Ս. Ղազարու հմայքն ու հեղինակութիւնը :

Իտալացին՝ առհասարակ, սակայն Վենետիկցին՝ շեշտուած կերպով, յարգալիր է կրօնականներու հանդէպ : Իսկ եթէ Հայ Եկեղեցական ես կամ Ս. Ղազարու միաբան՝ ջերմութեան աստիճանը աւելի բարձր է միշտ ...

Հայը մտքի եւ հոգիի մարդն է Վենետիկցիին համար : Եւ աշխարհի այս մասին մէջ, նիւթը տակաւին չէ կրցած խեղդել հոգին ...

Երբ կը հասնինք Ս. Մարկոս, դրան առջեւ կը նշմարենք տարօրինակ եռուզեռ մը: Երեք չորս այր մարդիկ, մայր դրան մօտիկ, վճռաբար արդելք կ'ըլլան կարգ մը կիներու տաճար մուտքին :

— « Կ'երեւի մասնաւոր արտօնութեան խնդիր կայ», կ'ըսէ կնոջս քոյրը՝ տատամսոտ :

= Մուտքի հարց չկայ, կը յարէ Հայր Պզտիկեան: Հոլանի թեւերով ու ամառնային քիչ մը բաց հագուստներով Ս. Մարկոս մուտքը արգիլուած է, ու տեղացին զիջում չի ճանչնար այս կէտին մէջ: Յառաջացէ՛ք, մենք պատճառ չունինք մերժուելու ...

Կամաւոր «պահակ»ներու նոյն ջերմ ողջոյնով ճամբայ կը բանան մեր վարդապետին, ու կը մտնենք ներս :

— « Այս Սոֆիայի տաճարին մէկ վերարտադրութիւնը կարելի է նկատել Ս. Մարկոսը, կ'ըսէ Հայր Պզտիկեան, անյապաղ ձեռարկելով իր պաշտօնին, ու առաջին առթիւ մեր ուշադրութեան յանձնելով հազարաւոր մոզայիքները՝ որոնցմով դրուագրուած են աստուածաշնչական դէպքերը, եկեղեցիի որմերուն վրայ: Կը տեսնէ՞ք սա սալայատակը: Ամբողջ կառոյցը տաճարին՝ կը հանգչի հազարաւոր գերաններու վրայ, որոնք մխրճուած ու ամրացած են ընդյատակեայ ջուրերուն մէջ, ու՝ ջուրերէն անդին՝ աւելի վար խաւերու հողերուն վրայ :

« Բայց, նախ գտնենք մեր պապե՛րը՝ կ'աւելցնէ անմիջապէս: Ու կ'առաջանայ դէպի խորան, տաճարի յառաջամասը: Կը դառնայ աջ, եւ լուցկի մը վառելով՝ կը խնդրէ մօտենալ մարմարեայ որմերուն...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Շատ խոր տխրութիւն մը կը պատէ մարդս երբ կը մտածէ, թէ ինչքան արագ կ'անցնի մեր կեանքը: Կը զգանք, որ ժամերը, օրերը եւ տարիները կը սահին կ'երթան անդարձ կերպով : Անոնք, որ իրենց ժամանակը կը վատնեն յիմար ու թեթեւ զբաղումներով, որոնք գործ մը չեն ձգեր՝ նշանակելու համար կտրուած ճամբան, տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ունենան, երբ ետ նային,

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Եւ ի՞նչ բառերով կ'ուզես որ երդում ընեմ, հարցուց գնչուն:

Եւ բոլոր քիչ մը ուշիմ մարդիկ, մի միայն պահ մը զինքը դիտելով, դիւրաւ պիտի նկատէին, թէ իրեն համար կարեւորութենէ բոլորովին զուրկ էր այս կամ այն բանաձեւը գործածելը:

Փիէռ բառացի կերպով արտասանեց երդումը: Իրմէ ետք՝ գնչուն զայն նոյնութեամբ կրկնեց.

— Թող լեզուս փրթի եթէ բացարձակ լռութիւն չպահեմ. թող իմ սեփական դաշոյնս մխրճուի իմ կուրծքիս մէջ... եւայլն:

— Լաւ լսէ՛, ըսաւ Փիէռ գնչուին ցած ձայնով: Իմ եղբայրս, Մարք Քոզիաք, որ խլած է քեզմէ քու զաւակդ մահացու հարուածներով, ինք եւս ունի զաւակ մը, որ կը սիրէ անպայման շատ աւելի քան դուն կը սիրէիր քու զաւակդ:

— Հա՛, հա՛... Եւ դուն այժմ կ'ուզես ջնջել այդ զաւակը, պատասխանեց Սամոլ խնդալէն պայթելով: Իրա՛ւ որ կնոջական սիրտ մը ունիս եղեր. դուն ինքդ չե՞ս համարձակիր: Շատ լաւ, ես կրնամ ուզածդ ընել քու տեղդ, մանաւանդ քանի որ պիտի վարձատրես զիս: Միայն ցոյց տուր ինծի թէ ո՞ւր կը քնանայ այդ տղան եւ վաղը՝ կը տեսնես որ պիտի չարթընայ:

— Ո՛չ, փսփսաց Փիէռ, ես այդպէս չեմ ուզեր: Դուն այնպէս մը պէտք է գործես, որ կարծուի թէ ես հակառակորդ եմ քեզի որով ոչ մէկ դեր կրնամ ունեցած ըլլալ գործին մէջ:

— Ես զգացած էի արդէն թէ նապաստակի մը քաջութիւնը ունէիր, պատասխանեց գնչուն. ոչ մէկ պատասխանատուութիւն առնել կ'ուզես վրադ. դուն կ'ուզես քու բեռդ բեռցնել ուրիշներու ուսերուն: Շատ լաւ, թո՛ղ ըլլայ, ես կ'ընդունիմ քու բեռդ, բայց պէտք է հարիւր ոսկեդրամէն աւելի տաս ինծի: Վերջապէս, ըսէ տեսնեմ, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ այդ տղան, այդ փուշը՝ քու կրունկիդ տակ:

— Վանականի մը հետ միասին, իրկունները դէպի դիւղ կ'իջնէ, նստելու համար թմբիի մը ներքեւ: Եթէ դուն դաս քու խումբովդ, դիւրութեամբ կրնաս փախցնել տղան եւ տանիլ քեզի հետ. ոչ ոք կրնայ ընդդիմանալ քեզի: Վանականը կը թողուս կենդանի, որպէսզի իբրեւ վրկայ ծառայէ ինծի: Անհետացուր տղան ինչպէս որ կ'ուզես. չեմ ըսեր քեզի թէ սպաննես զայն, բայց տար հեռու, կրցածիդ չափ հեռու, որպէսզի երբեք չկարենայ վերադառնալ այստեղ: Փոխարէնը, ես պիտի վճարեմ քեզի երկու հարիւր ոսկեդրամ, եւ այդպէսով քու թշնամիիդ՝ եղբօրս աւելի մեծ ցաւ պատճառած պիտի ըլլաս քան զինքը մեռցնելով. անոր ամբողջ կեանքը դառնացուցած պիտի ըլլաս:

Արդէն հասած էին դղեակ:

Դռնապանը, որ տակաւին ճրագ ունէր իր սենեակին մէջ եւ կը սպասէր տիրոջ վերադարձին, անմիջապէս իջեցուց շարժական կամրջակը եւ Փիէռ գնչուին հետ միասին մտաւ ներս բակէն: Ամէն ինչ խաղաղ էր, միայն երկու պահակ սպասարկուները, կէս մը քնացած , կորսուած հովիտին մշուշին մէջ:

Փիէռ մտաւ իր սենեակէն ներս, հաշուեց եւ գնչուին յանձնեց իր եւ իր երկու ծառաներուն փրկագինը եւ անոր վրայ աւելցուց դեռ արեան գինը կէս չափով, մնացեալ կէսը խոստանալով վճարել երբ՝ կարելի է ըսել, աշխատանքը լրիւ կատարուած ըլլայ:

Զիաւոր գնչուն դուրս եկաւ դղեակէն: Ճիշդ է որ դռնապանը դիտած էր զայն քիչ մը ծուռ աչքով, ուզած էր անհաճոյ հարցում մը ուղղել անոր, բայց որովհետեւ գնչուն կը գտնուէր իր տիրոջ հետ, հաւատարիմ եւ ծանրախոհ մարդը բերանը չբացաւ:

Քիչ ետք վերադարձան երկու ծառաները, տակաւին վախէն դողդղալով: Անոնք արթնցուցին իրենց ընկերները, պատմելու համար սարսափելի դէպքը: Ըստ այս երկու ծառաներուն, չարագործներու խումբին սեփ–սեւ մարդիկը ուզած էին կախաղան հանել զիրենք: Անոնք աւելի ահաւոր եւ չար մարդիկ էին քան Թուրքերը: Եւ այժմ իրենք ալ չէին գիտեր թէ Ամենակալը ի՞նչպէս փրկած էր զիրենք:

Ոչ ոք պիտի հաւատար անոնց, եթէ ցոյց չտային իրենց արիւնլուայ ձեռքերը՝ չուաններէն մորթազերծուած:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Փիէռի սիրտին պէս սեւ ոճիրը կատարուած էր: Ագահութենէն մղուած՝ ծախած էր իր հարազատ եղբօր զաւակը, խեղճ անմեղ տղեկ մը: Մի գուցէ իր անմարդկային սիրտը կը ճմլուէր, եւ թերեւս կը տանջուէր իր խղճի խայթէն, ինչ որ պիտի զգար ամէն մեղաւոր: Բայց Փիէռ զղջում չէր արտայայտեր բնաւ:

Իր մտքին մէջ շահու գաղափարը կար միայն: Սատանան փսփսացած էր իր ականջին որ միակ տէրը ինք պիտի ըլլար բոլորին, որ իր եղբօրորդին պիտի ժառանգէր: Եւ, չար ծիծաղով մը, Փիէռ իր ձեռքերը կը շփէր ուրախութեամբ:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(15 – Շար.)

ՅԱՂՈՒՄՈՎ ՄԵՋ

Ֆ. ՐԱՉ

ՊԱՐԱՎՈՒ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆ ԳԱՂԱՏ

Ամառվան մի տաք օրը Ֆրեյդոն, Տիկո և Ալոն որոշեցին մեծ ճամփորդություն անել։ Ֆրեյդոն ուզում էր տեսնել ամբողջ աշխարհը, Տիկոն՝ ծովերն ու օվկիանոսները, իսկ Ալոն՝ ամենագեղեցիկ երկրները։ Ամենից առաջ նրանք որոշեցին գնալ Ամերիկա։ Ֆրեյդոն ասում էր, որ այնտեղ շատ հետաքրքիր բաներ կան։ Տիկոն ասում էր, որ այնտեղ շատ ծովեր կան։ Իսկ Ալոն ասում էր, որ այնտեղ շատ գեղեցիկ երկրներ կան։

Ամենից առաջ նրանք գնացին Ամերիկայի ամենամեծ նավահանգիստը՝ Նյու Յորքը։ Այնտեղ նրանք տեսան շատ մեծ նավեր, որոնք ուղևորներ էին տանում Եվրոպա։ Նրանք տեսան նաև շատ նավեր, որոնք ուղևորներ էին բերում Եվրոպայից։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ Եվրոպա։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ Եվրոպա։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ Եվրոպա։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ շենքեր, որոնք կոչվում էին «երկնաքերներ»։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ապրել երկնաքերում։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ապրել երկնաքերում։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ապրել երկնաքերում։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ գործարաններ, որոնք ծխում էին։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գործարանում աշխատել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գործարանում աշխատել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գործարանում աշխատել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ կամուրջներ, որոնք կապում էին Նյու Յորքը հարևան քաղաքների հետ։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կամուրջ կառուցել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կամուրջ կառուցել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կամուրջ կառուցել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հրապարակներ, որոնք լի էին մարդկանցով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հրապարակում ելույթ ունենալ։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հրապարակում ելույթ ունենալ։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հրապարակում ելույթ ունենալ։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ թանգարաններ, որոնք լի էին հին իրերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հին իրեր հավաքել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հին իրեր հավաքել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հին իրեր հավաքել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ պարտեզներ, որոնք լի էին ծառերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ծառ տնկել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ծառ տնկել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ծառ տնկել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ կենդանաբանական այգիներ, որոնք լի էին կենդանիներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կենդանաբանական այգում աշխատել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կենդանաբանական այգում աշխատել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կենդանաբանական այգում աշխատել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ մարզադաշտեր, որոնք լի էին մարդկանցով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար մարզադաշտում խաղալ։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար մարզադաշտում խաղալ։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար մարզադաշտում խաղալ։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հյուրանոցներ, որոնք լի էին հյուրերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հյուրանոցում ապրել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հյուրանոցում ապրել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հյուրանոցում ապրել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ խանութներ, որոնք լի էին ամեն տեսակ ապրանքներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար խանութում վաճառել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար խանութում վաճառել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար խանութում վաճառել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ կինոթատրոններ, որոնք լի էին մարդկանցով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կինոթատրոնում նկարվել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կինոթատրոնում նկարվել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար կինոթատրոնում նկարվել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ թատրոններ, որոնք լի էին հանդիսատեսներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար թատրոնում երգել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար թատրոնում երգել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար թատրոնում երգել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ գրադարաններ, որոնք լի էին գրքերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գրադարանում գրքեր կարդալ։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գրադարանում գրքեր կարդալ։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գրադարանում գրքեր կարդալ։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ ռեստորաններ, որոնք լի էին ուտելիքներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռեստորանում ուտել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռեստորանում ուտել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռեստորանում ուտել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ ավտոմեքենաներ, որոնք լի էին մարդկանցով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ավտոմեքենա վարել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ավտոմեքենա վարել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ավտոմեքենա վարել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ ինքնաթիռներ, որոնք լի էին ուղևորներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ գնացքներ, որոնք լի էին ուղևորներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գնացքով ճանապարհորդել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գնացքով ճանապարհորդել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գնացքով ճանապարհորդել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ նավահանգիստներ, որոնք լի էին նավերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար նավով գնալ։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ օդանավակայաններ, որոնք լի էին ինքնաթիռներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ինքնաթիռով թռչել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հեռուստատեսային աշտարակներ, որոնք լի էին հեռուստատեսային սարքավորումներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռուստատեսությամբ հաղորդում անել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռուստատեսությամբ հաղորդում անել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռուստատեսությամբ հաղորդում անել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ ռադիոկայաններ, որոնք լի էին ռադիոսարքավորումներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռադիոյով խոսել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռադիոյով խոսել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար ռադիոյով խոսել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հրատարակչություններ, որոնք լի էին գրքերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գիրք գրել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գիրք գրել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար գիրք գրել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ լրագրեր, որոնք լի էին տեղեկություններով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար լրագրում աշխատել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար լրագրում աշխատել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար լրագրում աշխատել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հեռագրատներ, որոնք լի էին հեռագրերով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռագիր ուղարկել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռագիր ուղարկել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռագիր ուղարկել։

Նրանք տեսան նաև շատ մեծ հեռախոսային կենտրոններ, որոնք լի էին հեռախոսներով։ Ֆրեյդոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռախոսով խոսել։ Տիկոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռախոսով խոսել։ Ալոն ասաց, որ ինքն էլ կուզենար հեռախոսով խոս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ատրինէ Նշանեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք համակրական եւ ցաւակցական արտայայտութեամբ ամոքեցին իր սուգը իր ամուսնոյն՝

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ : Մասնաւոր շնորհակալութիւն Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, հոգեւորականներուն, դպրաց դասուն, եւ երգչախումբին, եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ վարչութեան, ինչպէս նաեւ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կղերականներուն եւ դպիր ընկերներուն :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցանէ Տ. Նորվան Աբեղայ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Նոյ. 8), ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Նոյեմբեր 9ի Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ տէ Սփոր, (Բիւ տը լա Տէֆանս) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերուհիները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Բիւ Տէ Քոնվալէսան: Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ :

×

ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէնի, Տէսինի եւ շրջանի բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Ներկայ կ'ըլլայ ՀՕՄի ներկայացուցիչը՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն Տիկին Կիւրիւնեան կը փնտռէ Աւագ Մամիկոն Յարութիւնեան, ծընած 1921, Լենինական, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէի.

Madame Gourinian
11, Rue Lucien Roullier
Goussainville - 95

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱԶԴ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան կողմէ վիճակահանութեան դրուած է բժշկուհի Հերմինէ Հովեանի Միութեանս նուիրած Պ. Զատիկ Խանզատեանի աշխարհագրական – պատմական – մանրանկարչական գլուխ գործոցը :

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ միութեանս հովանաւորութեամբ սարքուած յառաջիկայ թատերական ներկայացման ընթացքին, Փետրուար ամսուան մէջ, հասոյթը պիտի յատկացուի Առնուվիլի Հայ Քոյրերու դպրոցին մէջ ուսում եւ կրթութիւն ստացող Թուրքիոյ գաւառներէն եկած եւ Պօլսոյ Պատրիարքարանէն ղրկուած չքաւոր փոքրիկներուն : Տոմսերու գինն է 5 Ֆրանք:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հավանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ)

Փարիզի Հայկական թանգարանը
Աշխատակցութեամբ
«Թորոս Բոսլին» արուեստի ընկերութեան

Կը ներկայացնէ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Նուիրուած ստեղծագործութիւններուն
Հայաստանի երեք արուեստագէտներ՝
Օր. Քնարիկ Վարդանեան
Պ. Մինաս Աւետիսեան
Պ. Յովհ. Շարամպելեան

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Հայկական Թանգարանին մէջ,
59, Ավընիւ Ֆոշ – Փարիզ (16)

Եւ բաց կը մնայ ամէն օր ժամը 14էն սկսեալ: Մինչեւ Նոյեմբեր 7:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբի կողմէ : Տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 5ին, Զորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մէզոն տը Սանթրօ, 8 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Դասախօս՝ ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին» :

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Ցում Վինբռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ :

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով՝ կազմակերպութեամբ Վիէնի, «Անի» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի 9 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուիի սրահին մէջ, (Սէրքլը Կաթոլիկ) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Գ. ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երիտասարդ ուժերը : Կը մեներգեն Օրիորդներ Հէլվաճեան, Գ. Պօյաճեան, Ա. Սանճեան, Պ. Սանճեան, կ'արտասանեն Օր. Օր. Ա. Աճէմեան, Հ. Սանճեան, Ե. Քէլէշեան, ընկ. Յ. Պետրոսեան :

Հայկական տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրօնական ընկերակցութեան բոլոր անդամները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ (8 Նոյ.) ժամը 20·30ին: Օրակարգ՝ երկամեայ բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն, ընտրութիւն նոր վարչական կազմի: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԿԱԼԸՐԻ ՖՐԱՄՈՆԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1969ԻՆ ՑՈՒՑԱՍՐԱՀԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԷՆ
ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԳՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԳԱՊՆԱԿԻ ՄԸ 17 ՍՄ. × 33 ՇՐՋ.
450 ԷՋ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹԸ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

KALEIDOSCOPE
Grégor A. Hampartzoumian

VIENT DE PARAITRE
ACCOMPAGNÉ D'UN DISQUE
450 PAGES — 17 ILLUSTRATIONS
ARMÉNIEN - FRANÇAIS

Expéditions sous boîtes de carton en métropole et à l'étranger

Port et emballage gratuits. Prix 50 Frs. ou 10 Dollars

S'adresser : à PARIS
Galerie Framond : 3, Rue des Saints-Pères — Paris (6e)
Librairie H. Samuél. : 51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
Librairie H. Palouian : 43, Rue Richer — Paris (9e)
« Haratch » : 32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BOSTON « Haïrénik » : 212, Stuart Street, — Boston, Mass. 02166
BEYROUTH Librairie « Hamaskaïne » 10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth
ISTANBUL Librairie Hachette : Istiklâl Caddesi — Beyoglu
TEHERAN « Alik » : Avenue Naderi B. P. 422 — Téhran

GALERIE FRAMOND, 3, Rue des Saint-Pères, PARIS-6
ROGER DE CONINCK
TRENTE-TROIS PEINTURES RECENTES
VRENISSAGE LE JEUDI 6 NOVEMBRE DE 18 A 21 H.

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 6 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11657 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.657

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՎԻԷԹՆԱՄԱՑՈՒՄ Կ'ՈՒԶԷ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, նախագահ Նիքսընի առջի օրուան ճառը յատկանշական նորութիւններ չէր պարունակեր, թէեւ առաջին անգամ ըլլալով խօսեցաւ ցամաքային բոլոր ուժերը հեռացնելու ծրագրի մը մասին, որ առայժմ կը մնայ գաղտնի, որպէսզի թշնամին չօգտուի անկէ: Այս առթիւ նախագահը դիտել տուաւ նաեւ, թէ ամերիկեան ցամաքային ուժերու հեռացման համար պատրաստուած է ժամանակացոյց մը՝ համախորհուրդ Սայկոնի, որ նոյնպէս կը մնայ գաղտնի :

Նիքսընի իր ճառի ընթացքին նախ փորձեց հաստատել, թէ բարի կամեցողութեան կարեւոր աշխատանք կատարած է, բայց դիմացի ճակատը ընթացք չէ տուած եղած դիմումներուն : Այս առթիւ երեւան հանեց նամակագրութեան մը գոյութիւնը իր եւ Հո Շի Մինի միջեւ: 1969 Յուլիս 15ին Նիքսըն այս վերջնոյն գրած է անձնական նամակ մը, որով տրամադրութիւն կը յայտնէր «աշխատիլ արդար խաղաղութեան» հաստատման համար: Համաձայն Նիքսընի, Հօ Շի Մին Օգոստոս 30-ին նամակով մը բացարձակապէս կը մերժէր ընդունիլ Նիքսընի առաջարկները, պահանջելով, որ ամերիկեան ուժերը հեռանան հարաւային Վիէթնամէն :

Ընդհանուր առմամբ, աւելցուց նախագահը, մեր հրապարակային, գաղտնի կամ անձնական բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին, ոչ մէկ յաջողութիւն արձանագրեցին, բացի անկէ, որ ճշդուեցաւ բանակցութեանց «սեղանին ձեւը»:

Նիքսընի համար ամերիկեան ուժերու անմիջական հեռացումը Վիէթնամէն պիտի նշանակէր «աղէտ» մը բերել ոչ միայն հարաւային Վիէթնամի համար, այլեւ Միացեալ Նահանգներուն եւ «Խաղաղութեան Դատին» :

Զգուշացուց բոլոր անոնք, որոնք կը ջատագովեն զինուորական ուժերու անմիջական եւ առանց պայմանի հեռացումը ռազմաճակատէն, որ համայնավար ուժերը կրնան ջարդել իրենց հակառակորդները, ինչպէս որ ըրին ասկէ 15 տարի առաջ Հիւսիսի մէջ եւ քանի մը տարի առաջ Հիւէի մէջ :

Մնաց որ անմիջական հեռացում մը պիտի նշանակէր Ամերիկայի պարտութիւնը, որ պիտի ըլլայ առաջինը Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ: Ասիկա խորքին մէջ պիտի նշանակէր քաջալերել բոլոր անոնք, որոնք դեռ չեն հրաժարած աշխարհը գրաւելու իրենց ծրագրէն : Առիթ պիտի տար բռնութիւններու ծաւալումին հոն ուր Ամերիկա յանձնառութիւնը ստանձնած է պահպանելու խաղաղութիւնը, ինչպէս Միջին Արեւելքի եւ Պերլինի մէջ : Կարճ՝ ոչ թէ խաղաղութիւն մը հաստատուած պիտի ըլլար, այլ՝ նոր պատերազմներու առիթ պիտի ստեղծուէր :

Ամերիկա ծրագրած է հեռացնել իր ուժերը Վիէթնամէն : Այդ պարպումը պիտի կատարուի աստիճանական ձեւով եւ նկատի պիտի առնուի հարաւային Վիէթնամի բանակին կարողութիւններն ու հընարաւորութիւնները փոխարինելու մեկնող ուժերը : Այլ խօսքով Նիքսըն կ'ուզէ նախ «Վիէթնամացնել» պատերազմը եւ քաշուիլ միայն այն ատեն երբ Վիէթնամի բանակը ի վիճակի ըլլայ փոխարինելու Ամերիկացիք :

Վերջապէս Նիքսըն բաւական խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց Հանոյի: Եթէ այս վերջինը փորձէ օգուտ քաղել ամերիկեան ուժերու աստիճանական հեռացումէն, եւ փորձէ նոր թափանցումներ կատարել դէպի հարաւ, այդ պարագային «պիտի չվարանի խիստ եւ ազդու միջոցներ ձեռք առնելէ՝ դէմ դնելու համար ստեղծուած կացութեան» :

Նիքսընի ճառը որոշ յուսախաբութիւն ստեղծած է ամերիկ. այն շրջանակներուն մէջ, որոնք կը պահանջեն զինուորական ուժերու անմիջական հեռացումը հարաւային Վիէթնամէն: Մոսկուա «քարոզչութիւն» նկատեց Նիքսընի ճառը, իսկ Փեքին հաստատեց, թէ Նիքսընի նպատակն է շարունակել պատերազմը :

Լոնտոնի եւ Պոնի մէջ գոհ են ճառէն, իսկ Փարիզ մերժեց մեկնաբանել, նկատի առնելով, որ բանակցութիւնները կը կատարուին այստեղ :

Յիշենք նաեւ թէ երբ Նիքսըն ամերիկեան ուժերու քաշուելուն մասին կը խօսի, միայն ցամաքային ուժերու կ'ակնարկէ, ինչ որ կարծել կուտայ թէ օդանաւները պիտի մնան :

ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ

Լիբանանի եւ պաղեստիեան ազատագրական ճակատի միջեւ կնքուած համաձայնագիրը թեր ու դէմ կարծիքներու առիթ ստեղծած է Լիբանանի մէջ : Շատեր, նոյնիսկ, չափազանց մտահոգ են երկրին ապագային նկատմամբ :

Չափաւորական տարրերը նախ դիտել կուտան, թէ Լիբանան, որ պետութիւն մըն է, հարկադրուեցաւ պաշտօնապէս եւ հաւասարէ հաւասարի սկզբունքին վրայ բանակցիլ Պաղեստինցիներուն հետ: Ուզենք կամ չուզենք, դիտել կուտան չափաւորականները, պարտաւորուեցանք խախտել մեր դիրքը եւ մասնակից դառնալ արաբ – իսրայելեան բախումներուն : Սակայն, կ'աւելցնեն չափաւորականները, որոնք ընդհանրապէս քրիստոնեաներ են, ինչպէս նաեւ մահմետական այսպէս կոչուած «քաղքենիներ», «ժամանակ շահեցանք», մնաց որ տարբեր միջոց չունէինք :

Աջակողմեան քրիստոնեաներուն համար կացութիւնը մտահոգիչ է, քանի որ, ինչպէս դիտել կուտան անոնք, բանակցութիւն մը չէր, որ տեղի ունեցաւ Գահիրէի մէջ, այլ՝ պարտադրութիւն : Այլ խօսքով կը պարտադրուի Լիբանանին մասնակցելու նոր պատերազմի մը, որ ուղղակի անձնասպանութիւն է :

Այս վերջինները կը յիշեցնեն Թէլ Ավիվի ազդարարութիւնը Գահիրէի բանակցութեանց առթիւ: Իսրայէլ, համաձայն այդ ազդարարութեան, չի կրնար հանդուրժել, որ իր հիւսիսային սահմաններուն վրայ զարգանան խափանարարական գործողութիւնները : Կը նշանակէ, թէ Թէլ Ավիվ կրնայ եւ տրամադիր է փոխադարձելու, երբ հարկ նկատուի :

Գահիրէի պայմանագրութենէն գոհ են, անշուշտ, մահմետական ամբոխը, ձախակողմեան ուսանողներն ու մտաւորական շրջանակները :

Լիբանան օր աւուր կը ստանայ իր բնականոն դիմադիծը: Պէյրութի մէջ լուսարգելը վերցուած է: Նոյնիսկ Տրիպոլիս կը վերստանայ իր նախկին դիմադիծը :

Շուկան վերստին կը գործէ՝ աստիճանաբար :

Երուսաղէմի պաշտօնական ազբիւրներու համաձայն սակայն, Իսրայէլ պիտի չհանդուրժէ ահաբեկչական արարքներու աճման իր հիւսիսային սահմանին վրայ (Լիբանան): Ապպա Էպան չափաւորական նկատուած յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կ'ըսէ թէ Իսրայէլ պիտի յարգէ Լիբանանի հողային ամբողջականութիւնը եւ անկախութիւնը, Լիբանան ալ իր կարգին պէտք է արգելք հանդիսանայ որ իր հողամասը օգտագործուի իբրեւ յարձակման կայան Իսրայէլի դէմ :

Հրէական մամուլին համաձայն, ըստ լաւատեղեակ ազբիւրներու Ուաշինկթըն կը պատրաստուի խաղաղութեան նոր ծրագիր մը ներկայացնելու Մոսկուայի, Մերձաւոր Արեւելքի մասին: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Ուաշինկթընի իսրայելցի թղթակիցները յայտնած են ամերիկեան կառավարութեան թէ որքան դէմ են այդ ծրագրին :

× Միւս կողմէ Ներքին ճակատին վրայ, աշխատաւորական կուսակցութիւնը Ազգ. Կրօնական Կուսակցութեան դիմումին վրայ, ընդունած է հեռատեսիլի յայտագրերը դադրեցնել Սաբբայի ընթացքին (Ուրբաթ ցերեկէն Շաբաթ գիշեր) : Այս որոշումը բուռն ընդդիմութեան կը բախի աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւին, եւ կրնայ դժուարութեանց առիթ տալ նոր կառավարութեան կազմութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ յիմարաբոյժներուն համար Ռոհան (մզկիթը այրողը) մտային հիւանդ մըն է որ մեծամոլութենէ ալ կը տառապի: Համոզուած է որ Դաւիթի ցեղէն է եւ նաեւ Անգլիոյ թագուհիին : Կ'ըսէ թէ Աստուած զինքը նշանակած է Երուսաղէմ երթալու եւ մզկիթը այրելու, տեղը տաճար մը բարձրացնելու համար : Չի վարանիր ըսելու թէ իր դատավարութիւնը աշխարհի մեծագոյն դէպքն է Քրիստոսի դատավարութենէն ի վեր :

ՄԱՅԱՄԻԷՆ երկու օդանաւներ եւս պարտադրուած են իրենց ճամբան փոխել եւ Քուպա ուղղուիլ : Մէկը պրազիլական՝ Պուէնոս – Այրէս կ'երթար, միւսն ալ Նիքարարկուայի՝ Սան – Սալվատոր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներքին նախարարութիւնը արգիլեց Նոյեմբեր 15ին կատարուելիք տողանցքները Վիէթնամի պատերազմին դէմ բողոքելու համար : Փարիզի մնայուն տեսակէտն այն է՝ թէ ժողովին վայրը Փարիզ ընտրուած ըլլալով, կառավարութիւնը որոշած է չէզոք մնալ, ի յարգանս երկու պատուիրակութեանց: Որեւէ ցոյց արգիլուած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուորական օգնութիւնը օտար ազգերուն 57,95 միլիոնի (նոր Ֆրանք) պիտի հասնի 1970ին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կաթին լիթրը երկու սանթիմ պիտի սղէ, Նոյեմբեր 15էն ըսկըսեալ :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդանաւ մը թռիչք կատարեց Գահիրէի վրայ : Հակօդային հրետանին գործեց : Օդանաւը, շնորհիւ արագութեան, յաջողեցաւ խուսափիլ կրակէն :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը՝ Շէլ, ընդառաջելով Փարիզի հրաւէրին, Նոյեմբեր 9ին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Շումանի :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՄԱԿի մէջ դէմ արտայայտուեցան համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան՝ միջազգային այս մարմին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը ինքնաշարժի մը մէջ գտաւ յիսուն քիլօ թմրեցուցիչ : Չերբակալուեցաւ Ֆրանսուհի մը : Ինքնաշարժը նաւով Քանէն պիտի փոխադրուէր Նիւ Եորք :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Ֆրանսայի մէջ անձրեւները սկսան : Օդը ցրտեց : Օդերեւութական կեդրոնին համաձայն՝ այլեւս վերջ կը գտնէ դեղեցիկ եղանակը, որ բացառիկ կերպով շարունակուեցաւ ամառնային եղանակէն ետք :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ քաղաքապետ վերընտրուեցաւ Ճոն Լինտսէյ: 47 տարեկան է : Ընտրութեանց օրը փակ մնացին քաղաքին դրամատուներն ու դպրոցները :

«ԱՓՕԼԼՕ 11»ի անձնակազմը Թոքիոյի մէջ տեսակցեցաւ Ճափոնի կայսեր հետ : Այս ձեւով վերջ կը գտնէ երեք աստղանաւորդներու ճամբորդութիւնը երկրէ երկիր :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նորակազմ կառավարութեան մէջ, ամէնէն շատ աչքի կը զարնէ Ատալէթի աջ թեւին պատկանողներու հեռացումը : Տէմիրէլ տասը օր սպասած էր կազմելու համար նոր դահլիճը : Կ'ուզէր նախ որ որոշուին ծերակոյտի եւ Ազգ. Ժողովի իր կուսակցութեան խըմբակցութեանց դիւանները որպէսզի ըստ այնմ շարժի : Նոր դահլիճը «ազատական – պահպանողական» տպաւորութիւն մը կը թողու : Ինքզինքը կը հռչակէ՝ քեմալական, աշխարհական եւ շատ կապուած արեւմուտքի եւ դրամատիրական մեթոտներուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւդա» իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Ֆրանքեւխորհրդային գործակցութենէն : «Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ գործակցութեան յաջողութիւնը արդիւնք է մասնաւորաբար այն իրողութեան որ երկու երկիրներու կենսական շահերը — քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ — լրացուցիչ են եւ այդ գործակցութիւնը կը համապատասխանէ երկու ժողովուրդներու փափաքներուն» կը գրէ «Պրաւդա» :

ԹԻԹՈՅԻ այցելութիւնը Ալժերիա կը ձգտի ամրապնդելու Եուկոսլաւիոյ հետ կապերը : Թիթօ անգամ մը Ալժէ գացած էր 1965ին, Պեն Պելլայի հրաւէրով, որ 1964ին Պելկրատը ընտրած էր իբրեւ վայր եւրոպական երկիր մը պաշտօնապէս այցելելու իր ծրագրին մէջ :

ՍՈՖԻ ՏԻԻԿԷԻ (առեւանգուած երախան) հայրը սպառնական նամակ մը ըստացած է Միւնիխէն : Նամակագիրը կը հրահանգէ Պ. Տիւկէի որ դադրեցնել տայ ոստիկանական հետապնդումները եթէ չուզեր «սուզ վճարել» :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ հիւրը եղած է խորհրդարանական մամուլին եւ այդ առթիւ յայտարարած է թէ Ազգ. Ժողովի մէջ արձանագրուած է իբրեւ ԻԻ ՏԷ ԷՌի «ազդական»: Նախ խորհած է նոր շարժում մը հիմնել, բայց մտածած է որ արդէն բաւական շատ կան: Այս ձեւով թէ կոլիստ է եւ թէ որոշ ազատութիւն կը վայելէ: Տրամադիր է տեսնելու Փոմփիտուն եւ տը Կոլը, բայց պէտք է որ անոնք զինքը հրաւիրեն :

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ դիւրին – դիւրին չի համակերպիր իր արտաքսման կուսակցութենէն: Որոշած է վերաքննութեան դիմել : Երիտասարդ կոլիստներ կան որ զինքը կը պաշտպանեն :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ուսանողներու գործադուլը ոչ միայն կը շարունակուի այլեւ կը սաստկանայ: Փարիզի ուսանողները որոշած են անորոշ ժամանակի համար դրաւել Քոշէնի կեդրոնը, անմիջապէս որ բացուի :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն հաւանական է որ Սփիրոս Կոցամանիս, որ 1963 Մայիս 23-ին սպաննեց ծայրայեղ – ձախ երեսփոխանը Կրեկորիոս Լամպրաքիս (Զէտ Ֆիլմը) ազատ պիտի արձակուի : Դատապարտուած էր 11 տարի բանտարկութեան : Ասոր վեց տարին անցուցած է «դիւղատնտեսական բանտի մը մէջ»: Հոն անցուած տարիները թոյլ կուտան որ պատիժը պակսի :

ՊԱՊԸ ցաւ յայտնած է առջի օր ընկերային տագնապներու անարդարանալի հետեւաններուն առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԿՈՄԻՏԵԻ ՕՐԳԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՍԿՍՎԵՑ...

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՓՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Ամեն անգամ, երբ ես ուզում եմ գրել հայրենիքի մասին, ինձ թվում է, թե ես ոչ մի բան չեմ կարող գրել, որովհետև ամեն ինչ, որ ես գրում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն գրել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես ասում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն ասել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես մտածում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն մտածել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես ապրում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն ապրել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես սիրում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն սիրել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես ատում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն ատել եմ հայրենիքի մասին։ Ամեն ինչ, որ ես ուզում եմ, ինձ թվում է, թե ես արդեն ուզ

ՖԵՐԻԱԹՈՆԸ

Գ. ՊԱՊ

ՊԱՐԱՎՈՆ

— * —

ԲՐԻՍԹՈՎ ՓԱՓԸ

Ամերիկեան հեղինակ մը ըսած է թէ ամէն մարդ իր մէջ տասը հոգի կը պարունակէ, որոնք իրարու հետ միշտ կռիւի մէջ կ՚ըլլան։ Ասոնցմէ մէկը ուրիշներուն հետ համաձայնելու կամ համակերպելու ոգի ունի, միւսը՝ ընդդիմանալու, ժխտելու, Տգիտին, Ինքնահաւանին, Ամբարտաւանին, Ստոյգին, Կասկածամիտին, Երկչոտին, Ներողամիտին, Ներողամիտին, Ներողամի

Տիկին Մարիամ Տնկոյեան եւ զաւակ-ները՝ Տէր եւ Տիկին Տէր-Ղազարեան եւ զաւակները, եւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Տնկոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տնկոյեան եւ զաւակները, Տի-կին Աշխէն Տնկոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միսաք Պէկեան եւ Պէկեան ըն-տանիքը, Տէր եւ Տիկին Վահանիկ Սա-պոնճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շտիկեան եւ զաւակնե-րը, Տէր եւ Տիկին Ռեճէպեան եւ զաւակ-ները (Պէյրութ), Տիկին Տիգրանուհի Սա-պոնճեան եւ զաւակները (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Աճէմեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գալէն-տէրեան եւ զաւակները (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Իլէեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գավուքճեան (Աւստրա-լիա), Տէր եւ Տիկին Միհրան Գալէնտէր-եան (Աւստրալիա), Ազապալեան ընտա-նիքները, Տէր եւ Տիկին Փէնիրեմէզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանե-կան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, փե-սային եւ ազգականին՝

ԳԵՂԱՄ ՏՆԿՈՅԵԱՆի

մահը որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 3ին, 63 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյեմբեր 7), ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-ցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոմէնվիլի գերեզմանատունը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տիկին Աղաւնի Հաճիպօղոսեան, զա-ւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցա-նեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

Պ. ՀԱՃԻՊՕՂՈՍԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 1ին, Սէն Ռաֆայէլի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Չորեքշաբթի առտու Նի-սի հայ քահանային կատարած արարո-ղութեամբ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Քանի Ապարիի գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ի-րենց սիրեցեալ քրոջ՝

ՏԻԿ. ԼԻՒՍԻ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ-ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ (9 Նոյեմբեր) Կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ ողբացեալ ՅՈՎՍԷՓ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆԻ, հոգւոյն համար անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Քէօսա-եան, Այրի Տիկին Ս. Ճամուղեան եւ ի-րենց պարագաները կը ծանուցանեն թէ 9 Նոյեմբեր, Կիրակի, Պօմոնի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա-տարուի իրենց մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՍԻՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անդրէասեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողնե-րուն :

×

Կիրակի (9 Նոյեմբեր) ժամը 10ին, Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պա-տարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի Հանգստեան Տուներուն մէջ մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու պա-րագաները եւ բարեպաշտ հասարակու-թիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն Կիրակի (9 Նոյեմբեր) Ալ-ֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ալֆորվիլի շրջանի իր ողբացեալ ընկերներու հոգւոյն :

Կը խնդրուի անոնց յիշատակը յարգող-ներէն ներկայ գտնուիլ հոգեհանգստի ա-րարգութեան :

ԾԱՆՕԹ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 8ին, ժամը 15ին շիրիմներու այց եւ ծաղկե-պսակներու զետեղում : Փափաքողները կրնան իրենց մասնակցութիւնը բերել :

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Ա. Պաղտասար-եան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խ. Պաղ-տասարեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Ճղիկեան (Լիոն), Տիկին Շ. Քէշիշեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Սինապեան եղ-բայրներ եւ զաւակները (Լիոն և Վալանս), Տէր եւ Տիկին Ճէպէճեան եւ զաւակները (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), եւ բոլոր պա-րագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի Նոյեմ-բեր 9ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Մարթէն եկեղեցիին մէջ, իր ա-մուսնոյն, իրենց հօր եւ իրենց ազգակա-նին ՅԱԿՈԲ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Յիշա-տակը յարգող բարեկամները կը հրա-ւիրուին :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Խմբագրութեանս մօտ Պէյրութէն նամակ ունի Տիկին Եւա Արզուեան, որ կը բնակի 142 Բիւ տը Փարի (վայրը չէ ճշդուած բայց Փարիզի շրջանը պէտք է ըլլայ) :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ Այրի Տիկին Մալ-վինէ Էսապալեան կը նուիրէ եկեղեցիին հարւր Ֆրանք, Կարմիր Խաչին հարիւր, Կապոյտ Խաչին հարիւր, Աղքատախնա-մին հարիւր եւ «Յառաջ»ին հարիւր Ֆր. : (Գումարները ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Դաշնակցութեան Օրուան հանդիսու-թեան առթիւ, Լիոն, Այրի Տիկին Մարի Կէնճեան՝ ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Ընկ. Կարօ Կէնճեանի, յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմի-տէին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատու-ցանէ Տ. Նորվան Աբեղայ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսում-նասիրացի խնջոյքը Դեկտեմբեր 7ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԴԷՊԻ ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ : ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 11

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւա-քոյթ, Երկուշաբթի առաւօտ (Նոյեմբեր 10) ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւս : Մեկնում 8·15ին դէ-պի Լիւքսանպուրկ Մօ, Մոնմիրայլ, Շա-լոն, Վերտէօն (ճաշը ճամբու ընթացքին) Լոնկիյոն, Լոնվի եւ Լիւքսանպուրկ-քա-ղաք : Այցելութիւն եւ շարունակութիւն ճամբորդութեան դէպի Թրէվ, Հռովմէա-ցիներու հիմնած հին քաղաքը : Իրիկուան ճաշ եւ տեղաւորում սովորական պանդո-կը, հանգստաւէտ, առանձին սենեակնե-րով, երեկոն ազատ :

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 11, քաղաքի այցելութիւն օթոքառվ, Մոզէլի գետա-փը, ճաշ պանդոկը, եւ վերադարձ դէպի Փարիզ, նոյն ճամբով :

Ժամանում Փարիզ ժամը 20ի ատեն-ները :

Բոլոր ծախքերով մասնակցութիւն 115 ֆրանք :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Նոյ. 8), ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթա-կոմիտէի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Նոյեմբեր 9ի Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կո-միտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրա-կարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ տէ Սփոր, (Բիւ տը լա Տէֆանս) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդ-հանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհան-ջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներ-կայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրօ-նական ընկերակցութեան բոլոր անդամ-ները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ (8 Նոյ.) ժամը 20·30ին : Օրակարգ՝ երկամեայ բարոյա-կան եւ նիւթական տեղեկատուութիւն, ընտրութիւն նոր վարչական կազմի : Ներ-կաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարե-դարձը կը տօնուի մեծ շուքով՝ կազմա-կերպութեամբ Վիէնի, «Անի» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի 9 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուիի սրահին մէջ, (Սէրքլը Կաթոլիկ) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերուն-դի երիտասարդ ուժերը : Կը մեներգեն Օրիորդներ Հէլվանեան, Գ. Պօյանեան, Ա. Սաննեան, Պ. Սաննեան, կ'արտասա-նեն Օր. Օր. Ա. Աճէմեան, Հ. Սանճեան, Ե. Քէլէշեան, ընկ. Յ. Պետրոսեան :

Հայկական տոհմային պարեր Նոր Սե-րունդի պարախումբին կողմէ :

Մուտքը ազատ է
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսան Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ
Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ
(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում-բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե-ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Բիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէնի, Տէսինի եւ շրջանի բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Ներկայ կ'ըլլայ ՀՕՄի ներկայացուցիչը՝
ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Երիտասարդաց Ակում-բի կողմէ : Տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 5ին, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մէզոն տը Սանթրօ, 8 Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Դասախօս՝ ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին» :

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համա-կիրները :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն Տիկին Կիւրիւնեան կը փն-տռէ Աւագ Մամիկոն Յարութիւնեան, ծը-նած 1921, Լենինական, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հաս-ցէի.

Madame Gourinian
11, Rue Lucien Roullier
Goussainville - 95

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 7 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11658 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.658

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Հաշտութեան փորձերը ի վերջոյ յանգեցան իրաւախոհութեան մը Լիբանանի կառավարութեան ներկայացուցիչին եւ Պաղեստինի ազատագրութեան կազմակերպութեան նախագահ Եասէր Առաֆաթի միջեւ, նախագահ Նասրի օրհնութեամբ :

Առաջին ակնարկով կարելի չէ ճշդել թէ կողմերէն ո՞րը շահեցաւ : Պէյրութի թերթերը «ո՛չ յաղթական, ոչ պարտեալ» խորագրով հաղորդեցին լուրը իրենց ընթերցողներուն : Ստեղծուած էր կացութիւն մը, որմէ կը թուի թէ կարելի պիտի ըլլար նուազագոյն վնասով դուրս գալ միայն շնորհիւ Գահիրէի համաձայնութեան :

Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին : Ժամանակի ընթացքին գաղտնիքին ծալքերը պիտի բացուին անշուշտ : Ներկայիս ստոյգ է մէկ բան, այն՝ որ Արաֆաթ յաջողեցաւ պարտադրել ինքզինքը : Կանաչ սեղանի առջեւ բազմեցաւ կառավարութեան մը պաշտօնական ներկայացուցիչին, բանակի հրամանատար զօրավար Էմիլ Պուսթանիի հետ եւ հաւասարէ հաւասար բանակցեցաւ : Ուրեմն Լիբանան պաշտօնապէս ճանչցաւ Ֆէտայիներու այս կազմակերպութիւնը, որուն ներկայացուցիչները տարիներէ ի վեր, ի զուր կը բախէին Արաբական Լիկայի դուռները, անոր ժողովներուն մէջ աթռ մը դրաւելու համար : Ո՛չ մէկ արաբական պետութիւն կ՝ուզէր իրաւական հանգամանք տալ այդ կազմակերպութեան : Վերջին անդամ Բապաթի համիսլամական խորհրդաժողովին մէջ ընդունուեցան իբրեւ «դիտող» :

Գահիրէի համաձայնագրով Արաֆաթի ատաղը աստիճան մը աւելի փայլեցաւ արաբական աշխարհին մէջ, ուր գնդապետ Կամալ Ապտէլ Նասր կը գրաւէ ցարդ առաջին տեղը : Ազգայնական շրջանակները Եգիպտոսի նախագահին մրցակից կը նկատեն այժմ Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութեան ԷԼ – ՖԱԹՀԻ նախագահը :

Պաղեստինցիներու դիմադրական ճակատը զօրացաւ Արաֆաթի ղեկավարութեան տակ, վայելելով մասնաւորաբար Սուրիոյ կառավարութեան աջակցութիւնը : Էլ – Ֆաթհ իր դրօշին տակ զինուորագրեց արաբական զանազան երկիրներու մէջ ապաստանած Պաղեստինցիներէն կարեւոր թիւ մը : Նորագիր Ֆէտայիները զինուորական կրթութիւն ստանալէ եւ մարդանքի շրջան մը բոլորելէ ետք՝ գործօն ծառայութեան կը կոչուին :

Պաղեստինի ազատագրութեան նուիրուած ուրիշ կազմակերպութիւններ ալ կան, ինչպէս Սայքան եւ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատը, որոնք անջատօրէն կը գործեն :

Զինադուլը վերջ տուաւ եղբայրասպան կռիւներուն եւ Լիբանան վերադտաւ իր ներքին խաղաղութիւնը : Սակայն այժմ ուրիշ վտանգ կը սպառնայ խաղաղասէր Լիբանանի : Համարաբական համերաշխութեան սիրոյն համակերպած ըլլալով իր հողին վրայէն ազատ ճամբայ տալ Ֆէտայիներուն, յարձակելու համար Իսրայէլի վրայ, այս վերջինը կրնայ պատժական միջոցներու դիմել Լիբանանի դէմ :

Այս վտանգը աչք առնելու գնով է, որ Լիբանան ապահովեց բացի իր ներքին խաղաղութենէն, իր անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը :

Այս հեռանկարի լոյսին տակ, Գահիրէի համաձայնագիրը կը նկատուի երկու չարեաց փոքրագոյնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԸԼ

Բժշկական ուսանողներու գործադուլը վերջ չգտաւ եւ ընդհակառակն աւելի ծաւալ ստացաւ վերջին օրերս :

Այս գործադուլը կը վերաբերի գլխաւորաբար Ա. եւ Բ. տարիներու ուսանողներուն խիստ քննութեան մը առթիւ, որ որոշ չափով կը դժուարացնէ Ա. տարիին վերջաւորութեան Բ. տարի անցնելու կարելիութիւնը : Ծանօթ է որ ուսանողները 1968 մայիսեան դէպքերէն ի վեր գլխաւորաբար կ՝ընդդիմանան քննութիւններու եւ մրցումներու դէմ զորս «զտում» կը նկատեն : Կասկած չկայ սակայն թէ ի վերջոյ զտում մը պէտք է ըլլայ յաջող եւ ձախող աշակերտի մը միջեւ : 1969 Սեպտեմբեր 26ի հրամանագիրը կը նախատեսէ ուրեմն ամրապնդումը առաջին տարիի քննութեանց հակակշռին ըստ նոր պահանջներու : Այսինքն իւրաքանչիւր դրաւոր նիւթի համար տասը քսանի վրայ միջին մը : Իսկ 6 քսանի վրայ թիւ մը պարզապէս պատճառ է որ ուսանողը չկարենայ դասարանը փոխել :

Ըստ նախարարութեան այս նոր սեղմումները կը ձգտին աւելի լայն ծանօթութիւններ ապահովել ապագայ բժիշկներուն : Նոյնը չէ ուսանողներուն կարծիքը որ դէմ են այս զտումին եւ օրերէ ի վեր կը բողոքեն ու կը մերժեն դասերը սկսիլ : Այս պատճառով փակուած էր Բիւ ՏԷ ՍԷՆ – ՓԷՌի բժշկական նոր համալսարանը, բայց կ՝որոշուէր բանալ Հինգշաբթի օր, ինչպէս նաեւ Քոշէնի հիւանդանոցին կեդրոնը : Ուսանողները կ՝որոշէին անմիջապէս դրաւել Քոշէնը եւ Հինգշաբթի առաւօտ խումբ – խումբ ուսանողներ եւ ոստիկաններ հաւաքուած էին Քոշէնի առջեւ : Որեւէ միջադէպ չկար առաւօտը եւ ուսանողները կը մտնէին, բայց կարելի չէր գիտնալ թէ բանթողներ էին թէ ոչ ուսանողներ որ կ՝ուզէին դասերուն հետեւիլ :

× Լուի Վալոն վերջնապէս արտաքսուեցաւ ԻԻ ՏԷ ԷՌէն, որու տնօրէն մարմինը, դատական ատեանի վերածուած դատապարտեց կոլիստ երեսփոխանը իր «Անթի տը Կոլ» հատորին համար : Թելադրուած էր իրեն որ գիրքը հրապարակէն քաշէ, բայց Վալոն չի հրաժարիր իր կարծիքներէն եւ տեսակէտներէն եւ կը շեշտէ «սպասեցի որ գիրքը դրաւուի» :

Արտաքսումը քուէարկուած է 127 ձայնով մինչ 51 հոգի դէմ էին եւ 18 հոգի ալ ձեռնպահ : Ամէն պարագայի մէջ այս հարցը չէ փակուած անշուշտ եւ պառակտումի նոր դուռ կը բանայ, արդէն իսկ պառակտուած կուսակցութեան մը մէջ, որ տը Կոլի անձէն զատ որեւէ հասարակաց յայտարար չունի :

×

ՖՐԱՆՍԱ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԿՈՂՔԻՆ

Նախարարաց հերթական խորհուրդին առջեւ, Արտաքին նախարարը Շուման շեշտեց թէ Ֆրանսա շատ կարեւորութիւն կուտայ Լիբանանի անկախութեան եւ ստիպողական կը նկատէ որ արդար եւ խաղաղ լուծում մը գտնուի : Հակառակ պարագային տագնապը միայն կրնայ ծաւալիլ եւ ծանրանալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ Ֆրանսայի մարզպան նշանակուեցաւ Քոմորի մէջ : Նշանակումը հաղորդուեցաւ «Ժուռնալ Օֆիսիէլին» մէջ հրապարակուած հրովարտակով մը : Նախկին մարզպանն էր՝ Անթուան Քոլոմպանի : Հայազգի մարզպանը ծընած է Քոնշ (Էօրի նահանգ) 1910ին : Վկայուած է Արեւելեան Լեզուներու վարժարանէն եւ գրականութեան լիսանս ունի : Պատասխանատու պաշտօններ վարած է մասնաւորապէս Ափրիկէի մէջ : Արժանացած է պատուոյ լեգէոնի եւ պատերազմական խաչի (1939–1945) շքանշաններուն : Ալֆոնս Կույի կեղծանունին տակ հրատարակած է բազմաթիւ գիրքեր խափշիկ մահմետականներու մասին :

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ արձակազէնները հեռացան լիբանանեան սահմանագլուխին վրայ գտնուող կարգ մը գիւղերէ, որոնք գրաւուած էին կռիւներու առաջին օրերուն : Դէտերու կարծիքով, Պաղեստինցիները այս ձեւով յարգած են Գահիրէի համաձայնագրին առաջին կէտը, որ կը նախատեսէ պարպումը գրաւեալ շրջաններու : Պէյրութի «Սաութ Էլ Ուրուպա» թերթին համաձայն, Ֆէտայիները պէտք է պարպեն նաեւ իրենց բոլոր կայանները Լիբանանի մէջ : Գաղթակայաններն ու արձակազէններու շրջագայութիւնը պիտի գտնուի Լիբանանցիներու հսկողութեան ներքեւ : Ֆէտայիներու բոլոր գործողութիւնները պիտի ենթարկուին միջարաբական բանակի հրամանատարութեան հրահանգներուն եւ հսկողութեան եւ, վերջապէս, Ֆէտայիները իրաւունք պիտի չունենան կրակելու Իսրայելացիներուն վրայ՝ Լիբանանի սահմանագլուխէն :

ԵԳԻՊՏԱՑԻ քոմանտօներ օր ցերեկով անցան Սուէզի ջրանցքը եւ յարձակեցան իսրայելեան կայանի մը վրայ : Համաձայն Գահիրէի՝ Իսրայելացիներուն կրած վնասները բաւական ծանր են : Քանդուած են երեք զրահապատ կառքեր եւ սպաննուած մէկ սպայ ու ութ զինուոր : Թէլ Ավիվ կ՝ընդունի Սինայիի վրայ կատարուած խափանարարական յարձակումը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Խորհուրդը Պրիւսէլի մէջ քննութեան առաւ Արեւելքի հետ բանակցութեանց կարելիութիւնը եւ պայմանները :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի ուժեր բուռն բախումներ ունեցան հիւսիսային Վիէթնամի արձակազէններու հետ : Կռիւներուն մասնակցեցան հինգ հազար զինուորներ՝ երկու կողմէ : Մեռեալներու թիւը աւելի քան երկու հարիւրի կը հասնի :

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ մէջ պրազիլական ոստիկանութիւնը սպաննեց համայնավար պարագլուս մը՝ Կարլոս Մարեկելա, որ երկրին յեղափոխական խմբակներուն «ուղեղը» կը նկատուէր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդուժի ընդհանուր հրամանատար նշանակուեցաւ Զօր. Կօթիէ : Կը փոխարինէ Զօր. Մորէնը, որ տարիքի բերումով հանգստեան կը կոչուի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հանրային կարծիքին մօտ կատարուած քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ Նիքսընի Վիէթնամի քաղաքականութեան համաձայն են Ամերիկացիներուն 77 առ հարիւրը : Վեց առ հարիւրը բացարձակապէս դէմ է, իսկ 17 առ հարիւրը՝ տեսակէտ չունի :

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍՈԼԻԷՆԻՑԻՆ, որ խորհրդային ամէնէն անուանի գրագէտներէն է, վտարուեցաւ Խորհրդային Գրողներու Միութենէն, որովհետեւ կարգ մը գործեր հրատարակած էր արտասահմանի մէջ : Գրագէտը այսուհետեւ հնարաւորութիւն պիտի չունենայ հրատարակելու որեւէ գիրք կամ յօդուած Ռուսիյ մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՇՈՒԷՏԻ ՕՐԻՆԱԿԸ

Մարդուն կեանքը շատ թանկագին է այս երկրին մէջ, որուն տարածութիւնն է 450 հազար քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւն է ութ միլիոն (Ֆրանսա ունի 550 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ յիսուն միլիոն բնակչութիւն) : Շուէտացիները բնականաբար մոռցած են պատերազմի արհաւիրքները, քանի որ գրեթէ երկու դարէ ի վեր ոչ մէկ պատերազմ տեսած են : Այսուհանդերձ, այս փոքրիկ երկրին համար իւրաքանչիւր աշխատող ձեռք իր արժէքը ունի : «Հոս, իւրաքանչիւր անհատ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ : Հետեւաբար, չենք կրնար թոյլ տալ, որ ամէն շաբաթավերջ գերեզմանատուներու վերածենք ճամբաները», կը յայտարարեն հանրային ապահովութեան պատասխանատուները :

Փոքր բազդատութիւն մը ցայտուն կը դարձնէ պատկերը երկու երկիրներու միջեւ :

Շուէտի մէջ հազար բնակիչի վրայ 261 ինքնաշարժ կայ, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ այդ թիւը 224 է, Եւ, եթէ Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի մօտաւորապէս 14 հազար հոգի կը մեռնի ճամբաներու վրայ՝ զոհ երթալով կառքի արկածներու, Շուէտի մէջ կառքի արկածի զոհերուն թիւը տարին 1100 է : Եւ դեռ տարուէ տարի այդ թիւը կը նուազի :

Շուէտացիք այս արդիւնքը ձեռք ձգեցին շնորհիւ իրենց ձեռք առած կտրուկ միջոցներուն :

Առաջին տպաւորութիւնը, զոր մարդ կը ստանայ Սթոքհոլմի փողոցներուն մէջ շրջագայելով, այն է, որ քաղաքին ճամբաները, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը 1360 քիլոմեթր է, դիւրութեամբ «կը մարսեն» Սթոքհոլմի 75 հազար ինքնաշարժներու երթեւեկութիւնը : Արդարեւ, շրջագայութիւնը դիւրին է նոյնիսկ երեկոյեան ժամը հինգին, երբ կը փակուին մայրաքաղաքին աշխատավայրերը : Վարորդները հանդարտ են, իսկ փարքինկի տեղերը՝ շատ : Զրի տեղերու թիւը 47·700 է, իսկ 18·700 տեղեր ալ կարելի է գործածել վճարում մը կատարելով : Մնաց որ՝ քաղաքին կեդրոնը հաստատուած կարածներ կարելիութիւնը ունին 8800 կառք ընդունելու :

Նոյնն է պատկերը երկար ճամբաներու վրայ :

Շուէտի մէջ կայ չորս ուղիով 220 հազար քիլոմեթր եւ երկու ուղիով 98 հազար քիլոմեթր երկարութեամբ ճամբայ, իսկ կառուղիներու (օրոռուր) ընդհանուր երկարութիւնը կը հասնի 330 քիլոմեթրի (ներկայիս կը շինուի 122 քլմ. յաւելեալ կառուղի) :

Այսքան ճամբայ լիուլի կը բաւէ, որպէսզի մարդիկ առանց դժուարութեան կառքով տեղէ տեղ փոխադրուին : Ինչ կը վերաբերի երեք ուղիով ճամբաներուն, որոնք այնքան շատ են Ֆրանսայի մէջ, հազիւ քանի մը քիլոմեթր մնացած է Շուէտի մէջ : Ցարուցած վտանգին պատճառով արդիլուած է նորերու հաստատումը :

Երկու տարիէ ի վեր ապահովութեան մարմինները խիստ քննութիւն կը կատարեն կառքերու վիճակի մասին : Արդիւնքը յուսադրիչ է :

Ք.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴԸ»

Բանաստեղծ, արձակագիր եւ գեղագէտ – քննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանի հիմնական գործերուն մէկ կարեւոր մասը ամփոփող հաւաքածոյի մը խորագիրն է այս : Հատորին խմբագիրը՝ Օննիկ Փանիկեան , որ երկար ժամանակով մտերմութիւնը վայելած է մալկարացի բանաստեղծին, զայն քաղած է անոր վերջին շրջանի քերթուածները պարունակող ժողովածուին՝ «Նոր Քնար»ի(*) (1912) էջերէն :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, 1965ին, Օննիկ Փանիկեան Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց «Մահից դէպի կեանք » խորագրուած հատորը , ուր սրտայոյզ եւ սրտամօտ տողերով կ'ուրուագծէր իր ծննդավայր Մալկարայի գունագեղ բնակավայրը, այլ մանաւանդ կը վրձինէր նահապետական դիմագիծը երբեմնի հայահոծ ու հայաբոյր այս գիւղաքաղաքին: Քաղցր կարօտ եւ սրտաթրթիռ ապրումներ կը տողանցէին գիրքին էջերուն մէջ: Ու բոլորը կը պատկերացուէր աքսորականի մը կեանքի ֆոնին վրայ :

Ուրեմն հատորը միաժամանակ կ'արձանագրէր Արեւմտահայութեան 1915ը նախորդող եւ անոր յաջորդող օրերու պատմութիւնը՝ կենդանի եւ հարազատ գոյներով :

Հեղինակը համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին Պուլկարիոյ մէջ, ուր հաստատուած էր ծանօթ դէպքերէն ետք, հրապարակած էր չորս հատորներ — « Ծաղիկ կը փետտեմ», «Գորշ երկնքի տակ», «Երգ Յաւերժութեան » եւ « Ածու » :

Վերոյիշեալ գործերուն մէջ բանաստեղծը կ'արտայայտէր նուրբ զգայնութիւններ : Մելամաղձիկ թէեւ, բայց հեռու յուսաբեկ ոլորտներէ, ան առաւելաբար լոյսը կը փնտռէր ստուերներու մէջ :

Առանձին հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնեն նաեւ անոր արձակ էջերը՝ հէքեաթներ, աւանդութիւններ եւ վիպակներ, ուր գունագեղ եւ իրապաշտ գոյներով հանդէս կուգան մանաւանդ մալկարացի տիպարներ՝ բարքերու հարուստ ցուցադրութեամբ մը :

Արձակ էջերու շարքէն շատ յաջող վիպակ մըն է « Ջրկիր Օվկիմ»ը, «Սիրան – Սարօ», «Ժայռի լացը» եւ ուրիշ հէքեաթները :

Արտասահմանի մէջ Արտաշէս Յարութիւնեանի գրական եւ քննադատական վաստակը հանրութեան ներկայացնելու կարեւոր փորձը կատարուեցաւ 1937ին Փարիզի մէջ, երբ «Նահատակ գրագէտներու բարեկամներ» մատենաշարի տասներորդ հատորը իր մէջ ամփոփեց բանաստեղծ, արձակագիր եւ քննադատ հեղինակին գործերուն մէկ կարեւոր մասը : Հրատարակիչ մարմինը, միեւնոյն ատեն, աւելի քան 15 էջերու մէջ ձեռնհասօրէն ներկայացուց գրագէտին կեանքն ու ստեղծագործական ժառանգութիւնը :

Հայաստանի մէջ, որքան գիտենք, առաջին անգամն է, որ փորձ կը կատարուի հայրենի ժողովուրդին ներկայացնելու գրական եւ իմացական զոյգ աշխարհները արեւմտահայ գրողին, որ իր ժամանակաշրջանին , անկասկած, հիացումը վայելեց գրասէր հասարակութեան :

Օննիկ Փանիկեանի աշխատանքը կրկնապէս գնահատելի է, երբ նկատի ունենանք, որ Արտ. Յարութիւնեանի մասնաւորապէս արձակ էջերն ու գրական – քննադատական կամ իմաստասիրական բնոյթ ունեցող յօդուածները քաղելու , զանոնք ի մի հաւաքելու եւ հրապարակելու համար անհրաժեշտ էր մանրազնին կերպով թղթատել 1889էն 1915 երկարող ժամանակաշրջանի հանդէսներ, թերթեր եւ տարեգիրքեր : Ասոնց թիւը կը մօտենայ 15ի — Հայրենիք, Արեւելեան մամուլ, Ծաղիկ, Բիւրական, Մասիս, Անահիտ, Արեւելք, Ազատամարտ, Բիւզանդիոն, Շանթ, Զայն հայրենեաց, Մեհեան, Ոստանեւայլն, ուր սփռուած կը մընան գրագէտին գրչին պատկանող մեծ թիւով արձակ գրութիւններ, իմաստասիրական եւ գրա – քննադատական յօդուածներ :

Օննիկ Փանիկեան կատարած է խղճամիտ աշխատանք մը , քանի որ կարողացած է մօտ 350 էջերու մէջ ներկայացնել գնահատելի վաստակը արեւմտահայ գրչին: Ու ինչ որ ողջունելի է, այս հատորը նիւթերու թիւով շատ աւելի հարուստ ու ճոխ է, բաղդատմամբ 1937ին արտասահման լոյս տեսած հատորին :

Անշուշտ , հեղինակը զանց առած է բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ, յօդուածներ եւ արձակ էջեր, եւ ընթերցողը կ'ակնկալէ՝ զանոնք եւս տեսնել ապագային հրատարակուած :

Արտ. Յարութիւնեանի չափածոյ արուեստը աչքի կը զարնէ գլխաւորաբար իր մտերմիկ ապրումներու անկեղծ արտայայտութիւնով, ձեւի եւ պատկերի փայլփլումներով: Ու եթէ իր տողերէն շատեր զերծ են տաք երեւակայութեան մը ստեղծած ջերմիկ մթնոլորտէն եւ չունին կորով ու սլացք, յամենայն դէպս ունին բոյրը անուշ դառնութեան :

Այսպէս է, որ բնազանցական ակներեւ չորութեան մը կողքին կը նշմարուի հովուերգական շունչ մը եւս , որ նոյնպէս ցայտուն է : Մնաց որ գոյներու եւ պատկերներու յաջող զուգորդութիւններ բնապաշտ դիմագիծ մը կուտան շատ անգամ անոր քերթուածներուն :

Արտ. Յարութիւնեանի արձակը, որ կը տարածուի իմաստասիրական խորհրդածութիւններու եւ բնութեան նուիրուած քնարերգական էջերու վրայ, կը յատկանշուի իր առոյգ եւ նուրբ ոճովը, որ միանգամայն պատկերալից է :

Մասնաւորապէս քննադատական մարզին մէջ է, որ փայլեցաւ անոր գրիչը, որ միշտ մնաց վճռական իր դատումներուն եւ հաստատումներուն մէջ :

Եւրոպական եւ, յատկապէս, Ֆրանսական մտքին եւ արուեստին հետ հաստատած իր ընտանութեամբ , ինչպէս նաեւ գեղագիտական իր ընդոծին արժանիքներով, Յարութիւնեան գրաքննադատական ցայտուն ուղի մը հաստատեց մեր իրականութեան մէջ, որ յետագայինՕշականի միջոցաւ ստացաւ փայլուն եւ հաստատուն նկարագիր մը :

Անոր մօտ տիրական մնացին արուեստի մտահոգութիւնները ,գեղեցիկի և ճաշակի ըմբռնումները, որոնց համագումարով համբաւ եւ հեղինակութիւն ձեռք ձգեց մասնաւորապէս 1900ական թուականներուն :

Յատկապէս գեղեցիկ է անոր լեզուն , որ խաղաղ, ազնիւ հիւմբրի մը ներքեւ թաքնուած արձակ բանաստեղծութեան մը տպաւորութիւնը կը թողու շատ յաճախ : Պերճութիւն մը կը հաստատէ անոր ոճաբանի արժանիքը :

Արտ. Յարութիւնեանի կեանքին եւ գործին նուիրուած մենագրական բնոյթ ունեցող բաժնի մը կողքին, հատորին մէջ զետեղուած են նաեւ առանձին գլուխներ ծանօթագրութիւններու, աղբիւրներու եւ բառացանկ մը, որոնք, անշուշտ, կը ծառայեն լուսաբանելու բազմաթիւ հարցեր :

Անտարակոյս գեղեցիկ հատորի մը առջեւ կը գտնուինք, որուն համար շնորհաւորելի է Օննիկ Փանիկեանի տքնաջան աշխատանքը :

Յակոբ Օշական խօսելով Ա. Յարութիւնեանի մասին, 1914ին, դիտել կուտար ,թէ «Ազատ ենք չսիրելու այդ ցուրտ բանաստեղծը, ազատ ենք զայն հինցած , գունաթափ ու ծերացած կարծելու, բայց պարտինք խոստովանիլ թէ ան դարձեալ կը մնայ յարգուած բանաստեղծ մը իրեն պէս մտածող այն քանի մը տաղանդներէն, որոնք կը տառապին ճակատագրի նոյնութենէն :

« Ես կը կարծեմ, թէ ապագան պիտի գիտնայ արդար ըլլալ իր հանդէպ» (Օշական գրական ժողովածու, Ղալաթիա):

Օննիկ Փանիկեան իր «Գիշերուան ճամբորդը» հատորով արդարութեան պարտք մը մատուցած կ'ըլլայ եղերաբախտ Յարութիւնեանի անունին եւ վաստակին հանդէպ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Արտ. Յարութիւնեան վերոյիշեալ հատորէն առաջ հրատարակած էր երկու գործեր՝ «Լքուած քնար» (1902) եւ « Երկունք » (1906) :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՍՈՒՊ ՄԸ

Ես ըլլայի լոյս, երանգ , թրթռում :
Մ. Մ.

Ամառ գիշերը կը սարսռայ երանաւէտ երկունքի մը խորհուրդին մէջ: Անսահման վարագոյրին խաժ սնդուսը՝ ոսկեփայլ անվերջ ստեղծագործութիւն մըն է: Կէտկիտում մը՝ ոսկեղէն անձրեւի մը բիւր կաթիլներուն :

Ոմանք կը պլպլան , ուրիշներ՝ Մշտասեւեռ կը նային անսահմանութեան անմերձենալի կայաններէն: Ամէնքն ալ անշարժ են մեր տեսողութեան համար: Դարեր ի վեր մարդկութիւնը կը ճանչնայ անոնց մեծ մասը : Ակնապիշ կը դիտենք հրաշալի աստուածային ասեղնագործութիւնը :

Յանկարծ, անծանօթ կէտէ մը, լուսեղէն հոսում մը :Ոսկեղէն ճարմանդ մը, որ մէկէնիմէկ կը հալի ու կը սորսորի մութ կապոյտ սնդուսին յատակին վրայ : Երկվայրկեանի մը երեւոյթ է: Ոսկեղէն սլաքը, անսովոր փայլով մը, կը շողայ , ու կը մխրճուի գիշերուան խորը, անդարձ կորսուելու համար հարիզոնէն :

Ասուպի մը պատմութիւնն է աս :

Ասուպի մը նմանեցաւ Միսաք Մեծարենց : Յանկարծադէպ երեւում մը: Լուսաշող ակօսում մը, յետոյ՝ ընկլուզում մը մեծ գիշերին խորը: Շուտով պիտի շիջանէր, այդ էր պատճառն իր արտասովոր փայլին : Դուրեանին պէս անցաւ ինք, եւ իր անունը, իր արժանիքին հարկադրութեամբն իսկ, լծորդուած պիտի մնայ Սկիւտարի պլպուլին անուան :

Իրազեկ մը էր ինք՝ ապահովաբար: Ատկէց՝ իր կանխահաս արտորանքը, ապրելու եւ երգելու համար: Գիտէր, թէ շուտով պիտի անցնէր: Մահը կը հալածէր զինքը: Կարելի չէր այդ կործանարար հետապնդումին կռնակ տալ : Ուստի եւ պէտք էր ըսէր՝ ինչ որ ըսելիք ունէր, կամ թէ՝ ինչ որ ժամանակ ունէր ըսելու: Իր մահուան թուականէն տարի մը առաջ (1907 Յունիս 25) տողուած նա: մակի մը մէջ կը գրէր ինծի. «Կը տեսնեմ, որ «Ծիածան»ը նշանակելի խոստում եղած է բոլոր գրախօսներուս համար ալ, ու կը դողամ մտածելով, թէ այդ խոստումը պիտի կրնար գուցէ լուսաւոր խաբուսիկ պատրանք մը ըլլալ՝ մեր գրական նորածագ բոլոր երեւոյթներուն պէս : Բայց ուրախութիւնը ունիմ վստահեցնելու ձեզ, թէ բաւական արիութիւն ունեցեր եմ սնապարծութեան եւ վատօրէն գոհունակ ծուլանքի ճահիճներուն մօրին մէջ բռնուած չմնալու, եւ թէ՝ «Նոր Տաղեր»ս առանց ծարաւիս յագեցումն ու փառքիս լրումը ըլլալու՝ պիտի կարենայ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Յորենի հասկերը հասունցած էին արդէն. միմիայն մանգաղը եւ հնձող կիները դեռ հոն չէին: Սամսոն երեւակայեց թէ ի՛նչպէս կրնար իր վրէժը լուծել Բղշտացիներէն: Արեւելքի մէջ շատ աղուէսներ կային: Սամսոն անոնցմէ երեք հարիւր հատ հաւաքեց, եւ զանոնք երկուերկու իրարու կապեց պոչերէն: Պոչերուն միջեւ զետեղեց բոցավառ յարդախուրձեր եւ աղուէսները արձակեց իր թշնամի Բղշտացիներու արտերուն մէջ: Սարսափահար կենդանիները կը վազվզէին աջ ու ձախ դաշտերուն մէջ եւ հրոյ ճարակ կ'ընէին հասկն ու հունձքը: Այսպէս, Բղշտացիք ուտելիք ոչինչ ունեցան ձմեռուան համար: Ապա Սամսոն մտաւ քարայր մը, Յուդայի ցեղախումբին շրջակայքը: Բղշտացիները տեղեկանալով թէ ո՛ւր կը բնակէր իրենց այդքան վատութիւն ընող եւ վնաս պատճառող անձը, կազմեցին ամբողջ բանակ մը, պաշարեցին Սամսոնի քարայրը, եւ նոյնիսկ Յուդայի ցեղախումբէն երեք հազար մարդիկ միացան իրենց: Այս վերջինները յառաջացան մինչեւ Սամսոնի մօտը, եւ յանձնուելու հրաման արձակեցին անոր: Սամսոն ըսաւ անոնց.— «Եթէ երդում կուտաք որ չէք սպաններ , կը յօժարիմ յանձնուիլ ձեզի»:

Անոնք երդուընցան, սակայն եւ այնպէս Սամսոնը առաջնորդեցին Բղշտացիներու բանակատեղին: Այս անգամ եւս Ամենակալ Տիրոջ ուժը համակեց զինքը, եւ, յախուռն հարուածով մը փրցուց պարանները որպէս բարակ դերձաններ, յափըշտակեց էշու ծնօտ մը, որ կը գտնուէր գետինը՝ իր առջեւ, նետուեցաւ Բղշտացիներուն վրայ եւ ջարդեց երեք հազարի մօտ մարդիկ: Մնացեալները յաջողած էին փախչիլ...:

Գիւղացիներուն խաղաղ ուրախութիւնը կարճատեւ եղաւ սակայն, որովհետեւ մանուկ մը սկսաւ պոռալ.

— Տեսէ՛ք... Թուրքերը կուգան... Թուրքե՛րը...

Իրապէս, տարօրինակ մարդիկ կը խուժէին դէպի գիւղը: Գրեթէ կիսամերկ, կեղտոտ եւ խիստ թուխ, հեծած էին առոյգ եւ աշխոյժ ձիերու վրայ, որոնք կը յառաջացնէին զիրենք այնպէս սրընթաց, ինչպէս ծիծեռնակները օդին մէջ:

Սարսափը պատեց գիւղացիներու սիրտերը, երբ լսուեցաւ աղաղակը.—«Թուրքերը կուգան»:

— Թուրքեր չեն ատոնք, այլ գնչուներ, ըսաւ ծերունի մը յենած իր ցուպին: Ասոնք մեզի չարիք չեն ըներ, քանի որ խումբ մըն ենք հոս, բայց եթէ առանձին գտնէին մեզմէ իւրաքանչիւրը անկասկած կը կողոպտէին...

— Ասոնք շատ չար մարդիկ են, անհաւատ եւ անաստուած, գոչեց բրիչ ունեցող գիւղացին: Թո՛ղ Աստուած եւ Սուրբ Աստուածածինը պահպանեն մեզի: Գոնէ քիչ մը աւելի բազմաթիւ ըլլայինք այստեղ...

— Այս կողմը կուգան, ըսաւ կին մը. փախչինք տուներէն ներս:

— Մի՛ երկնչիք, ըսաւ Հայր Պերնար: Եթէ նոյնիսկ այս մարդիկը գէշ մտադրութիւններ ունին, Տէր Ամենակալը կը պաշտպանէ միշտ անմեղները:

Այսպէս խօսելով հանդերձ, ծերունին սկսած էր դողդղալ: Բնազդաբար փոքրիկ Ժրժը բռնեց իր այժմ սրբացած ձեռքով, որով երեսուն տարի առաջ, շատ դիւրաւ պիտի կրնար պաշտպանուիլ, եւ որ հիմա խաչակնքել կրնար միայն:

Գնչուները արդէն հասած էին խումբին շատ մօտը: Իսկապէս երկիւղալի էր տեսարանը, ուր իրենց փոքր ձիերուն բաշերուն վրայ հակած մարդիկը սուրալով կը մերձենային ուղղակի դէպի տանձենին:

Ակնթարթի մը մէջ, կիներն ու մանուկները վազելով փախան չորս կողմ: Միայն վանականը, դղեակին մանչուկը եւ քանի մը գիւղացիներ մնացեր էին հրապարակին վրայ:

— Շատ գեղեցիկ պզտիկ մանչուկ մը ունիք դուք, ըսաւ յանկարծ հսկայ Սամոլը, եւ ինքն ու մէկ քանիները իր ընկերներէն, իրենց ձիերէն իջան վար:

— Չէ՞ք ուզեր արդեօք այս մանչուկը մեզի յանձնել, աւելցուց գնչուն: Մեր մօտը, ճիշդ է, որ շատ հանդիստ չի կրնար ըլլալ ան, բայց մենք կը ցանկանք զայն տանիլ մեզի հետ, մանաւանդ որ ծերուկ Հայր Սուրբին համար այս տղեկը օգտակար չէ բնաւ:

Այսպէս խօսելով, Սամոլ հեգնական խնդուք մը ունեցաւ, յառաջացաւ եւ բռնեց փոքր տղան, որ, արտասուաթոր, ի զուր կը փորձէր պահուրտիլ Հայր Պերնարի ետին:

— Ի՞նչ կ'ուզէք մեզմէ: Հեռացէք այստեղէն, գոչեց վանականը:

Եւ առանց վախնալու ցցուեցաւ դիմացը գնչուին, ու շարունակեց.

— Կորսուեցէք այստեղէն, անպիտաններ, որպէսզի Աստուծոյ ձեռքը չհարուածէ ձեզ: Ի՞նչ կ'ուզէք այս փոքր տղեկէն: Ոչ ոք կրնայ վնասել անոր, առանց պատժուելու. անմեղին արեան ձայնը կը հասնի մինչեւ երկինք:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(17 – Շար.)

ՖԱՐՄՈՒԿԵԼ

Ֆ. ԲԱՅ

ԱՌՈՒՆ

ԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԱԹԻԼԻԿՈՍ

Եթէ բժիշկ Մարմուրեան երբեմն ալ ոչ–ճշդութիւն մը ունենար իր դեղատոմսերուն մէջ, որ ոչինչ կը նշանակէ, ապա ան կրնար ներողամտութեան արժանանալ, որովհետեւ ամէն մարդ կրնայ սխալիլ։ Բայց ան ոչ–ճշդութիւն մը ունենար իր հիւանդներուն հանդէպ։

Ինչ որ ալ ըլլայ, ան ոչ միայն ճշդութիւն մը ունէր իր դեղատոմսերուն մէջ, այլ նաեւ ուղղակի ոճրագործ մըն էր։ Ան կը սպաննէր իր հիւանդները։ Ան կը սպաննէր զանոնք, որովհետեւ ինք ոչ մէկ գաղափար ունէր հիւանդութեանց մասին, ոչ ալ գիտէր թէ ինչ դեղեր պէտք է տրուին հիւանդներուն։

Ան կը սպաննէր զանոնք, որովհետեւ ինք ոչ մէկ գաղափար ունէր դեղերուն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ քրոջ՝

ՏԻԿ. ԼԻՒՍԻ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ – ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՊՕՄՈՆ.—Պ. Յակոբ Պապիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցհոգաբարձութիւնը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ (9 Նոյեմբեր) Կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ ողբացեալ ՅՈՎՍԷՓ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆԻ, հոգւոյն համար անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Քէօսաեան, Այրի Տիկին Ս. Ճամուզեան եւ իրենց պարագաները կը ծանուցանեն թէ 9 Նոյեմբեր, Կիրակի, Պօմոնի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՍԻՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անդրէասեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն :

×

Կիրակի (9 Նոյեմբեր) ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի Հանգստեան Տուներուն մէջ մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

×

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն Կիրակի (9 Նոյեմբեր) Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ալֆորվիլի շրջանի իր ողբացեալ ընկերներու հոգւոյն :

Կը խնդրուի անոնց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ հոգեհանգստի արարզութեան :

ԾԱՆՕԹ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 8ին, ժամը 15ին շիրիմներու այց եւ ծաղկեպսակներու զետեղում : Փափաքողները կրնան իրենց մասնակցութիւնը բերել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրայեան 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ազատ Խանճեան հարիւր, իրենց հօր Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ : Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան յիսուն, իր ամուսնոյն Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ : Նոյնպէս ելեկտրական զանգակի պարտքին համար Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսիկեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէպապճեան հարիւր, Յակոբ եւ Սիւզան Քէպապճեան իրենց մօր յիշատակին հարիւր :

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ եւ հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեանի հեռաձայնի թիւն է 985–28–77 :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Պ. Արտաւազդ Տնկոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ, Պ. Պապլարեանի, Գերմանիա :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Խ. Ահարոնեանի, ընկ. Յ. Ուզունեանի, Տէր եւ Տիկ. Բ. Ուզունեանի, Տէր եւ Տիկին Ս. Սուքիասեանի իրենց մօր, զօքանջ մօր, մեծ մօր կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընհարիւր Ֆրանք, Կարմիր Խաչին հարիւր, ընկերուհիներ Նազիկ Նալպանտեանի, Պայծառ Էսկիճեանի եւ Մարիամ Մինասեանի իրենց քեռայրին Վարդան Մանուկեանի մահուան առթիւ : Եւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած են 50ական Ֆր. Տիկին Պայծառ Էսկիճեանէ եւ Այրի Տիկին Մարիամ Մինասեանէ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեանի եւ պարագաներուն իրենց մօրը կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միհրան Մկրտիչեանին, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մկրտիչեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Մկրտիչեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մկրտիչեանին եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն՝

Ողբացեալ ՆՈՒԱՐԴ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Շասէն Պ. Գալուստ Տօնիկեան եւ զաւակները իրենց կնքահօր Աւետիս Թորոսեանի վաղահաս մահուան յիշատակին (Հոկտեմբեր 15) Մեռելոցի առթիւ կը նուիրեն քսան Ֆրանք Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին դպրոցին, տասը Մոնմորանսիի ծերանոցին եւ քսան Ֆրանք «Յառաջ»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մելքոն Էսկիճեանէ յիսուն Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Լուիզ Թորանեանի մահուան առթիւ :

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Թորոսեանի իրենց զաւկին մահուան առթիւ կատարած նուէրին համար 50 Ֆր. (որուն 10ը Անի Կոմիտէին, 10ը Ազգ. Միութեան, 10ը «Յառաջ» բարգաւաճման, քսանը Կապ. Խաչին) :

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Տիկին Վեհանոյշ Զրբաշեան եւ իր զաւակներէն հազար Ֆրանք վարժարանին 90ամեայ տարեդարձին առիթով :

Այրի Տիկին Եւդինէ Տոքթ. Պօղոսեան եւ իր զաւակներէն երկու հարիւր Ֆր. ողբացեալ Տոքթ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առիթով :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Les cours de langue et civilisation arméniennes reprendront au Pavillon des Etudiants Arméniens (Fondation Marie Noubar), chaque lundi de 20 à 22 heures.

Le premier cours lundi le 17 Novembre.

×

Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասընթացքներ Հայ Ուսանողներու Տան մէջ :

(Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)

Դասընթացքները՝ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 17էն սկսեալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն Տիկին Կիւրիւնեան կը փնտռէ Աւագ Մամիկոն Յարութիւնեան, ծընած 1921, Լենինական, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէի :

Madame Gourinian
11, Rue Lucien Roullier
Goussainville - 95

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Նոյ. 8), ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Նոյեմբեր 9ի Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ տէ Սփոր, (Ռիւ տը լա Տէֆանս) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. . Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին հին հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրօնական ընկերակցութեան բոլոր անդամները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ (8 Նոյ.) ժամը 20·30ին : Օրակարգ՝ երկամեայ բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն, ընտրութիւն նոր վարչական կազմի : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով՝ կազմակերպութեամբ Վիէնի, «Անի» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի 9 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուիի սրահին մէջ, (Սէրքլը Կաթոլիկ) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Գ. ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երիտասարդ ուժերը : Կը մեներգեն Օրիորդներ Հէլվաճեան, Գ. Պօյաճեան, Ա. Սաճճեան, Պ. Սաճճեան, կ'արտասանեն Օր. Օր. Ա. Աճէմեան, Հ. Սանճեան, Ե. Քէլէշեան, ընկ. Յ. Պետրոսեան :

Մասնակցութեամբ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Հայկական տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Ռիւ Կռինեան) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցանէ Տ. Նորվան Աբեղայ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15 ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին
Կը մասնակցին.— ՕՐ– ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble

COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ԴԷՊԻ ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ : ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 11

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ, Երկուշաբթի առաւօտ (Նոյեմբեր 10) ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւս : Մեկնում 8·15ին դէպի Լիւքսանպուրկ Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Վերտէօն (ճաշը ճամբու ընթացքին) Լոնկիյոն, Լոնվի եւ Լիւքսանպուրկ – քաղաք : Այցելութիւն եւ շարունակութիւն ճամբորդութեան դէպի Թրէվ, Հռովմէացիներու հիմնած հին քաղաքը : Իրիկուան ճաշ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը, հանգստաւէտ, առանձին սենեակներով, երեկոն ազատ :

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 11, քաղաքի այցելութիւն օթոքառով, Մոզէլի գետափը, ճաշ պանդոկը, եւ վերադարձ դէպի Փարիզ, նոյն ճամբով :

Ժամանում Փարիզ ժամը 20ի ատենները :

Բոլոր ծախքերով մասնակցութիւն 115 ֆրանք :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմակերպած հայերէնի դասաւանդութիւնները վերսկսած են տեղի ունենալ, ամէն Հինգշաբթի առաւօտները, ժամը 9–12, մեր սրահին մէջ, 7 Ռիւ Բարէր, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հերմին Պօղոսեանի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված եւ տէօնէր – խորոված

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 8 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11659 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.659

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ

Այսօր՝ Շաբաթ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 20րդ Պատգամաւորական ժողովը կը բացուի Տէսինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ : Պիտի տեւէ չորս օր :

Վերջին պատգամաւորականը գումարուած էր անցեալ տարի Նոյեմբեր 1–3՝ Փարիզեան արուարձան Առնուվիլի մէջ :

Այս տարուան օրակարգին վրայ դրուած հարցերը կենսական նշանակութիւն ունին Նոր Սերունդի յառաջիկայ գործունէութեան համար :

Կեդրոնական վարչութիւնը ծրագրած է բարեփոխում կատարել կազմակերպչական մեքենային մէջ, պատշաճելու համար տեղական պայմաններուն, նպատակ ունենալով աւելի լաւ արդիւնքներու հասնիլ : Այս մարզին մէջ պիտի օգտուի 24 տարիներու փորձառութենէն,

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ Հայկական Հարցը վերարծարծուած էր եւ փայլուն հեռանկարներ կ՝ուրուագծուէին քաղաքական հորիզոնին վրայ, զարթօնքի նոր շրջան մը կը սկըսէր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան համար :

Օտար աստղերու տակ ծնած ու սնած երիտասարդութեան առջեւ աշխատանքի ու գործունէութեան ասպարէզ կը բացուէր :

Աշխարհ ցնցուած էր : Հայ նոր սերունդն ալ թօթափած էր իր վրայէն անտարբերութեան քօղը եւ տոգորուած հայրենասիրական ջերմ զգացումներով :

Յոյսերու, երազներու եւ խանդավառութեան այդ օրերուն էր, որ հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, իբրեւ կազմակերպութիւն, կուսակցութեան վարիչ մարմնին եւ երէց ընկերներու հոգածութեամբ ու հովանաւորութեամբ :

Կազմակերպութիւնը առաջին քայլերէն իսկ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Փարիզի ու գաւառի երկսեռ երիտասարդներուն կողմէ : Ամէն կողմ ստեղծուեցան մասնաճիւղեր :

Հայապահպանումն էր գլխաւոր նպատակը : Միջոցները՝ հայերէն լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան ուսուցում : Այս ուղղութեամբ կարելի ջանքերը տարուեցան բոլոր մասնաճիւղերուն կողմէ՝ կարելիութեանց սահմաններուն մէջ :

Հայերէնի դասընթացքներ՝ անդամանդամուհիներու համար, դասախօսութիւններ՝ ձեռնհաս անձերու կողմէ ազգային նիւթերու շուրջ դաստիարակչական դեր կատարեցին, նոր սերունդը կապելով Հայութեան հետ :

Տարիներու ընթացքին նորանոր նուաճումներ արձանագրեց Նոր Սերունդը :

Տարեկան բանակումը ամէն տարուան Օգոստոս ամսուն միութեան կապ մը հանդիսացաւ զանազան շրջաններու մէջ ապրող Նոր Սերնդականներու համար : Այնտեղ հաճելին ու օգտակարը զօտուած էին իրարու : Մէկ կողմէ բնութեան ծոցին մէջ կազդուրում, հեռու՝ քաղաքներու ժխորէն ու հոգերէն, միւս կողմէ դաստիարակութիւն՝ շնորհիւ շինիչ դասախօսութեանց : Այս բոլորին հետ նաեւ՝ հայկական երգի, պարի եւ արտասանութեան նուիրուած գեղարուեստական հաւաքոյթներ, ընկերական տաք մթնոլորտի մէջ :

Նոր Սերունդը անցեալ տարի ապացոյցը տուաւ թէ ինչեր ընելո՛ւ կարող է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ՚ՈՒԶԷ

ՌԱՅՍԸ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

Եգիպտական խորհրդարանին առջեւ նախագահ Նասր յայտարարեց, թէ Պաղեստինի եւ արաբական հողերու ազատագրումը կարելի է իրագործել միայն ու բացառաբար զէնքի ուժով :

Արդարեւ, Ռայսը բաւական բուռն եւ վճռական ճառ մը արտասանեց առջի օր : Նասր նախ շեշտեց, թէ տագնապը կարելի է լուծել ազատագրելով միայն առաջին հերթին Երուսաղէմի արաբական մասը, Յորդանան գետի արեւմտեան հատուածը եւ Կոլանի բարձունքները :

Այժմ որ, դիտել տուաւ Նասր, խաղաղ միջոցներով հարցը լուծելու բոլոր աշխատանքները ի դերեւ ելան, մեզի կը մնայ միայն մէկ ճամբայ՝ ընթանալ զէնքի ուժով՝ «արեան ծովերու եւ հրդեհներու ընդմէջէն» :

Նախագահը ամբաստանելէ ետք Մ. Նահանգները, որ «կը շարունակեն օժանդակել Իսրայէլի», խոստովանեցաւ, որ արաբական աշխարհը կը վատնէ մեծ ուժ եւ ճիգ, սակայն «այդ ճիգին մեծմասը ի զուր վատնուած է» : Հետեւաբար, անհրաժեշտ է գումարել արաբական նոր վեհաժողով մը, որպէսզի զօրակոչի ենթարկուի արաբ աշխարհի ամբողջ ուժը :

Խօսելով պաղեստինեան դիմադրական կռիւներուն մասին, Նասր ըսաւ, թէ այդ պայքարը իրականութիւն մըն է եւ պիտի շարունակուի : Ոչ ոք կրնայ ճնշել, աւելին՝ հաշուեյարդարի ենթարկել պաղեստինեան դիմադրութիւնը : «Ասիկա պէտք է յստակ ըլլայ բոլորին համար՝ թէ՛ արաբական, թէ միջազգային ճակատի վրայ» :

Պաղեստինեան հարցը գաղթականութեան խնդիր չէ այլեւս, այլ՝ ժողովուրդի մը, որ կ՚ուզէ ձեռք ձգել իր հայրենիքը :

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, Նասր այս ճառը խօսած է աւելի շատ «ներքին» ճակատը (իմա՛ արաբ ժողովուրդը) նկատի ունենալով : Արդարեւ, նկատուած է, որ վերջին շրջանին Արաֆաթ մեծ ժողովրդականութիւն ձեռք ձրգեց շնորհիւ այն իրողութեան, որ անզիջող դիրք մը բռնեց արաբ – իսրայելեան հարցին մէջ : Նասր պէտք է ցոյց տար, թէ տրամադիր չէ հրաժարելու արաբական իրաւունքներէն : Մասնաւորաբար պէտք է հաստատէր, թէ կը մնայ անվիճելի ղեկավարն ու առաջնորդը արաբական աշխարհի :

Յամէնայն դէպս, Նասրի ճառը մտահոգութիւն պատճառեց Լիբանանցիներուն : Այս վերջինները օր աւուր աւելի կը համոզուին, թէ հարկադրուած պիտի ըլլան մտնելու պատերազմի մէջ՝ Իսրայէլի դէմ : Չափաւորականները չեն ուզեր պատերազմիլ՝ մօտ կամ հեռաւոր ապագային, Իսրայէլի դէմ : Ասիկա պարզ անձնասպանութիւն մը պիտի ըլլար իրենց համար :

Պէյրութի մամուլը լայն դիծերով արձագանգ հանդիսացաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին յայտարարութեան : Ծանօթ է, որ Շուման շեշտեց Ֆրանսայի կամքը՝ պահպանել Լիբանանի ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը :

× Իսրայէլի արտաքին նախարարը Ապպա Էպան Նասրի ճառէն ետք, յայտարարեց թէ այս ճառը նոր փաստ մըն է որ արաբական աշխարհը խաղաղութիւն չուզեր եւ իր միակ նպատակն է մէջտեղէն վերցնել Իսրայէլը :

× Շատ կը խօսուի ամերիկեան նոր ծրագրի մը մասին, Մերձաւոր Արեւելքի հաշտութեան համար : Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու այս ծրագիրը, զոր Խորհ. Միութիւնը ընդունած է, կը նախատեսէ՝ Արաբներու կողմէ ճանաչում Իսրայէլի եւ հաշտութիւն, եւ Իսրայէլի կողմէ՝ մասնակի պարպում գրաւեալ հողերու :

× Եգիպտացի քոմանտօներ կրկին յարձակեցան իսրայելեան ուժերու վրայ, Սինայիի մէջ : Համաձայն Գահրէի ձայնասփիւռին, եգիպտական ուժերը ամբողջութեամբ քանդած են իսրայելեան ամրացած դիրք մը, ինչպէս նաեւ երեք զրահապատ կառք : Թէլ Ավիվ կ՚ընդունի քոմանտօներու երկու ցամաքահանումները, բայց կը հերքէ Եգիպտացիներուն յայտարարած վնասներու լուրը :

Հայկական Շաբաթ անունին տակ կազմակերպեց Հայկական Դատի, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան, հայ երաժշտութեան, թատրոնի, նկարչութեան, ճարտարապետութեան, մէկ խօսքով հայկական մշակոյթի բոլոր ճիւղերուն նուիրուած հրապարակային մեծ հանդէսներ ու հաւաքոյթներ Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ : Չընկրկեցաւ ու կանգ չառաւ զոհողութեանց առջեւ :

Տարիներէ ի վեր կը հրատարակէր իր պաշտօնաթերթը՝ Հայաստան՝ հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով : Վերջին ամիսներուն, աննպաստ պայմաններու բերումով, որոշ դժուարութիւններու բախած է :

Պատգամաւորական ժողովի օրակարգի առաջնակարգ խնդիրներէն մէկն ալ «Հայաստան»ին կը վերաբերի : Տարակոյս չունինք, որ պատգամաւորները գնահատելով անոր կատարած օգտակար դերը, միջոցներ պիտի գտնեն զայն աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար :

Այս մարզին մէջ պարտականութիւն կ՚իյնայ նաեւ Ֆրանսայի ոչ – երիտասարդ մեր հայրենակիցներուն վրայ, իրենց նիւթական օժանդակութեամբ քաջալերելու Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը :

Սիրելի Նոր Սերնդականնե՛ր :

Գօտեպնդուեցէ՛ք յոյսով ու հաւատքով : Բաց է ասպարէզը ձեր առջեւ : Ամուր կապուեցէ՛ք ձեր ազգութեան : Դուք ժառանգորդներէն էք այն ազգին, որՈսկեդար ստեղած է հինգերորդ դարուն, երբ այսօրուան քաղաքակիրթ ազգերէն շատեր տգիտութեան մէջ կը խարխափէին : Հը – պարտացէ՛ք, որ Հայ էք ծնած :

Եղէ՛ք արժանի աւանդապահները մեր դարաւոր մշակոյթին, վաղը զայն փոխանցելու համար ձեր զաւակներուն, որպէսզի յաւերժ ապրի հայ ազգը :

Ողջո՛յն ձեր 20րդ պատգամաւորական ժողովին եւ սրտագին յաջողութիւն ձեր աշխատանքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ «Լամպրաքիս – Երիտասարդութիւն» շարժումին նախկին քարտուղարը՝ Պենաս ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է, զինուորական ատեանին կողմէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կատարուած քննութեան մը համաձայն, հանրային կարծիքին մէջ, ժողովուրդին 51 առ հարիւրը կ՚ափսոսայ տը Կոլի մեկնումը, բայց 62 առ հարիւրը չուզեր որ վերադառնայ, նոյնիսկ տագնապալի պայմաններու մէջ : Տը Կոլի մասին բաւական լուրջ խնդիր մըն ալ ծագած է Պելժիա : Կ՚ըսուի թէ նախկին վարչապետ՝ Թէօ Լըֆէվր ըսած է թէ տը Կոլ աժան ազատեցաւ, պէտք է 12 գնդակ ուտէր եւ այնպէս հեռացուէր : Ուրբաթ առաւօտ լուրը ոչ հերքուած ոչ ալ հաստատուած էր :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ուսանողներու գործադուլը կը շարունակուի, բայց ուսանողները որոշեցին չգրաւել համալսարանը եւ Քոշէն հիւանդանոցի կեդրոնը :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ յեղափոխութեան 52–րդ տարեդարձին առթիւ, Պոդգորնի երկար ճառով մը անդրադարձաւ խորհրդային քաղաքականութեան զանազան հարցերուն : Վիէթնամի համար պահանջեց «օտար ուժեր»ու անմիջական պարպումը : Եւրոպայի համար անհրաժեշտ նկատեց եւրոպական խորհրդաժողովի մը գումարումը : Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ պահանջեց իսրայելեան ուժերու հեռացումը գրաւեալ շրջաններէ : Պոդգորնի յայտարարեց նաեւ, թէ Փեքինի մէջ կը շարունակուին խօսակցութիւնները երկու երկիրներու միջեւ : «Դրական արդիւնք ձեռք ձգելու պարագային բնականոն վիճակ կը ստանան երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ կը զօրանայ ընկերվարութիւնը աշխարհի մէջ» : Խօսելով Չեխոսլովաքիոյ մասին, Պոդգորնի դիտել տուաւ, թէ «ընկերվարական գաղափարներու հանդէպ հաւատարմութիւնը, եղբայրական իրերօգնութիւնը» հիմնակէտը կը կազմէ Չեխ – խորհրդային բարեկամութեան :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի մէջ, վերջին օրերուն, սաստկացան կռիւները : Հիւսիսային Վիէթնամցիները մեծ ճնշում կը բանեցնեն յատկապէս Տէլթայի շրջանին մէջ, ուր երկու կողմի ուժերու թիւը կը հասնի տասը հազարի : Կռիւներ եղած են նաեւ Սայկոնի դուռները :

ՆԱԽԱԳԱՀ Հելու Ռաշիտ Քարամէի պաշտօն յանձնեց կազմելու Լիբանանի նոր կառավարութիւնը : Այս վերջինը ընդունեցաւ :

ՄԻԼԱՆՕ տասերաբեմ դարձաւ փողոցի կռիւներու : 19 հոգի վիրաւորուեցան : Նոյեմբեր 19ի համար ընդհանուր գործադուլ յայտարարուեցաւ արհեստակցական կազմակերպութիւններու կողմէ : Քրիստոնեայ՝ դեմոկրատները դեռ չեն յաջողած նշանակել իրենց նոր ընդհանուր քարտուղարը : Նախկինը՝ Փիքոլի, հրաժարած է :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Կօկէնի մէկ պաստառը որ աճուրդով կը ծախուէր 1,350 միլիոն զուիցերական Ֆրանքի հասած է (1,7 միլիոն Ֆր. Ֆրանք) : Նկարը՝ «բարեւ, Պ. Կօվէն» գծուած էր 1889ին : Նոյն աճուրդին ծախուած են նաեւ երեք Մաթիս, որոնք միասին մէկ միլիոն զուիցերական Ֆրանքի հասած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ծերակոյտը նպաստաւոր տեսակէտ յայտնած է դեմոկրատ նախկին ղեկավարներու քաղաքական իրաւունքներու վերահաստատման : Քուէարկութեան ատեն թեր քուէարկած են՝ 126 ծերակուտական եւ 24՝ դէմ :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը պաշտօնական այցելութեան հրաւիրած է Փաքիստան :

ԻՐԱՔԻ մէջ բանակին եւ Քիւրտերու միջեւ կռիւները սաստկացած են վերջին շաբաթներուն : Այս մասին երկար յօդուած մը հրատարակուած է Հինգշաբթի իրիկուան Մոնտի մէջ :

ՉՕՐ. ՔԷՕՆԻԿ որ նախագահն է «Իսրայէլի հետ Ֆրանսական համախոհութեան կոմիտէին», բողոքեց առջի օր, արտաքին նախարարութեան կցորդ՝ Լիփովսկիի ըրած յայտարարութեանց առթիւ անցեալ Շաբաթ Ճետտահի մէջ : Լիփովսկիի ըսած էր թէ Ֆրանսա միշտ Արաբներու կողքին է, անոնց արդար դատին պաշտպանութեան համար : Այլ խօսքով՝ հակիսրայելեան յայտարարութիւն մը :

ՄԵԹՐՈՅԻ եւ հանրակառքի գործադուլի վտանգը հեռացած է, համաձայնագիր մը ստորագրուած ըլլալով :

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՄԷՋ

Յաչին Կիրակի օրը, Էջմիածին երթալ փափաքողներու համար Ինթուրիստը կառք տրամադրեց: Ես ալ, քանի որ այդ օրը ընելու աւելի կարեւոր գործ մը կամ ժամադրութիւն չունէի, մտայ կառք ու պատուհանի մը մօտ աթոռ մը գրաւեցի: Պատուհանի մօտ անոր համար, որպէսզի ճամբու երկայնքին գտնուող ամէն բան տեսնեմ:

Այդ ճամբորդութեան ընթացքին էր, որ առաջին անգամ տեսայ ծննդավայրիս չքեղ բարտիները յիշեցնող Հայաստանի աննման բարտիները, որոնք ոռոզման առուները կ'եզերեն: Տեսայ նաեւ անհամար փչատներ եւ թութի ծառեր, որոնք տընկուած են իրրեւ սահմանանիշ: Տեսայ կառուցման գնդացան աստիճաններու վրայ դանդաղ անհամար չէնքեր, բար-ձունքի մը վրայ թառած Նոր Սերաս-տան, երեւանի արհեստական՝ բայց աղ-ուոր լիճը, հնադարեան ու ինքնատիպ Հռիփսիմէ տաճարը, որուն մէկ մանրա-նկարը բարձրաքանդակը ինծի նուիրելու բարութիւնը ունեցաւ Սիլվա Կապուտիկ-եան:

Անցանք ճմերուկի ու լոլիկի արտերէ, անցանք խաղողի ընդարձակ այգիներէ, ղբռերէ, կորեկի դաշտերէ, դուռներու առջեւ մեր անցքը դիտող հետաքրքիրնե-րու քննութենէն ու վերջապէս հասանք Էջմիածին:

Տաճարին չրջափակն ու պարէտղները լեցուն էին ուխտաւորներով ու հետա-քրքիրներով:

Մատաղցու խոյեր, դառներ, աքլոր-ներ: Մոմ գնող ու մոմ վառողներ:

Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, չատ տարիներ առաջ, կը յիշեմ, նման օրերու, ուխտաւորները հազած կ'ըլլային իրենց ազնական օրերու զգեստը: Ալը, կապոյ-տը ու ոսկեայ դեղինը տիրապետող կ'ըլ-լային ... Հոս գոյն չկար գրեթէ: Դաշտի աշխատանքին կապուած պարզուկ մար-գոց հագուստ-կապուտան էր իրենցը: Կիներու գլխուն ոսկի չարքերով հարուստ «Թապլա» չկար, դէմքերը բորբ արեւուն տակ կատարուած աշխատանքի կնիքը կը կրէին, թուխ, անչպար, ակօսուած:

Պարէտղներուն մէջ, ծառերու տակ, սպիտակ սփռոցներ, ոսկեգոյն հաց, սոխ, լոլիկ, կոտեմ: Բացուած չիլեր, որոնք, որոշապէս, հանքային ջուր չէին պարու-նակեր:

Տեղ մըն ալ օճախները չարուած էին ու բոցին վրայ դրուած կաթսաներէն մատա-ղի չողի կը բարձրանար:

« Ո՞վ տնկեց քո հոգում հաւատքի այդ հսկայ ծառը», անցաւ մտքէս, Ուրկէ՞ ուր մտքէս անցաւ աւելի քան կէս դար առաջ Գրքի մը մէջ կարդացուած այդ նախա-դասութիւնը՝ որուն հեղինակին անունն իսկ անորոշ է մտքիս մէջ այս պահուն:

Կարգ – կանոն, կարգապահութիւն չը-կայ: Անկարելի է պահել: Նման բան ա-կընկալելն իսկ անմտութիւն է:

« Խորհուրդ Խորին»ի քաղցր մեղեդիին կը ձայնակցին Էջմիածնայ զանգակները ու ես մտքով կ'երթամ ետ, ետ, ետ...

Կը հասնիմ իմ արեւ մանկութեան ու բիրտ ձեռքով մը ընդհատուած իմ պա-տանութեան օրերուն:

Ու քիչ կը մնայ որ լամ:

Իմ լաւ ընկերոջ որդին, Յովհաննէսը, որ բժշկական համալսարանի դասախօս է, իր կնոջ հետ դէմս կ'ելլէ յանկարծ, ու զիս կառք դնելով կը տանի Արէչի մէջ գտնուող իրենց նոր տունը:

Հոն գառ մը կը մորթեն: Կը բողոքեմ:

— Մի, մի՛, մի՛ մորթէք, մե՛ղք է...

Մտիկ չեն ըներ:

Կը պատրեցնեն խեղճ կենդանին ու կը դնեն դանակը վզին:

Մինչեւ խորովածին պատրաստուիլը, սեւ թութ կերայ իրենց պարտէզին մէջ:

×

Քանի մը օր ետք, վազդէն Վեհափառը առանձինն տեսնելու համար ժամադրու-թիւն խնդրեցի, ու առաւօտ մը կանուխ, Պ. Հայկ Առաքելեանի հետ, Էջմիա-ծին զացող կառքը նստած կը հասնինք հոն:

Այս անգամ սրբատեղիի վայել խաղա-ղութիւն կը տիրէ հոն:

Պարտիզպաններ, աշխատող ու մաքրող կիներ, հանդարտ քայլերով հոս ու հոն փութացող արեղաներ ու վարդապետներ:

Ու նաեւ քանի մը օտարներ, գերման, ռուս, ամերիկացի ղբօսաշրջիկներ:

Տաքուկ, հաճելի օդով պայծառ օր է: Ամէն բան մաքուր է, լուացուած, պայ-ծառ: Որթերն ու դեղձենիները արեւուն դիմաց մեղր կը հաւաքեն: Փոքրահասակ նռնենիներուն ճիւղերը կարմրիլ սկսող պտուղի ծանրութեան տակ կոտրտիլ կը սպառնան:

— Նո՞ւռ, Հայաստանի մէ՞ջ...

— Այո՛, ինչո՞ւ կը զարմանաք:

— Բայց չէ՞ որ ձեր ձմեռը ...

— Ձմրան՝ ծածկում ենք:

Տասը րոպէ ետք, կ'ընդունուինք Վեհա-փառին կողմէ: Աբեղայ մը սուրճ կը բե-րէ: Տեղեկութիւններ կուտանք ու տեղե-կութիւններ կը ստանանք: Աւելի քան կէս ժամ կը տեւէ մեր սրտբաց խօսակցու-թիւնը:

Վեհափառը յուշանուէրներ կուտայ մե-զի,— ինծի ու ընկերոջս, — եւ պատուի-րելով որ պարտէզ մտնենք պտուղ ուտե-լու, մեզ կը ճամբէ:

Վեհափառի պատուէրին չհնազանդիլ կարելի՞ է... կը գտնենք պարտիզպանը ու խաղող կ'ուղենք:

— Վեհափառը ըսաւ, որ մեզի խաղող տաք:

Ամէն գոյնի ու ամէն մեծութեամբ հա-տիկներով ծանր ողկոյզներ կախուած են չորս կողմ... Մենք ինչ գիտնանք որն է ամէնէն քաղցրը, լաւը...

— Սա ամէնից լաւն է, քաղցրը, մաչկն ալ բարակ է, կ'ըսէ պարտիզպանը մեր ա-փին մէջ մէկ մէկ հսկայ ողկոյզ դնելով:

— Շնորհակալութիւն:

— Դեղձն ալ ձեր ձեռքով պոկեցէք ձեր ուզած ծառէն:

— Այո, այո, շնորհակալութիւն:

Լաւ մը կը կշտանանք Հայաստանի ա-րեւահամ խաղողով ու դեղձով:

Երեւան վերադառնալու համար կառք մը առինք: Վարորդը, մեր նպատակա-կէտը իմանալէ ետք, ըսաւ թէ ինք թէեւ Էջմիածնայ բաֆսի է, բայց մեղ սիրով կը տանի Երեւան:

— Համեցէք, նստեցէք, խնդրեմ:

Համեցինք ու նստեցանք:

— Երեւանը ձեզ դուր գալի՞ս է:

— Շատ: Շատ է դուր գալիս:

— Ո՞ր տեղից էք, հայրիկ ջան:

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգնե-րից, Նիւ Եորքից:

— Ամերիկայում շատ Հայեր կա՞ն:

— Այո, կան, շատ Հայեր կան:

— Ամէնից շատ ինչ բան է ձեզ դուր գալիս:

— Ամէն բան: Օդը, ջուրը, ամէն մար-դու հայերէն խօսիլն ու իմանալը, չի-նարարութիւնը ... ամէնէն շատ մեզ զարմացնողը չինարարութեան թափն է. այս բոլորը ե՞րբ եւ ի՞նչպէս չինեցիք:

— Էղ բոլորը չինուել են վերջին քսան տարու մէջ, էն անօրէն մարդու մահից յետոյ: Էս ջրերը, էս առուները որ կը տեսնէք, նախապէս չկային, մեր կառա-վարութիւնը Սեւ Ջուրն է (Գարա Սու), որ բարձրացրեց հոս: Էս խաղողի այգի-ները որ կը տեսնէք, բոլորովին նոր են:

— Թուրքերը Սեւ Ջուրը վեր բարձրա-ցընելընուդ դէմ չբողոքեցի՞ն, արդեւք չը-յարուցի՞ն:

— Մենք ջուրը վերցրինք Թրքական հո-ղը մտնելուց, Արաքս թափուելուց առաջ:

Լոլիկի արտերուն մէջ բազմաթիւ աչ-խատաւորներ կարմրած լոլիկները կը հա-ւաքէին ու կը լեցնէին տաշտանման մեծ կառքի մը մէջ:

— Տեսէք, կ'ըսեմ կառավարին, այդ հրաշալի պտուղները պիտի ճմռուին չա-կայ հասնելէ առաջ:

— Է՛, չատ ունենք, մի քիչ էլ թող ճմռուին: Հնարաւոր չէ բոլորին փոքր ե-րախայի պէս խանձարուրած Երեւանի չուկան փոխադրել:

Եւ ինչո՞ւ հնարաւոր չէ, կ'անցնի մըտ-քէս, բայց հարցը չեմ տար, որովհետեւ հասած ենք ճամբու այն կէտին, ուրկէ Արարատը կը տեսնուի իր ամբողջական վեհութեամբ: Հիացումով, վերացած կը նայիմ անոր ու «նայուածքս կարծես ար-մատ կ'արձակէ» անոր վրայ:

Ամպերը ցած են իջած ու փոքր Մասիսը դրեթէ ամբողջութեամբ ծածկած. բայց մեծը հոն է, մաքուր, որոշ: Խարխարին կապոյտ մշուշ մը փարած է, գլխուն սպի-տակ ամպի մի կտոր, թռուցիկի մը պո-տապատած էին Հայր Պերնարը եւ առե-ւանդած էին փոքրիկ իշխան Փորժը:

Փիէռ Քողիաք իրր թէ սահմռկած էր: Ոչ մէկ հրաման կ'արձակէր: Ընդհակա-ռակն, հաւատարիմ Օժէպէն մղեց ծա-ռաները, որ ձիով չտապեն գնչուներուն հասնելու: Այնատեն միայն Փիէռ ինք եւս որոշեց մեկնիլ, բայց հրամայեց որ սպասեն իրեն, մինչեւ որ պատրաստուի եւ սուրը կապէ մէջքին: Բնականաբար չատ չճաղպարեց այս պատրաստութիւն-ները տեսնելու համար: Իսկ ծերուկ Օ-ժէպէն, բակին մէջ անհամբեր ոտքերը գետին կը զարնէր, եւ իր զայրոյթին մէջ յստակ կերպով կը հչնչար.

— Այս անպիտան խեղանդամին կտորը բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ յապաղեցնե-լու մեզ եւ ջղայնացնելու:

Քիչ էր մնացեր որ ինք մեկնէր, իր տի-րոջ հանդէպ ըմբոստանալով: Եւ անկաս-կած աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար:

Արեւը կ'անհետանար արդէն, երբ Քողիաքի դղեակէն՝ առաջնորդուած կու-ղիկ եւ տիեղծ Փիէռին կողմէ, վերջա-պէս իջաւ փայլուն զրահներով ծառա-ներու խումբը, գնչուները հետապնդելու համար: Գիւղացիները, որ հաւաքուած կը դիտէին գնացքը ծառաներուն, ան-միջապէս նշմարեցին թէ, անառարին մէջ, սխալ ուղղութեան մը կը հետեւէին:

— Ձա՛խ կողմ: Ձա՛խ կողմ... կը պո-ռային անոնք:

Ա.ՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՍՈՒՂ ՆԿԱՐԸ

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ «ՃՈԿՈՆԴԱ»Ն ԿԱՄ ՄՈՆԱ ԼԻԶԱ

Հետաքրքրական է «Ճոկոնտա»յին պատմութիւնը:

«Ճոկոնտա»ն նկարն է Ֆրանչիսքօ Տել Ճոկոնտայի գեղանի կնոջ Մոնա Լիզայի եւ իր ամուսնական մականունովն է, որ յետագային հռչակաւոր դարձաւ իրրեւ « Ճոկոնտա»: Կ'ըսուի, թէ Լէոնարտօ Տա Վինչի աշխատած է այս նկարին վրայ ամբողջ չորս տարի, եւ, առանց իր ու-զածին պէս լրացուցած ըլլալու, ծախած է Ֆրանսայի Ֆրանսուա Ա. թագաւորին:

Այս վերջինը լսած ըլլալով Վինչիի համբաւը, հրաւիրած է զայն այցելելու իր պալատը: Եւ նկարիչը, իր գործերուն մէջ ունենալով «Ճոկոնտա»ն, գացած է Փարիզ, 1516ին: Թագաւորը զմայլած է եւ ուզած է գնել նկարը: Վինչի, որ ամէն օր, անսահման յարգանքով կը դիտէր իր գլուխ-գործոցը եւ իր սեն-եակին առանձնութեան մէջ կարծէք կը խօսէր անոր հետ,— ըսուած է, որ սի-րած է Մոնա Լիզան ժամանակին,— կը համաձայնի եւ փոխարէնը կը ստանայ 12 հազար ոսկեդրամ, որ այն ատեն ամբողջ դաւառի մը գինն էր:

Ֆրանսուա Ա. կը հիւրընկալէ նկարիչը իր մօտը եւ օր մը կը հարցնէ, թէ ո՞վ է այդ կինը.

— Այդ կինը մեռաւ, նկարը աւարտա-ւէս քիչ ետքը, կը պատասխանէ Վինչի, յայտնելով դեղեցկուհիին ինքնութիւնը:

Եւ, երեք տարի անց, 1519ին Վինչի իր կարգին կը մեռնի 67 տարեկանին եւ թա-գաւորը նկարը փոխադրել կուտայ Ֆոն-թէնպլօ:

« Ճոկոնտա»յին ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւնը դէմքին վրայ տա-րածուած խորհրդաւոր ժպիտն է, իսկ հաւասարապէս ուշադրաւ է նաեւ դէմքին ու ձեռքերու մորթին փափուկ ողորկու-թիւնը:

Լուի ԺԴ. նկարը բերել կուտայ Վեր-սայլ, իսկ 1789ի Ֆրանսական յեղափո-խութենէն ետք կը տարուի Փարիզ: Ի վերջոյ, չորս տարի ալ Նափոլէոն Պոնա-

---

չին պէս իրեն փակած:

Ինծի կը թուի, թէ կողքիս, միւսներէն անտեսանելի մէկը կայ, սիրելի դէմք մը, որ վրաս կը ծռի ու կ'ըսէ մեղմ ձայնով.

— Դու էլ նայիր սէդ զպզաթին ու ան-ցիր:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԲՈՐԾ ՔՈՋԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

•

— Հա՛, հա՛... աղաղակեց վայրենին խնդուք մը պոռթկալով· դուք եթէ քա-հանայ էք, ինչ որ կ'ենթադրեմ, դիտ-ցէք որ անհաւատ ծուխեր ունիք ձեր դիմացը: Այդպիսի քարոզներ մեր վրայ չեն ազդեր:

Միւս գնչուները, որ կը մնային իրենց ձիերուն վրայ, կը սոխպէին պետը որ չուտ վերջացնէր: Ուստի աւազակը մէկ կողմ հրեց դողդոջ ծերունին որ կը փոր-ձէր պահպանել պղտիկ մանչուկը:

— Կա՛նգ առ, թշուառական դատաւոր – կապրա: Ո՛չ, չես կրնար այս տղեկը խլել, ըսաւ յանկարծ բրիչով դիւղացին եւ վերցուց իր գործիքը ու ապահովաբար պիտի պայթեցնէր գնչուին գանկը, եթէ այս վերջինը դէպի մէկ կողմ ոստում մը բրած չըլլար կատուի մը պէս:

Միւս դիւղացին, ծերուկը, որ չենած էր իր ցուպին, օգնութեան կը կանչէր: Բայց բոլոր գնչուները անմիջապէս վար ցատկած էին իրենց ձիերէն եւ դաշոյնի հարուածներով զբաղեցած էին զանոնք, ծակծկուած եւ արիւնաթաթախ:

Այս ու այն կողմէն, քանի մը խեղճ ծերունիներ իրենց զլուխները դուրս կը հանէին փողոցներու անկիւններէն, բայց այնքան չատ թշնամիներու դիմաց ա-պաշտպան ըլլալով, չէին համարձակեր ինքզինքին ցոյց տալ:

Բիբտ ու յանկարծական չարժումով մը Սամոլ քաշեց պղտիկ տղուն ձեռքէն եւ դիրկն առնելով զայն, նետուեցաւ ձիուն վրայ: Ուեւէ մէկը չարժում մը չէր կըր-ցած ընել տակաւին, երբ գնչուները ան-հետացած էին արդէն կայծակի արագու-թեամբ:

Ծեղճ Հայր Պերնարը լինկած էր նուա-ղուն:

Այդ աաեն միայն դիւղացիները սկսան համախմբուիլ· ոմանք դաշտերէն կը վա-զէին դէպի հրապարակ, աղաղակները լը-սած ըլլալով, ոմանք դուրս կուգային իրենց տուներէն: Շատերը զարմացած էին, եւ չատեր կ'աղօթէին: Ոչ ոք դի-տէր թ'ինչ ընել եւ ո'ւր երթալ: Սարսա-փելի եղելութիւնը դղեակին տեղեկացնել հազիւ որոշած էին անոնք, մինչ գնչու-ները արդէն կարած-անցած էին չատ մը հովիտներ: Վերջապէս դիւղացիներէն երեք հոգի վազեցին Քողիաքներու դըղ-եակը եւ ընդհանուրին չփոթութեան մէջ բարձրաձայն պոռացին, թէ գնչուները սպաննած էին երկու դիւղացիներ, գետին տապալած էին Հայր Պերնարը եւ առե-ւանդած էին փոքրիկ իշխան Փորժը:

Փիէռ Քողիաք իրր թէ սահմռկած էր: Ոչ մէկ հրաման կ'արձակէր: Ընդհակա-ռակն, հաւատարիմ Օժէպէն մղեց ծա-ռաները, որ ձիով չտապեն գնչուներուն հասնելու: Այն ատեն միայն Փիէռ ինք եւս որոշեց մեկնիլ, բայց հրամայեց որ սպասեն իրեն, մինչեւ որ պատրաստուի եւ սուրը կապէ մէջքին: Բնականաբար չատ չճաղպարեց այս պատրաստութիւն-ները տեսնելու համար: Իսկ ծերուկ Օ-ժէպէն, բակին մէջ անհամբեր ոտքերը գետին կը զարնէր, եւ իր զայրոյթին մէջ յստակ կերպով կը հչնչար.

— Այս անպիտան խեղանդամին կտորը բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ յապաղեցնե-լու մեզ եւ ջղայնացնելու:

Քիչ էր մնացեր որ ինք մեկնէր, իր տի-րոջ հանդէպ ըմբոստանալով: Եւ անկաս-կած աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար:

Արեւը կ'անհետանար արդէն, երբ Քողիաքի դղեակէն՝ առաջնորդուած կու-ղիկ եւ տիեղծ Փիէռին կողմէ, վերջա-պէս իջաւ փայլուն զրահներով ծառա-ներու խումբը, գնչուները հետապնդելու համար: Գիւղացիները, որ հաւաքուած կը դիտէին գնացքը ծառաներուն, ան-միջապէս նշմարեցին թէ, անառարին մէջ, սխալ ուղղութեան մը կը հետեւէին:

— Ձա՛խ կողմ: Ձա՛խ կողմ... կը պո-ռային անոնք:

Բայց ո՞վ կրնար լսել զանոնք այնքան հեռուէն:

Գիչերը իջաւ: Գիւղացիները տխրօրէն բաժնուեցան իրարմէ, եւ այդ գիչեր, սովորականէն աւելի խնամքով փակեցին իրենց դռները:

Վերը, դղեակին մէջ, մնացածները, ամբողջ գիչերը անքուն մնացին, վերա-դարձին սպասելով ծառաներուն, որ եա պիտի բերէին ամէնուն սիրելի տղեկը: Սակայն ամէնէն մտահոգը Հայր Պեր-նարն էր, որ մնացած էր խիստ ընդ-չուած: Ցուզումը եւ վիչտը նետած էին զինքը անկողնոյն մէջ, եւ կը չարչարուէր մտածելով թէ ինքն էր պատճառը այս սոսկալի աղէտին:

Վարը, գիւղին մէջ, պատնիչուած գիւ-ղացիները հարց կուտային թէ՝ գնչու-ները ի՞նչ պիտի ընէին փոքրիկ իշխանը, եւ աւելի կամ նուազ նախապաշարումնե-րով ժողովրդական հաւատալիքները կը յայտնուէին իրենց խօսքերուն մէջ:

Ոմանք կ'ըսէին.

— Անոնք խեղճին արիւնը պիտի խմեն, յատկապէս ապրելու համար:

Ուրիչներ կը մտածէին.

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՔ

(18 – Շար.)

փարթին սենեակը զարդարելէ ետք, «Ճոգոնտա»ն կը յանձնուիլուվրի թանգարանին, Եւ, հոն ալ կը մնայ մինչեւ այն օրը, երբ ...

Թանգարանին հսկիչը, 22 Օգոստոս 1911ի առաւօտուն, սրահներուն մէջ իր քննական պտոյտը կատարած պահուն, յանկարծ, զարմանքէն քարացած կը սկսի աչքերը չփել, — «Ճոգոնտա»ն չկար իր կախուած տեղը ... Թանգարանին ամբողջ սպասարկութիւնն ու ոստիկանութիւնը իրար կ'անցնին եւ յաջորդ օրը կը պայթի գայթակղութիւնը մամուլին մէջ. — «Ճոգոնտա»ն գողցուած էր ...

Կը սկսին փնտռտուքները, խուզարկութիւններն ու թանգարանին մէջ ծառայողներու հարցաքննութիւնները, մասնաւոր հսկողութիւն կը հաստատուի սահմանագլուխներուն վրայ, բայց բոլորն ալ ապարդիւն : Իբրեւ սուզի նշան, Լուվրը կը փակուի մէկ շաբաթով :

Կասկածներ կը ծանրանան նկարչական նոր արուեստին հետեւող եւ Ֆրանսայի մէջ հիւրընկալուած օտարականներուն վրայ : Կը ձերբակալուի «պաստառներ մրոտող » սպանացի մը՝ Փապլօ Փիքասօն եւ նմանապէս «դիրքեր մրոտող» եւ Հռոմ ծնած մէկ ուրիշը, որ իր լեհական ծագումը կը ծածկէր Ափոլինէր կեղծանունով : Տասն օր բանտարկուելէ ետք երկուքն ալ ազատ կը ձգուին, քանի որ չապացուցուիր անոնց վրայ ծանրացող կասկածը : Ու այսպէս, նկարը կը նկատուի կորսուած, միանգամ ընդմիշտ եւ մինչեւ այն օրը, երբ ...

Երկու տարի ետք, 1913 Հոկտեմբերին, Ճէրի անունով միլանցի հնագէտ մը, որ թերթերու մէջ հրատարակուած փոքր ծանուցումներով հաղուագիւտ նկարներ կը փնտռէր գնելու համար, կը ստանայ մատուցման նամակ մը Լէոնարտօ Վինչենթի ստորագրութեամբ : Տրուած ժամադրութեան վրայ, ծախողը, որ գաճի գործ ընող բանուոր մըն էր, կը ներկայանայ հասցէին, եւ, ոչ աւելի ոչ պակաս, կը յայտարարէ պարզունակ անտարբերութեամբ մը .

— « Ճոգոնտա»ն կը ծախեմ ...

Ճէրի չի հաւատար ականջներուն եւ կ'ուզէ նկարը տեսնել : Բանուորը կը բանայ պայուսակը, որուն մէջ, իր աղտոտ հագուստ – կապոցին տակը թխուած էր « աշխարհի ամէնէն սուղ ժպիտը» : Պաստառին վրայի թիւը եւ Լուվրի թանգարանին կնիքը կը հաստատեն նկարին վաւերականութիւնը : Ճէրի անմիջապէս լուր կուտայ ոստիկանութեան, ոստիկանութիւնը գեղարուեստից տնօրէնութեան, տնօրէնութիւնը Հռոմի Ֆրանսական դեսպանին եւ դեսպանն ալ իր կառավարութեան : Այս վերջինը, անմիջապէս հեռագրով կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնները իտալական կառավարութեան, ըսելով որ մատուցուած այս ծառայութիւնը « առաւել եւս պիտի ամրապնդէ Ֆրանք – եւիտալական բարեկամութիւնը » : Ու այսպէս, հսկողութեան տակ, նկարը կը վերադարձուի Լուվրի թանգարանը :

Լէոնարտօ Վինչինթին կը ձերբակալուի, անշուշտ :

— Իմ իսկական անունս Փերուճիա է, կ'ըսէ ան : Բանուորութիւն կ'ընէի Լուվրի մէջ, ուրկէ իրիկուն մը դուրս եկայ «Ճոգոնտա»ն բաճկոնիս մէջ պահած : Երբ, ուրիշ ծառայողներու կարգին զիս ալ հարցաքննեցին, նկարը կը գտնուէր անկողնիս տակը : Բայց ինչո՞ւ կը ձերբակալէք զիս : Ես իտալացի հայրենասէր մըն եմ եւ պարզապէս ուզեցի երկրիս վերադարձնել արուեստի գործ մը, զոր Նափոլէոն գողցած էր մեզմէ »...

Խենթ մըն էր հաւանաբար այս բանուորը, ինչպէս խենթ մը եղած պէտք է ըլլար այն միւսը, որ 1957ին, թանգարանին մէջ ուզեց քարկոծել «Ճոգոնտա»ն :

Երկրորդ աշխարհամարտին, Փարիզի գրաւման քառամեակի շրջանին, «Ճոգոնտա»ն, որ այլ թանկագին նկարներու հետ անհետացուած էր թանգարանէն, թաքստոցէ թաքստոց փոխադրուեցաւ, որպէսզի չանցնի Նացիներուն ձեռքը :

«Ա. Տ.»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՈՂՆԵՐԸ

ԹՈՒՐ, (Յառաջ) .— Շրջանիս փոքրաթիւ հայ գաղութը պատեհութիւնը ունեցաւ Հոկտեմբեր 30ին, ծափահարելու Հայաստանցի արուեստագէտներու խումբը, որ իր պարերով եւ երգերով իսկապէս հմայեց հանդիսականները :

Մեծ ծանուցումներ շաբաթներէ ի վեր կը տեղեկացնէին, թէ հայկական պարախումբ մը ելոյթ պիտի ունենայ Թուրի մէջ : Ուրախալի է հաստատել, որ շատ կարճ ժամանակուան մէջ սրահը լեցուեցաւ երկու հազար հանդիսատեսներով : Բոլորին համար ալ անխտիր, կատարեալ նորութիւն մըն էր հայկական պարը, որուն բազմաթիւ երեսներն ու երանգները ներկայացուցին պարողները : Երգերը եւս տպաւորիչ էին :

Մեզի համար հպարտութիւն էր տեսնել մեր արուեստին փառաբանումը օտարներու կողմէ :

Հպարտառիթ երեկոյթ մըն էր արդարեւ :

ՄԻՔԱՅԷԼ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ – ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մինչեւ այժմ Հայաստանի մէջ Բիւզանդ Թօփալեան ծանօթ էր իբրեւ Ֆրանսահայ շնորհալի բանաստեղծ : Այժմ ան կը ներկայանայ իր հայրենի երկրին հանրութեան եւ իբրեւ նրբաճաշակ վարպետ նկարիչ : Ինչպէս որ ըսաւ իր խօսքին մէջ Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կոմիտէի նախագահին տեղակալը՝ Վ. Դաւթեան, Բ. Թօփալեան «նրկարչութեան մէջ բանաստեղծ է, եւ բանաստեղծութեան մէջ՝ նկարիչ» : Ասիկա շատ ցայտուն կերպով արտայայտուած է անոր մօտ քառասուն նկարներուն մէջ :

Թօփալեան մտածող, բարդ ապրումներով նկարիչ է : Անոր գեղանկարներուն ու դիմանկարներուն գլխաւոր նիւթը մարդոց ձգտումն է դէպի գեղեցկութիւնը, արդարութիւնը, ազատութիւնը եւ ճշմարտութիւնը : «Ասպետական», «բոցերու մէջ», «Փարիզի Աստուածամօր տաճարը», «Ձիաւորը», «Ալեաց մէջ», «Շատրուան՝ գեղին երանգներով» եւ ուրիշ նկարներ երբ կը դիտէք, չէք կրնար չնշմարել Տըլաքրուայի ոճին ազդեցութիւնը, որ, միացած Թօփալեանի խառնուածքին, անոր բնանկարներուն եւ դիմանկարներուն կուտայ նրբութիւն, երեւակայութեան հարուստ թռիչք, զգացումներու խորութիւն, գոյներու գեղեցիկ ներդաշնակութիւն :

Մենք խնդրեցինք Բիւզանդ Թօփալեանին քանի մը խօսք ըսել իր նկարներու ցուցահանդէսին բացման առիթով :

— Ես չափազանց ուրախ եմ եւ զգացուած, որ հայրենիքը ընդունեցաւ ինձ գրկաբաց, անկեղծօրէն գնահատելով համեստ գեղանկարիչի մը աշխատանքը : Երբ Սփիւռքի մէջ օտարներ մեզի կը գովեն, մենք ուրախ կ'ըլլանք, բայց երբ որ այդ գնահատականը կը ստանաս քու հարազատ մայր հայրենիքին մէջ, քու ժողովուրդիդ կողմէ, այդ այլեւս երջանկութիւն է ամէն մէկ արուեսդտագէտի համար : Ես յոյսով եմ, որ յառաջիկային նկարներու շարքին պակասը կը լրացնեմ հայրենի երկրին թեմաներով :

Յ. ՕՐՄԱՆՃԵԱՆ

«Սովետ. Հայաստան»

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Շուտով Պէյրութի մէջ կը սկսի հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ :

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս պիտի տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ) :

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը պիտի արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար :

Ծանօթանալու համար թերթին, կամ բաժանորդագրուելու համար անոր, դիմել հետեւեալ հասցէին .—

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՅԼԵՐԳԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՅՕՐԻՆՈՒՄԻ ՅԱՏՈՒԿ ՄՐՑՈՒՄ

Միութեանս Կեդր. վարչութեան կարգադրութեամբ, եւ կազմակերպութեան 60ամեակի հանդիսութեանց առիթով, որոշուած է Հայ Օգնութեան Միութեան քայլերգ մը պատրաստել :

Քայլերգը յատուկ պիտի չըլլայ 60ամեակին .— Միութեան գործին, կոչումին եւ ոգիին արտայայտութիւնը պիտի ըլլայ :

Պիտի բաղկանայ երեք քառեակներէ –12 տող –, ամէն մէկ տողը քառավանկ կամ հնդավանկ երկու հատուածէ բաղկացեալ :

Առաջնութիւնը շահողը պիտի ստանայ երեք հարիւր տոլարի նուէր մը :

Այս առթիւ կազմուած մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի ճշդէ առաջինը :

Պայման է որ քայլերգին բառերը, վերը յիշատակուած կէտերու հիման վրայ, մեզի հասած ըլլան ամէնէն ուշ մինչեւ 1970 Յունուար 1: Գրութեանց տակ անուն չդնել, սակայն անոնց կցուած նամակով մը Կեդր. վարչութիւնս տեղեակ պահել հեղինակի անունին :

ԾԱՆՕԹ .— Առաջնութիւն շահող գրութիւնը պիտի հրատարակուի մամուլով եւ այդ առթիւ պիտի յայտարարուի երաժշտական յօրինումի մրցումը, նոյնպէս երեք հարիւր տոլարի նուէրով մը :

Այս մրցումը հաստատուած է Տոքթ. Արշակ Կիւլեանի նուիրատուութեան հիման վրայ :

ՀԱՅ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
212 Stuart St. BOSTON (Mass)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (623)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մեծ հայրը ետեւը դարձաւ, նայեցաւ այնպիսի աչքերով, որոնք մեծցած եւ արիւնաբոյր կը թուէին, եւ հանդարտօրէն ըսաւ բժիշկին.

— Շնորհակալ եմ, պարոն : Հանդիստ եմ, մարդ մըն եմ ես. Լուի ԺԶ.ի մահը տեսած եմ. կրնամ տանիլ պատահարները : Բան կայ որ սոսկալի է, այսինքն խորհելու թէ այս ամէն չարեաց պատճառը ձեր լրագիրներն են : Իմաստակի կտորներ, խօսողներ, փաստաբաններ, ատենաբաններ, բեմեր, վիճաբանութիւններ, յառաջդիմութիւններ, լուսաւորութիւն, մարդկային իրաւունք, տպագրութեան ազատութիւն պիտի ունենաք, եւ ահա այսպէս տուն ետ պիտի բերուին զաւակները : Ա՛հ, Մարիուս, գարշելի բան մըն է այդ ըրածդ : Սպաննուի՞լ, ինձմէ առաջ մեռնի՛լ, պատնէ՛շ երթալ, վա՛յ քեզի աւազա՛կ : Պարոն բժիշկ, կարծեմ այս թաղը կը բնակիք, այնպէս չէ՞ : Ո՛հ, շատ աղէկ կը ճանչնամ ձեզի : Պատուհանէս կը տեսնեմ ձեր կառքին անցնիլը : Գիտցէք որ կը սխալիք եթէ կը կարծէք թէ բարկացած եմ : Մարդ մեռելի մը դէմ չի բարկանար, յիմարութիւն է այդպիսի բարկութիւնը : Սակայն իմ ձեռքս մեծցած զաւակ մըն է ան : Արդէն ծերացած էի ես երբ ան դեռ տղեկ մըն էր : Թիւյլըրիի պարտէզը կը խաղար իր պզտիկ բահովը եւ աթոռովը. ես՝ ոստիկանութեան մարդերու կշտամբանքին առիթ չտալու համար գաւազանովս կը գոցէի այն բոլոր ծակերը զորս հողին վրայ կը բանար իր բահովը : Օր մը, «կործանի Լուի ԺԶ.ը» գոչեց եւ ձգեց դնաց : Յանցանքը իմս չէր : Վարդագոյն եւ խարտեաշ պատանի մըն էր բոլորովին : Մայրը մեռած է : Ամէն փոքրիկ տղայ խարտեաշ է, նշմարա՞ծ էք միթէ : Ի՞նչ է պատճառը : Ասիկա Լուարի աւազակներուն մէկուն տղան է, սակայն զաւակները անպարտ են իրենց հայրերուն ոճիրներէն : Սա չափ բարձր էր ան, տակաւին միտքս է : Չէր կրնար Տ գիրը արտասանել : Այնքան անուշ եւ անորոշ կերպով կը խօսէր. լսողը թռչուն մը կը կարծէր զայն : Այնքան գեղանի էր որ անգամ մը, դեռ կը յիշեմ, Հերքիւլ–Ֆարնէզի արձանին առջեւ շատ մը անձեր շրջան կազմեցին անոր վրայ հիանալու եւ սքանչանալու համար : Գլուխը պատկերներուն մէջ քաշուած գլուխի մը կը նմանէր : Կը յանդիմանէի զինքը պոռալով, գաւազանովս կը վախցնէի, բայց շատ աղէկ գիտէր, որ խնդալու համար կ'ընէի այս բաները : Առտուն երբ սենեակս կը մտնէր, կը տրտրայի, բայց ինծի կը թուէր թէ արեւ մըն է սենեակս մտնողը : Մարդ չի կրնար դիմանալ այս մանկիկներուն : Անոնք կը գրաւեն մարդը, կը բռնեն եւ ալ չեն թողուր. ճշմարիտը խօսելով՝ այս մանկան համար զգացած սէրս բնաւ զգացած չեմ ուրիշի մը համար : Հիմա ի՞նչ կ'ըսէք ձեր Լաֆայէթներուն, Պենժամէն Քոնսթաններուն ու Թիրքիւիր տը Ֆորսէլներուն նկատմամբ, որոնք մեռցուցին զայն : Ասանկ բան մը չի կրնար անպատիժ անցնիլ :

Պ. Ժիլնորման Մարիուսին մօտեցաւ, որ դեռ կապարագոյն էր եւ անշարժ, եւ որու քով վերադարձած էր բժիշկը, եւ սկսաւ ձեռքերը գալարել յուսահատաբար : Ծերունիին սպիտակ շուրթերը կարծես թէ մեքենաբար կը շարժէին, եւ հռնչումէ մը ելլող շունչի պէս զրեթէ անորոշ խօսքեր կ'արտաբերէին, որոնք հազիւ թէ լսելի էին .— Ահա անսիրտ պատանի, ա՛հ, յեղափոխական, ո՛, չարագործ, ահա մարդասպան սրիկայ : — Յանդիմանութիւններ, զորս կէս ձայնով դիակի մը կ'ուղղէր :

Ներքին բախումները կը պարտաւորին միշտ ճամբայ մը գտնել դուրս ելլելու համար, եւ իրօք կամաց կամաց խօսքերը սկսան շղթայաբար յառաջանալ, սակայն մեծ հայրը կարծես թէ ալ ուժ չունէր արտասանելու զանոնք, այնքան խոր եւ նուազուն էր ձայնը, որ կարծես թէ անդունդի մը միւս եզրէն կուգար :

— Բայց հոգս չէ, ես ալ շատ չանցած պիտի մեռնիմ : Երբ կը կարծեմ թէ Փարիզի մէջ չկայ կարող–կապող կին մը, որ երջանիկ չըլլայ այս թշուառականին երանութիւնը կազմելով : Սրիկայ մը, որ փոխանակ զուարճանալու եւ կեանքին բարիքը վայելելու՝ կռուելու գնաց եւ աւանակի մը պէս թնդանօթին ճարակ եղաւ : Ինչո՞ւ եւ որո՞ւ համար : Հանրապետութեա՞ն համար :

Հանրապետութեան, այսինքն ապուշներու յատուկ աւանակութեան մը համար : Խեղճ մայրեր, եթէ կ'ուղէք, ասկէ ետք ալ աղուոր մանչեր բերէք :

Ալ ահա մեռած է : Մեծ դրան տակ մէկի տեղ երկու թաղում պիտի ըլլայ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՕՄՈՆ.— Պ. Յակոբ Պապիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն Կիրակի (9 Նոյեմբեր) Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ալֆորվիլի շրջանի իր ողբացեալ ընկերներու հոգւոյն :

Կը խնդրուի անոնց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ հոգեհանգստի արարղութեան :

ԾԱՆՕԹ.— Շաբաթ , Նոյեմբեր 8ին , ժամը 15ին շիրիմներու այց եւ ծաղկեպսակներու զետեղում : Փափաքողները կրնան իրենց մասնակցութիւնը բերել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղաւնի Մարտիրոսեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մարտիրոսեան (Ամերիկա), Պ. Պօղոս Մարտիրոսեան, Մարտիրոսեան, Մարապանեան, Ղազարեան եւ իրենց բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Մօն-Շահի բոլոր հայրենակիցներուն : Ինչպէս նաեւ Լիոնի Կրթ. Մարմնին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեաբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Տէր-Վարդանեանէ, Տէր և Տիկ. Նիկողոս Նօտարեանէ հարիւր Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Սիրանոյշ Խաչիկեանի մահուան առթիւ յատկացուելու կարիքաւորներու :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Les cours de langue et civilisation arméniennes reprendront au Pavillon des Etudiants Arméniens (Fondation Marie Noubar), chaque lundi de 20 à 22 heures.

Le premier cours lundi le 17 Novembre.

×

Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասընթացքներ Հայ Ուսանողներու Տան մէջ :

(Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)

Դասընթացքները՝ Երկուշաբթի , Նոյեմբեր 17էն սկսեալ :

Cité Universitaire (Métro Porte d'Orléans)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմակերպած հայերէնի դասաւանդութիւնները վերսկսած են տեղի ունենալ, ամէն Հինգշաբթի առաւօտները, ժամը 9–12, մեր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հերմին Պօղոսեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Լուսաբեր Պօղոսի Սուրէնեան եւ Գաբրիէլ Յարութիւնի Սուրէնեան կը փնտռեն իրենց հարազատը, Յովհաննէս Գաբրիէլի Սուրէնեանը ծնած 1915ի Անգարա – Կը կարծուի որ կը գտնուի Պաղտատ, որովհետեւ 1947ին նամակ է ստացած Պաղտատէն : Փնտռողներու հասցէն է , Երեւան – 6, Թելմանի փողոց, շէնք – Ա, Բ. մուտք Բնակ. 19, Սուրէնեան Լուսաբեր :

×

Վերոյիշեալ ընտանիքէն Լուսաբեր Գասապեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսրոպ Պօղոսի Գասապեանը : Կը կարծուի որ Պաղտատ է : Գրել վերի հասցէին :

ՆՈՒԷՐ

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի ալ Տիկ. Մարի Կէնճեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին իր տարաբախտ տագրոջ՝ Կարօ Կէնճեանի յիշատակին :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի , Ռէալի սրահին մէջ :

Բարձր հավանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ)
Փարիզի Հայկական Թանգարանը
Աշխատակցութեամբ
«Թորոս Բոսլին» արուեստի ընկերութեան
Կը ներկայացնէ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Նուիրուած ստեղծագործութիւններուն Հայաստանի երեք արուեստագէտներ՝
Օր. Քնարիկ Վարդանեան
Պ. Մինաս Աւետիսեան
Պ. Յովհ. Շարամպելեան

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Հայկական Թանգարանին մէջ ,
59, Ավընիւ Ֆոշ – Փարիզ (16)

Եւ բաց կը մնայ ամէն օր ժամը 14էն սկսեալ : Մինչեւ Նոյեմբեր 7 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի խնջոյքը Դեկտեմբեր 7ին , Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը : Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան :

ԴԷՊԻ ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ : ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 11

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ , Երկուշաբթի առաւօտ (Նոյեմբեր 10) ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թէրմինիւս : Մեկնում 8·15ին դէպի Լիւքսանպուրկ Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Վերտէօն (ճաշը ճամբու ընթացքին) Լոնկիյոն, Լոնվի եւ Լիւքսանպուրկ – քաղաք : Այցելութիւն եւ շարունակութիւն ճամբորդութեան դէպի Թրէվ, Հռովմէացիներու հիմնած հին քաղաքը : Իրիկուան ճաշ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը, հանգստաւէտ, առանձին սենեակներով, երեկոն ազատ :

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 11, քաղաքի այցելութիւն օթոքառվ, Մոզէլի գետափը, ճաշ պանդոկը, եւ վերադարձ դէպի Փարիզ, նոյն ճամբով :

Ժամանում Փարիզ ժամը 20ի ատենները :

Բոլոր ծախքերով մասնակցութիւն 115 ֆրանք :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները , Շաբաթ (Նոյ. 8) , ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Նոյեմբեր 9ի Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ տէ Սփոր, (Բիւ տը լա Տէֆանս) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները , այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. . Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին հին հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը 17 Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւկ ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով՝ կազմակերպութեամբ Վիէնի, «Անի» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի 9 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուիի սրահին մէջ, (Սէրքլը Կաթոլիկ) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երիտասարդ ուժերը : Կը մեներդեն Օրիորդներ Հէլվաճեան, Գ. Պօյաճեան, Ա. Սաճճեան, Պ. Սաճճեան, կ'արտասանեն Օր. Օր. Ա. Աճէմեան, Հ. Սանճեան, Ե. Քէլէշեան, ընկ. Յ. Պետրոսեան :

Մասնակցութեամբ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Հայկական տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Մուտքը ազատ է
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 16ին :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15 ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ , CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին
Կը մասնակցին.— ՕՐ- ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble

COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն Տիկին Կիւրիւնեան կը փնտռէ Աւագ Մամիկոն Յարութիւնեան, ծնած 1921 , Լենինական, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէի .

Madame Gourinian
11, Rue Lucien Roullier
Goussainville - 95

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

C.E.D.D.I.

CENTRALE DE DIFFUSION
DU DISQUE

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու
ԼԻՒՔՍ հրատարակութիւնով մը
2 նոր սալեր 33 թուռ,
30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկներ	2. Այլ աչեր
3. Աշուղ եմ	3. Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն գիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի դնա
6. Լիւսի	6. Ճէյրանի պէս

Երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիաւոր բաժին
նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊԻՕ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հետեւեալ հասցէին՝
« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »
COUILLÉ ET CIE
89, Boulevard Saint-Michel
75 - PARIS (5e)
C. C. P. : 7152-66 PARIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 9 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11660 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.660

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 23րդ Պատգամաւորական Ժողովը տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ Նոյեմբեր 1-3: Վերջինը գումարուած էր 1967 Յունիսին: Հետեւաբար Շրջանային վարչութիւնը կուգար պատմաւորականին ներկայացնելու իր մօտ 30 ամսուան գործունէութեան պատկերը :

1967ին կեանքի կոչուած Շրջանային վարչութիւնը գործի կը ձեռնարկէր դըժուարին պայմաններու մէջ :

Նախորդ Պատգամաւորականին ներկայ էին Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական վարչութեան երկու ընկերուհիները, որոնք Ամերիկայէն եկած էին որոշ պարտականութիւններով, զորս յաջողութեամբ գլուխ հանեցին: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը դրին իր բարձրութեան վրայ:

Երկու ընկերուհիներէն մէկը շրջապատոյտ մըն ալ կատարեց այն ատեն գաւառի մէջ, այցելելով գլխաւոր քաղաքներու մասնաճիւղերուն եւ քաջալերելով զանոնք :

Նոր Շրջանային վարչութիւնը հազիւ գործի ձեռնարկած՝ պարտաւոր էր քանի մը օրուան մէջ կազմակերպել 1967ի կազդուրման կայանը, որ պիտի բացուէր Յուլիսի սկիզբը Կապոյտ Խաչի Պէլֆոնթէնի սեփական կալուածին մէջ :

Ի պատիւ Շրջանայինի դիւանի ընկերուհիներուն պէտք է խոստովանիլ, որ անհաւատալիօրէն կարճ ժամանակի մէջ — եւ հակառակ աններելի միջամտութեանց — Կայանը բացուեցաւ ճիշդ որոշեալ տուականին: Տնօրէնուհին գնահատելի արդիւնք ձեռք բերաւ շնորհիւ իր վարչական կարողութեան, մանաւանդ շնորհիւ իր անշահախնդիր անհուն զոհողութեանց : Իրեն կ'աջակցէին խումբ մը անձնուէր ընկերուհիներ եւ ընկերներ :

1967 Յուլիսին Կայանի փոքրիկները բացառիկ պատեհութիւնն ունեցան ներկայ ըլլալու հայրապետական պատարագին, զոր Վազգէն կաթողիկոս մատոյց Ժընեւի մայր տաճարին մէջ: Կաթողիկոսը անձամբ հաղորդութիւն տուաւ շուրջ հարիւր երախաներու : Ու պատարագէն ետք փոքր մատուռի մը մէջ ընդունելով զանոնք տուաւ իր հայրական յորդորներն ու օրհնութիւնը եւ իւրաքանչիւրին բաժնեց էջմիածնէն բերուած յիշատակներ :

Շրջանային վարչութեան տեղեկագիրը, ներկայացուած Պատգամաւորականին, մանրամասնօրէն կը պարզէ Կապոյտ Խաչի երեսուն ամսուան աշխատանքներն ու ձեռք բերուած չօշափելի արդիւնքները :

Կազդուրման Կայանը գլխաւոր ձեռնարկներէն մէկն է եղած Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին՝ իր հիմնադրութեան թըւականէն (1928) ի վեր: Կայանին մէջ է, որ մեր փոքրիկները կը սորվին հայերէն լեզուն, կ'երգեն ու կ'արտասանեն հայերէն, կը պարեն հայկական պարեր, կը կապուին Հայութեան հետ : Հայապահպանման աշխատանք է, որ կը տարուի այնտեղ ձեռնհաս աղջիկներու եւ տղոց ղեկավարութեամբ :

Պէլֆոնթէնի շէնքը վերջին երկու տարուան ընթացքին կրած է կարեւոր բարեփոխումներ, որոնք անյետաձգելի էին դարձած : Տանիքէն մինչեւ գետնայարկ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուելով, անհրաժեշտ նորոգութիւններն ու բարեզարդումները կատարուած են : Հիմնովին վերափոխուած եւ արդիական կազմածներով օժտուած է խոհանոցը : Նոյնպէս հիմնական բարեփոխումներ կրած են առողջապահական մասերը, բաղնիքը, դետինները : Ներկուած են շէնքին ներքին ու արտաքին մասերը : Ամբողջ շէնքին մէջ հաստատուած է կեդրոնական ջեռուցում, որու ծախքերուն մասնակցած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 18 հազար Ֆրանքի նուիրատուութեամբ : Լիոնի մասնաճիւղը հինդ հազար Ֆրանք յատկացուցած է վերջերս դնելու համար պնակ լուալու արդիական մեքենայ մը. պակասը լրացուցած են փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերը :

Յուլիսին ու Օգոստոսին Կայանին մէջ տեղի կ'ունենան աւանդական հանդէսներ, որոնց կը մասնակցին փոքրիկները եւ որոնց միշտ ներկայ կ'ըլլան մօտակայ, մեծ թիւով նոյնիսկ հեռաւոր շրջանները ապրող հայրենակիցներ ու ծնողքներ :

Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարուան Յուլիս 14ի դաշտահանդէսը, որուն ներկայ գտնուողները խորապէս տպաւորուած կայանի նոր տեսքէն, 8000 նոր Ֆրանքի նուիրատուութիւն ըրած են Կապոյտ Խաչին: Օգոստոսի հանդէսին առթիւ կայանին մէջ պատարագած ու քարոզած է Հար. Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ Արտաւազդ եպս. Թրթռեան :

1968ի Մարտին Կապոյտ Խաչը հանդիսաւորապէս տօնեց իր հիմնադրութեան քառասնամեակը Փարիզի մէջ գեղարուեստական բարձրորակ յայտագրով : Ներկայ էին բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները : Անակնկալ մը եղաւ նոյն օրն իսկ Փարիզ ժամանած Սիլվա Կապուտիկեանի ողջոյնի խօսքը հանդիսասրահի բեմէն : Հանդէսին նախագահ Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեան տասը հազար Ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ըրաւ, պսակելով հանդէսին բացառիկ ու աննախընթաց յաջողութիւնը :

Քսանամեակի հանդէսներ տեղի ունեցան նաեւ գաւառի մէջ, Լիոն, Մարսէյլ, եւայլն, որոնց ներկայ եղած է Շրջ. վարչութեան նախագահուհին որ այդ առթիւ հանդիպումներ ունեցած՝ մասնաճիւղերու ընկերուհիներուն հետ :

Ամէն տարի Կաղանդի առթիւ Կապոյտ Խաչը Փարիզի մէջ կը կազմակերպէ Մանուկներու Օրը, որուն ներկայ կ'ըլլան երկու հարիւրէ աւելի փոքրիկներ, ծնողքներ ու բարեկամներ :

Կրթական մարզին մէջ Շրջ. վարչութիւնը շարունակած է Լիսէ Քոնտորսէի մէջ պահել հայերէնի դասընթացքներ, չափահասներու համար, ուսուցիչ ունենալով ընկեր Կ. Մեհեանը: Աշակերտներուն մէջ կան նաեւ Ֆրանսուհիներ: Ասկէ զատ կարեւոր օգնութիւն ըրած է ուսանողներու, նաեւ Կայան ընդունած է ձրի կամ կիսաթոշակ փոքրիկներ :

Կայանի շէնքը երկու շաբթուան համար տրամադրած է Փարմայի Հայ Ուսանողական Միութեան, որ ներկայ տարուան Յունուարին այնտեղ կազմակերպած է ձմեռնային դպրոց — կայան մը՝ զանազան երկիրներէ հասած ուսանողներով :

Պատգամաւորական ժողովին կը նախագահէր ընկերուհի Զապէլ Սերոբեան, որ յատկապէս եկած էր Ամերիկայէն, ներկայացնելու համար Հ. Օ. Մ.ի Կեդրոնական Վարչութիւնը : Ընկերուհին ամբողջ երեք օր մեծ ձեռնհասութեամբ վարեց ժողովը, որ օրակարգի բոլոր հարցերը քննելով քուէարկեց համապատասխան բանաձեւեր :

Պատգամաւորականը խոր գոհունակութիւն յայտնեց շրջանաւարտ Շրջանային վարչութեան՝ անոր արդիւնաւէտ գործունէութեան համար : Հուսկ ուրեմն ընտրեց նոր Շրջանային վարչութիւն :

Շնորհաւորելով նորընտիր Շրջանային վարչութիւնը՝ կը մաղթենք իրեն եռանդ եւ յաջողութիւն :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, ատենէ մը ի վեր շատ կը խօսուէր ամերիկեան նոր ծրագրի մը մասին, Միջին Արեւելքի հաշտութեան համար : Շաբթու սկիզբը եգիպտական « Ալ Ահրամ » եւ իսրայելեան « Մաարիվ » թերթերը արձագանգ կ'ըլլային այս լուրին : Յամենայն դէպս, Իսրայելացիք շատ զոհ չէին, նկատի առնելով, որ ձեռք ձգուած լուրերուն համաձայն, ամերիկեան նոր ծրագիրը «նըւազ աննպաստ » էր Արաբներուն համար : Արդէն Քօր. Ալլօն, Իսրայէլի փոխ-վարչապետը, այս մասին խօսելով դիտել կու տար, թէ «եթէ ճիշդ են ստացուած լուրերը, հակամարտութեան մէջ պիտի գտնուինք Մ. Նահանգներու հետ » :

Առջի օր Լոնտոնի մէջ, Ամերիկայի արտաքին փոխ — նախարարը՝ Ռիչըրտսըն, անակնկալ կերպով պաշտօնականացուց շրջան ընող զրոյցները, յայտարարելով, թէ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը համաձայնութեան կարեւոր եզր մը գտած են : Հարցը պիտի կարգադրուի քսան տարի առաջ տեղի ունեցած ձեւով, այսինքն դէմ դիմաց խօսակցութեանց ճամբով : Խօսքը, անշուշտ, Հռոդոսի բանակցութեանց մասին է :

Ասիկա կը նշանակէ, թէ երկու մեծերը լռելեայն շարունակած են խորհրդակցիլ լուծման եղանակի մը շուրջ, եւ, եթէ Մոսկուա համաձայն գտնուած էամերիկեան նոր առաջարկին, ասիկա կը նշանակէ, թէ այդ նոր առաջարկը, բաղդատմամբ նախկիններուն, աւելի նպաստաւոր է Արաբներուն համար :

Այժմ հասկնալի կը դառնայ Եգիպտոսի արտաքին նախարար Ռիատի վերջին յայտարարութիւնը, Նիւ Եորքի մէջ: Ծանօթ է, որ Ռիատ խօսեցաւ բանակցութեանց կարելիութեան մը մասին Հռոդոսի ձեւին տակ: Ճիշդ է, որ յետագային Գահիրէ հերքեց լուրը, բայց ասիկա աւելի կը վերագրուի մէկ կողմէ Իսրայէլի բռնած ժխտական դիրքին եւ միւս կողմէ՝ արաբական աշխարհի զայրոյթին (դաւաճանութիւն եւ դասալքութիւն կոչեցին զանգուածները) :

Կ'ենթադրուի, թէ Ռայիսի անցեալ օրուան բուռն ճառին տպաւորութիւնը ձեւով մը դարմանելու փորձ էր լոկ :

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ աւելի քան վեց հարիւր խորհրդային մասնագէտներ Թուրքիա պիտի երթան հսկելու եւ ղեկավարելու համար պողպատի նոր գործարանի մը շինութեան գործը : Այս գործարանը երրորդը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ: Պաշտօնական շրջանակները դիտել կուտան, թէ խորհրդային մասնագէտներու ներկայութիւնը Թուրքիոյ մէջ ապահովութեան լուրջ խնդիրներ պիտի ստեղծէ :

ՓՐԱԿԱ լոյս տեսնող «Տվորպա» շաբաթաթերը զգաստութան հրաւէր ուղղեց բոլոր անոնց, որոնք ծայրայեղութեան կը դիմեն մաքրագործումներու ճամբուն մէջ: Եթէ ծայրայեղութեան դիմուի, կը գրէ թերթը, «հարիւր հազարաւոր համայնավարներ, որոնք սխալ ճամբու մէջ դրուած են, կրնան իրարու դէմ ելլել, պատճառ դառնալ կրաւորական դիրքի որդեգրման եւ կուսակցութեան շարքերէ հեռացման »: Առակոնն ալ կը քննադատուի որովհետեւ «դրաւում» բառը գործած է խորհրդային բանակին համար Չեխոսլովաքիոյ մէջ, մինչ «ներկայութիւն»ն է պարզապէս ... այս ձեւով Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան անդամ՝ Առակոն կը քաջալերէ եղեր յետադիմականները ...

ՀՈՆԿՔՈՆԿԻ «Քինկ — Փաօ» թերթին Քանթոնի (համայնավար Չինաստանը թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ չին — խորհրդային բանակցութիւնները ոչ մէկ յաջողութիւն արձանագրած են սահմանային հարցին շուրջ : Թերթը չինական ուղղութեան կը հետեւի :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս, յայտարարութեամբ մը «սխալ» որակեց Նասրի այն տեսակէտը, թէ Ամերիկա Եգիպտոսի թշնամի է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բժիշկներ, որոնք Պիաֆրա կը գտնուէին, Փարիզի մէջ յայտարարեցին, թէ ամէն շաբաթ երեսուն հազար հոգի կը մեռնի սուաղութենէ : Երբեք կացութիւնը այսքան ողբերգական չէր եղած, դիտել տուին անոնք :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին : Հիւսիսայինները նախաձեռնարկ կը դառնան բուռն յարձակումներու: Վերջին օրերուն ռմբակոծեցին 68 քաղաք, իսկ առջի օր, Սայկոնի մէջ յարձակեցան երկու ոստիկանատուներու վրայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ զինուորական տպաւորիչ տողանցք մը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 52րդ տարեգարձին առթիւ : Յատկանշական կը նկատուի մառեշալ Կրեչկոյի ճառը, որ «դաղջ» եղած է եւ տեւած է միայն քանի մը վայրկեան : Ամերիկայի անունը արտասանած է միայն մէկ անգամ («Վիէթնամի մէջ դատապարտուած են ձախողութեան») : Ոչ մէկ խօսք Իսրայէլի եւ Չինաստանի մասին :

ԱԹԷՆՔԻ զինուորական ատեանին առջեւ դատավարութիւն մը տեղի ունեցած է եւ 36 ամբաստանեալներէն 16ը դատապարտուած են 17 տարի արգելափակումէ ցկեանս արգելափակումի: Այս ամբաստանեալներուն կը վերագրուին խափանարարական գործունէութիւն եւ գողութիւն սապոթաժի նպատակով :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11Ի առթիւ, բաւական հաստատութիւններ փակ են Երեքշաբթի օր եւ ոմանք ալ «կամուրջ» կ'ընեն եւ չեն աշխատիր Ուրբաթ իրիկուընէ Չորեքշաբթի առտու : Դրամատուները բաց պիտի մնան Երկուշաբթի, բայց թղթատարը միայն մինչեւ ցերեկ բաց պիտի ըլլայ եւ մէկ ցրւում պիտի ապահովուի, ինչպէս Շաբաթ օրերը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Վեցերուն «վեհաժողովը» երկու շաբաթով յետաձգուեցաւ : Եւ Նոյեմբեր 17 — 18ի տեղ պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 1 — 2ի Լա Հէ : Տրուած պատրուակն է՝ Իտալիոյ Արտաքին նախարար Ալտօ Մորոյի առողջական վիճակը : Մորօ հիւանդանոց փոխադրուած է երիկամունքի փափուկ գործողութեան մը համար : Իրականին մէջ Մորոյի առողջական վիճակը լաւ պատրուակ մըն է ժամանակ շահելու վասնզի միշտ դժուարութիւններ կան Ֆրանսայի եւ իր ընկերներուն միջեւ Անդլիոյ անդամակցութեան կապակցութեամբ :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին, առաջին անգամ ըլլալով, Ծնունդի պատգամ պիտի չարտասանէ իր ժողովուրդներուն (Մեծն Բրիտանիա եւ Հասարակապետութիւն) : Էլիզապէթ այս որոշումը տուած է որովհետեւ մամուլը կը քննադատէ որ արքունիքը ինքզինքը շատ կը «ցուցադրէ»: Այս պատճառաւ է արդէն որ իշխան Ֆիլիփ ճառ մը խօսած է Ամերիկա ըրած իր ճամբորդութեան ընթացքին եւ պատասխանելով լրագրողի մը այն հարցումին թէ ի՞նչ է միապետութեան դերը արդիական երկրի մը մէջ, ըսած է՝ «Եթէ կը խորհիք թէ ոչ մէկ դեր ունի խաղալիք, վերջ դնենք սիրալիր կերպով: Եթէ Հանրապետութիւն կը նախընտրէք, ըսէ՛ք» :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

Ա.

Բանաւոր Թումանեանը մի քանի հասակով բարձր էր, քան գրաւոր Թումանեանը :

Այն, ինչ իբրեւ գրական ժառանգութիւն մեզ թողել է նա, միայն փոքրիկ մասնիկն է իր մեծ տաղանդի :

Նրա բանաւոր խօսքը աւելի հարուստ էր, աւելի գոյնզգոյն, խոր, սրամիտ, արագաթռիչ եւ հատու: Նրա տուած պատասխանները թրի նման կտրում էին: Ոչ ոք, բացարձակապէս ոչ ոք իր ժամանակակիցների մէջ չէր իմանում այնքան տեղին խօսել, որքան Թումանեանը :

Առհասարակ այն կարծիքը կար, որ Թումանեանը շատ է խօսում :

Ճիշդ է, նա սիրում էր նստել եւ ժամերով, մինչեւ անգամ օրերով, եթէ հնար լինէր, խօսել, իսկ նրան տարիներով լսողը չէր լսի նրանից կրկնութիւն, խօսքի միջակութիւն եւ գոյների տժգունութիւն: Նրա փրազը ընտիր էր, խտացած գոյներով, հարուստ :

Սա շատախօսութիւն չէ ,

Շատախօսութիւնն այն է, երբ խօսողը ձանձրացնում է: Իսկ Թումանեանին լսողը միշտ կարծում էր թէ քիչ է լսել :

Շատախօսութեան մասին նա մի օր մի օրինակ բերեց: Զեմ յիշում ում մասին՝ ասացին, որ շատ քիչ խօսող մարդ է: Դրանով ուզում էին ասել, որ իմաստուն է:

— Ճիշդ է,— ասաց Թումանեանը, — շատ ճիշդ է, այ տղայ, մի անգամ մենք ժամերով խօսեցինք, էդ մարդը ոչինչ չասաց, ի հարկէ իմաստուն էր, որ ոչինչ չասաց, բայց ի վերջոյ մի «այո» ասաց, երանի չասէր, էն «այո»ն էնպիսի շատախօսութիւն էր, որ էլ ինչ ասեմ ...

Նա պատմում էր, ինչպէս գրում էր, աւելացած բանաւոր խօսքի ճկունութիւնը, շարժումները, մանր – մունր շեշտերը, որոնք ոչ մի կերպ գրաւոր անկարելի էր արտայայտել :

Նրա փրազը ընտիր էր եւ պարզ, այնքան պարզ, որ կարող էր յիմարների վրայ ազդեցութիւն չթողնել, որովհետեւ պարզ խօսքը ըմբռնելու համար պէտք է խոր լինել, նրա խօսքի պարզութիւնը բըխում է մտածման պարզութիւնից :

Նա երկար խօսում էր, բայց նախադասութիւնները կարճ էին, կտրուկ , ձեւաւորուած , ոճաւորուած :

Խօսքն անիմաստ երկարացնելու մասին նա մի օր մի բան պատմեց :

— Երկու հոգի պատահում են իրար, մէկը միւսին հարցնում է. «Անունդ ի՞նչ է»: Դիմացինը թէ՝ «Պո–պո–ողոս է»: Երկրորդը թէ՝ «իմա անունս էլ Պօղոս է, բայց էդքան երկար չէ» :

×

Թումանեանի սեղանի շուրջն ենք: Ներկայ է եւ Խնկօ – Ապերը : Խնկօ –Ապերն ինչ որ մի խօսք նետեց Թումանեանին, ուզում էր մի քիչ կծել նրան: Խնկօ – Ապերը խօսքը նետեց եւ նստեց, գրեթէ թաքնուեց :

Թումանեանը վեր կացաւ :

— Երբ մէկը հրացանը քաշում է եւ ուզում է մի ուրիշին խփել, եթէ հրացանը լիքն է, խփուողն է վախենում, իսկ եթէ հրացանը դատարկ է, խփողն է վախենում: Խնկօ – Ապերը հրացանն ինձ ուղղեց ու ... վախեցաւ ...

Բոլորն սկսեցին ծիծաղել: Խնկօ – Ապերն այնքան քաշուեց աթոռի մէջ, որ էլ չէր երեւում :

×

Թումանեանի սեղանի շուրջը հաւաքուել էին Ամերիկացիներ: Ես թարգմանում էի: Թումանեանի բանաւոր խօսքը եւրոպական որեւէ լեզուի թարգմանողը միայն կը զգայ նրա խօսքի նրբութիւնը : Ես շատ անգամ քրտնում էի չկարողանալով գտնել համապատասխան պատկերաւոր եւ հումբրով ողողուած ոճը, բայց ես օտարականներին միշտ ասում էի.

— Լաւ եւ ուշադրութեամբ մտիկ տուէք նրա հայերէն խօսքին, ես թարգմանում եմ միայն իմաստը, մնացածը (բացականչութիւններ, շարժուձեւեր, ժպիտ) դուք պէտք է աւելացնէք, որպէսզի ըստանաք ամբողջութիւնը :

Վերջ ի վերջոյ լաւագոյն թարգմանութիւնը գորգի հակառակ կողմն է, ինչպէս Սերվանտէսն է ասում :

Ամերիկացիներից մէկը, չգիտեմ ինչու, հարց տուեց Թումանեանին.

— Ի՞նչ տարբերութիւն էք գտնում Հայերի եւ Ամերիկացիների միջեւ :

Թումանեանը պատասխանեց .

— Ամերիկացիները ծնւում են, ապրում են եւ մեռնում , իսկ Հայերը ծնւում են, ապրում եւ սպանւում :

×

Մի օր խօսք անցաւ հայ գրողի նիւթական վիճակի մասին :

Պէտք է ասել, որ Թումանեանը, բոլոր գրողների մէջ, ամենաշատը, ամենաեռանդունը աշխատել է հայ գրողի նիւթականը բարելաւելու: Թէ երիտասարդ եւ թէ հին գրողները կարող են վկայել այդ:

Այդ նիւթի շուրջը խօսելիս՝ Թումանեանն ասաց.

— Մերիփաթը եւրոպացի գրող լինելը չէ, մերիփաթը հայ գրող լինելն է:

Այս խօսքը վճիտօրէն յիշեցի, կարծես ինքը, մեծ պոետը ականջիս շշնջաց, երբ ես ման էի գալիս 1931 թուին Եասնայա Պոլիանա՝ դիտելով Լեւ Տոլստոյի կալուածները եւ նրա ստեղծագործութեան վայրերը :

Այս խօսքը յիշեցի նաեւ Ամերիկայում, երբ առիթ ունեցայ տեսնելու մի քանի ամերիկացի երկրորդական գրողների վիլլաները :

Յիշեցի նաեւ, երբ կարդում էի Դ՚Անունցիոյի ապարանքի նկարագրութիւնը:

×

Յաճախ ես հանդիպել եմ Թումանեանի տանը Անդրանիկին ու Թումանեանին միասին : Նրանք իրար շատ էին սիրում. բարքերի, ըմբռնումների խիստ նմանութիւն կար երկուսի միջեւ : Անդրանիկը եւս անզուգական պատմող էր: Նրան լսելիս՝ պատմութեան, անձնաւորութիւնների, տեղի, ժամանակի, ընդհանուր մթնոլորտի ամենաիրական, կենդանի պատկերացումն էինք ստանում :

Մի օր ընկերոջ հետ միասին (Ներսէս Դշխոյեան) մտնում ենք Թումանեանի սենեակը ողջերթ մաղթելու նրան: Թումանեանը պիտի գնար հանքային ջրերը բուժուելու : Մենք ներս մտանք այն մոմենտին, երբ Անդրանիկը պատմում էր ինչ որ կռուի պատմութիւն : Թումանեանը կանգնած էր, մի ոտը դրած թախտի վրայ, թեւերը բարձրացրած վեր, փայլուն, արծարծուն աչքերով լսում էր :

— Թուրս քաշեցի ... — ասաց Անդրանիկը եւ կանգ առաւ :

Նա ունէր այդպիսի սովորութիւն : Այդ պաուզան երբեք չէր դանդաղեցնում պատմութիւնը, այլ, ընդհակառակն, աւելի խորացնում էր, կարծես կանգ էր առնում, ժամանակ էր տալիս, որ լսողը ընդգրկի պահը :

Բայց Թումանեանը չհամբերեց եւ ըսկըսեց գոռալ .

— Խփիր, խփիր ...

Մենք որ դրսից եկել էինք եւ չէինք կարող տարուել պատմութեամբ, հազիւ կարողացանք զսպել մեր ծիծաղը :

Նրանք երկար ժամանակ շարունակեցին տարուել այդ պատմութեամբ մինչեւ ներսից եկան իմաց տալու, որ գնացքի ժամանակը գալիս է, պէտք է գնալ կայարան :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՍԻՐԱՇԱՀԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿԸ

Անցեալ ձմեռ, լոգարանին ջուրը տաքցընող մեր գործիքը (Շօֆ – օ) աւրուեցաւ: Պէտք է ըսեմ, որ Ֆրանսա ապրողները միայն կրնան հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէ ասիկա: Կինս, որ ինծի ծանօթ կիներուն մէջ ամէնէն պաղարիւնն է, իր ամբողջ հանդարտութիւնը կը կորսնցնէ նման պարագաներու տակ եւ իմ ամոքիչ ներկայութիւնս է միայն, որ կ՚արգիլէ իրեն հաւաւքել պայուսակները եւ Ամերիկա թռիլ առաջին օդանաւով :

Երբ Շաբաթ առաւօտ մը աւրուեցաւ գործիքը, խուճապի մատնուելու պատճառ մը չտեսայ : Մերինը ելեկտրական գործիք մըն էր եւ որովհետեւ պաղ ջուրը կանոնաւր կը վազէր, պարզ եղաւ ինծի, որ պէտք էր ելեկտրագէտ մը կանչել նորոգութեան համար : Ուրեմն հեռաձայնեցի այս արհեստաւորին եւ յայտնեցի թէ մեր գործիքը աւրուած է :

Մարդը ուշադրութեամբ լսեց զիս մինչեւ վերջը եւ ըսաւ, որ քանի որ խնդիրը կապուած է ջուրի հետ, այդ պարագային պէտք է կանչեմ կապարագործ(փլոմպիէ) մը :

Ուրեմն դիմեցի կապարագործին, որ , իմանալէ ետք թէ հարցը կը դառնայ ելեկտրական գործիքի մը շուրջ, խորհուրդ տուաւ ինծի կանչել ելեկտրագէտ մը: Պատասխանեցի , թէ հեռաձայնած եմ ելեկտրագէտին եւ ինքն է որ թելադրեց կանչել կապարագործ մը :

Կապարագործը յայտնեց, թէ ելեկտրագէտը պարզապէս վրայէն նետել ուզած է գործը, իսկ ինքը պատճառ մը չի տեսներ խառնուելու բանի մը, որ դուրս կը մնայ իր իրաւասութեան սահմաններէն : Եթէ նոյնիսկ դուրս մնացած չըլլար, ըսաւ ան այս անգամ խիստ շեշտով, չէր կրնար գալ 1970էն առաջ :

Հեռաձայնեցի երկրորդ ելեկտրագէտի մը, բայց այս անգամ չըսի իրեն, թէ ինչ բան էր աւրուածը : Պատասխանեց, թէ կրնայ գալ Դեկտեմբերի վերջերը : Իմ կարգիս բացատրեցի , թէ եղածը կենացմահու խնդիր է մեզի համար եւ եթէ անմիջապէս չընէր պէտք եղածը, տունը կրնար վերէն վար այրիլ: Ելեկտրագէտը այս անգամ յայտնեց, թէ չափազանց շատ զբաղած ըլլալով տեղէն չի կրնար շարժիլ, բայց, եթէ իրապէս եղածը կենացմահու խնդիր մըն էր, ճիգ մը պիտի փորձէր մեզի զրկելու իր օգնականներէն մէկը :

Օրուան մնացած մասը անցուցի տունը եւ պահեցի կնոջս պայուսակները, որպէսզի չհեռանայ քովէս : Երեկոյեան ժամը վեցին ելեկտրագէտ–օգնականը եկաւ :

Կարճահասակ, կապոյտ տաբատ մը եւ շապիկ հագած մարդ մըն էր, որ կը թըւէր թէ բարկացած է , Շաբաթ իրիկունով իրեն նեղութիւն պատճառած ըլլալուս համար :

Մեր խնդիրը իրեն պարզելէ առաջ, հը-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Ո՛չ, սակայն դեռ կենդանի՝ արմատախիլ պիտի ընեն անոր դեռ տաք սիրտը, սիրագրգռող ըմպելի չինելու համար, որովհետեւ բոլոր երիտասարդ գընչուհիները, ամէնքն ալ, կախարդներ են:

Գրեթէ բոլոր գիւղացիներն ալ, աւելի ապահով ըլլալու համար, իրենց տան դրան ետեւ դրած էին երկաթեայ լախտեր, պաշտպանուելու համար գնչուներուն դէմ, եթէ անոնք յանկարծ գային իրենց զաւակներն ալ խլելու:

Յաջորդ առաւօտուն արեգակը կը ծագէր չքեղօրէն, բոսոր ինչպէս երբեք, բայց Փիէռ եւ իր ծառաները դեռ չէին վերադարձած մանուկ իշխանին հետ: Մի միայն երեկոյեան դէմ վերադարձան անոնք, սակայն առանց այն անմեղին, որ փնտռելու դացած էին: Գիտենք արդէն, թէ Փիէռ միայն ձեւացուցած էր անոր հետքին հետեւիլ. ան յատկապէս հրամայած էր ձիավարել ամէնէն աւելի յաճախուած ճամբաները, ուրկէ անկասկած աւազակները փորձած չէին ըլլար անցնելու: Այսուհանդերձ, ծայրայեղ կերպով մտահոգուած եւ վշտոտ կերպարանք մը առած էր, եւ ան որ չէր ճանչցած զինքը, պիտի հաւատար տեսնել իրապէս անմխիթար մարդ մը:

Ամբողջ հողամասին վրայ ամէն ոք խղճաց անմեղ տղեկին եւ իր հօրը՝ պարկեշտ ու ազնիւ Մարք Քոզիաքին վրայ, որ, իրապէս, կ՚ըսէին, այդպիսի դժբախտութեան մը արժանի չէր:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Անցած էր մէկ ամիս: Աւազակներուն պատճառած անձկութիւնները հանդարտած էին :

Շուտով գրեթէ ոչ ոք կը մտահոգուէր այլեւս անցեալի պատահարին մասին, որովհետեւ ներկայի ընդհանուր դրութիւնը ծայր աստիճան խառնակ էր : Ամէն օր կը պատահէին տարօրինակ դէպքեր, որոնք մոռցնել կուտային նախորդ օրուան պատահածը: Ազնուական մեծատուները, ազդեցիկ իշխանները, պառակտուած էին իրենց մէջ. բախումներ կ՚ունենային իրարու հետ, կը ճնշէին գիւղացիութիւնը: Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի սարսափ կ՚ազդէր, այն ալ Թուրքերն էին: Այնպէս որ, կարելի է ըսել թէ տիրող բորբոքած կացութեան մէջ՝ մարդու մը կեանքը ոչինչ կ՚արժէր:

Օրին մէկը, Քոզիաքի դղեակը ներկայացաւ շրջուն վաճառորդ մը, որ հասարակ բաներ կը ծախէր՝ դիմելով դըղեակէ դղեակ, տունէ տուն, եւ բնականաբար կը տարաձայնէր նորութիւններ, ինչպէս սովորութիւնն է փերեզակներու:

— Ըսէք տեսնենք, ըսաւ դղեակի դըռնապանուհի ծերուկ Մարային, նաեւ Քոզիաքի ծառայութեան մէջ գտնուող բոլոր միւս կիներուն եւ մանաւանդ աւելի երիտասարդներուն, — ըսէք տեսնենք, աղջիկներ, միթէ պիտի կրնա՞նք բաներ մը ծախել ձեզի: Մախաղիս մէջ Իտալիոյ մէջ շինուած սքանչելի գուլպաներ ունիմ թէ ճերմակ, թէ գունաւոր . ունիմ նաեւ գեղեցիկ գլխարկներ, ուսնոցներ, ամէնքն ալ արծաթեայ թելերով կարուած: Ունիմ շատ սուր ծայրով ասեղներ, շատ բարակ դերձաններ, դեղեր՝ փորի եւ ակռայի ցաւի ու վէրքեր դարմանելու համար: Յետոյ, ունիմ նաեւ տղոց համար խաղալիկներ: Եկէք, աղջիկներ, եկէք, քիչ մը առուտուր ընենք. ամէն ինչ կէս գինով պիտի տամ ձեզի...

— Այս խաղալիկները եւ բոլոր այս գեղեցիկ բաները կ՚ուզէինք գնել ձեզմէ, — պատասխանեց ծերունի Մարան, երբ վաճառորդը ապրանքները կը ցուցադրէր սեղանին վրայ՝ զարմացած կիներու աչքին առջեւ, — բայց պէտք էր որ քանի մը շաբաթ առաջ եկած ըլլայինք: Հիմա մենք տխուր ենք, այս զուարճալի բաները գնելու տրամադրութիւն չունինք...:

Եւ ծերուկ կինը գոգնոցին ծայրով իր աչքերը սրբեց:

— Մենք ունէինք մեր մանուկ իշխանը, երկնային հրեշտակի մը պէս գեղեցիկ մանչուկ մը, որ գնչուները մեզմէ գողցան եւ զգետնեցին իր հոգեւոր Հայրը, որ պիտի մեռնի անկասկած, մեծ իշխանին պատերազմէ վերադարձէն աւելի առաջ:

— Այո, անպայման շատ տխուր ըլլալու էք դուք, ըսաւ վաճառորդը: Եւ միեւնոյն ժամանակ կիներուն կը խօսէր իր ապրանքներուն մասին.— Այս մէկը կ՚արժէ սաչափ, միւսը՝ այնչափ: Բայց նոյնիսկ տխրութեան մէջ քիչ մը ուրախութիւն պէտք է, որով օգտուեցէք առիթէն եւ գնեցէք ապրանքներս: Տեսնե՛նք, քու աչքդ բան պիտի խածնէ... կը հարցնէր Օժէպէին, որ գռնապանին եւ ուրիշ ծառաներու հետ իրեն կը մօտենար. — ընտիր որագայթներ ունի, բաղէներ որսալու որագայթ...

— Մեր լուսահոգի աւագ իշխանին վախճանելէն ի վեր որսորդութեան չենք ելլեր բնաւ: Արդէն բաղէներ ալ չկան այս կողմերը, ուստի որագայթները ի՞նչ ընենք, պատասխանեց Օժէպէն: Բայց տեսնենք թէ ինչե՞ր ունիս տակաւին:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(19 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՑ

Ընդհանուր ժողովի ժամանակ ոմանք ելույթ ունեցան՝ ասելով, որ պետք չէ մեզ հետաքրքրող հարցերը քննարկել ընդհանուր ժողովում, որովհետև դրանք կարող են ուշանալ։ Ընդհանուր ժողովը ոչ թե ելույթների համար է, այլ՝ որոշումներ ընդունելու։ Ելույթ ունենալ կարող են միայն նրանք, ովքեր ունեն կոնկրետ առաջարկություններ։ Ընդհանուր ժողովը ոչ թե ելույթների համար է, այլ՝ որոշումներ ընդունելու։ Ելույթ ունենալ կարող են միայն նրանք, ովքեր ունեն կոնկրետ առաջարկություններ։

Ընդհանուր ժողովի ժամանակ ոմանք ելույթ ունեցան՝ ասելով, որ պետք չէ մեզ հետաքրքրող հարցերը քննարկել ընդհանուր ժողովում, որովհետև դրանք կարող են ուշանալ։ Ընդհանուր ժողովը ոչ թե ելույթների համար է, այլ՝ որոշումներ ընդունելու։ Ելույթ ունենալ կարող են միայն նրանք, ովքեր ունեն կոնկրետ առաջարկություններ։

— Ես ուզում եմ ասել, որ մենք ունենք մեր ներկայացուցիչները, որոնք մեզ ներկայացնում են տարբեր մարմիններում, և մենք պետք չէ, որ մեր ներկայացուցիչները ելույթ ունենան մեր անունից։ Մենք պետք է ունենանք մեր ներկայացուցիչները, որոնք մեզ ներկայացնում են տարբեր մարմիններում, և մենք պետք չէ, որ մեր ներկայացուցիչները ելույթ ունենան մեր անունից։

— Ես ուզում եմ ասել, որ մենք ունեն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Գրիգոր Պաղտասարեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան յիսուն Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակները քսան, Հ. Թէրզիպաշեան տասը : Եղիսաբէթ Զաքարեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Զաքարեան ընտանիք յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Էքսէրճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Զոքարեան քսան, Տիկին Զ. Փափազեան տասը, Դարբինեան ընտանիք տասը, Տիկին Մարգարեան եւ Արսէնեան տասը : Երուանդ Մեթեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Տէմիրճեան երեսուն, Մ. Աւոյեան տասը : Յակոբ Փափազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Ժիլպէր Միւզիքեան հարիւր, Մկրտիչեան եղբարք յիսուն եւ 50 Վատպուարականի Հայր. Միութեան : Տէր եւ Տիկին Հայկ Միւզիքեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Փիլիճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Արսլանեան տասը, Ղազար Բալուցեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տիկին Ե. Ութսուզեան քսան, Տիկին Ն. Պօղոսեան տասը եւ տասը չինութեան : Վ. Եփրէմեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Օհանեան Ե. տասը, Տիկին Երեմեան Ա. տասը, Տէր եւ Տիկին Քէնտէրեան ծերանոցին տասը Ֆրանք :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. . Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին հին հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը 17 Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւկ ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Les cours de langue et civilisation arméniennes reprendront au Pavillon des Etudiants Arméniens (Fondation Marie Noubar), chaque lundi de 20 à 22 heures. Le premier cours lundi le 17 Novembre.

×

Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասընթացքներ Հայ Ուսանողներու Տան մէջ :

(Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)

Դասընթացքները՝ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 17էն սկսեալ :

Cité Universitaire (Métro Porte d'Orléans)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմակերպած հայերէնի դասաւանդութիւնները վերսկսած են տեղի ունենալ, ամէն Հինգշաբթի առաւօտները, ժամը 9–12, մեր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հերմին Պօղոսեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն Տիկին Կիւրիւնեան կը փնտռէ Աւագ Մամիկոն Յարութիւնեան, ծընած 1921, Լենինական, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէի.

Madame Gourinian
11, Rue Lucien Roullier
Goussainville - 95

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԱՐՍԷՅԼ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79ամեակին առթիւ ընկերա– համակրական խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ տօնակատարութենէն անմիջապէս ետք.

Մասնակցութիւն ծախքերուն 20 Ֆր.

CHATEAU DES FLEURS
(Bd. Michelet — Marseille - 9e)

Տեղերը ապահովել հետեւեալ ընկերներուն մօտ :

Keledjian, Tabac Calumet Canebière
Keusseyan, Rue Bernard du Bois
Baghdassarian, Rue Francis de Pressensé
Nor Séround, de 19 à 21 heures
26, Rue des Convalescents
O. Djarayan, 2, Place de la Corderie
Saint-Loup, Kinossian,
Bd. des Grands Pins
St. Jérôme, Hovsepian
51, Bd. des Grands Pins
Haroutiunian, 3, Bd. Ararat
Beaumont, Ghazarian, Bd. Vauquois
H. Der-Vartanian, Bd. Beaumont
H. Dolbachian, Bd. Beaumont
Sarkissian, 21 Rue Michel
Bd. Oddo, Arzoumanian
6, Av. Picardie
M. Soukiassian, 9, Bd. Belliarde
Ste Marguerite, V. Mouradian
(Camp. Ripert)
St. Antoine, A. Chidoyan
(Camp. Marchette)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Յարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի իրենց իրաւունքը:

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն) : :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը :

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18 :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին CLUB, 53, Rue Grignan

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր, դաշնակ, լուսանկարներու ցուցադրութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15 ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին
Կը մասնակցին.— ՕՐ– ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble

COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ԿԱԼԸՐԻ ՖՐԱՄՈՆԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԳՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿՈՎ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԳԱՊՆԱԿԻ ՄԸ 17 ՍՄ. × 33 ՇՐՋ.

450 ԷՋ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹԸ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

KALEIDOSCOPE
Grégor A. Hampartzoumian

VIENT DE PARAITRE
ACCOMPAGNÉ D'UN DISQUE
450 PAGES — 17 ILLUSTRATIONS
ARMÉNIEN - FRANÇAIS

Expéditions sous boîtes de carton en métropole et à l'étranger

Port et emballage gratuits. Prix 50 Frs. ou 10 Dollars

S'adresser : Galerie Framond : 3, Rue des Saints-Pères — Paris (6e)
à Librairie H. Samuél. : 51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
Librairie H. Palouian : 43, Rue Richer — Paris (9e)
PARIS « Haratch » : 32, Rue de Trévise — Paris (9e)
BOSTON « Haïrénik » : 212, Stuart Street, — Boston, Mass. 02166
BEYROUTH Librairie « Hamaskaïne » 10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth
ISTANBUL Librairie Hachette : Istiklâl Caddesi — Beyoglu
TEHERAN « Alik » : Avenue Naderi B. P. 422 — Téhran

GALERIE FRAMOND, 3, Rue des Saint-Pères, PARIS-6
ROGER DE CONINCK
TRENTE-TROIS PEINTURES RECENTES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 11 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11661 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.661

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Ա.

Պաղեստինի արաբ գաղթականներու հարց մը ստեղծուեցաւ 1948ին, իբրեւ հետեւանք արաբեւիսրայելեան առաջին պատերազմին :

Սկզբնական շրջանին կը կարծուէր թէ շուտով իրենց հայրենի բոյները պիտի վերադառնան բոլոր գաղթականները, որոնք հուրի եւ սուրի մէջէն մազապուրծ փախչելով, իրենց կեանքը փրկելու համար ապաստանած էին հարեւան արաբական երկիրները :

Այդ յոյսերը աւելի զօրացան յաջորդ տարին՝ 1949ին՝ երբ ՄԱԿը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով Իսրայէլի նորակազմ պետութենէն կը պահանջէր անյապաղ իրենց բուն տէրերուն վերադարձնել պատերազմի ընթացքին գրաւուած տուներն ու կալուածները :

Իսրայէլ ընդդիմացաւ : ՄԱԿը յետագային նոյնիմաստ նոր բանաձեւեր քուէարկեց · բոլորն ալ մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի :

Ամէնէն աւելի գաղթականներ տեղաւորուած էին սահմանակից Յորդանանի հողերուն վրայ, նեղութիւն պատճառելով Հաշէմի թագաւորներուն, մանաւանդ Հիւսէյնի :

Երբ այլեւս հայրենիք վերադառնալու յոյսերը յօդս ցնդեցան, այն ատեն է միայն, որ անոնք մտածեցին իրենց գրաւեալ հողերը սեփական ուժերով ազատագրելու մասին : ՄԱԿի բանաձեւերը պարզապէս թուղթէ շերեփի դեր կը կատարէին : Նիւ Եորքի արիսպագոսը բանակ չունէր՝ զինուզօրութեամբ գործադրել տալու համար իր որոշումները :

1920ին նոյն ճակատագրին ենթարկուած էին Հայերը : Թուրքերը, առանց պատերազմ յայտարարելու, յարձակեր էին նորազատ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ եւ գրաւած՝ անոր հողերը : Ֆրնեւի Աղգերու Դաշնակցութիւնը բարեսրտօրէն գեղեցիկ բանաձեւ մը քուէարկեց մեզի ի նպաստ, սակայն անզօր եղաւ իր բուն տէրերուն վերադարձնելու բռնագրաւուած հողերը եւ փախստականները տեղաւորելու իրենց հայրենի դարաւոր տուներուն մէջ :

Մինչեւ 1952 ո՛չ մէկ ազատագրական շարժում նկատելի է Պաղեստինցի գաղթականներուն մօտ :

1952 Յուլիս 26ին եգիպտացի զինուորականներ, անարիւն յեղափոխութեամբ մը, կը տապալեն արքայական վարչաձեւը եւ Հանրապետութիւն կը հռչակեն : Ֆարուք թագաւոր արտասահման կ՚ապաստանի : Զօրավար Նէկիպի ժամանակաւոր իշխանութենէն ետք գնդապետ Կամալ Ապտէլ Նասր ձեռք կ՚առնէ երկրին ղեկը եւ շուտով կը դառնայ պաշտամունքի առարկայ՝ իբրեւ խորհրդանշան արաբ ազգայնականութեան : Եգիպտացի յեղափոխականներու նպատակն էր մաքրել 1948ի ամօթալի պարտութեան արատը :

Նոյն օրերուն արաբական երկիրներուն մէջ կը կազմուին ազգայնական – յեղափոխական կուսակցութիւններ, ոմանք ձախակողմեան ձգտումներով, — ինչպէս Պասսը, Միշէլ Աֆլաքի գլխաւորութեամբ : «Իսլամ եղբայրներ»ը մասնաճիւղ մը կը կազմեն Պաղեստինցիներէ : Ուրիշ պաղեստինցի գաղթականներ կը յարին Յորդանանի համայնավար կուսակցութեան :

Դիմադրական ճակատ կազմելու գաղափարը պաղեստինցի գաղթականներուն մէջ կը ծնի 1956ի Հոկտեմբերին, երբ Իսրայէլ, Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու մասնակցութեամբ յարձակեցաւ Եգիպտոսի վրայ, գրաւեց Կազայի շրջանը եւ յառաջացաւ մինչեւ Սուէզի ջրանցքը :

Իսրայելացիք ամիսներով իրենց գրաւման տակ պահեցին Կազայի շրջանը : Այստեղ է, որ կազմուեցաւ դիմադրական շարժման առաջին կորիզը, ուսկից դուրս պիտի գային Էլ – Ֆաթհի ապագայ ղեկավարները : Այդ կորիզը կը բաղկանար ուսանողներէ եւ մանր – քաղքենի երիտասարդներէ : Շարժումը մեծ զարգացում մը չունեցաւ այդ տարիներուն :

Արաբ ազգայնականութեան գաղափարախօսութիւնը եւ Ատլանտեանէն մինչեւ Պարսից Ծոց համարաբական մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու եւ հին դարերու փառքը վերականգնելու ձգտումները հետզհետէ հող գտան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Գնդապետ Նասր առաջին քայլն առաւ այդ ուղղութեամբ 1958 Փետրուարին Սուրիան իր մականին տակ միացնելով Եգիպտոսի (1961ի աշնան Սուրիա պիտի բաժնուէր Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն) :

Էլ – Ֆաթհ (Յաղթանակ) 1958 – 1961 պաղեստինցի գաղթականներու մտաւորականութեան մօտ քարոզչական աշխատանքներ տարաւ, կազմելու համար քաղաքական կազմակերպութեան մը կորիզը : Իսկ 1962էն սկսեալ իր գլխաւոր աշխատանքն եղաւ կեանքի կոչել զինուորական կազմակերպութիւն մը : Այսպէս է, որ ստեղծուեցաւ Հարաքաթ Աթ Թահրիր Ալ Ֆալասթինը (Պաղեստինի Ազատագրութեան Շարժում), որ ետքէն ծնունդ տուաւ Ալ – Ասըֆա (Փոթորիկ) զինուորական կազմակերպութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆ ԱԼ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉԻ ԲԵՐԵՐ

ԳԱՀԻՐԷ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԵՂՍԱԿԻՑ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

Գահիրէի մէջ, առջի օր սկսաւ արաբական պաշտպանութեան Խորհուրդին ժողովը, որ կը համախմբէ 13 արաբական երկիրներ (Թունուզ չի մասնակցիր) :

Նասրի բուռն ճառէն ետք, ամերիկեան լաւատեսութիւնը՝ նոր ծրագրի մը առթիւ, որոշ յոյսեր կրնար ներշնչել, մանաւանդ որ Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած էր թէ Մոսկուայի հետ որոշ համաձայնութիւն կայ այդ ծրագրին շուրջ :

Բայց տարբեր բան կ՚ըսեն Արաբները : Նախ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Ռիատ յայտարարած է թէ «Միացեալ Նահանգները այլեւս Իսրայէլի միայն պաշտպանները չեն, այլ՝ մեղսակիցները դարձած են » եւ բոլորովին դէմ կ՚արտայայտուի ամերիկեան նոր ծրագրին :

Գահիրէի ժողովին մէջ ալ ներկաները շատ հաշտարար ոգի ցոյց չեն տար եւ գլխաւորաբար Ամերիկայի դէմ է որ յարձակումները բուռն են : Ռիատն է միշտ որ իր ելոյթին մէջ կ՚ըսէ նաեւ թէ ամերիկեան թելադրութիւնները պատերազմի խաղաղ մէկ լուծումին համար չեն տարբերիր այն ծրագրէն զոր 1968 Նոյեմբերին, այն ատենուան Արտաքին նախարարը՝ Ռըսք ըրած էր : Այդ ծրագիրն ալ մերժուած էր արաբ բոլոր երկիրներուն կողմէ որոնք, զայն Իսրայէլի շատ նը – պաստաւոր կը նկատէին : Վերջապէս յստակ է որ Արաբները համոզուած են թէ Միացեալ Նահանգները ոչ մէկ բան ըրած են կամ կ՚ընեն Իսրայէլի դէմ եւ իրենց բոլոր ծրագիրներն ալ արաբական շահերուն միշտ դէմ են :

× Շահեկան է նկատել թէ Գահիրէի Ալ Ահրամ թերթը, որ Նասրի բանբերը կը համարուի, փորձ կ՚ընէ մեղմացնելու Նասրի ճառին բուռն բնոյթը, շեշտելով. —«Սխալ է ըսել թէ նախագահ Նասրի ճառը խանգարած է Միացեալ Նահանգներու ճիգերը տագնապին լուծման համար, վասնզի Միացեալ Նահանգները ցարդ ոչ մէկ ծրագիր ներկայացուցած են որ կարենայ տագնապին արդար լուծումի մը իբրեւ հիմ ծառայել » : Այս խօսքերը այն տպաւորութիւնը թողած են թէ Նասր գուցէ կը ղջզայ իր ճառին շատ բուռն բնոյթէն : Ամէն պարագայի մէջ այս յօդուածով Նասր կ՚ուզէ, անուղակի, հասկցել թէ խօսած ատենը տեղեակ չէր ամերիկեան ծրագրէն եւ իր խօսքերը չեն վերաբերիր այդ ծրագրին : Մնաց որ Նասրի այդ ճառը ուղղած էր գլխաւորաբար արաբ զանգուածին եւ ոչ՝ միջազգային կարծիքին :

× Հողին եւ ծովին վրայ կռիւներն ու բախումները կը շարունակուին : Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ ամէն ինչ յստակ չէ տակաւին մինչ եգիպտական նաւերը ռմբակոծած են իսրայելեան դիրքերը Սինայի հիւսիսը :

× Պէյրութէէն հասած լուրերը կը հաստատեն թէ այս անգամ ալ Ռաշիտ Քարամէ դժուարութեանց կը բախի դահլիճ մը կազմելու իր փորձին մէջ : Զափաւոր քրիստոնեաներու երրեակ խմբակցութիւնը կ՚ուզէ անպայման գիտնալ Գահիրէի համաձայնագրին բովանդակութիւնը, որպէսզի ըստ այնմ որոշէ թէ դահլիճին կը մասնակցի՞ թէ ոչ : Միւս կողմէ Կամալ Ճումպաթ կը պնդէ որ պէտք է գոհացում ստանայ իր պարզած 18 կէտերուն շուրջ : Այս կէտերուն մէջ գլխաւորաբար կը յիշուի ընկերվարական քաղաքականութեան մը կիրարկումը՝ ներսը եւ արեւելեան երկիրներու հետ յարաբերութեանց ամրապնդումը :

Կ՚ըսուի թէ Քարամէ դժուարութիւններ ունի նաեւ Տրիպոլիս, ուր չեն ուզեր որ ինք կազմէ դահլիճը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼ հաւաքուած են Վեցերու Արտաքին նախարարները (բացի Ալտօ Մօրոյէ որ հիւանդ է եւ իր կցորդը ղրկած է) : Կը թուի թէ մթնոլորտը շատ յստակ ըլլալով հանդերձ յոռետես ըլլալու գլխաւոր պատճառներ չկան եթէ նկատի առնուի որ Շուման եւ Շէլ (Ֆրանսա եւ Գերմանիա) աւելի լաւատես են, մանաւանդ եւրոպական վեհաժողովի մը հաւանականութեան շուրջ :

ՖԻԿԱՐՕ Սոֆրէսի հետ կատարած հանրային կարծիքի քննութեան արդիւնքները հրատարակած է Երկուշաբթի : Այս արդիւնքները շահեկան բնոյթ ունին, տրուած ըլլալով որ կը պարզեն Ֆրանսացիին ընդհ. տեսակէտները կենսական հարցերու շուրջ : Այսպէս կը յայտնուի որ Ֆրանսացիին համար Հանրապետութեան նախագահը աւելի «արարողութիւններու» մարդ պէտք է ըլլայ քան ղեկավարող : Այս դերը պէտք է կատարեն կառավարութիւնը եւ Խորհրդարանը : Ֆրանսացիին համար ազատութիւնը կամ հիմնարկութեանց կարգին առաջին տեղը կը գրաւէ ընկերային ապահովութիւնը, ապա մամուլի ազատութիւնը, Խորհրդարանը, արդարութեան անկախութիւնը, սենտիքանները եւն. :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԼՈՒՌ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ.— 1956ի հունգար յեղափոխութենէն ետք,— որ արեան մէջ խեղդուեցաւ եւ կսկծալի վախճան մը ունեցաւ,— առաջին անգամն է որ Փեշտայի վարիչները կը ստիպուին կարեւոր իրողութիւն մը հրապարակել : — Հունգարիոյ մտաւորականները կրաւորական դիմադրութեան մը ձեռնարկած են եւ նոյնիսկ ընդվզած համայնավար կուսակցութեան դէմ որուն կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարը, Կէորկի Ածէլ, վերջին անգամ յայտարարեց թէ շատ աշխատեցան այդ լուսամիտ դասակարգը կարթելու համար, բայց չյաջողեցան :

Ածէլ գանգատեցաւ նաեւ ժողովուրդին դէմ, որ հարկ եղած շահագրգռութիւնը ցոյց չի տար հունգար համայնավար կուսակցութեան հանդէպ : Ըսաւ թէ համայնավարութեան յաջողութեան համար անհրաժեշտ է նրբամտութիւնով շարժիլ, խուսափիլ խստութենէ, բրտութիւնը միշտ ժխտական արդիւնք կուտայ, եւ այն ատեն աւելի կը տկարանայ կուսակցութեան դիրքը եւ նշաւակ կը դառնայ թէ մտաւորականութեան եւ թէ ժողովրդային զայրոյթին : Էական պայման է համբերատար ըլլալ : Զափաւորութեամբ գործել, եւ քիչ անգամ բռունցք ճօճել մտաւորականներուն, ժողովուրդին լուսամիտ զաւակներուն դէմ :

Կը հետեւի թէ Հունգարիոյ մէջ խուլ պայքար մը կայ պահպանողականներու եւ թթու համայնավարներու միջեւ, որոնք նիզակ կը ճօճեն մասնաւորաբար Արեւմուտքի համակիր, ազատական մտաւորականներու դէմ : Այս վերջինները կ՚առարկեն թէ հարիւր տարի առաջուան համայնավարական գաղափարները չեն պատշաճիր այսօրուան պայմաններուն եւ անկարելի է բռնօրէն պարտադրել զանոնք : Հակառակ պարագային ընդվզումը, պոռթկումը անխուսափելի է, ինչպէս որ պատահած է նախընթաց շրջաններու մէջ : Բաւական ատենէ ի վեր թաքուն խլրտումներ կային Հունգարիոյ մէջ, եւ այժմ աստիճանաբար լոյսի կ՚ելլեն, եւ եթէ սաստկանան, Հունգարիա կրնայ Զեխոսլովաքիոյ բախտին արժանանալ :

Պէտք է խորհիլ թէ 1956ի յեղափոխութեան հետքերը սրբուած չեն տակաւին հունգար ժողովուրդին մտքէն : Խորհ. Միութիւնը կտրուկ հարուածով մը փշրեց Զեխոսլովաքիոյ ազատական շարժումը եւ Տուպչէք հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ, նոյնը կրնայ պատահիլ Հունգարիոյ մէջ ալ, երբ նորազարթ գաղափարները աւելի տարածուն բնոյթ ստանան եւ ազատական շարժումի մը յանգին : Միայն թէ Ռուսիա այս անգամ տարբեր միջոցներու կը դիմէ, այն է նուրբ դիւանագիտութեամբ եւ մեղմ քաղաքանութիւնով դարձի բերել Հունգարիոյ դժգոհ տարրերը, որպէսզի խրատուին անցեալի դէպքերէն եւ նոր յեղափոխութիւն մը չյարուցանեն :

քաղեց՝ Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 13 :

ՀՈՒՅՍԻՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(ՅՈՒՆԵՍԿՕ)

Ընդունվել է Ընդհանուր ժողովի 20-րդ նստաշրջանում 1978 թ. նոյեմբերի 28-ին

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՀՀ ՄԻԱՑՅԱԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը որոշում է.

1. Հաստատել ՀՀ միացյալ պետությունների կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպման համաձայն կոնվենցիայի մասին ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարյանի ստորագրությամբ ՀՀ կառավարության անունից 1978 թ. հունիսի 23-ին Փարիզում ստորագրված կոնվենցիան։

2. Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելու օրվանից ՀՀ կառավարությունը կոնվենցիայի 1, 2 և 3(ա), 4, 7 և 8(ա) հոդվածներով ստանձնում է պարտավորություններ՝ կոնվենցիայի 23(2) հոդվածի համաձայն հայտարարելով, որ կոնվենցիայի 4(գ) հոդվածի իմաստով ՀՀ կառավարությունը կոնվենցիայի 1(3) հոդվածի համաձայն հայտարարում է, որ կոնվենցիայի 1(2

ՖՐԱՆԿՈՒՀԱՅԵՐ

Փ. ՊԱՊ

ՊՈՍՏԱՐԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ

—*—

ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ ԵՆ

Ֆրանսահայ մեծանուն գրող Իսրայէլ Զանկուի մահուան առթիւ Ազգային Քաղաքական Կոմիտէն ալ իր մասնակցութիւնը կը բերէ ֆրանսահայ գրականութեան այս մեծ դէմքին յիշատակին։ Ան մեծ ներդրում մը ունեցաւ մեր գրականութեան մէջ։ Ան մեր ամենէն ազգային գրողներէն մին էր։ Իր ստեղծագործութիւնները մեր ժողովուրդին կեանքի ամենէն կարեւոր կողմերը կ՚արտացոլացնեն։ Ան մեր ժողովուրդին ամենէն ազգային գրողներէն մին էր։ Իր ստեղծագործութիւնները մեր ժողովուրդին կեանքի ամենէն կարեւոր կողմերը կ՚արտացոլացնեն։ Ան մեր ժողովուրդին ամենէն ազգային գրողներէն մին էր։ Իր ստեղծագործութիւնները մեր ժողովուրդին կեանքի ամենէն կարեւոր կողմերը կ՚արտացոլացնեն։

Ամենէն պատասխանատու էր։ Իսրայէլեան ազգային մեծ գործին մէջ։ Ան մեր ժողովուրդին ամենէն ազգային գրողներէն մին էր։ Իր ստեղծագործութիւնները մեր ժողովուրդին կեանքի ամենէն կարեւոր կողմերը կ՚արտացոլացնեն։ Ան մեր ժողովուրդին ամենէն ազգային գրողներէն մին էր։ Իր ստեղծագործութիւնները մեր ժողովուրդին կեանքի ամենէն կարեւոր կողմերը կ՚արտացոլացնեն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ստեփան Պալեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհագստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Անրի Պուշար եւ զաւակները Ժորժ եւ Ռոժէ, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Թէքնէճեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ զաւկին՝

ԱԶԳԱՆՈՅՇ ՊՈՒՇԱՐԻ

(Ծնեալ Թէքնէճեան)

կսկծալի մահուան առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան 60 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պետիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Թիւթինճեան քսանական Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր Նշան Շահբաղլեանի մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմակերպած հայերէնի դասաւանդութիւնները վերսկսած են տեղի ունենալ, ամէն Հինգշաբթի առաւօտները, ժամը 9–12, մեր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Հերմին Պօղոսեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 6ին

SALONS ALHAMBRA

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Շուտով Պէյրութի մէջ կը սկսի հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ :

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս պիտի տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ) :

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը պիտի արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար :

Ծանօթանալու համար թերթին, կամ բաժանորդագրուելու համար անոր, դիմել հետեւեալ հասցէին :—

Monsieur KULTCHEYAN

23, Rue Pixérecourt

PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

(Հայերէն)

Եւ *ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ*

(Ֆրանսերէն)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԱՐՍԷՅԼ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79ամեակին առթիւ ընկերա- համակրական խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ տօնակատարութենէն անմիջապէս ետք.

Մասնակցութիւն ծախքերուն 20 Ֆր.

CHATEAU DES FLEURS

(Bd. Michelet — Marseille - 9e)

Տեղերը ապահովել հետեւեալ ընկերներուն մօտ :

Keledjian, Tabac Calumet Canebière
Keusseyan, Rue Bernard du Bois
Baghdassarian, Rue Francis de Pressensé
Nor Séround, de 19 à 21 heures
26, Rue des Convalescents
O. Djarayan, 2, Place de la Corderie
Saint-Loup, Kinossian,
Bd. des Grands Pins
St. Jérôme, Hovsepian
51, Bd. des Grands Pins
Haroutiunian, 3, Bd. Ararat
Beaumont, Ghazarian, Bd. Vauquois
H. Der–Vartanian, Bd. Beaumont
H. Dolbachian, Bd. Beaumont
Sarkissian, 21 Rue Michel
Bd. Oddo, Arzoumanian
6, Av. Picardie
M. Soukiassian, 9, Bd. Belliarde
Ste Marguerite, V. Mouradian
(Camp. Ripert)
St. Antoine, A. Chidoyan
(Camp. Marchette)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն : Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի իրենց իրաւունքը :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ԱԶԴ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան կողմէ վիճակահանութեան դրուած է բժշկուհի Հերմինէ Հովեանի Միութեանս նուիրած Պ. Զատիկ Խանզատեանի աշխարհագրական – պատմական – մանրանկարչական գլուխ գործոցը :

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ միութեանս հովանաւորութեամբ սարքուած յառաջիկայ թատերական ներկայացման ընթացքին, Փետրուար ամսուան մէջ, հասոյթը պիտի յատկացուի Առնուվիլի Հայ Քոյրերու դպրոցին մէջ ուսում եւ կրթութիւն ստացող Թուրքիոյ գաւառներէն եկած եւ Պօլսոյ Պատրիարքարանէն զրկուած չքաւոր փոքրիկներուն : Տոմսերու գինն է 5 Ֆրանք :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին CLUB, 53, Rue Grignan

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր, դաշնակ, լուսանկարներու ցուցադրութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, *Շաբաթ, Նոյեմբեր 15* ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցին.— ՕՐ– ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (*երգ*)

Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble

COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ

252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթողիկոսան Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ

Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ

(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐ ԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Բիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը 17 Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւկ ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ ոչ – անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 16ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Հասցէ.— 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Լուսաբեր Պօղոսի Սուրէնեան եւ Գաբրիէլ Յարութիւնի Սուրէնեան կը փնտռեն իրենց հարազատը, Յովհաննէս Գաբրիէլի Սուրէնեանը ծնած 1915ի Անգարա – Կը կարծուի որ կը գտնուի Պաղտատ, որովհետեւ 1947ին նամակ է ստացած Պաղտատէն : Փնտռողներու հասցէն է, Երեւան – 6, Թելմանի փողոց, չէնք – Ա, Բ. մուտք Բնակ. 19, Սուրէնեան Լուսաբեր :

×

Վերոյիշեալ ընտանիքէն Լուսաբեր Գասապեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսրոպ Պօղոսի Գասապեանը : Կը կարծուի որ Պաղտատ է : Գրել վերի հասցէին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Les cours de langue et civilisation arméniennes reprendront au Pavillon des Etudiants Arméniens (Fondation Marie Noubar), chaque lundi de 20 à 22 heures.

Le premier cours lundi le 17 Novembre.

×

Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասընթացքներ Հայ Ուսանողներու Տան մէջ :

(Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)

Դասընթացքները՝ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 17էն սկսեալ :

Cité Universitaire (Métro Porte d'Orléans)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սերեոժա Ղարագէօզեան, ծնած 1923ին Ղարաքիլիսա, (ներկայիս Կիրովական) : 1942ին մեկնած է ճակատ : Այդ թուականէն ասդին ծնողքը ոչ մէկ լուր ունի :

Մայրը՝ Մարիամ Գրիգորի Ղարագէօզեան, հայրը՝ Մուշեղ Աւետիքի Ղարագէօզեան, եղբայրները Սաշա եւ Սերժիկ, քոյրերը՝ Սուսաննա եւ Օֆելիա (Ալթուն) :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 13 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11662 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.662

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Բ.

1964 Մայիսին Երուսաղէմի մէջ գումարուեցաւ Պաղեստինցիներու առաջին խորհրդաժողովը, որուն մասնակցեցաւ Էլ-Ֆաթհը: Որմէ ետք արաբական դերաստիճան ժողովը Աղեքսանդրիոյ մէջ որոշեց ստեղծել «ՊաղեստինիԱզատագրութեան Կազմակերպութիւն»ը, երբ Իսրայէլ ձեռնարկեց փոխել Յորդանանի մէջ թափուող գետակներու ուղղութիւնը:

Այս կազմակերպութեան կնքահայրերն էին նախագահ Նասր, Սէուտի Արաբիոյ Ֆէյսալ թագաւորը՝, գնդապետ Պումէտիէն եւ նախագահ Հապիպ Պուրկիպա: Նախագահն էր Ահմէտ Շուքէյրի, որ շատ խօսեցնել պիտի տար իր վրայ: Կազմակերպութիւնը կախում ունէր արաբական երկիրներու իշխանութիւններէն: Նիւթական ծախքերը կը հոգար Արաբական Լիկան: Իր բանակը (Պաղեստինի Ազատագրութեան բանակ) մաս կը կազմէր արաբական բանակներուն: Ու վեցօրեայ պատերազմի օրերուն Պաղտատ կը գտնուէր...:

1967 Յունիսի երրորդ աղէտէն ետք որոշուեցաւ կանոնաւոր բանակի կողքին ստեղծել «քոմանտօ»ներ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար պարբերական եղեռնափորձեր կատարել գրաւման բանակին դէմ:

1958ի սկիզբը Ահմէտ Շուքէյրիի հրաժարումով Կազմակերպութեան նախագահ նշանակուեցաւ Եահիա Համուտա: Ժողովրդական բանակի զինուորներու թիւն էր 15 հազար: Յետագային այս թիւին վրայ պիտի աւելնային Էլ Ֆաթհի Ֆէտայիները:

Վեցօրեայ պատերազմէն առաջ Պաղեստինի դիմադրական ճակատը, կը բաղկանար միայն երեք կազմակերպութիւններէ: Ասոնք էին՝ Ա) Պաղեստինի Ազատագր. Կազմակերպութիւնը՝ ստեղծուած արաբ պետութեանց կողմէ, Բ) Էլ Ֆաթհը եւ Գ) Ափթալ Էլ Առուտա (Վերադարձի հերոսներ), որ ետքէն Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակի կորիզներէն մէկը պիտի ըլլար: Կար նաեւ Արաբ Ազգայնական Շարժման Պաղեստինեան հատուածը:

Տարւոյս սկիզբները Գահիրէի մէջ գումարուեցաւ Պաղեստինի Ազգային Խորհուրդի ժողովը, մասնակցութեամբ հարիւր հինգ պատգամաւորներու, որոնք ընտրեցին Պաղեստինի Ազատագրական Կազմակերպութեան նոր Գործադիր Մարմինը, բաղկացած տասնեւմէկ հոգիէ: Եահիա Համուտայի տեղ նախագահ ընտրուեցաւ Եասէր Արաֆաթ: Կազմին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն Ֆաթհականները՝ վեց հոգի: Սայքան ունի երեք կողմնակից: Միւս երկուքը անկախ են:

Սայքան (Շանթ) կազմուած է Դամասկոսի մէջ 1967ի աղէտէն ետք: Վարիչները պասական են՝ կապուած սուրիական կառավարութեան հետ: Իր Ֆէտայիները՝ լաւ մարզուած՝ Իսրայէլի դէմ կը յարձակին ո՛չ թէ Սուրիոյ սահմաններէն, այլ՝ Յորդանանի եւ հարաւային Լիբանանի վրայով:

Էլ Ասըֆան (Փոթորիկ) Արաբ Ազգայնական Շարժման զինուորական ճիւղն է: Ունի իր երիտասարդական կազմակերպութիւնը՝ Շէպապ Աթ-Թահրիր (Փոխվրէժի երիտասարդութիւն): Ասըֆա կը մարզէ կամաւորները, որոնց թիւը կ՝աճի ամսէ ամիս:

Ֆաթհը 1958էն 1965՝ եօթը տարուան մէջ հազիւ կրցեր էր կազմակերպութիւնը ոտքի կանգնեցնել, քաղաքական եւ զինուորական ուղղութիւն տալ անոր: 1967 Յունիսէն ի վեր իր գործունէութիւնը բազմապատկած է: Ֆէտայիներու թիւը կ՝աւելնայ ամէն օր: Արաֆաթ Պաղեստինցիներու գաղթակայաններէն երիտասարդ Ֆէտայիներ կը զինուորագրէ: Ունրուայի դպրոցները յաճախողները ազատ կը թողու, որ իրենց ուսումը շարունակեն, որպէսզի ապագային մտաւորականներ դառնան:

Դիմադրական ճակատին մաս կը կազմէ նոյնպէս Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատը, որ կարեւոր թիւով Ֆէտայիներ ունի: Ասոնք էին, որ Յիւրիխի մէջ յարձակեցան իսրայելական օդանաւի մը վրայ: Անկախ կը գործէ. ենթակայ չէ կեդրոնական գործադիր մարմնին:

Արաֆաթ երիտասարդ մտաւորական մըն է: Անգլերէն կը խօսի: Զախակողմեան գաղափարներ ունի: Միաժամանակ թունդ ազգայնական է: Ֆէտայիներու վրայ մեծ է իր հեղինակութիւնն ու հըմայքը: Պաղեստինի ազատագրութիւնը իր կէտ նպատակին է: Յեղափոխական է իր էութեամբ: Յանդուգն է գործելակերպով:

Պաղեստինցիներու դիմադրական ճակատը ներկայիս կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնէ: Վարիչները չեն ուզեր ենթարկուիլ արաբական կառավարութեանց: Մինչ ասոնք արաբեւիսրայէլեան վէճի կարգադրութեան համար հիմնական սկզբունք կ՝ընդունին ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ բանաձեւը, Դիմադրական Ճակատը կը մերժէ զայն: Զուզեր խառնուիլ արաբական երկիրներու ներքին գործերուն, փոխադաձաբար կը պահանջէ, որ արաբական կառավարութիւններ երբեք չմիջամտեն իրենց խնդիրներուն: Տեսակ մը պետութեան մէջ պետութիւն:

Գահիրէի համաձայնագիրը աստիճան մը աւելի կը բարձրացնէ Արաֆաթի եւ իր ազատագրական կազմակերպութեան հըմայքը յաչս արաբ զանգուածներուն, Պաղեստինցի կամ ոչ:

Մերձաւոր Արեւելքը չի խաղադիր անշուշտ իրենց գործունէութեամբ: Սակայն հաւանաբար ճամբայ կը բանայ դէպի արաբեւիսրայելեան անլուծելի վէճի վերջնական կարգադրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՇԱՄՈՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Իսրայելեան կառավարութիւնը արտակարգ նիստ գումարեց Երուսաղէմի մէջ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը շատ կարճ է, եւ խօսք կ՝ընէ միայն նիստի բնոյթին մասին. «Զբաղեցանք ապահովութեան հարցերով»:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով Թէլ Ավիվ մտահոգ է յորդանանեան ճակատին վրայ ստեղծուած նոր կացութեան պատճառով: Արդարեւ, կը թուի թէ Պաղեստինցիները այս վերջին օրերուն տիրական ներկայութիւն մը դարձած են Յորդանանի մէջ եւ կը վայելեն աջակցութիւնը արաբ լեգէոնի ուժերու կարեւոր մասին: Նոյնիսկ հարց կը տրուի թէ թագաւորը իրաց այս կացութեան մէջ հնարաւորութիւն ունի՞ լսելի դարձնելու իր ձայնը բանակին մէջ: Այլ խօսքով՝ թէ իր հրահանգներուն կ՝ենթարկուի՞ բանակը:

Այս կացութիւնը, համաձայն նոյն շրջանակներուն, ստեղծուած է լիբանանեան դէպքերուն հետեւանքով: Այն կարծիքը կը տիրէ, թէ Պաղեստինցիները որոշած են միշտ լարուած մթնոլորտի մէջ պահել Լիբանանը եւ արգիլել, որ Քարամէ կազմէ նոր կառավարութիւն մը, որուն քաղաքականութիւնը հիմնուած պիտի ըլլայ Գահիրէի համաձայնագրին վրայ: Միւս կողմէ Պաղեստինցիները կ՝ուզեն արգիլել որեւէ փորձ կամ ձգտում, որ կը միտի Յորդանանի մէջ եւս ստեղծել Լիբանանի դրութիւնը: Կը վախնան, որ Հիւսէյն, հետեւելով կամ քաջալերուելով Լիբանանի օրինակէն, ինք իր կարգին փորձէ գործադրել Զօր. Պուսթանիի քաղաքականութիւնը: Ուրիշ խօսքով չեն ուզեր երկրորդ «Գահիրէի համաձայնագիր» մը:

Պարզ է ուրեմն, որ Իսրայէլ հաշտ աչքով պիտի չդիտէ յորդանանեան ներքին անցուդարձերը, որոնք փոփոխութեան կ՝ենթարկեն հաստատուած Սթաթու քուօն:

Սուէզի ճակատին վրայ Եգիպտացիները նախայարձակ կ՝ըլլան բախումներու: Առջի օր երկու առիթներով եգիպտական օդուժը յարձակեցաւ ջրանցքի եզրին հաստատուած ռազմակէտերու վրայ: Անկէ առաջ, նաւատորմիղը իր կարգին ռմբակոծեց իսրայելեան դիրքեր: Առաջին անգամն է, որ եգիպտական նաւային ուժեր կը հեռանան իրենց խարիսխներէն:

× Լիբանանցի երկու ղեկավար դէմքեր արտայայտուեցան վերջին իրադարձութեան մասին: Ռաշիտ Քարամէ «Պրաւդա»ի թղթակիցին յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը «Արաբներուն անշահախնդիր բարեկամն է»: Այս պատճառով բովանդակ Լիբանանը երախտապարտ է: Արդարեւ, Խորհ. Միութիւնը դրական առաջնակարգ դեր կատարեց այն օրերուն, երբ Լիբանան սուզուած էր ծանը տագնապի մը մէջ:

Քամիլ Շամուն, իր կարգին, առջի օր դիտել տուաւ Փարիզի մէջ, թէ ցորչափ տեղեակ չէ Գահիրէի համաձայնագրի մանրամասնութեանց, դժուար է ճշդել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Լիբանանի ապագան: Այսուհանդերձ, կացութիւնը բաւական վտանգաւոր է, որովհետեւ, եթէ Պաղեստինցիները Իսրայէլի վրայ յարձակումներ գործեն լիբանանեան գիւղերէ՝ այս վերջինները կրնան միշտ թիրախ դառնալ իսրայելեան հակադարձութիւններու:

Շամուն հաստատելէ ետք, թէ համակրութեամբ կը դիտէ Պաղեստինցիներու ազատագրական պայքարը, աւելցուց թէ բոլորովին դէմ է սանձարձակ գործողութիւններուն, որոնք վտանգի կ՝ենթարկեն Լիբանանի հողային ամբողջականութիւնը:

×

Նիւ Եորքի մէջ երեք ռումբեր պայթեցան, ուրիշ ռումբ մը՝ Հանովրի (Գերմանիա) զէնքի գործարանի մը մէջ: Ռումբ մը գտնուեցաւ Արեւմտեան Պերլինի հրէական կեդրոնին մէջ, մէկ ուրիշը՝ ՄԱԿի շէնքին մէջ:

Պաղեստինեան ազատագրական ճակատը հրապարակաւ ստանձնեց այս եղեռնափորձերուն պատասխանատուութիւնը:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՒՆ ՀՈԳԵՐԸ

Անգլիոյ Էլիզապէթ թագուհին նոր եւ լուրջ դժուարութեանց դէմ յանդիման կը գտնուի, իշխան Ֆիլիփի յայտարարութեանց պատճառով: Անգլիացիներուն եւ նաեւ արար աշխարհի ծանօթ է որ Էլիզապէթի ամուսինը շատ «փարակը» չի խորհիր եւ յաճախ, իր աւելորդ կամ անտեղի ելոյթներով նեղը դրած է թագուհին: Այս անգամ, ամերիկեան հեռատեսիլէն է որ Ֆիլիփ «ողբը» երգած է բրիտանական արքունիքին նիւթական վիճակին: Այսքան դժուար պայմաններու մէջ կ՝ապրին եղեր, որ Ֆիլիփ ստիպուեր է իր եռթը ծախել եւ հրաժարիլ իր ամէնէն սիրած խաղէն՝ փոլոյէն, որ սուղի կը նըստի: Ֆիլիփ ըսած է նաեւ թէ այս ձեւով նոյնիսկ պիտի ստիպուին Պըքինկէմի պալատէն ելլել եւ աւելի նպաստաւոր բնակարան մը գտնել: Պարզ է թէ նման յայտարարութիւններ բաւական մեծ իրարանցում ստեղծած են Անգլիոյ մէջ, ուր պահպանողականէն մինչեւ համայնավար թերթերը բոլոր հարցերը լքած ասով կը զբաղին: Ծաղրանկարներն ալ անշուշտ չեն պակսիր: Լրջախոհ Թրիպիւն տը Ժընեվը, որ կատակի թերթ մը չէ կը գրէ «թագուհին յաւելումի պէտք ունի երկու ծայրերը իրար բերելու համար», եւ կ՝աւելցնէ ներկայիս թագուհին նոյն թոշակը ունի ինչ որ ունէր 1952ին: Արդ, անկէ ի վեր բոլոր ամսականաւոր պաշտօնեաները յաւելում ստացան:

Յիշենք որ թագուհին տարեկան կը ստանայ 475 հազար անգլիական (617 միլիոն հին Ֆրանք), որ իր արժէքը բաւական կորսնցուցած է արժէզրկումէն ի վեր: Եթէ սակայն օրէնքի փոփոխութիւն մը չկտարուի, Էլէզապէթ ստիպուած է երեսփոխանական ընտրութեանց սպասել որպէսզի նորընտիր Խորհրդարանը վերաքննէ թագուհիին «ամսականը» եւ նոր գումար մը քուէարկէ:

Հարցականը ներկայիս այն է՝ որ Ֆիլիփ ինքնագլո՞ւխ ըրած է այդ յայտարարութիւնները թէ անուղղակի թելադրուած է թագուհիէն: Ամէն պարագայի մէջ վերջ տալու համար կարգ մը զրոյցներու, Էլիզապէթի բանբերը ճշդած է թէ թագուհին հրաժարելու միտք չունի:

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը՝ ճէվտէթ Սունայ պաշտօնական այցելութեան գնաց Խորհ. Միութեան: Առաջին անգամ է, որ թուրք նախագահ մը պաշտօնապէս կ՝այցելէ Խորհ. Միութիւն: Մոսկուայէն զատ, Սունայ պիտի երթայ Լենինկրատ, Քիեւ, Թիֆլիս եւ Պաքու: Քաղաքական խօսակցութիւնները քիչ տեղ կը գրաւեն Սունայի այցելութեան ժամանակացոյցին մէջ: «Ֆիկարօ» այս լուրը տալէ ետք, կը գրէ, թէ տասը տարիէ ի վեր երկու երկիրները ջանք կը թափեն բարելաւելու իրենց յարաբերութիւնները, թէեւ քաղաքական գետնի վրայ ոչ մէկ համաձայնութիւն յաջողած են գոյացնել: Համայնավար կուսակցութիւնը Թուրքիոյ մէջ միշտ արգիլուած կը մնայ: Միայն տընտեսական եւ առեւտրական մարզին մէջ է, որ նշմարելի է արձանագրուած յաջողութիւնը: Ճարտարապետական հինգ կեդրոններ շինուած են խորհրդային դրամով: Խորհրդային հազար մասնագէտներ կ՝աշխատին գործարաններ հաստատելու Թուրքիոյ մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Մշակոյթի նախարարը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը ինք ձեռք պիտի առնէ գրողներու բոլոր միութիւնները, որովհետեւ անոնք ի վիճակի չեն եղած ուղղելու կարգ մը սխալ եւ նոյնիսկ թշնամի դիրքեր պետութեան նկատմամբ: Իշխանութիւնները կը մեղադրեն մանաւանդ գրողներու սենտիքաները որ կ՝օժանդակեն շնորհազրկուած արուեստագէտներուն, ներկայացուցչական, բայց վճարովի պաշտօններ յանձնելով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ խումբ մը գրագէտներ, գլխաւորութեամբ Մալրոյի, Մօրիաքի եւ Ժան-Փօլ Սարթրի խնդրագիր մը ներկայացուցած են Պոլիվիոյ նախագահին, որպէսզի ազատ արձակէ Ռեժիս Տըպրէ: Ծանօթ է որ երիտասարդ Ֆրանսացին երեսուն տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր:

ԿԱԶԻ եւ ելեկտրականութեան գործադուլի մասին կը խօսուի կրկին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

1916 թուին Թումանեանի նախաձեռնութեամբ տօնուեց Շէյքսփիրի եւ Սերվանտեսի մահուան 300ամեակը: Այդ առթիւ ես պատեհութիւն ունեցայ տեսնելու Թումանեանի գրադարանը: Դա ճոխ ու հաղուագիւտ գրադարան էր: Ես եւ Գասպար Իփէկեանը պէտք է խօսէինք Շէյքսփիրի մասին: Թումանեանն ինձ կանչեց եւ յանձնարարեց պատրաստուել, ես սկզբում վախեցայ եւ ասացի, որ մի ամերիկացի գրող ասում է. «Խօսել Շէյքսփիրի մասին, կը նշանակի մեղրամոմէ ձեռքերով արեւը բռնել»:

— Դատարկ բան է,— ասաց Թումանեանը,— էդ ամերիկացին զալաթ ա արել:

Երբ տօնի օրը ես վերջացրի իմ ասելիքը, Թումանեանն իմ ականջին շշնջաց.

— Տեսա՞ր, որ քո ամերիկացին զալաթ ա արել:

×

Ռուս բանաստեղծ Վալերի Բրիւսովի Թիֆլիս գալը լցրել էր նրան անսահման ուրախութեամբ: Դա բխում էր ոչ միայն անձնական համակրանքից դէպի Բրիւսով բանաստեղծը, այլ առհասարակ նրա անվերապահ համակրանքից դէպի ռուս պոեզիան:

Բրիւսովին նուիրուած պատուոյ երեկոյին նա վերցրեց առաջին խօսքը:

— Հիւսիսից ես եկել, բարով, հազար բարով ես եկել ...

Խօսեց հայերէն եւ այս տոնով:

×

Ես տեսել եմ Թումանեանի արցունքը երկու անգամ, խաղաղ, դանդաղօրէն գլորուող արցունքներ, որ այրում են կոպերը: Ինձ այնպէս էր թւում, որ ահա տապալուել է հսկան, որ ահա դարաւոր կաղնին չի դիմացել ահեղ մի փոթորկի:

Առաջին անգամ ես նրա արցունքը տեսայ Մամբրէ Մատէնճեանի դագաղի մօտ, որտեղ բազմաթիւ մարդկանց հետ կանգնած էին Թումանեանը եւ Դերենիկ Դեմիրճեանը: Երկուսն էլ տժգունել էին: Դերենիկը կռացաւ եւ ականջիս ասաց.

— Յովհաննէսն ու ես հերթի ենք կանգնել:

Դերենիկի հոգում այդ օրն այնպիսի մի վախ էր ընկել, որ ես ինքս վախեցայ նայելով նրա աչքերին:

Ապա դարձայ Թումանեանին: Նա դիտում էր դագաղի վերեւ պլպլացող մոմը եւ արցունքի խոշոր կաթիլներ էին կախուած նրա աչքերից: Արցունքները ջինջ էին, բայց մռայլել էին նրա աչքերի անսահման պայծառութիւնը:

Երբ թափօրը շարժուեց, ես Թումանեանին ասացի Դերենիկի ասածը, նա պատասխանեց.

— Դատարկ բան ա ...

Նա շատ էր զգացուել երիտասարդ եւ տաղանդաւոր Մատէնճեանի մահուամբ:

Երկրորդ անգամ ես նրա արցունքը տեսել եմ իր որդու՝ Արտաւազդի մահուան առթիւ: Երբ լուրը լսեցի, վազեցի Թումանեանի տունը:

Ոչ մի ժամանակ Թումանեանի տան ուրախ, հիւրասէր եւ ցնծուն պատերը այնպէս չէին մռայլուել: Բոլորը լուռ լաց էին լինում: Թումանեանը նստել էր ճաշասեղանի առաջ եւ թափում էր դառն արցունքներ, որոնք որքան լուռ թափուեն, այնքան սրտակեղէք եւ աղիողորմ են դառնում:

Մինչեւ հիմա էլ ես յիշում եմ նրա արցունքները, մեծ բանաստեղծի արցունքի վճիտ կաթիլները, այնպէս վճիտ, ինչպէս գարնանային ցօղը եւ այնպէս այրող, ինչպէս արծաթի հալած կաթիլը:

×

Թումանեանի մայրը եկել էր Թիֆլիս: Մայրը բարձրահասակ, կարմրորակ թշերով մի կին էր, օտարների ներկայութեամբ խօսում է շատ ցածր ձայնով, հազիւ լսելի: Դէմքի քիչ մասն էր երեւում, փաթաթում էր: Թումանեանը մօրը շատ էր յարգում, ինքն էր ընկերանում նրան ճաշի, խօսում էր հետը, բազմաթիւ մարդկանց մասին հարց ու փորձանում եւ, երբեմն, նոր նոր էր իմանում, որ այսինչը կամ այնինչը հին գիւղում արդէն չկան: Այդ մարդու մասին նա անպայման մի բան կը պատմէր, մի փոքրիկ պատմութիւն, որ բնորոշում էր մարդուն, մարդն ամբողջութեամբ պատկերանում էր առաջդ:

Յիշում եմ, որ մայրը գիւղից հետը բերել էր ամէն բան, մեղրից սկսած: Թումանեանն ուզում էր, որ այդ բոլորից անկարգ կերպով լինէր սեղանի վրայ:

Թումանեանը գիտէր մի որեւէ բանի լաւը, գեղեցիկը եւ համեղը, բայց ամենաշատը նա սիրում էր առատը:

Նրա հոգին սիրում էր առատութիւնն ամէնից աւելի:

— Լաւն ա, լաւն ա, բայց քիչ ա, — ասում էր նա, — պէտք ա առատ լինի:

Եւ «առատ» բառը նա արտասանում էր առատութեամբ, կարծես արտասանում էր ամբողջական շնչով, բերանի ամբողջ դատարկութիւնը լցրած:

Նա գիտէր առատութեամբ ուրախանալ, առատութեամբ ծիծաղել: Նրա ժը-պիտը եւ ծիծաղը համապարփակ էին, ինձ թւում էր, որ նրա ժպտին եւ ծիծաղին մասնակցում էր ամբողջ մարմինը: Ժպտալիս՝ միայն շրթունքները եւ աչքերը չէին, որ մասնակցում էին, այլեւ նրա ձեռքերը: Երբ նա բարձրացնում էր սպիտակ ձեռքերը օդի մէջ, այդ ձեռքերը կարծես ժպտում էին:

Մեծ պոետը թախծում էր եւ խորութեամբ:

Ուրախութիւնը եւ տխրութիւնը հոգու թեւերն են: Մեծ բանաստեղծը շարժում էր այդ թեւերը մեծաթռիչ, այդ թեւերի մի ծայրը դիպչում էր խորխորատի յատակը, իսկ միւս ծայրը՝ երկնքի կապոյտին:

Թախծում էր խոր, այնպիսի թախծութիւն, որի մօտ կանգնելիս՝ զգում էիր տխրութեան խոնաւութիւնը, թւում էր, որ ահա կը պատռուի երկինքն ու կը մաղուի տխուր, տխուր անձրեւ քո հոգու վրայ:

Ես այդ խոնաւութեան մօտ կանգնել եմ, երբ Զապէլ Եսայեանը հաղորդում էր Թումանեանին Գրիգոր Զօհրապի մահուան մանրամասները: Նստած երկուսի դիմացը՝ եւ զգացի հարազատ քրոջ եւ հարազատ եղբօր մեծ վիշտը:

Եւ Թումանեանի պոեզիան ուրախութեան եւ թախծի թեւերի ուժգին բախումն է:

×

Երբ առատ, ճոխ ճաշ չէր լինում, Թումանեանն ասում էր.

— Խօրուայ ճաշը համառօտ է:

Եւ Թումանեանի մօտ ճաշերը, այսինքն՝ հիւրերով լցուած ճաշերը, բազմաթիւ էին եւ առատ:

Փողոցներում կրքոտ աչքերով որոնում էր ոեւէ ծանօթի, որ քաշի ու տուն տանի ճաշի: Վատ էր զգում, երբ հիւրեր չէին լինում: Եւ սիրում էր խօսել այդ հիւրերի հետ, որոնք լինում էին զանազան երկրներից եւ ազգութիւններից:

Ի հարկէ, անպայման գրաւոր Թումանեանը ետ կը մնար բանաւոր Թումանեանից: Ե՞րբ գրէր, ե՞րբ աշխատէր, ե՞րբ վերամշակէր, ո՞րտեղ գտնէր այն ոսկեայ լռութիւնը, որն անհրաժեշտ է գեղարուեստական ստեղծագործութեան:

Թումանեանը յաճախ ասում էր.

— Գրել եմ միայն այն ժամանակ, երբ հիւանդ եմ եղել եւ բժիշկներն արգիլել են որեւէ մէկի այցելութիւնը:

Մի օր ասաց.

— Էս «Հազարան բլբլուն» էլ վզիս չոքել է, մի երկար չեմ հիւանդանում, որ մի բան դուրս գայ:

×

Թումանեանն ունէր գրական բարձր զարգացում: Այս զարգացումը հանդէս էր գալիս մանաւանդ նրա թարգմանութիւնների մէջ: Այսպէս, երբ նա ձեռնարկում էր մի որեւէ գրական հանճարի գործը թարգմանել, նրա թարգմանութիւնը մրցում էր բնագրի հետ:

Բանաստեղծ Թումանեանը ունէր նաեւ բարձր կենցաղավարութիւն, նրա խօսքը փափկանկատ էր, նրբազգաց, չափուած (մի մոռանաք, որ նա շատ խօսող մարդ էր եւ դժուար էր այդ բոլորը կիրառել).

Չի լինի մի ոեւէ երիտասարդ գրող, որ դուրս գայ եւ ասի, թէ Թումանեանը ժամանակին իրեն յուսահատեցրել է, բայց ժամանակին եղել են մարդիկ, որոնք բացարձակ ասել են, թէ Թումանեանից բան դուրս չի գայ:

Նա ընդունում էր երիտասարդ գրողներին անսահման գուրգուրանքով:

×

Թումանեանի մասին այս յուշերն իմ անձնական յուշերն են: Մեծ պոետի մասին, եթէ առհասարակ գրուի, ընդգրկելով այն բոլորը, ինչ կարելի է հաւաքել ուրիշներից՝ հատորներ կը կազմի: Բայց ես կարծում եմ, որ այժմ մարդ պիտի գրի առնի իր անձնական յուշերը, նպատակ ունենալով ամբողջացնելու մեծ պոտեի կենսագրութիւնը:

×

Թումանեանի պոեզիան դիմացաւ պրոլետարիատի դիկտատուրայի շրջանում, իսկ անդասակարգ հասարակարգում այս պոեզիան անպայման կը լինի անցեալի ամենավառ աղբիւրներից մէկը: Այս պոեզիայով անցեալն աւելի հեշտ կը լինի ըմբռնել, քան պատմութեան դասագրքերով:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՐԱՆՏԻ ԿԱԶՄԱԾ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ Հոկտեմբեր ամիսը գերման Դաշն. Հանրապետութեան մէջ հիմնական փոփոխութեան մը սկզբնաւորութիւնը կատարուեցաւ:

Վ. Պրանտ, սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչը, Պունտէսքանցլէր ընտրուեցաւ երեսփոխանական ժողովի երկու ձայնի առաւելութեամբ: Այս երեւոյթը սակայն իր նախընթացը ունեցած է: 1949ին Ատընաուրը միայն մէկ ձայնի առաւելութեամբ ընտրուած էր, այն ալ իր քուէն էր: Ռամկավարական խաղ մը, զոր կարելի չէ չընդունիլ:

Իրողութիւն է, որ սոցիալ – դեմոկրատներու երեսփոխանական խմբակցութիւնը միանալով Ազատականներու խմբակցութեան պէտք է 12 ձայնի առաւելութեամբ ընտրէր Վ. Պրանտը, բայց կարգ մը երեսփոխաններ (Ազատական Մէնտէ եւ ուրիշներ), իրենց խմբակցութեան յանձնարարութեան հակառակ, տարբեր քուէտուած են կամ ձեռնպահ մը-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Գնչուին մօտ, հողին մէջ մխրճուած էր լաւ սրուած դաշոյն մը, իր հաւատարիմ եւ միակ ընկերը:

Հեռուներէն կը լսուէին անսուաղ գայլերու ոռնոցները, վախկոտ նապաստակներուն ոստումները՝ մացառներու մէջ, եւ բուերու ողբերը՝ թաւուտներու խորերէն:

Յետին աղմուկ մը՝ գնչուին լարուած ուշադրութիւնը կը գրաւէր:

— Է՛հ... ա՛լ չի գար... կը մրմնջէր ինքն իրեն, եւ միեւնոյն ատեն կը շոյէր իր սեւ ու խռիւ մազերով ծնօտը: Բայց առնելիքը թո՛ղ ըլլայ, եթէ չգայ: Կը յուսամ թէ այդ ապուշ շրջիկ վաճառականը հրահանգս հաղորդած է իրեն: Եւ ինք անպայման դեռ կը յիշէ իմ դանակս, որ օր մը արդէն փորձած եմ իր կոկորդին վրայ: Զաւա՛կս... ես քու վրէժդ լուծած եմ ահա, եւ հիմա վարձատրութիւն մըն ալ պիտի ստանամ ատոր համար: Եւ իմ սանձիս մէջ որսացած եմ նաեւ ուրիշ սարդ մը, այդ իմաստակ կուզիկը, որ այն մանչուկը ինձ յանձնեց, եւ որ անպայման կը մտածէ այժմ թէ այդպէսով տիրացած է ամբողջ դղեակին: Հա՛, հա՛... իմ ձեռքերուս մէջ կը գտնուիս դուն, գարշելի՛ սրիկայ: Դուն պիտի տեսնես, թէ ի՛նչպէս ուզածիս չափ դրամ պիտի քաշեմ քեզմէ...

Ինքնին այսպէս մտածելով, երբեմն երբեմն փայտի չորցած շիւղեր կը նետէր կրակին վրայ:

Վերջապէս լսուեցան մարդկային ոտնաձայներ, որ կը մօտենային եղեւինիին: Սամոլ ոտքերուն տակ ճզմեց փոքրիկ հնոցը, դուրս քաշեց հողէն իր դաշոյնը եւ կռնակը տուաւ ծառի բունին:

Երկչոտութեամբ կը յառաջանար նորեկ անձը, որ ոչինչով կը նմանէր հոն գլտնուող գնչուին: Փոքրակազմ եւ կուզիկ էր: Փիէռն էր անիկա, իշխանը Քոզիաքի:

— Քիչ մը աւելի մօտ, դղեակին դձուձ եւ վատասիրտ պարոն..., ըսաւ գնչուն, որուն կատուի աչքերը անմիջապէս որոշակի ճանչցած էին մօտեցող դիմաստուերը:

Այս խօսքերը լսելով, Փիէռ, որ չէր տեսներ խօսողը, սարսուռ մը զգաց իր մորթին տակ եւ ամբողջ մարմնով սկսաւ դողդողալ:

Մնացորդ կայծով մը մարդը կրակը հրահրեց:

— Բերա՞ծ ես խոստացած դրամդ, վիժո՛ւկ, գարշելի՛ թզուկ... գոչեց գնչուն:

— Բայց արեւելքի իմ սիրելի բարեկամս, միթէ կրնա՞ս ապահովել ինձ, թէ դուն յարգած ես խոստումդ: Ո՞ւր պահած ես տղան: Դրա՞ծ ես զայն այնպիսի ապահով տեղ մը, ուրկէ չկարենայ դուրս գալ ամբողջ իր կեանքին մէջ, հարցուց Փիէռ:

— Ես ծախեցի զայն Թուրքերուն: Անոնց մօտ՝ Եէնիչէրի մը պիտի ըլլայ անիկա եւ երբեք պիտի չտեսնես զինքը այլեւս, բացի այն պարագայէն, որ Թուրքերուն դէմ կռուելու երթաս: Բայց այն պարագային ալ, ան կրնայ, առանց դիտնալու, ջախջախել քու այդ տգեղ գլուխդ, դղեակին տէր ու տիրական բարեկամս: Քու պատճառաւդ կռիւ ալ ունեցայ ընկերներուս հետ եւ իմ գեղեցիկ նժոյգս անկենդան մնաց ճամբու եզերքին: Իսկ դուն կը համարձակիս հարցնել ինծի, թէ արդեօք պարկեշտութեամբ շահա՞ծ եմ ինծի տալիք դրամդ: Աւելիո՛վը, բարեկա՛մս, աւելիո՛վը: Պէտք է որ ինծի տաս հիմա ինչ որ խոստացած ես, եւ՝ յաւելեալ՝ ինչ որ աւելորդ ունիս քու վրադ եւ ինչ որ ունիս տակաւին տանդ մէջ, իմ շա՛տ սիրելի բարեկամս:

Փիէռ յանձնեց դրամը. գնչուն անմիջապէս դրպանեց զայն:

— Հիմա գոհ ըլլալու ես դուն, ազնուական ցեղի փոքրիկ կուզիկ, ըսաւ Սամոլ, չարութեան ժպիտով մը: Պէտք է որ գոհ ըլլաս գիտնալով, որ այնքան հեռուները, ամենախոր անկիւնները Թուրքիոյ, ունիս ազգականական կապեր, նոյնիսկ Եէնիչէրիներ, կրթուած եւ դաստիարակուած Մուհամմէտական շրջանակներու մէջ: Կրնաս հպարտ զգալ դուն քեզի:

— Մի մոռնար, խարդա՛խ, թէ դուն ո՛վ ես, եւ ես՝ ո՛վ, ըսաւ Փիէռ, յանկարծ բարկանալով որ գնչուի կտոր մը կը ծաղրէր զինքը:

— Ո՛վ ես դուն... բացագանչեց Սամոլ սաստիկ խնդալով: Ըսեմ քեզի թէ ո՛վ ես. դալուկ տերեւ մըն ես դուն՝ ճիւղին կապուած: Կը բաւէ որ փչեմ՝ ու կը կորսուիս: Իմ մէկ բառս բաւական կ՝ըլլայ, որ կախաղանէն կախուած գտնես ինքզինքդ: Կը հասկնա՞ս: Դուն ալ, ինծի պէս, բաւականին հասունցած ես կախուելու համար: Եւ կամ կը բաւէ, որ ձեռքերս դնեմ կոկորդիդ շուրջ եւ աչքերդ դուրս թափին: Բաւական է խօսեցանք: Տո՛ւր հիմա ինծի ինչ որ ունիս վրադ. եթէ քու յօժար կամքովդ չտաս, պիտի տաս ուրեմն բռնութեան ներքեւ: Ուրիշ անգամ մը ես ինքս կրնամ գալ դըղեակդ, երբ ամէն մարդ սկսած ըլլայ չլիշել զիս:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(21 – Շար.)

ՓԵՏՐՈՎ ՄԱՐԻ

Ֆ. ՊԱՌ

ՐՈՄԱՆ

ԺԱՎԱ ԿԱՅԱՐԱՆ

Ոչ ոք կարող էր ասել, թե ինչ էր մտածում Մարին, երբ ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում ընթրիքին։ Նա ուսերը թոթվեց, ինչպես միշտ անում էր, երբ չէր ուզում պատասխանել, և ասաց, որ ամեն ինչ իրեն համար միանգամայն անտարբեր է։ Ամուսինը նրան ասաց, որ ինքը ուզում է ձուկ ուտել, և Մարին գնաց խոհանոց։ Նա ձուկ էր պատրաստում, ինչպես միշտ, առանց որևէ ուրախության, առանց որևէ ցանկության։ Ամուսինը ներս մտավ խոհանոց և ասաց, որ ինքը հրավիրել է ընթրիքի իր ընկերոջը՝ Ժակ Ռոմանին, որ Մարին ոչ մի կերպ չի ցանկանում տեսնել։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է պատճառը, որ նա այդպես է վարվում, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի պատճառ չունի, որ ինքը ոչ մի բան չունի ասելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում ուտել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի ուզելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում խմել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի խմելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում հագնել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի հագնելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում անել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի անելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում կարդալ, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի կարդալու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում գրել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի գրելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում լսել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի լսելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում տեսնել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի տեսնելու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում զգալ, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի զգալու։ Ամուսինը նրան հարցրեց, թե ինչ է ուզում լինել, և Մարին պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի բան չունի լին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սասունի եւ Մեծատուրեան ընտանիք – ները հոգեհանդիստ կատարել կուտան ի – րենց կնոջ, մօր եւ քրոջ՝

ԼԻՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի – րակի, Նոյեմբեր 16ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

×

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յուլինէ կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փա – րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

(Բնիկ Ամասիացի)

մահուան տասներորդ տարեդարձին առ – թիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տիկին Սիմոն Քիւչիւքեան – Քէչիչեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին

ՋԱԻԻՆ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մեհրան Պալեան եւ զա – ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա – ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկե – ղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մարիամ Տնկոյեան եւ զաւակ – ները՝ Տէր եւ Տիկին Տէր – Ղազարեան եւ զաւակները և Պ. Վահրամ Տնկոյեան եւզա – ւակը, ինչպէս նաև ընտանեկան բոլոր պա – րագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի – րենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ԳԵՂԱՄ ՏՆԿՈՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան (Լիոն), Ց. Ուզունեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Բարգէն Ուզունեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարա – գանները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրնե – րով, հեռագիրով, նամակով եւ մամու – լով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, զոքանչ մօր, կեսուր մօր, մեծ մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, 90 տարեկան :

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

Կազ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, ծա – նօթ ճաշարանին մէջ : Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն չաբաթ մը ա – ռաջ տոմսակները ապահովել վարչու – թեան անդամուհիներու մօտ :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի Քաղաքապետարանը :

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

(Հայերէն)

եւ ԺԻՐԱՑՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

(Ֆրանսերէն)

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քէօպլի սրահին մէջ (51 Րիւ Կոթիենեան) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79ամեակին առթիւ ընկերա – համակրական խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ տօնակատարութե – ան ամիջապէս ետք.

Մասնակցութիւն ծախքերուն 20 ֆր.

CHATEAU DES FLEURS

(Bd. Michelet — Marseille - 9e)

Տեղերը ապահովել հետեւեալ ընկեր – ներուն մօտ :

Keledjian, Tabac Calumet Canebière
Keusseyan, Rue Bernard du Bois
Baghdassarian, Rue Francis de Pressensé
Nor Séround, de 19 à 21 heures
26, Rue des Convalescents
O. Djarayan, 2, Place de la Corderie
Saint-Loup, Kinossian,
Bd. des Grands Pins
St. Jérôme, Hovsepian
51, Bd. des Grands Pins
Haroutiunian, 3, Bd. Ararat
Beaumont, Ghazarian, Bd. Vauquois
H. Der–Vartanian, Bd. Beaumont
H. Dolbachian, Bd. Beaumont
Sarkissian, 21 Rue Michel
Bd. Oddo, Arzoumanian
6, Av. Picardie
M. Soukiassian, 9, Bd. Belliarde
Ste Marguerite, V. Mouradian
(Camp. Ripert)
St. Antoine, A. Chidoyan
(Camp. Marchette)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսում – նասիրաց Խնջոյքը Դեկտեմբեր 7ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կազ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնար – կը՝ Նոյեմբեր 30ին : Մանրամասնութիւն – ները յաջորդով :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահան – դէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շա – բաթ դիշեր մինչեւ լոյս, Օթել Սէլանտի – ի չքեղ սրահներուն մէջ :

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանու – թեան տոմսերը : Արժէքաւոր չատ մը լո – երու կարգին, կան երկու տոմսակներ ո – րոնք իրաւունք կուտան չհողներուն ձրի երթուղարձ կատարել Հայաստան :

×

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 8ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սերեոժա Ղարագէօզեան, ծնած 1923ին Ղարաքիլիսա, (ներկայիս Կիրովական) : 1942ին մեկնած է Ճակատ : Այդ թուակա – նէն ասդին ծնողքը ոչ մէկ լուր ունի :

Մայրը՝ Մարիամ Գրիգորի Ղարագէօզ – եան, Հայրը՝ Մուշեղ Աւետիքի Ղարա – գէօզեան, եղբայրները Սաչա եւ Սերժիկ, քոյրերը՝ Սուսաննա եւ Օֆելիա (Ալ – թուն) :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել Մարսէյլի Կազ. Խաչի վար – չութեան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին CLUB, 53, Rue Grignan

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՒՈՑԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ՝ եւ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պա – րեր, դաշնակ, լուսանկարներու ցուցադրութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15 ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցին.— ՕՐ– ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (*երգ*)

Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble

COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ՅՕԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Ցայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՃՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ

(երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐ ԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում – բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե – ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Րիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ

Կիրակի, Յունուար 18ին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեքշաբթի, 18 Նոյեմբեր, ժամը 20·30ին
au CINEMA LE « DAUPHIN »
65 bis, Rue Lafayette, Paris (9e)
Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին՝

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Երեք դունաւոր ֆիլմեր կարճ :

1.— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿԸ, 2.— ՀԱՄԱՍՏԱՆՆ ԱՅՍՕՐ, 3.— ԵՐԳ ԹԵԻԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

Յրդ ֆիլմը կը ներկայացնէ Թաթուլ Ալ – թունեանի խումբին այցելութիւնը Լիբա – նան եւ Եգիպտոս :

Բ. ԲԱԺԻՆ.— ԷՐԵՐՈՒՆԻ – ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ մասնա – ւոր պատրաստուած դունաւոր ֆիլմը :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Ց. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւա – քատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միու – թեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժա – մը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը — 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւով ինչ որ ալ ըլլայ մեծա – մասնութիւն պիտի նկատուի :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միու – թեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամնե – րը եւ ոչ – անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 16ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, հայրենակից Մխրիճեան Շերվանեանի բնակարանը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Հասցէ.— 65 վ.ուա տի – սի, Մալաքօֆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 14 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11663 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.663

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՍՈՒՆԱՅԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Այս «պատմական» այցելութեան առթիւ, «Լը Մոնտ» յօդուած մը հրատարակած է առջի իրիկուն, ուր երկարօրէն կը ծանրանայ Թուքեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին, 1920էն ի վեր: «Մոնտ»ի աշխատակիցը կը շեշտէ ի մէջ այլոց — « Խորհրդ. Ռուսիոյ հանդէպ Թուրքիոյ տածած բարեկամութիւնը հիմնաքարը կը կազմէ իր միջազգային քաղաքական յարաբերութիւններուն », դիտել կուտար Աթաթիւրք խորհրդային դեսպան Մ. Արալովի, որ պաշտօնի գլուխ մնացած է Անգարայի մէջ 1922 – 1923 : Եւ Թուրք հանրապետութեան հիմնադիրը կ'աւելցնէր – «Երկու երկիրները չեն կրնար բաժնուիլ իրարմէ. ասիկա իմ անդրդուելի համոզումս է, զոր ժառանգ կը թողում ապագայ սերունդներուն »: Աթաթիւրք կը յիշէր անշուշտ, որ Լենին զօրավիգ կեցած էր իր ազգային ազատագրութեան պայքարին: Խորհ. Միութեան նկատմամբ ի յայտ եկած բարեկամութիւնը պիտի շարունակուէր մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմ, եւ պիտի դառնար գլխաւոր հիմնաքարերէն մէկը Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան :

Արդէն 1920ին Մոսկուա ճանչցաւ Անգարայի մէջ Աթաթիւրքի կողմէ հաստատուած «Ազգային մեծ համախմբումի կառավարութիւնը», եւ այս առթիւ իր երկու «արտաքին նախարարութեան ժողովուրդներու կոմիսարները» զրկեց Անգարա :

Թուրքիոյ վարչապետ Իսմէթ Ինոնիւի Ռուսիա այցելութիւնը 1932ին, երեք արտաքին նախարարներու յաջորդական այցելութիւնները 1920ին, 1937ին եւ 1939ին, ինչպէս նաեւ «Թուրք – խորհրդային բարեկամութեան» դաշնագրին ստորագրումը 1921ին եւ «բարեկամութեան ու ոչ – յարձակման » համաձայնագրին կընքումը 1925ին, Թոյլ պիտի տար Թուրքիոյ, խորհրդային օժանդակութեամբ, շինելու բազմաթիւ գործարաններ : Այսուհանդերձ, Աթաթիւրքի «անդրդուելի համոզումը», որուն հետեւեցան անոր յաջորդները, պիտի ցնցուէր խիստ կերպով, երբ Խորհրդային Միութիւնն ու Գերմանիա պիտի բարեկամանային : Թուրքիա բանակցութեան նիւթ պիտի դառնար Ռիպենթրոփի եւ Մոլոթովի խօսակցութեան ընթացքին 1940ին՝ պատերազմի առթիւ գրաւուած հողերու բաժանման կապակցութեամբ : Նոյնիսկ յետագային պատերազմի աւարտին, խորհրդային կառավարութիւնը Անգարայէն պիտի պահանջէր խորհրդային կայաններու հաստատումը նեղուցներու վրայ եւ բարեփոխումը երկու երկիրներու սահմանագծին՝ Խորհ. Միութեան վերադարձնելով Կարսի եւ Արտահանի շրջաններ:

Այս պահանջները պատճառ դարձան, որ Թուրքիա յարի Արեւմուտքի՝ ընդունելով «Թրումընի վարդապետութիւնը 1947ին, ապա՝ մաս կազմելով 1952ին Ատլանտեան Ուխտին: Համոզուելով, որ «Թուրքիոյ բարեկամներուն թշնամիները՝ թշնամիներն են նաեւ անոր », Թուրք դեկավարները անվերապահ հաւատարմութիւն մը ցոյց տուին Ատլանտան Դաշնակցութեան հանդէպ : Խորհրդային պահանջներու հրաժարումը Սթալինի մահէն ետք, չհամոզեց Թուրք կառավարութիւնը, թէ ժամանակը եկած էր բարեփոխելու իր քաղաքականութիւնը Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Նոյնիսկ այդ թուականներուն էր, որ Մ. Նահանգները հաստատեցին ռատարի կարեւոր ցանց մը եւ զինուորական կայաններ Անատոլուի մէջ: Այսուհանդերձ, Թուրք – խորհրդային յարաբերութիւնները բարելաւուեցան, երբ Քուպայի տագնապէն ետք վերջ դտաւ լարուած կացութիւնը երկու ճակատներու միջեւ :

Ներկայիս ամէնէն մեծ ծրագիրը զոր Ռուսերը պիտի իրագործեն Իսքէնտէրունի ճարտարարուեստական մեծ հաստատութեան մը կառուցումն է : Ասիկա պիտի արժէ 263 միլիոն տոլար : Ասկէ զատ Ռուսերը քարիւղի զտարան մը պիտի շինեն եւ զանազան ուրիշ գործատուներ: Յարդ մեծ ձախողութիւն մը կը նկատուի այն իրողութիւնը որ Թուրք Խորհրդարանը չվաւերացուց 1964ին ստորագրուած մշակութային համաձայնագիրը : Պատճառն այն է , ըստ «Մոնտ»ի, որ Թուրքերը միշտ վերապահ կը մնան ռուսին հանդէպ ...

Այսպէս Թուրքիա կը շարունակէ իր սիրաբանութիւնները, օր մը՝ աջ, օր մը՝ ձախ, եւ աշխարհ կը շարունակէ երես տալ իրեն :

ԻՍՐԱՅԷԼ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԻ

Իսրայէլի կառավարութիւնը խիստ ազդարարութիւն ըրաւ Լիբանանի, յայտնելով թէ ինքզինքը ազատ կը նկատէ Ֆեստայաններ հետապնդելու հոն, ո՛ւր կը գտնուին: Իսրայէլի այս կարծրացումը արդիւնք է Գահիրէի համաձայնութեան , որու հետեւանքով կը կարծուի թէ Լիբանանի հարաւային շրջանը կրնայ ուղղակի Պաղեստինցիներու հակակշռին ենթարկուիլ :

× Արաբական վեհաժողովը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր քսանին, Ռապաթ : Արդէն արաբական լիկան աշխատանքի ձեռնարկած է այդ ուղղութեամբ եւ Ալ – Ահրամ կը գրէ թէ երեք – չորս եգիպտացի կարեւոր անձնաւորութիւններ Մոսկուա պիտի երթան գալ շաբթու: Բոլոր ճակատներու վրայ քարոզչական աշխատանքը սկսած են :

× Ոչ մէկ լուծում կը գտնուի ցարդ լիբանանեան կառավարական տագնապին: Քարամէ դեռ չէ կրցած գահլիճ մը կազմել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽ արհեստակցական կազմակերպութիւններու օրգանը՝ «Փրաս» 17 հազար նոր Ֆրանքի տուգանք ստացաւ խաչբառի մը պատճառով: Խաչբառին մէջ կը հարցուէր՝ «Չեխոսլովաք հերոսի մը անունը»: Պատասխանը «Փալաք» էր: Այս վերջինը բողոքած էր խորհրդային ուժերու մուտքին դէմ ինքզինք այրելով հրապարակաւ : Միւս կողմէ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ մաքրագործումներ պիտի կատարուին դիւանագիտական անձնակազմին մէջ ի մօտոյ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա հաստատուած խորհրդային ուժերու ընդհանուր հրամանատարը՝ մառեշալ Կոչեվոյ Մոսկուա կանչուեցաւ ուրիշ պաշտօնի մը գլուխ անցնելու համար : Արեւելեան Գերմանիա եկած էր 1965ին :

ԿԱԶԻ եւ ելեկտրականութեան 24 ժամուան գործադուլ որոշեց ՍԷ ԺԷ Թէն Նոյեմբեր 19ի համար: Հոսանքը պիտի կտրի բազմաթիւ անգամներ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կառքերու կայքը վճարովի պիտի ըլլայ 1970ին :

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ, Հնդկաստանի վարչապետը արտաքսուեցաւ իր կուսակցութենէն անկարգապահութեան համար :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Սէնթ – Էթիէն 2ի դէմ 1 կէտով պարտուեցաւ Վարշաւայի Լեժիայէն, Ֆութպոլի Եւրոպայի բաժակի 8րդ ֆինալի մրցումին :

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐԻ երկար արձակուրդին առթիւ, կառքերու արկածներու թիւն ալ երկարած է : 207 մեռեալ, 2085 վիրաւոր (469՝ ծանր), այս է տխուր պատկերը չորս օրուան արձակուրդի :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ շարժանկարի եւ պատկերասփիւռի արհեստակցական միութիւնը ցուցական ձեւով մը պարգեւատրեց շարժանկար մը, որ կառավարութեան հրահանգով ամիսէ մը ի վեր արգիլուած էր ցուցադրել : Ֆիլմին անունն է՝ « Իմ բոլոր բարի ազգակիցներս» : Նիւթը՝ գաղափարապաշտ համայնավարներու յուսաբեկումը եւ յուսախաբութիւնը: Ամիսներէ ի վեր մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէր երկրին բոլոր շարժանկարի սրահներուն մէջ :

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ կղզիներու նախագահ վերընտրուած է Ֆերտինան Մարկոս :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ 1970ին զինուորին օրականը պիտի կրկնապատկուի (պիտի հասնի մէկ Ֆրանքի):

ՍՈԼԻԷՆԻՑԻՆ որ արտաքսուեցաւ Գրողներու Միութենէն յայտարարեց թէ իրեն համար ճշմարտութիւնը այնքան կարեւոր բան մըն է որ պատրաստ է իր կեանքը տալու անոր համար : Իր ընկերներուն ալ ըսած է՝ «վնաս չունի ,ինծի դէմ քուէարկեցէ՛ք, բայց գրականութեան պատմութիւնը պիտի յիշէ այս նիստը » :

ՃԻՆԱ ԼՈԼՈՊՐԻՃԻՏԱ հաստատեց թէ պիտի ամուսնանայ ամերիկացիի մը՝ Ժորժ Քաուֆմանիհետ :1968ին բաժնուած էր իր եուկոսլաւ ամուսինէն ,որմէ մանչմը ունի: Զուիցերահպատակութիւն ուզած է, որպէսզի կարենայ ամուսնալուծուիլ : Կունթըր Զաքս ալ կրկին կ'ամուսնանայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՕՐՈՎ

—o—

Բոլոր անոնք, որոնք պատկերասփիւռին կ'ապաւինին քաղելու համար օրուան լուրերը, հետաքրքրական յայտնութիւններ կատարեցին անշուշտ այս օրերուն : Օրինակ այն թէ՝ նախագահ Ժորժ Փոմփիտու ոմանց կողմէ կը նկատուի «հակատրկոլ մը», որ ուրիշներ հրապարակային մերկութիւնը կը նկատեն առողջ կեցուածք մը եւ, վերջապէս, ուսանողներ կրկին գործադուլ կ'ընեն Ֆրանսայի մէջ:

Պետական պատկերասփիւռի նոր դեկավարութիւնը , որ պաշտօնի գլուխ անցաւ հազիւ շաբաթ մը առաջ, առանց ժամանակ կորսնցնելու հանդէս բերաւ նորութիւն մը՝ հակաճառութիւնը :

Պատկերասփիւռի զոյգ կայաններու բարեփոխութիւնը դեռ ամբողջական չէ : Երկու կայաններու նոր տնօրէններն ալ յայտարարած են, թէ ամէն ինչ կարգի պիտի ըլլայ Նոյեմբեր 24ին: Այսուհանդերձ, շաբթուան մը մէջ տարբերութիւնը ցայտուն է :

Այսպէս՝ Քանատայի վարչապետը՝ Փիէր Էլիոթ Թրիւտօ ձաշկեց Ֆրանսայի ձգտումը միջամուխ ըլլալու Քեպէքի , կամ ինչպէս ինք ըսաւ՝ «Քանատայի ներքին գործերուն » : Վարչապետը այս առթիւ հարց դրաւ , թէ Ֆրանսացիները պիտի ուզէի՞ն արդեօք, որ ինք գրգռութիւններ սերմանէր Պրըթանեի մէջ :

Քանատացիները դիտել կուտան, թէ առանց բարեփոխութեան, Թրիւտօ երբեք հարցաքննուած պիտի չըլլար Ֆրանսական պատկերասփիւռին կողմէ :

Անցեալ Հինգշաբթի, այսինքն նոր տնօրէնութեան հաստատուելէն երեք օր ետք միայն , Լուի Վալոն, որ կոլիստ երեսփոխան է, հրաւիրուեցաւ պատկերասփիւռին առջեւ խօսելու : Բնականաբար, կրկին յարձակեցաւ Փոնփիտուի վրայ :

Վալոնի բացայայտ քննադատութիւնները պատկերասփիւռէն ջղագրգռեցին բոլոր անոնք, որոնք վարժուած չէին հակակառավարական արտայայտութիւններ լսել հեռատեսիլէն, որ կը նկատուի կառավարութեան «բեմը» երկար ատենէ ի վեր: Կոլիստ շրջանակներէն բողոքի հեռաձայններ եղան իշխանութեանց մօտ՝ ներկայացուած յայտագրին համար :

« Չհաւատացին, ըսաւ պատասխանատուներէն մէկը, երբ ըսի իրենց, թէ այժրմ ոչ մէկ հակակշիռ ունինք անոնց վրայ »:

Միայն կոլիստները չեն, որ պատասխանատու են Ֆրանսական պատկերասփիւռին դժխեմ դիմագիծին համար : Ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը կ'ընդունին , որ երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին, կայանները խիստ հսկողութեան ենթակայ էին :

Սակայն Փոնփիտու խոստացած էր վերջ տալ գրաքննութեան : Շապան Տէլմաս, իր կարգին , յայտարարեց, թէ պէտք է յարդել «խաղին օրէնքները », եւ խոստացաւ հաստատել «ազատ եւ ժողովրդավար» սկզբունքներու կիրարկումը ձայն – պատկերասփիւռի մէջ :

Ժողովրդականութիւն չվայելող Միջնախարարական հաղորդումներու կապի մարմինը վերջնապէս ջնջուեցաւ : Յարգուած լրագրող մը՝ Փիէր Տէկրօփ տնօրէն նշանակուեցաւ Ա. կայանի, իսկ Բ. կայանի պատասխանատուութիւնը յանձնուեցաւ Ժագրլին Պօտրիէի: Այս վերջինը, որ առաջինին բաղդատմամբ նուազ ձախ է եւ իր տեսակէտներով մօտ՝ կոլիստներուն, նշանակուեցաւ գոհացում տալու համար ծայրայեղ կոլիստ շրջանակներուն :

Անմիջապէս պաշտօնի կոչուեցան լրագրողներ ձախակողմեան «Նուվէլ Օպսերվաթէօր»էն եւ «Էքսփրէս»էն, ինչպէս նաեւ «Էօրօփ – 1» եւ Լիւքսէնպուրկ ձայնասփիւռի կայաններէն : Անժողովրդականութիւն վայլող կարգ մը դէմքեր , որոնք գրաքննութեան ներկայացուցիչներն էին պատկերասփիւռի մէջ, երկրորդական պաշտօններ ստացան գաւառներու մէջ :

Միւս կողմէ, Մայիսեան դէպքերուն առիթով գործէ հեռացուած լրագրողներ վերստին հրաւիրուեցան գործի :

Ամէնէն մեծ փոփոխութիւնը բնականաբար նշմարելի է Ա. կայանին վրայ: Պատկերասփիւռի լրագրողները հարցապընդեցին գործադուլի դիմած բժշկութեան ուսանողները եւ ոչ թէ՝ փողոցէն անցնող պատահական երիտասարդները : Մայիսեան դէպքերու օրերուն գործադուլ կատարողները քիչ անգամ հարցաքննուած էին :

Ուսանող մը իր խօսքերը սկսաւ ըսելով՝ « ահա թէ ինչի մէջ կը կայանայ լուսաւորութեան նախարարին սխալը» եւ բացատրեց իր տեսակէտները այնպիսի լեզուով մը, որ ամիսներ առաջ պատճառ կրնար դառնալ պատկերասփիւռի տնօրէնի մը գործէ վտարումին :

Նորութիւն մը եւս պատկերասփիւռը դիտողներուն համար : Վատիմ, որ ծանօթ բեմադիր մըն է , պաշտպանեց մերկութեան առաքինութիւնները, մինչ տեղեկատուութեան նախկին նախարարը՝ Ալէն Փէյրֆիթ ջատագովեց սեռային ժուժկալութիւնը :

Այս բոլորը կը նկատուին ազատականութեան մուտքը՝ պատկերասփիւռէն :

Թ. Ա. Թ.

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

(ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ա.

Միսաք Թորլաքեանի դէմքը իր հասարակական կեանքէն դուրս, կը յայտնուի իր պատանեկան թուականէն սկսեալ :

Զաւակն էր հինաւուրց հայ լեռնական փառքերուն, ուր՝ կլիման տարուան ազդեցիկ եղանակներու քմահաճոյքին, կը տաշէր երիտասարդին մարմինը, միտքն ու հոգին: Սարերու ու բլուրներու շրջապատը, իր նոր աչքերուն եղած էին պարիսպներու վիթխարի հմայքը. որուն լանջին տակ, երախայի իր ոտքերը, մագլցելու դաս կ'առնէին :

Կիւշանա գիւղը, իր կարգին նահապետական հրապոյր մ'ունէր, հոն՝ երկինքը կ'իջնէր սարերու գագաթը. բոլորելով աւանդ իր կապոյտ երթիքով :

Այդ էր Միսաքի աշխարհը, այդ շրջապատն էր իր հոգեկան բաւարարութիւնը զոր՝ ինքը կը կանչէր, դեռ նոր պատանի. ուխտի հաւատքով :

Կը սիրէր հայրենի օճախը, իր տունը, շինուած բարձրունքի վրայ : Հոն, շարունակ եռուզեռ մը կար. դէմքեր խրոխտ, պեխաւոր ու արծուաքիթ : Այդ դէմքերու ժպիտը հազուագիւտ էր, սակայն՝ անոնք ունէին ընտանեկան դրոշ մը, որքան իր սրտի մօտիկ, նոյնքան իր հետաքրքրութիւնը քրքրող: Իր հայրենի բարբառը, իրենց առնական բերնին մէջ կը հնչէր, ինչպէս ապառաժէն գլորուող ջրան շաչիւնը: Իսկ՝ իր մօրը խօսքը, երգն ու քրքիջը, իր երախայի մտքին տըւած էին երազային մեղեդիներու յանկերգը : Իր ամենասիրելին պապն էր, տան թոնիրի մօտ, կը սիրէր նստիլ իր մեծ հօր ծունկերու վրայ, ու լսել շարունակաբար՝ պատմութիւնները քաջերու, կամ, հէքեաթներու, որոնք միշտ չարին պատիժովը կը վերջանային: Այս մթնոլորտին մէջ, երախան՝ իր հոգեկան կրկէսը կը մեծցնէ, իր երեւայայական մտքի թըռիչքը, ինքնաբերաբար հայրենասիրական ծաւալ մը կ'առնէր : Ուր կը լսէր հրազէնի ձայնը, արդէն ինքը հոն, կը դիտէր երկու սօսիները, որոնք՝ պարպած էին իրենց հաշիւը: Ինքն ալ պէտք էր ունենար իր հրացանը, կամ ատրճանակը, որ՝ զգետնէր այն տաճիկ տղան, որուն ծեծերը դեռ իր կողը կը ցաւցնէին: Այլեւս, ան պէտք է ինքզինքը պաշտպանէր: Իր շուրջը կը լսէր միշտ չար դիտումով խօսքեր, չէր հանդուրժեր անիրաւութեանը :

Իրիկունները, իր պառկած սենեակին մէջ, հօրը շուրջ, մարդիք կը հաւաքուէին:

Ճրագի լոյսի տակ անոնց ստուերները այլանդակ, պատին վրայ կը խաղային : Մինչ՝ ծխախոտի մուխը կը բարձրանար, ուրուականացնելու այդ մարդկանց շարժուձեւը: Ի՞նչ կը խօսէին անոնք : Ինչո՞ւ միշտ իր հօրը շուրջ կուգային խորհուրդ ուզելու, կամ հետը հաղորդակցուելու :

1894 – 1896ի շրջանն էր, այդ հաւաքոյթները դառձած էին հիմա աւելի ըստէպ, աւելի տաք ու ջղային մթնոլորտի մէջ: Միսակ սկսած էր, արդէն, որոշ բաներու մասին դաղափար կազմել : Խօսակցութեանց մէջ, միշտ տաճիկը կամ քիւրտը, թունաւոր արտայայտութիւն մ'ունէին մարդկանց բերնին մէջ: Ահ ու սարսափի հարց կը ծեծուէր: Հիմա, իր հօրը բարեկամները, երբ գիշերով տուն դային, իրենց շուրջազգեստներու վրայ խաչաձեւ փամփուշտներու զօտի կար, ատրճանակն ու հրացանը անպակաս :

Խօսակցութիւնները ու վէճը կը վերջանային, շատ ուշ ժամանակ : Հիւրերը կը մեկնէին երկ – երկու : Երբեմն առտուան մթնշաղին, հեռուն՝ կը լսուէր հրացանաձգութիւնը :

Միսաքի գիւղը՝ Կիւշանա, ունէր իր սահմանակից հարեւանները, ուր՝ տաճիկը, լազը, քիւրտը, յոյնը՝ կը բերէին իրենց տոհմային ազդեցութիւնը :

Արդէն Միսաք կը ճանչնար անոնց ապրելակերպը, աւանդական նիստ ու կացով, չէր շփոթեր անոնց լեզուի դարձուածքներու ելեւէջը, դիտէր կամ կը կռահէր անոնց դիտումները, ու տարօրինակ հոգեբանութեամբ կը զգար անոնց ատելութիւնը կամ նենգամտութիւնը Հայուն հանդէպ :

Օր մը հօրը դիմեց որ իրեն ատրճանակ մը տայ : Հայրը տատանեցաւ, բայց զգած զաւկին խառնուածքը : Երբ, Ռուսաստանէն, հօրեղբայրը հասաւ, բերաւ իրեն չյուսացած նուէրը : Միսաք երջանիկ, նշանառութեան դասեր առաւ : Պահեց իր գոգին մէջ այդ իրը որ իր պատանեկութեան գանձն էր: Ան կը շոյէր, կը մաքրէր, կը համբուրէր. գիշերը բարձին տակ դրած՝ իր երազներուն շարժառիթը կուտար: Գինովցած վառօդի հոտէն, ան կը մարզէր իր մատները շուտափոյթ զէնքը բռնելու ու կրակելու :

Այսպէս սկսաւ Միսաքի հոգեկան մկըրտութիւնը: Պէտք էր խառնուէր ինքնապաշտպանութեան վառօդի կայծը, իր շնչած սարերու սքանչելի օդին :

Որքա՞ն դէշութիւններ էին ըրեր. Տաճիկները, Լազերը, Քիւրտերը, հապա՞ գիւղին թուրք անգութ աղաները: Աստուած միայն գիտէր :

Ինչո՞ւ ինքը, դեռ փոքր հասակին չկապէր կապարը իր կրծքին ու հպարտ ման չգար գիւղի հրապարակին, ուր՝ տաճիկ լաճերը միշտ իրեն ծաղր կ'ընէին :

Ո՞վ գրել կամ կարդալ գիտէր: Փամփուշտն էր իր հրչածայրը սողալու՝ զէնքին մէջ: Սարն էր իր մատեանը, պրպըտելու թաքստոցները, դիրք բռնելու զինավարժութեան կամ կռուի խաղեր ընելու :

Գիւղին ապրուստի կեանքը դժուար էր: Շատեր կը գաղթէին Ռուսաստան, Կովկասի քաղաքներու անունները, Պաթում, Սոխում, Սօչի, Կրասնօտար խօսակցութեանց սովորական հոլովումն էր :

Երիտասարդներու խմբակներ կը մեկնէին, ոմանք, հարստանալու, ոմանք ալ շրջան մը անհետանալու պատրուակով :

Այն ժամանակուան Տրապիզոն նահանգի հայ բնակչութեան թիւն էր 120·000, որոնց կէսը՝ մահմետականացած: Տրապիզոն՝ իր կարեւոր նաւահանգիստի դիրքով, կը վայելէր առեւտրական կանոնաւոր գործունէութիւն :

Գլխաւորապէս՝ երկրին առաքումներն էին ծխախոտն ու կաղինը :

Կաղինը՝ Կիւշանա գիւղի խեղճ ապրուստի բերքն էր: Ընդհանրապէս գիւղացութիւնը կը վարձատրուէր, քաղաքացիներու նշանակած սակի գինով : Վաշխարուներու խմբակը՝ որոնց խաբեբայութիւնը ծանօթ էր, խոստումներով կ'օգտագործէր, գիւղացու միամտութիւնը կամ թուլութիւնը :

Սովորական բան էր որ լեռը գացողին փամփուշտը վրիպէր թշնամիի մը դէմ մահու ու կենաց խնդրով: Ան՝ պատրաստ էր սպաննելու, տիրանալու հագուստին ու զէնքին սիրուն ժամացոյցին Հայուն : Չէ որ ան ունէր ամէնէն լաւը, ամէն տեսակէտով: Գոհանա՞լ նստելով տունը ծալապատիկ, դիտե՞լ խորերը կաղնէ ծառերու ու սարերը անմատչելի, որոնք կուտային, հազիւ նիւթական լուման խաշնարածի մը կեանքը ապահովելու :

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈՆ ՈՒՐ ԳՐԱԳԷՏԻՆ Կ'ԱՐԳԻԼՈՒԻ՝ ԳՐԵԼ

Ինչպէս գրած էինք, Ալեքսանդր Սոլիէնիցին, որ 51 տարեկան է եւ իրաւամբ կը նկատուի խորհրդային մեծագոյն գրագէտներէն մէկը, արտաքսուեցաւ խորհրդային գրողներու միութենէն: Նոպէլեան մրցանակի թեկնածուին միակ «մեղքը» եղած էր այն, որ չէր ուզած հետեւիլ կուսակցութեան «գիծին»:

Կը նշանակէ, թէ այսուհետեւ իրաւունք պիտի չունենայ ոչ մէկ գործ հրատարակելու Ռուսիոյ մէջ: Արդէն չորս տարիէ ի վեր իրմէ ոչ մէկ հատոր լոյս տեսած էր: Ասկէ զատ, դժուարութիւններ պիտի ունենայ իր անձնական կեանքին մէջ : Արդարեւ, քանի որ հեռացուած է գրողներու շարքերէն, ամէն ինչ արգիլուած պիտի ըլլայ իրեն համար — գրել, ձեռագիր ունենալ իր մօտ, դասաւանդել եւն.:

Պաստերնաքեան նոր հարց մըն է: Աւելին՝ Պաստերնաք երբեք չհեռացուեցաւ Գրողներու Միութենէն, որով կարողացաւ ապրիլ թարգմանութիւններ կատարելով :

Սոլիէնիցին առաջին անգամ դժուարութիւններ ունեցաւ իր երկրին մէջ 1945ին: Այդ օրերուն հրետանիի փայլուն սպայ մըն էր, որ երկու առիթներով պարգեւատրուած էր եւ, վերջապէս, ստացած էր հազարապետի աստիճան : Արդ, երիտասարդ սպան անակնկալ կերպով ձերբակալուեցաւ քաղաքական ոստիկանութեան կողմէ՝ ռազմաճակատին վրայ : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ կնոջը եւ բարեկամի մը ուղղած իր նամակին մէջ կասկած կը յայտնէր Սթալինի ռազմավարական կարողութիւններուն մասին : Նամակը բացուած էր գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ :

Այսքանը բաւական եղաւ, որ ապագայ գրագէտը դատապարտուի ութ տարուան տաժանակիր աշխատանքի : 27 տարեկան էր այդ ժամանակ : Սթալինի մահէն ետք ազատ արձանակուեցաւ, թէեւ երեք տարի աքսորականի կեանք վարեց Ղազախըստանի մէջ: 1957ին ստացաւ վարկի վերահաստատում, եւ իբրեւ բնագիտութեան փրոֆէսէօր պաշտօնի կոչուեցաւ Ռիազանի մէջ, Մոսկուայէն 180 քիլմ. հարաւ – արեւելք :

Պիտի յաջողէր՞ ի վերջոյ բնականոն կեանք մը վարել : Իրականութեան մէջ արդէն ծանր հիւանդ էր: Կեդրոնացման ճամբարներուն մէջ տառապած էր խլիրդէ եւ փոխադրուած էր ՔԼԻՆԻՔ մը Թաշկենտի մէջ, որ, յետագային, իբրեւ վայր պիտի ծառայէր իր «Խլիրդի բաժանմունք» գործին : Երիտասարդը արի էր սակայն: Յետագային Ռիազանի մէջ շինեց իր փոքրիկ, անշուք խրճիթը :

Հոս է, որ գրեց իր առաջին գործը՝ « Իվան Տէնիսովիչի մէկ օրը» , ուր կը նկարագրէր իր կեանքը՝ Սթալինեան արգելակայաններուն մէջ: «Նովօ Միր» հանդէսի խմբագրապետը՝ Ալեքսանդր Տուարտովսքի մէկ գիշերուան մէջ կարդաց զայն՝ ձեռագիր վիճակի մէջ: Չկրցաւ համբերել, պատմութիւնը շիկացած երկաթի մը պէս խարանիչ էր: Ոտքի ելաւ, հագուեցաւ: «Պէտք է անպատճառ բան մը ընեն շուտով: Անկիւնադարձ կազմող գործ մըն է: Մեր մեծագոյն գրագէտն է ասոր հեղինակը »:

Հակառակ անյարմար ժամուն, Տուարտովսքի փութաց Խրուշչեւի մօտ: Այս վերջինը, իր կարգին, մեծապէս տպաւորուեցաւ : Անմիջապէս կարգադրեց, որ Կրեմլինի յատուկ տպարանին մէջ տպեն քսան օրինակ, զորս բաժնեց Պրեզիտիումի անդամներուն : Յաջորդ նիստին, 24 էջերէ կազմուած գրքոյքը ձեռքին մէջ Խրուշչեւ հարցուց.

— Լաւ գործ մըն է, այնպէս չէ՞ ընկերներ :

Եւ որովհետեւ քար լռութիւն կը տիրէր, Խրուշչեւ յարեց :— Ասացուածք մը կայ, որ կ'ըսէ՝ լուռ մնացողը համաձայնած կ'ըլլայ »:

Ինք տուած էր իր որոշումը՝ հրատարակել պիտի տար հարիւր հազար օրի-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Այս խօսքին վրայ էր, որ Փիէռ կատարելապէս անդրադարձաւ իր ըրածին ծանրութեան վրայ: Ինք ուզած էր ներկայիս ազատիլ իր եղբօրը, եւ ապագային՝ իր եղբօրորդւոյն իշխանութենէն: Ուզած էր ինքզինքին տէրը ինքը ըլլալ: Եւ ատոր համար չէր վարանած որեւէ արարք գործելէ, նոյնիսկ ոճիր, ու ահա հիմա իր դիմաց կը դտնէր շատ աւելի անտանելին, հազարապատիկ անգամ աւելի նուաստացուցիչ իշխող մը՝ այդ անծանօթ օտարականը, այդ վայրագ գընչուն: Ինք ազատութիւն փնտռած էր, եւ հիմա մարդակերպ գարշելին զինքը իբրեւ սպասեակ կը գործածէր: Ծանօթ ըլլալով գնչուին չարամտութեան, իրեն համար ստոյգ էր, թէ ան կրնար զինքը ազատօրէն չարչարել, ինչ որ կը մտածէր ընել աւազակը:

Ա՛լ հրաժարիլ չէր կրնար, քանի որ անդամ մը ինկած էր ցանցին մէջ: Իր ոճիրը կ'աղաղակէր դէպի երկինք.— «Դուն չգոհացար միայն եղբօրորդիիդ մարմինը ծախելով, այլ ծախեցիր նաեւ հոգին, որովհետեւ Թուրքերը անոր սրտէն պիտի խլեն իր կրօնքը»:

Սամոլի վերջին խօսքերը կ'արձագանգէին իր լսողութեան մէջ: Փիէռ զգաց որ այլեւս կանգ առնել չկար: Հարկ էր ոչնչացնել ամէն արգելք, ոչնչացնել նոյնիսկ գնչուն: Սակայն ի՞նչպէս հարուածել այդ հուժկու մարդը, միանգամայն կատուի պէս ճկուն եւ ցուլի պէս ուժով: Գնչուն կրնար կլլել իրեն նման նիհար ու սունկի պէս տասը մարդեր :

Փիէռ շփոթած էր: Յանկարծ իր հայեացքը կեդրոնացաւ գնչուին դանակին վրայ, որ խրուած էր հողին մէջ, իրմէ ոչ հեռու:

Մէկ շարժումով խլեց զայն եւ նետուեցաւ գնչուին վրայ: Բայց այս վերջինը, շատ աւելի աշխոյժ քան ինքը, բռնեց ձեռքը Փիէռի, տապալեց զայն եւ զինաթափ ըրաւ:

Այժմ կուզիկը կը գտնուէր սարսափելի հակառակորդի մը կամքին ենթակայ: Իր կեանքը կախուած էր մազի թելէ մը եւ ոչ ոք կրնար օգնութեան հասնիլ իրեն:

— Ի՞նչպէս կրնաս խորհիլ, ապո՛ւշ, որ Սամոլը կրնայ սրած ըլլալ իր դաշոյնը իր իսկ աղիքները դուրս թափելու համար... հեգնանքով ըսաւ գնչուն այնպիսի շեշտով, որ կարծես թէ բան մը պատահած չըլլար:

Փիէռ սկսաւ աղաչել, ներում խնդրել, ըսելով թէ՝ ուզած էր միայն վախ պատճառել, եւ կարգ մը յիմար խօսքեր դուրս տալ:

— Կ'ուզէիր միմիայն զբօսնո՞ւլ... ծաղրանքով հարցուց միւսը, եւ սկսաւ սեղմել Փիէռի կոկորդը: Հապա՞ եթէ ես մխրճեմ դաշոյնս կողերուդ՝ զբօսնելու համար... Արդէն ատոր ես արժանի դուն, որ կատուի պէս նենգութեամբ յարձակիլ կը փորձես...

Երկնային վրէժխնդրութիւնն ու մահը ցցուած էին չար մարդուն դիմաց: Սառ քրտինք մը պատեց իր մարմինը. յանկարծ զգաց զարհուրելի պաղութիւն մը եւ յետոյ, անմիջապէս, սաստիկ ջերմ մը իջաւ վրան:

Վերջապէս գնչուն թողուց Փիէռի վիզը եւ դանակը պահեց իր զօտիին մէջ: Կուզիկը փրկուած էր: Անմիջապէս ուզեց փախչիլ, վախնալով որ իր դիմաց գըտնուող սադայէլը կրկին կը բորբոքի :

— Այսօրուան համար, ըսաւ Սամոլ, կը գոհանամ քսակովդ. յաջորդ անգամ կուգամ ուղղակի դղեակդ, տեսնելու համար թէ ի՞նչպէս կը կառավարես զայն: Գուցէ կարենամ քեզ յայտնել թէ՝ ի՛նչպէս է որպիսութիւնը եղբօրդ զաւկին, թէ արդեօք չի՞ զղջար քեզի պէս բարի հօրեղբայր մը կորսնցուցած ըլլալուն հաբար– Երբ այսօրուան տղեկը օր մը փաշա դառնայ, կրնայ ըլլալ որ Թուրքերէ կազմուած ամբողջ զօրախումբով մը գայ դղեակիդ առջեւ... Բայց այն ատեն քու մազերդ ճերմկցած կ'ըլլան արդէն: Սակայն ամուր կերպով պաշտպանած եղիր բոլոր մուտքերը, որովհետեւ քաջ զինուոր մը կրնայ եղած ըլլալ եղբօրորդիդ եւ ոչ մէկ Եէնիչէրի կրնայ հաւասարիլ անոր: Յետոյ հոգ տար շատ դրամ հաւաքելու եւ դուրս վռնտելու եղբայրդ, երբ վերադառնայ քու մօտդ:

Այս խօսքերը ըսելով, մեկնեցաւ գընչուն, բարձրաձայն խնդուք մը արձակելով:

Փիէռ, ամէնէն թշուառական եւ ամէնէն զազրելի արարածը՝ որուն մարդկային կերպարանք տրուած է, վերադարձաւ դղեակ: Ինքն իրեն որոշեց որ երբ ի իցէ անգամ մըն ալ գիշեր ատեն պիտի չերթայ սպասելու ոչ ոքի, ոչ բարեկամի եւ ոչ թշնամիի, որովհետեւ երկրորդ անգամ ըլլալով հազիւ հազ կարողացած էր օձիքը ազատել մահուան վտանգէն:

Վայրը դարձեալ ամայի էր: Արեւելքի երկինքը կը սկսէր կարմրիլ եւ շուտով կը բացուէր դեղեցիկ արշալոյս մը: Ձիշդ է առակը, որ կ'ըսէ. «ցերեկը կը հալածէ չարերը, իսկ գիշերը՝ կը պահէ զանոնք իր խաւար ծոցին մէջ»:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(22 – Շար.)

ՀՅԴԱՄՈՎԻԶԸ

Ֆ. ԲԱՂ

ՈՎՎՈՒՄ

ԺՈՎՎ ՎԱՅՈՒՅՈ

Ժողովուրդ իմ, ես քեզ եմ նվիրում
Ամբողջ կյանքս ու ինձ ամեն ինչ,
Ամբողջ կյանքս ու ինձ ամեն ինչ
Ես քեզ եմ տալիս, ինչ որ ունեմ,
Ես քեզ եմ տալիս, ինչ որ ունեմ
Ես քեզ եմ տալիս, ինչ որ ունեմ
Ես քեզ եմ տալիս, ինչ որ ունեմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սասունի եւ Մեծամուրեան ընտանիք – ները հոգեհանդիստ կատարել կուտան ի – րենց կնոջ, մօր եւ քրոջ՝

ԼԻՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻՒ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի – րակի, Նոյեմբեր 16ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

×

Այրի Տիկին Նուարդ Սապունճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն, Ալպէր եւ Ալ– ֆրէտ Սապունճեան, ինչպէս նաեւ ըն – տանեկան բոլոր պարագաները կը ծանու– ցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՀԱՆՆԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ, ինչ– պէս նաեւ Սապունճեան, Զրբաչեան, Գործունեան, եւ Ղազարեան ընտանիքնե– րու յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն :

×

Պ. Գեղամ Պէյազեան, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Պէյազեան եւ աղջիկը՝ Ֆլորանս, Օր. Աստղիկ Պէյազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատար– ուի այս կիրակի (Նոյեմբեր 16) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի – րենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ ՔԷշիշեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր – Վարդան – եան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեան, հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կու – տան իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Այս կիրակի (16 Նոյ.) Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յոլինէ կը ծա– նուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փա– րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցինը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ
(Բնիկ Ամասիացի)

մահուան տասներորդ տարեդարձին առ – թիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տիկին Սիմոն Քիւչիւքեան – Քէչիչեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին

ՋԱՒԻՆ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սահակ Պալեան եւ զա – ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա– ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առա– ւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկե – ղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Վիէն – Այրի Տիկ. Ս. Մարզարեան եւ Այրի Տիկին Մ. Մարզարեան, Տէր եւ Տիկին Արտ. Մարզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Բարսեղեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Կ. Էօքսիւզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պ. Տէմիր– ճիպաշեան եւ զաւակները (Պէլճիք), Պ. Գ. Այանեան (Սէնթ Էթիէն), եւ իրենց բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (16 Նոյ.) առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ, իր ա – մուսնոյն, իրենց հօր, մեծ հօր եւ ազգա– կանին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը պատարագէ Ար. Տէր Թորգոմ (Լիո– նէն) : Յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին :

ՏՈՒԲ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան հետեւ– եալ նուէրները կ'ընեն Բժ. Արշակ Պօղոս– եանի յիշատակին.— 50 ֆրանք Կարմիր Խաչին, յիսուն Կապոյտ Խաչին, յիսուն ալ «Յառաջ»ին : (Առանձ. Յառաջէն) :

BASKET–BALL
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ
Այս կիրակի ժամը 15·30ին
U.G.A. lère/U.S. Bois le Roi
(lère série — promotion d'excellence)
Gymnase Tandou
11, Rue Tandou, Métro Laumière
ժամը 14ին՝
U.G.A. Minimes/Etoile de St. Cheron
(Résultat du 1er tour :
U.G.A. bat Verrières Le Buisson 60 à 55)

ՄԱՐՍԷՅԼ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79ամեակին առթիւ ընկերա– համակրական խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ տօնակատարութե – նէն անմիջապէս ետք.

Մասնակցութիւն ծախքերուն 20 ֆր.

CHATEAU DES FLEURS
(Bd. Michelet — Marseille - 9e)

Տեղերը ապահովել հետեւեալ ընկեր – ներուն մօտ :

Keledjian, Tabac Calumet Canebière
Keusseyan, Rue Bernard du Bois
Baghdassarian, Rue Francis de Pressensé
Nor Séround, de 19 à 21 heures
26, Rue des Convalescents
O. Djarayan, 2, Place de la Corderie
Saint-Loup, Kinossian,
Bd. des Grands Pins
St. Jérôme, Hovsepian
51, Bd. des Grands Pins
Haroutiunian, 3, Bd. Ararat
Beaumont, Ghazarian, Bd. Vauquois
H. Der–Vartanian, Bd. Beaumont
H. Dolbachian, Bd. Beaumont
Sarkissian, 21 Rue Michel
Bd. Oddo, Arzoumanian
6, Av. Picardie
M. Soukiassian, 9, Bd. Belliarde
Ste Marguerite, V. Mouradian
(Camp. Ripert)
St. Antoine, A. Chidoyan
(Camp. Marchette)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ԱԻՍՏՐՈՅ ԱՐԵՒՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ Վ.ՐԱՑ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

Թրէնը (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ : Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն : Պանդոկ՝ Յատ վիւնըռ, հանդստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ լաւ ճաշ, չատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր : Անմիջապէս ար– ձանագրուիլ– կանխավճար՝ 50 ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին : Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիչըրվիրթ, առաջնակարգ, հանդստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամ– ուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժա – մանցներ :

Կանխավճար 50 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռ – նարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւա – գոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով :

×

Բազմաթիւ ուրիշ – էնտներ Մոն ո'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ՀՏ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին CLUB, 53, Rue Grignan

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՂՈՑԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ՝ եւ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական խնամուած յայտադիր, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պա – րեր, դաշնակ, լուսանկարներու ցուցադրութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15 ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, CASINO DE CHARBONNIERES

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին
Կը մասնակցին.— ՕՐ– ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)
Նուագախումբ.— JACKY MALLEREY et son ensemble
COTILLONS AMBIANCE

Կանխաւ ապահովել տեղերը Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն :

ՅՕԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Ճայտադրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ
Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՃՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ
(երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում – բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիները են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրա ճի, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե – ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաս տատուբեճէն, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Տիմանթէր ճաշարանէն՝ Բիւ Լափայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Ց. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւա– քատեղին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեքշաբթի, 18 Նոյեմբեր, ժամը 20·30ին
au CINEMA LE « DAUPHIN »
65 bis, Rue Lafayette, Paris (9e)
Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին՝

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Երեք դունաւոր ֆիլմեր կարճ :

1.— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿԸ, 2.— ՀԱՄԱՍՏԱՆՆ ԱՅՑՕՐ, 3.— ԵՐԳ ԹԻԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Յրդ ֆիլմը կը ներկայացնէ Թաթուլ Ալ– թունեանի խումբին այցելութիւնը Լիբա – նան եւ Եգիպտոս :

Բ. ԲԱԺԻՆ.— ԷՐԵՒՈՒՆԻ – ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ մասնա – ւոր պատրաստուած դունաւոր ֆիլմը :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի ֆաղաֆապետարանը :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կոմինեաճ) :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԻՍԻՒ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկ. Մխիթարեանը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ երկուշաբթի իրիկուն (Նոյ. 17) ժամը 8էն ետք, Տիկին Վառնաճեանի բը– նակարանին մէջ :

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ Դաւթայի Հայր. Մխի – թեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամնե – րը եւ ոչ – անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 16ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, հայրենակից Մխիթճան Շիրվանեանի բնակարանը : Գարտաւորիւ ներկայութիւն : Հասցէ.— 65 վ.ռւա տի – սի, Մալաֆօֆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 15 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11664 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.664

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Գ.

Պաղեստինի դիմադրական ճակատը 1967ի վեցօրեայ պատերազմին յաջորդող երեսուն ամիսներու ընթացքին մեծապէս ուժովցած է եւ լայնօրէն տարածուած՝ ընդգրկելով արաբ գաղթականներու բոլոր խաւերը հիւրընկալ երկիրներու մէջ : Իր ձայնը աւելի ուժեղ կը հնչէ այժմ : Շահագրգռուող արաբ պետութիւնները նկատի կ'առնեն իր տեսակէտները Պաղեստինը ազատագրելու միջոցներու մասին :

« Ճակատ »ը շատ ճիւղաւորուած է ու ցրուած : Դիմադրական ութ գլխաւոր — յայտնի կամ գաղտնի — կազմակերպութիւններ կան Յորդանանի, Եգիպտոսի (Կազայի շրջան), Սուրիոյ եւ Իրաքի հողերուն վրայ : «Պաղեստինեան Զինեալ պայքարի հրամանատարութիւն »ը յաջողած է զանոնք ենթարկել իր մականին եւ կը ջանայ ուղղութիւն տալ անոնց գործունէութեան : Սակայն ոմանք կը շարունակեն երբեմն անջատօրէն գործել :

Դիմադրականները ունին իրենց քաղաքական ու զինուորական կազմակերպութիւնները : Քաղաքական դեռնի վրայ մեծ մասամբ ձախակողմեան են : Զինուորական մարզին մէջ քոմանտոներու ֆէտայիները թունդ հայրենասէրներ են եւ կը ձգտին նոյն նուիրական նպատակին , — իրենց հայրենիքին ազատագրութեան :

« Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան (Էլ – Ֆաթհ) » վարկը բարձրացաւ վերջերս շնորհիւ Գահիրէի համաձայնագրին : Նախագահ Նասր, որ պահ մը տրամադիր կը թուէր ընդունելու Հռոդոսի ձեւով բանակցութիւններ կատարելու ամերիկեան առաջարկը , վերջին պահուն մերժեց զայն, երբ յայտնի եղաւ, որ Եասրը Արաֆաթի անդիջող քաղաքականութիւնը աւելի յաջողութիւն կը գտնէ արաբ հայրենասէրներու շրջանակին մէջ : Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը իբրեւ հեղինակ Լիբանանի եւ դիմադրականներու իրաւախոհութեան՝ վերստին ամրապնդեց իր դիրքը արաբական աշխարհին առջեւ :

Էլ – Ֆաթհի զինուորական կազմակերպութիւնը Էլ – Ասըֆա նոյնքան ֆէտայիներ ունի իր շարքերուն մէջ որքան դիմադրական բոլոր կազմակերպութիւնները միասին առած : Ստոյգ տեղեկութիւններ չկան Ասըֆայի ֆէտայիներու թիւին մասին , ոմանք հինգ հազար, ուրիշներ 15 հազար կը հաշուեն զանոնք : Ասըֆան միակն է , որ ծանր զէնքեր ունի :

Երկրորդ կարեւոր քաղաքական կազմակերպութեան՝ « Ազատագրութեան ժողովրդական պատերազմի յառաջապահներ »ու զինուորական ճիւղն է Էլ – Սայքա, որ կազմուած է Սուրիոյ մէջ՝ տեղեալ պաղեստինցի գաղթականներէն : Կը վայելէ Դամասկոսի պա'ասական կառավարութեան հովանաւորութիւնը : Քոմանտոները կը մարզուին սուրիական հողին վրայ : Աւելի շատ ֆէտայիներ ունի քան կուսակցական շարքայիններ , Սայքայի մասնաճիւղեր կան Ամմանի, Իրպիտի, ինչպէս նաեւ Էլ Ուահտաթի, Զիզիրի եւ Էլ – Հիւսէյնի գաղթակայաններուն մէջ :

Սայքայի ծրագիրն է Պաղեստինի մէջ հիմնել արաբ ժողովրդավարական պետութիւն մը, որ ապագային մաս պէտք է կազմէ Արեւելքի մէջ կեանքի կոչուելիք արաբ ընկերվարական մեծ պետութեան մը :

Դիմադրական ճակատի երրորդ ուժն է Ժորժ Հապէշի Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ճակատը, որ վերջերս՝ Հոկտեմբերին միայն միացաւ Պաղեստինեան զինեալ պայքարի հրամանատարութեան : Տեսաբանն է Ապտալլահ Համուտ : Պաշտօնաթերթը՝ Էլ Հատաֆ (Նպատակ) : Կը վայելէ Իրաքի, ըստ ոմանց նաեւ Եգիպտոսի նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը : Գաղափարախօսական տեսակէտէ «Մարքս – լենինեան» է՝ ասիական ըմբռնումով : Այս կազմակերպութեան քոմանտոներն էին հեղինակները Ալժէի, Աթէնքի, Ցիւրիխի եւ Դամասկոսի օդանաւերը իրենց ուղղութենէն շեղեցնողները : Կը կարծուէր թէ անոնք էին նոյնպէս Նոյեմբեր 11ին Նիւ Եորքի երեք մեծ շէնքերուն մէջ ռումբ պայթցնողները : Եռքէն հերքուեցաւ : Զինուորական պատասխանատուն է Հէյրամ Այուպի : Շնորհիւ վեցօրեայ պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունեցող Արաբ Ազգայնական Շարժման բջիջներուն, այս կազմակերպութիւնը յաջողեցաւ կարգ մը եղեռնափորձեր կատարել գրաւեալ հողերուն վրայ : Իր ֆէտայիներու թիւն է շուրջ հազար հոգի, իսկ շարքայիններունը՝ 2 – 3 հազար :

Այս կազմակերպութեան ծոցին մէջ հերձուած առաջ եկաւ երեք անդամ : Ամէնէն կարեւորը վերջինն էր, որ տեղի ունեցաւ 1969 Փետրուարին՝ ծնունդ տալով Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական դեմոկրատական ճակատին (մարքսական) : Պաշտօնաթերթն է Էլ Հուրրիյա (Ազատութիւն), որուն մուտքը արգիլուած է արաբական երկիրները՝ բացի Լիբանանէն, Սուտանէն եւ Հար. Եմէնէն : Ընդհ. քարտուղարն է Նայէֆ Հաութմէ :

Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ուժերը Ահմէտ Շուքէյրիի օրով արաբական պետութեանց կողմէ ըստեղծուած Պաղեստինի ազատագրութեան բանակի քոմանտոներէն կազմուած են :

Պաղեստինի ազատագրութեան արաբական ճակատը կազմուեցաւ այս տարի Իրաքի պատասկաններու նախաձեռնութեամբ եւ օգնութեամբ :

Ցիշե'նք նաեւ երկու դիմադրական փոքրը կազմակերպութիւններ , որոնց մէկն Պաղեստինի ազատագրութեան արաբական շարժումը , Ահմէտ Զահրուրի ղեկավարութեամբ : Միւսն է Պաղեստինեան ժողովրդական պայքարի ճակատը : Ղեկավարն է Ապու Ղարպիյա : Ասոնք երկուքն ալ նասրական են :

Միայն մէկ կազմակերպութիւն չենթարկուիր Պաղեստինի զինեալ պայքարի հրամանատարութեան, այն է Ահմէտ Ճիպրիլի Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդական ճակատը, որ մեծ կարեւորութիւն չի ներկայացներ :

Պաղեստինի վեցերորդ Համագումարը տեղի ունեցաւ ներկայ տարուան Սեպտեմբեր 1–6 Գահիրէի մէջ : Բոլոր կազմակերպութիւնները ներկայացուած էին իրենց թիւին համեմատ : Համագումարին կը մասնակցէին 112 պատգամաւորներու վրայ 105 հոգի : Ամէնէն շատ պատգաւոր ունէր Էլ Ֆաթհ՝ 33 հոգի, Սայքա՝ 12, մարքսականը՝ ութ, սէնտիքաները՝ հինգ, ուսանողները՝ երեք, Ահմէտ Ճիպրիլի շարժումը՝ երեք, կանանց կազմակերպութիւնը՝ երկու, Ապու Ղարպիյայի շարժումը՝ երկու, Ահմէտ Զահրուրինը՝ մէկ, Գրողներու Միութիւնը՝ մէկ, մընացեալ պատգամաւորները բաղկացած էին քսան «անկախ»ներէ, պաղեստինցի երեւելիներէ եւ ազդեցիկ հաբուստներէ, որոնցմէ շատեր հինէն ի վեր անդամեղած են Պաղեստինի ազգային շարժումին եւ ներկայիս կուսակից են դիմադրական ութ կազմակերպութիւններէն մէկուն կամ միւսին : Այդ հաշուով իրականին մէջ Էլ Ֆաթհը ունէր ո'չ թէ 33 այլ՝ 48 պատգամաւոր, Սայքան ոչ թէ 12, այլ քսան :

Համագումարը տուաւ կարգ մը որոշումներ, ինչպէս՝ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան պաղեստինցի զինեալ ուժերուն Յորդանան փոխադրութիւնը, քոմանտոներու թիւին յաւելումը բոլոր կազմակերպութեանց մէջ, յեղափոխական դատարանի մը կազմութիւնը, եւն. :

Ամէնէն կարեւոր որոշումը այն էր, որ համագումարը մերժեց ընդունիլ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ բանաձեւը : Այս ձեւով պաղեստինցի դիմադրականները կը հակառակին նախագահ Նասրի, Հիւսէյն թագաւորի եւ արաբական միւս կառավարութեանց , որոնք ամէն վայրկեան կը պահանջեն յիշեալ բանաձեւին գործադրութիւնը : Ինչպէս կը յիշուի, այդ բանաձեւը բանակցութեանց իբրեւ նախապայման կ'առաջարկէ Իսրայէլի կողմէ գրաւեալ հողերու պարպումը :

Գահիրէի արաբական ժողովը որոշեց յառաջիկայ Դեկտեմբեր 22ին Մարոքի մայրաքաղաք Բապաթի մէջ գումարել համարաբական զերաստիճան խորհրդաժողով մը, վերջնական որոշումներ տալու համար :

Ընդհանուր տրամադրութիւնն այն է , որ դիւանագիտական փորձերը յաջողած չըլլալով լուծել արաբեւիսրայելեան վէճը, վերջին խօսքը պէտք է պատկանի օրհնեալ զէնքին :

Յուսա'նք որ նոր հրդեհ մը պիտի չբռնկի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Իսրայէլ մտահոգ է, որ Ամերիկա փոխէ իր քաղաքական կեցուածքը Միջին Արեւելքի մէջ : Կ'ակնկալուի , որ Ա. Էպան , Իսրայէլի արտաքին նախարարը Ուաշինկթըն մեկնի՝ շօշափելու համար Նիքսընի կառավարութեան մտքերը : Եգիպտական եւ պաղեստինեան պատուիրակութիւններ ալ Մոսկուա կը մեկնին : Հաւանական է , որ պահանջեն յաւելեալ օժանդակութիւն մը զինուորական դեռնի վրայ :

Իրաց այս կացութեան մէջ շահեկան կը նկատուի Զօր. Տայեանի վերջին ճառը, որ ձեւով մը կը պարզէ Թէլ Ավիվի տրամադրութիւնները եւ ձգտումները պաղեստինեան հարցին նկատմամբ :

Տայեան խոստովանեցաւ, որ չեն յաջողած խաղաղութիւն հաստատել Արաբներուն հետ : Փաստօրէն վերջ գտած է նաեւ զինադուլը , մնաց որ՝ Արաբները լրջօրէն կը պատրաստուին նոր պատերազմի մը համար : Արաբ բանակները, համաձայն Իսրայէլի պաշտպանութեան նախարարին, յաջողած են զինել իրենց ուժերը մեծ համեմատութեամբ : Վեցօրեայ պատերազմի նախօրէին համեմատութեամբ, այժմ, Արաբները 40 – 60 տոկոսով աւելի զէնք եւ ռազմամթերք ձեռք ձգած են : Բայց կ'ըսէ թէ իսրայելեան բանակը միշտ ի վիճակի է յաղթելու արաբական բանակներու ամբողջութեան :

Տայեանի կարծիքով անհրաժեշտ է Իսրայէլի բնակչութիւնը երկու եւ կէս միլիոնէն բարձրացնել հինգ միլիոնի , իսկ բանակը՝ հասցնել կէս միլիոնի :

Տայեան ընդունեցաւ նաեւ, որ Պաղեստինցի արձակազէնները կը շարունակեն զգալի դարձնել իրենց ներկայութիւնը : Ասոնց նկատմամբ նոր քաղաքականութիւն մըն է, որ ի գործ պիտի դրուի : Այսուհետեւ պիտի պատժուին (տուներու քանդումով եւայլն) ոչ միայն պատասխանատուները , այլեւ բոլոր անոնք, որոնք մեղսակից կ'ըլլան խափանարարական գործողութիւններուն՝ գործակցելով կամ լուռ մնալով :

Արդէն թիւեր ալ ներկայացուց : 97 արաբ բնակարաններ քանդուած են Այսրյորդանանի եւ 43 տուներ ալ Կազայի շրջանին մէջ եւայլն : Աւելցնենք, որ համաձայն արաբական աղբիւրներու, Իսրայելացիներու կողմէ քանդուած արաբ տուներու թիւը քանի մը հազարի կը հասնի :

Իսրայելեան բռնութիւններէն խոյս տալու նպատակով, երկու հարիւր արաբ ընտանիքներ դիմում կատարեցին մեկնելու համար Այսրյորդանանէն :

Թէլ Ավիվ չի հերքեր լուրը :

× Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանը բացուեցաւ կրկին :

× Ռօյթէր անդլիական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ժոզէֆ Սիսքօ, որ ամերիկեան կառավարութեան Մերձաւոր Արեւելքի հարցերու մասնագէտն է, շրջապտոյտ մը պիտի ընէ արաբական երկիրները : Այս ալ մտահոգած է Իսրայէլը, տեսնելով թէ շրջապտոյտին մէջ՝ Երուսաղէմ այցելելը չէ նախատեսուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ քաղաքական շրջանակները արձագանգ կ'ըլլան ծրագրի մը, որ կը միտի միութիւն մը հաստատել Եգիպտոսի, Լիբիոյ եւ Սուտանի միջեւ : Սուտանի եւ Լիբիոյ մէջ կատարուած վերջին յեղաշրջումները կը նպաստեն այս ծրագրին գործարդութեան : Նոյն շրջանակները , սակայն, կը կասկածին, որ Նասր ընդունի այս ծրագիրը, քանի որ անցեալին դառն փորձառութիւն մը ունեցաւ այս ուղղութեամբ Սուրիոյ հետ :

ՓՐԱԿԱՅԻ ձայնասփիւռի կայանի համայնավար բջիջի անդամները հաւաքաբար հրաժարեցան՝ մերժելով դիմել ինքնաքննադատութեան : Կառավարութիւնը կը պահանջէր, որ դատապարտեն իրենց անցեալ տարուան Օգոստոսի հաղորդումները :

ՆԻՔՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած եւ, միւս կողմէ, կառավարութիւնը ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առած է նախագահական պալատին վրայ նետուած ռումբին հետեւանքով : Կը հաստատուի, թէ նախագահ Մակարիոսը սպաննելու ձգտող դաւ մը երեւան հանուած է : Վերջին շաբաթներուն բազմաթիւ մահափորձեր կատարուած են պետական անձերու դէմ : Ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել, թէ ո՞վքեր են մահափորձներու կազմակերպիչները :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են : Բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ մօտ հարիւր ուսանող ձերբակալուած են :

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ վերջնական ձեւով հեռացուեցաւ ԻԻ ՏԷ ԷՐի շարքերէն : Հեռացման որոշումը տուաւ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն՝ 15ի դէմ 61 ձայնով :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ գործադուլը կը շարունակուի եւ գաւառը կը տարածուի : Ինչպէս ծանօթ է, այս շարժումը կը վերաբերի Ա. տարիի ուսանողներուն , որոնք կը բողոքեն տարեվերջի քննութեան նոր կարգադրութեան դէմ : Միւս կողմէ կարգ մը անկարգութիւններու հետեւանքով, տեսչութիւնը փակած է Պիւֆոն լիսէն :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՀՈՂՄԱՑՐԻ՞Ի ՓՈՇԻ

Գիտէի, որ Հայոց վերջին թագաւորը՝ Լեւոն Զ. (ըստ բանասէր Կարապետ Բասմաջեանի, Լեւոն վեցերորդ չունինք, պէտք է ըլլայ հինգերորդ), կը ննջէ Սէն Տընիի մէջ (Ֆրանսա): 1956ին, Ֆրանսական շրջապտոյտի մը ընթացքին, առիթ ունեցած եմ շունչ առնելու իր դամբարանին առջեւ եւ երկար խոկալու մեր ճակատագրին մասին ...

Արշակունիք, Բագրատունիք, Ռուբինեանք՝ հարստութիւններ բոլորն ալ, իրենց անունով ու ժամանակաշրջաններով Հայոց Պատմութեան զարմանալի վերելքներն ու վայրէջքները խորհրդանշող արքայատոհմեր, որոնց ընտանեկան ծառերը եւս, արմատախիլ ու երբեմն աւշազուրկ, ճիշդ մեր ժողովուրդին պէս, իրենց հանդիստը գտեր են հիւրընկալ երկինքներու տակ, վտարանդի ու գաղթական :

Անպատում ինչ ցաւ է, գիտէ՞ք, որ հոս ու հոն ցրուած մնան անոնց աճիւնները:

Փորձ ըրա՞ծ էք ստուգելու, թէ արդեօք ինչու մայրենի գիրկ չեն փոխադրուիր մնացորդացը դէմքերու եւ մեծութիւններու՝ որոնք դադրած են մարդիկ ըլլալէ ու վերածուած են պատմական իմացումներու. դարձած են պատմութիւն ու նշխար. գիտութիւն եւ վաւերագրութիւն ...

Խօսքս թագաւորներու, թագուհիներու եւ իշխաններու մասին չէ միայն: Հապա՞ այն միւսները՝ որոնք թէեւ տիտղոս ու հանգամանք, թագ կամ գահ չունեցան, սակայն այսօր ալ տակաւին կ՚իշխեն կամ կը թագաւորեն մեր հոգիներուն, միտքերուն, արուեստի եւ գրականութեան մարզերուն, յեղափոխական մարտնչումի ու սրբազան գոյամարտերու ճակատներուն վրայ :

Քրիստափորի հողակոյտը Վիթոչի փէշերուն է: Ահարոնեան ու Անդրանիկ՝ Փէռ Լաշէզ: Աղբալեան ու Շանթ՝ կը հանգչին մայրիներու երկրին, Լիբանանի մէջ: Թեհլիրեան գրկած է ամերիկեան հողը: Ու տասնեակներ, հարիւրաւորնե՛ր այսպէս՝ հայրենական իրենց խիզախումներուն ու ներշնչումներուն ճամբով մարտիրոսացած, սակայն հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու ...

Հարցուցա՞ծ էք դուք ձեզի, թէ ինչու, յետ մահու, անոնք կը մնան այսպէս, տասը – քսան – յիսուն ու հարիւրաւոր տարիներ ետք ալ՝ հիւրընկալ հողերու գիրկը ու չեն ամփոփուիր մայրական կուրծքի վրայ :

Եթէ հայրենիք մը ունինք՝ որ դէպի երկիր կը կանչէ իր զաւակները, չունի՞նք պետութիւն մը՝ որ ի վիճակի դառնայ գէթ յայտնի գերեզմաններու տակ մեռելական իրենց պանդխտութիւնը ապրող անմահները ի մի ամփոփելու, յաւերժական Հայաստանի հողին մէջ. հայ ժողովուրդի աչքին, մտքին, սրտին մօտիկ, հոգ չէ՝ նոյնիսկ անշուք ու պարզ գերեզմանաքարերու տակ, սակայն որոշ, ծանօթ, գտանելի ...

Ինչո՞վ աւելի իմաստ ու արժէք կը ըստանայ հայրենիք մը՝ բայց եթէ պատմութիւն ու կեանք կերտող, մշակոյթ ու արուեստ ծաղկեցնող, ժողովրդային համրանքը որակի, ոգիի, անսպառ աւիշի փոխակերպող հերոսներով. հերոս՝ մտքի ու հոգիի, հերոս՝ զէնքի եւ կռուի. հերոս՝ Հայութեան իմացումի :

Յիսուն տարի ե՞ւս պէտք է սպասել, որպէսզի հայրենակերտ սերունդը մուտքի իրաւունք ստանայ իր իսկ արիւնով, քրտինքով եւ անձին զոհագործումով մարմին առած շքեղ իրականութենէն ներս,— դառնալու համար մկրտարան գաղափարի ու իտէալի. ներշնչարան՝ գիտութեան եւ գիտակցութեան. սրբարան՝ ազգային նուիրական իմացումներու : Առնուազն թանգարան, ուր վաղուան մատաղ սերունդները պիտի երթան երամ առ երամ՝ փնտռելու եւ գտնելու անվրէպ հասցէները Ազատակերտումի աննախորդ ռազմիկներուն :

Չեմ գիտեր թէ ով, առաջին անգամ, կրնայ ըսած ըլլալ. «ժողովուրդի մը մշակութային եւ քաղաքակրթական մակարդակը պէտք է փնտռել իր գերեզմանատուներուն մէջ»:

Ով ու ինչ բառերով ալ ըսած ըլլայ, գէթ անձնապէս հաւատացած եմ, թէ ազգերու գիտակցութեան վկայարանները իրենց Պանթէոններն են : Իսկ եթէ բառը քաղքենի պերճանք կը յատկանչէ՝ իրենց գերեզմանատուներն են :

Մեր մեծերը, թագաւորներէն ու թագուհիներէն մինչեւ մտքի իշխաններն ու հոգիի դարբինները, յաճախ գերեզմա՛ն իսկ չունին. հասցէ չունին. հայ չունչ ու մարդ չունին իրենց շուրջ... Հողմացրի՛ւ փոշի՝ օտարութեան ովկէաններու մէջ :

×

Այս անդրադարձով տարուեցայ դարձեալ, երբ Հայր Յարութիւն՝ Ս. Մարկոսէ մեր ելքին՝ յայտնեց թէ յաջորդ նշանակէտը Ս. Փրկիչ (Սան Սալվատոր) եկեղեցին է, ուր կը հանգչի մարմինը Հայոց վերջին թագուհիին Կատարինէի ...

Ինչպէս ըսի, գիտէի թէ Լեւոն Զ.ի դամբարանը Սէն Տընիի մէջ է. սակայն, կը խոստովանիմ, չէի գիտեր թէ Վենետիկի լատինական տաճարներէն մէկուն մէջ է իր կինը, իբրեւ Վենետկուհի,— իտալական իշխանական ընտանիքէ սերած թագուհի :

Հինգ տասը րոպէ ետք, Հայր Պզտիկեան մեզ առաջնորդեց Ս. Փրկիչի աջակողմեան ատեանին ճիշդ քովիկը, տաճարի աջ որմաճակատին վրայ բաւական ընդարձակ տարածութիւն մը գրաւող մահադամբանը Ռուբինեանց իշխանութեան վերջին թագուհի Կատարինէ Գորնարոյի :

Մինչ մենք կը փորձէինք կարդալ վիմափոր արձանագրութիւնը, վարդապետը թղթիկի մը վրայ գրի առնուած այդ տողերը երկարեց ինծի.

— « Լատիներէն բնագիրը ունենալ թերեւս օգտակար ըլլայ ձեր տպաւորութիւններուն համար. համեցէ՛ք »:

Ահաւասիկ լատիներէն ու հայերէնը.

« Catharine Cornaro Cypri, Hierosolymorus al Armenial Reginal Cineres », — « Անիւն՝ Կատարինէ Գորնարոյ թագուհիին Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի»:

Մինչ մենք թղթիկին վրայ շարուած բառերը հեգելու փորձը կ՚ընէինք տեղւոյն վրայ, Հայր Պզտիկեան գնաց գտնելու եկեղեցւոյ ժամկոչը (թէ՞ լուսարարը)՝ որուն հետ իր խօսակցութեան կրցանք հետեւիլ հեռուէն :

— Ուզեցի ապահովել եկեղեցիին եւ թագուհիի դամբարանին նկարը, սակայն կ՚ըսէ՝ թէ Հայերը բան չեն թողուցած... Այցելու ամէն Հայ հատ մը կը տանի իրեն հետ: Կը ցաւիմ ...

Լուսանկարեցինք թէեւ մենք ալ, սակայն գունատիպ մեր նկարները այնքան մը յստակ չեղան՝ որպէսզի լուսապատկերներ կարենայինք պատրաստել անոնցմէ :

Դուրս ելանք Ս. Փրկչի եկեղեցիէն ու գրեթէ շնչատ վազքով մը ինկանք դէպի Մուրատ Ռափայէլեան մեկնող շոգենաւուն մէջ: Երեկոյեան խճողումը վերջ գտած չէր տակաւին նաւամատոյցներու վրայ ու դէպի «ծովափ« երկարող նեղլիկ փողոցներու մէջ: Նաւը տօնական մթնոլորտի մէջ էր: Իտալացին առհասարակ բարձրաձայն կը խօսի ու ... երգը շրթունքին վրայ է միշտ: Վենետիկցին բացառութիւն չի կազմեր ըստ երեւոյթին : Ամէն կողմ զուարթութիւն, յոգնիլ չը գիտցող գիւղացիներու կատակախառն փոխասացութիւնը՝ նստարանէ նստարան, եւ վազվզուքը փոքրիկներու ....

— Կը տեսնե՞ս Իտալացին, կ՚ըսէ կինս՝ քովէս — մենք, գրասենեակներէ ու գորատեղիներէ տուն դարձի մեր ճամբուն վրայ՝ օրուան խոնջէնքին տակ ընկճուած, կէս քուն կէս արթուն մարդիկ միայն կը տեսնենք: Տխրութիւն՝ դէմքերու վրայ, եւ յոգնութիւն առհասարակ ... Իսկ ասոնք՝ կարծես հարսանիք կ՚երթան :

= Տարբերութիւնը կուգայ անկէ, որ մերինները «դրամ շինելու» հեւքով մը կը սպառին, իսկ ասոնք օրուան ապրուստ մը ճարած ըլլալու բաւարարութիւնը ունին եւ աւելիին մասին միտք ու հոգի չեն մաշեցներ: Մենք յաճախ արեւ չենք տեսներ, ասոնք՝ շուք տեղ կը փնտռեն: Մենք Արեւմուտք ու Ատլանտեան ենք, ասոնք՝ Արեւելք ու Միջերկրական ..., կ՚ըսեմ ես՝ բան մը ըսած ըլլալու համար պարզապէս ...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

(ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Բ.

Այս շարժառիթները անխիղճ, այս ազատ բանտարկութեան անհանդուրժելի կացութիւնը, կը նուաղէին գիւղի բնակչութեան համբերութիւնը :

Այս լուծին տակ, Շանա գաւառը դառձած էր ահաբեկման, արժանապատուութեան ռազմամոլ երկիր. վրէժխնդրութեան հարցը աւելի դժնդակ էր :

Եթէ կառավարական պաշտօնեաները միջամտէին յանցաւորը, միշտ Հայն էր, իսկ՝ նոյնիսկ իրաւունքով հարցը կարգադրուէր: Քանի մը հնչուն ոսկին պէտք էր իբր կաշառք :

Այս անկանոնութիւններու առջեւ, հետըզհետէ անիրաւութիւններու, ոճիրներու անպարտ արձակուած մահմետականը, միշտ պատրաստ էր, իր արարքներու ամէնէն պարարտը յատկացնել Հայու գլխուն :

Բայց Միսաքն ու իր ընկերները ծանօթ էին երկրին բնակչութեան հոգեբանութեան : Գրոհ տուին անիրաւութիւններուն: Հայկական երակի արիւնը սկսաւ եռալ այնպէս ուժգնութեամբ, որ, սարն ու ձորը, երկիքն ու երկիրը, կաղապարի մէջ առնուած. կքեցան անոնց հերոսութեան առջեւ :

Ան, տժգոյն իրականութեան —Միսաքն ու իր ընկերները հալածուած, ժանտարմաներէն եւ աւազակներու խումբէն— քարայրներու մէջ էին գտած իրենց թաքըստոցը: Սակայն ինչպէս արծիւը իր որսը կը դիտէ ու կը զգետնէ իր ճիրաններուն մէջ, այսպէս եւ Միսաքի ու իր քաջերու խումբը, ահ ու սարսափ էր տուած հետապնդողներուն կամ համարձակութիւն ունեցող խելագարին :

Մարզուած այս տաժանակիր կեանքին, ամիսներով ինքնապաշտպանութեան բռնի կացութեան տակ, այս երիտասարդ հայդուկները կը պատրաստէին իրենց ապագայ զինուորագրութիւնը ու արդար իրաւունքներու պաշտպանութեան մարտընչելու ըղձանքը :

1908ի օրերուն էր: Երբ՝ ծաղիկները վայրի կը քքուին արեւի անհոգ ժպիտին

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Հայր Պերնար չկրցաւ դիմանալ իր դժբախտութեան. վերջապէս դնաց հոն, ուր ամէնքս պիտի երթանք, ուր կեանքի ճամբան կը տանի բոլորս, եւ ուրկէ ոչ ոք կրնայ վերադառնալ այլեւս: Փիէռ, երեւութապէս շատ երջանիկ, տիրականն էր Քոզիաքի: Բայց իր խիղճը հանգի՞ստ էր արդեօք, խի՛ղճը, այդ անգղը որ յաւիտենապէս կը մաշեցնէ եւ կը խայթէ անդադար: Գոնէ կրնա՞ր խաղաղ քուն մը ունենալ...

Լուրերը, որ դղեակ կը հասնէին, կը հաղորդէին, թէ Մարք շուտով պիտի վերադառնար: Խե՛ղճ մարդը դեռ ոչինչ գիտէր, երեւակայել իսկ չէր կրնար ու կ՚անգիտանար կորուստը, որ այնքան ճակատագրականօրէն հարուածած էր դինքը: Աւելին՝ յետին կասկած մը իսկ չէր կրնար ունենալ, որ իր հարազատ եղբայրը այդ աստիճան ստոր դաւաճան մը ըլլար:

Ֆրետերիք կայսեր օգնութեան փութացող Գառնիոլի բանակը Ցելիէի առաջ ջախջախած էր Վիթովեցի զօրագունդերը: Ազատատագրուած կայսրը առաջնորդած էր Լիուպիանա՝ իր ազնուազարմներու խումբով եւ զինակիր սլաւ ժողովուրդով:

Եթէ Կայսրը ազատ արձակած ըլլար իր բանակին մարդիկը, ինչպէս շատերու բաղձանքն էր, Մարք Քոզիաք վերադարձած պիտի ըլլար իր տունը յարմար պահուն, եւ թերեւս ճակատագիրը տարբեր ուղղութիւն առած պիտի ըլլար իրեն համար: Բայց Կայսրը կ՚ուզէր օգտուիլ իր շուրջ գտնուող կազմակերպուած զօրաբաժնի մը ներկայութենէն եւ կատարելապէս նուաճել Ցելիէի իր հակառակորդը՝ Վիթովեցը: Այսպէս, հազիւ Լիուպիանա հասած՝ հրաման արձակեց որ բանակը չկազմալուծուի եւ մեծ տողանցք մը ընելու հրաւիրեց զայն:

Ցելիէի կոմսերը Գառնիոլի մէջ ունէին բազմաթիւ ստացուածքներ, որոնց՝ սուր ի ձեռին, պաշտպան էր Վիթովեց, որպէս Ցելիէի Տիկնոջ հաւատարիմ գործակատարը: Կայսրը կը տենչար գրաւել կարեւոր մէկ մասը այդ հողերուն, եւ այդ նպատակաւ ալ իր բանակին մէկ բաժինը զրկած էր Վերին–Գարնիոլ, Ռատովլիցայի մօտ, ուր կը տիրէին Վիթովեցի մարդիկը: Այս պատճառաւ ժամանակը սահած էր, եւ Մարք Քոզիաք ու իր խումբը տուն դարձի արտօնութիւն ստանալէ առաջ, արդէն շատ բաներ պատացած էին դղեակին մէջ, ինչ որ պատմուեցաւ արդէն:

Աշնան երեկոյ մըն էր, երբ Մարք կը վերադառնար իր դղեակը: Ձիու վրայ՝ քարքարուտ ճամբէ մը կը յառաջանար, իրեն հետեւորդ ունենալով սպասաւորներու փոքրիկ խումբ մը եւ ուրախ գիւղացիներ, որոնցմէ կը պակսէին միմիայն երկու հոգի եւ որոնց դիակները թաղուած էին օտար հողի մէջ:

Նշմարելի եղաւ ասպետին հրճուանքը, երբ հեռուէն տեսաւ բլուրը, որուն ժայռին վրայ իր ապարանքն էր: Կը մտածէր թէ հոն պիտի կրնար համբուրել իր զաւակը, անգիտանալով թէ խեղճ մանուկը կը գտնուէր հեռու, շատ հեռու, վայրենի Թուրքերուն մօտ:

Ծերուկ եւ հաւատարիմ դռնապանը ուրախութեամբ հնչեցուց փողը, դղեակին մօտ տեսնելով իր տէրը: Շարժական կամրջակը իջաւ խոր փոսին վրայ եւ դղեակը իր մէջ ընդունեցաւ ժամանողներուն խումբը: Եթէ կարելի է ըսել՝ ամբողջ ընտանիքը վազեց ու հաւաքուեցաւ եկողներուն շուրջ: Փիէռ եւս եկաւ ընկըրկող քայլերով:

— Ա՛խ, ողորմած Աստուա՛ծս, Սուրբ Մայր Աստուածածին... սկսաւ հեծեծել ծերուկ սպասուն՝ Մարան: Երանի թէ իշխանը վերադարձած ըլլար, երբ չարագործները դեռ չէին առեւանգած այս տան սիւնը... երբ թշուառական գնչուները դեռ չէին խլած այս տան սիրելի զաւակը, եւ չէին տարած զայն այնքան հեռուները...:

Մարք շատ զարմացած էր, որ անմիջապէս չէր նշմարած ներկաներուն առաջին գիծին վրայ իր զաւակը: Եւ մտահոգութիւնը շատ աւելի սկսաւ սեղմել իր սիրտը, երբ Փիէռ, խոժոռ դէմքով, խնդրեց իր երէց եղբօրմէն իրեն հետեւիլ եւ չմնալ ծառայողներուն հետ, որովհետեւ, կ՚ըսէր թէ՝ շատ կարեւոր յայտնութիւն մը ունէր ընելիք:

Անսպասելի եւ տխուր լուրը, երկինքին մէջ պայթող շանթի մը ուժով, հարուածեց խեղճ հայրը: Բոլորովին գունաթափ եղաւ եւ մնաց լուռ, որովհետեւ իր զգացած սաստիկ ցաւը թոյլ չէր տար խօսելու եւ ոչ ալ բացայայտ կերպով իր վիշտը արտայայտելու:

— Եւ չեղա՞ւ մէկը, որ կարենար փրկել զաւակս... գոչեց ան տխրօրէն, երկար լռութենէ մը ետք: Մարք Քոզիաքի մարդոցմէ ոչ մէկը չվազե՞ց այդ աւազակներու ետեւէն... Ոչ մէ՞կը...:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(23 – Շար.)

ՅԱՌԱՋԴԱՆԻ ՓԵՓՈԽԸ

Ա. ԲԱԲՈ

ՍՎԱՅՈՒ

ԲԱԽՄԱՆ ԿՅՈՒՂԸ

Ամէն անգամ որ ուշադրութեան մը դիմեցինք, ինչպէս որ կրնայ ըլլալ, ամէն անգամ որ կ՚ուզենք մը հրատարակել, ստիպուած ենք հրաժարիլ մեր այդ միտքէն, որովհետեւ չենք գիտեր թէ ինչպէս պիտի ընդունի զայն մեր ընթերցողը։ Ասիկա ալ կ՚ըլլայ, որովհետեւ մեր ընթերցողը ամէն բանէ առաջ կ՚ուզէ ինքզինքը գտնել մեր գրութեանց մէջ, կ՚ուզէ որ մենք իրեն խօսինք իր կեանքին, իր տառապանքներուն, իր ուրախութիւններուն, իր յոյսերուն եւ իր հաւատալիքներուն մասին։ Ան կ՚ուզէ որ մենք իրեն ներկայացնենք իր ապրած կեանքը, ինչպէս որ կ՚ապրի զայն, ինչպէս որ կ՚ապրի զայն ամբողջ ազգը

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ *ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ*
(Ֆրանսերէն)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր – Վարդան – եան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու – տան իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Այս Կիրակի (16 Նոյ.) Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ *հոգաբարձութիւնը ուրախու – թեամբ կը ծանուցանէ թէ, երկար տարի– ներէ ի վեր Վալանսի Հայութեան երազը, այսօր իրականացած է Վալանսի հայ ե – բախաներուն, պատանիներուն ու երիտա– սարդներուն մայրենի լեզուով կրօնական դաստիարակութիւն տալու համար : Գըն– ուած է արդէն դեղեցիկ շէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով, վստահելով ան – շուշտ ժողովուրդի շինարար ու յառաջա – դէմ բարձր ոգիին եւ մանաւանդ նուիրա– տու ասպետական ազնիւ սրտին :*

Կը խնդրուի բոլոր հաւատացեալներէն որ այս տարին Վալանսի գաղութին պատ– մութեան մէջ, նկատուէր բացառիկ տարի մը. զոհողութեան տարի մը. լաւագոյնը սրտանց տալու տարի մը, որուն մէջ ամ – փոփուած ըլլայ Հայու քրիստոնէական սիրտը, կամքն ու հոգին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկ. Միութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Երկուշաբթի իրիկուն (Նոյ. 17) ժամը 8էն ետք, Տիկին Վառնաճեանի բը– նակարանին մէջ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միու – թեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամնե – րը եւ ոչ – անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 16ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Հասցէ.— 65 Վուա տ'Ի – սի, Մալաքօֆ :

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միու – թեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժա– մը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւկ ինչ որ ալ ըլլայ մեծա– մասնութիւն պիտի նկատուի :

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

BASKET BALL

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին

U.G.A. 1ère/U.S. Bois le Roi

(1ère série — promotion d'excellence)

Gymnase Tandou

11, Rue Tandou, Métro Laumière

Ժամը 14ին՝

U.G.A. Minimes/Etoile de St. Cheron

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեքշաբթի, 18 Նոյեմբեր, ժամը 20·30ին

au CINEMA LE « DAUPHIN »

65 bis, Rue Lafayette, Paris (9e)

Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին՝

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Երեք գունաւոր ֆիլմեր կարճ :

1.— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿԸ, 2.— ՀԱՄԱՍՏԱՆՆ ԱՅՍՕՐ, 3.— ԵՐԳ ԹԵՒԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Յրդ ֆիլմը կը ներկայացնէ Թաթուլ Ալ– թունեանի խումբին այցելութիւնը Լիբա – նան եւ Եգիպտոս :

Բ. ԲԱԺԻՆ.— ԷՐԵԲՈՒՆԻ – ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ մասնա – ւոր պատրաստուած գունաւոր ֆիլմը :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)

Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)

Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)

Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)

Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Ցում Վիճըռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամ– ուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժա – մանցներ :

Կանխավճար 50 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռ – նարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւա – գոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ

252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսան Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ

(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում – բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե – ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Ռիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ԿԱԼԸՐԻ ՖՐԱՄՈՆԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԳՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿՈՎ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԳԱՊՆԱԿԻ ՄԸ 17 ՍՄ. × 33 ՇՐՋ.

450 ԷՋ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹԸ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

KALEIDOSCOPE

Grégor A. Hampartzoumian

VIENT DE PARAITRE ACCOMPAGNÉ D'UN DISQUE

450 PAGES — 17 ILLUSTRATIONS

ARMÉNIEN - FRANÇAIS

Expéditions sous boîtes de carton en métropole et à l'étranger

Port et emballage gratuits. Prix 50 Frs. ou 10 Dollars

S'adresser : Galerie Framond : 3, Rue des Saints-Pères — Paris (6e)
à Librairie H. Samuél. : 51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
Librairie H. Palouian : 43, Rue Richer — Paris (9e)
PARIS « Haratch » : 32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BOSTON « Haïrénik » : 212, Stuart Street, — Boston, Mass. 02166

BEYROUTH Librairie « Hamaskaïne » 10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth

ISTANBUL Librairie Hachette : Istiklâl Caddesi — Beyoglu

TEHERAN « Alik » : Avenue Naderi B. P. 422 — Téhran

GALERIE FRAMOND, 3, Rue des Saint-Pères, PARIS-6

ROGER DE CONINCK

TRENTE-TROIS PEINTURES RECENTES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԷՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 16 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԵ 11665

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.665

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ջեւտեթ Սունայի Մոսկուա այցելութիւնը կրկին օրակարգի վրայ կը դնէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց խնդիրը :

«Վը Մոնտ»ի Անգարայի թղթակիցը շատ առարկայական կերպով ներկայացուցեր էր հարցը (Յառաջ, 14 Նոյեմբեր) : Արեւմուտքի մէջ սակաւաթիւ են այն լրագրողները, որոնք այդքան մանրամասնութեամբ տեղեակ ըլլան Թուրքիոյ վերջին վերջին կիսադարեան անցուդարձե-րուն :

Լենին եւ Կրեմլինի վարիչներն էին, որ 1919ին սկսեալ նիւթական ու բարոյական ամէն աջակցութիւն ընծայեցին Մուսթաֆա Քեմալին եւ անոր «Միլլիական» (ազգային) չարժումին : Առատ ոսկի, զէնք ու ռազմանիւթ փութացուցին Անատոլու, որպէսզի «Մուսթաֆա եղբայրը» կռուի միջազգային իմպերիալիզմի դէմ, որ պէտք չպղծանակէ «համաչխարհային յեղափոխութիւն»ը :

Այդ օրերուն Մուսթաֆա Քեմալ իր դէմ ունէր աւելի կարեւոր թշնամի մը : Հելլէն բանակը Իզմիր ցամաք եւ ծովէ կռուելու վրայ էր : Այդ թշնամին ձգած՝ Միլլի բանակները իրենց ամբողջ ուժով յարձակեցան Նորա-պատ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, ճզմելու համար «իմպերիալիզմ»ի դուխը ... :

Դրամական - ռազմական ակնկալութիւնը չէր բաւեր, բոլշեւիկները բարոյապէս ալ օգնելու համար Թուրքերուն, Բագուի մէջ գումարեցին արեւելեան ժողովուրդներու խորհրդաժողով մը՝ նախագահութեամբ Զինովիեւի եւ մասնակցութեամբ Քեմալ Փաշայի, Էնվէրներու եւ դաշնակցական Թուրք - Թուրանական ցեղերու ներկայացուցիչներուն : Ու այս՝ ճիշդ այն օրերուն, երբ Քեազիմ Քարապէքիր կը պատրաստուէր յարձակելու Հայաստանի վրայ :

Լենին առաջինն էր, որ ճանչցաւ Մ. Քեմալի Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը 1920ին : Իրեն պիտի հետեւէր Ա. Թիւնը 1921 Հոկտեմբերին՝ Ան-կարայի Ֆրանքութուրք դաշնադրով : Նպատակն էր թոյլ չտալ, որ Մուսթաֆա Քեմալ բոլորին իշնայ բոլշեւիկներու դիրկը ... : Ու մինչ Լենին Թուրքին կը նուիրէր Կարսն ու Արտահանը եւ կը հրաժարէր 1914ի սահմաններէն —Պրեսթ-Լիթովսքի դաշնադրէն սկսեալ —, անկէ ետ չմնալու համար Պրիան՝ Ֆրանքլէն-Պուշեանի ձեռքով Կիլիկիան իրեւ «արաժադոն» ընծայ կուտար Մ. Քեմալին :

1918ի աշնան չարաչար պարտուած բոլոր ճակատներու վրայ եւ դերեզմանին դուռը հասած՝ Թուրքիա ողջնցաւ չնորհիւ նախ բոլշեւիկներուն, յետոյ նաեւ չնորհիւ յաղթական դաշնակիցներուն, որոնք պահ մը ուզեր էին արժանի պատիժը տալ երկկի թշնամիին (1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագիրը), սակայն 1923ին Լոզանի մէջ ամէն զիջում ըրին Անգարայի կառավարութեան, — որուն միակ ձգտումն էր ընդմիշտ թաղել Հայկական խնդիրը , — ապահովելէ ետք ի-րենց նիւթական չահերը , — Մուսուլի քարիւղները եւ այլ առանձնաչնորհներ :

Ռուսիա բացակայ էր Լոզանէն ֆիզիքապէս, սակայն սրտանց ուրախ էր »իմպերիալիզմ»ի դէմ Թուրքիոյ տարած յաղթանակէն ... :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

Յայտարարուած օրին եւ ժամին, այսինքն Ուրբաթ օր ժամը 17·22ին (ֆրանսական ժամ), ամերիկեան «Ափոլլո – 12» այերանաւը դէպի լուսին արձակուեցաւ : Ֆլոիթորնիոյ վրայ տարածուած անոնց կընկալ փոթորիկ մը պահ մը ենթադրել տուաւ, թէ արձակումը կրնայ յապաղում արձանագրել : Այսուհանդերձ, Նաղայի պատասխանատուները արձակեցին թռիչքի որոշումը, ինչպէս որ ճշդուած էր նախօրօք :

Պատասխանատուները ու այերենաւորդները բոլորովին անակնկալ սարսուռ մը ղգացին , երբ այերանաւին «կարմիր» լոյսերը, այլ խօսքով ահազանդի ազդա-նչանները վառեցան եւ էլեկտրականութիւնը կորեցաւ վայրկեանի մը տեւողութեամբ : Բարեբախտաբար երկար չտեւեց միջադէպը : Դեռ յստակ չէ, թէ ինչ պատճառով էլեկտրականութիւնը կորուեցաւ : Կը կարծուի, թէ չանթ մը կըրնայ դպած ըլլալ այերանաւին :

Ցամենայն դէպս, «Ափոլլո – 12» նոր-կայիս իր կանոնաւոր թռիչքը կը կատարէ՝ սուրալով դէպի լուսին : Այս անգամ երեք աստղանաւորդներ տեղ գտած են «խցիկ»ին մէջ — Ջարլզ Քոնրատ , Ալան Պին եւ Ռիչըրդ Կորտոն :

Եթէ թռիչքը կատարուի բնականոն ձեւով, այսինքն որեւէ անակնկալ պատահար մը տեղի չունենայ, մշակուած ծրագրին համաձայն, աստղանաւորդներէն երկուքը՝ Քոնրատ եւ Պին Չորեքշաբթի օր ժամը 7·53ին ոտք պիտի դնեն Լուսնի վրայ, այս անգամ նախկինէն տարբեր վայրի մը մէջ, որ կը կոչուի Փոթորիկ-ներու ովկիանոսը :

Երկու աստղանաւորդները լուսնի վրայ պիտի մնան 31 ժամ եւ 30 վայրկեան : Այս ձեւով հնարաւորութիւն պիտի ունենան երկու ատիճներով դուրս ելլելու ի-րենց «խցիկ»էն եւ չրջադայելու լուսնի վրայ :

Վերադարձը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 24ին : Արդարեւ, եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, լուսնագնացները Խաղաղական Ովկիանոս պիտի իջնեն ժամը 21·57ին : Այս ձեւով «Ափոլլո – 12»ին ճամբորդութիւնը պիտի տեւած ըլլայ տասը օր, չորս ժամ եւ 35 վայրկեան :

Ուրեմն, «Ափոլլո – 11»ի արձակումէն մօտ չորս ամիս ետք, Ամերիկացիները երկրորդ անգամ ըլլալով կը փորձեն արձանագրել դիտական այնպիսի մեծ նուաճում մը, որ դեռ երէկ ցնորք միայն կարելի էր նկատել :

Աւելցնենք, որ համաճայն մասնագէտներուն, վտանգը միշտ մեծ է · որեւէ անակնկալ խանգարում կամ արկած կրնայ ձախողութեան դատապարտել ձեռնարկը՝ գոհ տալով երեք աստղանաւորդներ :

Բայց մարդկութիւնը յոյսով կը սպասէ իր մտքին եւ կամքին յաղթանակին պատկուսին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՆ – ԼՈՃԻ մէջ երկու հազար երկրագործներ բուռն ցոյց մը կատարեցին քաղաքապետարանին առջեւ : Ոստիկանութիւնը միջամտեց : Երկրագործները կը պահանջեն կաթի գինին յաւելումով վեց առ հարիւր այժմ, 6·5 առ հարիւր յառաջիկայ Ապրիլին :

ՃԱՓՈՆի արտաքին նախարարը՝ Ք. Ա-յիչի պահանջեց, որ Խորհ. Միութիւնը ճափոնի վերադարձնէ Քուրիլի կղզին, որ գրաւուած է համաչխարհային Բ. պատերազմի աւարտին : Մոսկուա նախապէս դէմ եղած է նմանօրինակ պահանջի մը, առարկելով , որ պատերազմէն ետք ձեռք ձգուած հողերու հարցը փակուած է ընդմիշտ :

Փեքինի «Ժողովուրդի Ձայն» թերթը բաւական բացայայտ ձեւով մը կոչ ըրաւ խորհրդային ժողովուրդին թօթափել լուծը «արդի վերաքննականչականներու փոքրիկ խմբակին, որ դաւաճանած է լենինեան դաղափարներուն » :

ԼԻԲԻՈՅ յեղափոխութեան խորհուրդը հրամանագրով մը ազդայնացուց երկրին բոլոր օտար դրամատուները : Ֆրանսական - կան միայն մէկ դրամատուն կայ Լիբիոյ մէջ : Մնացեալները ընդհանրապէս անգլիական եւ իտալական են :

«ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԷՄ ՏՈՂԱՆՑՔԸ» բառական խաղաղ անցաւ Միացեալ Նահանգներու մէջ թէեւ բախումներ եւ միջադէպեր եղան, մանաւանդ երբ խումբ մը ցուցարարներ փորձեցին զրաւել Ուաշինկթընի հարաւային Վիէթնամի դեսպանատունը : Ամէն պարագայի մէջ, տողանցքը ինքնին յուզիչ բան մը ունէր : Իւրաքանչիւր ամերիկեան նահանգ կը ներկայանար իր մեռեալներու թիւով : Ցոյցեր եղան նաեւ այլ երկիրներու մէջ Մարտի-տէն Փրակա : Մահազանգը հնչեց ամերիկեան բազմաթիւ կայաններու մէջ :

ԹՈՒՐԻՈՅի օդակայանը 15 հազար ոսոխականներով պիտի պաշտպանուի, Երկուշաբթի օր, երբ վարչապետը՝ Սաթօ, Միացեալ Նահանգները մեկնի :

ՉՕՐ. ՏԱՃԵԱՆի առջի օրուան յայտարարութիւնը, ըստ որուն այսուհետեւ պիտի պատժուին ոչ միայն խափանարարական գործողութիւններու անմիջական մասնակիցները, այլեւ բոլոր անոնք, որոնք մեղսակից կ'ըլլան այդ գործողութիւններուն՝ գործակցելով կամ լուռ մնալով, խիստ քննադատութիւններու առիթ ստեղծեց Իսրայէլի մէջ : Ապա է-պան, արտաքին նախարար, խստիւ քննադատեց Տայեանի նոր «քաղաքականութիւն»ը , իսկ վարչապետը՝ Տիկին Մէյէր, փորձեց ցոյց տալ, թէ ցարդ պատժուած են միայն պատասխանատուները :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆը որոշեց վերաքննել հիւլէական ուժի իր քաղաքականութիւնը : Չ. ծրագրին ընթացքին, ամերիկեան տեսակի բազմաթիւ կեդրոններ պիտի կառուցուին : Այս որոշումը չատ կը քննադատուի , մանաւանդ «Իմանիթէի»ի կողմէ, որ «կոլիստ» դարձած կը պաշտպանէ ֆրանսական անկախութիւնը եւ կը բողոքէ այս նոր կի-բարկման առթիւ, որ ամերիկեան լուծի տակ կը դնէ ֆրանսական հիւլէական ուժը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ապահովութեան մարմինները անակնկալ կերպով երկու հարիւր մօտ ծայրայեղ ձախակողմեան, կամ ինչպէս սովորութիւն դարձած է ըսել՝ «կոչնչներ» հարցաքննեցին եւ անոնցմէ չատերը պահեցին ոստիկանատուներու մէջ : Հարցաքննուածներուն մէջ կը դտնուէր Տիկին Կրիվին, որուն ամուսինը ներկայացած էր Թեկնածու նախագահութեան՝ վերջին ընտրութիւններու ժամանակ : Իշխանութիւնները կը յայտարարեն, թէ իրենց նպատակն է քննել թէ մայիսեան դէպքերուն առթիւ պետութեան կողմէ լուծուած ձախակողմեան կազմակերպութիւնները արդեօ՞ք վերստին կազմուած են՝ հակառակ դրուած արդելքին : Կառավարութեան պարտականութիւնն է, դիտել կուտան պաշտօնական չրջանակները, քննել եւ կանխել որեւէ միջադէպ, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ երկրին համար :

ՍՈԼԻԼՆԻՑԻՆ բաց նամակով մը կը րողբ , Գրոլներու Մութենէն իր արտաքսման դէմ ու կը չեչտ .— « Ամօթ է որ ոտնակոխ ընէք այսպէս ձեր իսկ կանոնադիրը : Չէիք արտաքսեցիք երբ ներկայ ալ չէի, կարծես կրակ կար, առանց նոյնիսկ հրաւէր մը կամ հեռագիր մը ղրկելու » : Սոլիլէնիցին չատ խիստ է եւ կը ձաղկէ զինքը դատապարտողները բսելով .— « Կոյրեր կոյրերը վ'առաջնորդեն : Այս տաղնապալի միջոցին, մեր ընկերութեան համար, անկարող էք չինարար բան մը հրամցնելու, չատ բան մը, այլ՝ միայն ձեր տեսլութիւնը, ուր մարդկութիւնը ինքզինքը կը կորսնցնէ : Արտայայտութեան ազատութիւնը — պարկեչտ եւ ամբողջական — առողջ մարդկութեան մը առաջին պայմանն է» :

ԱՆԳԼՈՒհի մը ծնունդ տուաւ հինգ զաւակներու : Մէկը անմիջապէս մեռաւ, մնացեալին մասին բժիչկները թերահաւատ են : Անգլուհին 33 տարեկան է :

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատկերասփիւռը չորս ժամուան յապաղումով պատկերասփռեց «Ափոլլո – 12»ի արձակումը :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ «Ալ Ահրամ» թերթին համաձայն, իսրայէլեան նաւատորմիղն ու օդուժը զաղտնի մասնակցած են անգլիական եւ ամերիկեան միջերկրականեան ռազմախորհրդակցութեան : Միւս կողմէ, պաղեստինեան ազատագրական ուժերու կեդրոնատեղին կը հաղորդէ , թէ օդը հանած է Հայֆայի քաղաքատար դիծը :

ՄԱԿ-ի չրջանակներուն համաձայն չորս մեծերը չուտով պիտի սկսին խօսակցիլ Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութեան չուրջ : Խորհ. Միութիւնը դեռ չէ պատասխանած ամերիկեան նոր առաջարկին : Կ'ենթադրուի , թէ Մոսկուա նախապէս կ'ուզէ ունենալ տեսակէտը Գահիրէի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական օրգան «Իզվեսթիա», Նեհրուի ուղեսունամեակը ոգեկոչող յօդուածի մը մէջ, զօրավիդ կը կենայ Տիկին Կանտիի վարած քաղաքականութեան :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ Լիբանանի սահմանին փակումը մեծ վնասներ հասցուցած է լիբանանեան տնտեսութեան եւ կը կարծուի թէ Սուրիա միայն քաղաքական նպատակներով չէ որ փակած էր սահմանը այլեւ՝ տնտեսական : Կ'ըսուի թէ Դամասկոս պահանջած է որ Պէյրութ հասնող կամ Լիբանանէն արտածուող և իր հողամասէն անցնող ապրանքներու քառասուն առ հարիւրը սուրիական բեռնակարդերով փոխադրուի : Լիբանանեան ապրանքներու արտածումը դէպի Հինդերլանտ (Իրաք , Սէուտական Արաբիա , Քուէյթ , Ցորդանան) եօթը միլիոն տոլարի կը հասնի ա-մէն ամիս : Լիբանան Սուրիայէն երկու միլիոն տոլարի գնում կ'ընէ եւ անոր կը ծախէ՝ մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար տոլարի :

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւդա» չի վարանիր Գերմանիոյ նոր վարչապետին դովքը հիւսելու : Գլխաւոր պատճառն այն է որ Պրանտ որոշած է Պոնի անդամակցութիւնը ապահովել հիւլէական ոչ - տարածման դաշինքին :

ՓԻՔԱՍՕ ի վերջոյ մերժեց Ֆրանքոյի Սպանիոյ յանձնել նշանաւոր կեռնիքան , որ ինչպէս գրած էինք պատրաստած էր Հանրապետականներու ապստրանքով : Փիքասօ կ'ըսէ թէ իր այդ գործը սեփական-նութիւնն է սպանական Հանրապետութեան եւ ոչ մէկ պարագայի կրնայ յանձնուիլ այսօրուան Սպանիոյ : Ինչպէս ծանօթ է կեռնիքա , տարիներէ ի վեր պահ կը մնայ Նիւ Եորքի արդիական արուեստի Թանգարանը :

ԹԱՅՄԶի համաձայն Փրակայի մէջ քաղաքական դատավարութիւններ պիտի սկսին , հակառակ Հուսաքի տուած հերքումին : Կրնայ նոյնքան արիւնալի րլլալ որքան 50ական թուականներուն կ'ըսէ «Թայմզ»ի ձեռք անցած գաղտնի փաստաթուղթը :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԼՈՒՐԱՐԴԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

"ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ"

Դէպի Մուրատ – Ռափայէլեան ճամբու վրայ, Հայր Պզտիկեան մեզի ցոյց կու – տայ պատմական կարգ մը հնութիւններ, ար – ուեստի ու գրականութեան բարձրագոյն հաստատութիւններ, եւ վերջապէս՝ վե – հեռիկի նշանաւոր «Գրականութեան Համալսարանը» — Քափոսքարի՝ եթէ անունը ճիշդ կը յիշեմ — ...

— «Յաջողեցանիք, կ'ըսէ, հայագիտա – կան դասընթացք մը հաստատել տալ այս համալսարանին մէջ: Աշնան, երբ վերա – բացուի վարժարանը, առաջին տարեշըր – ջանը կը սկսի հայագիտական ուսումնե – րու համար ... Շատ լաւ բան մը եղաւ: Այս ձեւով, արդէն իսկ գոյութիւն ունե – ցող համակրանքը Հայաստեան հանդէպ, եւ յարգանքը՝ հայ մտքի վաստակին, գործնական հետեւութիւն կը գտնեն»:

Իրիկունը իջած է արդէն Ջուրերուն վը – րայ, ու մթնելու մօտ: Կ'ինչենք նաւէն եւ կը փութանք Մուրատ Ռափայէլեան:

Վենետիկի հարիւրաւոր ջրանցքներէն մէկուն վրայ, ջուրէն մայթարաժինով մը միայն հեռու, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի մայր դռնէն կը մտնենք ներս: Ակնթարթ է հակադրութիւնը, չէն – քին ջրուղի նայող «դէմք»ին ու դէպի բակ եւ պարտէզ տարածուող մուտքին միջեւ:

Բանտային չուք մը ունի դուրսէն: Եր – կաթեայ հսկայ դուռ մը՝ ծանրաչարժ եւ ամուր: Նեղլիկ «փողոց» մը, չատ աւելի նեղ մայթ մը: Շէնքերը՝ կուչ կուչտի, իրարու վրայ սեղմուած: Հինուկ: Ան – յորդները՝ դեղջկական պարզութեամբ մը, առհասարակ ծերեր ու մանուկներ: Առաջին անգամ այցելողի մը համար, որ անծանօթ է դարաւոր հաստատութեան ներքին չքեղութեան, պատմական ու գե – դարուեստական փայլին, արտաքին այս ընդհանուր պատկերը արտմութիւն կը թելադրէ ...

Երբ Հայր Պզտիկեան հրեց դուռը եւ մեր առաջին քայլը առինք դէպի բակ, վարժարանի սիրտը կազմող ծաղկազարդ, օդասուն, ծառաշատ եւ ընդարձակ պար – տէզը՝ կարծես խուժեց մեր հոգիէն ներս: Վերջալուսային արեւը առանձին հրա – պոյր մը կուտար կանաչին եւ ածունե – րուն՝ բեկբեկ լոյսերով ու խաղերով:

Բանտ մը դէպի ազատ աշխարհ ինկող մարդոց տպաւորութեան մէջ, լայն չուն – չով մը լեցուցինք մեր թոքերը: Մայր դուռնէն մինչեւ հանդիպակաց մաքուր եւ տպաւորիչ «չէնքը», (որուն դրադարան – ընթերցարան մը ըլլալը պիտի լսէինք ա – ւելի ուշ)՝ պարտէզը յիսուն մեթրի չափ խորք մը ունեցած պէտք է ըլլայ· իսկ լայնքը՝ հաւանօրէն 10 – 15 մեթր: Քանի մը վայրկեան հանգիստ առինք հոս, ան – դորրի մը մէջ՝ որ յատուկ է միջերկրա – կեան երկիրներուն: Թաւշային օդ մը, կապոյտ երկինք, ծաղիկներու գոյնն ու բոյրը, լռութիւն մը՝ որ «կը խօսի», ու մենք, չորս, — մեզմէ քիչ առաջ վար – ժարան հասնող եղբօրը հետ Հայր Ցա – րութիւնի՝ հինգ հոգի:

Կը լսենք բացատրութիւնները վարդա – պետին, տասնըհինգ տարբեր երկիրներէ Մուրատ – Ռափայէլեան ուսանողական իրենց կեանքը ապրող 70 – 75 հայորդի – ներու մասին:

Ամառնային արձակուրդի օրեր են, ու անշուշտ ոչ ոք կայ չէնքին մէջ: Սա – կայն, Հայր Պզտիկեան կը պարզէ մեզի Միաբանութեան եւ վարժարանի տեսչու – թեան կարգ մը մտահոգութիւնները, խո – րապէս ազգային եւ նոյնքան բծախնդրո – րէն նկատի առնուած ուսումնական մեկ – նակէտերով:

Հաւանօրէն անպատեհ ըլլայ հրապա – րակումը կարգ մը ներքին կարգադրու – թեանց, որոնց ճամբով Մուրատ – Ռա – փայէլեան փրկարար դեր կը կատարէ, որոչ ուսանողներ օտարացման երախէն բերելով մայրենի գիրկ ...

Եւրոպայէն, յատկապէս Միջին ու Մեր – ձաւոր Արեւելքեան 15 երկիրներէ հոս խմ – բուած տղաք, թիւով 70 – 75ի մէջեւ, բառին ամբողջական առումով հայա – չունչ, տոհմական, անխաթար դաստիա – րակութիւն կը ստանան: Հայրերու, ինչ – պէս նաեւ հայ, իտալացի եւ օտար ուսու – ցիչներու մտերմական, դուրդուրատ եւ յարգալիր յարաբերութիւնները՝ ուսանո – ղութեան հետ, ստեղծած են մթնոլորտ մը, որ սիրելի կը դարձնէ հաստատու – թիւնը զիւերօթիկ բոլոր տղոց: Մուրատ Ռափայէլեանը «տուն» մըն է այս տե – սակէտով, եւ ոչ՝ օթեւան: «Տուն» մը՝ որ տնակարօտ ուսանողին մէջ ծնողքին ու հարազատին հեռաւորութիւնը կը մոռցը – նէ, անոնց դուրդուրանքի եւ անկեղծու – թեան պահանջը կը գոհացնէ, փնտռել կուտայ այս երդիքին ջերմութիւնը՝ երբ նոյնիսկ հեռու են անոնք լուսոյ այս յար – կէն ու կ'ապրին իրենց սեփական երդի – քին տակ, իրենց ծնողքներուն մօտ:

Ուրիշներ որքան գիտեն կամ կրնան ըմ – բռնել երկրորդական ու զիւերօթիկ վարժարանի մը ուսանողութեան յատուկ ներքին, հոգեկան ապրումները,— չեմ գի – տեր: Որքան ծանօթ են այն բարդոյթնե – րուն, մտասեւեռումներուն, ցաւագին կծկումներուն՝ որոնք կրնան ծնիլ, մեծ – նալ ու խեղդիչ համեմատութիւն ստանալ 14 – 18 տարու պատանիներու մէջ, — չեմ գիտեր:

Գիտեմ, սակայն, որ ճեմարաններու, երկրորդական կրթարաններու ու մանա – ւանդ զիւերօթիկ հաստատութիւններու մէջ՝ որքան դաստիարակչական, նոյն – քան եւ ուսումնական արդիւնքը՝ ուղիղ կը համեմատի ոչ այնքան կրթական ծրա – գիրներու եւ ուսուցչական կազմի որա – կին, որքան հաստատութեան ներքին մթնոլորտին հետ:

Ուսանողը սիրոյ պէտք ունի՝ ամէն բա – նէ առաջ: Կարօտ ու ծարաւ ունի հոգիէ հոգի նեռուած «համուրջ»ներու, փոխա – դարձ յարգանքով պայմանաւոր մտեր – մութեան, կարգապահութեամբ ըմբռնե – լի ազատութեան: Պէտք ունի դուրդու – րանքի՝ աւելի քան օրուան հացին, ճա – շին, ու իրրեւ մարմնական անունդ տըր – ուած կերակուրի ու պատուղի որակին ... Գուրգուրանք՝ իր ապրումներուն, տագ – նապներուն, մարդկային տկարութիւննե – րուն, թերութիւններուն դէմ: Սրտա – կից ընկերոջ վերաբերում: Կեցուածք՝ որ պահելով հանդերձ ուսուցչի եւ աշակեր – տի միջեւ որոչ «հեռաւորութիւններ», համարձակութիւն կը ներշնչէ պատա – նիին իր ցաւերը պատմելու, իր տխրու – թիւնները պարպելու, իր փոքր ու մեծ խռովքները փոխանցելու զինք կրթելու կոչուած ուսուցչին ...

Քիչերու միայն արուած է այս «դիտու – թեամբ» դաստիարակչական դեր կատա – րելու արժանաւորութիւնը, ու դոնէ ես պէտք չունէի ուսանողներ տեսնելու կամ խօսելու անոնց հետ, Մուրատ – Ռափա – յէլեանի ներքին այս մթնոլորտը «չօչա – փելու» համար:

Դարաւոր անցեալ մը, կրթական եւ դաստիարակչական հերկի փառք մը ունի այս հաստատութիւնը, ու կը ճանչնամ քանի մը տասնեակ ընթացաւարտներ կամ ուսանողներ այս յարկէն՝ որոնք ուրիշ – ներէ կը զատորոշուին հոգեկան իրենց կերտուածքով, մարդկային իրենց կեց – ուածքով, ազգային իրենց մտածողու – թեամբ, Հայութեան եւ հայկական ամէն բանի հանդէպ անանձնական իրենց պաշ – տամունքով:

Չեմ խօսիր Մուրատ – Ռափայէլեանի ուսումնական ծրագրին մասին: Այլապէս հարուստ՝ Հայր Թրծող ու հայեցին ազ – նուացնող իր որակով, տարողութեամբ եւ արդիւնքով: Հայերէնագիտութիւնը՝ հայ տղուն մէջ, առաջին տանդղմատն է դէպի հայագիտութիւն· նախադուռն է, որ կը բացուի Հայութեան մտաւոր, հո – գեկան, պատմական եւ գիտական բոլոր ածուներուն վրայ: Այս նախաճաշակը եւ տարերքը անհրաժեշտ չափով կը տրուի Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ, ուրկէ ըն – թացաւարտ հայ երիտասարդը՝ եթէ ուզէ համալսարանական իր ուսումը ստանալ իտալական հաստատութեանց մէջ, կրնայ հայագիտական իր պաշարն ալ զարգացնել Ս· Ղազարու մէջ՝ հոգածու հայրերու հսկողութեան եւ առաջնորդութեան տակ:

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

(ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Գ.

1915ի տարին կը ներկայանար Տաճկա – հայաստանի վրայ աներեւակայելի վա – ղորդայնով: Լուրերու անհեթեթ տարա – փը — կիրքերու հակասութիւնը քաոսնե – լի, մարդկանց հաւատարակշռութեան մէջ բերած էին անհասկացողութեան չփո – թութիւն:

Այո, Տաճկիը պատերազմի մէջ էր — պէ՞տք էր յաղթէր որպէսզի Հայը ունե – նար իր անդորը կեանքը: Սակայն, Թուր – քին ո՞ր, կրցած էր իր խոստումին հաւատիքը իրագործել: Երբ՝ Հայը դարերով՝ միշտ պրկուած, չղթայուած, ահաբեկուած· երբ՝ հայ մայրը միշտ կը – րած էր սուգի քօղը իր դէմքին:

Արդեօ՞ք պէտք է տրամաբանութեան մը մեկնաբանումը:

Տաճկական դահճապետները պատրաստ էին գործ, առարկելով՝ հայ կամաւոր – ներու զունդերը Կովկասի ճակատին վը – րայ:

Ի՞նչպէս կրնային ընել այն ռուսահ – պատակ Հայերը, որոնք՝ ինքնաբերաբար ռազմի կանչուեցան ինչպէս Տաճկահա – յերը:

Ինչո՞ւ հայ զինուորը զինաթափելու թակարդը միտումով օգտագործել ճամ –

Ամերիկահայ սերունդներու հայեցի կրթութեան կարգախօսը եթէ խոր հա – ւատքի մը մղումով կը բանաձեւուի, պի – տի ուզէի թելադրել չհապդրդուող ծը – նողքներուն՝ որ մէկ, երկու կամ երեք տարուան համար իրենց զաւակները ղրր – կէին Վենետիկ, Մուրատ Ռափայէլեան (ղրկէին, ի հարկին, Վիէննա, կամ Պէյ – րութ՝ երկրորդական հայ վարժարաններ ու ճեմարաններ), ուր, վստահ եմ, Մայ – րենիքը չատ աւելի արագ ու արմատական աճումով մը կրնայ ծաղկիլ, քան որեւէ տարբեր տեղ:

Ամերիկեան համալսարաններու մէջ պո – յութիւն ունեցող «հայագիտական» չողչո – ղուն դասընթացքներէն կարելի չէ ծծել մէկ տասնորդն իսկ այն աւիշին— գի – տութեան եւ լեզուական պատրաստու – թեան —, զոր Մուրատ – Ռափայէլեան – ներ կուտան, ամէն մէկ աշակերտի վրայ հակելով իրրեւ հոգածու հայր եւ զուր – դուրօտ մայր, իրրեւ ուսուցիչ եւ դաս – տիարակ, իրրեւ աղբիւր լոյսի, եւ ակ՝ անապական Հայութեան ...

ՆՈՃԵՍՑ ՏՂԱՆ

(Շար·)

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

•

— Ձիս լաւ չես դատեր, եղբայր իմ Մարք, պատասխանեց Փիէռ: Թէ որքան ճիգ վատնեցի, թէ որքան վազեցի աւա – զակներուն հետքը գտնելու համար, կըր – նան ըսել քեզի մեր դրացիները, իւրա – քանչիւրը մեր ծառաներուն: Ըրի ինչ որ կրնայի ընել: Բայց տղեկը անհետացած էր... կարծես՝ բացուած ըլլար իր ոտ – քերուն տակ հողը եւ զինքը կուլ տուած ... Եւ ես միշտ կը յուսամ, թէ օր մը պիտի վերադառնայ...: Մխիթարուէ՛ ու – բեմն, եղբայր իմ Մարք... եղածը եղած է... Աստուծոյ կամքը այս էր թերեւս:

Բայց այս բոլոր մխիթարական խօսքե – րը աղեցութիւն մը չունէին Մարքին վրայ, մանաւանդ երբ անոնք կ'ըսուէին իրեն մարդու մը կողմէ, որուն անկեղ – ծութեանը վրայ կրնար կասկածիլ:

Մարք բոլորովին առանձին կը զգար ինքզինքը աշխարհի երեսին, քանի որ այլեւս չունէր իր մէկ հատիկ զաւակը, եւ իր կրտսեր եղբօր խօսքերը, անկա – կած նուազ վշտակիից քան ուրիշներունը, անկարող էին զայն իրեն վերադարձնե – լու:

Ով որ տեսնէր այս մարդը, որ անվե – հերօրէն նետուած էր մերկ սուրերու եւ սուր նիզակներու դիմաց, որուն դէմքը խանձած էր արեւէն կռիւի դաշտերուն վրայ, որ թշնամիին ստացած էր մէկէ աւելի վէրքեր... ով որ տեսնէր զայն այդ պահուն, երբ արցունքի խոշոր կաթիլ – ներ կը հոսէին իր թաւ մօրուքէն վար, որ կը ծածկէր հերոսի իր կուրծքը, ան – պայման պիտի արտասուէր անոր հետ:

Բոլորովին տարբեր բան է դիտնալ թէ մեռած է զաւակ մը, թէ յանձնած է իր անմեղ հոգին երկինքին, եւ բոլորովին տարբեր է գիտնալ որ անկրօն եւ վայրենի դնչուններ տարած են զայն, Աստուած գի – տէ թէ ո՞ւր... Աստուած գիտէ թէ՝ ին – չո՞ւ...:

Իր ժամանակի բոլոր մարդերուն պէս, Մարք եւս զերծ չէր աւելորդապաշտու – թենէ եւ հաւատալիքէ: Եւ այս՝ առաւել եւս կը նպաստէր սաստկացնելու իր վիշ – տը, որովհետեւ իր զաւկին կապուած՝ զարհուրելի պատկերներ կը նկարուէին իր երեւակայութեան մէջ:

Նենգաւոր չարամտութեամբ մը լի հրճուանքով, խորամանկ Փիէռ կը նկա – տէր որ Մարք կը դառնար օրէ օր աւելի տխուր եւ աւելի ընկճուած:

Մարքի առաջին մտադրութիւնը եղաւ իր զաւակը փնտռել ամէն կողմ, բախ – տով, մինչեւ որ գտնէր զայն: Սակայն իր բարեկամները, մանաւանդ Սթեչնայի վանականները, կը համոզէին զինքը, որ այդ կարգի որեւէ ճիգ ապարդիւն կ'ըլ – լար, որովհետեւ ոչ ոք գիտէր ուղղու – թիւնը որ աւազակները առած էին տղուն հետ, եւ ոչ ոք գիտէր, թէ չատ հեռու – նե՞րն էին գացած, թէ կը մնային չրջա – պատին մէջ:

Վերջապէս, երբ քիչ մը սկսած էր հա – մակերպիլ իր ցաւին, ինքն ալ հասկցաւ թէ ամէն ձեռնարկ ոչ մէկ արդիւնքի կըր – նայ յանգիլ:

Այսպէս, տարաբախտ մարդը, բոլորո – վին կորսնցուցած էր կեանքի վայելքը:

— Ինչի՞ կը ծառայէ համբաւս... ին – չի՞ կը ծառայէ հարստութիւնս... կ'ըսէր ան: Կորսուեցաւ երջանկութիւնս եւ ա՛լ ուրախութիւն չկայ ինծի համար աշխար – հի վրայ: Տէրը կանուխէն խլեց ինձմէ կինս. մնաց ինծի միայն զաւակս... եւ ահա, ան եւս խլուեցաւ ինձմէ: Երջանիկ ըլլալ աշխարհի վրայ... ո՛չ· այդ ան – կարելի է այլեւս: Իմ սիրելիներս կրնամ տասնել միայն վերը, եւ պէտք է պատ – բաստ ըլլամ անոնց մօտ երթալու:

Այս խոհերը ունէր մտքին մէջ, երբ օր մը մօտեցաւ իր կուլիկ եղբօր եւ ըսաւ·

— Սիրելի եղբայր, ես պիտի հեռանամ քեզմէ: Բոլոր ունեցածս քեզի կուտամ, գործածէ՛ ինչպէս որ կ'ուզես: Ամուսնա – ցիր, եթէ կը ցանկաս· դուն աւելի երի – տասարդ ես ինձմէ: Միակ պահանջը որ ունիմ, այն է, որ օր մը, երջանիկ օր մը, եթէ տեղեկացուի որ զաւակս կ'ապրի եւ երբ վերադառնայ բոյնը իր նախնիքնե – րուն, միմիայն անոր ձգուի քեզ յայտնե – լու իրաւունքը: Գալով ինծի, ես կը մտնեմ Սթեչնայի վանքը, ուր հոգւոյս խաղաղութիւնը պիտի փնտռեմ: Աչխարհն ու աշխարհի վայելքները քեզի կը թո – ղում: Թող մենաստանիս մէջ թաղուին իմ ոսկորներս, թերեւս վերջինները մեր հը – նամենի տոհմին:

Շատ կարճ ժամանակէ մը ետք, Մարք մեկնեցաւ մենաստան: Ռամմիկի փայլող ղրահներուն փոխարէն հագաւ ճերմակ բուրդէ կոշտ թիկնոցը եւ չուառով ղարձաւ Սթեչնայի վանքին ամենաբարեպաշտ վանականներէն մէկը:

Փիէռին համար, ինչպէս կը տեսնուի, ամէն ինչ անցաւ այնպէս՝ ինչպէս որ ինք կը ցանկար, աւելի ճիշդ՝ իր յոյսա – ցածէն չատ աւելի յաջող կերպով:

Պատմութիւնը մեզ առաջնորդած էր տարբեր ուղղութիւններու եւ միայն հի – մա կը վերադառնանք գնդուներու կողմէ առեւանգուած երիտասարդ Ժորժ քո – զիաքին:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՃԻՋ

(24 – Շար·)

բայ շինելու, ու իր վերջին փոսը փորելու :

Ինչո՞ւ հաւաքել, ծերերու, կիներու, աղջիկներու, երախաներու զանգուածներ, տեղափոխել սուրին տակ ու սուրբեր անմեղ՝ ողջակէզ ընել :

Եթէ քրիստոնեաներու Աստուածը գոյութիւն չունէր. ի՞նչպէս Մահմետական-ներուն Աստուածը հանդուրժած էր այս քաոսին վճիռին :

Երկրաշարժը տուներ կը տապալէ. բընութիւնը անօրէնք իր աւերը կը գործէ, առանց մատնանշելու այն անձը որուն վախճանը կապուած է աղէտին : Հրաբուխը նոյն հանգամանքին տակ : Ջրհեղեղը՞ նոյն սաստկութեամբ :

Ի՞նչպէս մարդկանց արեան մէջ կրնայ խառնուիլ այն թոյնը, վրիժառութեամբ լեցուն դարաւոր հարեւանութեան հանդէպ, հեղու՝ հեթանոս կիրքով. լլկելու, յօշոտելու, բռնաբարելու : Անգոհունակ՝ արիւնռուշտ, մահամերձին վրայ դեռ ճիգ մը թափել յագեցնելու, ո՞ր դիւային մտքի սակարկութիւնը :

Այդ սգաւոր տարին — գարնան սիրուն օրերուն — երբ անտառը կը շնչէ արեւի ճառագայթներու պահուրտուկ խաղը — երբ թռչուններու համերգը կը դառնար մահերգ : Հալածանքն ու սուգը կ'ըլլար Հայուն փշէպսակը :

Միսաք՝ դասալիք զինուորական ընկերներով քաշուած լեռներու գագաթը կըսկիծը սրտին, արիւնը աչքերուն — ահ ու սարսափի գրոհ կուտար ամէն կողմ ոսոխը կը կարծէր իրեն պաշարել ու ոչնչացնել, երբ գնդակները անվրէպ կուտային իր պատիժը :

Նոյնքան քաջութեամբ մինչեւ Տրապիզոն, Միսաք կտրեց Թուրքին դօտին : Փոքր նաւակով հասաւ Պաթում — իր կուրծքին պահած Էրզրումի օգնութեան ու ճգնաժամի աղէրսը : Ամէն կողմ, պատմեց Հայերուն կրած զարհուրանքները, սաստեց՝ յիշեցնելով երկրին արհաւիրքը : Խոստումներով՝ անձկութեամբ վերադարձաւ իր լեռները : Ոչ յանդգնութեանը մէջ չափ կար — որքան իր խիզախութիւնը կ'ըլլար խենթութիւն : Վճռած էր սուղ ծախել իր դիակը — մարտնչիլ մինչեւ իր վերջին շունչը, ոչնչացնելու համար բարբարոսներու մեծամասնութիւնը :

1916ին Ռուսերուն Տրապիզոն գրաւելը, Միսաքին առջեւ բացաւ երկու յոյսի հորիզոններ — հայ մնացած բեկորները գտնել, դահիճները ձեռք անցընել :

Սակայն նորէն սեւ օրեր եկան, բոլշեւիկեանՅեղափոխութեան առաջին ընդվզումը : Ռուսական բանակի քայքայումը — Տրապիզոն ու իր նահանգը, նահանջի պարտադրուած : Վերջապէս Միսաք իր հայրենիքէն հեռացաւ : Իր յուզիչ բաժանման արցունքը աչքերուն, հրաշքով ազատած բոկոտն երախաներու ժպիտին հետ :

×

Սոխումէն – Սոչի, Սոչիէն – Թիֆլիս, Միսաք ընկերներով կը թեւակոխէր 1918ի շփոթ տարեշրջանը : Թիֆլիս այն սիրուն, զուարթ քաղաքը չէր : Ան՝ որ Վիէննայի մրցակիցն էր շինուած Հայու ձեռքով, օծուած Հայու քրտինքով՝ հիմա՝ փողոցները ամայի, մարդկանց մտահոգ դէմքերու արտայայտութիւնը խորհրդաւոր, վարակիչ հանգամանքի օրեր կ'ապրէր : Հանրակառքերու գնացքը աղմկալի, աններդաշնակ, պողպատէ գիծերուն սուլիչը աւելի գրգռիչ, կը խոցէին ականջները անախորժ կերպով : Երեւանեան հրապարակը կորսնցուցած էր իր հմայքը : Հայ հոյակապ 26 եկեղեցիներու գմբէթներու վրայ, աղաւնիները դադրեցուցած էին իրենց սիրերգը : Կուր գետը խելայեղ աւելի ցեխոտ, ըմբոստ կը տանէր իրեն հետ պղտոր ջուրերու հեղեղը :

Հոս ալ լքած էր ռուսական բանակը :

Հայրենիքէն՝ լուրերը դէշ էին : Հայաբնակ Կովկասի քաղաքներու բնակիչները, սրտատրոփ, անձկութեան ժամեր կ'ապրէին : Կարծես Տաճկահայաստանի սահմաններու անձուգարձը աւելի պրկած էր մարդկանց հոգեկան հեւքը :

Ինկած էր թշնամոյն ձեռքը Երզնկան, Բաբերդն ու Էրզրումը : Անդրանիկ իր ստուար ջոկատներով չէր կրցած կեցնել վաթսուն հազարնոց պատրաստուած բանակներու յառաջխաղացումը : Մէկուսացած՝ կը նահանջէր հայ զօրավարը, հաւաքելով իր անցած տեղերէն հայ զանգուածներու բեկորները որ դեռ յուսալից փարած էին երկրին : Ամէնուն աչքին ընդհանուր քաոս մը կը ներկայանար :

Միսաք՝ փութկոտ, լծուեցաւ Տրապիզոնցիներու խումբի մը զօրակոչի : Աչքերուն փայլը վերսկսած էր կրակոտիլ : Այս անգամ վտանգը հայրենիքին շուրջն էր, պէտք էր սուղ արեան գնով՝ պաշտպանել : Հապճեպ՝ առանց սպասելու խումբի կազմին, քանի մը վստահելի ընկերներով մեկնեցաւ Կարս : Անդրանիկ, հոն պիտի նահանջէր պաշտպանողական նոր գծի մը համար :

Միսաքի սրտին մէջ նոր հուր մը կը մխար, կը հրահրէր իր արեան, ցաւելու աստիճան : Կարս՝ վազեց Ջեմլիակի խումբին, ուր՝ արդէն Տրապիզոնցիներու ջոկատ մը կար :

Անդին՝ Էրզրումի գրաւումով, ամբողջ հայկական ճակատի ուժը քայքայուած էր, Խնուսէն Տարօն մինչեւ Վասպուրական : Հայ բանակը, կանոնաւոր կազմով, յապաղիչ կռուով նահանջի կը դիմէր : Զորս ամիս շարունակաբար, հետզհետէ դիրքերը ձգելով կը մտրակէր թուրք յառաջապահ գունդերը : Փոխադրութիւնը, դժուարին էր ու արկածալի, Հայ բանակին հետ ժողովուրդ մը կար, հարիւր հազարներով գաղթականութիւն մը :

Թուրք սեւ դիւանագիտութիւնը ուրիշ պատնէշ մըն էր գտած Հայուն դէմ :

Քիւրտերու, Թաթարներու վոհմակը իրենց ցեղասպան մտայնութեամբ, անցքերը բռնուած, դաւադիր թաքստոցները, կիրճերու մէջէն փամփուշտներու տեղատարափը : Ջլատելու, անխնայ հարուածելու, ի հարկին բնաջնջելու հայ գաղթը :

Թուրքը ստորին՝ կը կարծէր նահանջող զանգուածը իր սուրին տակ, ինչպէս 1915ին աքսորի հրէշային ճամբուն վրայ : Կը կարծէր, Հայը՝ ընկճուած, կորաքամակ, զուրկ որեւիցէ պաշտպանողական ուժէ : Ըստ այնմ, Հայը միշտ, պէտք էր նոյնիսկ վճարէր արեան տուրքը, ձգած երկրին : Սակայն՝ Սասունցի Մշեցի զինուորը շաղախուած, կ'արձանագրէր իր դիւցազնական նահանջ — հերոսամարտը, արմատախիլ ընելով, իր ճամբուն վրայ գտնուած քիւրտ, թաթար գիւղ, հանգըրուան : Յիշենք անուններ որ յաւերժ կապուած պիտի մնան հայ ազգի փառքերուն մէջ : Սմբատ, Սասունցի Մանուկ, Մուշեղ, Մօրուք Կարօ, Զօլօ, Ղազար Պետոյեան, Արմէն Սասունի, Մխիթար Դարմանեան : Ասոնք, ինչպէս կ'ըսէ Կարօ Սասունի, այդ թուականէն ասդին (Մայիս 5, 1918) Արագած լեռը թրքական փափախի փոխարէն, Սասունցիի հայկական գդակը կը դնէ իր գլխուն :

Այս տարրերն էին որ հասան Արարատեան դաշտ, եկան սերմ՝ միանալու Հայաստանի ժողովուրդին, արեան գնով ընձիւղ դառնալու իր ապագայ մեծութեան :

Ո՞ր երկրի Մայիսը, Հայաստանի Մայիսին հրապոյրը ունի : Ո՞րտեղ, կեանքը կը վէտվէտի հայրենի սքանչելիքներու դեղեցկութեամբ : Արարատը՝ նոյն ինքը, կանգնած կախարդիչ ժպիտը դէմքին, կը դիտէ իր հսկայ տարածութեամբ այն բջիջները, որ իր ակնարկի քմահաճոյքին տակ դեռ նուիրումով կը կառչին ու յոյս կորոնեն :

Բացուած է հայկական սիրտը : Մայիս ամիս, ի՞նչպէս գիտէր նորոգել արեան վիժումը : Վատին դէմ, դարերով քու ցեղդ, դիակներու տակէն նոր շունչ, նոր կորով է գտած. վերապրելու, վերակենդանացնելու մասնիկի մը շարունակութիւնը :

Կրկին նոյնն է մնացած հեթանոսին դէմ Աւարայրի դաշտէն իջած սերունդը : Ալիշան կ ըսէ՝ Հայոց աշխարհիկ գարունդ է հասել : Մահ կամ ազատութիւն կը պոռայ ժողովուրդը : Զինուորին մորթին գնդիկները հանգիստ չունին : Բանակներու խուրձ մըն է տարածուած Արարատեան լանջէն մինչեւ Ղարաքիլիսէ, ամրապընդուած ամբողջ ժողովուրդին տենջով : Խաչ, Աւետարան, օրհնութիւն, հաց, ջուր, բահ, բրիչ :

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ պատրաստուած «Սարոյեան եղբայրներ» ժապաւէնը առաջին կարգի մրցանակ ստացաւ Քիեւի շարժանկարի փառատօնի դատակազմին կողմէ : Ժապաւէնին բեմադիրներն են Ֆ. Դովլաթեան, Խ. Աբրահամեան եւ Ա. Հայրապետեան : «Մի կաթիլ մեղր»ը ստացաւ երկրորդ մրցանակը : Շարժանկարի փառատօնին կը մասնակցէին Հայաստան, Ադրբէջան, Վրաստան եւ Ուկրանիա :

×

Քանդակագործուհի Այծեմնիկ Ուրարտու պատուագիր մը ստացաւ Հայաստանի գերագոյն խորհուրդին կողմէ : Պատուագիրը շնորհուեցաւ արուեստագէտին եօթանասունամեակին առթիւ :

×

13 երիտասարդ երգահաններ, որոնք սաներն են Երեւանի երաժշտանոցին, Մոսկուայի մէջ ստացան յատուկ մրցանակ : Կը մասնակցէին Խորհ. Միութեան երիտասարդ երգահաններու երրորդ մրցումին :

×

Խորհ. Միութեան 1969ի պետական մրցանակը, կերպարուեստի մարզին մէջ, յանձնուեցաւ նկարիչ Գրիգոր Խանջեանի՝ Պարոյր Սեւակի, «Անլռելի զանգակատուն» գիրքին պատկերազարդման եւ ձեւաւորման համար :

×

Ակադ. Ի. Եղիազարով եւ Կ. Յովսէփեան մասնակցեցան ջրային հետազօտութիւններու միջազգային ընկերութեան 13րդ համագումարին : Հայազգի երկու գիտնականները մաս կը կազմէին խորհրդային պատուիրակութեան : Համագումարը տեղի ունեցաւ Քիոտոյի մէջ, Ճափոն :

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Փիլիսոփայ մը, դասախօսութեան մը ընթացքին կ'ըսէ.

— Երջանկութիւնը՝ բանի մը ետեւէն վազելուն եւ չհասնելուն մէջ կը կայանայ :

Ունկնդիրներէն մէկը ոտքի կ'ելլէ ու կ'ըսէ.

— Բացարձակապէս դէմ եմ ձեր կարծիքին, Պ. դասախօս : Ուշ գիշերին, վերջին ինքնաշարժին ետեւէն վազա՞ծ էք բնաւ :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ամէն անգամ որ վիրաւորին վիճակը նոր բարւոքում մը առնէր, բարւոքում որ հետզհետէ կը ծրագրուէր, մեծ մայրը ուրախութենէն մեքենայաբար կ'ելեւեջէր առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ կ'ելեւեջէր :

Իսկ Մարիուս դարմանուելով ու խնամուելով հանդերձ անխախտ գաղափար մը ունէր, այսինքն Քողէթը :

Տենդէն եւ բանդագուշանքէն ազատելէն ի վեր այլեւս չէր մտածեր անոր վրայ : Մարիուս կը լռէր, վասնզի հոգին այդ անունին հետն էր :

Չէր դիտեր թէ ի՛նչ եղած էր Քողէթ. Տը Լա Շանվրիի փոխոցին ամբողջ դէպքը ամպի մը պէս էր իր յիշողութեան մէջ. գրեթէ անորոշ ստուերներ կը ծփային իր մտքին մէջ, այսինքն Էփոնին, Կավռօշ, Մապէօֆ, Թենարտիէները, եւ պատնէշին մուխին հետ տխրապէս խառնուած իր բոլոր բարեկամները. այնպէս կը թուէր իրեն թէ Պ. Ֆոշլըվանին այս արիւնաբոյր արկածէն տարօրինակ կերպով անցնիլը փոթորիկի մը մէջ հանգոյց մըն էր : Իր կենդանութեանը մասին ալ բան չէր հասկնար. չէր գիտեր թէ ո՛վ եւ ի՛նչպէս ազատած էր զինքը : Իր բոլորտիքը գտնուողներն ալ չէին գիտեր որմէ եւ ինչպէս ազատուիլը. ըսուած էր իրեն միայն թէ գիշեր մը Ֆիյ տիւ Քալվէր փողոցը բերուած էր երկանիւով մը : Անցեալը, ներկան, ապառնին, ամէն բան ալ անորոշ գաղափարի մը մառախուղին կը նմանէր իր մտքին մէջ : Բայց այս մառախուղին մէջ անշարժ կէտ մը, յըստակ եւ ճիշդ ծրագիր մը կ'երեւար, բան մը կար որ կրանիթեայ էր, որոշում մը, կամք մը կար, որ էր Քողէթը գտնել :

Մանաւանդ որ քանի Մարիուս կ'առողջանար, իր հին տրտունջները վերստին կ'երեւային, յիշողութեան հին խոցերը նորէն կը բացուէին, դարձեալ միտքը կը բերէր անցեալը, Փոնմէրսի գնդապետը, որ Պ. Ժիլնորմանին եւ իր մէջտեղը կը կանգնէր վերստին. կ'ըսէր ինքն իրեն թէ չէր կրնար որեւէ աղէկութիւն յուսալ այն անձէն, որ այնքան անիրաւութեամբ եւ այնքան խստութեամբ վարուած էր իր հօրը հետ : Առողջութեան հետ տեսակ մը դառնութիւն ալ կը ստանար վերստին իր մեծ հօրը դէմ : Ծերունին այս վիճակէն կը տառապէր լռելեայն :

Պ. Ժիլնորման կը նշմարէր որ Մարիուս իր տունը բերուելէն եւ խելքը գլուխը գալէն ի վեր, ոչ իսկ մէկ անգամ «հայր իմ» ըսած էր իրեն, սակայն ծերունին նշմարելով հանդերձ ասիկա, բան չէր յայտնած այդ մասին :

Ստոյգ է թէ Մարիուս պարոն չէր ըսեր իրեն, բայց իր խօսքերուն մասնաւոր դարձուածք մը տալով ոչ «պարոն» եւ ոչ ալ «հայր իմ» ըսելու միջոցը կը գտնէր :

Յայտնօրէն ճգնաժամ մը կը մօտենար :

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԱՐԻՈՒՍ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ

Օր մը օրիորդ Ժիլնորման մինչդեռ դարանին մարմարին վրայ սրուակները եւ թասերը կարգի կը դնէր, ծերունին Մարիուսին վրայ ծռելով իր ամէնէն գորովալի ձայնով կ'ըսէր անոր.

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, իմ սիրելի Մարիուսիկս, եթէ քու տեղդ ըլլայի, հիմա փոխանակ ձուկ ուտելու միս կ'ուտէի : Տապկած լեզուաձուկ մը անշուշտ պատուական բան մըն է նորաբոյժի մը համար, բայց հիւանդը ոտք հանելու համար լաւ կողիկ մը պէտք է :

Մարիուս իր բոլոր ուժերը վերագտած ըլլալով, կանգ առաւ իր նստած տեղը, երկու պրկուած ձեռքերը անկողնին սաւանին վրայ կռթնցուց, մեծ հօր երեսը նայեցաւ ուղղակի, եւ սոսկալի կերպարանք մը առնելով ըսաւ.

— Ատիկա կը դրդէ զիս բան մը ըսելու քեզի :

— Ի՞նչ :

— Կ'ուզեմ ամուսնանալ :

— Արդէն գիտէի, ըսաւ մեծ հայրը : Եւ քրքիչ մը արձակեց :

— Ի՛նչ, ի՞նչպէս գիտէիր :

— Այո, արդէն գիտէի : Պիտի առնես դեռահաս աղջիկը :

Մարիուս ապշահար, անհուն բերկրութեամբ գրաւուելով մարմնովին սարսըռաց :

Պ. Ժիլնորման շարունակեց .—

— Այո, քուկդ պիտի ըլլայ գեղանի եւ աղուոր աղջիկդ : Ամէն օր մեծ պարոնի մը կերպարանքը առած հոս կուգայ քու մասիդ տեղեկութիւն առնելու համար : Վիրաւորուելէդ ի վեր այդ պզտիկ աղջիկդ իր ժամանակը լալով եւ վէրքերուդ համար պատրոյգ շինելով կ'անցընէ :

Տեղեկութիւն առի. Օմ Արմէ փողոցը, թիւ 7 տունը կը բնակի ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սարա Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Ագըլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նազելի Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Ագըլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Կարապետ Ասլանեան եւ զաւակները (Հայաստան) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Նոյ. 17) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քիւսէի նոր գերեզմանատունը: (Դագաղը եկեղեցի կը փոխադրուի Երկուշաբթի առաւօտ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քարաճեանէ յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Ղեւոնդ Պայթարեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Էլմաստ Շմաւոնէ երեսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Գոհարիկ Տէր – Վարդանեանի մահուան առթիւ յատկացուելու կարիքաւորներու, նաեւ Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Մալաթեանէ հարիւր Ֆր. տրամադրելու կարեւոր ձեռնարկներու:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճեանէ փոխան ծաղկեպսակի Միհրան Հաճի Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

×

Շաւիլէն ընկերուհի Էլմաս Շմաւոնեան իր «Հարս – Մայրիկին» մահուան քառասունքին առթիւ երեսունական Ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի եւ Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն:

×

Սէնթ Մարկրիթի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները թաղիս ընդհ. հոգեհանգստի առթիւ: Տիկին Մարի Ժամկոչեան 20 Ֆրանք, Տիկին Վ. Անսրիկեան տասը, Ա. Մանուկեան 30, Տիկին Հ. Ասթիկեան տասը, Տիկ. Թ. Մելիքեան տասը, Տիկին Ն. Պօյաճեան յիսուն, Տիկին Ն. Պոյզըսեան տասը, Տիկին Է. Տէմիրճեան տասը, Տիկին Յովնանեան հինգ, Տիկին Օ. Խրլագեան քսան, Տիկին Պագրճեան, Տիկին Ս. Մերտինեան, Հ. Յակոբեան 10-նական, Տիկին Գրիգորեան յիսուն, Տիկին Գանզաճեան հինգ, Տիկին Թ. Պէճիկեան տասը, Տիկին Տ. Եսայեան տասը, Տիկին Ք. Փիրիմեան քսան, Տիկին Շ. Ֆրանկեան երեսուն, Շաւազանեան եղբայրք քսան, Օր. Մ. Վարդապետեան երեսուն, Օր. Ս. Տօնապետեան քսան, Տիկին Քուսուրեան քսան, Տիկին Վ. Փիրանեան, Տիկին Օ. Զոռլեան, Տիկին Տէյիրմէնճեան տասնական, Տիկին Ա. Միրագեան քսան, Տիկին Մ. Նազաշեան տասը Ֆրանք:

Թաղիս Կարմիր Խաչուհիները եկեղեցիիս կը նուիրեն երկու ջահ եւ մէկ սուրբ սեղանի ծածկոց, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան զորգ մը կը նուիրեն:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնադրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ

Կիրակի, Յունուար 18ին:

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – Կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, ծանօթ ճաշարանին մէջ: Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն շաբաթ մը առաջ տոմսակները ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 6ին

SALONS ALHAMBRA

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկ. Միութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Երկուշաբթի իրիկուն (Նոյ. 17) ժամը 8էն ետք, Տիկին Վառնաճեանի բընակարանին մէջ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները 17 Նոյեմբեր, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի տունը 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւկ ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 21 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Էմիլ Զոլա: Օրակարգ.— Պատգամաւորի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի խնջոյքը Դեկտեմբեր 7ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 8ին

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսան Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈԶԱՊԱԼԵԱՆ
Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ
(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Ռիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին:

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յում Վինըռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին:

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ:

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին:

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր: Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ:

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ, երկար տարիներէ ի վեր Վալանսի Հայութեան երազը, այսօր իրականացած է Վալանսի հայ երախաներուն, պատանիներուն ու երիտասարդներուն մայրենի լեզուով կրօնական դաստիարակութիւն տալու համար: Գընուած է արդէն գեղեցիկ շէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով, վստահելով անշուշտ ժողովուրդի շինարար ու յառաջադէմ բարձր ոգիին եւ մանաւանդ նուիրատու ասպետական ազնիւ սրտին:

Կը խնդրուի բոլոր հաւատացեալներէն որ այս տարին Վալանսի գաղութին պատմութեան մէջ, նկատուէր բացառիկ տարի մը. զոհողութեան տարի մը. լաւագոյնը սրտանց տալու տարի մը, որուն մէջ ամփոփուած ըլլայ Հայու քրիստոնէական սիրտը, կամքն ու հոգին:

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, Ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն):

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 18 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11666 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.666

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Նորազատ Հայաստանի անկախութիւնը կործանելէ եւ անոր հողերը իրարու մի-ջեւ բաժնելէ ետք, Խորհրդային Ռուսիա եւ քեմալական Թուրքիա 1921 Մարտ 16-ին Մոսկուայի եւ նոյն տարուան Հոկտեմ-բեր 13ին Կարսի զոյդ դաշնադրերով պաշ-տօնապէս ու վերջնապէս ճշդեցին կար-միր պատմուճան հագած մեր հայրենիքին սահմանները : Միացեալ Հայաստանի փոխարէն մեզի տուին կրճատեալ Հայաս-տան մը : Մեր դարաւոր պատմական հո-ղերու մեծագոյն մասը խլելով կցեցին Թուրքիոյ, Ադրբեջանի ու Վրաստանի : Յաւիտենական պահանջատէր դարձուցին մեզ :

Լենինի Թրքասիրական քաղաքականու-թիւնը շարունակեցին իր յաջորդները, քաջ գիտնալով, որ «Իմպերիալիզմ»ի դէմ կռուող Մուսթաֆա Քեմալ Թունդ ազգայնամոլ — Ֆաշիստ — էր եւ Տրա-պիզոնի առջեւ ծով կը թափէր Թուրք հա-մայնավարները : Խալիֆայութիւնը ջն-ջելով, Թուրք հանրապետութեան հիմնա-դիրը ի սպառ կը խորտակէր իսլամական աշխարհին մէջ — մինչեւ Հնդկաստան ու Հնդկաչին — «համաշխարհային յեղափո-խութիւն» յարուցանելու լենինեան երազ-ները :

Հակառակ այս դառն իրողութեանց, Մոսկուա շարունակեց սիրաբանիլ Անգա-րայի հետ, չես գիտեր ի՛նչ հաշիւներէ դրդուած : Ու տարուէ տարի աւելցուց իր օժանդակութիւնը՝ զարկ տալով Թրքա-կան ճարտարարուեստին : Բազմաթիւ արդիական գործարաններ հիմնեց Անա-տոլուի զանազան կողմերը, առանց փո-խարէնը համապատասխան շահեր ապա-հովելու :

1925ին Թուրքիոյ հետ կնքեց «բարեկա-մութեան եւ ոչ - յարձակման» ուխտ մը տասը տարուան համար, նորոգելի տասը տարին անգամ մը : 1935ին նորոգուեցաւ : Երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին Մոլոթովի եւ Ռիպէնթրոփի միջեւ տեղի ունեցան գաղտնի բանակցութիւններ, ո-րոնք յանգեցան 1939 Օգոստոս 23ի ծա-նօթ համաձայնագրին՝ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ : Շուտով յայտնուե-ցաւ, որ երկու երկիրները համաձայներ էին իրարու միջեւ բաժնելու Լեհաստանը :

1921 Յունիս 22ին, երբ Գերմանիա յան-կարծակի կը յարձակէր Խ. Միութեան վրայ, Հիթլէր հրապարակեց, որ Ռիպէն-թրոփի հետ բանակցած ատեն Մոլոթով պահանջած էր Խ. Միութեան հակակշռին տակ առնել Վոսփորի եւ Տարտանէլի նե-ղուցները :

Այս յայտնութիւնը որոշ պաղութիւն ա-ռաջ բերաւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ : Թուրքերը գաղտնի կը պատրաստուէին մասնակցելու պատերազմին՝ Գերմանիոյ կողքին, երբ Սթալինկրատի յաղթանակը սահմռկեցուց զիրենք եւ խելօք կեցան :

1925ի բարեկամութեան տասնամեայ ուխտը 1945ին չվերանորոգուեցաւ Մոս-կուայի կողմէ : Այս երեւոյթը թշնամա-կան նկատուեցաւ : Ու շատ չանցած, 1945ի Յուլիսին, Փոցտամի մէջ Սթա-լին մէջտեղ դրաւ իր պահանջները Թուր-քիայէն : Ասոնք էին՝ հակակշիռ Նեղուց-ներու վրայ եւ Կարսի ու Արտահանի վե-րադարձուիլը Խ. Միութեան : Այս երկու պահանջները անբաժանելի ըլլալով, Թրումըն եւ Չըրչիլ բացարձակապէս հա-կառակեցան ու մերժեցին, առանց նոյն-իսկ Թուրքիոյ կարծիքը հարցնելու : Կա-րելի բա՞ն էր, որ Անգլիա համաձայնէր Սեւ Ծովու եւ Միջերկրականի բանալի-ները յանձնելու Ռուսիոյ : Եթէ պահան-ջը միայն հողային ըլլար, ամենայն հա-ւանականութեամբ կ՛ընդունուէր, քանի որ 1914ի ռուսեւթուրք սահմաններու վե-րահաստատումն էր ուզուածը :

Յետագային տեսանք թէ Սթալին որո՞ւ համար կը պահանջէր Կարսն ու Արտահա-նը : 1947 Հոկտեմբեր 24ին Վիշինսքի, Խ. Միութեան առաջին պատուիրակը, Լէյք Սըքսէսի մէջ, ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ, խօսքն ուղղելով Թուր-քիոյ Ա. պատուիրակ եւ Մոսկուայի նախկին դեսպան Սէլիմ Սարփէրի, կ՛ը-տէր թէ «Կարսն ու Արտահանը կը պատ-կանին Վրաստանի : Ու եկած է ժամա-նակը, որ այդ երկու նահանգները վերա-դարձուին իրենց սեփական տէրերուն..» :

Մոսկուայի բանբերին այս յայտարա-րութիւնը պաղ ջուր թափեց ամէն կարգի Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնա-խումբերուն, ու ամէնէն առաջ բոլոր եր-կիրներու ազգային ճակատներուն եւ ազ-գային խորհուրդներուն վրայ ...

Այս «միջադէպը» ո՛չ մէկ հետեւանք ու-նեցաւ : Թուրքիա թիզ մը հող չտուաւ Խ. Միութեան : Որովհետեւ՝ վարպետ երկու լարի վրայ խաղալու՝ այդ օրերուն կրա-նակը տուած էր Միացեալ Նահանգնե-րուն : Նոյն տարուան Մարտ 11ին նա-խագահ Թրումըն խորհրդարանին առջեւ իր խօսած ճառով կը յայտարարէր, որ Ամերիկայի սահմանները կ՛երկարին մին-չեւ Կովկաս : Այդ օրը հիմը կը դրուէր Թրումընի վարդապետութեան, որուն շը-նորհիւ 22 տարիէ ի վեր Անգարայի գան-ձին մէջ կը թափին միլիոնաւոր կանաչ տոլարներ : Աւելի քան երեք միլիառ տո-լար կը հաշուեն ցարդ Թուրքիոյ գանձած դրամները :

Սթալին մեռաւ 1953 Մարտ 5ին : Երեք ամիս ետք, Մայիս 31ին նոյն Մոլոթովը՝ յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի կա-ռավարութեանց՝ ծանուցագիր ուղղեց Անգարա՝ պաշտօնապէս յայտնելով, որ Խ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն :

Քանի մը տարի ետք նման յայտարա-րութիւն ըրաւ Խրուշչեւ՝ Մոսկուա այցե-լող Թուրք խորհրդարանական պատուի-րակութեան մը առջեւ : Հող պահանջողը Սթալինն էր, ըսաւ, հիմա Սթալին չկայ : Հետեւաբար եւ բնականաբար ... :

Սակայն նոյն Խրուշչեւը ուրիշ առթիւ մը սպառնաց 24 ժամէն քանդել Թուր-քիան : Այս սպառնալիքն ալ վաղորդայն չունեցաւ :

1965ին, երբ Հայութիւնը հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի յետին անկիւնները եր-կիւղածութեամբ կ՛ոգեկոչէր Մեծ Եղեռնի իր մէկուկէս միլիոն նահատակներու պաշտելի յիշատակը, Մոսկուա գերագոյն աստիճանին կը հասցնէր Անգարայի հետ իր սիրաբանութիւնը : Պոդգորնի՝ խոր-հրդարանական պատուիրակութեան մը գլուխն անցած կ՛այցելէր Թուրքիոյ մայ-րաքաղաքը եւ սիրազեղ խօսքերով կը պանծացնէր Թուրքեւխորհրդային բարե-կամութիւնը : Նոյն տարուան (1965) Մայիսին Կրոմիքօ Անգարա կ՛այցելէր իր կարգին : Կրեմլինի վարիչները համա-կրական կամ ցաւակցական ո՛չ մէկ ար-տայայտութիւն կ՛ունենային թրքական ցեղասպանութեան յիսնամեակին առթիւ, լեզու հանելով Սիլվա Կապուտիկեանն ու ուրիշ համայնավար գործիչներ, որոնք չէին քաշուեր այպանելէ Մոսկուայի այս կեցուածքը հանդէպ Հայերուն :

Երբ Ամերիկա պակսեցուց իր վճարում-ները Թուրքիոյ, Ռուսիա լայն բացաւ իր քսակը : Շարունակելով խաղալ երկու լա-րի վրայ, Անգարա մեծ ճարպիկութեամբ կը պահէ իր հաւասարակշռութիւնը արե-ւելքի ու արեւմուտքի երկու մեծ պետու-թեանց միջեւ :

Մինչեւ ե՞րբ այս լարախաղացութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ՄԷՋ

Միջազգային ամէնէն կարեւոր բանակ-ցութիւնները, որոնք կատարուած են 1945էն ցայսօր, Երկուշաբթի օր սկսան Ֆինլանտայի մայրաքաղաքին՝ Հելսինքիի մէջ, Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու մի-ջեւ : Երկու գեր - պետութիւնները բա-նակցութիւններու ճամբով պիտի փորձեն սահմանափակել հիւլէական զէնքերու ար-տադրութեան «արշաւը», որ այլեւս հա-սած է իր բարձրագոյն կէտին :

Արդարեւ, երկու կողմերն ալ օժտուած են այնպիսի ահազդու ռումբերով եւ հրթ-թիռներով, որ բոլորին կարծիքով, կը բաւարարեն պաշտպանողական ծրագիր-ները :

Նմանօրինակ բանակցութեանց միտքը յղացուեցաւ 1967 Յունիսին, Կլասպորոյի մէջ, Ճոնսընի եւ Կոսիգինի կողմէ : Սա-կայն պէտք եղաւ աւելի քան երկու տա-րի, որպէսզի կողմերը համաձայնին սե-ղանի մը շուրջ նստելու ու բանակցելու :

Ամերիկեան պատուիրակութեան պետն է Ճերըրտ Սմիթ, որ կը նկատուի «հայ-րը» Կրեմլինի եւ Ուաշինկթընի միջեւ հաստատուած «կարմիր հեռաձայնին» : Խորհրդային պատուիրակութիւնը կ՛ա-ռաջնորդէ Սիմենով, որ արտաքին նախա-րարութեան թիւ երրորդ անձնաւորու-թիւնն է Կրոմիքոյէն եւ Կուզնեցովէն ետք :

Հիւլէական հարցերու լաւատեղեակ շր-ջանակները դիտել կուտան, թէ վերջին մէկ - երկու տարիներու ընթացքին, Ռուսերը յատկանշական յառաջդիմու-թիւն մը արձանագրեցին հակահրթիռա-յին հրթիռներու արտադրութեան մէջ : Այժմ, առաւելաբար Մոսկուայի շուրջ, հաստատած են մօտ 67 արձակման կա-յաններ : Ամերիկացիք, երկար տատամ-սումներէ եւ վարանումներէ ետք, իրենք եւս սկսան արտադրել հակահրթիռային հրթիռներ : Միւս կողմէ, սակայն, այս վերջին տարիներու ընթացքին, Մ. Նա-հանգները մեծ նախաձեռնութիւն մը ձեռք առած են՝ արտադրելով հրթիռներ, որոնք հիւլէական բազմաթիւ «գլուխ»-ներ ունին : Խորհ. Միութիւնը այս մար-զին մէջ շատ ետ կը մնայ, թէեւ, իր կար-գին, աշխատանք կը տանի ծիրային ռում-բերու ծրագրին իրագործման համար :

Պարզ է որ, երկու ճակատներն ալ ան-հատնում դրամ կը վատնեն նման մեծա-ծախս ծրագիրներ իրագործելու համար : Գումարներ, որոնք կրնան օգտագործուիլ խաղաղ նպատակներու : Ահա թէ ինչո՛ւ, շատ շատերու համոզումով, Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն այժմ ժամանակը եկած կը նկատեն՝ սահմանափակելու հիւլէական զէնքերու արտադրութեան խօլ արշաւը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԵԹԷ ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՆԵՐԸ շարունակեն իրենց հատուածական վէճերը՝ պատրաստ եմ դրաւելու Սերայլը (Լիբանանի կառա-վարչատունը) եւ տարուան մը համար հաստատելու միապետական վարչակարգ մը», յայտարարեց «Ալ Եոմ» թերթին Փիէր Ճեմայիլ, Լիբանանի փաղանգաւոր-ներու առաջնորդը : Այդ ժամանակամիջո-ցին, աւելցուց ան, կը չէզոքացնեմ բոլոր այն քաղաքագէտները, որոնք իրենց անձ-նական շահերը ազգային շահերէն գերի-վեր կը դասեն» : Լիբանանի փաղանգա-ւորները, որ երկրին աջակողմեան հիմ-նական կուսակցութիւնը կը ներկայացը-նեն, կազմակերպուած են զինուորապէս եւ իրենց տրամադրութեան տակ ունին լաւ զէնքեր : Միւս կողմէ, առաջին ան-գամ ըլլալով Ռաշիտ Քարամէ հրապարա-կաւ խոստովանեցաւ, որ իր առաքելու-թիւնը՝ նոր կառավարութիւն կազմելու, լուրջ դժուարութեանց կը հանդիպի, ո-րովհետեւ բազմաթիւ պայմաններ եւ պա-հանջներ «հաշտ չեն իրարու հետ» : Այ-սուհանդերձ, Քարամէ պիտի շարունակէ իր փորձերը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ի նպաստ ցոյցերը արգիլ-ուած էին Փարիզի մէջ եւ ոստիկանական ու ապահովութեան մեծ ուժեր պաշարած էին ամբողջ մայրաքաղաքը Շաբաթ օր : 2646 հոգի ձերբակալուած ու ազատ ար-ձագուած են ինքնութեան քննութենէ ետք : Հինգ ցուցարարներ պիտի դատ-ուին : Ընդհանուր ձեւով միջադէպեր չեն եղած բացի փոքր բախումներէ որոնք ըս-կըսած են «Ֆրանս - Սուառ»ի շէնքին առջեւ գրաշարատան բանուորներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ : Գիրքի աշխատա-ւորներու սենտիքան եւ Փարիզեան մա-մուլի սենտիքան կը բողոքեն ու ցաւ կը յայտնեն այս առթիւ :

ՆԻՔՍԸՆ հաւանաբար շատ կարեւորու-թիւն չտայ այն ցոյցերուն որոնք կը շա-րունակուին բովանդակ Ամերիկայի մէջ ի նպաստ Վիէթնամի խաղաղութեան : Ներ-կայիս գրաւուած է Նիւ Եորքի «Ռիվըր-սայտ» եկեղեցին, ուր գիշեր - ցերեկ կը կարդացուին Վիէթնամի մէջ մեռեալնե-րու անունները : Կ՛ըսուի թէ այս ընթեր-ցումը պիտի շարունակուի մինչեւ զինա-դուլի հռչակում :

ԵԳԻՊՏԱՑԻ սուզորդներ յանդուգն գոր-ծողութիւն մը կատարեցին առջի օր : Յա-ջողեցան իսրայելեան երեք նաւերու ցը-րուկներու վրայ զետեղել ռումբեր, որոնց պայթումին հետեւանքով ընկղմեցաւ նա-ւերէն մին, իսկ միւս երկուքը ծանրապէս վնասուեցան : Խափանարարական գործո-ղութիւնը կատարուեցաւ Կարմիր Ծովի իսրայելեան նաւահանգիստին՝ Էլաթի մէջ : Համաձայն Գահիրէի, նաւերը կը գործածուէին պարենաւորման համար, իսկ ըստ Թէլ Ավիվի՝ զբօսաշրջիկներու ծառայող նաւեր էին ասոնք : Թէլ Ավիվ դիտել կուտայ նաեւ, թէ Արաբներուն նը-պատակն է գրգռել Իսրայէլը, որ պատե-րազմի մտնէ. « այդ ծուղակը պիտի չիյ-նանք, սակայն պիտի գործադրենք ակն ընդ ականի սկզբունքը» : Իսրայէլ Յորդա-նանը մեղսակից կը նկատէ այս գործո-ղութեան, տրուած ըլլալով որ Եգիպտա-ցիք Աքապայէն մեկնած են :

ԿԱԶԻ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գոր-ծադուլը պիտի սկսի Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին եւ 24 ժամ տեւէ : Հիւլէական աշխատաւորներու գործադուլն ալ սկսաւ Երկուշաբթի :

«ԱՖՐԻՔԱՍԻԱ» պարբերականին համա-ձայն, Խորհ. Միութիւնը երկու հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւն խոստա-ցած է Սուրիոյ :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կոմիտասի հարիւրամեակը կը տօնուի այս Կիրակի, Փլէյէլի սրահը, համազ-գային բնոյթով :

Այս առթիւ Երեւանէն կը ժամանէ կոմի-տասեան քառեակ մը, որու մաս կը կազ-մեն՝ Լեւոն Մամիկոնեան, Մարթին Ե-րէցեան, Եուրի Մանուկեան, Ֆելիքս Սի-մոնեան, ինչպէս նաեւ դաշնակահար Աննա Ամբակումեան : Խումբը կը գլխա-ւորէ անուանի բանաստեղծ՝ Հրաչեայ Յովհաննիսեան :

ՍՄԲԱՏ ՍՊԱՐԱՊԵՏ

Անուանի զօրավարն (Գունստաբլ) ու պատմագիրը ապրած է Կիլիկիա, Հեթումեաններու իշխանութեան օրով (1226 1424), որ մեր պատմութեան մէջ երջանիկ ժամանակաշրջան մը եղած է, երբ Կիլիկեան Հայոց թագաւորութիւնը վերջնապէս ամրապնդուելով՝ բարենը-պաստ պայմաններ ստեղծեց երկրին եւ անոր մշակոյթին զարգացման համար :

Հեթումեանները ասպարէզ եկան այն ժամանակ, երբ Հայոց թագաւորութիւնը Ռուբինեաններու վերջին արքային Լեւոնի մահով անդունդի եզրին կանգնած էր: Անտիոքի խաչակիրներու եւ Կիլիկիոյ հայ աւատապետներու պայքարը վերջ դտաւ Անտիոքի թագաւորութեան յաղթանակով, որու հետեւանքով Կիլիկիոյ գահին վրայ բարձրացաւ իշխան Ֆիլիփ 1222ին: Այս վերջնոյն նպատակն էր, ջնջել Հայոց թագաւորութիւնը, եւ զայն դարձնել Անտիոքի նահանգներէն մէկը : Սակայն Ֆիլիփ ձախողեցաւ իր նպատակին մէջ: Արդարեւ, չորս տարի տեւած (1222 – 1226) անոր անփառունակ տիրապետութիւնը շուտով տապալեցաւ, երբ հայ իշխանները, գլխաւորութեամբ Կոստանդին Պայլի, սպաննեցին զինքը եւ երկրէն դուրս վտարեցին անոր համախոհները :

Կոստանդին Պայլի զաւակը 1226ին օծուեցաւ Հայոց թագաւոր, Հեթում Ա. անունով (1226 – 1270): Այսպէս է ահա, որ կը սկսի Հեթումեան տոհմին տիրապետութիւնը Կիլիկիոյ վրայ :

Սմբատ Սպարապետն եւս մասնակցեցաւ ազատագրական կռիւներուն, եւ յետագային, պետական յեղաշրջումէն ետք, նշանակուեցաւ սպարապետ հայկական ուժերու :

Սպարապետին մայրը՝ Տամա – Լիծի, քոյրն էր Ներսէս Լամբրոնացիի եւ կրտսեր աղջիկը Օշին Բ.ի, իսկ հայրը՝ Կոստանդին Պայլ, Ռուբինեաններու արքունիքին մէջ կը վարէր սպարապետի պաշտօն :

Սպարապետի պաշտօնը հօրմէն յանձնուեցաւ զաւկին՝ Սմբատի, որ նոյնքան ճարտար զօրավար մը դարձաւ :

Եգիպտոսի սուլթանը՝ Պէյպարս 1276-ին, Իկոնիայի եւ Եգիպտոսի միացեալ զօրքերուն գլուխն անցած, հսկայ բանակով մը կը մօտենայ Կիլիկիոյ սահմաններուն :

Հայոց սպարապետը իր փոքրաթիւ ուժերը նախօրօք կը բաժնէ քանի մը մասերու, որոնք դարանակալ կը սպասեն թշնամի ուժերուն : Իսկ ինք՝ փոքր ուժով մը կը դիմէ դէպի ճակատ: Սուլթանը տեսնելով հայկական այդ փոքրաթիւ զօրախումբը, միամտօրէն կը կարծէ, թէ Սպարապետին ամբողջ ունեցածը այդ է, եւ առանց լուրջ նախապատրաստութեան՝ կը հրամայէ յարձակիլ: Սմբատ Սպարապետին ուզան ալ այդ էր: Ճարպիկ ռազմախաղով մը ճակատամարտը կը փոխադրէ հոն, ուր կը գտնուէին դարան մտած իր զօրախումբերը : Պատերազմի եռուն պահուն, անակնկալ կերպով հայկ. զօրախումբերը թաքստոցէն դուրս կուգան եւ կը յարձակին թշնամիին վրայ : Կը սկսի կոտորածը : Պատմագիրներու վկայութեամբ, մեռելներու կոյտէն թշնամին փախելու ճամբայ չէր գտներ :

Վճռական ճակատամարտը տեղի ունեցաւ Ջահանի հովիտին մէջ, Մարաշի մօտերը: Ալեհեր զօրավարը այդ կռիւին մէջ ի յայտ բերաւ բացառիկ արիութիւն եւ անձնազոհութիւն : Ասորի պատմագիր Ապուլֆարաճ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ :

Սուլթանը նկատելով, որ իր զօրքերը անխուսափելի կերպով պարտութեան պիտի մատնուին, նահանջի հրաման կուտայ: Հայոց սպարապետը կ'որոշէ դերի բռնել սուլթանը, որ քանի մը առիթներով յարձակած էր Հայոց վրայ: Քանի մը հեծեալներով կը հետապնդէ թշնամին : Երբ կը հասնի Սերվանդիէ քար, սպարապետը կը համոզուի, որ դժուար պիտի ըլլայ դերի բռնել զայն, հետեւաբար, կ'որոշէ սպաննել նետով: Սուլթանը ծանրօրէն կը վիրաւորուի եւ 1277ին կը մեռնի իր ըստացած վէրքին պատճառով: Սակայն, ճիշդ այդ պահուն Պէյպարսի զինուորները կը նետահարեն ալեհեր զօրավարը :

Հայ զինուորները կը վազեն եւ կը շրջապատեն իրենց առաջնորդը. «Ուշքի եկ, սպարապետ, թշնամին ջախջախուած է, դերիները՝ ազատած ...»: Արիւնաքամ զօրավարը կը փորձէ բարձրանալ, բայց հազիւ աչքերը բացած կը մեռնի զինուորներու գիրկին մէջ :

Սմբատ Սպարապետ միեւնոյն ատեն հնարամիտ դիւանագէտ էր :

Երբ մոնղոլները, աւերակներու կոյտերու վերածելով բազմաթիւ երկիրներ, մօտեցան Իկոնիոյ սահմաններուն, Հայերը ըմբռնեցին, թէ իրենց միջոցներով չեն կրնար դէմ դնել այդ յորձանքին: Այդ պատճառով կիլիկեան Հայոց թագաւորութիւնը առանց ժամանակ կորսնցնելու Սմբատ Սպարապետի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը ուղարկեց Բաչու-Նոյոնի մօտ, որ հրամանատարն է մոնղոլ ուժերուն : Կեսարիոյ մէջ 1243ին բարեկամութեան դաշինք կը կնքուի : Համաձայն այդ պայմանագրին, Կիլիկիան Հայոց թագաւորութիւնը ենթակայ կը նկատէր ինքզինք մոնղոլ կայսրութեան եւ կը պարտաւորուէր պարեն հայթայթել ասոր զինուորներուն : Իսկ Մոնղոլները, իրենց կարգին, համաձայնեցան պահպանել Հայոց թագաւորութեան անկախութիւնը՝ տալով բարեկամական դաշինքի երաշխիք:

Կիլիկեան Հայոց թագաւորութիւնը այնուհետեւ շարունակեց իր բանակցութիւնները մեծ խաներուն հետ Ղարաղորումի մէջ: Այս բանակցութիւնները եւս կը վարէր Սմբատ Սպարապետը: Ան երկու անգամ գացած է Մոնկոլիա: Առաջին անգամ 1246 – 48ին, իբրեւ Հայոց պատուիրակութեան ղեկավար, Ղարաղորումի մէջ բանակցութիւններ վարած է Գույուկ խանի հետ, իսկ երկրորդ անգամ 1253 – 55ին ընկերակցած է Հայոց թագաւորին (Հեթում): 1254ին Մանկու Մեծ Խանին եւ Հեթում Ա.ի միջեւ կնքուեցաւ պայմանագիր մը, որուն բնագրիը կազմած է ինքը՝ Սմբատ: Բնագիրը, շնորհիւ Հեթում պատմագրին, հասած է մեզի : Ասիկա արժէքաւոր փաստաթուղթ մըն է, որ հայ եւ միջնադարեան արեւելեան դիւանագիտութեան ուսումնասիրութեան համար կարեւոր նշանակութիւն ունի :

Բացի այս պայմանագրին բնագրէն՝ մեզի հասած է նաեւ Սմբատ Սպարապետի Սամարզանդէն ուղարկած նամակը, հասցէագրուած Կիպրոսի թագաւոր Հենրիկ Լուսինեանի : Այդ նամակին մէջ Սմբատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Մոնղոլներու նիստուկացի, սովորութիւններու, ռազմական գործերու եւայլնի մասին: Սմբատի նամակը գրուած է հին Ֆրանսերէնով :

Սմբատ Սպարապետ ծանօթ է նաեւ իբրեւ մատենագիր : Մեզի հասած է անոր « Տարեգիրք »ը, որ պատմական արժէքաւոր գործ է հայ եւ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներու միջնադարեան պատմութեան ուսումնասիրութեան համար : Տարեգրութիւնը կը սկսի Ժ. դարէն եւ կ'աւարտի 1274ի պատմական անցուդարձերու նկարագրութեամբ : «Տարեգիրք»ին երկրորդ մասը թարգմանուած է Ֆրանսերէն: Վենետիկի մէջ 1956ին հրատարակուեցաւ « Տարեգիրք»ի ամէնէն հին բնագիրը :

Սմբատ Սպարապետ զբաղած է նաեւ իրաւագիտութեամբ: 1265ին կազմեց իր հռչակաւոր «Դատաստանագիրքը »:

Զբաղած է նաեւ քերականութեամբ, երաժշտութեամբ: Մեզի հասած է անոր ձեռագիր « Աւետարանը»: Մագաղաթեայ, բոլորագիր, նկարազարդ այդ ըսքանչելի ձեռագիրը Երեւանի Մատենադարանին զարդերէն է՝ ուր կան բազմաթիւ յիշատակութիւններ՝ գրուած նոյն ինքն Սմբատի ձեռքով : Յիշատակութիւններէն մէկուն մէջ ցոյց տրուած է, թէ ինչպէս ան փորձած է վերահաստատել հայկական առոդանութեան նշանները :

Անոր գրչին կը պատկանին չափածոյ գրութիւններ, որոնք ունին գերազանցապէս պատմական եւ փիլիսոփայական բովանդակութիւն : Ասոնցմէ առանձնապէս արժէքաւոր է 1269ի «Ի. Ճաշոց գրիս » քերթուածը, որ նուիրուած է Մառի 1266ի ճակատամարտին :

Զբաղած է նաեւ թարգմանութիւններով : Ուշադրութեան արժանի է անոր թարգմանած « Անսիզդ Անտոքայ» (Անտիոքի օրէնքները) իրաւագիտական արժէքաւոր գործը, որուն բնագիրը կորսուած է: Սմբատի թարգմանութիւնը կ'ընդունուի իբրեւ բնագիր : Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, Սմբատի մահուան 600ամեակին առիթով, հայերէնէն զայն թարգմանեց Ֆրանսերէնի եւ հայերէն բնագրին հետ միասին 1876ին հրատարակեց Վենետիկի մէջ :

Հետեւելով հայ ականաւոր բժշկապետ Մխիթար Հերացիի՝ Սմբատ Սպարապետ նոյնպէս գրած է «ռամկօրէն»: Սմբատի գրական լեզուի ուսումնասիրութեան հիման վրայ բանասէր Յովհանեան 1897ին գրեց իր «Հետազօտութիւնք նախնեաց ռամկօրէնի վրայ » արժէքաւոր աշխատութիւնը: Իսկ գերմանացի Կարստ գիտնականը 1901ին Սթրազպուրկի մէջ կազմեց «կիլիկեան հայերէնի քերականութեան պատմութիւնը » : Գերմաներէնով լոյս տեսած այդ կարեւոր աշխատութիւնը իրաւամբ կը համարուի միջին հայերէնի ուսումնասիրութեան համար եզակի գործ :

Սմբատ Սպարապետ ԺԳ. դարու փայլուն դէմքերէն է՝ մտաւորական եւ զինուորական :

ԱՇՈՏ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

(ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հասած է երկնային աւետը, կնքելու հայ ժողովուրդին գոյութեան հարցը : Սպայակոյտը պէտք չունի զինուորը խրախուսելու, հայ կիներու, աղջիկներու անուշ յորդորը կը կրկնապատկեն իր կորովը : Միայն՝ փամփուշտի պակասն է որ կը մտահոգէ ամէն մարդ ; Թնդանօթներու որոտը դարձած է զուսպ, աննախընթաց : Ամէն ճակատի վրայ, հայ բանակները մոլեգին դիմադրութեամբ, թշնամոյն կը խարոյկեն իրենց մարտական բնազդով: Ալլահ Ալլահի դէմ աւելի սաստկալի կը դառնայ Հայու, հուրրահ, վրէժը: Սպարաետ Նազարբէկեան, ինքն իսկ տեղւոյն վրայ, Ղարաքիլիսէի թնդանօթներու ուղղութիւնը կը սպասարկէ կը յորջորջէ, կը քաջայերէ զինուորը :

Զօրավար Սիլիկեանի աջ բազուկը Զօր. Փիրումեան, ձախը՝ Զօր. Դրօ, առաջինը Սարտարապատի ճակատը, միւսը, Բաշ-Ապարան, թշնամոյն, աղետալի ճիչեր արձակել կուտայ: Գարեգին եպիսկոպոս Յովսէփեանց, խաչը ձեռին, ձիու վրայ նստած Ղեւոնդ Երէցի դերը կը կատարէր, տալով օրհնութեան խօսքը, մօտենալով զինուորին, ըսելու նախախնամական Սուրբ օրին շնորհը :

Միսաք՝ Դրոյի ձիաւորներու սպայակոյտին մէջ կը գտնուի, ուր՝ անվերջ գրոհ կուտայ Զեմլեակի գլխաւորութեամբ : Թուրք հեծելազօրքը վազաշուտ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Երբ փոքրիկ տղեկը ձեռք անցուցին գնչուները, կայծակի արագութեամբ փախան ու անհետացան: Գեղեցիկ ձիեր ունէին անոնք, առոյգ ու թեթեւ, որ հակառակ աւելի փոքր ըլլալնուն, քան դըղեակին ձիերը, որոնց վրայ Քոզիաքի սպասաւորները հեծած էին, քառասմբակ կը վազէին արագընթաց, եւ թէպէտ հետապնդուած, շուտով խոյս տուած էին ամէն տեսողութենէ : Գիշերուան խաւարն ալ նպաստաւորած էր զանոնք: Սակայն նոյնիսկ զգուշանալով սովորական ճամբաներէն ընթանալ, չտեսնուելու համար՝ արահետներէ անցնիլը նախընտրեր էին, դարձեալ յաջորդ առաւօտ հասած էին արդէն սահմանագլուխ: Այնտեղ ապահով էին որ իրենց հետքը կորսուած էր բոլորովին, եւ այլեւս ոչ մէկ երկիւղ կը զգային: Այդ կէտին վրայ էր որ սարսափազդու խումբը պիտի ցրուէր, որովհետեւ Սամոլի ընկերները կ'ուզէին Հունգարիոյ ուղղութիւնը բռնել, մինչ Սամոլ վճռած էր մտնել Թուրքիա:

Խումբին այս երկմտութիւնը քիչ էր մնացեր որ դաշոյնով լուծուէր: Բայց վերջապէս համաձայնութեան հասած էին. Սամոլ զիջած էր իր ընկերներուն յանձնել մեծ մասը այն արիւնոտ գումարին, որ գանձած էր մանուկ տղան առեւանգելու համար:

Ուստի չարագործը ուղղուեցաւ դէպի Թուրքիա, ուր իր սադայելական ծրագիրը պիտի կրնար գործադրել ամբողջովին, լրիւ կատարած ըլլալու համար ոճիրը: Անկասկած կը յուսար նաեւ աւելի գումար մը գանձել աղուորիկ տղուն փոխարէն:

Խեղճ պզտիկը նախ եւ առաջ պոռացեր էր, արտասուեր ու աղաչեր, բայց գընչուն բիրտօրէն փակեր էր անոր բերանը շրթունքները իրարու սեղմելով, եւ այսպէս, առանց յատուկ ճիգի, լռեցուցեր էր տղան, որ թամբին վրայ իր առջեւ նըստած՝ սարսափէն կը դողդղար:

Սնլիքոր ու կոպիտ ուրիշ գնչուներ, որոնց հանդիպեր էր Սամոլ ճամբուն վրայ, գրեթէ մերկացուցեր էին մանչուկը իր հագուստին վերջին զարդերէն: Անոնցմէ ամէնէն աւելի ծերուկ կիները սրսկեր էին անոր վրայ իրենց պատրաստութիւնը եղող տեսակ մը կախարդական հեղուկ, որուն ուժն էր՝ արգիլել պոռալը, կամ դէմքին տալ բոլորովին թուխ գոյն, անճանաչելի դարձնելու համար:

Թրքական սահմանագլուխէն ներս ոտք դնելուն պէս, Սամոլ ծախեց անմեղ մանչուկը Թուրքի մը, որ քրիստոնեայ տըղաքներ կը գնէր ենիչէրիութեան աշակերտելու համար:

Ասիական ծագում ունեցող Թուրքերը, ութերորդ դարուն պարտուած էին Ա. բարներէն, եւ անոնցմէ էր որ ժառանգած էին Մուհամմէտի հաւատքն ու կրօնը: Սակայն շուտով յաջողած էին անոնք մասամբ ետ առնել յաղթողէն իրենց իշխանութիւնը, եւ վերջապէս նուաճեր էին իրենց բացարձակ ազատութիւնը:

Օսման, պետը եւ նախահայրը սուլթաններուն, որ գահակալած էին մինչեւ օրս, քրիստոնեայ կայսրէն խլեր էր Պոլիսը, Փոքր Ասիոյ քանի մը հողամասերը եւ հռչակուեր էր անկախ վեհապետ: Իր զաւակը՝ Օրհան, զէնքի ուժով գրաւեր էր ամբողջ Փոքր Ասիան, եւ անմիջապէս ստեղծեր էր նոր գունդ մը, որուն շնորհիւ երկար ժամանակ թուրք անունը սարսափ կը տարածէր ամբողջ Եւրոպայի վրայ, մանաւանդ Հարաւի Սլաւներուս մօտ: Այդ գունդը կը կոչուէր՝ Ենիչէրի :

Օրհանի տիրակալութեան օրով էր, որ Ալլէտին մեծ վէզիրը խորհուրդ տուեր էր դաստիարակել գերի առնուած քրիստոնեաներու զաւակները եւ ընել զանոնք թուրք զինուորներ, որոնք պիտի կոչուէին Ենիչէրի :

Սկիզբները անոնց թիւը հազիւ թէ հազարի կը հասնէր: Բայց 1360 թուականներուն, Մուրատ Առաջին սուլթանի շրջանին, որուն կը վերագրեն ոմանք այս նոր բանակին ստեղծումը, ենիչէրիներու թիւը հասած էր արդէն 12·000ի: Երբ Թուրքերը նուաճելով Պոլիսը 1453 Մայիս 29ին ա'լ աւելի ամրացուցին իրենց տիրապետութիւնը հարաւային Եւրոպայի վրայ, երբ սկսան ա'լ աւելի ընկճել քրիստոնեաները, այնքան աւելի գերիվարեցին նոյն կրօնքի երիտասարդ տղաք, եւ ենիչէրիներու բանակին թիւը հասցուցին 40·000ի:

Ենիչէրիները իսկապէս սարսափազդու մարտիկներ էին: Ուրիշ ցեղէ մը սերած եւ քրիստոնեայ ընտանիքի զաւակ, շատ յաճախ կը պարտէին անգթօրէն ջարդել, առանց ճանչնալու, իրենց հարազատ ծնողքները եւ հարազատ եղբայրները, եղբայրներ՝ ոչ միայն արիւնով, այլ եւ քրիստոնէութեան կապով:

Փոքրիկ Ժորժ Քոզիաքը բռնութեամբ նետեցին այս կերպով զօրահաւաքուած մարդոց մէջ, որոնք արդարեւ կը կազմէին ընտրանիներու խումբ մը:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(25 – Շար.)

ՅԱՂՈՒՄԿԱՐԸ

Ֆ. ԳԱՄ

ՎԱՎԵՐԱԿԱՆ

ՖԱՎԵՊ ՎԱՄՍԻՑԻ

—

Ա՛հ, ահա բարեգործությունը։ Ահեղնամ տեղը ինձ ասում է, որ ես ինքս ինձ համար ոչինչ չեմ ուզում, ամեն ինչ ուզում եմ ուրիշների համար։ Ես ինձ համար ոչինչ չեմ ուզում, ես ուզում եմ, որ ինձ համար ամեն ինչ անեն ուրիշները։ Ես ուզում եմ, որ ինձ սիրեն, ինձ հարգեն, ինձ պատվեն, ինձ գնահատեն, ինձ ծափահարեն, ինձ ծնկաչոք երկրպագեն, ինձ ոսկեզօծ արձան կանգնեցնեն, ինձ անմահացնեն, ինձ... Ես ուզում եմ, որ ինձ համար ամեն ինչ անեն, ես ինքս ոչինչ չեմ ուզում։ Ես ինքս ոչինչ չեմ ուզում,

Տիկին Արեգնազ Չէրչեան եւ զաւակը, Ահարոն Չերչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նօտարեան եւ զաւակները, Մես – րոպ Զօրաբաբելեան եւ զաւակները ցա – ւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ա – մուսնոյն, հօր, եղբօր, քրոջղաւկին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՉԵՐՉԵԱՆԻ (Չենկիլչըցի)

մահը, որ պատահեցաւ 54 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Նոյեմբեր 19), ժամը 16ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկե – ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

(Ֆրանս Փիլթիւր)

Կոմիտաս Վարդապետի հարիւրամեակի հանդիսութեանց առընթեր, այս կիրակի առաւօտեան ժամը ութին Ֆրանս Փիլ – թիւր կայանէն հաղորդում եւ համերգ կը տրուի Արա Պարթեւեանէ, կէս ժամ տե – ւողութեամբ, մասնակցութեամբ փարի – զահայ երգչախումբի եւ Իրիս Պիւլպիւլ – եան – Փափազեանի :

ՆՈՒԷՐ

Նիսէն Տիկին Փափազեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին Տիկին Ովսաննա Զօրաբա – բելեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԿՈՉ

Հայ կարմիր Խաչի Օգն. Մարմինը՝ եր – կար տարիներէ ի վեր, հաստատած էր արձակուրդի կայան մը, Ֆեսանվիլիէի մէջ, ուր ամէն տարի, տասնեակներով մանուկներ, կը հանդստանային հայկա – կան զուրզուրոտ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ :

Այս ձեռնարկը, ալ աւելի ընդարձակե – լու եւ առաւել նպատակայարմար պայ – մաններու մէջ դնելու փափաքով, ծով – հայեաց նոր չէնք մը դնեցինք, ընդարձակ հողամասով մը միասին, Գալվատօս նա – հանգի, Սէնթ – Օնօրին – ան – Բէրթ կոչուած քաղաքին մէջ, չնորհիւ մեր ժո – ղովուրդի առատաձեռնութեան :

Քաջալերուած համաժողովրդական այս համակրալիր եւ բարեացակամ վերաբեր – մունքէն, անդամ մը եւս կը դիմենք Ձեր – բանասիրութեան վեհանձնութեան, խնդրելով որ բարեհաճի իր թանկագին աջակցութիւնը ընծայել, կահաւորելու եւ աւարտելու համար անհրաժեշտ չինու – թիւնները այս նոր կայանին եւ անոր բա – ցումը կատարելու յառաջիկայ Յուլիսին :

Այս առիթով, հաճելի պարտականու – թիւն մը կը նկատենք հանրութեան տե – ղեկացնելու թէ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, բարեհաճեցաւ, այս անդամ ալ, կարեւոր գումար մը յատկա – ցընել մեր այս ձեռնարկը գլուխ հանե – լու համար :

Վստահ ենք թէ, մեր ազնիւ եւ բարի ժողովուրդն ալ իր լայն մասնակցութիւնը պիտի բերէ մեր այս ազգանուէր նպա – տակին իրականացումին համար :

Դիմում
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

Նուէրները ղրկել՝
CROIX ROUGE ARMENIENNE
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
C.C.P. Paris 1717-56

կամ ղրամատան միջոցով :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՀԱՑՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ
Կիրակի, Յունուար 18ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օ – րակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ
14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – կարակի Վօվընաւակ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, Ծա – նօթ ճաշարանին մէջ: Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն չարաթ մը ա – ռաջ տոմսակները ապահովել վարչու – թեան անդամուհիներու մօտ :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քոլոմպի մէջ, երեք սենեակնոց յար – կարաժին մը, խոհանոցով, Ա. յարկ, փավիյոնի մը մէջ: Բոլոր մանրամասնու – թիւններու համար, դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր, որեւէ ժամու,

G. BIGIKIAN
5, Rue d'Aywaille, 92-Colombes

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ԱԻՍՏՐԻՈՑ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

Թրէնտ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօչիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յատ Վիլըր, հանդստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ լաւ ճաշ, չատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս ար – ձանագրուիլ– կանխավճար՝ 50 ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիչըրվիլթ, առաջնակարգ, հանդստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամ – ուած ճաշեր : Դահուկ եւ դանազան ժա – մանցներ :

կանխավճար 50 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պայմանները առեւտրական ձեռ – նարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւա – գոյն պայմանները ամէնէն ցած դիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիֆ – էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերնը), Յունուարին, Փեարուարին եւ Մարտին, 95 ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային հարցազրոյց

ՎԱՀԷ ՔՍԶԱՑԻ ՀԵՏ

իր գրական գործերուն եւ չարժանկարի չուրջ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին

Հարցումները կ'ուղղուին հայերէն կամ ֆրանսերէն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը:

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Ցայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ
Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ
(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓԻՒՆԵԱՆի

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում – բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի

Խօսք՝ Երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆի կողմէ

Տոմսերու գիները են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե – ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Բիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները 21 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի բնակարանը, 13 Բիւ Էմիլ Զոլա : Օրակարգ.— Պատգամաւորի ղե – կուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի կրօնա – կան Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր կանոնադրութեան համաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ու – նենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վար – չական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճ – արումները չկորսնցնելու համար քուէի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վահան Սահակեան, ծնած 1914ին Ղա – մարլուի չրջան՝ նոր ֆէչլա: Հօրը անու – նը՝ Գրիգոր, մօրը՝ Մարիամ, կնոջը՝ Յասմիկ, աղջկանը՝ Ժիւլիէթ: Լուր ու – նեցողներէն դրել՝

Mr. Cafédjian
47, Rue Bernard du Bois
13 - Marseille 1er

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ուրախու – թեամբ կը ծանուցանէ թէ, երկար տարի – ներէ ի վեր Վալանսի Հայութեան երազը, այսօր իրականացած է Վալանսի հայ ե – րախաներուն, պատանիներուն ու երիտա – սարդներուն մայրենի լեզուով կրօնական դաստիարակութիւն տալու համար : Գրն – ուած է արդէն դեղեցիկ չէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով, վստահելով ան – չուշտ ժողովուրդի չինարար ու յառաջա – դէմ բարձր ոգիին եւ մանաւանդ նուիրա – տու ասպետական ազնիւ սրտին :

Կը խնդրուի բոլոր հաւատացեալներէն որ այս տարին Վալանսի զաղութին պատ – մութեան մէջ, նկատուէր բացառիկ տարի մը· զոհողութեան տարի մը· լաւագոյնը սրտանց տալու տարի մը, որուն մէջ ամ – փոփուած ըլլայ Հայու քրիստոնէական սիրտը, կամքն ու հոգին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
19 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11667 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.667

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Մինչ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է արաբևիսրայելեան վէճին վրայ եւ միջազգային մամուլը, ձայնաս-փիռն ու հեռատեսիլը ամէն օր մանրամասնութիւններ կուտան Սուէզէն մինչեւ Յորդանան պատահած դէպքերուն վրայ, անդին գրեթէ բոլորովին մոռացութեան տրուած է քրտական հարցը :

Շատ քիչ անդամ մամուլին մէջ կը հանդիպինք կցկտուր, երբեմն իրարու հակասական լուրերու : Վերջերս լուրջ թերթի մը մէջ կարդացինք, որ Իրաքի կառավարութիւնը կարգ մը առանձնաշնորհներ տուեր է քիւրտ փոքրամասնութեան :

Այսպէս, այսուհետեւ քիւրտերէն լեզուն պիտի աւանդուի եղեր երկրորդական վարժարաններու վերջին դասարաններուն, համալսարաններուն, մանկավարժական հիմնարկութեանց, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ ոստիկանական վարժարաններուն մէջ : Քիւրտ գրագէտները, բանաստեղծներն ու մտաւորականները պիտի կրնան կազմել իրենց սեփական դաշնակցութիւնը եւ իրաւունք պիտի ունենան հրատարակելու իրենց գրութիւնները : Քիւրտերէն լեզուով գրուած երկերու համար պիտի ստեղծուի հրատարակչական եւ տպագրական տուն մը : Քիւրտերէն լեզուով մէկ շաբաթաթերթ եւ մէկ ամսագիր հրատարակելու արտօնութիւն պիտի տրուի : Իրաքեան Քիւրտիսթանի բոլոր դպրոցներն ու հանրային հիմնարկութիւնները քիւրտերէն անուններ պիտի կրեն : Քրտական գօտիի նախակրթարաններուն և միջնակարգ դպրոցներուն մէջ քիւրտերէնը պիտի ուսուցուի, ինչպէս կը նախատեսէ Իրաքի Յեղափոխութեան Խորհուրդը (Լը Մոնտ, 11 Հոկտեմբեր 1969) :

Այսքան լաւատես լուրեր հաղորդող Ֆրանսական նոյն թերթը Նոյեմբեր 7ի թիւին մէջ լրագրող մը՝ Մարք Ալէն, որ ընկերոջ մը հետ այցելած է այդ շրջանը, մանրամասնութիւններ կուտայ Հիւսիսային Իրաքի մէջ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի կամաւորներուն եւ իրաքեան բանակի զինուորներուն միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումներուն մասին :

Այսպէս, Օգոստոս 22ին Զախոյի եւ Սաֆին լերան, 23ին Ակրայի, 24ին Պաժանի, Պարպաշիի եւ Սանտոլոնայի շրջանները օդային բուռն ռմբակոծութեանց ենթարկուեր են : Պաղտատի եւ հիւսիսային Իրաքի մեծ քաղաքներուն մէջ բազմաթիւ Քիւրտեր ձերբակալուեր են :

Ֆրանսացի երկու լրագրողները Սեպտ. մէկէն երկու լուսնալիք դիշերը գաղտնօրէն սահմանագլուխը անցեր են եւ վեց օր քալելով հասեր են Պարզանիի բանակատեղին՝ Նաօ – Փէրտամ : Ամբողջ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին սաստիկ յարձակումներ տեղի ունեցեր են՝ երբեմն անձամբ պատերազմական եւ ներքին նախարարներու ղեկավարութեամբ, Շարժման մէջ դրուեր են իրաքեան կանոնաւոր բանակէն քսաներկու վաշտեր եւ Ճահշ (էշ) կոչուած վարձկան վեց հազար Քիւրտեր, ընդամէնը քսաներեք հազար զինուոներ, օդանաւերու աջակցութեամբ : Պարզանիի քսան հազարնոց բանակէն 3500 հոգի միայն կը գտնուէին այդ շրջանը եւ անոնք յաջողեր են ետ մղել յարձակումները : Սաֆին լերան շրջանին մէջ կռիւի մը ընթացքին սպաննուեր է Իրաքի պատասական կուսակցութեան Ազգ. հրամանատարութեան անդամ Ապտէլ Վահապ Քարիմ :

Սեպտեմբեր 24ին Սիւլէյմանիէի շրջանին վրայ յարձակում գործեր են վարձկան Քիւրտեր, ղեկավարութեամբ Ճալալ Թալապանիի : Այս վերջինը նախապէս Մոլլա Պարզանիի շրջիկ դեսպանն էր արտասահմանի մէջ . 1964ին «դաւաճանեց» քրտական դատին, գնաց Պաղտատ, հպատակութիւն յայտնեց Իրաքի կառավարութեան եւ կարեւոր պաշտօն ստացաւ :

Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան համաձայն, նոյն թուականին Իրաքի պատերազմական նախարար Զօր. Հարտան Թաքրիթի քրտաբնակ շրջանները այցելելով տեսնուեր է ցեղապետներուն հետ :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ քրտական շարժումը՝ սկսած 1961 Սեպտեմբեր 11ին հիւսիսային Իրաքի մէջ՝ կը շարունակուի տակաւին : 1966 Յունիս 29ին Իրաքի օրուան վարչապետ Տր. Ալ – Պազզազի եւ Պարզանիի ներկայացուցիչներուն միջեւ կնքուած զինադուլը ո՛չ մէկ խնդիր կարգադրած է վերջնական կերպով : Քրտական գիւղերը մեծ վնասներ կրած են օդանաւային ռմբակոծումներէ : Սակայն Պարզանիի կամաւորները վճած են կռուիլ, յարգել տալու համար զինադուլի պայմանները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Բոլոր ճակատներու վրայ դժուարութիւնները կը շարունակուին կառավարութեան համար եւ ժողովուրդին դժգոհութիւններն ալ կը բազմանան :

Համալսարանական ճակատը նոյն բարդ պատկերը կը պարզէ : Բժշկական ուսանողները (Ա. տարի) տեղի չեն տար ոչ ալ անշուշտ նախարարը : Նախկին նախարար (կրթական) Էտկար Ֆօռի յայտարարութիւնները չեն անշուշտ որ պիտի դիւրացընեն լուծումը :

Նեքէր հիւանդանոցին մէջ, ուսանողները հինգ ժամ բանտարկած են իրենց փրօֆէսէօրը, որ ի վերջոյ ոստիկանութիւն կանչած է ազատելու համար :

× Կազի եւ ելեկտրականութեան ՍԷ ԺԷ ԹԷ սենտիքան 24 ժամուան գործադուլ հռչակած է Երեքշաբթի իրիկուան 9էն Չորեքշաբթի իրիկուն9ը : Կացութիւնը կրնայ ծանրակշիռ ըլլալ իբրեւ հետեւանք յանկարծակի ցուրտին :

× ՍԷ ԺԷ ԹԷի համագումարը կը շարունակուի : Սէկի ճշդեց թէ սենտիքան քաղաքական ոչ մէկ հովանաւորութեան կը կարօտի :

× Առեւտրականներու բողոքի ցոյցերը կը բազմանան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ լուսաւորութեան նախարարը՝ Օլիվիէ Կիշառ պաշարուած է առջի օր, երկու հարիւր հողագործներէ, որոնք օգտուելով որ« նախարար մը իրենց ձեռքը անցած» է, պատմած են իրենց ցաւը, հոգ չէ թէ իրենց հետ շատ կապ չունեցող նախարարութեան մը պատասխանատուն ըլլայ : Միւս կողմէ, Ալփ Մառիթիմէն ճամբայ ելած է դժգոհ առեւտրականներու թափօր մը որ Փարիզի վրայ կը քալէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը ժամեր շարունակ ռմբակոծեց յորդանանեան ռազմակէտեր, ինչպէս նաեւ Յորդանանի մէջ հաստատուած եգիպտական, սուրիական եւ իրաքեան ռազմակայաններ : Ռմբակոծութեանց հետեւանքով սպաննուած են եօթը հոգի, իսկ վիրաւորուած՝ 13 անձ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ ՇՈՒՐՋ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ

ԽՄԲ.— Սունայի այցելութեան առթիւ, նորէն սկսած են փոխադարձ գովասանքներ երկու երկիրներու միջեւ : Ինչպէս կը տեսնուի թրքական թերթերու հրատարակած մանրամասնութիւններէն, երկու կողմերն ալ անհամաձայնութեան կէտ չեն գտած, ոչ իսկ անշուշտ «Կարս – Արտահան»ը կրնայ խանգարել այսքան սիրալիր յարաբերութիւններ... Երանի՛ մեզի ... : Այսօր Սունայ թրքական մեխակներ կը տանի Լենինի, վաղն ալ Պոդգորնի ռուսական կապուտիկներ կրնայ դնել հայ ժողովուրդի դահիճին՝ Թալէաթի յուշարձանին, ինչո՞ւ չէ ...

ՄՈՍԿՈՒԱ. — Թուրքեւխորհրդային պաշտօնական բանակցութիւնները սկսան Կրեմլինի մէջ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի եւ Խորհրդ. Միութեան նախագահ Պոդգորնիի միջեւ : Տեսակցութիւններուն կը մասնակցին Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ, ընդհ. քարտուղար Ճիհատ Ալփան եւ Արտաքին նախարարութեան դիւանապետերը, յանուն Մոսկուայի՝ Արտաքին նախարար Կրոմիքօ եւ իր խորհրդականները :

Տեսակցութեանց ընթացքին, սեղանի վրայ եկան նաեւ Կիպրոսի եւ Միջին Արեւելեան խնդիրները, եւ երկու կողմերը գոհունակութեամբ հաստատեցին թէ ինչ ինչ կէտերու եւ սկզբունքներու շուրջ համակարծիք են իրարու : Կիպրոսի վէճին մէջ, Սովետները կը պաշտպանեն թրքական տեսակէտը, այն է՝ անկախ եւ ինքնավար Կիպրոս մը, ժողովրդային օրինաւոր իրաւունքներու վրայ հիմնուած :

Միջին Արեւելքի խնդրին շուրջ ալ Թուրքիա եւ Մոսկուա համաձայն են իրարու, այսինքն հակառակ են Իսրայէլի ծաւալապաշտ քաղաքականութեան եւ կը պահանջեն որ Արաբներու դէմ գործուած անիրաւութիւնը սրբագրուի եւ դարմանուի :

Թուրքիա իրաւունք կուտայ նաեւ Ռուսիոյ, որ կ՚առաջարկէ համեւրոպական Խորհրդաժողով մը գումարել, Եւրոպայի ապահովութիւնը ամրապնդելու համար, բայց կը խորհի թէ համագումարէն առաջ անհրաժեշտ է մասնակի կամ խմբական խորհրդակցութիւններ ունենալ :

Սունայ – Պոդգորնի տեսակցութեանց ընթացքին, քննուեցան նոյնպէս միջազգային հրատապ խնդիրները, եւ ապա կարծիքի եւ գաղափարի փոխանակումներ տեղի ունեցան երկու երկիրները շահագրգռող առեւտրական, ճարտարագործական եւ մշակութային հարցերու շուրջ, եւ յարմար նկատուեցաւ ընդլայնել այս յարաբերութիւնները : Ընդհ. առմամբ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ որոշուեցաւ կնքել թուրքեւխորհրդային առեւտրական համաձայնագիր մը, որ շատ աւելի ընդարձակ պիտի ըլլայ :

Տեսակցութիւններէն ետք, Նախագահ Ճէվտէթ Սունայ իր հետեւորդներով այցելեց Լենինի յուշադամբանը, և յարգանքի բարեւէն ետք՝ Թուրքիայէ բերուած և կարմիր – ճերմակ մեխակներէ հիւսուած պսակ մը դրաւ անոր վրայ : Կէսօրին հացկերոյթ մը տրուեցաւ Կրեմլինի պալատան մէջ, եւ խորհրդային մեծամեծներն ալ մասնակցեցան խնջոյքին : Սունայ սեղանին վրայ ճառախօսեց եւ գովքը հիւսեց թուրքեւխորհրդային բարեկամական յարաբերութիւններուն, իր ուրախութիւնը յայտնեց անոնց զարգացումը տեսնելով : Ըսաւ թէ Թուրքիա իսկական գոհունակութիւն մը կը զգայ, իր լայն բարեկամութիւնը յայտնելով իր դրացիին՝ Խորհրդ. Միութեան հանդէպ : Հակառակ անոր որ ընկերային իրաւակարգերու տարբերութիւն մը կայ երկու երկիրներու միջեւ, ոչ մէկ արգելք գոյութիւն ունի Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան ամրապնդման եւ տեւականացումին համար :

Խորհրդ. Միութեան նախագահ Պոդգորնի սիրալիր բառերով փոխադարձեց Սունայի ճառին, եւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց, երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքումը տեսնելով Պոդգորնի եւս ընդունեցաւ թէ երկու երկիրներու տարբեր վարչաձեւերը արգելք մը չեն այս բարեկամութեան : Պոդգորնի եւս փափաքեցաւ որ առաւելագոյն չափով զարկ տրուի թուրքեւխորհրդային առեւտրական փոխ – յարաբերութիւններուն : Գիշերը, Սունայ Մոսկուայի թրքական դեսպանատան մէջ հացկերոյթ մը տուաւ, ի պատիւ Կրեմլինի վարիչներուն : Նախագահը ապա Լենինկրատ այցելեց : Սունայ Թուրքիա հրաւիրեց Պոդգորնի եւ Կոսիգին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Էջմիածնէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

ՀՄՐ. 1070

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր 30 Հոկտեմբեր, 1969 թուակիր նամակով, ուղղեալ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին Անթիլիաս, յայտնել է իր մտահոգութիւնները Կիլիկեան Աթոռի Եպիսկոպոսների՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց ժողովին մասնակցած չլինելու կապակցութեամբ եւ հրաւիրել է որպէսզի նշանակի 3 – 5 ներկայացուցիչներ որոնք լիազօրուած լինեն դալու Ս. Էջմիածին յառաջիկայ տարի Փետրուար ամսին եւ Մայր Աթոռիս ներկայացուցիչների հետ եղբայրական ոգով քննարկելու եւ օրինական լուծում գտնելու Սփիւռքի մեր եկեղեցական կեանքի տագնապալի կացութիւնները վերացնելու ի խնդիր :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(ԿՆԻՔ)

10 Նոյեմբեր, 1969 թ.
Ս. Էջմիածին

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՎԵԹԵՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՇԻՋԵՑԱՒ

Ա.

Հոկտեմբեր վեցին Սոֆիայի մէկ հիւանդանոցին մէջ, ուր փոխադրուած էր քանի մը օրէ ի վեր, արեան թունաւորումէ մահացաւ շրջանիս վեթերան ընկերներէն Սարգիս Սամուէլեան՝ 73 տարեկան: Իր անակնկալ մահը անհաւատալի թուեցաւ բոլորին: Դեռ քանի մը օր առաջ, կենսայորդ, ըմբշանման իր կազմուածքով ուշադրութիւնը կը գրաւէր Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին կեդրոնը, ամէնէն եռուզեռ պողոտային վրայ շէնքի մը անկիւնը զետեղուած իր համեստ սնտուկով, որուն վրայ շարիշար պետական վիճակահանութեան տոմսակները կը գրաւէին անցորդներու բախտախնդիր նայուածքը: Տասը տարիէ ի վեր, ամառ թէ ձմեռ, բացօթեայ իր այս հանդրուանին քմահաճոյքներուն ենթակայ, ամրակազմ բունի մը պէս կը հեգնէր իր շուրջը ընթացող խաբուսիկ կեանքին իրականութիւնը, անկէ իրեն վիճակուած նուաստացումին դառնութիւնը արհամարհելով:

Գաղափարներու զուգորդութեամբ Ռուբէն Զարդարեանի «Գամփռը» կուգայ դրչիս ծայրը, բնորոշելու համար դիմագիծը ողբացեալ ընկեր Սարգիս Սամուէլեանի, աննկուն՝ որքան իր ըմբշամարտիկի կազմուածքէն ծորող խրոխտութեամբ, նոյնքան իր կուսակցական համողումներով եւ իր անձնական ապրելակերպի ամենայետին մանրամասնութեամբ, աննահանջ, իսկական կենդանի «գամփռ», վեթերան, շարքէն անոնց, ծնունդ՝ մեր յեղափոխութեան:

Ծնած էր Շումէն (Պուլկարիա) 1896ին, զաւակ բարեկեցիկ ընտանիքի: Ծննդավայրի հայկական դպրոցը աւարտելէ ետք, ժամագործ – առեւտրական հայրը զինքը կը զրկէ նախ Պարտիզակի ամերիկեան Բարձրագոյն վարժարանը, ուսկից քանի մը տարի վերջ կը փոխադրուի Պոլիս, Ռոպէրթ Քոլէճի մէջ շարունակելու իր ուսումը: Ֆիզիքական առողջ կազմը կը մղէ զինք հետեւելումարմնակրթութեան, որ Շաւարշ Քրիսեանի շնորհիւ լայն ծաւալ կը ստանար Պոլսոյ մէջ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ: Կը մասնակցի հայկական առաջին ոզիմպիականին Գատըգիւղի մէջ: Առաջին կը հանդիսանայ ութ հարիւր մեթր վազքի մէջ եւ տօնախմբութեան նախագահող Զաւէն Պատրիարքէն կ'ընդունի ախոյենութեան շքագրամը:

1915ին, Մեծ Եղեռնի վտանգաւոր շրջանին, Սարգիս Սամուէլեան Ռոպէրթ Քոլէճի աւարտական կարգի ուսանող էր: Պուլկարահպատակի առանձնաշնորհեալի հանգամանքով ազատօրէն կրնար շրջիլ Պոլսոյ մէջ: Մարզուած եւ անվեհեր, օժանդակած է զինուորական ծառայութենէ փախստական հայ երիտասարդներու ապահովութեան վտանգաւոր գործին: Անոր յանդգնութեան շնորհիւ է, որ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեան իր թաքստոցէն՝ օրը օրին թղթակցութիւն կը հասցընէր վստահելի միջնորդներու, որոնք գաղտնի ճամբով զանոնք կը զրկէին Պուլկարիա: Ճակատագրական այդ օրերուն Սոֆիա հրատարակուող Հայաստան եռօրեայ լրագրին, որուն խմբագիրներն էին Ռ. Լեռնեան (Լիպարիտ Նաղարեանց) եւ Արզուման (Տիգրան Խաչիկեան): Արտասահմանի հայ գաղութները այդ թղթակցութեանց շնորհիւ տեղեկացան տեղահանութեանց եւ ջարդերու մանրամասնութեանց: Սոֆիա գտնուող օտար թերթերու թղթակիցները լայնօրէն օգտագործեցին «Հայաստան»ի Պոլսէն ստացած լուրերը մինչեւ 1916ի աշունը,, երբ Պուլկարիա պատերազմի մասնակցեցաւ Գերմանիոյ կողքին:

1920: Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը մագնիսի պէս իրեն կը քաշէր արտասահմանի հայ երիտասարդները՝ օժտուած զինուորական թէ վարչական զանազան ընդունակութիւններով: Ողբացեալ Սամուէլեան առաջիններէն մէկը կ'ըլլայ, որ իր սեփական միջոցներով, իբրեւ կամաւոր կը մեկնի Երեւան: Ու իբրեւ փորձ մարզիկ, առաջին առթիւ կ'օժանդակէ կազմակերպելու Հայ Սկաուտներու խումբեր, Վահան Չերազի, Եղնիկ եւ Եղիշէ Քաջունի եղբայրներու եւ Տիգրան Խոյեանի համախումբ գործակցութեամբ:

Շատ չանցած ալեկոծ շրջան մը կը սկըսի մանուկ Հանրապետութեան համար: Մայիսեան ապստամբութիւն, Թրքական յարձակում: Ողբացեալ ընկերը շարքային զինուոր կ'արձանագրուի հայկական բանակին: Փետրուարեան յեղաշրջումի ճգնաժամային օրերուն Երեւանի բանտին պահակ կանգնած՝ յարմար առիթէն կ'օգտուի միանալու համար պայքարող ազատատենչ ուժերուն, որոնց հետ կը մասնակցի կռիւներուն: Յետոյ քայլ առ քայլ նահանջելով կը հասնի Զանգեզուր, անկէ՝ Թաւրիզ, որ կը դառնայ ժամանակաւոր հանդրուան մը իրեն համար եւ ուր կը նուիրուի մշակութամին աշխատանքի: Կը դառնայ վարիչ անգլերէն լեզուի ուսուցման դասընթացքին: Հաճոյքով եւ արդար հպարտութեամբ կը պատմէր թէ իր դասերուն հետեւողներու մէջն էին ճարտարապետ Թամանեան եւ հայագէտ Հրաչեայ Աճառեան:

Գ. ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 20-ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, որուն 25ամեակը պիտի տօնուի գալ տարի՝ 1970ին, իր 20րդ Պատգամաւորական Ժողովը գումարեց Նոյեմբերին 8–11, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, Տէսին:

Առաջին առթիւ ուրախալի է հաստատել, որ Միութեան շարքերուն մէջ մեծ թիւով նորահասներ մուտք գործած են վերջին տարիներու ընթացքին, եւ պատգամաւորներն ընդհանապէս նորեր էին, այլ խօսքով՝ դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ հանրային ծառայութեան իրենց նախաքայլերը կատարող պատանիներ եւ պարմանուհիներ: Ասոնք, այսօր, այլեւս դարձած են «երէց» եւ յօժարումով ու դիտակցութեամբ կը ձգտին ստանձնել միութեան ղեկավարութեան պաշտօնն ու պարտականութիւնը:

Կեանքի բնական օրէնքով կատարուած այս փոփոխութիւնը ինքնին գեղեցիկ երեւոյթ մըն է: Արդարեւ, կը նշանակէ, թէ Դաշնակցութեան ազգային առաջադրութիւնները կը մնան միշտ վարակիչ ու ներշնչող, հետեւաբար նաեւ առաջնորդող գաղափարախօսութիւն մը այս ափերուն վրայ հասակ նետող նորահասներուն համար:

Պատգամաւորական Ժողովի բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչը, որ այս առթիւ դիտել տուաւ, թէ Նոր Սերունդը իր գաղափարականով, արդիւնաւոր գործունէութեամբ եւ հայաբոյր ոգիով տարիներէ ի վեր դարձած է օրինակելի կազմակերպութիւն մը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ:

Դիւանական ընթացիկ աշխատանքներէն պարզուեցաւ, որ 17 պատգամաւորներ կը ներկայացնեն միութեան խումբերն ու Շրջանային եւ Կեդրոնական վարչութիւնները: Ներկայ էին նաեւ ի պաշտօնէ ներկայացուցիչներ եւ խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով ընկերներ:

Զանազան յանձնախումբերու ընտրութենէն անմիջապէս ետք յաջորդաբար կարգացուեցան շրջաններու խումբերուն, Մարսէյլի Շրջանային վարչութեան եւ, վերջապէս, կեդրոնական վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրները եւ ներկայացուեցան նիւթական գործառնութեանց հաշուեկշիռները:

Այլազան աշխատանքի պատկեր մը պարզուեցաւ տեղեկագիրներու ընթերցումներէն:

Դժուարութիւնները յար եւ նման են Մարսէյլէն Փարիզ եւ Կեդրոնական Ֆրանսա: Ամենուրեք խութ ու խոչ: Ամէն տեղ՝ նոյն ցաւերն ու մտահոգութիւնները: Եւ այսուհանդերձ, գնահատելի եւ օրինակելի աշխատանք մը ցայտուն դարձաւ ժողովի ընթացքին:

Համաձայն իրերայաջորդ պատգամաւորական ժողովներու որոշումներուն, խումբերն ու մարմինները ջանք ու ճիգ չեն խնայած հայերէնի դասաւանդութիւններու ուղղութեամբ: Դժուար աշխատանք մըն է այս, երբ մանաւանդ նիկատի ունենանք, որ օր աւուր զգալի կը դառնայ հայերէն դասաւանդողներու թիւի նուազումը: Կեդր. Վարչութիւնը դարմանելու համար այս բացը, պատրաստած ու տպագրութեան յանձնած է հայերէնի դասագիրք մը՝ Ֆրանսերէն բացատրողականներով եւ օրուան մանկավարժական պահանջներուն գոհացում տըւող:

Այս լուրջ աշխատանքը, որ գլուխ հանուած է Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան հետ գործակցաբար, մեծապէս գնահատուեցաւ ժողովին կողմէ:

Գնահատուեցան նաեւ այն աշխատանքները, որոնք կը միտին Հայոց պատմութիւն, հայ գրականութիւն եւ մշակոյթի միւս ստորոգելիները դասաւանդել Նոր Սերնդականներուն:

Այս ուղղութեամբ ժողովականները անհրաժեշտ գտան, որ մեր երիտասարդութեան ծանօթացուի առաւելագոյն չափով Հայ Դատի պատմութիւնը, որպէսզի նորահաս սերունդը լաւագոյնս ծանօթանայ մեր քաղաքական պահանջներուն եւ ներկայ գոյավիճակին՝ Հայաստանէն արտասահման: Այս իմաստով անհրաժեշտ գտնուեցաւ սերտ գործակցութիւն մը Հայ Դատի Յանձնախումբին հետ:

Օգոստոսի բանակումը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի: Արձակուրդի ամիսը օգտագործուած է բանակող երկու հարիւրի մօտ երիտասարդներուն ջամբելու ազգային դիտակցութիւն՝ յատուկ դասախօսութիւններու, եւ, յատկապէս, բանակումէն ներս հայաբոյր մթնոլորտի մը ստեղծումով: Հաճելի էր հաստատել, որ այս տարուան ղեկավար կազմը բաղկացած էր նախկին բանակող երիտասարդներէ: Հայերէնի ուսուցիչն ու զոյգ դասախօսները եղած են երիտասարդ ընկերներ:

Այսուհանդերձ, հարկ է աւելի մեծ տարողութեան հասցնել տեղեկատու մարմնին աշխատանքի ծրագիրը բանակումէն ներս: Պատգամաւորները նպատակայարմար գտան, որ գիրքերու, բացատրողական բնոյթ ունեցող թերթերու եւ քարտէսներու միջոցաւ հայ կեանքին հետ աղերս ունեցող տուեալներ հայթայթուին բանակողներուն:

Քանի մը տարիներու պատմութիւն ունի նոր սերունդի դպրեվանքը, որուն զարգացումին մասին պատգամաւորական ժողովը կարգ մը որոշումներ տուաւ:

Ժողովը յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձուց իր օրկանը՝ «Հայաստան»ը: Տարիներէ ի վեր նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններու գնով լոյս կը

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Պզտիկ մանչուկը, տարիներ ետք, արդէն եղած էր հուժկու երիտասարդ մը, հերոսի յատուկ մարմնով, ինչպէս որ էր երիտասարդութեան տարիներուն իր հայրը, հայրենի աշխարհին մէջ...:

Սակայն ի՞նչ փոփոխութիւն... Քոզիաքի բարեպաշտ տղան վերածուեր էր կատաղի թուրք զինուորի մը:

Ան վարժուած էր իր նոր ընկերներուն, նոր սովորութիւններուն եւ մանաւանդ իրեն ջամբուած նոր ուսման: Քրիստոնէութեան տակաւին տկար սերմը, որ ազնիւ մարդիկ սերմանած էին իր սրտին մէջ՝ իր մանկութեան, դաժան մահմետականները արմատախիլ ըրած էին, երբ հազիւ թէ ծլիլ պիտի սկսէին անոնք:

Իր նմանը սիրել հրահանգող մեր հաւատքին տեղ, երիտասարդը տոգորուած էր մահմետականութեամբ, որ կը սորվեցնէ ատել, սպաննել քրիստոնեաները և փճացնել անոնց կրօնքը:

Պատերազմիկի ոգին, որ կը խանդավառէր հայրը, չէր հերքուած զաւակին մօտ, բայց քրիստոնեայ հայրը կռուած էր արդարութիւնն ու անմեղութիւնը պաշտպանելու համար, իսկ թրքացած զաւակը զգացած էր իր մէջ կռիւի եւ արիւնի ծարաւը: Տարիներու թաւալումը պատանիին մէջ անհետացուցած էր մանկութեան յիշատակները: Երիտասարդ եւ վայրագ ենիչէրին չէր յիշեր այլեւս որ ապրած էր պարկեշտ մարդոց մօտ, որոնք կը սիրէին զինքը եւ կը սորվեցնէին իրեն սիրել ուրիշը: Այսուհանդերձ բոլորովին չէր մոռցած ան իր հայրը եւ իր հայրենի գեղեցիկ դղեակը, ոչ ալ իր չարամիտ հօրեղբայրը եւ ոչ ալ այն սէրը, որ ժողովուրդը ցոյց կուտար իրեն: Սակայն այս բոլորը իրեն երազ մը ըլլալ կը թուէին, շատ պզտոր կերպով կը վերյիշէր զանոնք եւ այդ ալ՝ շատ հազուադէպօրէն: Ճշգրիտ կերպով ոչինչ դիտէր իր անցեալէն: Չէր յիշեր նոյնիսկ իր հօր անունը, եւ մոռցած էր թէ ո՛րն էր իր երկիրը եւ ո՛ւր կը գտնուէր իր բնակարանը: Օտար մարդոց մօտ գտնուելով, սորված էր անոնց լեզուն. իր առաջին լեզուն՝ սլաւերէնը մոռցած էր բոլորովին:

Եթէ մտածենք, որ մենք անգամ կը մոռնանք մեր մանկութեան տարիները եւ մեր ապրած դէպքերը, հակառակ որ գտնուած ենք միշտ ու կը գտնուինք միեւնոյն վայրին եւ միեւնոյն պայմաններուն մէջ, ինչ որ մեր յիշողութիւնը կը թարմացնէ, դիւրաւ պիտի հասկնանք որ իր բողբոջ մանկութենէն ի վեր օտարականներու մէջ ապրած մարդ մը բնականաբար մոռցած ըլլայ ե՛ւ իր լեզուն ե՛ւ իր հայրը:

Մարք Քոզիաքի որդի քաջարի ենիչէրին շուտով կը կոչուի գնդապետութեան աստիճանին, եւ իր մարդոցմէ ոչ մէկը կրնայ հաւասարիլ իրեն՝ իր քաջութեամբ եւ կռուելու սարսափելի կիրքով: Բայց ան կը տարբերի իր ընկերներէն անով, որ ցոյց չի տար կողոպուտի տենչանք, ոչ ալ կ'ուզէ սպաննել տկարները եւ անզէն մարդիկ: Այսպէս, որոշ չափով, իր պարկեշտ հոգին կը մնայ անխաթար նոյնիսկ իր օտարոտի հանդերձանքին ներքեւ, անսուաղ եւ վայրենի մարդոց ընկերութեան մէջ: Ասկէ զատ, երբեք հարց չի տար ինքն իրեն, թէ ինչո՞ւ կը պատերազմի: Կ'երթայ հոն, ուր կատաղի Թուրքերը կը տանին իրենց մարդարէին՝ Մուհամմէտի դրօշը եւ կը կռուի մի միայն զինուորներու հետ, սակայն տղոց եւ կիներու դէմ երբեք ձեռք չի վերցներ:

Կռիւներու ատեն մարմնական ամեհի ուժը այս ենիչէրիին Թուրքերուն իսկ երկիւղ կ'ազդէր եւ յարգանք ցոյց կուտային յաճախ մտախոհ այս քաջ զինուորին: Անոնք դիտէին թէ պատերազմի դաշտերուն վրայ ո՛րքան թանկագին էր ունենալ առիւծի քաջութեամբ օժտուած պետ մը, առաջինը ինք նետուող կռիւի մէջ:

Այսպէս ենիչէրի Ժորժ Քոզիաք, որ կ'անդիտանար իր անունը, հասեր էր բազմամարդ զունդի մը հրամայելու պատիւին, ինչ որ երիտասարդի մը համար սովորական երեւոյթ մը չէր:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

1475 թուականին էր:

Փիէռ Քոզիաքի համար, հակառակ իր ունեցած բացարձակ ազատութեան եւ հարստութեան պարգեւած առաւելութիւններուն, կեանքը բեռ մը ըլլալ կը թուէր: Ոչ բախտը եւ ոչ ալ երջանկութիւնը ժպտած էին իրեն: Ցանկացած էր ամուսնանալ, բայց չէր յաջողած, որովհետեւ իր սրտին ուզածը չէր հաւնած իրեն: Երկրորդ փորձ մը կատարելը աւելորդ նկատելով՝ դղեակին մէջ մնացած էր միայնակ:

Նախկին սպասաւորները մէկը միւսին ետեւէն մեկներ էին, երբ Փիէռ ձեռք առած էր դղեակին տիրակալութիւնը:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(26 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Երկու տասնամեակէ ի վեր շուետացի գրագէտ մը՝ Քառլ Սվենինկ լուրջ աշխատանք կը կատարէ իր ժողովուրդին ներկայացնելու հայկական գրականութիւնը:

Վերջին տասնամեակին «Սիա» եւ «Քոմունալ արփետարէ» հանդէսներուն մէջ անոր թարգմանութեամբ լոյս տեսած են Յ. Թումանեանի, Յ. Յովհաննիսեան, Գ. Իմինի եւ կարգ մը ուրիշ գրագէտներու հատընտիրները : 1958ին հրատարակեց «Ժամանակակից արեւելեան պատմուածքներ» հատորը, ուր արաբական, պարսկական եւ փաքիստանեան պատմուածքներու կողքին տեղ գտած էին նաեւ հայ գրագէտներու գործեր :

Անցեալ տարի (1968) լոյս ընծայեց երեք հարիւր էջէ բաղկացած «Հայաստան» հաւաքածոն, ուր հեղինակին թարգմանութեամբ տեղ գտած են Յ. Պարոնեանի, Ատրպետի, Գ. Զօհրապի, Շիրվանզատէի, Նար – Դոսի, Յ. Թումանեանի, Ե. Օտեանի, Երուխանի, Ռ. Զարդարեանի, Ա. Իսահակեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Ս. Զօրեանի եւ ուրիշ հայ գրողներու արձակ գործերը :

Գրագէտը հաւաքածոյին յառաջաբանին մէջ կը գրէ ի մէջ այլոց. « Շուետացի սերնդակիցներս Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը կը ճանչնան Ֆ. Նանսէնի եւ Ֆ. Վէրֆէլի գործերով: Բայց դարաւոր բարձր մշակոյթ ունեցող հայ ազգը արժանի է աւելի խոր հետաքրքրութեան : Ես կը կարծեմ, որ Հայաստան Ասիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ երկարող այն մշակութային կամուրջն է, որուն վրայէն պէտք է անցնի զարգացած մտաւորականը, ըստ արժանւոյն գնահատելու համար Հայութեան անցեալի եւ ներկայի հարուստ մշակոյթը , արուեստը, գրականութիւնը»:

×

Պարսկաստանի մէջ լոյս տեսած է «Սասնայ ծռեր»ուն պարսկերէն հատորը :

1930ին Սայիտ Նաճիս «Շարզ» («Արեւելք») ամսագրին մէջ դիտել կուտար, թէ «Հայ ժողովուրդը աւելի քան 1500 տարի առաջ, սկսեալ Արշակունիներու թագաւորութեան օրէն, շարունակ պատմագրութիւն ունեցած է, որ արժէքաւոր աղբիւր կը հանդիսանայ Իրանի Արշակունիներու եւ Սասանեաններու հարստութիւններու պատմութեան յստակ լուսաբանութեան համար»: Ուրիշ առիթով մը, 1961ին, դիտել տուած է, թէ «Մահմետականութենէն ետք մեր (իմա՛ Պարսկական) աղբիւրները միայն արաբական են, որոնց չենք կրնար վստահիլ, եւ չենք կրնար անոնց հիման վրայ շարադրել Պարսկաստանի պատմութիւնը : Հայ պատմագիրները կը լրացնեն այդ բացը »:

Կարգ մը պատմաբաններ հայերէն սորված են եւ թելադրած, որ Հայոց պատմութիւնը թարգմանուի պարսկերէնի : Այս ուղղութեամբ առաջին նախաքայլը կատարուած է 1952ին, երբ Մ. Խորենացիի պատմութենէն հատուածներ թարգմանուած եւ առանձին հատորով մը լոյս տեսած են՝ Իպրահիմ Տեհգան պատմաբանին նախաձեռնութեամբ :

« Սասնայ ծռեր»ը թարգմանած են Գ. Ադասի եւ Ալ. Պատմագրեան : Թարգմանութիւնը թէեւ կատարուած է արձակ, այսուհանդերձ կը վերարտադրէ դիւցազնավէպին հարազատ դիմագիծը :

Հատորը նկարազարդուած է Յակոբ Կոջոյեանի նկարներով :

Հ. Մ.

տեսնէ շաբաթաթերթը: Դժբախտաբար, Այժմ նիւթական լուրջ դժուարութեանց առջեւ կը գտնուի: Անխտիր բոլոր ներկաներն ալ շեշտեցին, թէ հարկ է աշխատանքով ու զոհողութիւններու ճամբով յաղթահարել դժուարութիւններուն, որպէսզի Ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը լսելի դարձնէ իր ձայնը գաղութին մէջ :

Օրինակելի ձեռնարկ մըն է նաեւ «Գոյամարտ» օրացոյցը, որուն պատրաստութեան համար քանի մը տարիէ ի վեր կ՛աշխատին երիտասարդ ուժեր : Արդարեւ, աշխատանքը ատենէ մը ի վեր փոխանցուած է երիտասարդներու , Մարսէյլի մէջ: Որոշուեցաւ աւելի եւս ճոխացնել բովանդակութիւնը «Գոյամարտ»ի, որ իրաւամբ դարձած է գաղութին առաջնակարգ օրացոյցը :

1970ը կը զուգադիպի երեք յոբելենական թուականներու : Նախ՝ յինամեակն է Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան, ապա՝ ութսունամեակը երէց կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան եւ, վերջապէս, 25ամեակը Նոր Սերունդի կազմութեան :

Յատուկ բանաձեւերով շեշտուեցաւ կարեւորութիւնը տօնակատարելու երեք յոբելեաններն ալ անխտիր :

Չորս օրուան նիստերու ընթացքին ըսպառեցաւ օրակարգի հարցերու քննութիւնը, եւ Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ընտրուեցաւ 1969 – 1970 տարեշրջանի Կեդրոնական Վարչութիւնը :

Հաճելի էր հաստատել, որ Պատգամաւորական ժողովի լեզուն մնաց միշտ հայերէնը : Շատեր նոյնիսկ նախընտրեցին արտայայտուիլ հայերէնով մը, որ թերաճ էր: Տեղեկագիրներն ու հաշուետուութիւնները պատրաստուած էին մայրենի լեզուով: Մայրենի լեզուով մշակուեցան նաեւ ատենագրութիւններն ու բանաձեւերը :

Ու այս բոլորը Ֆրանսայի հիւրընկալ ափերուն վրայ ծնած ու հասակ նետած երիտասարդներու կողմէ :

Կը մնայ քաջալերել նոր սերունդը իր ազգօգուտ աշխատանքներուն համար :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ – ՕՐԸ – ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 9ին, Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» կոմիտէն «Օմար Խայեամ» ճաշարանին մէջ «Հ. Յ. Դ. Օր»ուան տօնակատարութիւնը կազմակերպեց :

Օրուան նախագահն էր ընկեր Սիմոն Ալեքսանեան: Հայկական տաք մթնոլորտ ստեղուած էր, ըլլայ՝ սրահին կահաւորումով եւ թէ նուագախումբով, որ բազմիցս ողողեց ներկաներուն ականջները հայկական եղանակներով :

Հանդէսը բացուեցաւ «Դաշնակցութեան» քերթուածին կրակոտ արտասանութեամբ ընկեր Վահրամ Տէր – Յարութիւնեանի կողմէ :

Յետոյ ընկեր Ա. Ս. Մելքոնեան անգլերէն ճառ մը խօսեցաւ, ծանրանալով կուսակցութեան պատմութեան վրայ եւ պարզելով այն դերը զոր երիտասարդները կը խաղան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ: Բանախօսը իր յոյսը յայտնեց ապագայի մասին եւ շեշտեց :—

«Ի՞նչպէս կ՛ըլլայ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսքան աշխատանք կը տանի: Պատասխանը պարզ է: Տրամաբանական հմայքը ազատութեան ձեզի՝ ժողովուրդին համար այնքան շատ է որ միշտ տաղանդաւոր անհատներ կան որոնք, մեր երէցներուն պէս, միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դուրսէն օժանդակելով չեն գոհանար այլեւ ներսէն՝ կը ծառայեն հայ ժողովուրդին»:

Ընթրիքէն ետք օրուան նախագահը ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ Կորիւն Վարդապետ Քոճապապեանը, որուն ճառը ելեկտրականացուց ներկաները իր ոգեւոր շեշտով՝ «Վահագնի Ծնունդը» եւ Դաշնակցութեան ծնունդը համեմատելով, կատարեալ պատկերները գծեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան :

Իր խօսքը փակեց Սազմոսէն օրինակով մը, որ կը վերջանար :— « Եթէ մոռնամ զքեզ, ո՛վ Հայաստան, թո՛ղ աջ ձեռքս դաւաճանէ ինծի, եւ լեզուս քիմքիս կպչի ... »

Պաշտօնական յայտագրին վերջաւորութեամբ, ընկերական զգացումները յորդեցան, եւ Դաշնակցական ոգին սկսաւ արտայայտուիլ յեղափոխական երգերով, որոնք ամէն անկիւնէն կը լսուէին ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Galerie Framond

Կալըրի Ֆրամոնի մէջ, Նոյեմբեր վեցին, տեղի ունեցաւ Տը Քոնէնքի գործերու ցուցադրութեան բացումը : Նոյն առթիւ ցուցասրահը կը տօնէր իր քսանամեակը եւ տնօրէնը՝ Պ. Գրիգոր Համբարձումեան լոյս կ՛ընծայէր «Քալէիտոսքոփ 70» իր գեղեցիկ հատորը, ուր ամփոփուած են հեղինակին արձակ ու չափածոյ գործերէն զատ, գեղարուեստական քննադատութիւնները հրատարակուած հայ մամուլի մէջ : Գիրքին մէջ տեղ գրաւած են նախ Ֆրանսերէն էջեր եւ կողքին մէջ, անակնկալ մը՝ սալ մը, ուր արուեստասէր Գր. Համբարձումեան կը յայտնուի իբրեւ արուեստագէտ մը : 45 թուռ սալը, արդարեւ, կը ներկայացնէ դաշնակահար Համբարձումեան , որ կը նուագէ Պախի «Ֆրանսական շարքը թիւ 2», Սքարլաթիի երեք սոնաթները եւ Սքրիապինի երկու փրէլիւտները :

Հատորը ինքնատիպ ու շքեղ իր տպագրութեամբ ու շահեկան բովանդակութեամբ պատիւ կը բերէ հեղինակին, որ ի յայտ կը բերէ նուրբ ճաշակ մը եւ իրաւ արուեստագէտի զգայնութիւն մը :

×

Տը Քոնէնք որու գործերը կը զարդարեն կալըրիին պատերը, գնահատուած ծանօթ նկարիչ մըն է :Զանազանթերթերու կարգին՝ Ֆիկառօ Լիթէրէր եւ Կալըռի տէ զՄառ մասնագէտ գրիչներու ստորագրութեան ներքեւ, կը վերլուծեն Պելժիացի նկարիչին արուեստը, ու կը պարզեն անոր ներաշխարհը :

ՄԻ՛ ՀԱՒԱՏԱՔ ԵՐԲ ԿԸՍԵՆ ՁԵԶԻ...

Գիտցած եղիր, քեզի հաճոյք պատճառելու համար է միայն :

×

Յիսուն տարեկա՞ն... բնաւ չէք ցուցըներ :

×

Քեզի խորհուրդ տալ չեմ ուզեր, բայց եթէ քու տեղդ եղած ըլլայի ...

×

Գիտես անշուշտ, որ քեզի յաճախորդի աչքով չեմ նայիր :

×

Ես դրամի մարդը չեմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (631)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Անտրէ Շէնիէի «Նորատի Հիւանդ» ըսուած եղերերգութեան վախճանն է այս, Անտրէ Շէնիէ կ՛ըսեմ, զոր 98ին մորթոտեցին չարագո... — տիտանիները:

Պ. Ժիլնորման կարծեց նշմարել թէ Մարիուս թեթեւակի յօնքը կը պռստէ, թէեւ երիտասարդը՝ ճիշդ խօսելով ա՛լ մտիկ չէր ըներ զինքը, վասնզի հիացմամբ համակուած կը թռէր, եւ վասնզի աւելի Քոզէթին քան թէ 98ին վրայ կը խորհէր: Մեծ հայրը Անտրէ Շէնիէն անունը խիստ անպատեհութեամբ յիշելուն վրայ դողալով, արագօրէն կրկնեց.

— «Մորթեցին» ճիշդ բառը չէ: Ստոյգը սա է թէ յեղափոխական մեծ հանճարները որոնք անուրանալի է թէ չարասիրտ չէին եւ որոնք, Աստուած վկայ, դիւցազներ էին, կարծելով թէ Անտրէ Շէնիէ քիչ մը կը նեղէ զիրենք, զայն գլխա...: Այսինքն թէ այս մեծ մարդերը, եօթը թերմիտօրեանները, հասարակաց փրկութեան համար աղաչեցին Անտրէ Շէնիէնի, որ հաճի մեկնիլ...:

Պ. Ժիլնորման, նոյնիսկ խօսքը իր կոկորդին մէջ մնալու համար, չկրցաւ շարունակել ըսելիքը. չկարենալով ոչ լմընցնել եւ ոչ ալ յետս կոչել իր խօսքը, եւ մինչ իր աղջիկը Մարիուսին ետեւը բարձը կը շտկէր, ծերունին այնքան յուզմունքով տակնուվրայ ըլլալով՝ իր հասակին ներած արագութեամբ ննջարանէն դուրս նետուեցաւ, դուռը ետեւէն գոցեց, եւ կաս–կարմիր կտրած, շնչարգելութենէ խեղդուած, փրփրած եւ աչքերը դուրս ինքզինքը բարեմիտ Պասքին դիմացը գտաւ քիթ քիթի, որ նախասենեակին մէջ կօշիկները կը ներկէր: Ծերունի Պասքը բռնեց օձիքէն եւ բուռն կատաղութեամբ մը երեսին պոռաց.

— Աստուած վկայ, կ՛երդնում թէ այդ աւազակները սպաննեցին զայն:

— Զո՞վ, պարոն:

— Անտրէ Շէնիէն:

— Այո, պարոն, ըսաւ Պասք ահաբեկ :

ԳԼՈՒԽ ՁԱ.

ՕՐԻՈՐԴ ԺԻԼՆՈՐՄԱՆ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԿԸ ՀԱՒԱՆԻ ԹԷ ԳԷՇ ՉԷ Պ. ՖՈՇԼԸՎԱՆԻՆ ԹԵԻԻՆ ՏԱԿ ԲԱՆ ՄԸ ՈՒՆԵՆԱԼՈՎ ՆԵՐՍ ՄՏՆԵԼԸ

Քոզէթ եւ Մարիուս վերստին տեսնուեցան:

Թէ ի՛նչ եղաւ իրենց տեսութիւնը, զանց կ՛ընենք ըսել: Կան բաներ զոր պէտք չէ նկարագրելու փորձ ընել: Այս բաներու թիւէն է արեւը:

Ամբողջ ընտանիքը, ինչպէս նաեւ Պասք եւ Նիքոլէթ Մարիուսին սենեակը հաւաքուած էին երբ մտաւ Քոզէթ:

Քոզէթ սեմին վրայ երեւցաւ: Կարծես թէ լուսեղէն շրջանակի մը մէջն էր ան:

Ճիշդ նոյն միջոցին մեծ հայրը պիտի խնջէր, ձեռքը քիթին վրայ, քիթն ալ թաշկինակին մէջ մնաց, եւ վրայէն Քոզէթին նայելով,

— Պաշտելի, գոչեց:

Քոզէթ արբշռութեամբ համակուած, յափշտակուած, շուարած էր եւ երկինք կը թռէր: Կը խրտչէր պատանուհին, որքան որ կարելի է խրտչիլ երանութենէ: Բոլորովին գունատ եւ ամօթահար կը թոթովէր ուզելով Մարիուսին գիրկը նետուիլ բայց չհամարձակելով: Կ՛ամբչնար սիրել այդքան բազմութեան առջեւ: Մարդիկ ողորմ չունին երջանիկ սիրահարներու համար. իրենց տեղը կը բեւեռուին կը մնան երբ անոնք մինակ մնալու ստիպողական փափաքը կ՛ունենան: Սակայն սիրահարները ամենեւին հարկաւորութիւն չունին մարդոց:

Քոզէթին հետ եւ ետեւէն սպիտակահեր եւ ծանրադէմ մարդ մը մտած էր, մարդ մը որ կը ժպտէր, սակայն տարտամ եւ կսկծալի ժպիտով: Այս մարդը «Պ. Ֆոշլըվանն էր». Ժան Վալժանն էր ան:

Դռնապանին ըսածին պէս շատ մաքուր հագուած, այսինքն բոլորովին սեւ եւ նոր զգեստներ հագած եւ սպիտակ փողկապ դրած էր:

Ամենեւին դռնապանին մտքէն չէր կըրնար անցնիլ թէ Յունիս 7ին իր դրան առջեւ երեւան ելլող ցնցոտիներ հագած, աղմաշաղախ, սոսկալի, վայրենադէմ, դէմքը արիւնով ու տիղմով ծակուած, եւ նուազուն Մարիուսը թեւերուն տակէն բռնող ահարկու դիակիրն էր այս անբիծ քաղքենին, այս հաւանական նոտարը: Սակայն իր դռնապանի հոտոտելիքը արթնցած էր: Երբ Պ. Ֆոշլըվան եկած էր Քոզէթին հետ, դռնապանը չկարենալով համբերել, մեկուսի ըսած էր իր կնոջ: Չեմ դիտեր ինչո՛ւ միշտ կ՛երեւակայեմ թէ արդէն տեղ մը տեսած եմ այս դէմքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հան – դիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիստ կը կատար – ուի ի յիշատակ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով :

Կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի)

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կարգացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ ԿՈՆԴԱԿԸ :

Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայ գաղութը իր աղօթքն ու յարգանքը բերելու մեծ վար – դապետի յիշատակին :

×

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԻՍԿՈՒՀԻ ԴԱՐՄԷՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պոմոնի թաղականութիւնը կը ծանու – ցանէ յարգելի հասարակութեան թէ՝ այս Կիրակի 23 Նոյեմբեր, եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր հոգե – հանգիստ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՓԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

Այս առթիւ թաղականութիւնս կը կաղ – մակերպէ նաեւ այդ մը իր չիրիմին կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Սէն Փիէռի գերեզ – մանատան մէջ :

×

Այս Կիրակի, (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ժամ Ս. Պատարագի, հոգեհանգիստ կը կա – տարուի եկեղեցւոյս բազմամեայ աւագե – րէց՝

ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր վախճանման քա – ռասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին բոլորը աղօթելու եւ իրենց յարգանքը մատուցանելու աւելի քան յիսունեւեօթը տարիներ հայ եկե – ղեցւոյ ծառայած հոգեւորականին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակո – միտէն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ալֆորվիլի չրջա – նի ողբացեալ ընկերներու հոգեհանգստ – եան արարողութեան առթիւ : Այրի Տի – կին Գամեանէ հարիւր ֆրանք, որուն 50 ֆրանքը Հ. Ց. Դ. «Դանիէլ Վարուժան » խումբին : Այրի Տիկին Սօֆեանէ յիսուն, Այրի Տիկին Ուրբաթեանէ երեսուն : Այրի Տիկին Տէր – Պարսամեանէ յիսուն, Այրի Տիկին Յակատուրեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Զապունեանէ յիսուն, Մեսրոպ Զօ – րաբաբելեանէ յիսուն, ոմն յիսուն :

ՆՈՒԷՐ

Ստեփան Պալեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան երեսուն ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Անահիկ Պազըճեան եւ իր աղջիկը Արմէնուհի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան 8րդ տարեդարձին եւ իրենց տագրոջ եւ հօրեղբօր, Ասատուր Պա – զըճեանի յիշատակին յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա – րանին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի կրօնա – կան Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր կանոնադրութեան համաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ու – նենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վար – չական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն : Յարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճ – ճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

Հ. Յ. Դ. ԲԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Կ. Յովակիմեանէ (Լիոնէն) 50 *ֆրանք :*

ԿՈՄԻՏԱՍ ՋԱՅՆԱՍՓԻԹԷՆ

(Ֆրանս Քիւլթիւր)

Կոմիտաս Վարդապետի հարիւրամեակի հանդիսութեանց առընթեր, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը ութին Ֆրանս Քիւլ – թիւր կայանէն հաղորդում եւ համերգ կը տրուի Արա Պարթեւեանէ, կէս ժամ տե – ւողութեամբ, մասնակցութեամբ Փարի – զահայ երգչախումբի եւ Իրիս Պիւլպիւլ – եան – Փափազեանի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, Ծա – նօթ ճաշարանին մէջ : Որպէսզի խճողում մի տեղի չտրուի, թուականէն չարաթ մը ա – ռաջ տոմսակները ապահովել վարչու – թեան անդամուհիներու մօտ :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քոլոմպի մէջ, երեք սենեակնոց յար – կաբաժին մը, խոհանոցով, Ա. յարկ, փավիյոնի մը մէջ : Բոլոր մանրամասնու – թիւններու համար, դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր, որեւէ ժամու,

G. BIGIKIAN
5, Rue d'Aywaille, 92-Colombes

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱԻՍՏՐԻՈՑ ԱՐԵՒՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՕ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ : Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն : Պանդոկ՝ Յում Վիներ, հանդստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ լաւ ճաշ, չատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր : Անմիջապէս ար – ձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին : Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանդստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամ – ուած ճաշեր : Դահուկ եւ դանազան ժա – մանցներ :

Կանխավճար 50 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռ – նարկներ չընդլայնով, կ'ապահովեն լաւա – գոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով :

×

Բազմաթիւ Ուիք – էնտներ Մոն ո'Օռ (Օվերնը), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Խ.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային հարցազրոյց

ՎԱՀԷ ՔԱԶԱՅԻ ՀԵՏ

իր գրական գործերուն եւ չարժանկարի չուրջ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին

Հարցումները կ'ուղղուին հայերէն կամ ֆրանսերէն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը :

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՅՕԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ
252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS
Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈՋԱՊԱԼԵԱՆ
Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ
Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ
(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՔՓԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախում – բը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիները են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկե – ղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարաններէն՝ Րիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուներէն *եւ «Յառաջ»էն :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները 21 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի բնակարանը, 13 Րիւ Էմիլ Զոլա : Օրակարգ.— Պատգամաւորի զե – կուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգին Մուրատ Ու – սումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ան – դամները եւ անդամակցութիւն փափա – գող նահանգին պատկանեալ հայրենակից – ները անխտիր, 22 Նոյեմբեր Շաբաթ ժա – մը 21ին հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվ. Ռոտէն, Իսի : (Մէթրօ ո Իսիէն առնել օթօպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը) : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վահան Սահակեան, ծնած 1914ին Ղա – մարլուի չրջան՝ նոր Քէչլա : Հօրը անու – նը՝ Գրիգոր, մօրը՝ Մարիամ, կնոջը՝ Յասմիկ, աղջկանը՝ Ժիւլիէթ : Լուր ու – նեցողներէն դրել՝

Mr. Cafédjian
47, Rue Bernard du Bois
13 - Marseille 1er

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ուրախու – թեամբ կը ծանուցանէ թէ, երկար տարի – ներէ ի վեր Վալանսի Հայութեան երազը, այսօր իրականացած է Վալանսի հայ ե – րախաներուն, պատանիներուն ու երիտա – սարդներուն մայրենի լեզուով կրօնական դաստիարակութիւն տալու համար : Գրն – ուած է արդէն դեղեցիկ չէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով, վստահելով ան – չուշտ ժողովուրդի չինարար ու յառաջա – դէմ բարձր ոգիին եւ մանաւանդ նուիրա – տու ասպետական ազնիւ սրտին :

Կը խնդրուի բոլոր հաւատացեալներէն որ այս տարին Վալանսի դաղութին պատ – մութեան մէջ, նկատուէր բացառիկ տարի մը. զոհողութեան տարի մը. լուսագոյնը սրտանց տալու տարի մը, որուն մէջ մա – փոփուած ըլլայ Հայու քրիստոնէական սիրտը, կամքն ու հոգին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
20 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11668 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.668

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Բ.

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին է, որ Քիւրտիստանի ինքնավարութեան խնդիրը միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ դրուեցաւ: Սեւրի դաշնագրի 62 – 64րդ յօդուածները որոշ պայմաններով ինքնավարութիւն կը խոստանային Քիւրտերուն՝ Թուրքիոյ կարգ մը նահանգներուն մէջ :

Քիւրտ Շէրիֆ Փաշա, օսմանեան կայսրութեան Սթոքհոլմի նախկին դեսպանը, որ տարիներով Իթթիհատի կառավարութեան դէմ բուռն պայքար էր մղած Փարիզի մէջ Ֆրանսերէն լեզուով իր հրատարակած Մէշրութիյէթ (Սահմանադրութիւն) անուն պարբերաթերթին միջոցաւ, դարձած էր պաշտօնական ներկայացուցիչը Թուրքիոյ Քիւրտերուն : Ու իր այդ հանգամանքով շարունակ յարաբերութեան մէջ էր Փարիզի հայկական զոյդ Պատուրիակութեանց հետ :

Թուրքիոյ Քիւրտերը ինքնավարութիւն չունեցան, որովհետեւ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող մեծ պետութիւնները շուտով ուրացան իրենց խոստումները եւ մրցումի ելան իրարու հետ՝ սիրաշահելու համար Թուրքիան : «Միացեալ Հայաստան»ին պէս թաղեցին նաեւ «ինքնավար Քիւրտիստան»ը :

Օսմանեան կայսրութիւնը դարերով շահագործած էր Քիւրտերը, որոնք իսլամ էին : Մասնաւորաբար մեծ ջարդարար Ապտիւլ Համիտ գրգռած էր զանոնք «կեավուր» Հայերուն դէմ, կազմած էր Համիտիյէ հեծելազօրքը, կաշառած էր քիւրտ ցեղապետները զանոնք դարձնելով գլխաւոր գործիքը իր հայաջինջ քաղաքականութեան :

Հանրածանօթ է Քիւրտերու մեղսակցութիւնը նաեւ առաջին աշխարհամարտի դէպքերուն : Բայց լաւ է չբանալ այդ էջը :

Պատերազմէն ետք Թուրանական երազներով տարուած Թուրքերը, արմատախիլ ընելէ ետք Հայերը, ուզեցին իր սաղմին մէջ խեղդել Քիւրտերու ազգայնական շարժումը : Թրքական ցեղապաշտութեան դաղափարականը յաղթեց իսլամական կրօնքին : «Թուրքիան Թուրքերուն» նշանաբանն է, որ մղեց «միլլիական»ները, Մուսթաֆա Քեմալի առաջնորդութեամբ, հալածանքի ենթարկել Քիւրտերը :

«Հալածանքը տարածանք է»:

Ազգայնական զգացումը օրէ օր աստիճան մը աւելի զարգացաւ Քիւրտերուն մէջ : 1925ին եւ 1930ին Տէրսիմի շրջանին մէջ ծագած մեծածաւալ ապստամբական շարժումները արեան մէջ խեղդուեցան : Խորհրդ. Միութիւնն ալ փակեց իր սահմանագլուխները փախստական Քիւրտերուն առջեւ :

Իրաքի եւ Իրանի Քիւրտերը, որոնք հանդարտ մնացած էին Թուրքիոյ դէպքերուն ատեն, երկրորդ աշխարհամարտէն ետք գործօն շարժման մէջ մտան : Մոսկուա քաղաքականութիւն փոխած ըլլալով, քաջալերեց այս շարժումները : 1945ին Մահապատի մէջ ստեղծեց մանրանկար «Քրտական Հանրապետութիւն» մը, որ շատ կարճ կեանք ունեցաւ : Իրանի կառավարութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկեց զայն «ինքնավարութիւն» հռչակած Ատրպատականի հետ միաժամանակ: Կրեմլին լուռ մնաց :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ ԻՋԱՆ

Ճիշդ չորս ամիս առաջ, Յուլիս 20ին, մարդկային պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ամերիկացի երկու աստղանաւորդներ՝ Արմսթրոնկ եւ Ալտրին, ոտք կը դնէին լուսնի վրայ : Այս ձեւով կ'իրագործուէր մարդուն դարաւոր երազը՝ լուսին հասնիլ :

Նոյեմբեր 19ին, Ֆրանսական ժամով առաւօտեան 7·53ին, Ափօլլօ – 12ի խցիկը (լէմը) յաջող վայրէջքով մը կը հաստատուէր այսպէս կոչուած Փոթորիկներու ովկէանոսին մէջ : Նախորդ լէմը իջած էր յարմար վայր մը, մինչ այս անգամ վայրէջքը կատարուեցաւ նախօրօք ճշդուած կէտէն մօտ 350 մեթր հեռու, հոն կը գտնուի նաեւ Սրվէյըր, Գ.ը որ երկու տարի առաջ լուսինէն գիտական տուեալներ հայթայթած էր Նազայի գիտնականներուն :

Ափօլլօ – 12ի «ճամբորդութիւնը» դէպի Լուսին կատարուեցաւ կատարեալ ճշգրտութեամբ : Ամէն ինչ տեղի ունեցաւ վայրկեանը վայրկեանին, որուն պատճառով շատեր այժմ կ'ըսեն, թէ այլեւս հարցը Լուսին երթալը չէ, այլ թէ որքա՞ն ճշգրիտ տեղի կ'ունենան արձակումները, թռիչքը եւ վայրէջքը :

Յամենայն դէպս, այերանաւորդները՝ Քոնրատ եւ Պին ծանրաբեռնուած ժամանակացոյց մը ունին Լուսնի վրայ. աւելին՝ լուրջ վտանգներու դէմ յանդիման կը գտնուին :

Քանի մը ժամ հանդստանալէ ետք է միայն, որ երկու այերանաւորդները ոտք պիտի դնեն Լուսնի վրայ, մինչ Կորտոն, առանձին Ափոլլոյի մէջ, կը շարունակէ դառնալ Լուսնին շուրջ, մինչեւ այն պահը երբ Քոնրատ եւ Պին լուսնէն դան ...

Ամէն ինչ յաջողութեամբ վերջացած կ'ըլլայ, երբ Ափօլլօ – 12 այերանաւը Խաղաղական Ովկէանոս հասնի Նոյեմբեր 24ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈԶԷՖ ՔԵՆԸՏԻ, ընտանիքին նահապետը, մեռաւ առջի օր, 81 տարեկանին, սրտի տագնապէ : Իրլանտացի, ծնած Պոսթըն, Քենըտի աւարտած էր Հարվարտի համալսարանը : Իր հարստութիւնը երկու հարիւրէն չորս հարիւր միլիոն տոլար կը հաշուուի : Երեւութապէս բախտաւոր՝ կեանքի մէջ, հայր 9 զաւակներու, ճակատագիրը սակայն միշտ հարուածած է զինքը եւ 5 զաւակները մեռած են կարգով եղերական պայմաններու մէջ, երկու մանչ զաւակները՝ սպաննուած :

ԻՏԱԼԻԱ մէկ տարուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով, Նոյեմբեր 19ին, ընդհանուր գործադուլի մը հետեւանքով անդամալուծութեան դատապարտուեցաւ : Առաջին երկու գործադուլները տեղի ունեցած էին Փետրուարին եւ նպատակ ունէին ջնջել տալ թոշակներու տարբերութիւնը երկրին հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններուն միջեւ, ինչպէս նաեւ հաստատել տալ թոշակներու դրութիւնը : Այս անգամ բանթողները կը բողոքեն տան վարձքերու բարձր գինին, ինչպէս նաեւ բնակարաններու պակասին դէմ :

ԵԳԻՊՏԱՑԻ արձակազէններ յարձակեցան Սինայիի հիւսիսը գտնուող էլ Արիշի իսրայելեան զինուորական հրամանատարութեան կեդրոնատեղիին վրայ : Համաձայն Գահիրէի, արձակազէնները պաղուքաներով ռմբակոծոծ եւ հրդեհի տուած են վառելանիւթի մթերանոցներ : Միւս կողմէ իսրայելեան զինուորական ուժերու բանբերը յայտարարեց, թէ զինագուլը խախտած ըլլալու պատասխանատուութեան տակ կը գտնուի որեւէ գրացի երկիր, որ մեկնակէտ հանդիսացած է զինուորական գործողութեան մը Իսրայէլի դէմ :

ՄԱՅԱՆՍԻ մէջ գումարուեցաւ գերման քրիստոնեայ դեմոկրատներու համագումարը : Քիզինկէր կուսակցութեան նախագահ վերընտրուեցաւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը խօսելով Պիաֆրայի եւ Նիժերիոյ պատերազմի մասին, ճշդեց Անգլիոյ դիրքը : Լոնտոն չի կրնար ընդունիլ ցեղային հիմունքներով կատարուած անջատում մը, հետեւաբար պիտի շարունակէ օգնել Լակոսի՝ ռազմամթերք հայթայթելով : Վերջին օրերուն Պիաֆրայի փոքրիկ օդուժը ռմբակոծեց Փոր – Հարպըրի նաւահանդիստի օդակայանը :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ բժշկական քննութիւններու ենթարկուելու համար :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ : 48 ժամուան մէջ հիւսիսային Վիէթնամ 530 մեռեալ ունեցած է :

ԳՐԱԳԷՏԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ԽՄԲ.— Սոլիէնիցինի վտարումը Գրողներու Միութենէն բաւական աղմուկ հանած է ամէն կողմ : Ֆրանսայի գրագէտներ, ինչպէս Սարթր եւ Առակոն (այս վերջինը պատասխանատու համայնավար) բողոքի նամակ մը ստորագրած են, ինչ որ սովորական երեւոյթ է: Շահեկանը՝ Սօլիէնցինի ի՛ր իսկ բողոքն է, վասնզի քաջութիւնը հոն է: Փարիզ նստած բողոքելը աւելի դիւրին գործ է: Ստորեւ խորհրդային գրագէտին բողոքագիրը :

Ամօթ է, որ ոտնակոխ ըրիք ձեր կանոնագիրը: Զիս վտարեցիք՝ բացակայութեանս ընթացքին, կարծես կրակ կար, վտարեցիք՝ առանց հրաւիրագիր կամ հեռագիր ղրկելու, առանց նոյնիսկ ճամբորդութեանս անհրաժեշտ չորս ժամը շնորհելու, որպէսզի Ռիազանէն գամ եւ ներկայ գտնուիմ նիստին :

Յստակ ցոյց տուիք, որ որոշումը տրուած էր քննութենէն առաջ: Աւելի դիւրի՞ն էր ձեզի բացակայութեանս նոր ամբաստանութիւններ գտնել: Վախցա՞ք արդեօք, որ պիտի հարկադրուիք տասը վայրկեան շնորհել ինծի, որպէսզի պատասխանեմ :

Ուստի՝ հարկադրուած եմ պատասխանը փոխարինել այս նամակով :

Մաքրեցէք ձեր ժամանացոյցը : Ձեր ժամացոյցները ետ մնացած են՝ նոր ժամանակներուն հետ բաղդատմամբ :Բացէք ձեր այնքան սիրած թանձրածալ վարագոյրները : Չէք գիտեր իսկ, թէ դուրսը լոյս է արդէն: Խուլերու ժամանակը չէ այլեւս, եւ ոչ ալ՝ մութ շրջանը, երբ ելք չկար, երբ հաճոյ թուեցաւ ձեզի վրտարել Ախմաթովան: Նոյնպէս երկչոտութեան ժամանակը չէ, երբ Պաստերնակը վտարեցիք գոռալով :

Այսքան ամօթ չբաւե՞ց ձեզի: Աւելին կ'ուզէք: Սակայն մօտ է ժամը, ուր ձեզմէ իւրաքանչիւրը պիտի ճգնի սրբել իր ստորագրութիւնը, որ կ'երեւայ այսօրուան որոշումին տակ :

Կոյրեր կոյրերու առաջնորդ, չէք ըմբռներ նոյնիսկ, թէ կ'ընթանաք ձեր յայտարարած ուղղութեան հակառակ : Այս տագնապալի օրերուն, անկարող էք մեր հիւանդ ընկերութեան առաջարկել շինարար եւ լաւ միտք մը : Կ'առաջարկէք միայն ձեր ատելութիւնը, ձեր հսկողութիւնը, ձեր «մնալն ու ձեռքէ չհեռացընել սանձը» :

Ձեր թանձր յօդուածները բզիկ – բզիկ կ'իյնան, ձեր յիմարաբանութիւնը, թուլութեամբ կը վառի : Միայն միաձայն քուէարկութիւնը կայ եւ վարչական միջոցները : Ահա թէ ինչո՛ւ, այն նամակին, զոր Լիտիա Չուկովսկայա գրած էր, — այս վերջինը հպարտութիւնը կը կազմէ ռուս արի գրականութեան — ոչ Չոլոխովը եւ ոչ ալ դուք համարձակեցաք պատասխանել: Սակայն վարչական ունելիքները պիտի սեղմեն զայն : Ի՞նչպէս կրցար ընդունիլ, որ գիրքդ կարդան առանց հրատարակուած ըլլալու : Երբ իշխանութիւնները կ'որոշեն չհրատարակել՝ անյայտացիր գոյութիւն մի ունենար, թոյլ մի տար ոեւէ մէկու կարդալ զայն :

Կը պատրաստեն նաեւ հեռացումը Լեւ Կոպելեւի, ճակատի նախկին ռազմիկ մը, որ արդէն տասը տարի արգելափակուած է, հակառակ այն իրողութեան, որ անմեղ է: Սակայն հիմա յանցաւոր է: Ինչո՞ւ ուրեմն միջամտել ի նպաստ հալածուածներուն : Ինչո՞ւ յայտնեց, թէ տեսակցած է ազդեցիկ անձնաւորութեան մը հետ : Սակայն ինչո՞ւ այս բնոյթի խօսակցութիւններ գաղտնի կը պահէք ժողովուրդէն: Չխոստացա՞ն մեզի, յիսուն տարի առաջ, որ այլեւս երբեք գաղտնի դիւանագիտութիւն, գաղտնի բանակցութիւն, գաղտնի նշանակումներ եւ պաշտօնազրկումներ տեղի պիտի չուենան, որ ընդհակառակն՝ ժողովուրդը բացէ ի բաց պիտի վիճի այդ մասին :

«Թշնամին կ'իմանայ»,— ահա ձեր արդարացումը : Յաւիտենական եւ տեւական «թշնամիները» դիւրին արդարացումն են ձեր պաշտօններու գոյութեան ինչպէս նաեւ այն, որ գոյութիւն ունիք : Կարծես թէ թշնամիներ չկային, երբ մեզի խոստացան, որ ճշմարտութիւնը անմիջապէս եւ միշտ պիտի ըսուի մեզի : Սակայն ի՞նչ պիտի ընէք դուք առանց թշնամիներու : Չէք կրնար նոյնիսկ ապրիլ առանց թշնամիներու: Ատելութիւնը, ատելութիւնը, որ ոչինչով ետ կը մնայ ցեղային ատելութենէն, դարձած է ձեր ամուլ մթնոլորտը : Բայց այսպէս է, որ կը կորսնցնեն ամբողջական եւ միակ մարդկութեան զգացումը, որուն կորուստը կը մօտենայ: Եթէ վաղը հիւսիսային սառնամանիքը հալի ամբողջ մարդկութիւնն է, որ պիտի ընկղմի: Իսկ այդ պարագային, ո՞վ պիտի համոզէք ձեր «դասակարգային պայքարի» գաղափարով :

Եւ դեռ չեմ խօսիր այն մասին, թէ ի՞նչ պիտի պատահի, երբ քանի մը ողջ մնացած երկոտանիներ թափառին աշխարհի վրայ, որ դարձած է ռատիսաքթիվ եւ, հետեւաբար, մեռնելու վրայ է: Ժամանակն է մտածելու, որ մենք նախ կը պատկանինք մարդկութեան, որ մարդը կը զատորոշուի կենդանիէն իր մտածումով եւ լեզուով: Եւ որ մարդիկ, բնականաբար, պէտք է ազատ ըլլան : Եւ եթէ զանոնք շղթայենք, կը վերադառնանք կենդանական աստիճանին :

Իրողութիւններու հրապարակումը հանրութեան՝ պարկեշտ եւ ամբողջական ձեւով — ահա առաջին պայմանը ընկերութեան առողջութեան համար, մէջն ըլլալով մերը : Այն որ չառաջնորդուիր ասով, այն որ չի մտահոգուիր հայրենիքով, իր շահը փնտռող մըն է լոկ : Այն որ չըմբռներ այս ճշմարտութիւնը եւ չուզեր որ կիրարկուի իր հայրենիքին մէջ, կը նշանակէ թէ չուզեր փրկել հայրենիքը իր հիւանդութիւններէն, այլ կ'ուզէ ներմուծել զանոնք որպէսզի փտումը հոն կատարուի :

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍՈԼԻԷՆԻՑԻՆ

Նոյեմբեր 1969

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՊԻՏԻ ԱՊՐԻՆՔ...

« Հայ երկրորդական վարժարան » կոչումը, գոնէ ինձի համար կ'ենթադրէ նըման հասատատութիւններու կողմէ իրա – դործելի պարտաւորութիւն մը՝ իրենց դիմող հայ ուսանողին մէջ ստեղծելու կարօտ մը : Կարօ՛տը հայերէնին, հայե – րէնով ըմբռնելի ապրումներու, ըմբռը – նումներու եւ դիտութեան :

Կար ժամանակ , երբ այդ կարօտը նա – խակրթարանի դրասեղաններուն վրայ կը ծաղկէր ...

Ուսուցիչներ ունէինք· հերկի ու պե – ղումի ընդունակ դաստիարակներ՝ որոնք տղուն միտքը մշակելէ առաջ, հոգին կ'ադնուացնէին : Կը դիտակցէին, թէ ու – ղեղը այնքան կ'աճի՝ որքան կը հարստա – նայ ներաշխարհը : Համոզուած էին, թէ գիտնալու պապակը՝ սիրելու կարողու – թեամբ եւ փաստով պայմանաւորուած է : Արմատները այնքան խոր կը տարած – ուին, որքան սրտէն կուգայ դիտութեան աւիշը ...

Եւ յետոյ, ուսումնական ծրագիրները տարբե՛ր էին հիմնովին: Աչխարհ Բաբե – լոնի վերածուած չէր, որպէսզի հարկա – դրանքը ղայինք Մայրենիքին հետ նաեւ օտար լեզուներու ցանց մը հիւսելու , իր սեփական կաթը մարսելու հաղիւ պատ – րաստ տղուն ու աղջկան միտքը խճողելու տարրական ծանօթութիւններու պարտա – դիր պաշարով մը ...

Ուրիշ էին նաեւ հայրերն ու մայրերը , ընտանեկան պայմանները, չբջապատը : Կեանքը, առհասարակ , չոր ու ցամաք իրականութիւն չէր· երա՛զ էր: Գոհա – յում չէր, այլեւ ծարաւ ու պահանջ :

Ինչո՞ւ զարմանալ, որ 1910ին կամ 1920ին նախակրթարանի մը ընթացքը ա – ւարտող պատանին աւելի չեչտուած ինք – նութիւն կ'ունենար իրբեւ Հայ, քան մեր օրերու «դիտնական»ի տիպարը հայ երի – տասարդին :

Այսօր, հայ երկրորդական վարժարան – ներն են որ չափով մը կը դարմանեն ժա – մանակի ու պայմաններու չարիքը, եւ , եթէ նոյնիսկ հայրենադէտներ չեն կրնար պատրաստել, առնուազն կրնան ներչնչել հետաքրքրութիւն մը՝ հայերէն, հայ դը – րականութեան ու մշակոյթին հանդէպ :

Միամտութիւն է հաւատալ, որ մերօր – եայ երկրորդական հաստատութիւններու մէջ հայ ուսանողութիւնը կրնայ դրակա – նութիւն ու մշակոյթ դտնել · անխոցելի հայերէն մը սորվիլ· ծանօթանալ դէթ հայ մտքի եւ դրի պատմութեան ընդհա – նուր դիծերուն , — ինչպէս կ'ընէին մեր ճեմարանները մինչեւ 1950ական թուա – կանները՝ Պէյրութի, Հալէպի, Վենետի – կի կամ Սեւրի մէջ :

Եթէ յաջողեցա՞նք տղուն միտքը բանալ լեզուական, մտաւոր ու հոգեկան մեր հաստատութիւններու հեռանկարին վը – րայ,— յաղթուրի՛ւն մըն է արդէն...

Եւ կենսականը այս է :

Մեր ուսուցիչները, դրողները , դրա – կանութեան եւ մշակոյթի վերջապահնե – րը՝ անհատական ճիդերով, ինքնաչխա – տութեամբ , խառնուածքով եւ ապրում – ներով կը բանան իրենց ճամբան· ու որ – քան ձեռնտու մթնոլորտ եւ չբջապատ դտնեն, այնքան աւելի կը մխրճուին ի – րենց հետաքրքրութեանց, սէրերուն ու կարօտներուն մէջ :

Գիրքերէն չատ քիչ բան կը սորվին մարդիկ, եթէ իրենց հետ, իրենց մտիկ ու իրենց մէջ տիրական չբլայ ուսուցչին չունչը, ճանաչման տենչը ու ձգողական ուժը դիտութեան : Դպրոցն է որ կը թրծէ հոգին, ուսուցիչն է որ կը ստեղծէ ծա – րաները, մթնոլորտն ու միջավայրն են՝ որ թափ կուտան որոնումի ինքնաբեր պապակներուն :

Այս տեսակէտով, Մուրատ Ռափայէլեանը պատմութիւն մը ունի· աւանդական համբաւ մը՝ զոր այսօր ալ կը պահէ ար – ժանաւորապէս :

Զարթօնքեան օրերէ մինչեւ այսօր , ա – ւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր, Վենե – տիկեան սերունդները հայրենասիրու – թեան ու Հայութեան դրոշմով մը պատ – մականացած են: Գիտե՞նք, ծանօթ ենք չատերու վերապահութեան՝ հանդէպ Մը – խիթարեանց րոմանթիսմին, կամ յոյզե – րու եւ մտածողութեանց՝ որոնք ժամանա – կավրէպ հռչակուած են յաճախ, յանո՛ւն « նորութեան » եւ լայնամիտ, ազատա – կան, աչխարհիկ իմացումներու ...

Ես ալ, տեսնին, անճնապաւէն դա – տումները բացարձակապէս արդար վճիռ – ներու մեկնակէտ հռչակած էի՝ ժխտելու կամ ստորագնահատելու համար իրագոր – ծումներ, որոնք Ս. Ղազարէն սկիզբ կ'առնէին: Պատմութեան դասը՝ սակայն՝ սորվեցուց ինծի թէ ամէն հունձք իր են – թահողը ունի, ամէն գործ՝ իր ժամանա – կաչրջանը , պայմանները, գրականն ու բացասական աղդակները· ու վերագնա – հատումի ամէն փորձ պէտք է թելադրուի անոնց ճանաչումէն :

Հայկական օջախ մըն է Միսթրանական Ուխտը՝ Ս. Ղազարու մէջ, եւ Մուրատ Ռափայէլեանը, դարաւոր իր կեանքով , այդ օջախէն հուր ու լոյս կը փոխանցէ իրեն դիմող սերունդներուն: Տոհմական անխարդախ թթխմորը կը դնէ հոգինե – րուն մէջ, հայկականք դիտութիւն մը կը ջամբէ պատանի ու երիտասարդ հայկա – դուններուն ու կը ներչնչէ անոնց հայ ըմ – լալու հպարտութիւնը :

Հայր Պզտիկեան ընդհանուր դաղափար մը տուաւ ինծի՝ Մուրատ – Ռափայէլեա – նի ուսումնական ծրագրին մասին: Առանց մանրադիտական տարազներու, պիտի ու – զեմ ըսել, թէ դաղթաչխարհի մեր իրա – կանութեան մէջ՝ Մխիթարեանց կրթա – կան այս յարկը առանձնաչնորհեալ հաս – տատութիւն մըն է, իրրեւ երկրորդական վարժարան մը՝ որուն դասընթացքը լը – բացնող ուէ ուսանող աղատ մուտք ունի համալսարաններէ ներս, առանց պետա – կան քննութեան ենթարկուելու պարտա – դրանքին : Գիտական թէ դրական ճիւղե – րու համակարդութեամբ մը, Մուրատ – Ռափայէլեանը հաւասար որակով հայ ըն – թացաւարտներ, ու ազատ ասպարէդներու թեկնածու պատրաստ կ'ընծայէ մեզի: Այն խոդոդումը՝ որուն ենթակայ է ըմ – փիւռքի հայ ուսանողը, զանազան պետու – թեանց ուսումնական պարտադիր ծրա – դիրները իրագործելու համար , Մուրատ – Ռափայէլեանի մէջ չէդոքացուած է· տարբեր խօսքով՝ շեչտը պահելով հան – դերձ Հայուն, հայեցի կրթութեան եւ դաստիարակութեան վրայ , Մխիթար – եանները օտար համալսարաններու ան – վերապահ ընդունելութեան արժանի երկ – րորդական չբջանաւարտներ կուտան :

Մէջին Արեւելքէն, Իրանէն, Եւրոպա – կան երկիրներէ, Ամերիկայէն ու մօտա – ւոր թէ հեռաւոր հայկական դաղութնե – րէ Մուրատ – Ռափայէլեան դիմող հայ պատանին ,ունի լրիւ հնարաւորութիւննե – րը ափ առնելու որեւէ համալսարանի դուռ, եւ՝ յաջողելու :

Պոլսէն, Ադէնքէն, Հալէպէն, Պէյրու – թէն, Թեհրանէն, Պոսթընէն ու աչխարհի բոլոր դօտիներէն հայ տղաք կան հոն՝ որոնք, քանի մը տարիներու իրենց ուսա – նողական կեանքի ընթացքին , հայա – չունչ տարր եւ որակ կը դառնան, իրենց ժողովուրդին եւ մշակոյթին հանդէպ դուրգուրոտ հոդիներ, այլեւ կեանքի ա – ռօրեայ պահանջներուն, պայմաններուն ու ազատ ասպարէդներու պարտադրանք – ներուն դէմ, «պինուած» երիտասարդներ :

×

Գրեթէ մթնած է արդէն, երբ հրաժե – ա՛ պահը կը հասնի :

Շրջելէ ետք հաստատութեան բոլոր բաժինները, ուսանողութենէ պարպուած եւ ամառնային արձակուրդի պատճառաւ «որբացած» դասարաններու մէջ լսելէ ետք Հայր Պզտիկեանի բացատրութիւն – ները, կը մեկնինք դէպի պանդոկ :

Ս. Ղազար: Վենետիկ, Մուրատ – Ռա – փայէլեան՝ հեւասպառ ու չնչատ մեր վազքէն ետք, մեր հոդիները հարստա – ցուցած են թարմութեամբ , պայծառ եր – կինքով, հաւատքով , ու այն անխախտ համոզումով՝ թէ, այո՛, կը տատանո՛ինք ... Սակայն միտք չունինք ընկլուզելու : Հայուն անընկճելի կամքը՝ երերուն կամուրջներէ, խոնարհ երդիքներէ, սըն – տեսապէս ցնցուած ու անապահով օջախ – ներէ անդին, բացայ է «զաղտնի ճամբա – ներ»՝ դէպի արեւ ու կապոյտ, դէպի ան – մեռ ու անսասան հաւատք ըլլալու· ապ – րելո՛ւ եւ աճելու ...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

(Շար·)

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՎԵԹԵՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՇԻՋԵՑԱԻ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Թաւրիզի մէջ կ'ամուսնանայ զաղափա – րական Հայուհիին մը հետ, որ Զանգե – զուրի ճամբով Հայաստանէն հեռացողնե – րէն մէկն էր, Արուսեակ Տէր – Մինաս – եան, որուն բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած են Հայրենիք ամսագրի եւ Հա : յաստանի կռչնակի մէջ՝ Արուս Սիւնի գր – րական անունով: Մահացաւ Սոֆիայի մէջ, վեց տարի առաջ :

Մեր վեթերան ընկերը 1922ին Թաւրի – զէն կ'անցնի Պուլկարիա, նախ Շումէն՝ իր ծննդավայրը, յետոյ կը հաստատուի Սոֆիա: 1922 – 1924 թուականներուն ընկեր Սիմոն Վրացեան Պալքաններու մէջ լուսաբանական չբջապտոյտներու ըն – թացքին երկար միջոց մը կը հիւրընկալ – ուի Հանդուցեալ ընկերոջ հօրեղբօրական յարկին տակ՝ Շումէն: Վրացեանի հետ ծանօթացած էր Թաւրիզի մէջ : Այդ ա – ցելութենէն իրրեւ յիչատակ կը մնայ խմբանկար մը, ընկեր Վրացեան չբջա – պատուած Շումէնի ընկերներով եւ ընկե – րուհիներով :

Հակառակ Պուլկարիոյ քաղաքական վերիվայրումներուն եւ բազմաթիւ փոր – ձութեանց , 1922էն մինչեւ մեր օրերը ընկեր Սամուէլեան հաւատարիմ մնաց իր դաղափարական համոզումներուն : Թըր – ծուած անդլեւսաքսոն ազատատենչ դաս – տիարակութեամբ, չսայթաքեցաւ իր հանրային կեանքին մէջ, ամուր կապուած կանուխէն իր մէջ արմատացած սկըզ – բունքներուն : Ու եթէ իրրեւ աչքառու կուսակցական չաքսորուեցաւ մեծ թիւով մտաւորական եւ այլ ասպարէդի հեռուոդ մեր ընկերներուն հետ, ատիկա կը պար – տի վերջին պատերազմի միջոցին պուլկար դործօն բանակին մէջ իրրեւ սպայ իր դինուորական ծառայութեան : Սակայն բանակէն վերադարձին տեւականօրէն են – թարկուեցաւ Պուլկարահայ ազանդաւոր – ներու հալածանքին, մինչեւ որ զայն հե – ռացան փախչիլ: Մերոնցմէ երեք հոդի վերադարձ կայ :

— Մինչեւ ե՞րբ խեղճ մարդիկ պիտի չարչարուին տակաւին այդ արտաքին թշնամիներուն կողմէ, այդ աւազակնե – րուն, որ կը սպրդին մեր ժողովուրդին մէջ: Հիմա աւելի չանդուդն պիտի ըլլան անոնք եւ պիտի չվարանին մտնելու տու – ներէն ներս եւ բնակչութիւնը պիտի չհա – մարձակի իր յարկէն դուրս դալու: Դուն տեղե՞կ ես այն տարաձայնութեան, թէ պէտք է դդուչանանք Թուրքերէն այս ա – մառ: Կ'երեւի նոր յարձակումներու պի – տի ենթարկուինք :

Աբբան նչան ըրաւ Թիլի որ հեռանայ: Բայց դինուորը վարանումով մնկ քանի քայլ առաւ միայն· յստնի էր, որ ըսելիք մը ունէր :

— Ի՞նչ կ'ուզես տակաւին, հարցուց վերջապէս աբբան :

— Երկկ դիչեր, սկսաւ պատմել մար – դը, մենք դէմ յանդիման դտնուեցանք անծանօթի մը հետ, որ կը չանար խու – սափիլ մեզմէ, եւ մենք բռնեցինք դինք: Բայց հիմա, Աստրէն, Բոդիաքի դդեա – կին նախկին ծառաներէն մին, կը պնդէ, կը թէ տեսած է այդ մարդը առենօք: Հաստատէ, որ այդ անծանօթը աստուիւ այն մարդն է, որ առեւանգած է իչխա – նին մկկ հատիկ մանչ զաւակը:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(27 – Շար·)

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Հաւատարիմ Օժէպէն, որ վաթսուն տարի ծառայած էր դղեակին մէջ, հե – ռացեր էր՝ իր օրերը վերջացնելու հա – մար առանձին կեանքի մը մէջ, որ երկար չէր տեւեր, ու քիչ առեն վերջ հրաժեչտ տուեր էր այս աչխարհին, հետեւելով ծերուկ դռնապանուհի Մարայիին, որ վախճաներ էր դղեակին մէջ, Հայր Պէր – նարի մահէն կարճ ժամանակ մը եռքը :

Գալով Մառքին, մենաստան մտնելէն ի վեր արագ կերպով ճերմկեր էին մազերը: Նախկին իր ուղղաձիգ հասակը կորացեր էր: Իր դաւկին պատճառած հոդն ու տխրութիւնն էր, որ ծերացուցեր էին դին – քը կանխահասօրէն եւ փճացուցեր էր իր մէջ ամէն եռանդ :

Ի դուր միւս վանականները կը մխի – թարէին դինքը ըսելով, թէ իր վշտին բա – ցած վէրքերը պիտի սպիանային, երբ մասամբ մոռնար իր կրած կորուստը: Ծեղճ մարդը կ'ապրէր ինքն իր մէջ փակ – ուած, իր ցաւին մէջ բանտարկուած :

Այնուամենայնիւ Սթիչնայի մենաս – տանը հրապուրիչ վայր մըն էր: Ագիլէի պատրիարքը՝ Փէրէկրինուս, 1135ին, խաղաղ ու հանդարտ վայրի մը մէջ դնած էր հողային որոչ տարածութիւն մը, ուր կառուցած էր վանքը եւ ուր բերել տուած էր Ռունայի Սխթերական կրօնաւորնե – րը: Հիմնադիրը չէր զոհացած սակայն վանականներուն ապատան մը ապահո – վելով միայն, այլ չբջակային մէջ դնած էր նաեւ կալուածներ, ապրուստի միջոց հայթայթելու համար անոնց :

Սկիզբները, վանքին տատանորդ բերող դործերու համար, վանականները երեք աւաններ ունէին միայն իրենց իչխանու – թեան ներքեւ: Այս փոքր տարածքը ընդլայնուեցաւ դրացի կամ հեռաւոր իչ – խաններու կողմէ : Այս վերջիններու կար – դին, յիչատակադիրներու մէջ կը դըտ – նուին բարերար անուններ նչանա – ւոր անձնաւորութիւններու, պապերու, կայսերու, թագաւորներու, դուքսերու, կոմսերու եւ ուրիչ երեւելի մարդոց :

Այսպէսով է, որ տեսնին, սլաւ եր – կիրներու ամենահարուստ վանքերէն մին էր Սթիչնայի մենաստանը :

Շէնքը պաչտպանուած էր բարձրադիրք պարիսպներով եւ ուղղաձիգ աչտարակ – ներով, որովհետեւ ոչինչ կար աւելի ա – պահով քան այն՝ ինչի որ թշնամին ձեռ – քը չէր հասներ :

Սակայն միայն Թուրքերու եւ վտան – գաւոր դրացնութիւններու դէմ պաչտ – պանուելու համար չէին ձեռք առնուած միջոցները· երկրին մէջ ալ կային խոո – վարար մարդիկ: Որով իչխանին պարտքն ու չահն էր հսկել իր հպատակներուն վը – րայ: Այս պատճառաւ մենաստանը պար – տաւոր էր միչտ պատրաստ ունենալ զին – եալ խումբ մը, ներքին կամ արտաքին թշնամիներու դէմ պաչտպանուելու հա – մար :

Առաւօտ մըն էր: Հայր Աբբա Տոմ Իւ – տարլիք նստած էր իր խցիկին մէջ, եւ կը կարդար՝ իր առջեւ դնուող սեղանին վրայ բացուած ծանր ու խոչոր գիրք մը :

Ցառաջացած տարիք մը ունէր աբբան, որուն խօսքը մեծ ազդեցութիւն կը դոր – ծէր ժողովուրդին եւ չբջակայքի աղ – նուականներուն մէջ: Իր դիմաց, դրան մօտ, ոտքի կեցած էր բարձրահասակ մարդ մը, լայն ուսերով· առաջին ակ – նարկով՝ կարելի էր հասկնալ, թէ դին – ուոր մըն էր ան :

— Ի՞նչ նորութիւն, Թիլ, հարցուց աբբան, դոցելով դիրքը: Ցաջողեցա՞ք արդեօք: Չերբակալուեցա՞ւ ժողովրդա – կան դրադիրին սպաննիչը :

— Չկրցանք դտնել զայն, դերաչնորհ Հայր Աբբա, պատասխանեց Թիլ: Սա – կայն հանդիպեցանք ուրիչներու, որ կը դտնուէին աւերակներուն մօտ, եւ չբջա – պատեցինք զանոնք: Երկաթեայ ցողեր ունէին, ոմանք ալ սուր ու դաչոյն: Ցա – ջողեցան փախչիլ: Մերոնցմէ երեք հոդի վիրաւոր կայ :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՎԱՐԿԱՆԻՇ

ՅՈՒՄԱՍԻՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԵՐԵՒԱՆ

— Ո՞վ, իմաստուն Մեղու, կ՚ըսես մեզի։

Մեղուն կ՚ըսէ.

— Ես ոչինչ կ՚ըսեմ։ Ես միայն կ՚ուզեմ, որ ձեզ ալ ըսեմ մի բան։

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ։

— Ես կ՚ուզեմ, որ դուք ինձ ըսէք, թէ ինչո՞ւ համար ես ամէն օր կ՚երթամ ծաղիկներու մօտ։

— Ա՜խ, ինչո՞ւ համար կ՚երթաս, ինչո՞ւ համար կ՚երթաս, ինչո՞ւ համար կ՚երթաս։

— Ես կ՚երթամ, որ ծաղիկներուն հետ խօսիմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիստ կը կատարուի ի յիշատակ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով:

Կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի)

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ ԿՈՆԴԱԿԸ:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայ գաղութը իր աղօթքն ու յարգանքը բերելու մեծ վարդապետի յիշատակին:

×

Պօմոնի թաղականութիւնը կը ծանուցանէ յարգելի հասարակութեան թէ՝ այս Կիրակի 23 Նոյեմբեր, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանդիստ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

Այս առթիւ թաղականութիւնս կը կազմակերպէ նաեւ այց մը իր շիրիմին կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Սէն Փիէռի գերեզմանատան մէջ:

×

Այս Կիրակի, (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ժամ Ս. Պատարագի, հոգեհանդիստ կը կատարուի եկեղեցւոյս բազմամեայ աւագերէց՝

ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր վախճանման քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին բոլորը աղօթելու եւ իրենց յարգանքը մատուցանելու աւելի քան յիսունեւեօթը տարիներ հայ եկեղեցւոյ ծառայած հոգեւորականին:

×

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի

ԻՍԿՈՒՀԻ ԳԱՐՄԷՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմսարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակները հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօրեղբօր՝

ՂԵՒՈՆԴ ՊԱՅԹԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ:

Ի գտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Զօրաբաբելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ԶՕՐԱԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – Կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, ծանօթ ճաշարանին մէջ: Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն շաբաթ մը առաջ տոմսակները ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քոլոմպի մէջ, երեք սենեակնոց յարկաբաժին մը, խոհանոցով, Ա. յարկ, փավիյոնի մը մէջ: Բոլոր մանրամասնութիւններու համար, դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր, որեւէ ժամու,

G. BIGIKIAN

5, Rue d'Aywaille, 92-Colombes

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ղազարոս Բալուցեան եւ զաւակները, Պ. Մկրտիչ եւ Ասատուր Բալուցեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Սարգիս Բալուցեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Յակոբ Սիմոնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԱԼՈՒՑԵԱՆԻ

(Ծնեալ Բօթոյեան)

մահուան քառասունքի հոգեհանդստեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի 23 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները ինչպէս նաեւ Արթիւր Օհաննէսեան ընտանիքը, Կարպիս եւ Ժաղ Ճընկըտըրեան, Թէրզեան, Քաջազ Օհաննէսեան, Քէլէկեան, Զանտեան, Յովակիմեան, Կռէկուար եւ Փօլ Ագըլեան, Նազելի եւ Սառա Ագըլեան եւ Գալայճեան ընտանիքները հոգեհանդստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԺԱԳԼԻՆ – ՇԱՔԷ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ուզունեան)

դառնակսկիծ մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, 23 Նոյեմբերին:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկողոսոեան իր ամուսնոյն Սողոմոն Նիկողոսեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ.—50 Ֆրանք Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 25 Ֆր. կապ. Խաչին եւ 25 Ֆր. Մըշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը Ֆրանք «Յառաջ»ին:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

(Ֆրանս Քիւլթիւր)

Կոմիտաս Վարդապետի հարիւրամեակի հանդիսութեանց առընթեր, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը ութին Ֆրանս Քիւլթիւր կայանէն հաղորդում եւ համերգ կը տրուի Արա Պարթեւեանէ, կէս ժամ տեւողութեամբ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ երգչախումբի եւ Իրիս Պիւլպիւլեան – Փափազեանի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը կը փնտռուի օրուան մէջ երկու պզտիկներ նայելու համար (2 ամսու եւ երկուքուկէս տարեկան) ժամը 7·30էն 19:

Դիմել Տիկին Փաթրիքեանի,

34, Rue de l'Egalité, LES LILAS

Tél.: VIL. 62-21

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց ակումբը, մասնակցութեամբ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Միութեան, Պարանցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած է, որ տեղի պիտի ունենայ՝ այս Ուրբաթ, 21 Նոյեմբեր, ժամը 21·30ին, Ավընիւ Հօշի չքեղ սրահին մէջ, 9 Ավընիւ Հօշ, Փարիզ (8):

Նուագախումբ՝ ՖՐԷՏ – ՄԻՇԷԼ եւ իր կազմը ՊԷՐՆԱՐ ՊԻԱՐԷԼ (երգիչ եւ հեղինակ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ երիտասարդութիւնը անխտիր:

CLUB DES JEUNES

SOIREE DANSANTE

Le Vendredi, 21 Novembre 1969 à 21 h. 30
dans les Salons de l'Avenue Hoche
9, Avenue Hoche — Paris (8e)

Le Club des Jeunes en collaboration avec l'Association sportive de l'U.G.A. de Paris invite toute la jeunesse arménienne à sa première soirée dansante avec la participation de

FRED-MICHEL et sa formation
et de BERNARD BIAREL
(auteur - compositeur)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային հարցազրոյց

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ ՀԵՏ

իր գրական գործերուն եւ շարժանկարի շուրջ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին

Հարցումները կ'ուղղուին հայերէն կամ ֆրանսերէն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23. 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Յոյն – օրթոտոքսներու սրահը, Իւ Տիւ Ժենեռալ Մանժէն:

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին մաս կը կազմեն Վալանսի Նոր Սերնդականները:

Հանդէսի պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ

252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈԶԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ

Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ

(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Ռիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն եւ «Յառաջ»էն:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողով ըայս Կիրակի ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Շաբաթ, 22 Նոյեմբեր, ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերընկերուհիները 21 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Էմիլ Զոլա: Օրակարգ.— Պատգամաւորի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 22 Նոյեմբեր Շաբաթ ժամը 21ին հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվ. Ռոտէն, Իսի: (Մէրի տ Իսիէն առնել օթօպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը): Խիստ կարեւոր օրակարգ:

AU MONT ARARAT
BAR - RESTAURANT
Tél. 551.59-95 38, Av. Bosquet, PARIS-7e

RÉVEILLONS - ՅԱՅԳՕՆՔ

ԾՆՈՒՆԴ — NOEL
JOUR DE L'AN — ԱՄԱՆՈՐ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Զուարթ ու հաճելի մթնոլորտ
ՃԱՇԸ՝
ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 80 ՖՐԱՆՔ
(Գինիով միասին)

Կէս դիշերին հաճելի անակնկալ մը
Հայաստանէն գունաւոր ֆիլմ մը
ձեզ կը ներկայացնէ
Հայրենիքի տեսարժան վայրերը

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
Հայկական թէ Ֆրանսական
10–15 ՕՐ ԱՌԱՋ՝
վերապահեցէք ձեր սեղանը
հեռաձայնելով 551–59–95
RESTAURANT AU MONT ARARAT
38, Ave. Bosquet, Paris (7e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆ· Վեցամսեայ 50 ֆ·
Արտասահման Տար· 105 ֆ· Հատը 0,50 LE NUMÉRO 0,50 F.

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
21 NOVEMBRE
1969

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11669 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.669

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Գ·

Հիւսիսային Իրաքի ապստամբական շարժումն ալ նոյն ձեւով զսպուեցաւ : Մուսթաֆա Պարզանի Ս· Միութիւն ա – պաստանեցաւ 1947ի սկիզբը : Պաղտատ վերադարձաւ , իր պինուորական հետե – ւորդներով , 1958ի յուլիսեան յեղափո – խութեան վաղորդայնին եւ ողջագուրուե – ցաւ Զօր· Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի հետ , որ տապալելով հաշէմական թագաւորու – թիւնը , Հանրապետութիւն էր հռչակած :

Նախագահ Քասըմի խոստումները Իրա – քի Քիւրտերու ինքնավարութեան , կամ առնուազն «ապակեդրոնացման» համար իրագործուած չըլլալով , Մուլլա Պարզանի 1961 Սեպտեմբեր 11ին պարզեց ապըս – տամբութեան դրօշը : Ութ տարիէ ի վեր կռիւները կը շարունակուին , փոքրիկ ընդհատումներով : 1958էն մինչեւ այսօր հինգ անգամ կառավարութիւն փոխուե – ցաւ Իրաքի մէջ : Նոր վարիչները բոլորն ալ իշխանութեան գլուխ անցած ատեն խոստացան դոհացնել ապստամբներու պահանջները : Սակայն իրենց դիրքը ամ – րապնդելէ ետք մոռցան խոստումները :

Կը յուսացուէր , որ 1966 Յունիս 29ի զինադադը վերջնապէս խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատէր հիւսիսային Իրա – քի մէջ :

Կը տեսնուի սակայն , որ ապստամբները վար չեն դրած զէնքերը : Ու կը շարու – նակեն կռուիլ , հակառակ քրտական շեր – ջաններու կրած ծանր կորուստներուն :

Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան հե – րաստարած տեղեկութեանց համաձայն քրտական բանակն ունի 18 հազար զին – ուորներ , բաժնուած 11 չորջանային զօրա – գունդերու : Իրենց զէնքերը կը բաղկա – նան ծանր հրասանդներէ եւ պատերազ – մական ու հակօդային հրացաններէ :

Զինուորները երեք կամ վեց ամիսը ան – գամ մը տասնեւհինգ տոլարի պզտիկ թո – շակ մը միայն կը ստանան : Մինչ Իրաք – եան բանակին մէջ ծառայող Քիւրտերը չատ լաւ կը վարձատրուին :

Ապստամբութեան սկիզբէն ի վեր երկու հազար քրտական գիւղեր քանդուեր են՝ մեծ մասամբ օդանաւային ռմբակոծում – ներով : 1969 Մայիս 22ին Սանկասար գիւ – ղին մէջ 540 տուներ մոխիրի վերածուեր են :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կ'օգնէ 4 հազար այրիներու եւ քսան հազար որբե – րու , որոնց հայրերը զոհուած են կռիւ – ներու ընթացքին : Աւելի քան հարիւր հազար քիւրտ գաղթականներ քարիւղա – չատ չորջաններէ դուրս հանուած են եւ ի – րենց տեղ Արաբներ տեղաւորուած :

Քիւրտիստանի փոքրիկները վեց տարի առանց դպրոցի մնալէ ետք , երկու տա – րիէ ի վեր միայն կը յաճախեն կուսակ – ցութեան հիմնած վարժարաններուն մէջ :

Քիւրտիստանի մէկ միլիոն բնակիչները երեք բժիշկ միայն ունին : Կուսակցու – թիւնը դարմանատուններ բացեր է գա – նազան չորջաններու մէջ :

Շուրջ հարիւր հազար քրիստոնեանները կ'ապրին Հիւսիսային Իրաքի քրտական չորջաններու 184 գիւղերուն մէջ : Ասոնք մեծ մասամբ նեստորական (Ասորի) կամ Քաղդէացի են : Կան նաեւ քիչ թիւով Հայեր ու դոմինիկեաններ : Քրտախօս Հայերը կը բնակին Զախոյի չորջանին մէջ :

Իրաքի պատերազմական նախարար Զօր· Հարուն Էլ – Թաքրիթի անցեալ Սեպտեմբեր 24ին Սիւլէյմանիէի չորջանը այցելելէ ետք յայտարարած էր , որ չու – տով վերջ պիտի դնէ քրտական ապըս – տամբութիւնը :

Այս լաւատես յայտարարութիւնը չէ ի – րականացած տակաւին :

Քրտական ճակատը չէ խաղաղած :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՄԱՐԴ՝ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

———o———

Ֆրանսական մամուլը դիտել կուտայ , թէ «Ափօլլօ – 12»ը , բաղդատմամբ իր նախորդին , նուազ չհաղորդութիւն ըս – տեղծած է աշխարհի մէջ : Կը թուի , թէ մարդիկ այլեւս բնական , նոյնիսկ սովո – րական կը դանեն այերանաւերու թռիչքը դէպի Լուսին եւ աստղանաւորդներու աշ – խատանքը Լուսնի վրայ :

Չորեքշաբթի առաւօտէն ի վեր , երբ Լեմը վայրէջք կատարեց մեռած մոլորա – կին վրայ , ամէն ինչ բնականն կ'ընթա – նայ· աւելին՝ դործողութիւնները կը կատարուին ժամացոյցի ճշդրտու – թեամբ :

Չորեքշաբթի օր , Ֆրանսական ժամով 12·44ին Քոնրատ դուրս ելաւ իր խցիկէն եւ քիչ ետք ոտք կոխեց Լուսնի «հող»ին վրայ : Մօտ ժամ մը ետք՝ 13·14ին , երկ – րորդ աստղանաւորդին՝ Պինի կարդն էր դուրս ելլելու խցիկէն եւ հետեւելու իր ընկերոջ քայլերուն :

Երկու աստղանաւորդները , նախօրօք ճշդուած ծրագրի մը համաձայն , կատա – րեցին իրենց վիճակուած աշխատանքնե – րը : Նախ դուրս հանեցին դունաւոր պատ – կերասփիւռի դործիքը , որ աշխարհի պի – տի փոխանցէր իրենց իւրաքանչիւր շար – ժումը : Դժբախտաբար , այս փոքրիկ , այլ բարդ դործիքը անակնկալ խանդարում մը ունեցաւ , որու պատճառները դեռ անծա – նօթ կը մնան մասնագէտներուն : Նպաս – տի հրահանդին վրայ , աստղանաւորդները ետ պիտի բերեն զայն՝ քննելու եւ ճշդելու համար խանդարման պատճառները : Եր – կու Ամերիկացիները գետեղելէ ետք ի – րենց երկրին դրօշը , հաստատեցին նաեւ Ալսեփ անուանուած ինքնաչխատ մեքենայ մը , որ տարի մը շարունակ իր իսկ կողմէ հայթայթուած էլեկտրականութեան մի – ջոցաւ պիտի բանի : Այս դործիքը տաս – նեակու ամիս շարունակ դիտական տեղե – կութիւններ պիտի փոխանցէ Նպաստի մասնագէտներուն :

Երկու աստղանաւորդներուն երրորդ պարտականութիւնն էր լուսնային քա – րեր , հող , փոշի եւ այլ բնական նիւթեր հաւաքել , որպէսզի անոնց մանրազնին քննութեան ենթարկի կարելի ըլլայ ճշդել Լուսնի կազմութեան տարրերը :

Հինգշաբթի առաւօտ արդէն , երկու Ա – մերիկացիները մօտեցան Սըրվեյըր–Գ·ի , որ քանի մը տարի առաջ արձակուած էր Քափ Քենըռիէն : Աստղանաւորդները նը – կատեցին , որ Սըրվեյըր Գ·ի արտաքին մետաղը մոխրադոյն տեսք մը ստացած էր : Արձակուած պահուն ճերմակ մետաղ էր : Ցայտնի չէ դեռ դոյնի փոփոխման պատճառը : Ցամենայն դէպս , իրենց հր – րամայուեցաւ մետաղէն նմոյշներ բերել երկիր՝ քննութեան համար : Աստղանա – ւորդները դատ նաեւ Սըրվեյըրի պատ – կերասփիւռի գործիքը , որ անակնկալ խանդարում մը ունեցած էր՝ երկար ժա – մանակ բանելէ ետք : Այս գործիքն ալ պիտի վերադարձուի երկիր , ճշդելու եւ դտնելու համար խանդարման պատճառները :

Աւելցնենք , որ երկու աստղանաւորդնե – րուն արտադրութիւնը չատ լաւ է , կը խնդան , կը կատակեն երախաներու նման :

Անհրաժեշտ հանդիսացէն ետք , Քոնրատ եւ Պին կրկին դուրս ելան իրենց խցիկէն՝ շարունակելու համար իրենց հետազօտու – թիւնները ու դիտական բնոյթ ունեցող աշխատանքները :

Մինչ Լուսնի վրայ իր ընկերները կ'աշ – խատին լաւ տրամադրութեան մէջ եւ հա – մաձայն նախօրօք ճշդուած ժամանակա – ցոյցի մը , անդին , Կորառն , Ափօլլօ – 12ի այերանաւով չրջանը կը կատարէ մեռած մոլորակին : Կանոնաւոր կերպով եւ յըս – տակ կը տեսնէ թէ Լեմը եւ թէ Սըրվեյըր Գ·ը :

Եուսթընի մէջ դիտնականները դոհ ու երջանիկ են , քանի որ կատարեալ յաջո – ղութեամբ կ'ընթանայ ամէն աշխատանք :

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Լիբանանի կառավարական տագնապը կը չարունակուի , հակառակ այն իրողու – թեան , որ Պաղեստինցիներու հետ հա – մաձայնութիւն մը դոյացուցած է Գահի – րէի մէջ : Ցարդ դիտել կը տրուէր , թէ տագնապը կարելի չէ լուծել ցորչափ հա – մաձայնութեան եղր մը չէ դտնուած Պա – ղեստինի ազատագրական ճակատի վա – րիչներուն հետ : Տագնապը չի լուծուիր , որովհետեւ , համաձայն Քարամէի , որուն պաշտօն յանձնուած է կազմել նոր դահ – լիճը , կուսակցութեանց եւ խորհրդարա – նական պլոքներու պահանջները անհաչտ են իրարու հետ : Մնաց որ բազմաթիւ ե – րեսփոխաններ աչք ունին դանազան նա – խարարական աթոռներու վրայ :

Ժողովուրդը , համաձայն «Մոնտ»ի Պէյրութի թղթակցին՝ Էտ· Սաապի , որ մասնագէտ եւ լաւատեղեակ անձնաւորու – թիւն մըն է Լիբանանեան հարցերու դըժ – դոհ է իր ղեկավար դէմքերէն : 1970 Սեպտեմբերին տեղի պիտի ունենան նախագահական ընտրութիւնները , որով բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ պետական դէմքեր չեն ուղեր այժմէն իսկ դիրք ճըշ – դել կարեւոր հարցերու նկատմամբ : Ու – րիշներ կը նախընտրեն ծայրայեղ յայտա – րարութիւններ ընել՝ սիստեմաթիկ կեր – պով դիրք բռնելով խորհրդարանին եւ իշ – խանութեանց դէմ : Իրաց այս վիճակը կը դժուարացնէ Քարամէի դործը : Այսպէս է , որ Լիբանան 210 օրէ ի վեր դրկուած է կառավարութենէ :

Պաղեստինի ազատագրութեան ժողո – վըրդական ճակատը , որ չէ կազմած Գահիրէի համաձայնութիւններով , իր տրամադրութիւններով եւ ձգտումներով՝ ծայրայեղ , յուցական աչխատանքներ կը կատարէ , ինչպէս օրինակ , դպրեվակա – յանները մէջ զինավարժութիւն եւ , նոյնիսկ , Պէյրութի օդակայանին մօտ համազգեստով չրջապայիլ , ինչ որ ջղագրդռութիւն կը պատճառէ թէ ժողո – վուրդին , թէ պաղեստինեան միւս կազ – մակերպութիւններուն : Բանակը առայժմ կը խուսափի դիրք բռնելէ , կը նախընտրէ սպասողական վիճակի մէջ մնալ՝ տեսնե – լու համար թէկ'ուչ ձեւով պիտի կարդա – դրուի վիճակը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ գործադուլը ծանր միջադէ – պերու ալ դուռ բացած է : Միլանոյի մէջ , ոստիկան մը սպաննուած է եւ աւելի քան վաթսուն վիրաւոր կայ : Բախումները բա – կրցան կէսօրուան մօտ երբ ծայրայեղներ «Մաօ» պոռալով խանդարած են բանուո – րական հանդարտ թափօրները : Երկրին մէջ բաւական յուզում կայ : Սպաննուած ոստիկանը , 22 տարեկան էր եւ կառքը կը վարէր եւ զէնք պարպած են վրան : Նա – խագահ Սաուակաթ երկրին վրդովումը յայտնած է այս առթիւ :

ՓԱՐԻԶի մէջ ուսանողական ցոյցերը չեն վերջացած : Բազմաթիւ միջադէպերէ ետք , մինչեւ երկուշաբթի վակուած է Նէքէրի հիւանդանոցի համալսարանական կեդրոնը , մինչ Սանսիէ համալսարանա – կան կեդրոնին անօրէնին դրասենեակը մօտերը վերածուած է ուսանողներու կռո – մէ :

ԿԱԶի ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ դոր – ծադուլը կատարեալ մօտաւորապէս հարիւրէն չիտուն համեմատութեամբ : Երթեւեկի խճողումներ եղան Փարիզի դուռնները ճամբու լոյսերը չբանելուն հե – տեւանքով : Ոստիկաններու հետ ալ մի – ջադէպեր պատահած են ելեկտրական կարդ մը կեդրոններու մէջ :

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Խոստովանիմ եմ ինձ , իմ հայրենիք ,
Իմ ծիրանաւոր , իմ լուսակամար ,
Որ դու եղել ես միակ ու մենիկ ,
Ամենաբարձր սէրը ինձ համար :

Ամենաբարձր , ամենախորունկ ,
Ամենաճաղցր սէրը , որ ունեմ···
Քո կշտամբանքը ես , իրրեւ մասունք ,
Իսկ գովասանքդ պարտք եմ ընդունել :

Ես եղել եմ քո գաւակը նուաստ ,
Բայց ինձ սիրել եմ Գողիաթի փառով ,
Ես եղել եմ քո շանքը մահասաստ՝
Թշնամիներիդ եակատին զարկող :

Ու ինձ դաւողի սիրտն եմ խողխողել
Ամենաանսուրբ , դաժան խօսքերով ,
Եւ ամենասուրբ համբոյրս թողել
Ջեռերին՝ ինձ մի բաժակ ջուր բերող :

Խոստովանում եմ , հայրենիք իմ վեհ ,
Կ'ապրէի ինձ հետ , կ'ապրէի քո մէջ ,
Եթէ լինէիր դու անգամ խարէ ,
Եւ միայն խարէ , ադետ , որը ու խեղճ :

Կ'ապրէի քո մէջ պատիւս պահած ,
Որ քո դռների հսկիչն եմ արթուն ,
Որ քո սեւագործ բանուորն եմ ահա
Եւ քոմշակը՝ խարեղէն արտում :

Բայց ես սիրում եմ ինձ տեսիլով զարնան ,
Ու երբ չեմ լինի , չեմ լինի ներէն ,
Թող քո դաշտերում մի բուռ հող դառնամ ,
Որ գաւակներդ ի'նձ էլ տրորեն :

Ես ինձ սիրում եմ , ինչպէս կաս
կեանքում ,
Ծաղկուն , խարաչէն , հպարտ , գեղեցիկ··
Միայն ինձ ների՛ր , որ սէրս թաքուն
Այսպէս բարձրաձայն խոստովանեցի :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

1969

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ անողոք հի – ւանդութեան , Զորեքշաբթի առաւօտ իր մահկանացուն կնքած է Շահան Սարեան :

Ողբացեալը , չուրջ 70 տարեկան , ծնած էր Քասթեմունի : Աւարտելէ ետք Պէր – պէրեան վարժարանը , Պոլիս եւ մանա – ւանդ Փարիզ , երկար տարիներ իր մէջ վառ մնացած է հայ բեմի սէրը եւ յաճախ իր մասնակցութիւնը բերած է թատերա – կան ներկայացումներու կամ երեկոներու՝ արտասանութիւններով : Վերջին տարի – ները քաչուած կեանք մը կ'ապրէր , հեռու հայ կեանքէն :

Իր մահով , մէկը եւս կը պակսի այն սե – րունդէն որ իր սրտին խորը կը պահէր Սիամանթոներու ու Վարուժաններու պաչտամունքը , Պէրպէրեանի նստարան – ներէն մինչեւ Փարիզի ոստաններն :

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին :

ՀԱԶԱՐ ԱՓՍՈՍ,

Գ. ՄԱՀԱՐԻՆ ՉՏԵՍԱՅ

Ն. Եորքը ձգելէս առաջ, ծոցատետրիս մէջ խնամքով նշանակեր էի այն անունները, —մեծ մասով գրողներ ու մտաւորական-ներ —, որոնց պէտք է հանդիպէի Հայաստան այցելութեանս ընթացքին :

Հա՞րկ է ըսել, թէ Գուրգէն Մահարին, այդ տաղանդաշատ ու սիրելի գրողը, այդ ցանկին մէջ իր պատուոյ տեղն ունէր ...

Հազար ափսոս որ բախտը չկամեցաւ, որ իր ձեռքը սեղմեմ գորովով :

« Ե՞րբ պիտի գաս Հայաստան, Համաստեղ ուշացաւ՝ ու չկրցաւ տեսնել ծաղկող Հայաստանը, գէթ դուն մի ուշանար», գրեց ան իր մէկ նամակին մէջ :

Եւ, ուրիշի մը մէջ՝

«Լաւ չէ՞ր ըլլար որ, դուն, Համաստեղն ու Շահնուրը ձեր կեանքը այնպէս մը դասաւորած ըլլայիք, որ գայիք հոս ու Զարեանի նման — Կոստանի մասին է խօսքը — իշխանավայել ապրէիք Աբովեանի վրայ ...»:

Այս նամակը ամէն բանալուս, էջերը, հոն սփռուած նուրբ հեգնանքի հովէն, ինքնին կը դառնային :

Հիմա քովս չեն իր նամակները : Հետս տարի Հայաստան՝ ու Գրականութեան ու Արուեստի Թանգարանին մէջ, ապահով ու գուրգուրոտ ձեռքերու յանձնեցի :

« Բանկոպը եւ Մամութի Ոսկորները » գրելէ ետք, մարդ Զարեանի երեսի կաշին ունենալու էր Երեւան փոխադրուելով՝ հոն «իշխանավայել» ապրելու համար ...

Ես Մահարին շատ կը սիրէի : Տաղանդաշատ բառը կարծես իր համար էր ըստեղծուած : Իր գրական հոտառութիւնը սքանչելի էր, ու իր խօսքը՝ հատու : Գուրգուրանք ունէր նորերու հանդէպ, ու չէր մոռցած, թէ ինք ալ օր մը եղած էր նոր՝ ու շրջապատի մեծերէն գուրգուրանք վայելած : Սփիւռքի մէջ, ան, Բակունցի հետ, ամէնէն սիրուածներէն էր : Ըսել չեմ ուզեր, թէ միւս արձակագիրներն ու բանաստեղծները նուազ էին սիրուած : Երբ դէպքերու դժբախտ դասաւորման պատճառով Հայաստանի մէջ մարդիկ Զարենցի անունը բերան առնելու կը վախնային, Սփիւռքի մէջ Զարենցի ստեղծագործութեան նուիրուած երեկոյթներ կը սարքուէին : Սիլվա Կապուտիկեանի ու Շիրազի բանաստեղծութիւնները հանդիսութեանց սրահներուն մէջ ամէնէն շատ արտասանուած Սիամանթոյի ու Վարուժանի տեղերը բռնեցին ... Խանզատեանը, Վ. Անանեանը, Դաշտենցը, Քոչարը, Մկրտիչ Արմէնը, Ս. Կուրտիկեանը, Վ. Խեչումեանը ու բազմաթիւ ուրիշ արձակագիրներ, սիրելի ու փնտրուած հեղինակներ էին մեր մէջ ու անոնց գործերը, հակառակ ուղղագրութեան յարուցած դժուարութեան, ձեռքէ ձեռք կը պտըտէին : Երբ Ալաջաջեանի «Եղէգները չխոնարհուեցին» վէպին մասին գրախօսական երեւցաւ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ, մինչեւ հեռաւոր Գալիֆորնիայէն մարդիկ գրեցին, թէ «ուրկէ՞ կրնան այդ գիրքը գտնել կարդալու համար »... Ուրիշ մը, խնդրեց՝ որ «օդանաւով գիրքը ղրկեմ իրեն » ու ինք սիրով ճամբու ծախքը կը վճարէ : Ի՞նչ կ՚ապացուցանեն, այս բոլորը : Կ՚ապացուցանեն, թէ հայ ժողովուրդը ընթերցասէր է, ուսումնասէր է, ու կապուած՝ իր հայրենիքին, կը սիրէ անոր մտաւորականներն ու գրողները անխտիր :

Ու լաւ որ այդպէս է :

Բայց ես շեղեցայ նիւթէս : Կը խօսէի Մահարիի մասին ու խօսքը խօսք բացաւ :

Մահարի դառնացած էր իր «Այրուող Այդեստաններ» գործին շուրջ բարձրացած աղմուկէն, ու այդ բնական էր, մարդկային :

Գրեցի իրեն, թէ քննադատութիւնը իր արուեստին դէմ չէ, այլ՝ այդ գործին մէջ տեղ գտած վրիպումներուն :

Եւ անկեղծ էի հաստատումիս մէջ :

Օտարի մը համար, այդ գործը զերծ էր թերութիւններէ : Հայոց ու Վանեցիներու համար էր որ ան վիրաւոր էր մէկէ աւելի կողմերով : Ինք ընդունեցաւ այդ բանը ու գրեց, որ զայն վերամշակելով, վերստին հրատարակութեան պիտի տայ :

Չեմ կարծեր թէ անոր երկրորդ՝ սրբագրուած ձեւին հրատարակութիւնը տեսաւ :

Ուրախ եմ որ իր թաղումը կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ արժանավայել շուքով :

Պետական դէմքեր ու իր գրչեղբայրները, իրենց ներկայութեամբ ու հրաժեշտի խօսքով, դրին զինքը իր արժանաւոր դիրքին վրայ :

Զարմանալիօրէն բազմակողմանի էր իր տաղանդը, կը գրէր, հաւասար դիւրութեամբ ու յաջողութեամբ՝ արձակ կամ տաղաչափուած :

« Չկար գրական որեւիցէ երեւոյթ որ վրիպէր նրա ուշադրութիւնից», ըսած է իր վրայ դամբանական խօսող ու իր թաղումը կազմակերպող կառավարութեան ներկայացուցիչ Ս. Վարդանեանը : Որքան ճիշդ է այդ հաստատումը : Բառին բովանդակ նշանակութեամբ՝ Մահարին գրականութեամբ կ՚ապրէր :

« Նոր գիրք էր լոյս տեսնում՝ Մահարին էր նրա առաջին գրախօսը, գրական բանավէճ էր՝ նա ամենաակտիւ մասնակիցն էր, գրականութիւնը նրա հրճուանքի աղբիւրն էր» , աւելցուցած է նոյն դամբանախօսը :

Մենք շատ սիրեցինք նաեւ բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանի խօսքը, որմէ կ՚արտագրենք երկու տող միայն .

« Հայաստան երկրի հողը իր գիրկն է առնում իր շռայլ, մեծատաղանդ, պայծառ զաւակներից մէկի անիւնը , եւ մենք հիմա ոչ միայն հրաժեշտի, սգոյ, ափսոսանքի խօսքեր պիտի ասենք նրան , այլեւ խօսքեր երախտագիտութեան, քանի որ ան մի մեծ ժառանգութիւն թողեց մեզ, ճշմարիտ արուեստի գանձեր »:

Արժան եւ իրաւ :

Ու հիմա ես Հայաստան էի ու ան չըկար : Հայրենի հիւրընկալ հողին ծոցը հանգչելու էր գրուած իր յոգնած ու տանջուած մարմինը :

Իր վերջին նամակներուն մէջ կը զանգատէր անտանելի ցաւերէ ու կ՚ըսէր, թէ « չի գիտեր, ինք ու իր բժիշկներն ալ, թէ երկրորդ վիրահատութեան մը պիտի կրնա՞յ տոկալ »:

Այն մարդը, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին իր նուրբ հիւմըրով մարդերը խնդացուցած էր, ցաւէն կուլար :

« Մինչեւ այս թուղթին քեզ հասնիլը՝ հաւանաբար ես չուած կ՚ըլլամ այս երկրէն», կը գրէր ան իր վերջին նամակին մէջ, այդ պարագային, «մնաք բարով Հայկազ՝ ու բարե՛ւ, Համաստեղ»:

Իր կեանքի մինչեւ վերջին պահը մնաց հաւատարիմ իր նկարագրին : Մնաց մահարիական :

×

Տեղեկանալով Թորոս Թորյանեանէն թէ իր կինը Երեւան կը գտնուի, գացի, մասնաւոր ժամադրութեամբ, զինք տեսնելու :

Մահարին ժամանակին գրած էր ինծի թէ՝ «առանց Անտոնինայի խնամքին ու հոգածութեան, իր ոսկորները Սիպիրի մէջ վաղուց փտած կ՚ըլլային»: Գացի իբրեւ երախտագէտ հայ ժողովուրդի մէկ զաւակը , Մահարին մեզի համար փրկած ըլլալու հաշւոյն շնորհակալութիւն յայտնելու, ու նաեւ, ըսելու՝ թէ կը բաժնենք իր սուգը :

Իբրեւ իր ամուսնոյն հեռաւոր բարեկամներէն ու հիացողներէն մէկը, ան զիս սիրով ընդունեցաւ ու երկար զրոյց ունեցանք : Ըսաւ թէ կ՚աշխատէր գրի առնել Գուրգէնի հետ Սիպիրի մէջ իրենց անցուցած օրերուն յուշերը , որոնք հրատարակուելու էին ռուսերէն, ու հաւանաբար՝ նաեւ հայերէն լեզուով :

Երբ հրաժեշտ կուտայի , ըսաւ.

— Եթէ պատահի որ վերստին գաս Հայաստան, այս սենեակը կարգաւորուած ու Գուրգէնի յիշատակին նուիրուած թանգարանի վերածուած պիտի գտնես :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՍԵՊԱԳԻՐ ԽԵԹԵՐԷՆԸ

(Մասնակի յապաւումներով)

Մեր անցեալի մշակոյթին, պատմութեան, լեզուին, հաւատալիքներուն եւ այլ ճիւղերուն վերաբերեալ անդնահատելի տուեալներ կարելի է քաղել սեպագիր արձանագրութիւններէն, որոնք լայն չափի վրայ տարածուած էին ոչ միայն Բիայնիլիի, այլեւ անոր դրացի միւս երկիրներուն մէջ՝ Պարսկաստան , Էլամ , Խեթական թագաւորութիւն, Շումեր եւայլն : Սեպագրութեան գիւտը կը վերագրուի Շումերի հին ժողովուրդին : Այս տեղէն է, որԱսորեստանցիներու եւԲաբելոնացիներու ձեռքով տարածուած է աջ ու ահեակ : Միջագետքի մէջ կատարուած պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած են հազարաւոր կաւէ տախտակներ, որոնց երկու երեսներուն վրայ ալ արձանագրուած են այլեւայլ տեղեկութիւններ : Այս արձանագրութիւնները անսպառ նիւթ կը մատակարարեն հին Արեւելքի պատմութեան համար :

Սեպագիր աղբիւրներէն քաղուած տընեալները շատ կարեւոր են Հայոց պատմութեան հին շրջանի ուսումնասիրութեան համար եւս, քանի որ մեսրոպատառ հայերէնով գրուած աղբիւրները կը սկսին միայն Ե. դարուն : Պարզ է, որ մենք պատմութեան բեմին վրայ երեւցանք այդ թուականէն շատ առաջ, եւ այս իրողութիւնը կը հաստատուի այդ սեպագիր արձանագրութիւններուն շնորհիւ : Այսպէս օրինակ, Դարեհ Ա. կը գրէ — « Դադարշիշ Արմենիէն՝ իմ ենթական, ուղարկեցի Արմենիա» : Ք.Ա.521ին է, որ տեղի ունեցած է այս : Կամ ուրիշ տեղ մը՝ «Արխա անունով մէկը, Արմէն, Խալդիի զաւակը, ապստամբեցաւ Բաբելոնի մէջ» (520ին) : Ասոնք գրուած են Բեհեսթունի ժայռերուն վրայ : Մօտաւորապէս նոյն ձեւով կը գրէ նաեւ Հերոդոտոս Ք. Ա. 3րդ դարուն :

Վերջերս շատ խօսուեցաւ սեպագիր ուրիշ լեզուի մը՝ խեթերէնի մասին, ուր նոյնպէս հարուստ տեղեկութիւններ կան Հայասայի վերաբերեալ : Խեթական սեպագիրներու հաղորդած տուեալները ոչ միայն արժէքաւոր են իբրեւ վկայութիւններ առաջին գրաւոր հնդեւրոպական լեզուին՝ խեթերէնի ուսումնասիրութեան, այլեւ հայերէնի եւ Հայաստանի անցեալին համար նոյնպէս, քանի որ գրուած են պարսկական վկայութիւններէն 10 – 12 դար առաջ, այսինքն կը սկսին Ք. Ա. 18-րդ դարուն :

Իսկ այժմ քանի մը խօսք Խեթերու մասին : Ասոնք դրացի էին Հայերու եւ կ՚ապրէին Փոքր Ասիոյ կեդրոնը՝ Եփրատէն արեւմուտք : Ասոնց մասին բազմաթիւ տեղեկութիւններ կան նաեւ եգիպտական արձանագրութիւններու, ասորեստանեան տարեգրութիւններու եւ Աստուածաշունչին մէջ : Խեթական կայսրութիւնը Հին Արեւելքի երեք հզօր պետութիւններէն մէկն էր, որ կ՚իշխէր ուրիշ երկիրներու վրայ : Որպէսզի հասկընանք , թէ որքան մեծ նիւթ յայտնաբեր-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Քոզիաքի՞ զաւակը, զարմացած գոչեց աբբան :

— Այո՛, գերաշնորհ Հայր Աբբայ :

Տոմ Իւտալրիք, խիստ հետաքրքրուած, ոտքի կանգնեցաւ, կարծես ուզելով աւելի արթուն զգալ իր միտքը : Ան մասնաւորաբար ուզեց հասկնալ թէ ի՞նչպէս գնչուն ինկած էր իր ընկերներուն ցանցին մէջ :

— Թերեւս, կը մաղթէր աբբան, այդ կասկածելի օտարականին բերնէն յաջողինք լսել Հայր Քոզիաքի տղուն մասին ծանօթութիւններ :

Եւ իսկոյն հրամայեց, որ իր մօտ առաջնորդեն գնչուն, եւ տեղեկացնեն լուրը Աբբահայր Մարթէնին, ինչպէս նաեւ վաղեմի վանականներուն :

Շատ չանցած սրահի մը մէջ հաւաքուած էր վանականներու խումբ մը, Աբբահօր ներկայութեան : Մին միւսին յաջորդելով՝ մանրամասն կը հարցաքննէին գնչուն : Կը խոստանային անոր ներում շնորհել, եթէ ճշմարտութիւնը ըսէր եւ դարձի գար. ընդհակառակն կը սպառնային անոր, անմիջապէս կախաղան հանել, եթէ ճշմարտութիւնը չըսէր : Բայց գընչուն արհամարհանքով կը նայէր իր շուրջը, եւ ամէն ինչ ծիծաղելի կը թուէր իրեն, նոյնիսկ մահը :

— Դուն այն մարդը չե՞ս, որ աւազակի մը պէս առեւանդեց պզտիկ տղեկը, Քոզիաքի որդին... հարցուց աբբան : Խօսէ՛, ամէնքը ճանչցած են քեզի, չես կրնար ուրանալ... :

— Շատ ճիշդ ճանչցած էք զիս : Այո՛, ես եմ որ մանչուկին դիրք մը ապահովեցի, ըսաւ գնչուն :

Եւ ակնարկ մը նետեց իր շուրջ գըտնուող դատաւոր վանականներուն վրայ, նաեւ ծառաներուն՝ որ կը զսպէին զինքը :

— Ո՞ւր է վանական Քոզիաքը, շարունակեց ան : Հաճեցէք կանչել զինքը, բաներ մը ունիմ ըսելիք իր ականջին, եւ դուք պիտի չկախէք զիս, որովհետեւ ան պիտի բարեխօսէ ձեզ իմ մասիս : Բայց ձեզի ոչինչ կրնամ ըսել , երկար թիկնոցներով յարդելի պարոններ : Դուք կ՚ուզէի՛ք կառափնատին վրայ հանել կամ գլխատուած տեսնել զիս... Սակայն Քոզիաքի անունը բարեկամ անուն մըն է ինծի. ո՛ր մէկը կ՚ուզէ ըլլայ՝ կուզիկը կամ իր եղբայրը, որ վանական մըն է այստեղ ձեզի պէս :

Այս պահուն Հայր Մարք Քոզիաք, որուն սպիտակ մազերը պատկառելի երեւոյթ մը կուտային իրեն, եկաւ իր խցիկէն, որ կը գտնուէր մենաստանին հիւսիսակողմի հեռաւոր մէկ ծայրը :

Երբ հասկցուցին իրեն, թէ իր դիմացը կը գտնուի իր զաւակը գողցող մարդը, խեղճ ծերունիին լեզուն բռնուեցաւ : Այսուհանդերձ յետին յոյսի մը նշոյլը փայլեցաւ անոր աչքերուն մէջ... Թերեւս օր մը իր զաւակը գտնելու գեղեցիկ յոյսն էր այդ :

Եւ երբ վերջապէս իշխեց իր յուզումին եւ ուժերը հաւաքեց, բառերը իր շրթներէն սկսան ժայթքիլ ջրվէժի պէս ,ու կարծես շնչասպառ պիտի ըլլար :

— Ըսէ ինծի որ զաւակս կ՚ապրի դեռ... Խօսէ՛... Ըսէ՛, թէ զայն պիտի վերադարձնես ինծի... Եւ հաւատա, որ ոչինչ պիտի պատահի քեզի... քու պատիժդ ես իբրեւ իմս պիտի ընդունիմ... ու պիտի տամ քեզի հարստութեանս կէսը... Ամբողջ Քոզիաքը... Բայց խօսէ՛, ըսէ թէ ո՞ւր է զաւակս... :

Մարք, բարի ծերունին, կ՚ուզէր ա ն միջապէս ստանալ այս հարցումներուն պատասյանը, բոլոր մանրամասնութիւններով, գնչուին իսկ բերնէն :

Սակայն Սամոլի պզտիկ գորշագոյն աչքերը շանթերու պէս փայլեցան եւ հին ատելութիւնը զարթնեցաւ իր մէջ : Երկար պահ մը խորունկ կերպով դիտեց ծերունին, եւ ըսաւ անոր.

— Միթէ զիս չե՞ս ճանչնար, Մարք Քոզիա՛ք... Ատենօք ես ալ զաւակ մը ունէի, երիտասա՛րդ զաւակ մը, որուն օր ըստ օրէ աճիլը կը տեսնէի ուրախութեամբ եւ զոր այնչա՛փ կը սիրէի : Դուն եղար այդ երջանկութիւնս քանդողը, դուն էիր որ սպաննեցիր իմ զաւակս... Եւ ատոր համար ես պատժեցի քեզ, ինչպէս որ հարկ էր : Սակայն ես առանձին չգործեցի. կար նաեւ ուրիշ մարդ մը, որ մղեց զիս առեւանդումի ծրագիրը գործադրելու : Կ՚ուզե՞ս իմանալ այդ մարդուն անունը... կամաց մը կրնամ տալ քու ականջիդ... Եւ եթէ երբեք իմ ներումս չխնդրես, պիտի չխնդրես նաեւ անոր ներումը... Եթէ զիս կախեն, անոր համար ալ ազատում չըլլար, գիտցած եղիր եւ լսէ...

Ու գնչուն մօտեցաւ Մարքին եւ ականջն ի վար ըսաւ.

— Քու զաւակդ ինծի ծախողն էր քու եղբայրդ՝ Փիէռը :

Հաղիւ թէ Մարք լսած էր այս բառերը, ինչպէս շանթահարուած, ինկաւ դետին ուշքը կորսնցուցած : Վանականները, ամէնքն ալ, փութացին օգնել ծերունիին :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(28 – Շար.)

ԹՇՆԱՄՈՎ ՄԱՀԸ

Ֆ. ԲԱՔ

ՔՈՎՈՒ

ՔԻՉՈՏԻ ՎԻՊԱԿ

Ընտանեկան հարաբերություններ տեսնելով՝ Ֆրոնսուան ասաց ինքն իրեն։

— Ես եմ, պատասխանեց ծերունին։

— Կը տեսնեմ քեզ, ինչպես որ ես, ասաց Ֆրոնսուան։

— Տատիս տունն է, որ ինձ թողել է, պատասխանեց ծերունին։

— Ես ալ քեզ կը թողում, ասաց Ֆրոնսուան։ Ես ալ ինձ համար տուն մը ունիմ, որ ինձ թողել է հայրս, և որ ես ալ պիտի թողում իմ զավակներուս։ Ես ալ ունիմ ընտանիք մը, որ ինձ կը սիրէ, ինչպես որ ես քեզ կը սիրեմ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան սովորություններ, որոնք ինձ կը հետաքրքրեն, ինչպես որ քեզ կը հետաքրքրեն քու սովորությունները։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան հանգստություն, որ ինձ համար ամենէն թանկագին բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան պատիվ, որ ինձ համար ամենէն սուրբ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան սեր, որ ինձ համար ամենէն գեղեցիկ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան ուրախություն, որ ինձ համար ամենէն մեծ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան ցավ, որ ինձ համար ամենէն ցավալի բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան մահ, որ ինձ համար ամենէն ահավոր բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան գերեզման մը, որ ինձ համար ամենէն սրբազան բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան հոգի մը, որ ինձ համար ամենէն անմահ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան Աստված մը, որ ինձ համար ամենէն մեծ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան հավատք մը, որ ինձ համար ամենէն ուժեղ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան հույս մը, որ ինձ համար ամենէն գեղեցիկ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան ապագա մը, որ ինձ համար ամենէն վսեմ բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան հավերժություն մը, որ ինձ համար ամենէն անսահման բանն է աշխարհի վրայ։ Ես ալ ունիմ ընտանեկան Աստվածություն մը, որ ինձ համար ամենէն աստվածային բանն է աշխարհի վրայ։

ՖՐՈՆՍՈՒԱ ԳՈՒԿՈՒՑԸ

ՈՂՆԱ ՅԵՒՅ ԴԱՎԱՌՈՑՍԳ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ Ի ԿՅՆՑ ՎԱՂՈՒ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ ԺԱ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ ԺԱ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Ժ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Թ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Ը.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Է.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Զ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Ե.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Դ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Գ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Բ.

ՎԱՂՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ ԴՈՒԱ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԳԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄՏՂՈՒՆ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՀԱՏՈՐ Ա

Պ. Մաքս Սարեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին՝

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 19ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, ժամը 15·45-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիստ կը կատարուի ի յիշատակ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով :

Կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի)

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ ԿՈՆԴԱԿԸ :

Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայ գաղութը իր աղօթքն ու յարգանքը բերելու մեծ վարդապետի յիշատակին :

×

Պօմոնի թաղականութիւնը կը ծանուցանէ յարգելի հասարակութեան թէ՝ այս Կիրակի 23 Նոյեմբեր, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանդիստ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

Այս առթիւ թաղականութիւնս կը կազմակերպէ նաեւ այց մը իր շիրիմին կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Սէն Փիէռի գերեզմանատան մէջ :

×

Տէր եւ Տիկին Ստեփան, Այրի Տիկին Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էռպէն, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՍԻՐԱՁԱՐԴ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այսԿիրակի (Նոյեմբեր 23) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան կը նուիրեն 25 Ֆրանք Բարեգործականին, 30 Ֆր. Փարիզի եկեղեցիին, 30 Յառաջի, (Բարեգործականի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Զօրաբաբելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիհլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ԶՕՐԱԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան ի յիշատակ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քոլոմպի մէջ, երեք սենեակնոց յարկաբաժին մը, խոհանոցով, Ա. յարկ, փավիյոնի մը մէջ : Բոլոր մանրամասնութիւններու համար, դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր, որեւէ ժամու,

G. BIGIKIAN

5, Rue d'Aywaille, 92-Colombes

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Երիցկին Սիրանոյշ Մինասեան մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ Եւրոպայի Կաթողիկոսական պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որ հայրաբար մխիթարեց զիրենք իրենց սուգին մէջ,

Տ. ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

վախճանման առիթով :

Նոյն շնորհակալիքը կը յայտնէ Փարիզի եւ շրջաններու մէջ ծառայող հոգեւորականներուն, Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան, հոգաբարձութեան, դպրաց դասուն, պաշտօնէութեան, հայ մամուլին, արուարձաններու եւ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն եւ բոլոր հաւատացեալներուն եւ ծխականներուն, որոնք անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, մխիթարական զգացումներով, գիրով, նամակաւ կամ հեռագրով մասնակցեցան իր սուգին, թեթեւցնելով իր վիշտը այս դժբախտ կորուստին առիթով :

Խոնարհաբար աղօթող է ամէնուն քաջառողջութեան, հայ եկեղեցւոյ յարատեւ բարգաւաճումին ու անոր սպասաւորներուն յաջողութեանց համար :

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – Կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, ծանօթ ճաշարանին մէջ : Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն շաբաթ մը առաջ տոմսակները ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ :

ԱՃՈՒՐԴ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23, ժամը 14ին՝

Վերսայլի մէջ

HOTEL DES CHEVAU-LEGERS

Կը ծախուին նաեւ հայկ. պնակներու հաւաքածոյ մը, կարմիր պղինձէ (19րդ դար) :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն : Յարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց ակումբը, մասնակցութեամբ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Միութեան, Պարանցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած է, որ տեղի պիտի ունենայ՝ այս Ուրբաթ, 21 Նոյեմբեր, ժամը 21·30ին, Ավընիւ Հօշի չքեղ սրահին մէջ, 9 Ավընիւ Հօշ, Փարիզ (8) :

Նուագախումբ՝ ՖՐԷՏ – ՄԻՇԷԼ եւ իր կազմը ՊԷՐՆԱՐ ՊԻԱՐԷԼ (երգիչ եւ հեղինակ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ երիտասարդութիւնը անխտիր :

CLUB DES JEUNES

SOIREE DANSANTE

Le Vendredi, 21 Novembre 1969 à 21 h. 30
dans les Salons de l'Avenue Hoche
9, Avenue Hoche — Paris (8e)

Le Club des Jeunes en collaboration avec l'Association sportive de l'U.G.A. de Paris invite toute la jeunesse arménienne à sa première soirée dansante avec la participation de

FRED-MICHEL et sa formation
et de BERNARD BIAREL
(auteur - compositeur)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային հարցազրոյց

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ ՀԵՏ

իր գրական գործերուն եւ շարժանկարի շուրջ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին

Հարցումները կ'ուղղուին հայերէն կամ ֆրանսերէն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Յոյն – օրթոտոքսներու սրահը, Ռիւ Տիւ Ժենեռալ Մանժէն :

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին մաս կը կազմեն Վալանսի Նոր Սերնդականները :

Հանդէսի պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ

252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈԶԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ

(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Ռիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն եւ «Յառաջ»էն :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողով ըայս Կիրակի ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Շաբաթ, 22 նոյեմբեր, ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերընկերուհիները 21 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Էմիլ Զոլա : Օրակարգ.— Պատգամաւորի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 22 Նոյեմբեր Շաբաթ ժամը 21ին հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվ. Ռոտէն, Իսի : (Մէրի տ Իսիէն առնել օթօպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը) : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

RÉVEILLONS - ՅԱՅԳՕՆՔ

ԾՆՈՒՆԴ — NOEL
JOUR DE L'AN — ԱՄԱՆՈՐ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Զուարթ ու հաճելի մթնոլորտ

ՃԱՇԸ՝

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 80 ՖՐԱՆՔ

(Գինիով միասին)

Կէս գիշերին հաճելի անակնկալ մը

Հայաստանէն գունաւոր ֆիլմ մը

ձեզ կը ներկայացնէ

Հայրենիքի տեսարժան վայրերը

10–15 ՕՐ ԱՌԱՋ՝

վերապահեցէք ձեր սեղանը

հեռաձայնելով 551–59–95

Եւ ամէն օր՝

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ

Հայկական թէ Ֆրանսական

RESTAURANT AU MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, Paris (7e)

Փակ է Երկուշաբթի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 22 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11670 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.670

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԴ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Խօսիլ՝ Կոմիտասի մասին ու կարենալ նոր բան ըսել :

Գրել՝ Կոմիտասի մասին ու կարենալ հին խօսքեր չկրկնել :

Փառքը երգել՝ Կոմիտասի ու կարենալ ժան յանկերգներէ խուսափիլ :

Գուցէ յանդգնութիւն է : Անպայմա՛ն յաւակնութիւն, բայց նաեւ երախտիքի անկեղծ զգացում ու մնայուն աղօթք՝ պարզ սրտերու :

Այսօր, կրկին, տօնն է Կոմիտասի : Տօնն է անոր՝ որ երգ տուաւ իր ժողովուրդին, հոգի տուաւ հայ երաժշտութեան ու խանդավառութիւն՝ զինքը լսող բազմութիւններուն :

×

Կը պատմեն թէ 1912ին, հայ երաժիշտ մը, ճամբորդի ցուպը ձեռքը, պտոյտ կը կատարէր Բարձր Հայքի դիւղերուն մէջ, ժողովրդական երգեր հաւաքելու համար : Գայմագամ մը հետաքրքրուելով, երբ կը հասկնայ ճամբորդութեան նպատակը, ապշութեամբ կը հարցնէ «Մարդ Աստուծու, հոգ չունի՞ս դուն, որ ելեր ես քանի մը լելէներ կամ հօյ նարներ ժողվելու համար կը յոգնիս » :

Գայմագամը չէր կրնար հասկնալ թէ այդ լելէներն ու հօյնարներն էին, որ աւիշ կաթեցուցին տարաբախտ ժողովուրդի մը երակներուն մէջ, ու տարիներու ընթացքին ճառագայթ տուին մարող հոգիներու եւ մանաւա՛նդ հաւատք՝ արիւնոտ սրտերու :

Ու Կոմիտասն էր, որ գիւղէ գիւղ, արտէ արտ, դաշտէ դաշտ, ժողվեց, հաւաքեց, դաշնաւորեց ու նաեւ ստեղծե՛ց՝ երգը հայկական, երգ տրտմութեան, բայց նաեւ՝ յաղթանակի :

Յաղթանակ մը, որ ծնաւ Հարալօներով, Տրէ եամաններով, Քելէ – քելէներով :

Բայց, ճիշդ է, գայմագամը չէր կրնար հասկնալ :

×

Այսօր, կրկին, տօնն է Կոմիտասի :

Կոմիտաս, որ բոյն դրաւ նաեւ մե՛ր սրտերուն մէջ, սրտերուն մէջ՝ մեր սերունդին, որ յաճախ նախ թէ տէում լսած է ապա միայն՝ «Տէր կեցո՛», նախ մեմը սի թիւ ռըվընէ երգած է, ապա միայն՝ «Սարերի վրով գնաց», նախ «Տխուր Վենետիկը» սիրած է, ապա միայն՝ «Անտունին» :

Սրտերը, սերունդի մը՝ որ չէ լսած Կոմիտասը, յուշ չունի Կոմիտասէն : Սրտերը, սերունդի մը՝ որ չէ տեսած էն փլած տներ, այլ Օրատուրներէ հասկցած է մարդկային ողբերգութիւնը :

Բայց Կոմիտաս մտած է այդ սրտերուն մէջ : Արձագանգ գտած է հո՛ն : Թախիծ բերած է, բայց նաեւ՝ ուրախութիւն : Նըման անոյշ հէքեաթի մը, եկած հեռուներէն, կոմիտասեան մեղեդին Հայուն կարօտը վառ պահած է ուրիշ հայրենիքներու մէջ :

Այսօր, կրկին, տօնն է Կոմիտասի : Երեւանեան պողոտաներէն մինչեւ Փարիզի Ֆօպուրները, հայրենի բեմերէն մինչեւ փարիզեան սրահները : Ու կ՛երգէ երգը կոմիտասեան, մինչ թաց աշունը տխրութեան սարսուռ մը կուտայ գարնան կանաչ տենչով ապրող հոգիներուն :

Ու Հայոց եկեղեցւոյ խոնաւ պատերը կ՛արձագանգեն պատարագը՝ Կոմիտասեան, մինչ՝ Խորհուրդ խորին, Հայուն աղօթքը կը բարձրանայ առ Աստուած :

×

Լսէ՛ վարդապետ, քու երգդ է, զոր կ՛երգեն : Երգդ՝ յաղթական :

«ՅԱՌԱՋ»

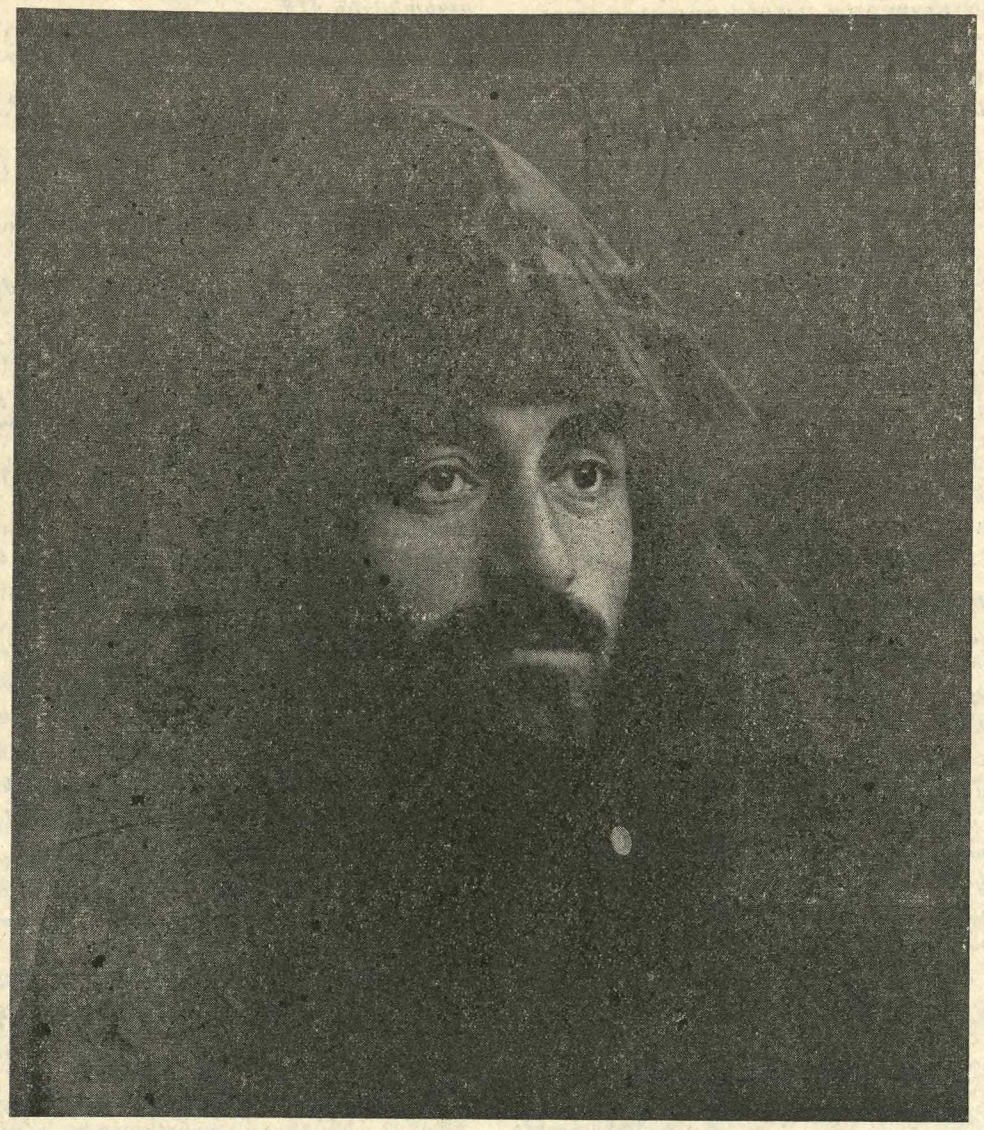

1869 — ԿՈՄԻՏԱՍ — 1969

ԱԶԳ. ԿՈՄԻՏԷ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Տագնապը ոչ միայն չի լուծուիր այլ կը թուի թէ աւելի ծանր բնոյթ կը ստանայ : Քարամէ անգամ մը եւս հրաժարեցաւ կառավարութիւն կազմելէ եւ երկար ժողովէ մը ետք, որ զումարուած էր նախագահական պալատը, քաղաքական չորս պարագլուխներ «Ազգ. Կոմիտէ» մը կազմած են դժուարութիւնները հարթելու համար : Այս կոմիտէին մաս կը կազմեն ուրեմն՝ Սապրի Համատէ (նախագահ երեսփոխանական ժողովին) Փիէր Ճէմայէլ, Քաթայէպի (Ֆալանժ) պարագլուխ, Կամալ Ճումպլաթ (յառաջդիմական ընկերվարական) եւ Հանրի Ֆարաոն, Արտաքին նախկին նախարար : Հակառակ իր լաւատեսութեան, նախագահ Հելու կը խոստովանէր թէ կարելի չէր եղած ելք մը գտնել : Քարամէ յայտարարած էր նախապէս թէ երբ Պաղեստինցիներու հետ համաձայնութիւն գտնուի, մնացեալը դիւրին է այլեւս : Բայց փաստ է որ այդպէս չէ : Այս անգամ ալ Ճումպլաթի պահանջներն են գլխաւորաբար որ լուծումի անկարելիութեան առջեւ դրած են Քարամէն : Ծանօթ է որ Ճումպլաթ կը պահանջէ կարգ մը օրէնքներու ջնջումը, կ՛ուզէ որ բանակը այլեւս իրաւունք չունենայ քաղաքային հարցերու միջամուխ ըլլալու եւ ոստիկանութիւնը ինքնավար ըլլայ (զինուորական իշխանութիւնէն կախում չունենայ) եւ վերջապէս՝ ներում վերջին շաբաթները ձերբակալուած անձերուն համար : Քարամէ մինչեւ Նոյեմբեր 18 պայմանաժամ ունէր գոհացում տալու համար Ճումպլաթի կամ «պատերազմ» յայտարարելու : Նախընտրեց երրորդ ձեւը ու քաշուեցաւ :

Կասկած չկայ որ Լիբանան անել կացութեան մէջ է եւ թէ ով որ գայ իշխանութեան գլուխ, քաղաքականէն զատ, տնտեսական եւ այլ բարդութիւններու առջեւ պիտի գտնուի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Քոնրատ եւ Պին, ամերիկացի երկու աստղանաւորդները, իրենց վստահուած պարտականութիւնը կատարեալ յաջողութեամբ կատարեցին, եւ այժմ, կը գտնուին «Ափօլլօ – 12»ի մէջ, որ այս անգամ երկիր կը վերադառնայ :

Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 5ին (Փարիզի ժամ) երկու աստղանաւորդները երկրորդ անգամ ըլլալով կրկին ոտք դրին լուսնի վրայ՝ քանի մը ժամուան հանդիստ քունէ մը ետք : Համաձայն ժամանակացոյցին եւ ծրագրին, շարունակեցին իրենց հետազօտական աշխատանքները՝ միշտ լաւ տրամադրութեամբ : Երկրորդ ելքը եւս, առաջինին նման, տեւեց մօտ չորս ժամ (նախատեսուած էր երեքուկէս ժամ) : Ուրեմն, ընդամէնը, ութ ժամ շրջագայեցան Լուսնի վրայ, իսկ ամբողջ տեւողութիւնը Լուսնի վրայ եղաւ 31 ժամ երեսուն վայրկեան, ինչպէս որ ճշդուած էր ծրագրով, նախօրօք : Աւելցընենք, որ երկու աստղանաւորդները մօտաւորապէս երկու քիլոմեթր ճամբայ կտրած են ութ ժամուան ընթացքին :

Լեմին միացումը Ափօլլօ – 12ի հետ կատարուեցաւ կատարեալ ճշդութեամբ եւ առանց որեւէ միջադէպի :

Փարիզի ժամով 15·26ին Լեմը թողուց Լուսինը եւ վեր բարձրացաւ միանալու համար Ափօլլօ – 12ի : Երեքուկէս ժամ ետք, այսինքն ժամը 18·58ին, գործողութիւնը լրացած էր արդէն :

Աստղանաւորդները իրենց հետ կը բերեն լուսնային քարեր, հող, փոշի՝ 35–45 քիլօ ծանրութեամբ : Մեռեալ մոլորակին վրայ ձգուած իրերը քանի մը միլիոն տոլարի արժէք ունին :

Այսպէս, ուրեմն, «Ափօլլօ – 12» լրիւ եւ ամբողջական ձեւով կատարեց իր առաքելութիւնը : Այժմ կը մնայ միայն վերադարձը, որ կը նախատեսուի առանց միջադէպի եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ Երկուշաբթիի համար :

Անկէ ետք, կարգը այս անգամ մասնագէտ գիտնականներուն է՝ քննել եւ ճշդել լուսնային իրերու բնոյթը :

Վերջին պահուն Եուսթընէն կը հաղորդեն, թէ աստղանաւորդները իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ մամուլի ասուլիս պիտի տան՝ երկու առիթներով : Գիտնականներ եւ լրագրողներ հարցումներ պիտի ուղղեն աստղանաւորդներուն, որոնք պիտի պատասխանեն : Առաջին անգամն է, որ երկրին եւ անջրպետին միջեւ մամուլի ասուլիս տեղի պիտի ունենայ :

Ամէն ինչ այլեւս երեւակայելի եւ իրագործելի է մեր դարուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ ընկերային եւ քաղաքական ծանր տագնապի մէջ է : Առջի օրուան ընդհանուր գործադուլը եւ, մասնաւորապէս, ծայրայեղ ձախերու ձեռնարկած խառնակութիւնները, որու հետեւանքով կռիւներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ իրենց միջեւ, ինչպէս նաեւ երիտասարդ ոստիկանի մը սպանութիւնը ջղագրգիռ մթնոլորտ ստեղծած է : Միլանոյէն հասած լուրերու համաձայն, ոստիկաններ ըմբոստացած են իրենց պետերուն դէմ : Նոյնիսկ կռիւ տեղի ունեցած է զօրանոցին մէջ : Հռոմի թերթերէն «Մեսսաճերօ» մտահոգութիւն կը յայտնէ յիշեցնելով, թէ իտալական արիւն հոսեցաւ :

ԼԵՀ երկու երիտասարդներ խաղալիք ատրճանակներով հարկադրեցին լեհ օգանաւի մը ճամբան շեղել եւ Վիէննա իջնել : Երկու երիտասարդները, ինչպէս նաեւ ճամբորդներէն մէկը՝ քահանայ մը, քաղաքական ապաստան խնդրեցին աւրստրիական իշխանութիւններէն :

ԹԱՍ կը հաղորդէ, թէ Բրեժնեւ ընդունած է Թուրքիոյ նախագահը՝ Ճեվտէթ Սունայ, որ Նոյեմբեր 12էն ի վեր Խորհ. Միութիւն կը գտնուի՝ պաշտօնական այցելութեամբ :

ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ եւ իր օգնականը, որոնք Փարիզի Վիէթնամի խորհրդաժողովին մէջ կը գլխաւորէին ամերիկեան պատուիրակութիւնը, հրաժարեցան : Ամերիկացի դիւանագէտները որեւէ պատճառ չեն յայտնած այս անակնկալ հրաժարման մասին :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Ափրիկէի հանրապետութենէն արտաքսուեցան 24 Ֆրանսացիներ : Ձերբակալութիւնն ու արտաքսումը կատարուած է բիրտ պայմաններու մէջ : Պատճառը չէ հաղորդուած :

ՇՈՒՄԱՆ ԹՈՒՆՈՒՋԻ մէջ տեսակցեցաւ Հապիպ Պուրկիպայի զաւկին հետ : Երկու քաղաքական դէմքերը օրինակելի նկատեցին Ֆրանսա – Թիւնիզ համագործակցութիւնը :

ՋՕՐ. ՏԱՅԵԱՆ խիստ ազդարարութիւն մը ողղեց Կազայի շրջանի Արաբներուն : երջին շրջանին խափահարարական գործողութիւնները զգալի դարձած են Կազայի մէջ :

HISTORIA MAGAZINE

Հիսթորիա Մակազին, այս շաբթու (թիւ 105) խիստ շահեկան պատկերազարդ յօդուած մը հրատարակած է «Երիտասարդ Թուրքերու » եւ Կարմիր Սուլթանին մասին, ուր կ՛անդրադառնայ նաեւ հայկական ջարդերու : Յօդուածագիրն է՝ Մայքըլ Լէուլին – Սմիթ Պալքաններու պատմութիւնը կ՛ուսումնասիրէ Օքսֆորտի Սէնթ – Էնթընի վարժարանը :

Երգդ Քեզ Օգնական

Վարդապետին տօնն է այսօր — արդարեւ, Կոմիտաս վարդապետի 60ամեակը առիթ մը եղաւ հայկական ստեղծագործութեան փառքը երգելու: Փառաբանելու մեր երգը : Ինչ որ կը նշանակէ, դարձեալ, պանծացումը այս հալածական ժողովուրդին :

×

Երգ ու վէրք՝ մեր ամբողջ կեանքը : Դարերու ընթացքին եւ մինչեւ այսօր :

Երգեր՝ ցնծութեան եւ տրտմութեան : Ծիծաղի եւ վշտի : Ռազմի եւ կարօտի : Ազատութեան եւ աշխատանքի :

Ու վէրքեր՝ անսկիզբ եւ անվախճան : Խոր եւ անչափելի: Յարաճուն եւ մըշտանորոգ :

Բայց երգերն եղան աստուածաշնչական սպեղանին մեր անասելի վէրքերուն :

Ե՛րգը փրկեց մեր ոգին, միեւնոյն ատեն պրկելով մեր ջիղերը : Երգը՝ սարի կատարէն, գետափէն, դաշտին մէջ, ճամբուն վրայ : Երգը՝ վճիտ եւ հոսուն, ինչպէս աղբիւրներն ու առուները մեր աշխարհին : Երգը՝ ծաւալուն եւ գունագեղ ինչպէս ծաղիկներն ու հորիզոնը Բիւրակնի :

Եւ ո՞վ պիտի կրնար պնդել թէ, գոնէ ոգիով, միօրինակ են կամ յետամնաց մեր երգերը : Լալկան ու մեղկ : Մաշած : Դատապարտուած՝ կորսուելու ժամանակի ընթացքին :

Կրնայի՞ք ճշդել թուականը « Կռունկ»ին: Որեւէ ժամանակի հետ կապել, անցեալ եւ անդարձ շրջանի մը հետ փակել զայն : Նոյն իսկ անոր մէկ նախադասութիւնը .

Ո՛չ զլուր օրն գիտեմ, ո՛չ զկիրակին ,
Զարկած է զիս շամփուրն՝ բռնած
կրակին :

Լալկա՞ն: Անո՞ր համար որ երգեցին, երէկ, մեր հոգին վրայ, կ՝երգեն, այսօր, խորթ, անհաղորդ ոստաններու մէջ .

Վարդավառը գալիս ա,
. . . . . .
Ջէնդ ծլլալիս ա ...

Եւ տակաւին «Շողեր»ը, «Հով Արէք»ը, «Քելէր, ցոլէր »ը: Յետոյ զութաներգն արու, տարբեր ուղղութեամբ :

×

Երգդ քեզ օգնական, արի ժողովուրդ : Ինչ որ ունիս իբրեւ երգ, ամէն բանէ առաջ քու պատկերդ է : Կեանքդ ու բաղձանքդ : Քեզմէ բխած՝ քեզ կը յատկանըշէ :

Շ.

28 Յունիս 1931

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ — ԵՐԱԺԻՇՏԸ —

Ունէինք արդէն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, ետքէն ունեցանք նաեւ Ամենայն Հայոց բանաստեղծը : Կը պակսէր Ամենայն Հայոց երաժիշտը:

Թափուր աթոռին վրայ եկած ու վերջնապէս բազմած է հանճարեղ կուտինացին՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ, իբրեւ Ամենայն Հայոց երաժիշտ :

Կրօնք, գրականութիւն, արուեստ, այս երեքն ալ մաս կը կազմեն ազգայնացած, հայացած, արմենացած մեր մշակոյթին , որ իր հերոսները եւ նահատակները ունի: Ունի նաեւ իր հերոսացած նահատակները կամ նահատակուած հերոսները :

Հայ արուեստի հերոսը, միաժամանակ նահատակն է վեղարաւոր քուրմը՝ Սողոմոն Կուտինացի, այլ անուամբ՝ Կոմիտաս :

Միայն, երաժիշտն էր ան, ինչպէս ուրիշներ միայն ուսուցիչ, միայն գրագէտ կամ միայն բանաստեղծ եղան: Այս «միայն»ութեան մէջ պէտք է փնտռել իրենց մեծութեան յատկանիշներէն մէկը : Թերեւս ամէնէն կարեւորը :

Կոմիտասի համար երաժշտութիւնը կըրօնք մըն էր, որուն սպասարկեց երկիւղած ջերմեռանդութեամբ եւ որմէ զատ ուրիշ տէր, ուրիշ աստուած չճանչցաւ գրեթէ :

« Իմ թագաւորութիւնս,— կ՝ըսէր Պեթհովէն, — այս աշխարհին մէջ չէ. իմ կայսրութիւնս օդին մէջ է: Եւ մարդ չի կրնար դիւրութեամբ հասնիլ իմ օդասըլաց կայսրութեանս»:

Նոյն բանը կրնար ըսել մեծատաղանդ Կուտինացին իր «կայսրութեան» համար, որ նոյնքան օդին մէջն էր, որքան Պեթհովենի կայսրութիւնը , անմատչելի՝ մահկանացուներուն , սակայն մատչելի՝ անմահներուն եւ աստուածներուն :

Իրաւամբ, երաժշտութիւնը քիչ մը վեր է աշխարհէն եւ քիչ մը վար է երկինքէն : Ո՛չ բոլորովին աշխարհն է, ո՛չ բոլորովին երկինքը: « Միջնակէտ» մըն է, որ այս երկու անհունութիւնները իրարմէ կը բաժնէ կամ, աւելի ճիշդ, իրարու կը միացնէ :

Վարդապետը աշխարհ եկաւ քիչ մը « երկինք » բերելու համար հայ երաժշտութեան, որուն ինքնուրոյն գոյութիւնն իսկ կ՝ուրանային շատեր եւ կ՝ուրանան թերեւս այսօր ալ:

Առանց իրեն՝ այս «երկինք»ը բացակայ պիտի ըլլար մեր երգէն ու երաժշտութեան համակարգէն, մեծ պարապ մը ըստեղծելով ցեղային դանձարանին մէջ :

Դարձեալ, առանց իրեն՝ մեր Ֆիզիքական ու հոգեկան կառոյցին մէջ պիտի պակսէր աստուածային տարրը, որովհետեւ երաժշտութիւնը — գլխագի՛ր Երաժշտութիւնը — աստուածային է իր էութեամբ եւ բնոյթով ալ: Ասոր համար է որ երկնքի հրեշտակները չեն խօսիր, այլ կ՝երգեն, ինչպէս կը վկայեն կամ կը թուին վկայել սուրբ գիրքերը :

« Աստուածային» կոչուած այս արուսետը ոչ միայն հոգի կուտայ հոգի չունեցողներուն, այլեւ կ՝ազատագրէ մարդը « ծարաւով տոչորելու» իր դառն ու դժնի ճակատագրէն :

«Ազատագրուած»ներէն մէկը Ուիլեըմ Շէյքսփիր կը գրէր «Վենետիկի Վաճառականը»ին մէջ .

Ան, որ ինքն իր մէջ երաժշտութիւն
չունի,
Ո՛չ ալ կը յուզուի քաղցր ձայներու
դաշնակութենէն ,
Ընդունակ է դաւաճանութեան,
նենգամտութեան եւ կողոպուտի :

Եւ Շիլլերը չէ՞ր, որ կ՝ըսէր, թէ «միայն չարերը երգ չունին »:

Ատեն մը կը զլանային մեզի երգ ունենալու, այսինքն «չար» չըլլալու առաքինութիւնը : Կ՝ուզէին հարկատուի նուաստ դիրքին մէջ դնել մեզ իբրեւ ազգ մը, որ գիր ունի, լեզու ունի, գրականութիւն ունի, բայց երգ չունի :

Հայ երգի առաքեալը ազատեց մեզ այս նուաստ դիրքէն, որովհետեւ դտաւ հայ երաժշտութեան «այբուբենը»: Գտաւ ո՛չ իբրեւ հրեղէն քանդակ, անտեսանելի ձեռքէ մը «տեառնագրուած», այլ գտաւ իբրեւ ձայն, իբրեւ խաղ ու ապրող էակ:

Կը հաւատանք հիմա, ինչպէս կը հաւատայինք երէկ ալ, թէ երաժշտութիւնը լեզու մըն է ու նաեւ գիտութիւն մըն է :

Հայ երաժշտութեան Սուրբ Մեսրոպը միաժամանակ « լեզու »ագէտ մըն էր ուրեմն, «արուեստ»ագէտ մը եւ «գիտուն» մը :

Բաւական չէ կանոնը, զոր ամէն մարդ կրնայ ուսանիլ եւ ուսուցանել: Հարկ է ունենալ նաեւ արուեստ, զոր ոչ ոք կըրնայ ուսանիլ կամ ուսուցանել: Հարկ է ունենալ նոյնպէս գիտութիւն, որ տեսնելու, տրամաբանելու, եզրակացնելու կարողութիւն մըն է մանաւանդ :

Այս երեք զէնքերով սպառազէն, հերոս եւ — աւա՛ղ — նահատակ Վարդապետը մտաւ Տիրոջը այգին ու սկսաւ պեղել հոգը՝ անոր ընդերքէն դուրս բերելով ինչ որ մենք հիմա կը կոչենք ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ, ինքնուրոյն, ինքնատիպ, ինքնաստեղծ :

Շատեր այդ երաժշտութիւնը կը համարին Կոմիտասեան, ինչպէս ուրիշներ հայ այբուբենը կ՝անուանեն Մեսրոպեան: Արդար ռուրք մը, զոր մենք՝ յետնորդներս պարտինք հատուցանել ընտիրներու մէջ ընտիրներուն :

Կէօթէն էր, որ կ՝ըսէր, թէ միայն վարպետները առաջ կը տանին արուեստը , իսկ ոչ – վարպետներ պարզապէս ետ կը տանին զայն :

Անկասկած կէօթէեան ըմբռնումով վարպետ մըն էր կուտինացի Վարդապետն ալ, քանի որ առաջ տարաւ երաժշտութեան արուեստը, թերեւս ամէնէն աստուածայինը միւս բոլոր արուեստներուն մէջ :

Անշուշտ ինք չստեղծեց հայ երաժշտութիւնը , բայց ինք դտաւ անոր «բանալի»ն: Ու գտնելը նոյնքան մեծ արժանիք է, որքան ստեղծելը , որովհետեւ ստեղծելը ամենամեծ չափով գտնել է արդէն: Ոչինչէն միայն Աստուած ստեղծեց ինչը, միւսները, մահկանացու խուզարկուներ , գտան միայն ինչ որ քաոսէն ստեղծեր էր Արարիչը :

Գերագոյն երջանկութեան թէ յետին անձկութեան մէջ, մխիթարութիւն մըն է արուեստը , եւ մեծ մխիթարիչ մըն է արուեստագէտը :

Գիտութիւնն ու գիտունը կրնան մեծցընել, երբեմն նաեւ պզտիկցնել մարդիկն ու ազգերը, բայց միա՛յն արուեստը եւ միայն արուեստագէտը կրնան սփոփել մեզ :

Եթէ միայն գիտուններ ըլլային աշխարհի մէջ, ուղեկորոյս մարդկութիւնը ո՞ւր պիտի երթար փնտռել երազ, սփոփանք ու խաղաղութիւն :

Կոմիտասները իրենց խռովայոյզ հոգիին բոլոր ակերը բացին, ոռոգելու համար ցեղին հոգեկան անդաստանը :

Իրենց հոգիին խաղաղութիւնը կորսընցուցին՝ ի խնդիր մեր հոգիներուն խաղաղութեան :

Իրենք սպառեցան ու մեռան, որպէսզի կարենանք ապրիլ մենք : Եւ ի՞նչպէս կրնայինք ապրիլ առանց երգի ու երաժշտութեան: Երգով է, որ մարդիկ կը հրեշտականան ու կը դադրին «երկրային» ըլլալէ :

Հիմա,, իր ծնունդէն հարիւր եւ մահուընէն երեսունեւչորս տարի ետք, Կոմիտասի համար կրնանք ըսել, առանց չափազանցութենէ վախնալու .

Իր անունը տալ՝ հայ երաժշտութեան դրօշը պարզելու պէս բան մըն է:

Ցորչափ հայ երգը կ՝ապրի, պիտի ապրի նաեւ Կոմիտասը :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

Նոր Տարուան-Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԳՈՂԹԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՇԱՌԱՒԻՂԸ

Կոմիտաս գրած է 70 – 75 բանաստեղծութիւններ : Ասոնք գրուած են դարասկիզբէն մինչեւ 1915 եւ այդ թուականէն մինչեւ 1935: Վերջին քսան տարին Կոմիտասի գրիչը արտադրած է ոչ թէ բանաստեղծութիւններ (չնչին բացառութեամբ) , այլ ոտանաւորատիպ անկապութիւններ՝ հասկնալի պատճառով: Ասոնց թիւը 20 – 25 է :

Կոմիտասի բանաստեղծութիւնները արտակարգ նուրբ, գրեթէ աննիւթ ստեղծագործութիւններ են՝ գրուած վճիտ , հաղորդական ոճով : Երգահանը, որ ժամանակակից էր մեծ բանաստեղծներու հոյլի մը (Վարուժան, Սիամանթօ, Ռուբէն Սեւակ, Իսահակեան, Թումանեան եւ ուրիշներ) ,զարմանալի կերպով չէ կրած անոնց ազդեցութիւնը , այլ խօսքով զերծ է գրական որեւէ ներգործութենէ: Անոր գրելաձեւը, բանաստեղծական մտածումը բացառապէս կոմիտասեան են՝ բառին լայն իմաստով : Եթէ անոր բանաստեղծութիւնները ակ մը ունին, այդ ակը պէտք է փնտռել Գողթան երգերու, չարականներու, տաղերու եւ անտունիներու մէջ: Եւ եթէ կայ եւս ուրիշ բան մը, որու հետ կարելի է համեմատել կոմիտասեան բանաստեղծութիւնը , ատիկա կոմիտասեան մեղեդին է՝ ինքնատիպ , զուլալ, բնաբուխ :

Գեղեցկութիւն եւ երջանկութիւն. ահա թէ ի՛նչ կը տեսնէ աշխարհի մէջ բանաստեղծը ամէնէն առաջ : Գեղեցկութիւն ոչ միայն բնութեան ու իրերուն արտաքինին, այլեւ անոնց էութեան մէջ :

Յուզիչ է Կոմիտասի սիրային քնարերգութիւնը , ուր ի յայտ կուգայ անոր մաքուր հոգին : Իսկ դիւզերգերը, որ ընդամէնը քանի մը հատ են, ցոյց կուտան հեղինակին անյատակ սէրը դէպի դիւզաշխարհը, իր երգերու օրրանը :

Ինքնատիպ, առինքնող են Կոմիտասի բանաստեղծական արտայայտչաձեւերը : Մանկական խորք մը ունին իրենց մէջ : Ան կը սիրէ իր շրջապատը, բնութիւնը զգալ քնքոյշ գոյներով : Հոսկէ նաեւ անոր ածականներու կրկնութիւնը : Չըսեր խոտ, կ՝ըսէ՝ խոտիկ, չըսեր՝ վայր , կ՝ըսէ՝ վայրիկ ...

Լեզուն դունագեղ է, միաժամանակ պարզ ու յստակ : Վերին աստիճանի պարզ, բայց երբեք՝ հասարակ : Ճոխ է անոր բառագանձը, երբեմն ի մի կը ձուլէ դրաբարը, արեւելահայերէնը եւ արեւմտահայերէնը:

Միշտ հարազատ կը մնայ ժողովրդական ոգիին :

Ստորեւ քանի մը բանաստեղծութիւններ Կոմիտասէն :

Լ. ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ՔՈ ԵՐԱԶՈՒՄ

Եւ ա՛յս գիշեր, քո երազում, տեսել ես,
որ ես ու դու
Երկու – երես ճանաչել ենք սիրոյ ծովում
իրարու ...

Քո սուրբ սէրը սար է դառել
Դալարագեղ , երկնածրար ու բեղուն,
Գլխիդ վերը ամպ է շարել
Գալարահեղ, կամարակապ ու զեղուն :
Սարի շողէն, ամպի քօղէն՝
Մենաւորի ոգին ծնել, դեգերել ,
Չեռին մի բոյս՝ կանաչ ու կոյս՝
Խորհրդաւոր ձորէն քաղել ու բերել :

Ծաղիկ – ծաղիկ քեզ որոնել՝
Ամպի տակին՝ արեւծագին շունչ առել ;
Ջրի մօտին, կանաչ խոտին՝
Գլխիդ վերեւ ծիրան – գօտին փունջ արել:

ԾԱՂԻԿՆ ՈՒ ՇԱՂԻԿ

Ե՛կ, շաղի՛կ, ե՛կ ,
Ե՛կ՝ առաւօտէ առաւօտ ,
Չելնէ՛ արեւ տաքուկ ու ծարաւուտ՝
Լզէ մեր պագուկ :
Գա՛մ, ծաղի՛կ, գա՛մ .
Գա՛մ՝ այգուն – այգուն
Ու քեզ շաղ տամ :

Դեռ չելած արեւ խայտուն ու ցայտուն՝
Շաղիկ – շաղիկ թառաւ սրտիկն ու
հոգին՝

Ծաղիկի ծարաւ զոգին՝
Ու գունագեղ թուշիկ
Շա՛ղ դառաւ յուշիկ – յուշիկ :

ՊԱՏՐԱՆՔ

Հոգիս թիթեռ
Մի վայր, մի վեր
Յոյս ծովերով թեւելով՝

Հոգիս մի բեռ
Անմայր, անսէր,
Լոյս հովերով հեւելով ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԱՇ

ՅԱՅԱՂԱԿՈՒՍԱՑԵ ՔՈՎԱԿՈՄՅՈՏՅՇ

«ԳՐԱՄՈՒ»

ՂՈՉՈՒՆԻ ՄԱՐԴԸ

Ղ. ՓՈՍՏՈՎՅԱՆ

1933

Ա. ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ

Ես ամեն անգամ, երբ ինձ հանդիպում է մի մարդ, որ ինձ ասում է, թե ինքը ոչ մի գրքի չի կարդում, ես ուզում եմ հարցնել նրան, թե ինչպես է նա ապրում, ինչպես է նա կարողանում ապրել առանց գրքի, առանց մտքի, առանց հոգու, առանց ոգու, առանց ամենամեծ ուրախության, որ կարող է տալ մարդուն գիրքը։ Ես ուզում եմ հարցնել նրան, թե

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (23 Նոյեմբեր), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հան-դիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիստ կը կատարուի ի յիշատակ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով:

Կը պատարագէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի)

Ի ժամ Ս. պատարագի կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ ԿՈՆԴԱԿԸ:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայ գաղութը իր աղօթքն ու յարգանքը բերելու մեծ վարդապետի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նոյեմի Մարտիկեանի (ծնեալ Ագաշեան) մահուան առթիւ հարիւր Ֆր. Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագաշեանէ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նոտարեանէ, Գոհարիկ Տէր – Վարդանեանի յիշատակին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 6ին

SALONS ALHAMBRA

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քոլոմպի մէջ, երեք սենեակնոց յարկաբաժին մը, խոհանոցով, Ա. յարկ, փավիյոնի մը մէջ: Բոլոր մանրամասնութիւններու համար, դիմել տեղւոյն վրայ ամէն օր, որեւէ ժամու,

G. BIGIKIAN

5, Rue d'Aywaille, 92-Colombes

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վըճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, 22 Նոյեմբեր Շաբաթ ժամը 21ին հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվ. Ռոտէն, Իսի: (Մէրի տ Իսիէն առնել օթօպիւս 190 եւ իջնել Շըմէն տէ Վիյնը): Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԶՄԻՌՆԻՈՅ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը: Մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողով ըայս Կիրակի ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Շաբաթ, 22 Նոյեմբեր, ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ճաշը, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, ժամը 13ին, Լու – Կարակի Վօվընառկ, Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր, ծանօթ ճաշարանին մէջ: Որպէսզի խճողումի տեղի չտրուի, թուականէն շաբաթ մը առաջ տոմսակները ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ:

ԱՃՈՒՐԴ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23, ժամը 14ին՝

Վերսայլի մէջ

HOTEL DES CHEVAU-LEGERS

Կը ծախուին նաեւ հայկ. պնակներու հաւաքածոյ մը, կարմիր պղինձէ (19րդ դար):

ԱՆՏԻՊ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԵԿԱՆ...

Կարելիութիւնը ունիք ձեր մօտ ունենալու Հայաստանի 47 գաւառներու լրիւ հաւաքածոն

Հայրենի աւանդութեանց կենդանի ցոլացումը ներկայացուած պապրիկներով, հարազատ զգեստներով

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐՔ

ԵՐԵՒԱՆ — ՎԱՆ — ԹԻՖԼԻՋ

Զոյգը՝ 36 ֆրանք

Երեք գաւառներու միասնաբար գնումը՝ 97 ֆրանք

(Բոլոր ծախքերը մէջը, թաքս, թղթատար և.)

●

OFFREZ-VOUS des poupées aux costumes authentiques et typiques, représentant les 47 provinces arméniennes.

Adresser la commande

LE FOLKLORE INTERNATIONAL

30, Rue Rambuteau

PARIS - 3e

Tél. : 272-41-07

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային հարցազրոյց

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ ՀԵՏ

իր գրական գործերուն եւ շարժանկարի շուրջ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին

Հարցումները կ'ուղղուին հայերէն կամ Ֆրանսերէն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

(Հայերէն)

Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Ֆրանսերէն)

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Յոյն – օրթոտոքսներու սրահը, Ռիւ Տիւ Ժենեռալ Մանժէն:

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին մաս կը կազմեն Վալանսի Նոր Սերնդականները:

Հանդէսի պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Տեղի կ'ունենայ մեծ շուքով Բլէյէլի սրահին մէջ

252, FBG. SAINT-HONORE, PARIS

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 1969, ժամը 17·30ին

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագրին կը մասնակցին.—

ԼՈՒԻԶԱ ՊՈԶԱՊԱԼԵԱՆ

Միջազգային համբաւաւոր երգչուհի՝ Համպուրկի Օփերայէն

Դաշնակով կ'ընկերակցի՝ ՐԱՖԱԷԼ ՊՕՖՕՐ Փարիզի Օփերայէն

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ

(Երեւանէն մասնաւոր հրաւիրուած)

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբերը միացած, ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Խօսք՝ երաժշտագէտ ՄԻՇԷԼ ՀՕՖՄԱՆԻ կողմէ

Տոմսերու գիներն են՝ 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կարելի է ապահովել.— Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունէն, Մարգարեան հաստատութենէն, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Տիամանթէր ճաշարանէն՝ Ռիւ Լաֆայէթ, Բալուեան և Սամուէլեան գրատուններէն եւ «Յառաջ»էն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Նայիրի պարախումբի ՓԱՌԱՏՕՆԸ՝ Փետրուար 22ին, ժամը 21ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Ուշաղ գիւղէն Չթրեան կամ Յակոբեան Գրիգոր Առաքելի, ծնած 1905 Ուշաղ, 1941ի պատերազմին կորսուած է զինքը կը փնտռեն զաւակները Մայրամ, Յակոբ եւ Ազատուհի, կը խնդրուի որեւէ լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն, Մարիամ Յակոբեան,

NAR-TOS No 50, Erévan, Arménie

եւ կամ Մարկոս Քարապուլութ,

25, Rue du Lieutenant Raoul Batany

Meudon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20

MARSEILLE (IER) (Opéra)

Téléphone : 33-19-84

●

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված եւ տէօնէր – խորոված

POUR TOUS SERVICES ASSISTANCE PASSAGERS, EMBARQUEMENT DEBARQUEMENT

A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets groupes et individuels

Toutes destinations y compris L'ARMENIE

par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Tous les jours

de midi à 14 heures

MARSEILLE 48-26-26

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
23
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
23 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11671 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.671

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՄԱՀ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Որքան տառապագին ու ողբերգական էր եղած շրջանը, զոր ապրեցաւ Թրքահայութիւնը արիւնարբու Ապտիւլհամիտի բռնակալ վարչաձեւին տակ, այնքան խանդավառ ու յուսալից եղան Օսմ. Սահմանադրութեան յաջորդող տարիները Պոլսէն մինչեւ գաւառ :

Խաբուսիկ ազատութեան այդ շրջանին վերածնունդի նոր դարագլուխ մը կը բացուէր Հայութեան համար : Կը յամառէինք հաւատալ նոր վարչաձեւի փայլուն ապագային, հակառակ Կիլիկիոյ 1909ի Ապրիլեան Աղէտին, որ առաջին ահազանգ մըն էր :

Զարթօնքի այդ օրերուն էր, որ բանտերէն ու աքսորավայրերէն ազատած մըտաւորականներ, հանրային ու յեղափոխական գործիչներ, Կովկասէն եկած թատերախումբեր նոր շունչ մը, թարմաւիշ մը կը բերէին հայ զանգուածներուն, հայրենասիրութեան ալիքներ բարձրացընելով հոգիներու մէջ :

Ճիշդ այդ օրերուն է, որ Պոլսոյ — Արեւմտահայ մշակոյթի, այդ վառարանին — մէջ յայտնութիւն մը եղաւ երեւումը Կոմիտաս վարդապետի : Արեւմտահայ հոգեւորական մը, միաբան Էջմիածնի, որ կուգար ո՛չ թէ քարոզելու Աստուծոյ խօսքը, ինչպէս ուրիշ կղերականներ, այլ հայ ժողովուրդին խօսելու հարազատ զաւակներուն, հայրենի երկրի գեղջուկներուն, մշակներուն ու մամիկներուն լեզուով : Անոնց ինքնաբուխ, տոհմիկ, պարզունակ ստեղծագործութեանց գեղարուեստական մշակումով :

Վարդապետը իսկական յեղափոխութիւն մըն է, որ կը մացնէր հայ երաժշտութեան մէջ, փոթորկելով սրտերը :

Եւրոպայի մէջ կատարելագործած երաժշտական իր ուսումը, տարիներով ապրած էր հայ գիւղացիներու մէջ, քննած, ուսումնասիրած էր անոնց կենցաղը, աշխատանքը : Ճեմարանի իր դպրոցական ընկերներու բերնէն հաւաքած երգերը ճոխացուցած, ամբողջացուցած, սրբագրած եւ դաշնաւորած էր արեւմտեան արուեստի լոյսին տակ :

Երիտասարդ տարիքէն իր մտասեւեռումն էր եղած երգը : Հայերէն չէր գիտեր, սակայն զրաբար շարական կ՚երգէր Քէօթահիոյ եկեղեցիին մէջ : Ու այս պարագան ճակատագրական դեր պիտի կատարէր իր կեանքին մէջ : Իր գեղեցիկ ձայնին համար է, որ 1881ին Թեմի առաջնորդ Գէորգ վրդ. Դերձակեան՝ եպիսկոպոսանալու առթիւ՝ Էջմիածին կը տանէր 12 տարեկան Սողոմոնը :

Ճեմարանին մէջ հանդիստ չունէր : Ամառնային արձակուրդներուն գիւղէ գիւղ, գաւառէ գաւառ կը շրջէր հայրենի անդիր բանահիւսութեանց աւանդապահ տարեց շինականներու բերնէն հաւաքելու համար հայ ստեղծագործ մտքի թաքուն գանձերը :

Խոպան դաշտերէն բերրի հունձք կը քաղէր :

Տքնաջան աշխատութեամբ վարդապետը մշակած է հայ երաժշտութեան բոլոր ճիւղերը, եկեղեցականն ու աշխարհիկը : Մանաւանդ այս վերջինը : Գրի առած է հայկական պարեր, մեներգներ՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ, խմբերգներ (հարսանեկան, շինական, սիրային), կարօտի երգեր, եւայլն, որոնք մինչեւ այսօր հայկական բոլոր հանդէսներուն զարդը կը կազմեն հայրենիքէն մինչեւ սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները : Իր դասախօսութիւններով հայ երաժշտութիւնը ծանօթացուցած է միջազգային հասարակութեան :

Հասցուցած է աշակերտներ, որոնք շարունակած են իր գործը : Հայ արուեստի անդաստանին մէջ բացած է ակօս մը, որուն կը հետեւին այսօր եւ պիտի հետեւին վաղը ուրիշ հայ երաժիշտներ :

Կոմիտասեան երգերը բոլորի շրթունքին վրայ են ամէնուր. անոնք կը խօսին մեր սրտին, իբրեւ հարազատ արտայայտութիւնը Հայու հոգիին :

Անմահ է իր գործը :

Յաւէտ անթառամ պիտի մնայ իր անմոռանալի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՎԻՃԱԿԸ

Լիբանանեան շրջանակները միշտ մտահոգ են : Նախ որովհետեւ դեռ կարելի չէ եղած կազմել նոր կառավարութիւնը : Երկիրը ամիսներէ ի վեր զրկուած է գործերը վարող օրինական իշխանութենէ մը : Միւս կողմէ մտահոգ են նաեւ այն պատճառով, որ առջի օր լուրջ բախումներ տեղի ունեցան Ֆէտայիներու եւ լիբանանեան ուժերու միջեւ : Արդարեւ, պաղեստինցի արձակազէններ անակնկալ կերպով յարձակեցան զինուորական պահականոցի մը վրայ՝ Նապաթիյէի մէջ, երկրին հարաւը : Բանակը անմիջապէս օգնական ուժեր առաքեց՝ զսպելու մտադրութեամբ յարձակումը : Բախումը, որ եղած է բուռն, տեղի ունեցած է գաղթակայանի մը մէջ : Կռիւներու ընթացքին սպաննուած են վեց Պաղեստինցիներ (երկու արձակազէն, չորս գաղթական) : Վիրաւորներու թիւը կը մօտենայ քսանի :

Այս բուռն բախումը Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ, ցոյց կուտար, որ Գահիրէի համաձայնագիրը չէ յաջողած միանգամընդմիշտ կարգադրել արձակազէններու գործունէութեան հարցը Լիբանանի մէջ : Արդարեւ, բազմաթիւ պաղեստինեան կազմակերպութիւններ, ըստ երեւոյթին, որոշած են նկատի չառնել Գահիրէի համաձայնագրին պայմանները : Նապաթիյէի միջադէպին պատասխանատուները Սայֆայիի պատկանող ուժեր են : Ծանօթ է, որ պաղեստինեան այս կազմակերպութիւնը պատասական նըկարագիր ունի եւ կը գտնուի Սուրիոյ հակակշռին տակ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, լիբանանեան մամուլը արձագանգ կ՚ըլլայ ժողովուրդին մտահոգութեան : Արաբ ազգայնական ուղղութիւն ունեցող «Ալ Մոհարեր» թերթը դիտել կուտայ, թէ կացութիւնը հասած է այնպիսի լուրջ աստիճանի մը, որ կրնայ քանդել ներքին ճակատը եւ դուռ բանալ ծանր վտանգներու, Արաբներու համար : «Լը Ժուր» թերթը, որ Ֆրանսերէն լոյս կը տեսնէ, կոչ կ՚ընէ երկրին երիտասարդ ընտրանիին որ շարժի : «Իշխանութիւնը չի հրամցուիր, այլ կը գրաւուի», կը գրէ թերթը, որ այս առթիւ կ՚առաջարկէ լուռ եւ խաղաղ տողանցք մը կատարել Սերայլի (կառավարութեան կեդրոնատեղին) դիմաց :

«Լ՚Օրիան», որ նոյնպէս Ֆրանսերէնով լոյս կը տեսնէ, կը գրէ ի մէջ այլոց. «Կը փնտռուի իրաւարար մը, որպէսզի վերջ տայ խաղին : Քարամէ թող կազմէ իր ուզած կառավարութիւնը. թող վերջանայ այս հարցը» :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԶԷՆՔԵՐՈՒ ԳԻՆԸ ԵՒ ԱՂՔԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ պարզ, բայց միեւնոյն ատեն կարեւոր դրդապատճառ մը կայ Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւններուն մէջ, Հելսինքի, որով երկու կողմերը կը փորձեն համաձայնութեան եզր մը գտնել վերջ տալու համար հիւլէական զէնքերու արտադրութեան արշաւին : Իրողութիւնը այն է, որ հակառակ իրենց տարակարծութիւններուն Վիէթնամի, Միջին Արեւելքի եւ այլ խնդիրներու մէջ, երկու երկիրներն ալ պէտք է փորձեն նուազեցնել հիւլէական զէնքերու ծախքը եւ ջնջել զինարշաւի պատուհասը :

Երկուքն ալ ներքին տնտեսական լուրջ հարցեր ունին : Երկուքն ալ բնակչութեան թիւի յաւելում կ՚արձանագրեն : Երկուքն ալ օժտուած են հակառակորդը քանդելու հիւլէական ուժով : Երկուքն ալ այժմ հասած են իրենց ուժի գագաթնակէտին եւ, վերջապէս, կը գտնուին այնպիսի վիճակի մէջ, որ կրնան վնասուել պատերազմով եւ պատերազմի ծախքերու յաւելումով :

Զինուորական յատկացումները զգալի յաւելում կրած են աշխարհի մէջ : Բոլոր պետութիւններու ծախքի ընդհանուր գումարը 1964ի 132 միլիառ տոլարէն բարձրացած է տարեկան 185 միլիառի : Բացի վերջին պատերազմի ամէնէն տաք օրերէն, որեւէ ժամանակ այսքան մեծ գումարը չէր յատկացուածզինական գործին : Աւելցենք, որ յաւելումը 1962ի բաղդատմամբ հասած է յիսուն առ հարիւրի :

Անշուշտ, ամէնէն մեծ յատկացումը եւ յաւելումը տեղի ունեցած են Մ. Նահանգրու եւ Խորհ. Միութեան մէջ : Վերջին 5 տարիներու 53 միլիառ տոլարի յաւելումին ինը — տասներորդը արձանագրուած է Վարշաւայի եւ Ատլանտեան Ուխտերու երկիրներուն մէջ :

Ասկէ չի հետեւիր, թէ մեծ պետութիւններու զինարշաւին հետեւանքով անխուսափելի կը դառնայ պատերազմը : Արդարեւ, կարելի է պատճառաբանել, թէ խաղաղութեան շրջանը միայն քսան տարի (1919 – 1939) տեւեց ճիշդ այն պատճառով, որ ուժերու անհաւասարակշռութիւն մը գոյութիւն ունէր, մինչդեռ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի մեծածախս զինարշաւին հետեւանքով հաստատուած հաւասարակշռութիւնը յաջողած է 24 տարիէ ի վեր արգիլել պատերազմի բռնկումը :

Այսուհանդերձ, զինուորական ծախքերը կ՚աւելնան այնպիսի պահու մը, երբ այդ դրամը անհրաժեշտ է հոգալու պէտքերը աշխարհի օր աւուր աճող բնակչութեան : Աշխարհի Դրամատան տնօրէնը՝ Ռոպըր Մքնամարա դիտել կուտայ, թէ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ցայսօր ամէնէն լուրջ խլրտումները տեղի ունեցած են այնպիսի վայրերու մէջ, ուր ժողովուրդը աղքատ եւ անօթի է :

Ողբերգական անհաւասարակշռութիւն մը հաստատուած է այն գումարներուն միջեւ, որոնք կը յատկացուին զինուորական կարիքներու եւ ժողովուրդի բարօրութեան : Զինուորական կարիքները կը կլանեն աշխարհի արտադրութեանց եօթը առ հարիւրը, ամէն տարի : Ասիկա կը համապատասխանէ միլիոնաւոր մարդոց տարեկան ընդհանուր շահուն՝ հարաւային Ամերիկայի, Հարաւային Ասիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Ամերիկեան վիճակագրական մարմիններուն համաձայն, աշխարհի հանրային լուսաւորութեան պիւտճէն մօտաւորապէս երկու երրորդն է աշխարհի զինուորական պիւտճէին : Միջին հաշուով, աշխարհի մէջ տարին 7800 տոլար կը յատկացուի ամէն մէկ զինուորի : Ենթադրուած մէկ միլիառ դպրոցական տարիք ունեցողներուն համար (5 – 19 տարեկան) կը ծախսուի տարին հարիւր տոլար :

Այս մտասեւեռումը գերակշիռ դիրք գրաւած է Հելսինքիի խօսակցութիւններուն մէջ : Քսան միլիոն այրեր եւ կիներ զօրակոչի տակ կը մնան աշխարհի մէջ, եւ երեսուն միլիոն ալ այս կամ այն ձեւով կապուած են զինուորական կեանքին : 185 միլիառ տոլար զէնքի համար, ասոր միայն երկու — երրորդը հանրային լուսաւորութեան եւ ատոր ալ միայն մէկ երրորդը հանրային առողջութեան համար :

Խօսակցութեանց առաջնահերթ կէտը, անշուշտ, մահացու նոր զէնքերու ծախքին յաւելումին խնդիրն է : Նիքսընի նրպատակն է ցոյց տալ Մոսկուայի, որ հիւլէական գերիշխանութիւն հաստատելու ձգտող զինարշաւը վնասաբեր է բոլորին համար հաւասարապէս : Հետեւաբար կը բաւէ ունենալ «բաւականաչափ զէնք եւ ուժ»՝ պաշտպանուելու եւ պաշտպանելու իր դաշնակիցները :

Եթէ այս սկզբունքը ընդունուի հիւլէական զէնքերուն համար, կարելի է յուսալ, թէ զինուորական պիւտճէները կը կրճատուին : Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն մեծ պարտաւորութիւն ունին : Երկար, դըժուար եւ, նոյնիսկ, վտանգաւոր բանակցութիւն մը պիտի ըլլայ : Սակայն, աշխարհի մը մէջ, ուր ժողովուրդին 16 առ հարիւրը փաստօրէն անօթի եւ գրեթէ յիսուն առ հարիւրը կէս կուշտ վիճակի մէջ է, ասկէ նուազը կարելի չէ ընել :

Թ. Ա. Թ.

«Ն. Ե. Հերըլտ Թրիպիւն»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ եգիպտական կառավարութեան բանբերը՝ Ահմէտ Ապտել Մեկիտ դիտել տուաւ, թէ Եգիպտոսի կարծիքով կարելի է խաղաղ լուծում մը գտնել Միջին Արեւելքի հարցին մէջ, եթէ Իսրայէլ ընդունի ՄԱԿի ծանօթ որոշումը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ արեւմտեան լաւատեղեակ շրջանակները տեղեկութիւն ստացած են, թէ խորհրդային հինգ գրագէտներ պահանջած են Գրողներու Միութեան արտակարգ ժողովի մը գումարը, որպէսզի վերաքննուի Աղեքսանդր Սոլիէնիցինի արտաքսման խնդիրը : Միւս կողմէ, առնուազն ութ գրագէտներ անհատական նամակներով բողոքած են Գրողներու Միութեան որոշումին դէմ՝ Սոլիէնիցինը արտաքսելու իրենց շարքերէն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը՝ Ճէվտէթ Սունայ Անդարա վերադարձաւ : Խորհ. Միութիւն կատարած իր պաշտօնական այցելութիւնը տեւեց տասը օր : Մոսկուայի մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ խորհրդային ղեկավարներու հետ : «Թաս» կը հաղորդէ մէ խօսակցութիւնները եղան «օգտակար եւ շինարար» :

ՔԷՊԷՔԻ խորհրդարանը հինգի դէմ 67 ձայնով վաւերացուց կառավարութեան ծրագիրը «Ֆրանսերէնին զարկ տալու Քէպէքի մէջ» : Այս ծրագիրը բուռն վէճերու դուռ բացած էր : Համաձայն ծրագրին, ծնողքները իրաւունք ունին որոշելու իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան լեզուն — անգլերէն կամ Ֆրանսերէն : Բողոքողներու պահանջն էր՝ միայն Ֆրանսերէն :

ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ եւ իր օգնականը, նախագահ Նիքսընի ուղղուած իրենց հրաժարականին մէջ կը շեշտեն, թէ զօրավիդ կը կենան այս վերջնոյն ջանքերուն՝ վերջ տալու Վիէթնամի պատերազմին : Ցաւալի է հաստատել, կ՚ըսեն հրաժարողները, որ դիմացի ճակատը վճռապէս մերժեց բարեկամեցողութեան ժեսթ կատարել :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԱՊՈՅՏ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐ»

Մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի մէջ է, որ վերջին տարիներուն կը չեշտուի հայ ղրականութեան ոլորտներէն ներս մուտք գործելու ձգտումը, երիտասարդներու կողմէ : Զգտում մը, որ դնահատելի եւ, հետեւաբար, քաջալերելի է : Նախ որովհետեւ կը նշանակէ, թէ նորահաս սերունդին մէջ գոյութիւն ունի չհաղորդուած մը հայ ղրին հանդէպ : Ա– պա՝ տրամադրութիւն ղրականութիւն մշակելու : Անշուշտ միջավայրը իր ղրականն անդրադարձը կամ աւելի ճիշդ պի– տի ըլլար ըսել՝ իր ազդեցութիւնը ունի այս իրողութեան վրայ : Ազգային կրթա– կան յարկերը, մամուլ, ղրական հանդէս – ներ, հայկական շրջապատ իր բոլոր դե – ղեցիկ եւ տխուր կողմերով եւայլն, այս բոլորն ալ ազդակներ են, խթանող տը – եալներ կարգ մը երիտասարդներու հա – մար՝ ղրիչ ձեռք առնելու եւ ղրելու :

Հաստատելէ ետք մեր կեանքին մէկ ափոփարար երեսը, այլ մանաւանդ տես – նելէ ետք, թէ արդէն իսկ քանի մը ա – նուններ վաղուան ղեղեցիկ ղրականու – թեան մը հաչոյն խոստումներ կուտան, ինչպէս օրինակ, Արա Արծրունի, Ն. Վի– բապեան, Վեհանոյշ Թեքեան եւ ուրիշ – ներ, կը մնայ մեզի քաջալերել չարժու – մը, այսինքն՝ սկսնակ ղրիչներու ճիգն ու աշխատանքը : Այսուհանդերձ, մեր կար– ծիքով, կրկնապէս օգտակար պիտի ըլ – լար նորահաս ղրողներուն, եթէ ղրական հաստատումներու կողքին, մատնանշուին նաեւ այն ինչ որ կը կաղայ, կ'անդամա – լուծէ եւ կը վնասէ վերջապէս երկին ղե– ղարուեստական մակարդակին : Ի վերջոյ աշխատանքն ու փորձառութիւնը կարեւոր տուեալներ են բոլոր արուեստագէտնե – րուն համար անխտիր :

« Կապոյտ հորիզոններ » հատորին հե – ղինակը՝ Արմէն Տօնոյեան տարիներէ ի վեր երիտասարդական խանդով նետուած է հանրային ասպարէզ՝ ինքզինք առաւե – լարար նուիրելով ուսուցչական ասպա – րէզի : «Աղդակ»ի բերած աշխատակցու – թեան առընթեր, հրատարակած է քանի մը գիրքեր, որոնց թուարկումը ցոյտուն կը դարձնէ երիտասարդ հեղինակին չա – հադրդռութեան հորիզոնը : «Մանկա – պատանեկան մատենաչար», վեց թիւ, ուր պատանիներուն կը ներկայացուին մեր պատմութեան բախտորոշ եւ սիրալի թը– ւականները : « Հայդուկի երգեր», որով կը բնութադրուի Ա.. Իսահակեանի կեան– քըն ու գործը, եւ, յատկապէս, կը ներ – կայացուին Աբու Լալայի հեղինակին հայ– դուկներու նուիրած «երգեր»ը : « Հայ Դատը », որով կ'ուրուադծուի պատմու– թիւնը հայկական հարցին՝ Իսրայէլ 0 – րիէն սկսեալ եւ, վերջապէս, «Անդաստան Իրանահայ բանաստեղծութեան » հատո – րը , որ չահեկան փորձ մըն է պատկերա– ցընելու պարսկահայ արձակագիրներն ու բանաստեղծները իրենց յատկանշական գործերով եւ կենսադրական ու վերլու – ծական սեղմ տողերով :

« Կապոյտ հորիզոններ » հատորով Ա– րմէն Տօնոյեան այժմ կը փորձէ մշակել պատմուածքներու սեռը :

Արեւելքի մէջ ծիլ արձակած հայորդիի մը սրտաբուխ արտայայտութիւնը կայ այս հատորը կազմող տասներկու պատ – մուածքներուն մէջ : Արտայայտութիւն մը, որ առաւելաբար նորոդուած ուխտի մը կնիքը կը կրէ , ուժեղ հաւատքի մը դիմագիծը կը դգենու :

Սերունդ մը հասաւ սիփիւռքի տարած – քին վրայ : Սերունդ մը, որուն փոխան– ցուեցաւ իրրեւ ազդային հանդանակ եւ առաջադրութիւն՝ հայօրէն ապրելու , հայօրէն մտածելու, այլ մանաւանդ՝ ազ– դային իրաւունքները հետապնդելու հա – մադդային ուխտը : Վերջապէս, այդ սե– րունդը իր աչքերը բացաւ օտար հորի – դոններու տակ, եւ հայրենիքին մեծ մա– սը բանտուած տեսաւ դարաւոր թշնամիի մը կողմէ :

Ներքին բնական մղումով մը, որ, ան– շուշտ, կը կրէր նաեւ ներարկուած աւե– չին բարերար աղդեցութիւնը, նորահաս – ները տաղնապեցան «սեւ» հորիզոններէ « կապոյտ » հորիզոններու վերածելու խոռվքով :

Այդ տաղնապն է, որ կը ցուցադրուի հարիւր էջերու վրայ սփռուած պատմը – ւածքներուն մէջ :

Արմէն Տօնոյեան իր նիւթերն ու տի – պարները քաղած է իր անմիջական չրջա– պատէն, որ երկարելով եւ տարածուելով կ'ընդդրկէ նաեւ դաղթաչխարհի կարդ մը կեդրոնները՝ Թուրքիա, Նիւ Եորք :

Հեղինակը ցայտուն դիծերով լուսար – ձակի տակ կը հանէ իր սերնդակիցներուն տաղնապները, մտասեւեռումները, յոյ – դերն ու սէրերը , որոնք մի'չտ եւ տեւա– բար կը հային դէպի հայ իրականութի– նը : Այսիկա առիթ կ'ընծայէ նաեւ հեղի – նակին, որ մատնանչէ ցաւեր, մատնա – ցոյց ընէ թերիներ, բացայայտէ տրամա– դրութիւններ եւ կատարէ քննադատու – թիւններ :

Ցատկանչական է հատորին վերջին դը– րուագիրը՝ Պայքարը, որով կը փորձուի ուրուադծել բախումը հոդեկան եւ նիւ – թական աշխարհներուն՝ երկու հազար թուականին : Նիւթականացած, մեքենա – յացած եւ դիտական մեծ նուաճումներով յատկանչուած ընկերութեան պայքարը քաղաքակրթութեան մը դէմ , որ տակա – ւին կը պահէ հոդեկան եւ բարոյա – կան արժանիքներ :

Երիտասարդ դրողը ունի անվիճելի կա– րողութիւնը դիտելու իր չրջապատը, ան– կէ քաղելու յատկանչականը եւ կարեւո – րը, սակայն «հում նիւթը» կը կարօտի մշակումի, որպէսզի դրական հան– դերձանք :

Գրական վարպետութիւն կը պահանջէ, օրինակ, տիպարներու հոդեկան վիճակի պատկերացումը՝ սեղմ դիծերով, քանի մը պատկերներու վրձինումով կամ խօս– քերու միջոցով : Դանդաղում մը որոշ «պահերու» վրայ կը ստեղծէ անհրաժեշտ մթնոլորտը, որու չնորհիւ պատմուածքը կը դառնայ հաղորդական ո'չ միայն իր – րեւ նիւթ, որ արտաքին առաղձ մըն է ի վերջոյ, այլեւ իրրեւ ներքին «աչխարհ», որ պայմանն է ղրական ստեղծադործու – թեան :

Սմէն նիւթ ղրական պարեզօտ ունենա – լու համար պէտք է մշակուի, այլ խօս – քով՝ երկնուի : Եւ ասիկա կը նչանակէ դեղեցկացնել ըսելիքը՝ լեզուի ճաչակով եւ ղրական ճարտարութեամբ :

Մեր փափաքն է, որ երիտասարդ հե – ղինակը նոր գործերու ճամբով յաջողի իր կայքը հաստատել սիփիւռքի հայ ղրա– կանութեան «տան» մէջ :

Այս խոստումը կը փափաքինք ունենալ իր յաջորդ գործերով :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Կապոյտ հորիզոններ», հեղ. Ար – մէն Տօնոյեան, տպ. Սեւան, Պէյրութ , 1969 :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀՐԱՃԷՇՏԸ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Արտօ Եղիազարեան «Սով. Հայաստա – ն»ի մէջ կը նկարագրէ Կոմիտասի թա – դումը Երեւանի մէջ : Իրրեւ պատմական նիւթ կը ներկայացնենք մեր ընթերցող – ներուն՝ անչնաւ յապաւումներով :

1936ի Մայիսեան ուչ երեկոներէն մէ – կըն էր :

— Կոմիտասի դին Մչակոյթի Տան դահլիճին մէջ է, կը հեռախօսէ արուես – տի վարչութեան պետ Դրաստամատ Սի – մոնեան : Շուտով հոս պէտք է դալ : Յանձնարարուած է բանալ արկղը , ար – ձանագրութիւն կազմել, ներկայացնել համապատասխան մարմիններուն եւ թա– դումը կազմակերպել :

Կ'աճապարեմ երթալ Մչակոյթի Տուն : Դահլիճին մէջ, յատակին ղրուած է հարթ, հաստ տախտակներէ, երկաթէ թելերով կապուած մեծ արկղ մը՝ փայտէ խաչը վրան : Հոն են Դ. Սիմոնեանը, Վ. Զէթունին եւ երկու բանուորներ : Զգու – չութեամբ կը քանդենք արկղը : Մեր աչ– քին առջեւ կը բացուի գինկէ նոր արկղ մը՝ փակ վիճակի մէջ : Կը դտնենք նա – մակ մը հետեւեալ բովանդակութեամբ . «Այս արկղին մէջ Կոմիտասի դադաղն է փայտեայ : Այս բանալիով բացէք դա – դաղին ղլխու մասին փոքրիկ կափարիչը եւ ապակիին տակ պիտի տեսնէք կոմի – տասի դէմքը» :

Կը կատարենք հրահանդը : Ցուղումը ա– ւելի կը խորանայ, երբ կը կարդանք կա – փարիչին միւս երեսին վրայ ղրուած հա– յերէն հետեւեալ տողերը : «Երանի քեղ , որ յաւիտենական հանդիստդ պիտի ղըտ – նես հայրենի հողին մէջ» :

Կազմեցինք համապատասխան արձա – նադրութիւն, մչակեցինք թաղման ծրա – դիրը :

Կոմիտասի թաղումը նկարագրուեցաւ «Սորհրդ. Հայաստան»ի 1936 Մայիս 29ի թիւին մէջ .

« Դեռ ժամը 11 չէր, բայց Մչակոյթի Տան առջեւ արդէն բաւականաչափ բազ – մութիւն էր խռնուած : Ժամը 11ին ըս– կսեալ ղրողներ, երաժչտագէտներ, նը – կարիչներ, թատրոնի եւ օփերայի ար – ուեստագէտներ, երաժչտական դպրոցի ուսանողութիւնը եւ Կոմիտաս երաժչտա– խումբը, աչխատաւորներ խիտ չարքերով կ'անցնէին՝ իրենց վերջին հրաժեչտը տա– լու հայ երաժչտութեան մեծադոյն վար – պետին՝ Կոմիտասի :

Երաժչտանոցի խումբը վչտալի լու – թեան մէջ կ'երդէ Կոմիտասի ժողովրդա – կան, կենսաթրթիռ երդերը : Լարային եւ – րաժչտութեան տխուր հնչիւններն ալ՝ ա– ւելի ցնցիչ կը դարձնեն սրտի :

Մինչեւ ժամը չորս բազմահազար աչ – խատաւորներ անցան Կոմիտասի դագա – դին քովէն :

Ժամը չորսի մօտ, հոծ բազմութեան ներկայութեան, Հայաստանի երդահան – ներու միութեան անունով դամբանական կ'արտասանէ երդահան Ցարօ Ստեփան – եան :

— Այս համր դադաղին առջեւ, մեծ ե– րաժչտագէտին այս անխօս մարմնին առ– ջեւ, մենք վչտաբեկ կը խոնարհեցնենք մեր դլուխը : Մեր սրտերուն մէջ միչտ կենդա– նի կը մնայ եւ կը հնչէ Կոմիտասի երդը : Ժողովուրդին բերանէն պոկելով անոր ու– րախութիւններուն , վիչտերուն, թափած քրտինքի բոպէներուն ձայնը , ան դնդնք վերադարձուց ժողովուրդի մեծ կատա – րելութեամբ, հայ ժողովրդական երդը բարձրացնելով դասական երդի մակար – դակին : Կոմիտասի թողած ժառանդու – թիւնը մեզի՝ աւելի երիտասարդ երա – ժիչտներուն համար, միչտ կը մնայ մեծ դպրոց մը, որմէ մենք չատ բան ունինք սորվելու :

Այնուհետեւ յուղումով կը խօսի երա – ժիչտ Ազատ Մանուկեան, վեր հանելով Կոմիտասի ստեղծադործութեան ժողո – վրդական բնոյթը :

... Գերեզմանատան մէջ խուռն բազ – մութիւն էր հաւաքուած :

Դադաղը կը դրուի նորարաց գերեզմա – նին մօտ : Դողդոջուն քայլերով դադաղին կը մօտենայ նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզ – եանը : Երաժչտական դոյներու մեծ վար– պետին մօտ կեցած է անորվադեմի ընկե– րը, դոյներու տաղանդաւոր վարպետը :

— Այն ինչ որ ստեղծադործած է կո – միտասի դէմքը» :

Կը կատարենք հրահանդը : Ցուղումը ա– ւելի կը խորանայ, երբ կը կարդանք կա – փարիչին միւս երեսին վրայ ղրուած հա– յերէն հետեւեալ տողերը : «Երանի քեղ , որ յաւիտենական հանդիստդ պիտի ղըտ – նես հայրենի հողին մէջ» :

Կազմեցինք համապատասխան արձա – նադրութիւն, մչակեցինք թաղման ծրա – դիրը :

Կոմիտասի թաղումը նկարագրուեցաւ «Սորհրդ. Հայաստան»ի 1936 Մայիս 29ի թիւին մէջ .

« Դեռ ժամը 11 չէր, բայց Մչակոյթի Տան առջեւ արդէն բաւականաչափ բազ – մութիւն էր խռնուած : Ժամը 11ին ըս– կսեալ ղրողներ, երաժչտագէտներ, նը – կարիչներ, թատրոնի եւ օփերայի ար – ուեստագէտներ, երաժչտական դպրոցի ուսանողութիւնը եւ Կոմիտաս երաժչտա– խումբը, աչխատաւորներ խիտ չարքերով կ'անցնէին՝ իրենց վերջին հրաժեչտը տա– լու հայ երաժչտութեան մեծադոյն վար – պետին՝ Կոմիտասի :

Երաժչտանոցի խումբը վչտալի լու – թեան մէջ կ'երդէ Կոմիտասի ժողովրդա – կան, կենսաթրթիռ երդերը : Լարային ե– րաժչտութեան տխուր հնչիւններն ալ՝ ա– ւելի ցնցիչ կը դարձնեն սրտը :

Մինչեւ ժամը չորս բազմահազար աչ – խատաւորներ անցան Կոմիտասի դագա – դին քովէն :

Ժամը չորսի մօտ, հոծ բազմութեան ներկայութեան, Հայաստանի երդահան – ներու միութեան անունով դամբանական կ'արտասանէ երդահան Ցարօ Ստեփան – եան :

— Այս համր դադաղին առջեւ, մեծ ե– րաժչտագէտին այս անխօս մարմնին առ– ջեւ, մենք վչտաբեկ կը խոնարհեցնենք մեր դլուխը : Մեր սրտերուն մէջ միչտ կենդա– նի կը մնայ եւ կը հնչէ Կոմիտասի երդը : Ժողովուրդին բերանէն պոկելով անոր ու– րախութիւններուն , վիչտերուն, թափած քրտինքի բոպէներուն ձայնը , ան դնդնք վերադարձուց ժողովուրդի մեծ կատա – րելութեամբ, հայ ժողովրդական երդը բարձրացնելով դասական երդի մակար – դակին : Կոմիտասի թողած ժառանդու – թիւնը մեզի՝ աւելի երիտասարդ երա – ժիչտներուն համար, միչտ կը մնայ մեծ դպրոց մը, որմէ մենք չատ բան ունինք սորվելու :

Այնուհետեւ յուղումով կը խօսի երա – ժիչտ Ազատ Մանուկեան, վեր հանելով Կոմիտասի ստեղծադործութեան ժողո – վրդական բնոյթը :

... Գերեզմանատան մէջ խուռն բազ – մութիւն էր հաւաքուած :

Դադաղը կը դրուի նորարաց գերեզմա – նին մօտ : Դողդոջուն քայլերով դադաղին կը մօտենայ նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզ – եանը : Երաժչտական դոյներու մեծ վար– պետին մօտ կեցած է անորվադեմի ընկե– րը, դոյներու տաղանդաւոր վարպետը :

— Այն ինչ որ ստեղծադործած է կո –

ԺՈՐԺ ՔՈՋԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՋԷՐԻՆ

— Ի՞նչ ըսած էի ձեղի, ճերմակ պարե– զօտով պարոններ: Ըսած էի, թէ չէք կրնար կախաղան բարձրացնել դիս : Եւ ահա, երբ Մարք Քոզիաք վերադտնէ իր ուչքը, պիտի տեսնէք թէ չնորհ պիտի խնդրէ ինձի եւ իմ այս կոչտ մորթիս համար :

— Մենք բռունցքի հարուած մը կրնանք տալ այդ խանձած երեսիդ, ըսաւ ծառա– ներէն մին :

— Եթէ նոյնիսկ սատանան ինքը քու մէջդ ըլլայ, աւելցուց ուրիչ մը :

Աւելի միամիտ մարդիկ հաւատացած էին, որ ծուղակը լինկած չարագործը կա– խարդած էր Մարքը ու դայն թողած էր անդդայութեան մէջ :

Այս յուղիչ տեսարանէն ազդուած, սրբան հրամայեց ղնչուն առաչնորդել բանտ, չղթայակապ : Տարին նաեւ Մար– քը, որ տակաւին ուչքի չէր եկած : Գրե– թէ բոլորն ալ կը մտածէին, որ չէր կըր– նար անիկա այլեւս կեանքի վերադառնալ :

Իր մատանդլութիւնները իր կորսուած զաւկին մասին, վիչտն ու ցաւը ոչ միայն ճերմկցուցած էին իր դլուխը, այլ եւ առաջնորդած էին զայն յաւիտենական կեանքի դուռը :

Այժմ պտած էր ան իր մեռած կար – ծած զաւկին հետքը : Ի՞նչպէս արդէն այնքան ծիւրած մարդ մը կրնար տոկալ այսպիսի մեծ յուղումի :

Ապչահար ներկաները կը փսփսային ի– րարու .

— Ինչ որ ըսաւ դնչուն Քոզիաքին, ա– հաւոր յայտնութիւն մը ըլլալու է : Վեր– ջապէս նախկին դինուորական մըն է Հայր Մարքը եւ սովորական բան մը չի կրնար այնքան ազդել իր վրայ, որ իյնայ դետին ուչաթափ եւ չկարենայ իսկոյն հաւաքել ուժերը :

Անմիջապէս Մարք Քոզիաքը տարին իր անկողինը եւ կանչեցին Հայր Պընուան, որ պիտի դանազան դեղեր պատրաստել, վէրքեր դարմանել ու բուժել, բոյսերու խառնուրդներով առողջացնել հիւանդներ : Հայր Պընուան իր ամբողջ դիտութիւնը ի դործ դրաւ, կենդանացնելու համար վա– նականը : Ամէն ոք եռուզեռի վրայ էր մե– նաստանին մէջ :

Արբան Քոզիաքի դղեակը ղրկեց սուր – հանդակ մը, հաղորդելու համար փիէ – րին, որ իսկոյն վանք հասնի, տեսնելու համար իր եղբայրը որ մեռնելու վրայ է :

Փիէր զարմացաւ, որովհետեւ այսքան չուտ չէր սպասեր իր եղբօր մահուան : Ցամենայն դէպս անիկա չատ չէր մտա – հոդուեր իր եղբօր վիճակով, ոչ ալ որոշ դորով մը ցոյց կուտար անոր : Այսուհան– դերձ պատչաճ նկատեց երթալ ու դայն տեսնել՝ վախճանելէ առաջ : Անմիջապէս հրամայեց ձին թամբել, մեծարել արբա– յին սուրհանդակը եւ իսկոյն պատ – րաստուեցաւ մեկնելու :

— Ի՞նչ պատահեցաւ, կը հարցնէր ան սուրհանդակին, ճամբուն վրայ : Մի'թէ յանկա՞րծ հիւանդացաւ եղբայրս :

— Արբահայրը ինքը չէր ինձի ըսողը, պատասխանեց ծառան, բայց, ինչ որ հասկցայ այն է, թէ դնչու մը, որ ան– ցեալ օր բռնած էինք, դաղտնի բաներ մը ըսեր է Պարոնին եւ ան՝ մէկէն դէպ դղալով ինքզինքը՝ նուաղած ինկեր է եւ դեռ չէ արթնցեր : Թէ ի՛նչ ըսած կ'ըլլայ դնչուն, աստիկա ոչ ոք դիտէ : Բայց կ'ե– րեւի թէ կախարդական խօսք մը ըրած է, ինչպէս դիտեն ընել այդ մարդիկը :

Եթէ երբեք այսպէս խօսող մարդը ու– չադրութեամբ դիտէր Փիէր Քոզիաքը, պիտի տեսնէր, թէ անոր դէմքը կը դու– նատէր ու կը կանաչնար, սրունքները աւելի ուժով կը սեղմէին ձին, եւ յուղու– մէն ձգած էր սանձը :

— Հապա եթէ այդ միեւնոյն դնչո՞ւն ըլլայ : Հապա՞ եթէ յայտնէ իր ոճիրը... Այս միտքը կը չարչարէր կուղիկին ու – դեղը :

— Ի՞նչպէս է այդ դնչուն, հարցուց վերջապէս պահ մը ետքը, երբ քիչ մը հանդարտած էր :

— Երկարահասակ, բաւական յառաջա– ցած տարիքով, բայց հուժկու ինչպէս ցուլ մը : Երկու մարդիկ հազիւ կրնան դսպել զինքը, եւ անոնք ալ կրնային պար– տուիլ, հակառակ որ մեր թիլը ոտքը ձեռքը բռնող մարդ մըն է, պատասխա– նեց խօսակիցը :

— Ի՛նքն է, մտածեց Փիէր :

Եւ մահացու սարսափ մը պատեց դին– քը : Իր խիղճը, որ երկար տեղէ ի վեր խաղաղ էր ու կը ննջէր, արթնցաւ յան– կարծ :

Ծառան կասկածանքով կը դիտէր Քո– զիաքի իչխանը ու կը նկատէր, որ ան տարօրինակ երեւոյթ մը ունէր :

— Ի՞նչ ունիք, պարոն, հարցուց ան երկու անդամ, տեսնելով որ Փիէր բո– լորովին վրդոված էր :

Սակայն Փիէր բառ մը իսկ չըսաւ մին– չեւ մենաստանին դուռը : Ինքն իսկ չէր դիտեր, թէ ի՞նչպէս հասած էր մինչեւ հոն :

Արբահայրը բակին մէջ դիմաւորեց դայն : Եւ դղեակին իչխանը այնքան չփո– թած էր, որ փոխանակ եղբօրը մասին տեղեկութիւն խնդրելու, հարցուց, թէ ի՞նչպէս էր... դնչուն :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՋ

(29 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ Ը. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ, Նոյեմբեր 13ին, բացումը կատարուած է Հայաստանի ճարտարապետներու ութերորդ համագումարին, հետեւեալ օրակարգով:

—Ճարտարապետներու միութեան վարչութեան հաշուետուութիւն:

— Վերստուգիչ յանձնախումբի զեկուցում:

— Միութեան զեկավար մարմիններու ընտրութիւն:

— Խորհ. Միութեան ճարտարապետներու 5րդ համագումարի պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Վ. Յարութիւնեան, հաշուետու զեկումին մէջ հանդամանօրէն վերլուծած է Հայաստանի շինարարներու վերջին երեք տարիներու աշխատանքը, մատնաշած է ձեռք ձգուած յաջողութիւններն ու արձանագրուած թերիները: Յաջողութիւնները, բնականաբար, մեծ են: Աւելի մեծ չափերով շարունակուած են բնակարաններու շինութեան աշխատանքները՝ պարապ հողերու վրայ, ինչպէս նաեւ վերակառուցման ճիգերը երկրին կարգ մը քաղաքներուն եւ, յատկապէս, Երեւանի կեդրոնական մասին մէջ: Ասկէ զատ շինուած են կարեւոր յուշարձաններ, ինչպէս օրինակ, Մեծ Եղեռնի զոհերու յիշատակը յաւերժացնող կոթողը, Սարտարապատի յուշարձանը եւայլն:

Զեկուցաբերը այնուհետեւ անդրադարձած է քաղաքաշինութեան կարեւոր խնդիրներուն: Դիտել տուած է, որ վերջին տարիներուն երկրին փոքր եւ միջին հին քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ նոր աւաններուն մէջ քաղաքաշինական մեծ աշխատանք կատարուած է: Սակայն, նախագիծերը ետ կը մնան կամ համաչափ դեռնի վրայ չեն ընթանար շինարարութեան օր աւուր աճող թափին եւ պահանջներուն հետ: Մինչեւ այսօր բազմաթիւ քաղաքներ (Լենինական, Կամօ, Կիրովական եւ ուրիշներ) չունին կեդրոնական մասերու վերաշինութեան նախագիծեր: Կացութիւնը գրեթէ նոյնն է նաեւ Երեւանի մէջ:

Նոր թաղերու, ինչպէս օրինակ, Երեւանի Աջափնեայ շրջանին շէնքերը միօրինակ են, միապաղաղ ու անհետաքրքրական: Բնակելի նոր համակառոյցներուն մէջ ցած մակարդակի վրայ կը գտնուի շինարարութեան որակը, գեղագիտական մակարդակը:

Վ. Յարութիւնեան խօսած է նաեւ քաղաքաշինութեան ասպարէզին մէջ տեղ գտած այլ թերութիւններու մասին: Քիչ ուշադրութիւն կը դարձուի բնակլիմայական պայմաններուն (արեւի, օդի հարցերը եւայլն):

Քաղաքներու կեդրոնական մասերու վերակառուցման աշխատանքներու մէջ նկատելի են որոշ յաջողութիւններ՝ հին ու նոր շինութիւններու օրկանական զուգակցութեան, ոճի, ինչպէս նաեւ ազգային առանձնայատկութիւններու պահպանման տեսակէտէն: Ուշադրութեան արժանի են Երեւանի եւ միւս քաղաքներու փոքր ու մեծ արուեստական լիճերը, աւազանները, աղբիւրներն ու ցայտաղբիւրները, ճարտարապետական այլ գործեր: Ի դէպ, հայ երիտասարդ ճարտարապետներէն շատեր արժանացած են առաջին կարգի մրցանակներու՝ Խորգ. Միութեան մրցումներու մէջ:

Գեղագիտական իմաստով պէտք է օգտագործուին բնական քարերու հարուստ պաշարները, մինչդեռ բոլոր քաղաքներու շինարարութիւնը հիմնականին մէջ կ'իրականացուի Արթիկի տուֆով: Կառուցողներու տրամադրութեան տակ չեն դրուիր քարերու աւելի շատ տեսակներ, որոնցմով այնքան հարուստ է Հայաստանը:

Խօսելով գիւղերու շինարարութեան մասին, զեկուցաբերը դիտել կուտայ, թէ այդ աշխատանքը մեծ ծաւալ ստացած է, սակայն գիւղերու միայն աննշան տոկոսն է, որ ենթարկուած է յատակագիծի, որոնցմէ շատերն ալ արդէն հինցած են:

Կարեւոր զարկ տրուած է առողջարաններու կառուցման գործին:

Դեռ չափազանց սահմանափակ են նիւթերն ու միջոցները շէնքերու ներքին յարդարումին համար: Խիստ ցած է կառուցուող շէնքերուն որակը:

Անդրադառնալով ճարտարապետական գիտութեան վիճակի, զեկուցողը դիտել տուած է, որ այդ բնագաւառը դեռ կը շարունակէ ետ մնալ: Ճարտարապետութեան վերաբերեալ լոյս տեսած են շարք մը աշխատութիւններ, որոնց մէջ Կ. Յովհաննիսեանի «Իրեբունի»ն, Վ. Յարութիւնեանի եւ Ա. Մելիքեանի «Երեւան» մենագրութիւնները եւայլն: Ողջունելի է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան եւ Հռոմի համալսարանի ու Միլանոյի բազմարուեստի կաճառի ճարտարապետութեան հիմնարկութեան միացեալ ջանքերով հայկական ուսումնասիրութիւնները եւ բարձրորակ հրատարակութիւնը:

1968ին 15 ճարտարապետներ արժանացած են Հայաստանի վաստակաւոր ճարտարապետի կոչումին:

×

Հայաստանի կառավարութիւնը, իր կարգին քննարկած եւ հաստատած է, որ լուրջ թերիներ կան բնակարաններու շինութեան գործին մէջ՝ վերջին ինը ամիսներու ընթացքին:

Ժողովի ընթացքին հաստատուած է, որ վերջին ինը ամիսներուն իրագործուած է տարեկան ծրագրին միայն 59 տոկոսը: Հետեւաբար, վախ կայ, որ չիրականանայ Երեւանի բնակարաններու շինութեան 1970ի ծրագիրը:

Ժողովը անհրաժեշտ որոշումներ տուած է՝ բարելաւելու համար աշխատանքի ձեւը:

ՄԻ՛ ՀԱՒԱՏԱՔ ԵՐԲ ԿԸՍԵՆ ՁԵԶԻ...

Եթէ աաջուընէ գոնէ գիտցած ըլլայի, այդ կարգադրութիւնը չէի ըներ:

×

Սբանչելի են ձեր գրածները եւ անկեղծօրէն կը ցաւինք, որ զանոնք հրատարակելու միջոցները կը պակսին մեզի:

×

Ձեզի ըսածս ամբողջ ճշմարտութիւնն է, սիրելի՛ս, հաւատացէք խօսքիս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՕՐԵՐ

Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած էր Հայաստանի երգահաններու միութեան կազմակերպած երգեհոնի երաժշտութեան փառատօնը, որուն մասնակցեցան անուանի երգեհոնահարներ՝ Խ. Լեպնում, Պ. Սիպոլնիեկս եւ Լ. Դիգրիս Պալթեան երկիրներէ, Ն. Գուրեւա եւ Հ. Գրոդբերկ Մոսկուայէն, Վահագն Ստամբոլցեան Երեւանէն: Երգչուհիներ Գ. Գասպարեան եւ Լ. Զաքարեան, ինչպէսեւ երգիչ Խ. Պալեան երգեցին Կոմիտասեան երգեր՝ երեգեհոնի ընկերակցութամբ:

Տասը օրերու ընթացքին Հայֆիլհարմոնայի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երկու անդամ գրական – երաժշտական երեկոյ: «Անլռելի զանգակատունը» արտասանեցին Թ. Դեմուրեան, Բ. Ներսիսեան, Մ. Սիմոնեան, Վ. Աբաջեան եւ Ա. Ադամեան: Համերգներուն մասնակցեցան նաեւ Հայֆիլհարմոնիայի լարային քառեակը եւ ուրիշ խումբեր:

Նոյեմբեր 2ին, Գոհար Գասպարեան Կոմիտասի գործերով բաղկացած երգահանդէս մը տուաւ:

×

Հայֆիլհարմոնայի մեծ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 11ին, բացումը կատարուած է խմբերգներու փառատօնին, որուն հրաւիրուած են մասնակցիլ Խորհ. Միութեան զանազան երգչախումբերը: Այս փառատօնը կոչուած է Կոմիտասեան, մեծ երաժշտագէտին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Ծերունազարդ խմբավար Արամ Տէր-Յովհաննիսեան վարած է Հայաստանի երգչախումբերու ընկերութեան երգեցիկ խումբը՝ մեծ յաջողութեամբ: Բիւրեղեայ մաքրութեամբ հնչած է Կոմիտասի «Աղօթք Տէրունական» եւ «Բինդէօլ» երգերը: Այնուհետեւ երգչախումբը, այս անգամ խմբավար Էմմա Ծատուրեանի զեկավարութեան տակ, կատարած է Կոմիտասի խմբերգները՝ «Հիմի է՞լ լռենք», «Քելէր ցոլեր», «Սարերի վրով գնաց» եւ «Երի երի», , «Գարուն ա» եւայլն:

Ապա ներկայացուեցաւ երգահան Տիգրան Մանսուրեանի «Ասացուածք հօր համար» խմբերգը:

Փառատօնը պիտի տեւէր մինչեւ Նոյեմբեր 21:

միտաս, այն, ինչ որ ժառանգութիւն ձգած է մեզի իբրեւ ժողովրդական արուեստ՝ այդ մենք մեծապէս կը գնահատենք: Կոմիտասի մահով մեր երաժշտական համաստեղութիւնը կորսնցուց իր ամենափայլուն աստղերէն մէկը:

Այնուհետեւ դամբանական խօսք կ'ըսէ Դր. Սիմոնեան:

— Այսօր մենք հողին կը յանձնենք հայ երաժշտութեան մեծագոյն վարպետը: Արդէն քսան տարի է, որ ան դադրած էր ստեղծագործելէ, սակայն այն, ինչ որ ան ստեղծեր էր, հարազատ ու մօտ էր մեր ժողովուրդին, որովհետեւ անոր ըստեղծագործութեան աղբիւրը ժողովուրդն է եղած»:

Ապա թղթակցութեան մէջ յիշուած է, որ երաժշտանոցի խումբը կ'երգէ «Գարուն ա» եւ «Անձրեւ եկաւ շաղալէն» ըսքանչելի երգերը: Եւ իսկապէս անձրեւը կը թափի «շաղալէն»:

Երբ արդէն վերջացեր էին դամբանականները, եւ կը պատրաստուէինք բանալիով փակել փոքրիկ կափարիչը, դիմացի կողմէն լսուեցան ձայներ. «Սպասեցէք, սպասեցէք, թոյլ տուէք»... Ճամբայ բացուեցաւ եւ Կոմիտասի դագաղին առջեւ կեցաւ Հայաստանի սոխակը՝ Հայկանուշ Դանիէլեան: ... Եւ յանկարծ մեռեալ լռութեան մէջ կը լսենք հրեշտակային ձայնով Հայկանուշ Դանիէլեանի երգը՝ Կոմիտասի ստեղծագործած եւ այժմ Կոմիտասի ուղղուած՝

Չինար ես, կեռանալ մի,
Մեր դռնէն հեռանալ մի ...:

Ա. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (634)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Իր առջեւ պատմուած, նաեւ ինքն ալ դէպքը հրատարակող «Մոնիթէօր» պաշտօնական լրագրէն ստուգած էր թէ Ժավէր անունով ոստիկանութեան գործակալ մը խեղդուած գտնուած էր Փոն-օ-Շանժ եւ Փոն-Նէօֆ կամուրջներուն մէջտեղը լաթ լուացող կիներու նաւակի մը տակը, եւ թէ գիր մը, զոր այս իր մեծաւորներէն շատ յարգուած մարդը ձգեր էր՝ կարծել կուտար թէ խեղդուած էր մտային խանգարումի մը եւ ինքնասպանութեան հետեւութեամբ: — Իրօք, ըսաւ Ժան Վալժան մտովին, քանի որ զիս բռնելէն ետք ազատ թողուց, հարկաւ արդէն խենթեցած էր ան:

Ամէն բան պատրաստուեցաւ ամուսնութեան համար: Բժիշկին խորհուրդ հարցուցին, ան ալ ըսաւ թէ Փետրուարին մէջ կրնար կատարուիլ հարսանիքը: Այն ատեն Սեպտեմբերի մէջն էին: Քանի մը շաբաթ անցաւ. անթերի երանութեամբ լի շաբաթներ:

Ամէնէն նուազ երջանիկը Պ. Ժիլնորմանը չէր: Քառորդներով Քոզէթին առջեւ կը կենար մտապիշ նայելով:

— Ի՛նչ սքանչելի աղուոր աղջիկ, կը գոչէր ծերունին: Եւ որքան քաղցր ու բարի է կերպարանքը: Սրտովս կը խոստովանիմ թէ, իրաւ որ կեանքիս մէջ տեսած աղջիկներուս ամէնէն սիրունն է այս: Ետքէն մանիշակաբոյր առաքինութիւններ պիտի ունենայ այս գեղանին: Իրաւ որ շնորհալի մըն է ան: Այսպիսի անձի մը հետ մարդ ազնուաբար միայն կրնայ ապրիլ: Մարիուս, տղաս, պառոն ես, հարուստ մըն ես դուն, ա՛լ փաստաբանութիւն մի ծախեր, կ'աղերսեմ:

Քոզէթ եւ Մարիուս զերեզմանէն յանկարծ դրախտ փոխադրուած էին: Անցումը մեղմացում չէր, եւ այս պատճառով կրնային մոլեգնիլ եթէ շլացած չըլլային:

— Ի՞նչ բան է այս, միթէ բան մը հասկցա՞ր, կ'ըսէր Մարիուս Քոզէթին:

— Ոչ, կը պատասխանէր Քոզէթ, բայց ինձ կը թուի թէ բարեգութ Աստուած մեզի կը նայի:

Ժան Վալժան ամէն բան ըրաւ, ամէն դժուարութիւն լուծեց, ամէն միջոց գըտաւ, ամէն ինչ դիւրացուց: Քոզէթին պէս ինքն ալ աճապարումով եւ աներեւութապէս ուրախութեամբ կը փութար դէպի Քոզէթին երանութիւնը:

Ստոյգ է թէ հոն հոս քանի մը տարօրինակ բաներ կային, որոնք չտեսնուեցան, վասնզի տեսնելու պարտաւորողներէն մէկուն աչքը սիրով, միւսներուն աչքն ալ վեց հարիւր հազար ֆրանքով կապուած էր:

Ինք արդէն քաղաքապետութիւն ըրած ըլլալով, կրցաւ փափուկ խնդիր մը լուծել, որու գաղտնիքը իրեն միայն ծանօթ էր. այսինքն Քոզէթին որո՛ւ աղջիկ ըլլալը, պարզապէս անոր ո՛րմէ եւ ի՛նչպէս ծնած ըլլալը ըսելը, ո՞վ գիտէ, թերեւս կարենար արգիլել ամուսնութիւնը: Ամէն դժուարութիւններէ ազատեց Քոզէթը: Մեռած անձերու ընտանիք մը կարգադրեց անոր, որեւէ դատախազութենէ ազատ մնալու ապահով միջոց մըն էր այս: Մարած ընտանիքէ մը Քոզէթը միայն մնացած էր: Քոզէթ իր աղջիկը չէր, այլ ուրիշ Ֆօշլըվանի մը աղջիկն էր: Ֆօշլըվան անունով երկու եղբայրներ Փըթի Փիքփիւսի վանքը պարտիզպանութիւն ըրած էին: Այս վանքը գացին, լաւագոյն տեղեկութիւններ եւ ամենայարգելի վըկայութիւններ տրուեցան. բարեմիտ կրօնաւորուհիները հայրութեան խնդիրները զննելու ոչ այնքան կարող եւ ոչ ալ այնքան հակամէտ ըլլալուն, եւ ասանկ խնդիրի մը մէջ չարութիւն մը չենթադրելուն համար ամենեւին չէին գիտցեր ճշդապէս թէ պզտիկ Քոզէթը երկու Ֆօշլըվաններէն որուն աղջիկն էր: Ուստի ըսին ինչ որ ուզուեցաւ իրենց, մանաւանդ թէ եռանդով մը ըսին: Հանրայայտնութեան թուղթ մը շինուեցաւ: Քոզէթ օրէնքին առջեւ օրիորդ Էօֆրազի Ֆօշլըվան եղաւ: Որբ, ի հօրէ եւ ի մօրէ հրապարակուեցաւ: Ժան Վալժան կարգադրութեան մը շնորհիւ Ֆօշլըվան անունով Քոզէթին խնամակալը սեպուեցաւ, Պ. Ժիլնորման ալ փոխ խնամակալ նշանակուեցաւ:

Իսկ հինգ հարիւր ութսունեւչորս հազար ֆրանքը անծանօթ մնալ փափաքող անձէ մը Քոզէթին ձգուած հրիտակ մըն էր: Սկզբնական հրիտակը հինգ հարիւր իննսունեւչորս հազար ֆրանք էր, բայց տասը հազար ֆրանքը օրիորդ Էօֆրազի դաստիարակութեան համար ծախսուած էր: Այս տասը հազար ֆրանքին հինգ հազարը վանքին տրուած էր: Նոյն հրիտակը երրորդի մը աւանդուած էր, որպէսզի Քոզէթին յանձնուի չափահասութեան կամ ամուսնութեան ժամանակ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեան եւ զաւակները, Պ. Ստեփան Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կէօզիւմեան եւ աղջիկները, Այրի Տիկին Ֆիլոր Գարայ-եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան եւ տղան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՕՆՆԻԿ ԿԷՕՉԻՒՄԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 20ին, 65 տարեքանեին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 26) ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կռան Սթանտինկ յարկաբաժին մը, Լա Վառէնի կեդրոնը (Դեկտ. 14ին՝ մեթրօ Էքսփրէս) երեք սենեակ, խոհանոց: բաղնիք, արտաքնոց: Կահաւորուած չէ, բացի խոհանոցէն եւ բաղնիքէն, մոքէթ, լոյս եւ վարագոյր:

Ամսական 700 ֆր. (+ շարժ):

Հեռաձայնել կէսօրէ ետք, ժամը 5էն սկսեալ՝ 878 – 56–66:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Յարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ
Կիրակի, Յունուար 18ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Լիոն, Ազգ. Միութիւն, շատ ուշ ստացանք Կիրակիի հոգեհանգիստին ազդը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի 1969 Յունուար 24ի Սրբատառ Կոնդակի յանձնարարութեան, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնս կը նախաձեռնէ կազմել ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱ-ԺՈՂՈՎ մը, արժանավայել կերպով տօնելու համար Կոմիտաս վարդապետի ծընընդեան հարիւրամեակը:

Այս առաջադրութեամբ կը դիմենք Մարսէյլի եւ շրջակայից բոլոր հայկական կազմակերպութեանց եւ կրօնական մարմիններու վարչութեանց որ ներկայացուցիչ ղրկեն Նոյեմբեր 28ին՝ Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին գումարուելիք ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Նայիրի պարախումբի ՓԱՌԱՏՕՆԸ՝
Փետրուար 22ին, ժամը 21ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 8ին

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի խնջոյքը Դեկտեմբեր 7ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)

Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Նուագախումբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ. Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

Պատուոյ նախագահ
JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron

Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը: Մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Ուշաղ գիւղէն Չթրեան կամ Յակոբեան Գրիգոր Առաքելի, ծնած 1905 Ուշաղ, 1941ի պատերազմին կորսուած է զինքը կը փնտռեն զաւակները Մայրամ, Յակոբ եւ Ազատուհի, կը խնդրուի որեւէ լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն, Մարիամ Յակոբեան,

NAR-TOS No 50, Erévan, Arménie

եւ կամ Մարկոս Քարապուլութ,
25, Rue du Lieutenant Raoul Batany
Meudon

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

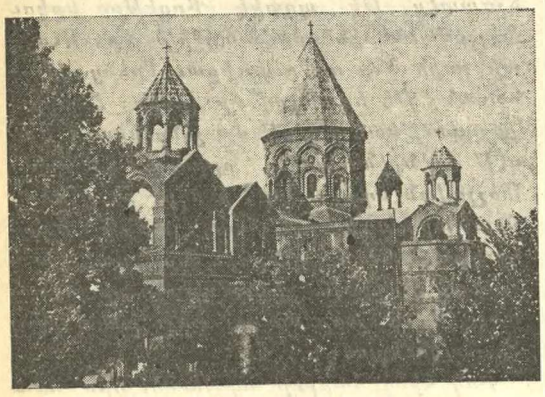

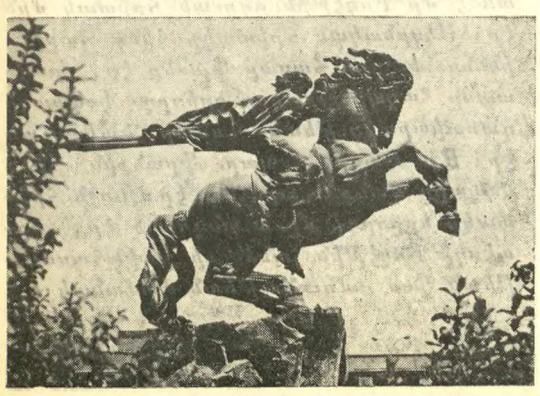

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑԷՔ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ հրապարակ հանած գունաւոր քարթերով:

Հայերէն վերտառութեամբ և Հայրենիքի տեսարժան վայրերը ներկայացնող 12 քարթերու շարքը, որ կ'արժէ 15 ֆրանք:

Հոս երեւցող չորս քարթերէն զատ կան նաեւ.—

ՀԱՌԻՃԻ ՎԱՆՔԸ (7րդ դար) — ՀԱՂԱՐԾԻՆ (11րդ դար) — ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ (7րդ դար) — Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ (Երեւան) — ԱՅՐԻ ՎԱՆՔ կամ ԳԵՂԱՐԴ (12րդ դար) ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ (Երեւան) — ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ (Երևան) — ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՕՓԵՐԱ (Երևան)

Présentez vos vœux de Fin d'Année

d'une manière originale !

Le CLUB DES JEUNES de l'U.G.A.B. annonce une série de cartes en couleurs représentant des vues d'Arménie ; ces cartes de vœux, en arménien ou en français peuvent vous être adressées franco de port au prix de 15 Frs. le jeu de 12.

Règlement établi au nom de Mlle KURKDJIAN, CLUB DES JEUNES DE l'U.G.A.B., 11, Square Alboni — PARIS 16e)

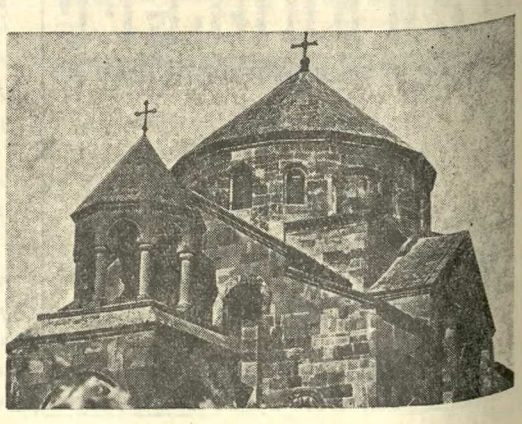

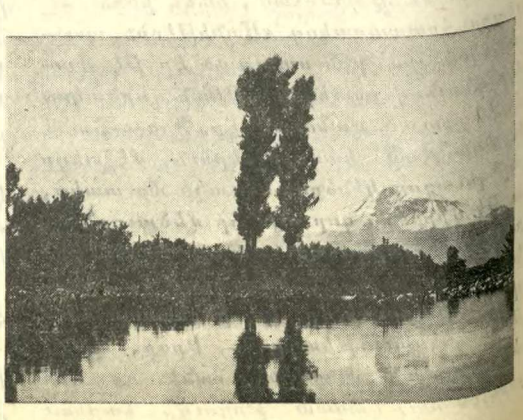

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 25 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11672 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.672

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նոյեմբեր 22ին Նիւ Եորքի մէջ տօնուեցաւ «Յ. Ճ. Սիրունիի Օր»ը, նախաձեռնութեամբ Էսաեան Սանուց Միութեան եւ Ռումանահայերու :

Համակրանքի այս արտայայտութիւնը դրաւական մըն է թէ հայ մտաւորականը գնահատողներ կան տակաւին սփիւռքի մէջ :

Ծնած Ատափազար 1890 Ապրիլ 6/18ին, 11 տարեկանին փոխադրուած է Պոլիս եւ յաճախած Էսաեանէն ետք Կեդրոնական վարժարանը : Բանտ մտած է դպրոցը չաւարտած՝ 1908ին Սահմանադրութեան հռչակումով առիթ ունեցած է աւարտելու եւ անմիջապէս լծուած է հանրային գործունէութեան :

Սիրունի մտաւորական մըն է, որ դպրոցական դրասեղաններէն սկսեալ մասնաւոր սէր յայտնաբերած է գրականութեան հանդէպ : Սկսած է բանաստեղծութեամբ (Մթնշաղ, քերթուածներ, Պոլիս, 1908), շարունակած է լրագրութեամբ, ի վերջոյ նուիրուելու համար պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութեանց :

Երկար է շարքը իր հրատարակուած եւ անտիպ գրութեանց : Բեղուն միտք մըն է, որ արտադրած է շարունակ, երբ պայմանները ներած են, նոյնիսկ երբ աչքին լոյսը սկսած է նուազիլ, իբրեւ հետեւանք իր տքնաջան ու անխոնջ աշխատանքներուն, յառաջացած տարիքին, ու նաեւ՝ բանտի ու աքսորի մէջ իր կրած տառապանքներուն :

Բացառիկ կերպով օժտուած նախաձեռնութեան ոգիով, շնորհիւ Օսմանեան Սահմանադրութեան (1908 – 1914) եւ առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին (1918 – 1922) Պոլսոյ մէջ ստեղծուած յարաբերաբար ազատ մթնոլորտին, Սիրունի գործունէութեան լայն ասպարէզ զըտած է իր առջեւ :

Հանրային – ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ զգալի դարձուցած է իր ներկայութիւնը՝ իբրեւ նախաձեռնող կամ աջակից զանազան միութեանց կազմութեան, — թատերական, մարզական, մշակութային, կրթական (կեդրոնական եւ Էսաեան Սանուց Միութիւններ), Բարի Տաճարական (հակալքոլական), Արուեստի Տուն, խմբագիրներու միութիւն, եւայլն :

Հասած է բոլորին սիրայօժար, անձնուիրութեամբ, մանաւանդ անկեղծ հայրենասիրութեամբ :

Յիշատակելի կը մնան Սահմանադրական շրջանի խանդավառ օրերուն 1913ի դարնան՝ Բերայի Էսաեան վարժարանին մէջ իր սարքած շարք մը գրական ասուլիսները՝ նուիրուած օրուան ծանօթ գրագէտներուն ու բանաստեղծներուն, — Շանթ, Զօհրապ, Վարուժան, Զարդարեան, Սիամանթօ : Նոյն տարին Պոլսոյ մէջ մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցան գրերու գիւտի 1500 եւ տպագրութեան 400ամեակի զոյգ յոբելեանները, որոնց կազմակերպութեան մէջ դեր կատարեց Սիրունի :

1914ին Դանիէլ Վարուժանի հետ հրատարակեց Նաւասարդ Տարեգիրքը՝ նուիրուած գրականութեան եւ արուեստի :

Մնայուն աշխատակիցն էր Պոլսոյ Ազատամարտին, պահ մը նաեւ՝ անոր պատասխանատու – տնօրէնը : Այս վերջին հանգամանքով 1913 Դեկտեմբերին չորս ամիս բանտարկուեցաւ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան կողմէ, որ Պալքանեան պատերազմին մէջ կրած չարաչար պարտութեան վրէժը կ՚ուզէր Հայերէն լուծել : Մանաւանդ որ հայկական բարենորոգումներու խնդիրն էր դրուած այդ օրերուն երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն սեղանին վրայ :

Մեծ պատերազմին զինուորագրուած իբրեւ պահեստի սպայ, շուտով դարձաւ փախստական : Ու չորս տարի մնաց թաքստոցի մէջ, ամէն վայրկեան ապրելով ձերբակալուելու եւ նահատակուելու մըղձաւանջին տակ :

Զինադադարին դժնդակ պարտականութիւններ կը ծանրանային Մեծ Եղեռնէն վերապրող սակաւաթիւ մտաւորականներու ուսին վրայ : Սիրունի, Շաւարշ եւ աւելի երիտասարդ ընկերներ բոլորուած «Ճակատամարտ»ի շուրջ, որ փոխարինած էր «Ազատամարտ»ը, — անհուն զոհողութեամբ լծուեցան բացուած վէրքերը դարմանելու հայրենասիրական գործին :

Չորս տարի ետք նոր հիասթափութիւն, երազներու փլուզում : Իզմիրի աղէտ : Պոլսոյ պարպում : Հայը կրկին դաղթական, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի :

1922ի աշնան Սիրունի նոր բախտ որոնելու գնաց Ռումանիա, որ դարձաւ իր երկրորդ հայրենիքը : Հաստատուեցաւ Պուքրէշ, ուր կ՚ապրի ցարդ : Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ շարունակեց զբաղիլ ազգային – հանրային, գրական ու մշակութային գործերով : Տարի մը խմբագիր Նոր Արշալոյսի, 1923 – 26 հրատարակեց Նաւասարդ պարբերականը : Ամբողջ 13 տարի վարեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան նախագահութիւնը եւ աշխատակցեցաւ Արիին : Կազմեց Կոմիտաս երաժշտական միութիւնը, ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանը, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու ընկերակցութիւնը, Բաֆֆի Մշակ. Միութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տունը եւայլն :

1933ին եւ 1934ին հրատարակեց Արազ տարեգիրքը : Հրատարակեց բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ Հայրենիք ամսագրի, Վէմի, Յառաջի, Յուսաբերի, Բազմավէպի, Ազդարարի, Արեւելքի, Ասպարէզի եւ այլ թերթերու մէջ :

Ռումանիոյ մէջ հայկական սեղմ շրջանակներէն դուրս ելլելով յարաբերութիւններ ստեղծեց ռումէն մտաւորականներու, ամէնէն առաջ մեծ պատմաբան եւ Հայերու անկեղծ բարեկամ տարաբախտ Փրոֆ. Նիկոլա Եորկայի հետ : 1934ին հիմը դրաւ ռումաներէն Անի պարբերականին, որ հրատարակուեցաւ մինչեւ 1943 : Ուսումնասիրեց Ռումանիոյ Հայերու պատմութիւնը :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ Ռումանիա եւս կարմիր պատմուճան հագաւ, Պուքրէշի հայ տականքներու սադրանքով Սիրունի եւս ձերբակալուեցաւ ուրիշ մտաւորական եւ աչքառու Դաշնակցականներու հետ եւ աքսորուեցաւ Սիպերիա :

Տասը տարի մնաց աքսորավայրին մէջ՝ դժնդակ պայմաններու մէջ : 1955 Յունուարին Ռումանիա վերադառնալով աշխատեցաւ Պուքրէշի պատմութեան թանգարանին, պետական արխիւներուն եւ այլ հիմնարկութեանց մէջ : Այդ շրջանին հրատարակեց Ֆրանսերէն ու ռումաներէն բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ :

1960էն սկսեալ Էջմիածին ամսագրին մէջ լոյս ընծայեց զանազան մենագրութիւններ : 1965ին, 1966ին, 1968ին այցելեց Հայաստան, ուր եօթանասունէ աւելի դասախօսութիւններ տուաւ : Աշխատակցեցաւ Երեւանի Պատմաբանասիրական հանդէսին, Սովետական գրականութեան, Սով. Արուեստի, Արխիւների բանբերին, Հայրենիքի Ձայնին, Գրական Թերթին եւ Գարունին :

1966ին Էջմիածնի տպարանէն լոյս տեսաւ իր մէկ հատորը՝ Հայ եկեղեցին ռումէն հողի վրայ եւ Նիքոլա Եորկա » : Կ՚աշխատակցի Պուքրէշի Նոր Կեանք շաբաթաթերթին :

Աքսորէ վերադարձին կորսնցուցած էր իր կեանքի ընկերուհին, որ թանկագին օժանդակ մըն էր եղած իրեն՝ թաքստոցի օրերէն սկսեալ մինչեւ գաղթականութիւնն ու աքսորը :

Ութսունի սեմին, Սիրունի պատնէշի վրայ է միշտ : Կը շարունակէ տակաւին արտադրել, հակառակ տկար աչքերուն, ուզելով օր առաջ լրացնել իր կիսաւարտ երկերը :

Առողջութիւն եւ երկար կեանք կը մաղթենք իրեն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց Կիրակի օր, Կոմիտասի հարիւրամեակի տօնակատարութիւնը, Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ, որ լեցուած էր ստուար բազմութեամբ մը : Հանդիսութեան կազմակերպիչն էր՝ այս առթիւ յատկապէս ընտրուած յանձնախումբ մը, որ կը համախմբէր Փարիզի բոլոր հայ կազմակերպութիւնները : Կը նախագահէր՝ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. որ իր բացման խօսքին մէջ պանծացուց անմահ վարդապետին յիշատակը : Միշէլ Հօֆման բերաւ Ֆրանսացի երաժշտագէտի գնահատանքի վկայութիւնը Կոմիտասի գործին հանդէպ եւ Հրաչեայ Յովաննիսեան՝ հայրենիքի ողջոյնը գաղութին : Բանաստեղծը իր ուրախութիւնը յայտնեց որ մեծն Կոմիտաս առիթը ստեղծած է նման համազգային հանդիսութեան մը եւ իր խօսքը վերջացուց արտասանելով, իր հեղինակութիւններէն՝ «Հայրենիք» :

Գեղարուեստական յայտագրին անվիճելի յայտնութիւններն էին՝ Տիկին Լուիզա Պօղապալեան եւ Երեւանի Պետական քառեակը :

Ցարդ, Փարիզի մէջ, միայն օտար ներկայացումներու ընթացքին առիթը ունեցած էինք գնահատելու Տիկին Պօղապալեանի բացառիկ ձայնը : Կիրակի օր, կոմիտասեան երգերուն ան տուաւ՝ իր ձայնին որակէն զատ, տաք շունչ մը եւ զգայուն գոյն մը, ու արժանացաւ հանդիսականներու խանդավառ գնահատանքին : Երեւանի Հայ Ֆիլհարմոնիայի Պետական քառեակն ալ (Լեւոն Մամիկոնեան, Մարթին Երէցեան, Եուրի Մանուկեան եւ Ֆելիքս Սիմոնեան) վկայեց թէ կրնայ մրցիլ եւրոպական լաւագոյն քառեակներուն հետ :

Երեւանի պետական Երաժշտանոցի փրոֆէսէօր Տիկին Աննա Ամբակումեան դաշնակի վրայ նուագեց կոմիտասեան պարեր : Կարպիս Ափրիկեան եւ Արա Պարթեւեան ղեկավարեցին Սիփան – Կոմիտաս եւ Մայր Եկեղեցւոյ միացեալ երգչախումբը իսկ Գէորգ Եանպէկեան՝ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու խառն երգչախումբը, որ արտակարգ ոգեւորութիւն մը ստեղծեց ներկաներուն մօտ : Գուցէ աւելի խորհրդանշական բնոյթ ալ կը տրուէր տօնակատարութեան, եթէ այս տղաքն ու աղջիկները փակէին հանդէսը, փոխանակ սկսելու :

Դեռ առիթը կ՚ունենանք աւելի մանրամասն խօսելու :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ

Հասարակաց Շուկայի անդամ վեց երկիրներու ելմտական եւ դիւղատնտեսութեան նախարարները Լա Հէի մէջ, ներկայիս, քննութեան կ՚առնեն այսպէս կոչուած «կանաչ» Եւրոպայի տնտեսութեան թղթածրարը :

Ֆրանսա կը պահանջէ, որ այս հարցը վերջնապէս կարգադրուի միջեւ տարեվերջ : Միւս երկիրները զանազան առարկութիւններ կ՚ընեն :

Այս առարկութիւնները ունին երկու բնոյթ : Ֆրանսայի ընկերակիցները նախ կ՚ուզեն, որ տնտեսական հարցը անլուծելի պատնէշ մը չըլլայ Անգլիոյ անդամակցութեան համար : Ֆրանսա ընդունելով հանդերձ, որ Անգլիոյ մուտքին կապակցութեամբ տեղի ունեցած բանակցութիւններու ժամանակ պէտք է նկատի առնուին, անշուշտ, որոշ պարագաներ, այսուհանդերձ կ՚ուզէ որ «կանաչ»Եւրոպայի սկզբունքները յարգուին, այսինքն՝ նախապատուութիւն տրուի անդամ երկիրներու դիւղատնտեսութեան եւ, երկրորդ, հաստատուի տնտեսական գործակցութիւն մը :

Միւս առարկութիւնները տնտեսական նկարագիր ունին, առաջինը ըլլալով քաղաքական : Շապան – Տելմաս, Ֆրանսայի վարչապետը, Սթրազպուրկի մէջ, ուր գացած էր նախագահելու քաղաքին ազատագրման 25ամեակի հանդիսութեան, յայտարարեց, թէ անհրաժեշտ է նախ համաձայնութիւն գոյացնել վեցերու միջեւ՝ Եւրոպայի ապագայի նկատմամբ : Վարչապետը այս յայտարարութիւնը բրաւ Հասարակաց Շուկայի Անգլիոյ անդամակցութեան կապակցութեամբ :

Շապան – Տելմաս դիտել տուաւ նաեւ, թէ Ֆրանսա կը փափաքի, որ Եւրոպայի ապագան իրապէս եւրոպական ըլլայ, այսինքն՝ անկախ : Այդ պարագային, ոչինչ կ՚արգիլէ մտածելու թէ Անգլիա եւ այլ երկիրներ, որոնք տրամադրութիւն յայտնած են մասնակից դառնալու հասարակաց ճիգին՝ միանան մեզի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նորընտիր վարչապետը՝ Պրանտ, Վարշաւայի թերթի մը տուած մամուլի հարցազրոյցի ընթացքին յայտարարեց, թէ «կը յարգենք Լեհաստանի բաղձանքը՝ Ապրիլ ապահով սահմաններու մէջ » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Նոյեմբեր 24ին պիտի գումարուէր Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու զինաժողովը, մասնակցութեամբ երկիրներու ղեկավարներուն : Ցայսօր այդ գումարումը տեղի չունեցաւ : Պատճառը կը մնայ անծանօթ :

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին եզերքը կրկին բախումներ տեղի ունեցան : Նգիպտացի արձակաղէններ ջրանցքը անցնելով ծուղակ լարեցին խրայելեան պահակախումբի մը դէմ : Երկու կողմերն ալ կ՚ընդունին, որ սպաննուածներ եւ վիրաւորներ կան : Իսրայելեան օդուժը ռմբակոծեց եգիպտական եւ յորդանանեան դիրքեր :

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 90ամեակը պիտի յիշատակուի խորհրդային մամուլին կողմէ, Դեկտ 21ին : Խրուշչեւի 1956ի ծանօթ ճառէն ետք, 13 տարիէ ի վեր ոչ մէկ յիշատակութիւն կ՚ըլլար Սթալինի մասին՝ անոր ծննդեան կամ մահուան տարեդարձի օրերուն, Մոսկուայի մէջ բացուած պատմական նկարներու ցուցահանդէսին ներկայացուեցաւ Սթալինի նկարը :

ՊԱՏՄԱ – ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՍԻՆԱՆՆԵՐԸ

Ա.

Վերջերս հաճոյքով տեսայ գրութիւն – ներ մեր մամուլին մէջ, ուր ցոյց կը տրուէր հետաքրքրութիւն «միմար պաշը գոճա Սինան»ի Հայ ծագման մասին : Որքան ալ որ այդ հրատարակութեանց մէջ նորութիւն մը չկար, այսուհանդերձ գովելի է՝ որ կան հետաքրքրուողներ, եւ մանաւանդ՝ մամուլը իր սուղ էջերուն մէջ տրամադիր է այդ գրութեանց տեղ տալու :

Սինանով զբաղած են զանազան ձեռընհաս եւրոպացի գրողներ : Ցաւալի է, որ այդ նիւթով զբաղող հայ գրողներ անծանօթ մնացած են հրատարակուած նիւթերուն : Այլապէս, պիտի գիտնային որ հարցը ոչ միայն «միմար պաշը գոճա Սինան»ին ՀԱՅ ըլլալուն մասին է, այլեւ Օսմանեան կայսրութեան շրջանի Կ. Պոլսոյ հնագոյն կամ առաջին մզկիթին՝ այսինքն Ֆաթիհի մզկիթին կառուցանողին Հայ ըլլալուն մասին է : Տարբեր խօսքով՝ ԵՐԿՐՈՐԴ Սինանի մը մասին, նոյնպէս հայ, որ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի Պոլսոյ մէջ կառուցել տուած առաջին մզկիթին (Ֆաթիհի մզկիթին) ճարտարապետն է :

1930ական թուականներուն վէճ մը արծարծուած էր Ազաօղլուի եւ Նիքոլաս Մարդինովիչի միջեւ՝ Ֆաթիհի մզկիթի ճարտարապետին Խրիսթոտուլոս անուն յոյն մը ըլլալուն մասին : Վէճի վերջաւորութեան, հրատարակեցի յօդուած մը՝ «Մեծն Բրիտանիոյ եւ Իրլանտայի Արքունի Ասիական Ընկերութեան» պաշտօնաթերթի 1937 տարուան առաջին եռամսեային մէջ :

(The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1937, January, p. 119. « The Builders of the Fatih Mosque ; Christodulos or Sinan ?»).

Հայ ընթերցողներուն գրեթէ անմատչելի այս պարբերականին մէջ հրատարակուած գրութիւն մը կրնար բոլորովին անծանօթ մնալ մեր հասարակութեան : « Հայրենիք »ի խմբագրութեան յանձնարարութեամբ՝ զայն թարգմանաբար կը հրատարակենք :

Այս յօդուածով, անտարակոյս, ցոյց կուտամ որ « միմար պաշը գոճա Սինան» անուրանալի կերպով ՀԱՅ էր ծագմամբ, ինչպէս նաեւ ՀԱՅ էր իր հօրեղբայրը Սինան՝ որ Ֆաթիհի մզկիթը չինեց Կ. Պոլսոյ մէջ :

Խորագիրը՝ « ՖԱԹԻՀԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ԿԱՌՈՒՑԱՆՈՂՆԵՐԸ՝ ԽՐԻՍԹՈՏՈՒԼՈՍ ԹԷ ՍԻՆԱՆ» :

Վերջերս հրատարակուած յօդուածի մը մէջ, Պր. Նիքոլաս Ն. Մարդինովիչ. « Իսլամական Արուեստի Երկու Հարցեր» : Journal of the Royal Asiatic Society, April, 1935, p. 285)

կը ջանայ ցոյց տալ որ Կ. Պոլսոյ հին Ֆաթիհի մզկիթը կառուցուած էԽրիսթոտուլոս անուն յոյն ճարտարապետի մը կողմէ :

Ֆաթիհի մզկիթը կառուցուած է Հիճրէթի 867 – 875 (Քրիստոսի 1462 – 3 1479 – 1) տարիներուն : Պր. Մարդինովիչ կը գրէ. « Ըստ աւանդութեան կը կարծուի որ Խրիսթոտուլոս անուն յոյն մը եղած ըլլայ ճարտարապետը Կ. Պոլսոյ հին Ֆաթիհի մզկիթին» : (Անդ, էջ 285) :

Սակայն, ժամանակակից ոչ մէկ թուրք կամ օտար պատմիչ կը յիշէ այս աւանդութիւնը : Փաստ է, որ Խրիսթոտուլոսի աւանդութիւնը գոյութիւն ունի միայն Դէմէտրիւս Կանտէմիրի, Մոլտովիոյ Իշխանին մօտ, որ՝ խօսելով «Ֆաթիհ Մոհամէտի կողմէ կառուցուած մզկիթի մը մասին» (որ ծանօթ Ֆաթիհի մզկիթն է), կ'ըսէ. «Կ'ըսեն թէ ճարտարապետը յոյն քրիստոնեայ մըն էր, Խրիսթոտուլոս անունով» :

(The History of the Growth and Decay of the Ottoman Empire, London, 1734, p. 109, note 31).

Փարատելու համար ամէն կասկած, որ կրնար ծագիլ իր այս «Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ«էն» Դէմէտրիւս Կանտէմիր իր վերոյիշեալ տողերուն իբր ծանօթութիւն, լուսանցքին տակ կ'աւելցնէ .

— « Մոհամէտիէն (Ֆաթիհի մզկիթը) գործն է Խրիսթոտուլոսի, որուն կառուցման համար ստացաւ նաեւ փողոց մը՝ իբր վարձք, այդ առթիւ՝ Մահմէտ, Խրիսթոտուլոսի տուաւ վկայագրութիւն մը, զոր ինքս անձամբ կարդացի. յետոյ, գրութիւնը զետեղեցի Մուղլոսիայի օրհնեալ Կոյսն Մարիամ եկեղեցւոյ գանձարանը, պարտաւորուելով հաւատալ այդ վկայագրութեան » :

Պատճառ պիտի չունենայի Խրիսթոտուլոսի այս պատմութիւնը մերժելու, բացի գոյութիւն ունեցող այն տարակոյսէն, որ Կանտէմիր արաբերէն կարդալ չէր գիտեր, որով կը կասկածիմ որ իր յիշած վաւերագրութեան պէս վաւերաթուղթ մը գոյութիւն ունեցած ըլլայ : Կանտէմիր, սակայն, ինքն իսկ ակամայ ցոյց կուտայ իր այս վկայութեան անճըշդութիւնը՝ ինչպէս ցոյց պիտի տամ ստորեւ :

Դէմէտրիւս Կանտէմիր, խօսելով Կ. Պոլսոյ Սելիմի տաճարին մասին, կ'ըսէ. —« Ճարտարապետը յոյն մըն էր, որ, բացի ասկէ, կառոյց նաեւ ուրիշ եւ աւելի փառաւոր տաճար մը՝ Ադրիանուպոլսոյ (Էտիրնէ) մէջ» : (Անդ, էջ 182, ծանօթութիւն թիւ 21) :

Կանտէմիր չի տար Սելիմի այս երկու տաճարներուն ճարտարապետին անունը : Սակայն նոյն իր այս գործին մէջ, այլուր, կուտայ սա յաւելուածական ծանօթութիւնը .— «Յոյն ճարտարապետը, որ Սելիմի համար Ադրիանուպոլսոյ մէջ կառոյց ընդարձակ եւ փառաւոր տաճար մը, ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ էր ճարատարապետին՝ որուն, վստահեցաւ Սուլթան Մոհամէտ երկրորդ, Կ. Պոլսոյ մէջ իր շինել տուած մզկիթին կառուցումը » : (Անդ, էջ 105, ծանօթութիւն թիւ 17) :

Կանտէմիրի այս երեք վկայութիւնները խտացնելով, կը հասնինք հետեւեալ եզրակացութեանց .

Ա) Ֆաթիհի մզկիթը չինուած է Խրիսթոտուլոս անուն յոյն ճարտարապետի մը կողմէ :

Բ) Խրիսթոտուլոսի անանուն ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ՝ ճարատարապետն էր Կ. Պոլսոյ Սելիմի տաճարին :

Գ) Խրիսթոտուլոսի նոյն անանուն ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ, որ Կ. Պոլսոյ Սելիմի տաճարին ճարտարապետն էր, կառուցած է նաեւ Ադրիանուպոլսոյ Սելիմի մզկիթը :

Սակայն, հոս է որ Կանտէմիր բոլորովին կ'արժեզրկուի՝ իբր վստահելի տեղեկութեանց աղբիւր, վերոյիշեալ մզկիթներուն ճարատարապետներու ինքնութեան մասին : Որովհետեւ, անտարակուսելի կերպով գիտենք թէ Կ. Պոլսոյ եւ Ադրիանուպոլսոյ Սելիմի կառուցած մզկիթներուն ճարտարապետը նոյն անձն էր : Այսինքն՝ գլխաւորը արքունի ճարտարապետ, քաջ ծանօթ իբր ՄԻՄԱՐ ՊԱՇԸ ԳՈՃԱ ՍԻՆԱՆ, որուն Էվլիա Չէլէպի «Ապտալ Սինան» յորջորջումը կուտայ :

Միմար Սինանի ազգութիւնը՝ Օսմանեան ճարտարապետութեան պատմութեան մութ հարցերէն մէկն էր : Էդուին Ա. Կրովըրնը կ'ուզէ հաւատալ՝ որ «Սինան, իր նախնիքներով՝ Օսմանցիներուն Օսմանցին էր» : (Պոլիս – Պոսթըն, 1895, հատոր 1, էջ 654) :

Ուրիշներ՝ զայնԱլպանացի նկատած են : (Gaston Migeon, « Les Arts Musulmans ». 1920, Page 20).

Ոմանք կարծած են, որ ան Թուրք, Յոյն, կամ Աւստրիացի, եւ նոյնիսկ՝ Հունդար էր :

Դր. Տաթէոս Մանդովսքի հաւատացած էր որ ան Հայ էր : Սակայն, այժմ այլեւս կարիք չկայ տարակուսելու, որովհետեւ նորագիւտ թրքական վաւերաթուղթ մը վերջնականապէս կը հաստատէ Միմար Սինանի ազգային ծագումը :

Թուրք հեղինակ մը, Ահմէտ Ռէֆիք, հրատարակեց Կ. Պոլսոյ կայսերական դիւանի թուղթերը՝ «Թուրք Թարիհի Էննիւմէնի Մէճմուասի» անուն պարբերականի Յունիս 1930էն մինչեւ Մայիս 1931 թիւերուն մէջ :

Պարբերականին 5րդ թիւի 10րդ էջին վրայ հրատարակուած փաստաթուղթը, որ կը կրէ Հիճրէթի 981 (Քրիստոսի 1573) Ռամազան 7 թուականը՝ հոս կուտամ թարգմանաբար :

Յ. ՔԻԻՐՏԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԿԷՈՐԿԷ ԱՍԱՔԻ

ՌՈՒՄԷՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԵԾ ՌԱՀՎԻՐԱՆ

—o—

Կէորկէ Ասաքի մէկն է այն մեծ դէմքերէն, որոնք ռահվիրայ հանդիսացան ռումէն մշակոյթին, երբ ան կը փորձէր անցեալ դարուն սկիզբը իր տոհմիկ դիմագիծը գտնել :

Բազմաթիւ եղան մարզերը, որոնց մէջ առաջնորդի դեր կատարեց Ասաքին, որովհետեւ այդ բոլոր մարզերուն մէջ ալ բացառիկ մարդոց պէտք ունէր երկիրը եւ դեռ չկային այդպիսիները : Զինուած լայն հմտութեամբ եւ օժտուած արտակարգ խանդավառութեամբ ու տքնելու կիրքով, Կ. Ասաքի հասաւ երկրին բոլոր մտաւոր կարիքներուն, երբեմն գրեթէ մինակը :

Հազիւ Եաշը կայք ըրած իրեն՝ Ասաքիի առաջին մտահոգութիւնն եղաւ երկիրը օժտել թեքնիք կրթութեան տէր երիտասարդութեամբ : 1814ին հիմը կը դնէր տեսական եւ գործնական ուսողագիտութեան դասընթացքին, որ ճարտարագիտական առաջին ուսումնարանը կ'ըլլար երկրին :

Կը հետեւէր իր ուշադրաւ ուրիշ մէկ նախաձեռնութիւնը : Կը կազմակերպէր Ռումէն լեզուով առաջին թատերական ներկայացումը Հաթման Քոսթաքէ Կիքայի բնակարանին մէջ 1815 Դեկտեմբեր 27-ին եւ այդ նպատակով կը թարգմանէր Միթրիլ եւ Քլոյէն ըստ Կեստների եւ Ֆլորիանի :

Ասաքիի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կ'ըլլայ ռումէն պարբերական մամուլը : 1829ին ան պիտի հիմնէր առաջին թերթը Մոլտավիոյ մէջ եւ զայն լոյս պիտի ընծայէր ամբողջ 21 տարի : Արդարեւ իր Ռումանական Մեղուն մինչեւ 1850 դիմացաւ, երբեմն յաւելուածներ եւս ունենալով իր կողքին, ինչպէս Ռումանական վին, որ 1837 – 38 տեւեց : Իր սեփական թերթին հետ ան խմբագրութեան պաշտօնը ստացաւ յաճախ պետութեան կողմէ հիմնուած թերթերուն համար, ինչպէս Գիւղական Թերթը (1837-1838) իր երկրագործական, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական յաւելուածներով, Կեանքի պատկերին երեք շարքերը 1840 – 41, 1845 – 46 եւ 1865 – 66, որոնք գիտութեան ժողովրդականացման առաջին պարբերականներն եղան, ինչպէս նաեւ Մոլտո – ռումանական հասկաքաղը 1841ին, որ լոյս տեսաւ ռումաներէն եւ ֆրանսերէն անջատ բաժիններով՝ կը ձգտէր ռումէն ժողովուրդը ծանօթացնել օտարին :

Իր հրապարակագրական գործունէութեան կողքին այլապէս ալ սատարեց երկրին մշակութային կեանքին, իր հիմնած տպարանը Եաշի մէջ, Ալպինան (Մեղու), շատ երկար պիտի դիմանար :

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Աբբան անմիջապէս նշմարեց, որ այցելուն խիստ մտազբաղ էր : Բայց մտածեց, թէ անկասկած պատահած դժբախտութիւնն էր զինքը այդ վիճակին մէջ դնողը : Եւ առաջնորդեց զայն դէպի դարմանատուն, եղբօրը յատկացուած խցիկը : Մարք պառկած էր զգայազիրկ : Գլուխը սաստկօրէն կը դառնար : Կ'արտասանէր անհասկնալի բառեր :

Փիէր կռահեց, որ վանականները տեղեակ չէին տակաւին իր սոսկալի ոճիրին, որովհետեւ ամէնքն ալ դէպի զինքը ցոյց կուտային սիրալիր յարգանք եւ ինչպէս որ անոնք, գլխու յուսահատական շարժումներով, կը հաստատէին թէ Մարք այլեւս չէր կրնար կեանքի վերադառնալ, իր սիրտը սկսած էր խաղաղիլ :

Աբբայէն խնդրեց, որ թոյլատրուի իրեն տեսնել գնչուն, պատրուակելով, թէ ինք կրնար հաւանաբար աւելի ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ իր եղբօրորդւոյն մասին, թէ ո՞ւր կը գտնուի ան եւ թէ ի՞նչպէս կարելի է զայն ետ բերել :

Աբբան սիրով յօժարեցաւ անոր խընդրանքին եւ նոյնիսկ առաջարկեց, որ վանքին ծառաներէն մէկը ընկերանայ իրեն : Սակայն Փիէր ուզեց գիտնալ միայն ճամբան այն սենեակին, որ յատկացուած էր՝ իբրեւ բանտ՝ գնչուին : Ապա մերժեց ընկերակցութիւնը սպասաւորին, առարկելով թէ չարագործին հետ աւելի ազատօրէն պիտի կարենար խօսիլ, եթէ առանձին մնար անոր հետ :

Մենաստանի ծառան չխաբուեցաւ այս խօսքերէն, բայց մնաց կեցած տեղը, իր սեղմած ակռաներուն մէջէն մոլտալով.

— Եթէ անգամ մը բռնէ օձիքէդ, քու ծուռ ու մուռ ոսկորներդ այնպէս մըջարդ ու փշուր կ'ընէ, որ լաւ կը հասկնաս, թէ քու գործդ չէ կատղած շան մօտենալը : Եւ աղէկ ալ ըրած կ'ըլլայ :

Մինչ սպասաւորը կը մնար իր գտնուած տեղը, Փիէր կը մտնէր բանտէն ներս :

— Ահա՛ իմ վաղեմի բարեկամս եկա՛ւ զիս տեսնելու, գոչեց Սամոլ հեգնական եղանակով մը : Բարի եկար : Գիտե՞ս արդեօք որ կախաղան պիտի հանուինք մենք երկուքս, դուն եւ ես : Շատ ճիշդ եւ արդար վճիռ : Որովհետեւ մենք հիմա պիտի քաղենք այն, ինչ որ ցանեցինք : Մենք երկուքս միասին քշեցինք կառքը, եւ երկուքս ալ անդունդը ինկանք մեր վարած կառքով : Ի՞նչ կ'ըսես ասոր, կուզիկ բարեկամս :

Ինչ որ Փիէր կը զգար այդ պահուն, իւրաքանչիւր մարդ կրնայ երեւակայել : Բայց ժամանակը սուղ էր :

— Ի՞նչպէս պիտի համարձակիս տալ իմ անունս քուկինիդ հետ, ըսաւ Փիէր դողահար :

— Լռէ՛, լռէ՛, կ'ըսեմ քեզի, դարշելի աղուէս : Ես լաւ գիտեմ, թէ դուն մոռցած չես տակաւին տասնութ տարի առաջուան այն գիշերը : Իսկ եթէ երբեք մոռցած ըլլալ կը կարծես, ես կրնամ յիշողութիւնդ արթնցնել : Եթէ ծերունի վանական եղբօրդ ականջին արտասանեցի անունդ, ատիկա իմ ուշիմութիւնս հրահանգեց ինծի : Զիս ճանչցողը այն սպասաւորն էր, որ առաջ կը ծառայէր քու դղեակիդ մէջ, որուն զանկը պէտք էր որ ջախջախած ըլլայիր ժամանակին. այս բոլորը չէր պատահեր այսօր : Եւ ի՞նչ չէի կրնար ընել տակաւին, փրկելու համար իմ սեփական մորթս : Վերջապէս զայն աւելի շատ կը սիրեմ, քան քու կուզիկդ, որ Աստուած կապած է կռնակիդ, իբրեւ մեղքերուդ տոպրակը :

Եթէ Փիէր կարենար նայուածքով մը այս անպիտանը գամել պատին, պիտի ընէր հաճոյքով : Բայց առ այժմ նախընտրելի էր լռել եւ ճարպիկութեամբ մարդուն բարեացակամութիւնը շահիլ :

— Եղբօրմէդ զատ, դեռ որո՞ւ հետ մեր պատմութեան շուրջ խօսած ես, հարցուց Փիէր :

— Ոչ ոքի հետ, պատասխանեց Սամոլ : Կը խորհէի թէ ատով պիտի կրնայի, իր կարգադրութեամբ, իմ գործս դիւրացնել եւ փրկել գլուխս, խոստանալով անոր ետ վերադարձնել իր զաւակը : Բայց ճիշդ կարեւոր վայրկեանին այդ թրջած հաւը ինկաւ գետին անկենդան :

— Խորհուրդ կուտամ քեզ անգամ մըն ալ երբեք չյիշել իմ անունս : Հաւանաբար եղբայրս պիտի մեռնի եւ ես իմ ձեռքովս քու ազատութիւնդ պիտի տամ քեզի, ըսաւ Փիէր :

— Իսկ եթէ՞ ուզեմ յայտնել քու ունեցած բաժինդ մեր գործած արարքին մէջ :

— Ոչ ոք կրնայ հաւատալ քեզի : Եւ այդ յանդգնութիւնդ՝ քու մահդ կ'ըլլայ, որովհետեւ ես այն ատեն կրնամ այնպէս մը կարգադրել, որ երկու օրուան մէջ դադրած ըլլաս գոյութիւն ունենալէ :

— Բայց եթէ յայտնութիւնս վաւերացնեմ փաստերո՞վ... Հապա եթէ եղբօրդ զաւակը վերադարձնեմ դղեակ եւ ապա վկաներ ներկայացնեմ՝ քեզ ամբաստանող... Վստա՛ղ եղիր, կրնամ շատ վկաներ ներկայացնել : Գալով եղբօրորդւոյդ, տեղեկացի՛ր, որ Ենիչէրի մըն է ան հիմա, զոր ուզած ատենս կրնամ այցելութեան ղրկել քեզի ու իր ծնած վայրը : Լաւ իմացիր, ենիչէրի մըն է, կ'ըսեմ, որ անպայման կը փափաքի տեսնել իր երկիրը, ուր քեզի պէս բարի՛ հօրեղբայր մը ունի : Հէ՞, ի՞նչ կ'ըսես այս բոլորին :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(30 – Շար.)

ՅԱՂՈՒՄՆԵՐ

Ֆ. ԹԱՆ

ԹՈՒՐԱՆ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ

Մեր ազգի պատմության մեջ մեծ տեղ են գրավում Թորոս Ռշտունու անունով կապված ավանդությունները։ Ռշտունի Թորոսը ապրել է 5-րդ դարում, եղել է Ռշտունյաց նախարարական տան ներկայացուցիչը, Վասպուրականի մարզպանի զորքերի հրամանատարը։ Նա մասնակցել է Վարդանանց պատերազմին, Ավարայրի ճակատամարտին։ Ռշտունի Թորոսի անունը հիշատակվում է նաև Ներսես Մեծի կաթողիկոսության տարիներին։ Ռշտունի Թորոսի մասին ավանդությունները հավաքել և գրի են առել Ղազար Փարպեցին, Ղևոնդ Երեցը, Ստեփանոս Ասողիկը, Կիրակոս Գանձակեցին, Ստեփանոս Օրբելյանը, Արիստակես Լաստիվերտցին, Մովսես Խորենացին և ուրիշներ։

Ռշտունի Թորոսի մասին ավանդությունները հավաքել և գրի են առել Ղազար Փարպեցին, Ղևոնդ Երեցը, Ստեփանոս Ասողիկը, Կիրակոս Գանձակեցին, Ստեփանոս Օրբելյանը, Արիստակես Լաստիվերտցին, Մովսես Խորենացին և ուրիշներ։ Ռշտունի Թորոսի մասին ավանդությունները հավաքել և գրի են առել Ղազար Փարպեցին, Ղևոնդ Երեցը, Ստեփանոս Ասողիկը, Կիրակոս Գանձակեցին, Ստեփանոս Օրբելյանը, Արիստակես Լաստիվերտցին, Մովսես Խորենացին և ուրիշներ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանդուցեալ Գէորգ Ստեփանեանի մահուան քառասունքին առթիւ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, 30 Նոյեմբեր, Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ :

Հանդուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի, ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով, իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց եղբօր՝

ԳԷՈՐԳ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 16ին, 1969 :

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Էքս ան Փրովանսի գրականութեան լըսարանին (Ֆաքիւլթէ) առժամեայ խորհուրդը ստեղծած է հայերէնի դասաւանդութիւնները :

Տեղեկատուութեան (եւ արձանագրութեան) առաջին հաւաքոյթը Հինդշաբթի (Նոյեմբեր 27) ժամը 18ին Էքսի գրականութեան Ֆաքիւլթէն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Բալանճեանէ (Թառառէն) 10 Ֆրանք իրենց եղբօր Արամ Բալանճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է մասնաճիւղս Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց սիրելի Լեւոն Զոլաքեանի (Փարիզ) ամուսնութեան ուրախ առիթով :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արա Թոմասեանէ հարիւր Ֆրանք իրենց սիրեցեալ եղբօր ու աներձագի Ղեւոնդ Աղապալեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սարգիս Թորոսեանէ տասը Ֆր. իր զաւկին մահուան առթիւ :

(Պրօնէն) Պ. Կիւլպէնկ Բարունակեանէ տասը Ֆրանք Կ. Մարգարեանի մահուան առթիւ (փոխան ծաղկեպսակի) :

Պ. Յ. Ուզունեանէ յիսուն Ֆր. իր զոքանչին մահուան առթիւ (փոխան դաղկեպսակի) :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն : Յարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վըճարումները չկորսնցնելու համար քուէի

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ
Կիրակի, Յունուար 18ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արա Թոմասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի եղբօր եւ աներորդի Ղեւոնդ Աղապալեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի բարգաւաճման, տասնական Ֆրանք կը նուիրեն հետեւեալ ընկերուհիները, Տիկին Մալվինէ Տիւյմէճեան, Ա. Աճէմեան, Մարիցա Հաբէլեան, Օր. Յովհաննիսեան, Համելիա, Տիկին Պերճուհի Մամուռեան, Մառի Կէնճեան :

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը, այս Կիրակի, ժամը 13ին Լու Կառակի ծանօթ ճաշարանը (Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր դէպի Վովընարկ) :

Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 11ին Ահարոնեան ակումբին առջեւէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալեսան, անկանոնութիւններ չըստեղծելու համար կը խդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, հետեւեալ ընկերուհիներէն, Տիկիններ Գասբարեան, Գէորգեան, Վարժապետեան, Չէրէքճեան, Մարի Պէրպէրեան, Տիկին Մկրեան, Տիկին Ա. Յուսիկեան եւ Քէօսաեան, 2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պօա, Ֆօթօ Ռէքս :

Օթոքառով երեթեւեկ՝ վեց Ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի 1969 Յունուար 24ի Սրբատառ Կոնդակի յանձնարարութեան, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնս կը նախաձեռնէ կազմել ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱ-ԺՈՂՈՎ մը, արժանավայել կերպով տօնելու համար Կոմիտաս վարդապետի ծընընդեան հարիւրամեակը :

Այս առաջադրութեամբ կը դիմենք Մարսէյլի եւ շրջակայից բոլոր հայկական կազմակերպութեանց եւ կրօնական մարմիններու վարչութեանց որ ներկայացուցիչ ղրկեն Նոյեմբեր 28ին՝ Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին գումարուելիք ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ
14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՌՆԻՈՅ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը :Մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Նայիրի պարախումբի ՓԱՌԱՏՕՆԸ՝
Փետրուար 22ին, ժամը 21ին :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 8ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Նուագախումբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ. Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

Պատուոյ նախագահ
JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron

Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ԿԱՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 13 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ուրախ մթնոլորտ — Ճոխ պիւֆէ — Քօթիյեօն

Զանազան հաճելի անակնկալներ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ
Իր եւրոպական եւհայկական եղանակներով

Տոմսերը ապահովել Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակէն Բաբէր թիւ7, կամ՝ անդամուհիներէն :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc....

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
26 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11673 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.673

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԷՕՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

Ա.

Փարիզեան Հիսթորիա չաբաթաթերթը, որուն տնօրէնն է հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ունկնդիրներուն ծանօթ պատմագէտ Ալէն Տըքօ եւ որ նուիրուած է 20Րդ դարու պատմական դէպքերու ուսումնասիրութեան, Նոյեմբեր 21ին լոյս տեսած իր վերջին թիւին մէջ (105) լայն տեղ — եօթը էջ — յատկացուցած է Երիտասարդ Թուրքերու Յեղափոխութեան եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի :

Յօդուածը զարդարուած է գոյնզգոյն զանազան նկարներով : Առաջինը — եւ ամէնէն յատկանշականն — է գունաւոր մեծադիր ծաղրանկար մը, որ ցոյց կուտայ հայակեր սուլթանը յաղթական կամարէ մը անցած պահուն : Ոճրագործի դաժան դէմքով եւ խոժոռ նայուածքով ջարդարար կայսրը նստած է իշու մը վրայ, աջ ձեռքին բարձր բռնած եաթաղան մը, որմէ արեան կայլակներ կը կաթին : Քովն ի վեր կախուած են նոր կտրուած երկու գլուխներ, գետինը՝ կմախք դարձած գանկեր : Այս կարմիր թափօրին հանդիսատես, կամ ուղեկիցներն են Պերլինի դաշնադրին երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւնները :

Աջ կողմէ Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա, ձախին Գերմանիա, Աւստրեւհունգարիա եւ Իտալիա : Ռուսիոյ ցարին փափախը գլխին, աջ ձեռքը կուրծքին խոնարհութիւն կ՚ընէ կարմիր սուլթանին : Ետեւը կանգնած է խրոխտ Մարիանը (Ֆրանսա) ձեռնածալ, անտարբեր հանդիսատես : Գետինը նստած է Անգլիա (հաստամարմին Վիկտորիա թագուհին) փըքուած, կարմրած ուրախ դէմքով : Ձախ կողմինները ցնծութեան մէջ են : Առջեւը Իտալիոյ թագաւորը՝ համազգեստով, դարգմանակը հովին, մէջտեղը Գերմանիոյ կայսրը, պեխերը ցցած աջ ձեռքով սուրը բռնած, ձախը օդ բարձրացուցած՝ կ՚ողջունէ եւ ողջերթ կը մաղթէ արիւնարբու սուլթանին : Ետեւը կանգնած է Աւստրեւհունգարիոյ ալեւոր կայսրը՝ պարզ հանդիսատես :

Այս ծաղրանկարը ինքնին կը ներկայացնէ ամբողջ հայկական ողբերգութիւնը՝ 1878էն մինչեւ 1922, եւ մինչեւ այսօր :

Միւս նկարներուն մէջ ուշադրաւ են՝ Ա) Հայ Ֆէտայի մը, ամբողջ հասակով կանգնած, հրացանը ձեռքին, փամփշտակալները կուրծքին, ազգային տարազով : Բ) Տեսարան մը հայկական ջարդերէն : Սպաննուածներու դիակները գետին շարուած, թաղումի պատրաստութիւններ կը տեսնուին : Գ) Գունաւոր նկար մը, որ կը պատկերացնէ 1909ի կիլիկեան ջարդերէն սրտաճմլիկ տեսարան մը : Անմիջապէս քովը՝ կասկածամիտ Համիտը՝ սարսափահար, ենթակայ մղձաւանջի :

Միւս նկարները կը ներկայացնեն զանազան դրուագներ 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան եւ Ապտիւլ Համիտի շրջանին վերաբերեալ : Կարգ մը պատկերներու տակ անունները սխալ գրուած են : Այսպէս են իբրեւ Էնվէր եւ Մահմուտ Շէվքէթ ներկայացուածները :

Յօդուածագիրն է անգլիացի մը, Օքտֆորտի Սէնթ Էնթընի Քոլէճէն Մայքըլ Լէուլին – Սմիթ, որ կ՚ուսումնասիրէ Պալքաններու պատմութիւնը : Հրատարակած է դիրք մը Կրետէի մասին եւ յօդուածներ կը գրէ Սփէքթէյթըրի մէջ Յունաստանի շուրջ :

Հիսթորիայի իր յօդուածին մէջ առանձին գլուխներու բաժնած է «Երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութիւն»ը եւ «Վերջին սուլթան Ապտիւլ Համիտ»ը :

Իր ուսումնասիրութեան համար աղբիւր չէ մատնանշած : Յայտնի է սակայն, որ խնդրոյ առարկայ շրջանի մասին բաւական իրազեկ է : Գրքեր կարդացեր է : Սակայն ինչպէս անխուսափելի է նման պարագաներու, կարգ մը սխալներ սպրդած են իր գրութեան մէջ :

Ամէն պարագայի գովելի է ոգին, որով առաջնորդուած է յօդուածագիրը : Արեւմուտքի մէջ արդէն սկսած են մոռնալ Թուրքերու գործած ցեղասպանութիւնը Ապտիւլ Համիտի օրերէն սկսեալ : Մոռցած են նաեւ ջարդարար Իթթիհատի անասելի եւ անհաւասարելի ոճիրները : Զգտում կայ սրբացնելու Թուրքերը, Մուսթաֆա Քեմալի մասին բոլորովին սխալ գաղափար տալով : Լէուլին Սմիթ ալ զերծ չէ այս ձգտումէն, առանց սակայն ծանրանալու Աթաթիւրքի վրայ :

Իր յօդուածը կոչուած է թարմացնելու քաղաքակիրթ աշխարհի յիշողութիւնները Թրքական բարբարոսութեանց մասին : Հայկական Հարցի արծարծման համար լաւագոյն միջոց մը՝ Հիսթորիայի այս թիւը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ընկերային ը մթնոլորտը օրէ օր կը ծանրանայ Ֆրանսայի մէջ : Կաղ – ելեկտրականութենէն ետք, թղթատարն է որ գործադուլ պիտի ընէ Հինգշաբթի, մինչ առանց գործադուլի ալ ոչ նամակներու ոչ ալ անշուշտ թերթերու ցրուումը կանոնաւոր է : Նամակներ կան, 40 սանթիմ դրոշմաթուղթով, որ չորս – հինգ օր կը դնեն իրենց տեղը հասնելու համար, նոյն քաղաքին մէջ եւ թղթատարական տնօրէնութիւը ի պատասխան բողոքներու կը գոհանայ իր անզօրութիւնը խոստովանելով : Հինգշաբթի օր, շատ հաւանական է որ ցրուում ալ չկատարուի : Յատկանշական է որ վերջին շաբաթներու գործադուլներու հրահանգները կը տրուին միայն ու միայն Աշխատանքի Դաշնակցութեան (ՍԷ ԺԷ ԹԷ)ի կողմէ :

Այս մարզերէն զատ ալ, ընկերային խլրտումներ կան հոս ու հոն : Հինգշաբթի օր ուղեվարներ ցոյց պիտի կատարեն Սէն Լազար կայարանի մօտ, բողոքելու համար որ որոշ պաշտօնեաներ դաւառ փոխադրուած են :

Գործադուլի փոքր շարժումներ կան նաեւ Սնեքմա, Փէօժօ, Պուլոնեի նաւահանգիստը :

× Համալսարանական դետնի վրայ ալ կացութիւնը շատ փայլուն չէ թէեւ որոշ յոյսեր կան բժշկական լսարանի Ա. տարի ուսանողներուն գործադուլի վերջ դրուելուն համար :

Ընդհանուր ձեւով մթնոլորտը շատ յստակ չէ եւ մեծամասնութեան պարագլուխներու յայտարարութիւններն ալ կը փաստեն թէ անհանգստացող բան մը կայ : Նէօվիրթ կոչ կ՚ընէ որ Փոմփիտու խզէ իր լռութիւնը եւ խօսի, մինչ Շապան «վճռականութիւն» կը խոստանայ ժողովուրդին :

× Գիւղացիներն ալ կը շարունակեն բողոքի իրենց ցոյցերը ամէն կողմ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՕՐԵՐ

Ա.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՍՏ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Նոյեմբեր 17ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ արուեստի հիմնարկութեան, երգահաններու միութեան եւ Երեւանի երաժշտանոցի միացեալ գիտական նստաշրջանը՝ նուիրուած մեծ երգահանին ծընընդեան հարիւրամեակին : Հաւաքուած էին արուեստագէտներ, մտաւորականներ եւ ներկայացուցիչներ խորհրդ. երկիրներէ :

Նիստը բացաւ Ակադ. Վ. Համբարձումեան :

— Կոմիտաս երեւոյթ մըն է, որուն արժէքը կը տարածուի երաժշտութեան եւ արուեստի սահմաններէն դուրս : Կը տարածուի ազգային շրջագիծէ դուրս :

Ծանօթ է, որ Կոմիտաս հաւաքեց հայ ժողովրդական երգերն ու մեղեդիները, մաքրեց զանոնք անհարազատ տարրերէն, մեծ վարպետութեամբ մշակեց մեր երգերը, եւ այդ ձեւով ստեղծեց շողշողուն, յղկուած ադամանդի բիւրեղներ, զորս վերադարձուց իր ժողովուրդին : Այդ եզակի հարստութիւնը մտաւ ընդմիշտ մեր մշակոյթի գանձարանը՝ իբրեւ անոր ամէնէն կարեւոր մասը :

Այն, ինչ որ ցրուած էր մեր հայրենիքի հեռաւոր եւ խուլ անկիւններուն մէջ, յաճախ ժանգոտած, երբեմն մինչեւ անգամ անճանաչելի կերպով աղաւաղուած, ան զտեց, դասաւորեց, ի մի հաւաքեց ու դարձուց համաժողովրդական սեփականութիւն : Եւ ժողովուրդը այդ գոհարներուն մէջ գտաւ իր հոգին : Ի տարբերութիւն հարստութեան այլ ձեւերէն, ժողովուրդը Կոմիտասի ժառանգութիւնը չպահեց պողպատէ արկղներու մէջ եւ կղպանքներու տակ, այլ պահպանեց զայն իր սրտին խորքին մէջ :

Շնորհիւ Կոմիտասին մեր ժողովուրդը գիտակցեցաւ, որ ունի հոյակապ եւ ուրոյն երաժշտութիւն, որ կը մնայ միայն զարգացնել ու բազմացնել այդ մեծագոյն հարըստութիւնը :

Շարունակութեան մէջ Վ. Համբարձումեան ըսած է, թէ կ՚անցնին դարեր, բայց Կոմիտաս կը շարունակէ մեր ժողովուրդին եւ բոլոր երաժշտասէր մարդոց պարգեւել անսահման բերկրութիւն եւ երջանկութիւն : Թող յաւէտ ապրի Կոմիտաս՝ հայրենացած, սրբացած ու անմահացած :

Գ. Գէօդակեա ն զեկուցած է «Կոմիտասն ու համաշխարհային երաժշտութիւնը» նիւթին մասին :

Երաժիշտին առաջին փորձերը հայ երաժիշտներու միջավայրին մէջ ընդունուեցաւ առանց ցնծութեան եւ յաղթական աղմուկի : Հարցը այն է, որ ժողովրդական երգին մշակումը, որուն ան ձեռնամուխ եղաւ, չէր դիտուեր իբրեւ ստեղծագործական բարձր արժէք ունեցող գործ : Նոյն ձեւի վերաբերում կար նաեւ այն իրողութեան հանդէպ, որ Կոմիտաս իր ստեղծագործութիւնը սահմանափակեց ձայնաւոր երաժշտութեան մէջ : Բայց արդեօ՞ք ստեղծագործական սեռերով կ՚որոշուի երգահաններու մեծութիւնը : Անշուշտ, երաժշտական զանազան սեռերու լայն ընդդրկումը, առաւել եւս՝ բարդ եւ ընդհանրացման սեռերու, որոնց թիւին կը պատկանին օփերան եւ համանուագը, որոշ չափով կը բացատրէ երգահանին տաղանդի ուժը եւ մեծութիւնը : Սակայն բոլոր այդ սովորական չափանիշները կը կորսնցնեն իրենց արժէքը, կը նահաջեն, երբ գործ կ՚ունենանք արուեստագէտի մը հետ, որ յանդուգն ձեւով կը քնադատէ դարերով սրբագործուած աւանդութիւնները, կը վերափոխէ արուեստի մէջ ընդունուած կանոնները : Կոմիտասի առջեւ ծառացած հարցն էր ինքնուրոյն ոճի մը հիմերը դնել ծնունդ առնող ազգային երաժշտութեան մէջ : Այս հարցերը լուծել հանճարեղ արուեստագէտի համարձակութեամբ :

Այժմ, տարիներ ետք, Կոմիտասի ընտայդ ուղին իր ամանակին կրնար անվի – իբրեւ ամէնէն բնականը : Հասկնալիէ, որ այդ ուղին իր ժամանակին կրնար ավիճելի չհամարուիլ, քանի որ Կոմիտասի ըտրած սկզբունքները նոր էին ոչ միայն հայկական, այլեւ շատ բանով նաեւ միջազգային երաժշտական արուեստին համար : Անոնց մէջ իրենց արտայայտութիւնը գտան Ի. դարու նոր երաժշտական հոսանքներուն համար բնորոշ մղումները :

ԼՈՒՍՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ԵԿԱՆ

Կարեւոր է անշուշտ «երկրորդը» չըլլալ որոշ տեղեր : Այս իրողութիւնը ալ աւելի կը շեշտուի երբ տեսնենք թէ ինչ անտարբերութիւն տիրեց Լուսին գացող այս «երկրորդներուն» նկատմամբ մինչ աշխարհի սիրտը կը բաբախէր Ափօլլօ 11ի ատեն : Ուրեմն «Ափօլլօ 12»ի առաքելութիւնը վերջ գտաւ Երկուշաբթի գիշեր, մեծ յաջողութեամբ :

Այսպէս կոչուած երթ ու դարձը, այլ խօսքով արձակումի վայրկեանէն մինչեւ վերադարձի պահը տեւեց 244 ժամ, 36 վայրկեան եւ 25 երկվայրկեան :

Երկուշաբթի գիշեր, ժամը 21·52ին է, որ երեք աստղանաւորդները՝ Քոնրատ, Պին եւ Կորտոն, ոտք կը դնէին «երկրի» վրայ :

Վայրէջքը տեղի ունեցաւ փոթորկոտ ծովու մէջ, սահմանուած կէտէն հազիւ հինգ քիլոմեթր հեռու : Ամերիկեան օդանաւակիր մը՝ «Հորնեթ» կը սպասէր դիրենք դիմաւորելու համար : Արդարեւ կատղած էր Ովկիանոսը որ «Խաղաղական» կը կոչուի եւ բաւական անհանգըստացան անոնք որոնք կուգային շատ խաղաղ տեղէ մը որ կը կչուի «Փոթորիկներու ովկիանոս» :

Նախագահ Նիքսըն անմիջապէս շնորհաւորեց աստղանաւորդները՝ աստիճանի բարձրացում ալ շնորհելով անոնց :

«Ափօլլօ – 12»ի առաքելութիւնը դեռ հազիւ վերջացած, արդէն իսկ կը խօսուի յաջորդ արձակումի մասին, որ տեղի պիտի ունենայ Մարտին (1970) : Այս անգամ շատ աւելի երկար հետազօտութիւն եւ գիտական փորձարկութիւններ պիտի կատարուին Լուսնի վրայ, որ այլեւս դարձած է «մերձենալի» մոլորակ մը : Եուսթընէն դիտել կուտան, որ լուսնային գործիքները շատ կանոնաւոր ձեւով օգտակար դարձած են, ինչ որ կը նշանակէ, թէ անոնք յղացուած ու շինուած էին մեծ ճշգրտութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը չորս ժամ շարունակաբար ռմբակոծեց Սուէզի ջրանցքի եգիպտական դիրքերը : Այս ռմբակոծութիւնը ամէնէն երկարն ու բուռն եղաւ, վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր : Եգիպտական վնասները կը թուին մեծ ըլլալ : Այս ռմբակոծութեան հետեւանքով, քաղաքական դէտեր հարց կուտան, թէ արդեօ՞ք իսրայելեան սպայակոյտը մտադրած չէ զօրաւոր փոխադարձութիւն մը կատարելու՝ Էլաթի նաւահանգիստին դէմ կատարուած յարձակումին պատճառով :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ու Խորհ. Միութիւնը ստորագրեցին հիւլէական զէնքերու ոչ բազմացման համաձայնագիրը :

ՊԵՐՃ ՊՐՕՇԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Պաֆու լոյս տեսած «Գործ» ամսագրի 1917 Մարտի թիւին մէջ հրապարակուած են Պերճ Պրօշեանի բանի մը նամակները՝ ուղղուած Պաֆուի Հայոց Մարդասիրա – կան ընկերութեան վարչութեան :

Նամակներէն մէկուն մէջ, որ կը կրէ «համառօտ տեղեկագիր անցեալ ծառա – յութեանցս եւ գրաւոր աշխատութիւնե – րիս» խորագիրը, գրագէտը կը ներկայա – ցընէ իր գրական եւ կրթական աշխա – տանքները :

Վերոյիշեալ ամսագրէն բաղելով կը ներկայացնենք զայն, իբրեւ ինքնակեն – սագրական փաստաթուղթ մը գրագէտին մասին :

×

1855 թուին աւարտելով Թիֆլիսի Ներ – սիսեան դպրանոցը ոտք դրի ուսուցչա – կան ասպարէզը՝ երկու տարի գործելով իմ ծննդավայր Աչտարակ գիւղում՝ 120 *րուբլի տարեկան ընդին ռոճիկով, որի քառորդը չստացայ : Միաժամանակ կա – տարում էի, նմանապէս ձրի, Մողնու Ս. Գէորգոյ վանահօր գործակալի քար – տուղարի պաշտօնը :*

1895 թուին Թիֆլիսում ուսուցիչ եղայ Ջալալեան Սարգիս Եպս.ի որդեգիր Նի – կողայոս Տէր – Յակովբեանցի մանուկը դպրոցում, միաժամանակ եւ Ներսիսեան դպրոցում : Տէր – Յակովբեանցի տանը գործում, միաժամանակ եւ Ներսիսեան դպրոցում : Տէր – Յակովբեանցի տանը սկսեցի գրել «Առ անձկալին՝ Շուչան դուստր Վարդանայ » ոտանաւորս, որ տպուեցաւ Մեղու Հայաստանի լրագրում 18 *Ապրիլի,* 1895 *թուի : Այդ առաջին քայ – լըն էր գրականութեան մէջ մտնելուս :*

Նոյն 1895 *թուին սկսեցի գրել « Սօս եւ Վարդիթեր» անդրանիկ վէպս, որի տպա – գրութիւնը սկսուեց հետեւեալ* 1860 *թը – ւին «Կռունկ»ամսագրի մէջ և առանձին օ – րինակներով : Այդ թուականից ես աշ – խատակցում էի «Կռունկ» ամսագրին իր – րեւ խմբագրի օգնական եւ սրբագրիչ մինչեւ* 1862 *թ. վերջերը :*

Նոյն տարիներում իմ նախաձեռնու – թեամբ սկիզբը դրուեց Թիֆլիսի մէջ Հա – յոց աղջկանց դպրոցին «Գայիանեան» կոչմամբ, որից օրինակ առնելով, հետզ – հետէ սկսեցին բացուել նաև Թիֆլիսում եւ ապա ամբողջ Կովկասի հայաբնակ գաւառներում հայ աղջկանց դպրոցներ :

Նոյն տարիներում, զարձեալ իմ նա – խաձեռնութեամբ եւ մեծ դժուարու – թեամբ՝ հայ թատրոնական ներկայա – ցումները ընդհանրութեանը մատչելի դարձան Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնի բեմի վրայ : Մինչեւ այդ օրը զոյութիւն ունէին հատուկտոր ընտանեկան ներկա – յացումներ տարբասներում եւ դահլիճ – ներում :

Նոյն տարին թատերգրութեան վերա – ծեցի Ե. Աբովեանի Աղասին, որ ապա – դրուեց «Կռունկի» մէջ եւ առանձին դրք – քոյկներով :

1863 – 64 ուսումնական տարիներում ուսուցիչ եւ տեսչի օգնական էի Շուշուայ հոգեւոր դպրանոցում : Այդ ժամանակն էր, որ դարձեալ իմ նախաձեռնութեամբ հիմնուեց Շուշուայ անդրանիկ աղջկանց դպրոցը, հոգելոյս Պետրոս Շանցեանցի տեսչութեան օրօք :

Այստեղ Թարգմանեցի Կ. Եղեանցի « Ներքին կեանք հին Հայաստանի» ռու – սերէն աշխատութիւնը, որ եւ տպուեց առանձին դրքերով :

1864 թ. վերջին հիւանդութեան պատ – ճառով Շուշուց վերադառնալով Թիֆլիս, Թարգմանեցի Պ. Շանչեանցի «երկու խօսք համքարի մասին » աշխատութիւ – նը, որ եւ տպուեցաւ :

1867 թ. կարդուեցայ տեսուչ եւ ուսու – ցիչ Ագուլիսի տպարոյ իմ ձեռքով բա – րեկարդուած դպրոցին եւ հիմնեցի տեղ – ւոյն «Հայկանուշեան» անունով աղջկանց դպրոցը. իմ խորհրդով եւ հսկողութեամբ չինուեցան այդ տարին Ագուլեաց Թով – մայ Առաքելու վանքումը չորս ձեռք հո – յակապ ուսուցչական բնակարանները եւ լրացուեց դպրոցի չէնքը : Իմ անմիջական մասնակցութեամբ էր, որ երկու չաբաթի մէջ քսանեւհինգ հազար մանէթ դրամա – կան նուիրատուութիւն ժողվեց առաջա – ձեռն Ագուլեցիներից երկսեռ դպրոցների օգտին :

Ինչպէս Շուշուայ աղջկանց դպրոցի, նոյնպէս եւ Ագուլեաց երկսեռ դպրոցաց բացումները տպագրուած են առանձին դրքոյկներով (*) :

1868 թ. ամառը բարեկարդեցի եւ հո – դաբարձական սիստեմի վերածեցի իմ ծննդավայր Աչտարակի ծխական դպրո – ցը :

1872 թ. եղայ «Մշակ» լրագրի դործա – կիցը եւ հիմնադիր անդամներից մէկը՝ դանազան ծածկանունների ներքոյ :

1876 թ. բացի Աստրախանում թաղա – կան ծխական երկսեռ դպրոց : Այստեղ սկսեցի գրել «Կռուածաղիկ» վէպս, որ սկսեց տպուել 1877 *թ. «Փորձ» ամսա – գրում, ուր աշխատակից անդամ եւ սրբը – բագրիչ էի : Հետեւեալ տարիներում լոյս տեսան «Փորձ»ում, նոյնպէս առանձնա – պէս, «Հացի խնդիր» եւ «Շահէն» վէ – պերս :*

1879 թուից մինչեւ հայ դպրոցների ա – ռաջին փակումը 1884 *թ. վարում էի ե – րեւանի թեմի եւ կարսի վիճակի հայ դպ – րոցների թեմական տեսչութիւնը :*

Այդ ժամանակ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի հրամանով աշխարհաբարի վերածեցի Մ. Աւետարանը , որի համար արժանացայ Նորին Օծութիւնից Աստուածաբանու – թեան մագիստրոսի կոչման :Գէորգ Կա – թողիկոսի մահուամբ աւելորդ համարուեց իր յաջորդից Աւետարանի աշխարհաբար տպագրութիւնը :

Թեմական տեսչութեան վերջնատուց յետոյ կարճ ժամանակ ուսուցիչ եղայ Ե – րեւանու թեմական դպրանոցում :

1887 թ. ցայսօր (1898) ուսուցիչ եմ Թիֆլիսու Ներսիսեան դպրանոցում :

1889 թ. հրաւիրուեցայ «Մուրճ» հան – դէսի խմբագրութեան անդամ եւ աշխա – տակից , եւ հէնց առաջին համարից ըս – կըսուեց տպուել «Մուրճ»ում «Յիշեր» վէպս եւ արտատպուել : Երկրորդ տա – րին տպուեց եւ արտատպուեց «Բղդէ» վէպերս :

Այնուհետեւ հետեւեալ տարիներում հետզհետէ լոյս տեսան «Սկիզբն երկանց» (վէպ), «Յուշիկներ»,— առաջին չորքան , «Աբգիդէի», «Նա», «Մի քէչ ազնց Աբ – դիլը» եւ այլ մանր աշխատութիւններս ու թարգմանութիւնները :

Բացի վերոդրեալներից իմ թարգմա – նութիւններս են. « Զինուորի առողջապա – հութիւնը», (Զինուորական պարտաւո – րութեանց վերաբերեալ երեք տետրակ – ներ» եւ «Ազօթագիրք հայ զինուորի հա – մար», որ կազմեցի Մակար կաթողիկոսի հրամանաւ :

Թիֆլիսի Հայոց հրատարակչական ըն – կերութեան յանձնարարութեամբ թարգ – մանել եմ եւ տպագրուած են՝ «Ցարու – թիւն Աբրահամեանի կեանքը», Լեւ Տո – լստոյի «Կովկասի գերին», Մոնկոմերիի «Նրան չհասկացան» կամ նոր մկրտուած՝ « երկու եղբայր» վերակոչուած վէպը, Տիքընսի՝ «Գաւիթ Կոպպերֆիլտ» վէպը եւ Լ. Տոլստոյի «Մանկութիւն եւ պատա – նեկութիւն» երկը :

Բացի տպագրուածներից ունեմ բաւա – կանին անտիպ աշխատութիւններ, որոնց առաջին տեղը բռնում է «Յուշիկներիս» չարունակութիւնը, որ հասցուած է մին – չեւ 1870*ի կէսը եւ չարունակուելու են ե – թէ կեանք եւ մէջոց կ'ունենամ :*

Դիտաւորութիւն ունեմ մի համախմբել պարբերական թերթերում գանուած բո – լոր մեծ ու փոքր յօդուածները : Աչխա – տակցել եմ Մեղու Հայաստանի, Կռունկ, Մշակ, Ազդիւր, Տարազ, Նոր – Դար , Արարատ, Փորձ, Մուրճ, Արձագանգ , Թատրոն, Հանդէս դրական եւ Արեւմ պարբերական հրատարակութիւններին , որոնց մէջ զանազան ժամանակներում լոյս տեսած բազմաթիւ ընդարձակ ու չափածոյ յօդուածներիս որքանութիւնը կը դժուարանամ հաշուի առնել : Նոցա – նից չատերը կրում են իմ ստորագրու – թիւնը , այլք ծածկանուան տակ են եւ չատերը բոլորովին անստորագիր , կամ որեւէ աստղանշելի նշերտ :

ՊԵՐՃ ՊՐՕՇԵԱՆՑ

(*) Խօսքը «Ղարաբաղու Տիրամայր Ս. Մարիամու Օրիորդաց Ուսումնարանի բացուելը» (1864, Շուշի) եւ «Վերին Ա – գուլեաց երկու սեռից ուսումնարանների բացուելը եւ կանոնագրութիւնը» (Մոս – կուա, 1868) մասին է :

ԱՊՐԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

Ինդիրը կը վերաբերի Փարիզի Հայ Մը – չակոյթի Տան :

Գրած էինք թէ ծանր յանձնաժողովի մը տակ մտած էր, մասնաւոր տարիներ առաջ, Տան կեդրոնական Յանձնախումբը, կիսաւար չէնքի մը վերաշինութեան աշ – խատանքին ձեռնարկելով :

Թէեւ դժուարին, սակայն յոյժ օգտա – կար նպատակին յաջողութեան համար Յանձնախումբի անդամները վճռակամ – րէն հրապարակ նետուեցան «կամենալը կարենալ է»ի նշանաբանով :

Հայ ժողովուրդի լումաներով ինչպէս նաեւ կարդ մը բարերար ազդայիններու նուիրատուութեանց շնորհիւ կարելի է – դաւ, ամբացնել չէնքին պատերը , ծած – կել տանիքը եւ երեք յարկերը վերջնակա – նապէս գործածելի դարձնել :

1967ի դարնան, յանձնախումբը յաջո – ղած էր չէնքի շինութեան բոլոր պարա – քերը հատուցանել :

Շնորհիւ վերոյիշեալ աշխատանքնե – րուն, հնարաւորութիւն ստեղծուեցաւ Տունը վերածելու իսկապէս Հայ Մչակոյ – թի կեդրոնի մը, ուր տեղի կ'ունենան այ – սօր դասախօսութիւններ, ժողովներ, հա – ւաքոյթներ, «Նայիրի» պարախումբի , « Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի , « Բեմասիրաց » թատերախումբի կանո – նաւոր փորձերը : Հոն է կապ. Աչքի դպ – րոցը :

Տունը կեդրոնավայրը դարձած է նաեւ Նոր Սերունդի անդամ – անդամուհինե – րուն :

Կապոյտ Աչ, Համազգային, «Հայաս – տան» թերթ, Նոր Սերունդ, Ուս. Միու – թիւն, ունին իրենց դրասենեակները : Երկրորդ յարկը յատկացուած է Հ. Յ. Դ. Թանգարանին, ուր այցելութեան կու – գան ոչ միայն Ֆրանսայէն այլեւ արտա – սահմանէն եկող հիւրեր :

Վերջացող տարուան ընթացքին այլի Տիկին մը նուիրեց 5000 ֆրանք, ի յիշ –ատակ իր զոհուած զաւկին սենեակի մը վի – նութեան համար, այդ սենեակին յատ – կից նոր սենեակ մը եւս վերաշինուեցաւ, որոնց սարքաւորման պիտի սկսուի չու – տով :

Վերոյիշեալ Տիկինը որ իր անունը չու – պեր հրապարակել, խոստացած է հինգ հազար ֆրանքի նուիրատուութիւն մը եւս ընել նոյն նպատակին :

Նման զեղեցիկ ժէսթ մը ունեցաւ նաեւ վերջերս Փիժէէն քնկ. Յովհաննէս կի – րակոսեան , նուիրելով Մչակոյթի Տան քսան հազար ֆրանքի դումար մը :

Պէլժահայ օրիորդ մը, մի քանի չա – բաթ առաջ փարիզ գալով կը յայտնէ յանձնախումբին որ կտակած է տասը հա – զար ֆրանք Մչակոյթի Տան իր ընտանի – քի անունին նուիրուած սենեակ մը ունե – նալու համար Մչակոյթի Տան մէջ :

Յանձնախումբը քաջալերուած այս լուր – ներէն կը վերաբերի Փարիզի Հայ Մը – չակոյթի Տան :

Գրած էինք թէ ծանր յանձնաժողովի մը տակ մտած էր, մասնաւոր տարիներ առաջ, Տան կեդրոնական Յանձնախումբը, կիսաւար չէնքի մը վերաշինութեան աշ – խատանքին ձեռնարկելով :

Թէեւ դժուարին, սակայն յոյժ օգտա – կար նպատակին յաջողութեան համար Յանձնախումբի անդամները վճռակամ – րէն հրապարակ նետուեցան «կամենալը կարենալ է»ի նշանաբանով :

Հայ ժողովուրդի լումաներով ինչպէս նաեւ կարդ մը բարերար ազդայիններու նուիրատուութեանց շնորհիւ կարելի է – դաւ, ամբացնել չէնքին պատերը , ծած – կել տանիքը եւ երեք յարկերը վերջնակա – նապէս գործածելի դարձնել :

1967ի դարնան, յանձնախումբը յաջո – ղած էր չէնքի շինութեան բոլոր պարա – քերը հատուցանել :

Շնորհիւ վերոյիշեալ աշխատանքնե – րուն, հնարաւորութիւն ստեղծուեցաւ Տունը վերածելու իսկապէս Հայ Մչակոյ – թի կեդրոնի մը, ուր տեղի կ'ունենան այ – սօր դասախօսութիւններ, ժողովներ, հա – ւաքոյթներ, «Նայիրի» պարախումբի , « Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի , « Բեմասիրաց » թատերախումբի կանո – նաւոր փորձերը : Հոն է կապ. Աչքի դպ – րոցը :

Տունը կեդրոնավայրը դարձած է նաեւ Նոր Սերունդի անդամ – անդամուհինե – րուն :

Կապոյտ Աչ, Համազգային, «Հայաս – տան» թերթ, Նոր Սերունդ, Ուս. Միու – թիւն, ունին իրենց դրասենեակները : Երկրորդ յարկը յատկացուած է Հ. Յ. Դ. Թանգարանին, ուր այցելութեան կու – գան ոչ միայն Ֆրանսայէն այլեւ արտա – սահմանէն եկող հիւրեր :

Վերջացող տարուան ընթացքին այլի Տիկին մը նուիրեց 5000 ֆրանք, ի յիշ – ատակ իր զոհուած զաւկին սենեակի մը վի – նութեան համար, այդ սենեակին յատ – կից նոր սենեակ մը եւս վերաշինուեցաւ, որոնց սարքաւորման պիտի սկսուի չու – տով :

Վերոյիշեալ Տիկինը որ իր անունը չու – պեր հրապարակել, խոստացած է հինգ հազար ֆրանքի նուիրատուութիւն մը եւս ընել նոյն նպատակին :

Նման զեղեցիկ ժէսթ մը ունեցաւ նաեւ վերջերս Փիժէէն քնկ. Յովհաննէս կի – րակոսեան , նուիրելով Մչակոյթի Տան քսան հազար ֆրանքի դումար մը :

Պէլժահայ օրիորդ մը, մի քանի չա – բաթ առաջ փարիզ գալով կը յայտնէ յանձնախումբին որ կտակած է տասը հա – զար ֆրանք Մչակոյթի Տան իր ընտանի – քի անունին նուիրուած սենեակ մը ունե – նալու համար Մչակոյթի Տան մէջ :

Յանձնախումբը քաջալերուած այս լուր –

ԺՈՐԺ ՔՈՋԻԱՔ

ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

•

Ու զնչուն սաղայելական խնդուք մը արձակեց :

— Չես կրնար ընել այդ բանդդ, կ'ըսէ – ս ա ց փիէր : Աշխիկա չատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ քեզի համար :

— Ինձ հասնելիք վտանգներուն ես ինքս եմ միակ պատասխանատուն : Իսկ քեզի համար անելէն դուրս գալու մէկ միջոց ունիս միայն. այն է, որ կ'ազա – տես զիս այս նեղ բանտէն, որպէսզի ես – բեկուան լոյսը վայելեմ կամ զիշերուան խաւարը : Եթէ դուն չըլլաս իմ ազատա – բար, ես ինքնիրենս կրնամ իմ ազատու – թիւնս ձեռք բերել : Բայց այդ պարագա – յին, չեմ զիտեր թէ դուն ի՛նչ կրնաս ը – լալ եւ ի՞նչպէս օգնիդ կը փրկես : Ուրեմն վերցուր զանակդ, կտրէ՛ չուաններդ, որ բազուկներս կապեր են կոնակիս, ու թող որ մինակս յաջողիմ արեւի լոյսին հաս – նիլ :

Փիէր չէր յօժարեր զնչուին ուզածը ընելու : Ներողութիւն կը խնդրէր եւ կը փորձէր ժամանակ չահիլ, խոստանալով թէ աւելի ապահով ձեւով մը ազատու – թիւն պիտի տար անոր : Շատ վտանգա – ւոր կը զանէր Սամոլի պահանջած փա – խուստի այս համարձակ եղանակը :

— Եթէ քսանեւչորս ժամուան մէջ քու միջոցով ազատութիւնս զտած չըլլամ, ապահով եղիր թէ ես ինքս պիտի տամ այն ատեն իմ ազատութիւնս ինծի : Բայց անկէ ետքը՝ կը խոստանամ այդ խենչէ ու – ղեղդ զուցադրութեան դնել Սթիչնայի պարտէզներուն մուտքին աչեւ :

Այս սպառնալիքները դուրս տուած ա – տեն, Սամոլ այնքան զայրացած էր, որ դուրսը դրան մօտ պահակ սպասող երկու ծառաները դիւրաւ կը լսէին իր ձայնը :

Այդ օր Փիէր վանքին մէջ դիշերեց : Իր եղբօր վիճակը իր հոգը չէր : Իրեն պէս սեւ հոգի ունեցող մարդ մը՝ պիտի նա – խընտրէր որ չուտով մեռնի վչտահար մարդը, իրեն հետ հոգին տակ տանելու համար հին ժամանակ զործուած ոճիրի մը դաղտնիքը :

Բայց Սամո՞լը : Բնականաբար այս վը – տանգաւոր աւազակին վիճակը բոլորովին հոգը չէր Փիէրին : Ի՞նչ ըսես պատրաստ չէր տալու, աչխարհէն վերցնել տալու համար այդ հրէչը : Բայց այս բանը հնա – րաւոր չըլլալով, Փիէր ուղեղը կ'աչխատ – ցընէր, վնասելով ձեւ մը, որով կարե – նար զնչուն դուրս բերել բանտէն եւ ձերբազատիլ իր կաչկանդուած վիճա – կէն : Սակայն որեւէ յոյսի նչոյլ չէր դտներ : Առանց արտաքին օժանդակու – թեան մը՝ ինքզինքը պարտուած կը զդար, եւ երրորդ անձ մը օգնութեան կանչելու դաղափարը ծայրայեղ երկիւղ կը պատ – ճառէր իրեն : Որովհետեւ իրեն օգտակար եղած առաջին եւ վերջին մարդը, այս – ինքն զնչուն, չարաբաստիկ հետեւանք – ներ ստեղծած էր իրեն համար եւ մի – միայն ինք զիտէր թէ ո՛րքան օրեր եւ զարհուրելի զիչերներ, ի՛նչ անտանելի տանջանք ու տառապանք պատճառած էր իրեն :

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՒՄԻԿԵՐՈՐԴ

Երբ իրադարձութիւնները այս կերպով կ'ընթանային Սթիչնայի մենաստանին մէջ, հոն հասաւ ուրիչ լուր մը, որ մոռ – ցընել տուաւ Մարքին հիւանդութիւնը եւ վանքին մէջ բանտարկուած զնչուն :

Սլաւ աչխարհը (Գառնիոլ, Սթիլի եւ Գառինթի) դեռ բուժուած չէր իր վէր – քերէն, որ ստացած էր նախորդ տարինե – րուն, երբ Թուրքը կրկին ներս խուժեց երկրէն, իր անմարդկային ձեռքին մէջ չաչեցնելով արիւնոտ խարազանը, նպա – տակ ունենալով անգամ մը եւս ոտնակոխ ընել սլաւական հողին մնացորդ բերդը եւ աւերել խաղաղասէր ժողովուրդին զո – յութիւնը :

Հարկ էր կանգնել նոր պատնէշներ այս սպառնացող յորձանքին դէմ, ուստի հայ – րենիքը կոտւելու կոչ ըրած էր բոլոր իր հերոսներուն :

Այսպէս, աւելի քան երբեք, իրպղոր – ծուած էր «օգնէ՛ անձիդ, Աստուած կ'օգ – նէ քեզի» առածը, որովհետեւ զոյութիւն չունէր կանոնաւոր բանակ մը, որ ի վի – ճակի ըլլար դաժան ուժին դէմ կանգնե – լու եւ պաչտպանելու սահմանադրութիւնը, որպէսզի Թշնամին չկարենայ իր ոտքը ներս դնել :

Լեռներու զագաթներուն վրայ վառող խարոյկներ կը ծանուցանէին որ վտան – գաւոր Թշնամին կը մօտենայ : Բնակչու – թիւնը ի մի կը հաւաքուէր, ու խրամա – տուտ՝ դիրք կը բռնէր : Բայց չատ յա – ճախ, զժբախտաբար, կը պատահէր որ մեկուսացած պաչտպանողներ չկարենա – յին խմբաւորուիլ, միջոցներու եւ ա – մանակի չզոյութեան պատճառով, որով – հետեւ Թուրքը յանկարծակի կը յարձա – կէր, խաւար դիշերին պայթող չանթի մը պէս :

1473ին, ամառնային դեղեցիկ օրերուն, խուժած էին Սթիրիի հարաւակողմը :

Անոնք ընդամէնը տասներկու հազար հոգի էին, մեծամասնութիւնը ձիաւոր :

Անոնց մէջ կար նաեւ ենիչէրիներու խումբ մը :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՋ

(31 – Շար.)

ՓԱՅԼՈՒՆ ՀԱՅՐԻՆ

Ա.

ՊԱՐԱՎՈՒՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ

Ա.

ՊՈՍՏԱԼ — Հ. Ց. Գալեմքեարեան 179ի տարեմտին հետ մեկ տարեգրութիւն 16 Դեկտեմբեր, Միութեան առաջ, ֆոտոգրաֆիա մը ունենալով։

Հ

Ի քոյոն մէջ միշտ ալ ինծի համար կարեւոր եղած է եղել ամէն տեսակ ծանօթութիւն, որ կրնայ լոյս սփռել մեր ազգային անցեալի մութ կողմերուն վրայ։ Ուստի ուրախ եղայ, երբ Գալեմքեարեան Հայկազեան Հանրագիտարանի մէջ կարդացի, որ Պարաւոնը Հայկական Սահմանադրական Կուսակցութեան հիմնադիրներէն մին եղած է։ Ես ալ կարծեցի, որ ան Հնչակեան էր, որովհետեւ Հնչակեանները միայն կուսակցութիւն կը կոչէին իրենց կազմակերպութիւնը։ Ուրեմն Պարաւոնը Հնչակեան էր։ Ինչո՞ւ ուրեմն Հնչակեան չէր կոչուեր։ Ինչո՞ւ Սահմանադրական։ Ինչո՞ւ Հնչակեան Կուսակցութիւնը Սահմանադրական Կուսակցութիւն դարձաւ։ Ինչո՞ւ Պարաւոնը Հնչակեան Կուսակցութեան հիմնադիրներէն մին եղած է, բայց Հնչակեան Կուսակցութիւնը Սահմանադրական Կուսակցութիւն դարձած է

Տէր եւ Տիկին Ժաք Շոքոլոզեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Շոքոլոզեան եւ տղան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ՝

ԷԼՄԱՍՏ ՈՒՆԱՆԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ, (Նոյ. 27) ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի հայկ. ժողովարանը, Փլաս տը Լ'Էօրոփ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրոի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արամ Աւետիսեան (ծնեալ Թագուհի Միքայէլեան) խոր կսկիծով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԱՐԱՄ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Փարիզ, 14 Նոյեմբերին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Լիոն ազգականներու սեղմ շրջանակով եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ:

×

Տիկին Ա. Աւետիսեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց որ գրաւոր եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իր սուգին եւ կը հաղորդէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի, այս Կիրակի Նոյեմբեր 30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Ռիւ Ժան Կուժօն:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՕՊԸՆԱ.— Այրի Տիկին Նուարդ Կըկըզեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կըկըզեան, Տէր եւ Տիկին Էլի Պուայէ, Այրի Տիկին Զարուհի Կըկըզեան, Այրի Տիկին Մարգրիտ Կըկըզեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կըկըզեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ֆօշ, Տէր եւ Տիկին Մանեավաքա, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Լըպլան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Պօյաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ. ԿԸԿԸԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Թորանեան, Սարեան եւ Սամուէլեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ ԹՈՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի (Նոյ. 30):

×

Փարիզի Կեսարիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը հոգեհանգիստ կատարել կուտայ այս Կիրակի (Նոյ. 30), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Կեսարիոյ աղէտեալ նահատակներուն:

×

Տիկին Ռ. Տողրամաճեան, Տիկին Լ. Տողրամաճեան, Տիկին Ժ. Տէր-Ներսէսեան կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱԶԳԷՆ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ընկերուհի Այրի Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 50 Ֆրանք ողբացեալ Գոհարիկ Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ ԶԱՐԵՀ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Այրի Տիկին Երջանիկ Պետրոսեան եւ զաւակները՝ Ռէմոն, Ժան-Փիէռ, Ալէն, Տանիէլ, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Քէշիշեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Փըթի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Տըլոն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Պետրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հերվէ Լանսըլօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Էլմասեան (Սէն-Շամոն), Տէր եւ Տիկին Վահէ Պառաւեան (Տէսին), ինչպէս նաեւ Էօշքէրեան, Կօշկակարեան եւ Ասմալեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի

(Մշեցի)

մահը, որ պատահեցաւ 75 տարեկանին, Նոյեմբեր 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Նոյ. 27) կէսօրէ ետք ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը, Ռիւ Կրոլէ:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Քէօլէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Զէրչեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, զոքանչ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՆԸՄ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, հին հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ օր, ժամը չորսին, Մշակոյթի Տուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Էքս ան Փրովանսի գրականութեան լըսարանին (Ֆաքիւլթէ) առժամեայ խորհուրդը ստեղծած է հայերէնի դասաւանդութիւնները:

Տեղեկատուութեան (եւ արձանագրութեան) առաջին հաւաքոյթը Հինգշաբթի (Նոյեմբեր 27) ժամը 18ին Էքսի գրականութեան Ֆաքիւլթէն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի Հայութիւնը յօգուտ եկեղեցւոյ սարքած խրախճանքին, մասնակցութեամբ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին որ իր երգերով ու եղանակներով պիտի ըստեղծէ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը:

Այս Կիրակի, (30 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ սրահին մէջ: 6 Ռիւ Ֆավանդին, Վալանս:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը: Մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Նուագախումբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ. Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

Պատուոյ նախագահ
JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron

Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը, այս Կիրակի, ժամը 13ին Լու Կառակի ծանօթ ճաշարանը (Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր դէպի Վովընարկ):

Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 11ին Ահարոնեան ակումբին առջեւէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալեսան, անկանոնութիւններ չըստեղծելու համար կը խդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, հետեւեալ ընկերուհիներէն, Տիկիններ Գասբարեան, Գէորգեան, Վարժապետեան, Զէրէքճեան, Մարի Պէրպէրեան, Տիկին Մկրեան, Տիկին Ա. Յուսիկեան եւ Քէօսաեան, 2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պօա, Ֆօթօ Ռէքս:

Օթոքառով երեթեւեկ՝ վեց Ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի 1969 Յունուար 24ի Սրբատառ Կոնդակի յանձնարարութեան, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնս կը նախաձեռնէ կազմել ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ մը, արժանավայել կերպով տօնելու համար Կոմիտաս վարդապետի ծընընդեան հարիւրամեակը:

Այս առաջադրութեամբ կը դիմենք Մարսէյլի եւ շրջակայից բոլոր հայկական կազմակերպութեանց եւ կրօնական մարմիններու վարչութեանց որ ներկայացուցիչ ղրկեն Նոյեմբեր 28ին՝ Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին գումարուելիք ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ
Կիրակի, Յունուար 18ին:

RÉVEILLONS - ՑԱՅԳՕՆՔ

ԾՆՈՒՆԴ — NOEL
JOUR DE L'AN — ԱՄԱՆՈՐ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Զուարթ ու հաճելի մթնոլորտ
ՃԱՇԸ՝
ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 80 ՖՐԱՆՔ
(Գինիով միասին)

Կէս գիշերին հաճելի անակնկալ մը
Հայաստանէն գունաւոր ֆիլմ մը
ձեզ կը ներկայացնէ
Հայրենիքի տեսարժան վայրերը
10-15 ՕՐ ԱՌԱՋ՝
վերապահեցէք ձեր սեղանը
հեռաձայնելով 551-59-95
Եւ ամէն օր՝
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
Հայկական թէ Ֆրանսական
RESTAURANT AU MONT ARARAT
38, Ave. Bosquet, Paris (7e)
Փակ է Երկուշաբթի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
27 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11674 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.674

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԷՕՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

Բ.

Թուրքիա, ծանօթ էր արդէն իբրեւ Հիւանդ մարդը եւ Եւրոպայի մուրացկանը, դարձաւ Եւրոպայի ամօթը, երբ Քիւրտերը, Սուլթանի հրամանով, ջարդեցին Հայաստանի քրիստոնեաները : Թուրք հայրենասէրներուն համար Ապտիւլ Համիտ Բ.ի իշխանութեան շրջանը օսմանեան կայսրութեան պատմութեան ամէնէն ամօթալի էջերէն մէկը կը կազմէ :

Այս նախադասութիւններով կը սկսի իր գրութիւնը Հիսթորիայի աշխատակիցը Լէուլին – Սմիթ, որ կը կարծէ թէ եւրոպականացած թուրք ընտրանին դժուարաւ կը զսպէր իր կատաղութիւնը եւ Ապտիւլ Համիտի հետապնդած պատժողական քաղաքականութեան միակ ելքն էր յեղափոխութիւնը :

Անգլիացի յօդուածագիրը շատ բարեմիտ կը թուի : Նախ կ'անդիտանայ բոլորովին իսկական Թուրքերու — Թիւրքօղլու Թիւրքերու գործօն ու վայրագ մասնակցութիւնը հայկական ջարդերուն եւ ամբողջ մեղքը կը բեռցնէ Քիւրտերուն վզին : Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը ալ չէր յիշեր Թուրքերու բարբարոսութիւնները եւ իբրեւ յանցաւոր կը մատնանշէր Քիւրտերն ու Չէրքէզները :

Յետոյ սխալ է կարծել, թէ Թուրք հայրենասէր մտաւորականները որեւէ ատեն կատղած ըլլան Ապտիւլ Համիտին դէմ հայ ջարդած ըլլալուն համար : Անոնց ցաւը ուրիշ էր : Արիւնարբու սուլթանը իր գահակալութեան վաղորդայնին, 10 Դեկտեմբեր 1876ին, Սահմանադրութիւն հռչակեր էր մեծ պետութեանց ճնշումին տակ : Սակայն շատ չանցած ջնջեց զայն, սպաննել տուաւ անոր հեղինակը՝ Միտհաթ փաշան, Մարմարայի մէջ ծովամոյն ըրաւ հարիւրաւոր «ազատական» կարծուած Թուրքեր եւ հազարաւորներ արգելափակեց կամ աքսորեց :

Պոլսոյ զինուորական բժշկական համալսարանին մէջ է, որ 1890ին հիմնուեցաւ Ժէօն Թիւրքերու Իթթիհատ վէ Թէրաքքը (Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն) կուսակցութիւնը : Հիմնադիրներն էին Տոքթ. Ապտուլլահ Ճէվտէթ, Իսհաք Սիւքիւթի եւ Իպրահիմ Թէմօ : Իրենց նպատակն էր 1876ի Սահմանադրութեան վերահաստատումը : Կազմակերպութիւնը շուտով ճիւղաւորուեցաւ եւ տարածուեցաւ մայրաքաղաքին մէջ, վարակելով նոյնիսկ պետական պաշտօնեաներու մէկ մասը : Գաղտնի մասնաճիւղեր կազմուեցան ամէն կողմ : Շարժումին միացան Փանկալթիի զինուորական վարժարաննին ուսանողները, իչպէս նաեւ պատմագէտ Մուրատ, հրատարակիչը Միգան թերթին եւ այդ պատճառով ալ ճանչցուած իբրեւ Միգաներ Մուրատ :

Համիտի խափիյէները գործի վրայ էին՝ մատնելու համար Երիտասարդ Թուրքերու այս գաղտնի կազմակերպութեան անդամները : Բժշկական եւ զինուորական վարժարաններու ուսանողները որոշեր էին 1897 Յուլիս 3ին մեծ թափօրով մը ցոյցեր կատարել Եըլտըզի պալատին դէմ : Կառավարութիւնը տեղեկացած ըլլալով ձերբակալեց դրդիչները : Թաշքըշլայի պատերազմական ատեանը զանազան պատիժներու ենթարկեց 81 ուսանողներ, որոնցմէ 12ին համար տրուած մահապատիժը ցմահ բանտարկութեան փոխուեցաւ :

Կազմակերպութեան կեդրոնը Պոլսոյ մէջ քայքայուած ըլլալով, փոխադրուեցաւ Փարիզ, ուր Ահմէտ Բիզա կը հրատարակէր Մէշվէրէթ Ֆրանսական թերթը, Մուրատ՝ Միգանը : Համիտ Փարիզ զրկեց Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշան՝ կաշառելու համար «Ժէօն Թիւրք»երը : Մուրատ վերադարձաւ եւ պետական խորհուրդի մէջ պաշտօն առաւ : Ահմէտ Բիզա շարունակեց պայքարը մինչեւ 1908 Յուլիս 10 / 23, երբ Սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ Պոլսոյ մէջ :

Անդրադառնալով Սմիթի գրութեան, յիշենք իր յատկանշական մէկ վկայութիւնը Թուրքիոյ առաջին խորհրդարանին մասին, որ բացուած էր 19 Մարտ 1877ին : Կայսրութեան բոլոր շրջաններէն եկած երեսփոխանները կը յուսայիններկայացնել իրենց ցաւերը : Իրականին մէջ հազիւ խօսելու իրաւունք կը տրուէր իրենց եւ նախագահը չէր նեղուեր միջամտելու ճառախօս մը՝ պոռալով « լռէ', իշու կտոր »...:

Ապտիւլ Համիտի Թուրք հակառակորդները կը ստորագնահատէին խնդիրներու ծանրութիւնը, կը գրէ Սմիթ : Ամէնէն կարեւորն էր իսլամ Թուրքերու եւ քրիստոնեաներու յարաբերութիւնները : Օսմ. Կայսրութիւնը իբրեւ աստուածպետական պետութիւն խճանկար մըն էր ժողովուրդներու, որոնք տարբեր կրօնք եւ լեզու ունէին : Զանոնք կառավարելու համար, տիրապետող Թուրքերը տեսակ մը պայմանագրութիւն կնքած էին, ոչ իսլամները լայն ինքնավարութիւն պիտի ունենային կարգադրելու համար իրենց ներքին խնդիրները, փոխարէնը անոնք յանձնառու կ'ըլլային կատարեալ հաւատարմութիւն պահել եւ տուրքերը վճարել : Ոչ – իսլամները համաձայն իրենց հաւատալիքներուն, Միլլէթներու բաժնուած էին, այսինքն կրօնական համայնքներու :

Յօդուածագիրը փակագիծի մէջ կ'ըսէ թէ միլլէթ կը նշանակէ կրօնք : Սխալ է : Միլլէթը ազգն է : Այս միլլէթներէն ամէնէն կարեւորներն էին յոյն օրթոտոքսները, Հայերն ու Հրեաները : Իւրաքանչիւր միլլէթի կրօնապետը կառավարութեան առջեւ պատասխանատու է տուրքերու վճարման եւ համայնքի ներքին վէճերու կարգադրութեան համար : (Քիչ մը չափազանցած է կրօնապետներու իրաւասութիւնները) :

Իսլամներուն համար քրիստոնեաներն ու միւս կավուրները ստոր դասակարգի կը պատկանէին : Յաղթանակէն վերջ գործնականին մէջ բան մը չէին ըրած զանոնք իսլամացնելու կամ ձուլելու համար : Այս հանդուրժողութեան շնորհիւ է, որ կը տրամաբանէ Սմիթ, Յոյները, Հայերն ու կայսրութեան միւս հպատակները պահած են իրենց լեզուն եւ անհատականութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԴՐԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ ԿՈՒՏԱՅ

Մինչ Հելսինքիի մէջ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը կը բանակցին հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը սահմանափակելու համար, անդին երկու երկիրներն ալ կը խօսին մանրէատար եւ քիմիական բաղադրութեամբ ռումբերու արգիլումին շուրջ :

Յատկանշական է մասնաւորապէս նախագահ Նիքսընի առջի օրուան ճառը՝ կարդացուած Մ. Նահանգներու ձայն պատկերասփիւռի կայաններէն : Նիքսըն պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ Ամերիկա որոշած է երբեք չգործածել քիմիական զէնքեր. Նախագահը դիտել տուաւ նաեւ՝ որ ոչ մէկ պարագայի տակ իրենք առաջին գործածողները պիտի ըլլան նմանօրինակ զէնքերը :

Ուաշինկթըն միեւնոյն ատեն նպատակ ունի բնաջնջելու իր տրամադրութեան ներքեւ գտնուող նմանօրինակ զէնքերու բոլոր պահեստերը : Ասկէ զատ, նախագահը պիտի առաջարկէ ամերիկեան ծերակոյտին՝ վաւերացնել Ժընեւի 1925ի որոշումը՝ քիմիական եւ մանրէական զէնքերու գործածման արգելքի մասին :

Մոսկուա, իր կարգին, նախաձեռնութիւնը առաւ առաջարկելու ՄԱԿին, որ շուտով հաստատուի միջազգային որոշումնագիր մը՝ այս ձեւի զէնքերու արտադրութիւնը արգիլող : Խորհ. Միութիւնն ու համայնավար եօթը երկիրներ կը պահանջեն միաժամանակ, որ քանդուին զոյութիւն ունեցող պահեստները :

Նիքսընի յայտարարութիւնը եւ Մոսկուայի առաջարկը դրական ձեւով մեկնաբանուեցան : Դէտերու կարծիքով, երկու երկիրներն ալ այս ձեւով ցոյց կ'ուզեն տալ, թէ տրամադիր են վերջ տալու զինարշաւին : Այսուհանդերձ, Հելսինքիի բանակցութիւնները դեռ երկար կրնան տեւել, եւ ոչ ոք այժմէն իսկ կրնայ ըսել, թէ ինչ արդիւնք պիտի տան այդ խօսակցութիւնները : Յամենայն դէպս որոշ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ Հելսինքիի մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆ ՈՒՆԵՑԱՒ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ռաշիտ Քարամէ, որուն պաշտօն յանձնուած էր կազմել Լիբանանի նոր կառավարութիւնը, վերջապէս յաջողեցաւ կազմել դահլիճ մը՝ բաղկացած 16 անդամներէ : Այս ձեւով վերջ կը գտնէ կառավարական տագնապ մը, որ կը տեւէր եօթը ամիսէ ի վեր : Անշուշտ, ինչպէս դիտել կուտան լաւատեղեակ շրջանակները, նոր դահլիճին կազմութեամբ չէ լուծուած պաղեստինցի արձակազէններու հարցը, սակայն, կը թուի թէ՝ բոլոր հոսանքները այժմ որոշած են չխօսիլ այդ մասին : Աւելցնենք, որ դահլիճի կազմութեան նախօրէին, ինը արհեստակցական կազմակերպութիւններ սպառնացած էին դիմել ընդհանուր գործադուլի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՕՐԵՐ

Բ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՍՏ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Վ. Համբարձումեանէն եւ Գ. Գէօդակեանէն ետք խօսած է Մ. Մուրադեան, որ նկատել տուած է, թէ նոյնիսկ Ի. դարու սկիզբներուն կային մարդիկ, որոնք կը համարձակէին պնդել, թէ հայ ժողովուրդը չունի իր ինքնուրոյն երաժշտութիւնը : Հետեւաբար անհրաժեշտ դարձած էր աշխարհին ծանօթացնել հայ երաժշտութիւնը : Իր ամբողջ գործունէութեան ընթացքին Կոմիտաս յատուկ ուշադրութիւն դարձուց այս հարցին եւ մեծ աշխատանք կատարեց այդ ուղղութեամբ :

Ակադ. Ա. Ղանալանեան ըսած է, թէ Կոմիտաս ժողովրդական երգերը նկատած է իբրեւ ժողովուրդին յոյզերուն եւ մտորումներուն հարազատ թարգմանը հանդիսացող ստեղծագործութիւններ : Ասոնց մէջ դրոշմուած է «գեղջուկ կեանքի լրիւ պատկերը՝ շինականի նուրբ ու սուրբ, խոր ու լայն, պարզ ու վեհ, ազատ ու արձակ ստեղծագործ ուժը : Անոր կեանքին մութն ու լոյսը, գործն ու յոյսը » : Կոմիտաս ժողովրդական երգին բանաստեղծական խօսքն ու երաժշտական եղանակը կը դիտէր իրենց ներքին ամբողջութեանը մէջ, իբրեւ ստեղծագործական անխզելի համադրութիւն : Կոմիտասի հայեցակէտով եթէ երգի բառերը կամ բանաստեղծական խօսքը գերազանցօրէն կ'արտայայտեն միտքը, կը պատմեն այս կամ այն դէպքը, կը վերարտադրեն իրադրութիւնը, միջավայրը, կը պատկերացնեն ներքին ապրումը, երաժշտութիւնը կամ մեղեդին կը բացայայտէ երգին քնարական էութիւնը, անոր զգայական բովանդակութիւնը :

Կոմիտասին շնորհիւ կորուստէ փրկուած եւ գիտութեան սեփականութիւնը դարձած են հայ ժողովրդական բիւրաւոր երգերու բանաստեղծական խօսքերը : Առանձնապէս մեծ է անոր գրի առած Ակնայ երգերուն, Լոռիի հռչակաւոր գութաներգին եւ միւս ստեղծագործութիւններուն արժէքը :

Կոմիտաս մեծ երկիւղածութեամբ եւ զգուշաւորութեամբ մօտեցած է իր ձեռքին տակ եղած աղբիւրներուն, թոյլ չը տալով գրչի ոչ մէկ անհարկի շարժում : Անոր յաջորդ, կարեւոր քայլը եղած է հազարաւոր երգերէն լաւագոյն օրինակներու ընտրութիւնը, անոնց միացումը եւ ձուլումը ներքնապէս մօտ եւ հարազատ նիւթերուն : Պահպանելով ժողովրդական աղբիւրներուն ամբողջականութիւնը, մէկը միւսին բնական շարունակութիւնը հանդիսացող առանձին երգերէն կազմած է համեմատաբար ընդարձակ նոր ստեղծագործութիւններ, որոնք, ըստ ամենայնի, հարազատ ըլլալով ժողովրդական երգերու էութեան, ինքնաբերաբար կը լրացնեն, կը զարգացնեն եւ կը հարստացընեն բանաստեղծական խօսքը, աչքի զարնելով իրենց բովանդակութեան եւ ձեւի կատարելութեամբ :

Կոմիտաս ձայնագրած, մշակած, ներդաշնակած եւ, նոյնիսկ, տպագրութեան յանձնած է հայ քաղաքային երգեր, դիտել տուած է յաջորդ խօսողը՝ Ռ. Աթայեան, որ շարունակած է իր խօսքը ըսելով.

Մեծ երգահանը քաղաքային երգերով հետաքրքրուած, անոնցմով զբաղած է ուսանողական տարիներէն սկսեալ : Այդ երգերուն մեղեդիները օգտագործած է « Առ գետս Բաբելացւոց» սաղմոսին, քանի մը տարի ետք՝ «Ուր ես դալի, այ դարուն» խմբերգին մէջ : Իսկ 1908ին տպագրեց « Հիմի էլ լռենք» եւ «Արաքսի արտասուքը» : Այնուհետեւ, թէ՛ էջմիածնի եւ թէ Պոլսոյ յայտագիրներուն մէջ կը գտնենք՝ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն», «Մեզ նոր արեւ ծագէ», «Ոհ, ինչ քաղցր բան», «Մինչդեռ յուսով», «Մայր Արաքսի ափերով» եւ այլ գործերը : 1913ին Պոլսոյ մէջ մշակեց «Ով մեծասքանչ դու լեզու » երգը : Քաղաքի երգի տարրերը կան ծանօթ «Սիփանայ քաջեր»ուն մէջ : Մինչեւ հիմա յաջողած ենք գտնել երկու տասնեակէ աւելի նմանօրինակ երգերու մշակումներ, երգահանին ձեռագիրներուն մէջ : Ասոնք հետաքրքրական են ոչ միայն իբրեւ անցեալի հայ հանրային կեանքը պատկերացնող յուշեր, այլեւ մեծ մասամբ իրենց ուժը պահած գեղարուեստական էջեր՝ իրենց անկեղծ քնարականութեամբ, հայրենասիրութեան ջերմ զգացումով :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԿՈՒԳԱՆ...

Բոլո՛ր ալ գիտենք. սակայն քանի՞ հոգի տարին գոնէ տասը անգամ կը յիշէ Թումանեանի պատուէրը.

— Հէ՛յ ագահ մարդ, հէ՛յ անգոհ մարդ.
Միտքդ՝ երկայն, կեանքդ՝ կարճ.
Քանի՛ քանիսն անցան քեզ պէս,
Քեզնից առաջ, քո առաջ.
Ի՞նչ են տարել նրանք կեանքից՝
Որ ի՛նչ տանես դու քեզ հետ.
Խաղա՛ղ անցիր, ուրա՛խ անցիր
Երկու օրուան էս ճամբէդ ... :

Մահը պէտք է զայ մեր դուռները բախելու, որպէսզի անդրադառնանք թէ անմահներ չենք,— հիւրեր ենք մեր երդիքներուն տակ եւ ապարանքներուն մէջ, ու մէկ վայրկեանէն միւսը կրնանք չըլլալ :

Ցաւն ու զրկանքը պէտք է զան ծալապատիկ նստելու մեր սիրտերուն եւ հոգիներուն մէջ՝ որպէսզի հաւատանք թէ փխրուն էակներ ենք ու իմաստ չունի հըպարտանալ նիւթեղէն հարստութեամբ : Ամէնէն փարթամ յարկերուն տակ իսկ... ձեղունը փուլ կրնայ գալ մեր գլխուն վրայ, երբ հիւանդութիւնը սողոսկի ներս ու դժբախտութիւնը ճիրան բանայ մեր էութեան մէջ :

Դարերէ ի վեր, նոյնն է մարդը: Երբ առողջ է եւ ցաւ չունի, քիչ անգամ կը գիտակցի անցաւոր իր գոյութեան. քիչ անգամ կ՚ընդունի իր անզօրութիւնը. շատ քիչ անգամ կ՚ապրի իր նմաններուն վիշտով :

Պէտք է կքի վշտի ու ցաւի տակ, որպէսզի «մայրի՛կ» ըսէ : Հարազատներ փնտրուէ՝ իր անզօրութիւնը պատմելու եւ սփոփուելու համար :

Չարիքները անհունօրէն կրնային սահմանափակուիլ, եթէ մարդիկ գիտակցէին ամէն օր՝ թէ քիչ ետք կրնան «հողին» դառնալ. կամ մտածէին ամէն գիշեր, առանձնութեան իրենց ժամերուն, որ վաղը կրնան չարթննալ: Կարենային տեսնել ուրիշներու զրկանքը, տառապանքն ու սուգը, եւ մղուէին այն եզրակացութեան՝ թէ չարժեր ագահանալ,— եսին պաշտամունքը եւ ընչաքաղցութիւնը դաւանիլ միակ ճանապարհ՝ դէպի հարբստութիւն, երջանկութիւն եւ բարօր կեանք: :

Ոչնչականութեան ջատագովանքը չենք ըներ, ոչ ալ կը մերժենք ինքնաբաւութեան ձգտումը՝ մարդուն մէջ :

Նիւթին սէրը, ինքնավստահութիւնը, անհատական բարօրութեան մղումը, եսասիրութիւնն ու տխրութենէ փախուստը՝ նոյնքան բնական պահանջներ եւ իրաւունքներ են: Եւ վա՛յ անոր՝ որ կը կարծէ երկնքին մէջ ապրիլ, որքան ատեն որ հողին վրայ են իր ոտքերը :

Սակայն, երբ սէրը կը հասնի մոլութեան աստիճանին եւ անձնասիրութիւնը կը դառնայ այլամերժութիւն՝ մարդուն մէջ կը ցամքին մարդկայնական բոլոր ըզգացումները. անհատը իր նմաններուն շաղկապող իմացումները կը չորնան. կը բթանան բոլոր ազնիւ հակումները, — «բարի»ին գիտակցութիւնը, բարիքին սփոփարար դերը՝ հոգիին մէջ, անձէ անձ փոխադարձ յարգանքի եւ գուրգուրանքի տրամադրութիւնները, մարդ էակը մարդկային ընդհանրականութեան մէկ մասնիկը դարձնող այլասիրութիւնը ...

Ամէնէն մենասէր մարդն իսկ, որ խառնուածքի բերումով պիտի նախընտրէր առանձին մնալ հանգիստի իր ժամերուն, կրնայ եւ կոչուած է ձեւով մը խառնուիլ ընկերութեան :

Աստուածներուն միայն կը վայելէ առանձնութիւնը : Եւ արարիչը, երբ ըստեղծեց առաջին մարդը, անոր քով կինը դրաւ՝ որպէսզի միայն ինքզինք չտեսնէ :

×

Մարդոց եւ հաւաքականութիւններու այս կապէն կը բխին նաեւ հոգեկան-բարոյական փոխադարձ պարտաւորութիւններ :

Եթէ մահն ու ցաւը ազդարար զանգակներ են մեզի համար, որպէսզի եսամոլութենէ դէպի այլասիրութիւն մղուինք, ուրիշներու ցաւով եւ զրկանքով հետաքրքրուող մարդուն առաջին պահանջն ալ գուրգուրա՛նքը կ՚ըլլայ՝ հանդէպ իր նմաններուն :

Օգնելու զգացումը ամէնէն ամուր օղակն է, ապահովաբար, անհատին եւ ընկերութեան միջեւ : Ամէն արարք, որ կը յատկանշէ հետաքրքրութիւն մը ուրիշներու կարօտութեան հանդէպ՝ կ՚ենթադրէ անանձնական ըլլալու հոգեկան տրամադրութիւն մը, որուն կը կարօտին մարդկային հաւաքականութիւններ՝ զարգանալու եւ ազնուանալու համար :

Այս տեսակէտով բացառապէս պերճախօս է մեր կեանքը :

Հայութեան վերապահուած չարիքներն ու դժբախտութիւնները՝ հայ մարդուն մէջ այլասիրութեան եւ օգնութեան զգացումը արմատացուցած, ու զայն վերածած են դաւանանքի մը :

Այնքան տառապած ենք իբրեւ անհատ եւ ժողովուրդ՝ որ նոյնացած ենք մեր ցաւին մէջ, եղբայրացած ենք մեր վշտին մէջ, միացած ենք մեր մահուան եւ դժբախտութեանց մէջ :

Ազգային բազմաթիւ իրագործումներ եւ «հրաշք» նկատուած նուաճումներ՝ կը պարտինք օգնութեան զգացումին,— համոզումի եւ հանգանակի վերածուած զոհաբերութեան իմացումին :

Յիսունէ աւելի տարիներէ ի վեր, Սփիւռքը ամրացած է նուիրումի զգացումին վրայ :

Ծառայութիւն, աջակցութիւն եւ զոհողութիւն՝ ոչ միայն նիւթական, այլեւ բարոյական առումով :

Վարժարաններ, հիւանդանոցներ, որբանոցներ, պատսպարաններ եւ ազգային հաստատութիւններ՝ բացառապէս զոհաբերութեան զգացումով պայմանաւորուած են.— Նուիրատուութիւններով եւ բարեբարութիւններով կան, կը գործեն ու կը տեւեն :

Հայ մարդը ամէնէն աւելի խոր կ՚ըմբռնէ Թումանեանի պատուէրը. բոլորէն աւելի լաւ գիտէ՝ թէ «ա՛նցք» մըն է կեանքը ու չարժեր կարճատեւ գոյութիւն մը ծանրաբեռնել ամպերով, թանձր մտահոգութիւններով, խղճի խայթերով, անուղիղ գործերով, շիլ հաշիւներով ...

Հաշուուած տարիներ միայն ունինք ապրելու համար. եւ որքան «խաղաղ եւ ուրախ անցնինք երկու օրուան մեր ճամբէն»՝ այնքան լաւ :

Ոչինչ կրնանք տանիլ մեզի հետ, իբրեւ նիւթ: — Շա՛տ շատ պատանք մը ու դագաղ ...

Սակայն կրնանք առնուազն հոգեկան խաղաղութեամբ եւ սրտի գոհունակութեամբ մեկնիլ՝ երբ ուրիշները ապրեցուցած ըլլալու բաւարարութիւնը ունինք :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ Է

—o—

Ռէնսի արուարձանին հարիւրամեակի տօնակատարութիւնն է, Նոյեմբեր 6–23: Բացառիկ եռուզեռ փողոցներուն մէջ, վերտառութիւններ անդին ասդին՝ հարիւրամեակը շօշափող գրուածքներով. ելեկտրական շողշողուն լոյսեր ամէն կողմ, Ֆրանսական դրօշակներ, դունագեղ ծաղիկներ այս բոլորը համակրելի կերպով կարծես կը ժպտին քեզի :

Այս բարեպատեհ առիթով կը մտնեմ Ռէնսիի քաղաքապետարանի հաստակառոյց դուռնէն ներս. հոյակապ լայնանիստ շէնք մը, լաւ կահաւորումով դալարագեղ, ծաղկաւէտ պարտէզով մը շրջապատուած՝ եւ վերանորոգուած շատ գեղեցիկ ճաշակով, աջ ու ձախ ընդարձակ սրահներ, մարմարիոնէ յատակներով, լուսաւորուած հսկայ ջահերով, գորգապատ քարէ սանդուխներ եւ Ֆրանսան խորհրդանշող Եռագոյն պզտիկ ու մեծ դրօշակներ, այս բոլորը քաղաքապետարանին կուտան պատկառելի եւ լուրջ կեցուածք մը : Լուռ իրարանցում մը կը տիրէ սրահներէն ներս, վերելք եւ վայրէջք կայ սանդուխներուն վրայ, մեծ հետաքրքրութեամբ կը բարձրանամ սանդուխներէն վեր, ցուցասրահի մը հետ դէմ դիմաց : Ռէնսիի երիտասարդ գեղարուեստասէրներու նախաձեռնութեամբ նոր նկարչութեան 20րդ ցուցահանդէսն է որ տեղի կ՚ունենայ :

Բացման օրն է, գեղարուեստասէրներու լայն զանգուած մը ներկայ է. նաեւ Սէնի նահանգապետը իր փոխանորդը եւ Ռէնսի քաղաքապետը Պ. Տուտէ հայասէր, հասուն խօսակցութեամբ ներկայանալի անձ մը որ՝ ինչպէս գիտենք ամէն տարի Դպրոցասէրի մրցանակաբաշխութեան հանդէսներուն ներկայ կ՚ըլլայ եւ իր խրախուսիչ խօսքերով ու յորդորներով կը քաջալերէ Դպրոցասէրը իր սարօքը :

Ընդարձակ սրահներու պատերուն վրայ ցուցադրուած են 60 Ֆրանսացի եւ օտար արուեստասէրներու գեղանկարչական գործերը՝ որոնք կը հրամցնեն մեզի իւղաներկ, ջրաներկ ծաղիկներու փունջեր, բնանկարներ, պզտիկ քանդակներ, կաւէ առարկաներ, դիմանկարներ եւ մետաքսի վրայ աշխատուած նուրբ գործեր. մէկ խօսքով գոյներու, ձեւերու ներդաշնակութիւն մը համերաշխօրէն զիրար գրկած :

Այս արուեստասէրներու կողքին ուշադրաւ են երեք Հայեր որոնք ներկայացուցած են քանի մը բաւական փայլուն գործեր, ինչպէս այր ու կին Իրմա և Ռաֆֆի Կազրիկեան՝ որոնք տասնէ աւելի նկարներ ներկայացուցած են. նաեւ իւղաներկ՝ ջրաներկ՝ մետաքսի վրայ աշխատուած գործեր, քաղաքապետը գնած է քաջալերական եւ շնորհաւորական խօսքերու փունջով մը :

Ցանկարծ քայլ առ քայլ նկարներու առջեւէն անցած պահուս քովընտի ակնարկով մը տեսայ Օր. Հաղարապետեանի մը նկարը՝ որ ցոյց կուտար Սեւանայ լիճը, կաս կապոյտ, ճերմակ թեթեւ վէտվէտուն ալիքներով եզերուած ու ափին Ս. Առաքելոց եկեղեցին դարաւոր ու պատմական : Հայ ժողովուրդին գոյութեան ազդարար նշան : Խանդավառութեան աստիճանաչափս բարձրացաւ, հաճելի անակնկալ մը եւ հոգեկան թեթեւ վայելք մը. անշուշտ չեմ կրնար իր նկարին մասին որեւէ կարծիք կամ գաղափար յայտնել որովհետեւ քննադատութիւ դիւրին է բայց քննադատելը արուեստ մըն է. իսկապէս Ֆրանսական շրջանակի մը մէջ ներկայացնել Սեւանայ լիճը, շատ գեղեցիկ գաղափար, կ՚արժէ ծափահարել զինքը մեր Հայութեան գնահատանքը յայտնելով : Ու դուրս ելայ, աչքերս քիչ մը խոնաւցած ու ըսի մտովին « Հայը ամէն տեղ է»:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Ժորժ Շէնդ, Գառինթիի կառավարիչը, հապճեպով հաւաքեր էր մաս մը ռազմիկներ որ արդէն պատրաստ էին երեք սլաւ հողամասերու վրայ (այսինքն՝ Գառնիոլ, Սթիրի եւ Գառինթէ), զսպելու համար թշնամին հարաւային Սթիրիի մէջ, մինչեւ որ մեծ բանակը կազմակերպուէր ամէն ճակատներու վրայ եւ կարենար ցըցուիլ թրքական ուժերուն դէմ :

Փիէր Քոզիաք եւս իր մարդերով Շէնդի օգնութեան հասնելու պատրաստութեան տակ էր, քանի որ կը պատկանէր իշխաններու այն դասին, որ իր մարտիկներով կը հպարտանար : Սակայն ճակատամարտելու նկարը եւ հաւանական մահուան դաղափարը իրեն համար շատ անհաճոյ կը թուէին եւ փառքի հասնելու տենչ չէր զգար : Իրեն պէս մարդու մը համար անտարակոյս հաճելի բան մը չէր սուրը մէջքին՝ կռուի դաշտ նետուելու չափ սիրել իր հայրենիքը :

Ուստի իր ազդականը՝ Լուի Քոզիաք, իր տեղը անցաւ Քոզիաքի եւ Սթիչնայի մարդոց գլուխը :

Վանքին մէջ՝ ամրացուցին պարիսպները, ագարակէն մթերք բերին եւ պատրաստուեցան մինչեւ ձմեռ դիմադրել Թուրքերուն :

Այդ Թուրքերը փոթորիկի նման կը խուժէին եւ չէին նահանջեր երբեք, մինչեւ որ լաւ մը չթալանէին եւ բաւական չափով քրիստոնեայի արիւն չխմէին :

Ընդհանուր այս եռուզեռին մէջ, ոչ ոք կը մտածէր այլեւս արդելափակուած գընչուին մասին : Այն ծառաները որ Լուի Քոզիաքին հետ Թուրքերուն դէմ կռուելու չէին գացած, չարագործին վրայ հսկելէ առաջ՝ աւելի կարեւոր գործեր ունէինկատարելիք : Եւ ահա, առաւօտ մըն ալ նըկատեցին, որ թռչունը իր վանդակին մէջ չէր այլեւս : Ի՞նչպէս յաջողած էր փախչիլ՝ մարդ չէր գիտեր :

Ժորժ Շէնդի հազիւ երկու հազար գլուխ հաշուող զօրախումբըկարողացեր էր իր ցանցին մէջ առնել թրքական մեծ բանակի յառաջապահ ուժերը :

Խորհելով, որ այդքան էր միայն օսմանեան բանակին ամբողջութիւնը, Սլաւները քաջաբար նետուեցան թշնամին առջեւ, եւ արեգակը դեռ մայրամուտին չհասած՝ արդէն մօտաւորապէս երկու հարիւր անհաւատներ ինկած էին անկենդան. մնացորդները քաշուեր էին ետ :

Ուրախութիւնը մեծ էր Շէնդի խումբին մէջ, որովհետեւ կը կարծուէր, թէ այսպէսով, առանց մեծ ճիգի, թշնամին նահանջած էր բոլորովին եւ երկիրը՝ փրկուած : Նոյն գիշերը Շէնդ սուրհանդակներ ճամբայ հանած էր, երկրին մէջ տարածելու համար յաղթանակի երջանիկ լուրը : Յաջորդ օրը ան կ՚ուզէր տակաւին թշնամի զօրագունդերը մղել բոլորովին իրենց սահմաններէն դուրս :

Սլաւներու կողմէ Թուրքերու պարտութեան աւետիսը հասած էր նաեւ Սթիչնա :

Աբբա Հայր Իւտարլիք անմիջապէս հրամայած էր կազմել մեծ թափօր եւ դիմել դէպի մենաստանէն ժամ մը հեռու գտնուող Միւլեավայի Ս. Կոյս եկեղեցին : Ան հրաւիրած էր ամբողջ ժողովուրդը եւ դղեակներու իշխանները մաս կազմելու շքերթին եւ շնորհակալ ըլլալու Տիրոջ, որ իրենց երկրէն հեռացուցեր էր ահաւոր վտանգ մը եւ յաղթանակը շնորհեր էր քրիստոնէութեան արդարութիւնը պաշտպանող ուժին :

Ճիշդ այն պահուն, ուր կը կազմէին թափօրը, սլաւ բանակը կը կրէր մեծ ձախորդութիւն մը : Անմիջապէս որ թուրք հրամանատարը՝ Ահմէտ փաշա, տեղեկացեր էր թէ քրիստոնեաները կոտորեր էին իր յառաջապահ զինուորներուն մեծ մասը եւ մնացեալը՝ նահանջի մատնէր, զայրացած՝ հրամայեր էր որ իր հսկայ բանակը գիշերով յարձակի քրիստոնեայ հերոսներուն վրայ :

Այդաբացին, Սլաւները յանկարծ տեսան, որ թշնամին՝ շատ աւելի ուժ հաւաքած քան երբեք, պաշարած էր զիրենք : Անակնկալին առջեւ սարսափահար՝ ստիպուած էին կրկին վերցնել զէնքերը եւ պաշտպանել թէ՛ իրենց անձը, թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ երկիրը : Կատաղի կռիւ կը մղէին. իւրաքանչիւր զինուոր հերոս դարձած էր եւ ինկողները շատ սուղ կը ծախէին իրենց կեանքը : Սակայն Սլաւներու փոքրիկ զօրագունդը, բոլորովին տկարացած եւ ուժասպառ, ծանր պարտութեան մը ենթարկուեցաւ :

Գարինթիի պետը՝ Շէնդ, Գառնիոլի ազնուականը՝ Լուի Քոզիաք եւ դեռ բազմաթիւ անուանի կարիճներ դերի ինկած էին, սակայն Թուրքերը չէին սպաննած զանոնք, մեծ փրկագիներ կորզելու յոյսով : Քրիստոնեաներու մնացեալ մարդիկը նահանջած էին անտառներու խորերը : Ժողովուրդը ոչինչ կրցած էր գիտնալ այս սոսկալի աղէտին մասին, բացի այն պարապէն, որ թողած էր ան ընտանիքներու մէջ :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(32 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. Զարեհ Գասեան բեմ հրաւիրուելով, շատ դեղեցիկ ձայնով երգեց «Հայրենիքդ մոռցիր կ'ըսեն օտարներ»: Տեղին է ըսել որ Պ. Զարեհ Գասեան ունի թէ մարզուած ձայն, եւ թէ ալ երգելու շնորհք:

Օր. Ալիս Յարութիւնեան, որ քաջ ծանօթ է Մարսէյլի Հայութեան, իրեն յատուկ աշխոյժով եւ խանդավառութեամբ արտասանեց կտոր մը Բ. Նաւասարդեանէն, արժանանալով երկար ծափերու:

Վերջին բանախօսն էր՝ Փարիզէն ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան՝ որ իր ճառի ընթացքին, գաղափարական դեռնի վրայ, բաղդատականը ըրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտպանած տեսակէտներուն եւ հակադաշնակցական կամ համայնավար կազմակերպութիւններու դաւանած գաղափարներուն միջեւ: Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան շատ իրաւացի դտաւ որ, բոլշեւիզմը կամ համայնավարական իշանութիւնները մեր հայրենիքին մէջ, գաղափարական դեռնի վրայ, մեծ նահանջ մը կատարած են:

Դաշնակցութիւնը երբ անցեալին մէջ կը պաշտպանէր Ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարները, իբրեւ ինքնուրոյն արժէքներ, հակառակորդները զայն կը քարկոծէին ըսելով թէ պրոլետարը, կամ ընչազուրկ բանուորը ազգութիւն եւ հայրենիք չունի, մինչդեռ, իրականութիւնը կը վկայէր որ, ամէնէն շատ պրոլետարն էր հայրենիքի պէտք ունեցողը:

Այսօր, Հայաստանի պատմաբաններն ու դիտնականները, յաճախ խեղաթիւրելով եւ չարափոխելով եղելութիւնները, կ'ուզեն ամէն գնով տէր դառնալ մօտաւոր անցեալի հերոսական խոյանքներուն:

Այս բոլոր, եւ ասոնց նման տակաւին շատ մը իրողութիւններ, կուգան ապացուցանելու որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շատ ճշգրիտ մօտեցում ունեցած էր ազգութեան եւ հայրենիքի ըմբռնումներուն, եւ անոնք, որ ժամանակին կ'ուրանային այդ բոլորը, այսօր, աստիճանաբար կ'ընդունին զանոնք, եւ վաղն ալ, անտարակոյս, պիտի ընդունին տակաւին շատ մը ուրիշ բաներ:

Պէտք չէ մոռնալ որ ասկից առաջ՝ Հայաստանի օրուան իշխանաւորները, երբեմն տեղի, եւ երբեմն ալ անտեղի, յաճախ կը յայտարարէին թէ Հայկական Դատը իրենց համար վերջնապէս լուծուած էր Խորհրդային Հայաստանի այժմու սահմաններու իրականութեամբ: Իսկ այսօր, Հայաստանի ժողովուրդը կ'իւրացընէ ազգային տեսակէտը եւ կը պահանջէ Թուրքին տիրապետութեան տակ գտնուած եւ բռնագրաւուած մեր պապենական ժառանգութիւնը, «մեր հողերը, մեր հողերը» աղաղակելով: Ժամանակի եւ պատմութեան հրամայական թելադրանքն է ասիկա, եւ որեւէ պետութիւն կամ իշխանութիւն, ուզէ թէ չուզէ, պիտի ենթարկուի ժողովուրդի պահանջներուն:

Այսօր, մեր տխուր իրականութեան մէջ, Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ աշխատիլ մեր ժողովուրդի արդար պահանջներու իրականացման համար: Այս հանդիսաւոր առիթով անդամ մը եւս կը յայտարարենք որ Դաշնակցութիւնը սպասաւորն ու գործակատարն է Հայ ժողովուրդին: Մինչեւ այսօր, հաւատարմութեամբ եւ նուիրումով աշխատած է անոր դատի եւ բաղձանքներու իրականացման համար: Ինչ ալ պատահի, ան երբեք պիտի չդաւաճանէ հայ ժողովուրդին, եւ ամէն անդամ որ առիթը ներկայանայ, միշտ պարտաճանաչութեամբ, ու պարտականութեան դիտակցութեամբ, պիտի աշխատի ծառայել Հայ Ազատագրութեան Դատին, որպէսզի մեր պատմական հողերուն միացումով, իր հայրենի հողերուն վրայ ամփոփուած ժողովուրդը, իր արժանաւոր տեղը ունենայ ազատ ազգերու շարքին մէջ:

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 12·30ին, ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

×

Ինչպէս ծանուցուած էր, տօնակատարութենէն անմիջապէս ետք, «Շաթօ Տէ Ֆլէօր» ընդարձակ ճաշասրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ընկերա – համակրական խնջոյքը: Պէտք է ըսել որ բաւական մեծ թիւով ընկերներ եւ բարեկամներ փութացած էին ներկայ գտնուիլ: Ճաշասեղաններուն շուրջ, օրուան թամատա Պ. Վարդան Պանտիկեանի հրաւէրով, սեղանակիցներուն կողմէ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ օրուան պատշաճ արտայայտութիւններ: Եղան նաեւ նուագ եւ հայկական խմբական պարեր Նոր Սերնդականներու կողմէ: Շուտով ըստեղծուեցաւ հաճելի եւ ուրախ մթնոլորտ մը:

Երկար ժամանակէ ի վեր, առաջին անդամ ըլլալով էր որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սոյն ձեռնարկով փորձած էր ընկերներ եւ համակիրներ քով – քովի բերելով միեւնոյն սեղաններուն շուրջ, ընտանեկան մտերմիկ շրջանակ մը ստեղծել փոխադարձաբար: Առաջին փորձը քաջալերական եւ խրախուսիչ, կը յուսանք որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, յետագային, աւելի յարմար առիթով մը, պիտի աշխատի աւելի լայն շրջանակի մէջ կատարուած նման ձեռնարկով մը, կրկին անդամ քով – քովի բերել Մարսէյլի շրջանի մեր ընկերներն ու համակիր – բարեկամները, փոխադարձաբար իրար հետ ծանօթանալու եւ շփում ստեղծելու համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանի ներկայ ցուցադրութիւնը կազմուած է աւելի քան տասը տարի առաջ: Սակայն այժմ թէ՛ ցուցադրութեան եղանակով, թէ նիւթերու մատուցման ձեւով այլեւս չի համապատասխաներ ներկայ պահանջներուն: Ասիկա մասամբ այն պատճառով, որ թանգարանը առայժմ չունի բաւարար մեծութիւն: Այսպէս է, որ թանգարանը իր ունեցած նիւթերուն միայն երկու – երեք տոկոսն է ցուցադրած:

Սակայն երկու–երեք տարի ետք, յատկացուած նոր տարածութեան շնորհիւ, թանգարանի ցուցադրական մասը կը մեծնայ աւելի քան երկուքեւկէս անդամ: Այդ պարագային կարելի կը դառնայ հայ ազգին պատմութիւնը ներկայացնել ըստ բաժանումներու՝ նախնադարեան համայնական հասարակարգէն մինչեւ նորագոյն շրջանը:

Պատմութեան թանգարանը այժմէն իսկ կը պատրաստէ ցուցադրութեան նոր ծրագիրը: Ի՞նչ նիւթեր կը պակսին, որպէսզի մօտակայ տարիներուն լրացուին:

Վերջին երկու տասնամեակներուն, մանաւանդ Գիտութեան Ակադեմիայի հընագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան կազմութենէն ետք, հսկայական թափ ստացած են հնագիտական պեղումները: Աւելի քան 16 արշաւախումբեր պեղումներ կը կատարեն մեծ մասամբ նախահայկական շրջանի բերդամրոցներու, քաղաքներու եւ դամբարաններու: Թանգարանի ֆոնտերը մեծ մասամբ հարստացած են հնագոյն շրջանի բնակիչներուն վերաբերող նիւթական մշակոյթի արժէքներով: Սակայն նոյնը կարելի չէ ըսել հայկական բնակատեղերու պեղումներու մասին: Միջնադարեան կարեւոր հնավայրերը, որոնք կը գտնուին մեր երկրին մէջ, չեն պեղուիր (բացառութեամբ Դուինի, Գառնիի, Ամբերդի): Հայագիտութեան եւ թանգարաններու ցուցադրութեան համար մենք արժէքաւոր նիւթեր կը ստանանք, եթէ մօտ ապագային հնագիտական պեղումներ կատարուին Որուանդաշատի, Արտաշատի, հին Վաղարշապատի, Լոռիի եւ այլ միջնադարեան հնավայրերու մէջ:

Թանգարանը վերջին տարիներուն որոշ աշխատանք կատարած է ազգագրական – դրամագիտական արժէքներու եւ օժանդակ առարկաներու հաւաքման ուղղութեամբ: Դեռ ամէն բան չէ կատարուած արխիւներ, փաստաթուղթեր, վաւերագիրներ, քարտէսներ եւայլն ձեռք ձգելու համար:

Քիչ են արհեստագործութեան, արդիւնագործութեան եւ գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը պատկերացնող ազգագրական առարկաները:

Որոշ նիւթեր ձեռք ձգուած են Խորհ. Միութեան հարազատ վայրերէն, բայց այդ աշխատանքները կը կատարուին պատահական ձեւով:

Պատմութեան եւ գրականութեան թանգարաններուն նիւթական քիչ միջոցներ կը տրամադրուին ազգագրական իրեր, արխիւներ, հին դրամներ եւայլն գնելու համար: (Քանի մը տարի առաջ թանգարաններուն այդ նպատակով կը յատկացուէր վեց հազարական բուրլի, այս տարի յատկացուեցաւ միայն անոր կէսը):

Ցաւալի է հաստատել, որ ազգագրական նիւթեր հաւաքելու գործին մէջ քիչ աշխատանք կը կատարեն հայ գաղութները: Ճիշդ է, որ արտասահման ապրող հայրենակիցներ թանգարանին նուիրուած են զանազան նիւթեր, սակայն ասով պէտք չէ բաւարարուիլ: Մենք տեղեկութիւն ունինք, որ հազարաւոր հայ ընտանիքներ իրենց տրամադրութեան տակ ունին ազգագրական շատ արժէքներ: Եթէ ասոնք ձեռք ձգուին, թանգարանը հիմնականին մէջ կ'ամբողջացնէ պատմական Հայաստանի գրեթէ բոլոր գաւառներու ազգագրական նիւթերը: Իսկ ազգագրական դիտական ուսումնասիրութիւնը երեւան կը հանէ արեւմտահայ հատուածին սովորութիւններն ու նիստուկացը:

Մայր հայրենիքի պատմութեան թանգարանին մէջ իր պատշաճ տեղը պէտք է դրաւէ նաեւ Սփիւռքի Հայութեան պատմութիւնը, որ մեր համազգային պատմութեան անբաժանելի մասն է:

Զգալի տեղ յատկացուած է նաեւ Մխիթարեան Միաբանութեան աւելի քան 250 տարուան պատմութեան:

Գիտութեան Ակադեմիան որոշած էր արշաւախումբեր զրկել արտասահման, որպէսզի տեղւոյն վրայ հաւաքեն եւ Երեւան բերեն թանգարանային արժէք ունեցող նիւթեր: Սակայն այս ծրագիրը մընաց անկատար եւ չգործադրուեցաւ: Անհրաժեշտ է մղում տալ այս գործին: Ասոր շնորհիւ մեր թանգարանները հնարաւորութիւն կ'ունենան պատշաճ տեղ յատկացնելու հայ ժողովուրդին անբաժանելի մասը կազմող գաղթահայութեան պատմութեան:

Վ. ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (637)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Անցան դացին վայելչութիւնը, ասպետութիւնը, ազնիւ եւ ընտիր ձեւերը, ամէն մէկուն ունեցած ուրախարար շռայլութիւնը, երաժշտութիւնը որ հարսանեկան հանդէսին ամբողջարար մասն էր. վերի ներդաշնակութիւնը, վարի թըմբուկներուն ձայնը, սեղան նստող զուարթ դէմքերը, նրբիմաստ փաղաքշանքը, երգերը, արուեստային հրաշալի փամփուշտները. համարձակ խնդումները, շուտիկը եւ շուտիկին ետեւէն գացողները, եւ ժապաւէնի խոշոր հանդոյցները: Նաեւ նոր հարսին ծնրակապը: Նոր հարսին ծնրակապը Աստղիկին զօտիին քեռորդին է: Ի՞նչ է Տրովադայի պատերազմին ամբողջ պատճառը. Հեղինէի ծնրակապը: Ինչո՞ւ երկնային Տիոմէտ Մերիոնէի գլխուն վրայ կը խորտակէր այն արոյրէ մեծ սաղաւարտը, որ տասը ծայր ունէր: Ինչո՞ւ Աքիլլէս եւ Հեկտոր զիրար կը յօշոտեն նիզակի ահագին հարուածներով: Վասնզի Հեղինէ թոյլ տուաւ որ Պարիս իր ծնրակապը առնէ: Հոմերոս Քոզէթին ծնրակապովը թերեւս Եղիական մը յօրինէր: Իր քերթուածին մէջ ինծի պէս ծերունի շաղակրատ մը կը դնէր եւ Նեստոր կ'անուանէր: Բարեկամներ, հին ժամանակները, այն սիրուն հին ժամանակները մարդիկ իմաստութեամբ կ'ամուսնանային. լաւ դաշնագիր մը կ'ընէին ետք ալ լաւ կերուխում մը: Նոտարը դուրս ելլելուն պէս սեղանը կը պատրաստէր: Է՛հ, ըստ որում ստամոքսը հաճելի անասուն մըն է, որ իր առնելիքը կը պահանջէ, եւ որ ինքն ալ իր հարսանիքը կ'ուզէ: Այդ ժամանակները պատուականապէս կ'ընթրէր մարդ եւ սեղանակից կ'ունենար դրացուհի մը, որ առանց լանջանակի էր եւ որ չափաւորապէս կը պահէր իր վիզը: Ո՛հ, ո՞ւր են լայն եւ խնդալի բերանները. որչափ զուարթ էին այդ ժամանակները: Երիտասարդութիւնը փունջ մըն էր. ամէն երիտասարդ վերջապէս չեփորուկի ոստ մը կամ վարդերու տրձակ մը կ'ըլլար. եթէ մարտիկ մը ըլլար անդամ, դարձեալ սիրահար էր, եւ եթէ պատահաբար երիտասարդ մը վիշապազօրաց հարիւրապետ ըլլար, Ֆլորիան անուանուելու միջոցը կը գտնէր: Մարդիկ կ'ուզէին աղուոր ըլլալ: Պարահիւս ու ծիրանափայլ զարդերով եւ զգեստներով կը քշուէին: Քաղքենի մը ծաղիկի, մարքիզ մըն ալ ադամանդի կը նմանէր: Ոչ ներոտներ ունէին, ոչ ալ կօշիկ: Զարդարուն, յղկուն, փայլուն, բորբոսագոյն, թրթռուն, սիրուն, պըչրասէր էին, բայց եւ այնպէս սուրը իրենց մէջքէն կախելու արդելք մը չէր ըլլար այս ամէնը: Տրոքիզոսը կտուց եւ եղունգներ ունի: Տէզ էնտ կալանտ ըսուած սիրային կատակերգութեան ժամանակը կ'ըլլային այս բաները: Այն դարուն կողմերէն մէկը փափուկ էր, միւսն ալ փառաւոր, եւ խաչով կը զուարճանային: Այսօր մարդիկ ծանրաբարոյ են: Քաղքենին ազահ է, քաղքենուհին ալ զգօներես. անբախտ է ձեր դարը: Թերեւս արտաքսուին խարիթեան գեղանիները իրը շատ մերկաձեւ հագուած: Մեղք որ գեղութիւնը կը պահուի տգեղութեան մը պէս: Յեղափոխութենէ ի վեր ամէն ինչ, պարուհիներն անդամ վարտիկ կը հագնին. պարուհի մը ծանրաբարոյ ըլլալ պէտք է. ձեր բիկոտոնեան պարերը վարդապետական են: Պէտք է վեհ ըլլալ: Մարդիկ գուցէ կը ցաւին՝ դիտելով որ վզնոցով իրենց կղակն ալ չեն կրնար պահել: Կարգուող քսանամեայ ստահակի մը տեսլականն է Պ. Բուաէ–Քոլարին նըմանիլ: Եւ դիտէ՞ք թէ ինչ է այս վեհութեան վերջը. փոքրութիւն: Գիտցէք, որ ուրախութիւնը ոչ միայն ուրախալի ու նաեւ մեծ է: Կը պատուիրեմ ուրեմն ձեզ որ զուարթօրէն սիրահարիք: Երբ կը կարգուիք, երանութեան տենդովն ու մոլեգնութեամբը, աղմուկովն ու վլվլուկովը համակուած կարգուեցէք: Եկեղեցիին մէջ ծանր ըլլալ պէտք է եղեր, լաւ. բայց պսակի արարողութիւնը լմննալէն ետք, իրաւ կ'ըսեմ թէ, պէտք է երազանման խնդութիւններ կազմել նոր հարսին բոլորտիքը: Ամուսնութիւն մը պէտք է որ արքայական եւ ցնորական ըլլայ. պէտք է որ հարսանեկան հանդէսը պտոյտ մը ընէ Բէյկի մայր եկեղեցիէն մինչեւ Շանթլույի մեհեանը:

Սոսկալի բան է ինծի համար անշուք հարսնիք մը: Գէթ այն օրը Ողիմպոս ելէք, աստուած եղէք:

Ա՛հ, կրնային օդաչու ոգիներ, խաղեր, խնդումներ, քաջալանջ մարտիկներ ըլլալ, բայց եկուր տես որ երկրաքարշ անպիտաններ են:

Բարեկամներ, ամէն նոր փեսայ պէտք է Ալտոպրանտինի իշխանը ըլլայ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Կեսարիոյ Հայր· Միութեան վարչութիւնը հոգեհանդիսա կատարել կու տայ այս Կիրակի (Նոյ· 30), Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Կեսարիոյ աղէտեալ նահատակներուն :

×

Այրի Տիկին Հրանդուհի Շահպաղեան եւ զաւակները Ներսէս Շահպաղեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Հայգազործեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մարպէօֆ եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պատգամները հոգեհանդիսա կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ եղբօր

ՆՇԱՆ ՇԱՀՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի 30 Նոյեմբեր, Սէն Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տիկին Է· Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Գեմաճեա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ն· Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ· Ժուանօ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՆՇԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍ·— Այրի Տիկին Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

Յահուան Դ· տարելիցի առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող – ները :

Ողբացեալին տխուր յիշատակին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ·— Դպրոցասէր Տիկնանց, եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարաններուն, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն, Մոնմորանսիի Ծերանոցին, եւ Որբերու Օգն– Մարմնին, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար յիսուներական ֆրանք : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Տիկ· Լիզպէթ Գաբոյեան – Խու – պէսէրեանէ Իսկուհի Գարմէնի յիշատա – կին :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Երջանիկ Պետրոսեան իր ամուսնոյն՝ Երուանդ Պետրոսեանի յիշատակին յիսունական ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Ա· կայանէն Փարիզի հայկական կարգ մը հաստատութիւններ :

Ուրբաթ իրիկուն ճայնասփիւռի Ֆրանս Մուզիք կայանէն, (ժամը 20·30էն սկսեալ) երաժշտական յայտագրի ընթացքին, Օփերայէն Օր· Նիքոլ Մելիւ պիտի երգէ նաեւ Բ· Կանաչեանի՝ «Օրօր»ը :

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայր Մամճեան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով Լիբանան, վերջնապէս կը հեռանայ Լիոնէն : Այս առթիւ, իր ազգային եւ եկեղեցական 30ամեայ գործունէութեան ի պատիւ ողջերթի թէյա – սեղան մը կը տրուի այս Կիրակի օր, ժամը 16ին Սէօն Մարի Օֆսիփաթրիաս սրահը, 11, Բիւ Պոսիւէ, Լիոն :

Ներկայս ընդունիլ իրրեւ հրաւէր :

ՇԱԽՎԱՆ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ ՋԱՐԵՀ ՎՐԴ· ԹՕՓԱԼԵԱՆ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, հին հաւաքատեղին : Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մը – չակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ՝
ԷՍԱՅԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսայեան Սանուց Միութեան առաջամեայ վարչութիւնը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Էսայեանցիները, մասնաւորաբար անոնք որոնց հաշտիները անծանօթ են, այս երկուշաբթի (1 Դեկտեմբեր), ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ :

×

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շրջ· վարչութիւնը մէջ – մանաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղե – րու վարչութիւնները, այս Շաբաթ օր, ժամը չորսին, Մշակոյթի Տուն : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՋՄԻՒՌՆԻՈՑ եւ շրջաններու Հայր· Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը : Մէթրօ Քատէ : կարեւոր օրակարգ :

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղին տարեկան ճաշը, այս Կիրակի, ժամը 13ին Լու Կառակի Ծանօթ ճաշա – րանը (Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմէթր դէպի Վովընարկ) :

Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 11ին Ա– հարոնեան ակումբին առջեւէն, 26 Բիւ Տէ Քոնվալեսան, անկանոնութիւններ չը – տեղծելու համար կը խնդրուի կանխաւ ա– պահովել տոմսերը, հետեւեալ ընկերու – հիներէն, Տիկիններ Գասպարեան, Գէորգեան, Վարժապետեան, Զէրէքճեան, Մա– րի Պէրպէրեան, Տիկին Մկրեան, Տիկին Ա· Ցուսիկեան եւ Քէօսեեան, 2 Բիւ Պէռնար տիւ Պօա, Ֆօթօ Ռէէս :

Օթոքառով երեթեւեկ՝ վեց ֆրանք :

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Էքս ան Փրովանսի գրականութեան լը – սարանին (Ֆաքիւլթէ) առժամեայ խոր – հուրդը ստեղծած է հայերէնի դասաւան– դութիւնները :

Տեղեկատուութեան (եւ արձանագրու– թեան) առաջին հաւաքոյթը Հինդշաբթի (Նոյեմբեր 27) ժամը 18ին Էքսի դրակա– նութեան Ֆաքիւլթէն :

ԲԱՑԱՒԻԿ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Վալանսի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութիւնը, սիրով կը հրա– ւիրէ Վալանսի Հայութիւնը յոգնա եկե– ղեցւոյ սարքած իրախճանքին, մասնակ – ցութեամբ ԿՈՒՆԿ նուագախումբին որ իր երգերով ու եղանակներով պիտի ըս – տեղծէ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը :

Այս Կիրակի, (30 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ սը – րահին մէջ : 6 Բիւ Ֆավառնին, Վալանս :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ

14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի Բաղաբապետարանը:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Նուագախումբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ· Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

Պատուոյ նախագահ
JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ· Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron

Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

VIENT DE PARAITRE

FREDERIC FEYDIT, *Manuel de Langue Arménienne : Arménien Occidental Moderne*, 2e édition revue et augmentée, Paris 1969, 394 pages, broché.
Prix : 48 Fr., avec les frais d'envoi : 49 Fr. 50

ARAM TERZIAN, *An Armenian Miscellany : Window on History*, Paris 1969, 227 pages, 8 illuminated manuscript plates, broché 30 Fr., relié 38 Fr., frais d'envoi en plus.

S'adresser à la LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e),
DAN. 88-65, C.C.P. Paris 1278-35

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc....

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱՓ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
28 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11675

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — N° 11.675

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԷՕՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

Գ.

Պալքանի դիւղացիները կը հեծէին թուրք եւ քրիստոնեայ մեծ կալուածատէրերու բռնակալութեան, թուրք կառավարիչներու կամայականութեանց եւ հարկահաւաքներու կեղեքումներուն տակ։ ԺԹ. դարէն սկսեալ ազատական գաղափարներու ներմուծումով միլլէթները սկսան ապստամբիլ եւ պահանջել քաղաքական անկախութիւն։ Յունաստան, Սերպիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Յառաջ անկախութիւն կամ ինքնավարութիւն ստացան հետզհետէ։ Ռուսիա Կովկասը, Աւստրիա Պոսնա – Հերսէկը գրաւելու իրաւունք ստացան։ Օսմանեան կայսրութիւնը կորսնցուց իր եւրոպական հողամասերը, բացի Մակեդոնիայէն ու Թրակիայէն։

Հիսդորիայի յօդուածագիրը այս դէպքերը յիշելով կ'եզրակացնէ, որ Թուրքերու խայտառակումը կատարեալ եղաւ։ Սակայն տակաւին կարեւոր թիւով փոքրամասնութիւններ կը մնային Անատոլուի մէջ, այսինքն կայսրութեան սրտին վրայ։ Շուրջ մէկ միլիոն Յոյներ՝ գլխաւորաբար Փոքր Ասիոյ եզերքներուն վրայ եւ մէկ միլիոն Հայեր՝ տեղաւորուած աբեւելեան նահանգներուն մէջ։ «1850ական թուականներէն Հայերը վարակուած էին աղգայնութեան ժահրով, ինչ որ զինք մղեց կազմելու յեղափոխական Դաշնակցութիւն մը»։

Սխալ է յօդուածագրին յիշած թուականը, ինչպէս սխալ է իր այն հաստատումը թէ «Նոր Օսմանցիները» լուծման ելրեւ միակ միջոց կը մատածեն եղեր բռնի տեղծել ներկայացուցչական կառավարութիւն մը՝ մասնակցութեամբ Հայերուն, որոնք այս ձեւով օրինապահ քաղաքացիներ պիտի ըլլան եղեր։ ԺԷօն Թիւրքերու «Միութիւն» նշանախօսքին իմաստը ալ այս է եղեր։

Սակայն Սուլթանին եւ իր խորհրդականներուն ընդդիմադիր լուծումը անհուն օրէն աւելի արմատական է եղած։ Ասոնք վերջ տալու համար Հայերու խռովութեանց, անոնց դէմ հանած են արեւելեան Անատոլուի ամէնէն վայրէնի քիւրտ ցեղախումբերու պաշտպօգուբները։ Այս ձեւով սկսեր են 1893 – 1896ի ջարդերը։ Տասնեակ հազարաւոր Հայեր սպաննուեր են արեւելեան նահանգներուն մէջ, եւ զանգուածներու տարածուեր է նախ Պոլսոյ սեղիներուն դէմ, երբ խումբ մը Հայեր յարձակեր են մայրաքաղաքի արուարձաններուն մէկ դրամատան վրայ, Եւրոպայի համակրութիւնը դրաւելու համար։

կը տեսնուի, որ անգլիացի պատմաբանը շատ հարեւանցի դաղափար մը ունի Համիտեան շրջանի հայկական ջարդերուն մասին։ Զոհերը տասնեակ հազարաւոր չէին, այլ երեք հարիւր հազար։ Իսկ խնդրոյ առարկայ դրամատունը արուարձանի աննշան հիմնարկութիւն մը չէր, այլ միջազգային դրամատիրութեան մէջ նշանակեալ Պոլսոյ սրտին վրայ, Պանք Օ – Թոմանը։

Ըստ յօդուածագրին, Ապտիւլ Համիտի քաղաքականութիւնը կրկնակ հետեւանք ունեցաւ։ Անգլիոյ ազատականները հաստատեցան, որ Թուրքերը պարզապէս բարբարոսներ են, գալով ազգայնական Հայերուն, անոնք ալ երբեւ վերջին միջոց միացան ընդդիմադիր Թուրքերուն, այսինքն «ԺԷօն Թիւրք»երուն ...(?)։

Լէուլին – Սմիթ կը խօսի նաեւ իշխան Սապահէտտինի մասին, որուն Տամատ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի՝ Համիտի քեռայրին։ Սապահէտտին կը ջատագովէր «ապակեդրոնացման» վարչաձեւը Օսմ. կայսրութեան զանազան տարրերուն համար։ Ահմէտ Րիզայէն բաժնուած է ԺԷօն Թիւրքերու 1902ի Փարիզի խորհրդաժողովէն ետք, որուն կազմակերպիչն էր իշխանը՝ ինք։ Սապահէտտին Հայերու աջակցութեամբ քուէարկել տուեր է բանաձեւ մը՝ խնդրելու եւրոպական պետութիւններէն, որ Բարձրադոյն Դուռնէն պահանջեն փոքրամասնութեանց մասին կնքուած դաշնագիրներու պայմաններուն դործադրութիւնը, «յօդուտ Օսմ. կայսրութեան բոլոր շրջաններուն»։ Ահմէտ Րիզա եւ ընկերները հակառակած են այս ձեւի լուծման՝ առարկելով, որ Հայկական Հարցը ներքին խնդիր մըն էր եւ պետութեանց կողմէ դիմում մը «Օսմ. կայսրութեան անկախութեան հասցուած հարուած մը պիտի ըլլար»։

Յօդուտի չարունակութեան մէջ հեղինակը կը խօսի 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը կանխող եւ անոր հռչակման յաջորդող տարիներու դէպքերուն մասին, առաւել կամ նուազ ճշդրտութեամբ։

Ապտիւլ Համիտի նուիրած դլուխին մէջ յօդուտածագիրը արձագանդ կ'ըլլայ դրոյթի մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ կար – միր սուլթանը ապօրէն զաւակն էր Հայուհի ...։

Հայկական Հարցը մղձաւանջ մըն էր դարձած իրեն համար։ 1890ին Համիտ այցելուի մը յայտներ է։ «Յունաստանն ու Ռումանիան բաժնելով, Եւրոպա կոտրեց Օսմ. կայսրութեան ոտքերը։ Սեր – պիան, Պուլկարիան եւ Եղիպտոսը դրկե – ցին մեզ մեր ձեռքերէն։ Խռովութիւններ արծարծելով Հայաստանի մէջ, մեծ պե – տութիւնները կ'ուզեն խլել մեր կենսական դործարաններն ու դուրս թափել մեր ա – դիքները»։

Հայերէն ձերբազատուելու համար, Ապտիւլ Համիտ կազմեր է քիւրտ պաշտպօգուբներէ հեծելազօրք մը եւ հրաւիրեր է կառավարիչները, որ «ապստամբները» ճզմեն կարելի բոլոր միջոցներով։ Այսպէս, Սամսոնէն մինչեւ Վան, Թիֆլի դէն (?) էրզրում խուժանը յարձակեր է Հայերուն վրայ տեղական իշխանութեանց հաճոյակատար աչքերուն առջեւ։ Ժողովրդական Ժողովրդական Ժողովրդական

ՏՈՒՆԸ

—o—

Տո՛ւնը, տուներու կեա՛նքը, տան կարօտը ...

Մուսա լերան ստորոտին հիւղ մըն էր ու ծննդավայրս էր առաջինը : Մօտը, վիթխարի դափնիի մը շուքին՝ մեծ պատերազմի յոգնեցուցիչ հետեւանքներէն նոր ազատած հայրս, մանկութեանս վերջին շրջանին, ձեռնարկեց նոր տան մը կառուցումին, որ մեր ուրախութեան, աղօթքին, տենդին հետ բարձրացաւ քար առ քար, բայց իր աւարտին չհասած, ամրան օր մը, մարդասպան ցեղին ուրուականը կրկին երեւցաւ հոն ու ամէնքս մէկ, ամէն ինչ կէս ձգած ու հոն ձգած՝ հեռացանք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր մեզի ընծայուած աշխարհի այդ չըքնաղ ափէն :

Պահ մը կանգ առինք հանդիպակաց ծովափին եւ Պասիթի մայրիներուն տակ ձեւացուցինք տաղաւար մը, ուր, մերձաւորներու կարօտին, հառաչանքներուն ու արցունքին ընդմէջէն այրող ու վայրկեան առ վայրկեան սաստկացող վէրք մը եղաւ ինծի ծննդավայր հիւղս եւ երկրորդ կըսկիծ մը՝ անոր կողքին սկսած ու անաւարտ մնացած քարեղէն երազիս յուշը :

Տարագրութեան առաջին ճաշակը առի հոն, հո՛ն ճանչցայ նաեւ տարագիրները հեղեղող առաջին անէծքը, ամառնային ու անսպասելի ու սարսափելի անձրեւը, որ ամբողջ գիշեր մը տեւեց եւ անտաղաւար բազմութեան մը վերածելէ ետք մեզ, արշալոյսին հաճեցաւ մեղմել թափը : Այսուհանդերձ, նոյն գիշերէն ծագած ուրիշ յիշատակ մը աւելի մեծ ուժգնութեամբ կը յաճախէ ինծի, կը յիշեմ անձրեւին հետ սկսած ու անձրեւին չափ տարերային պարը, անձրեւի աւերներուն դէմ իր հոգին զուարթ պահող ժողովուրդին հաւաքական ու սրտաբուխ ու հոգեբո՛ւխ պարը, որուն կշռոյթը դեռ կը տեւէ հոգիիս :

Քառասներորդ օրը նորէն ճամբայ ելանք եւ մէկ – երկու օր ու գիշեր ետք, խռնուեցանք Այնճարի փոշիին ու փուշերուն մէջ : Զարչարանքին նոր տեսակը սկսաւ աւազամրրիկին դէմ չարչարուող վրանի մը տակ :

Վրա՛նը :

Երրորդ տունս :

Սառնաշունչ քամին ամբողջ աշնան հոն ոռնաց : Ապա՝ փափկաթե՛ւ ձիւնը եկաւ եւ սկսաւ փափկօրէն կիրարկել իր դաւադրութիւնը : Վրանին հետ մեր վրայ փլող այդ սպիտակ փորձանքէն յագեցած էինք արդէն, երբ մտանք կիսաւարտ տունէ մը ներս : Պատերազմ էր այն ատեն, տարագիրներու սեւ օրը առաւել սեւցնող սեւ ժամանակ, որ երկարեցաւ ու երկարեց շարքը սեւաբախտ տարիներուն : Թշուառութիւնը հետզհետէ ճիւղաւորուեցաւ ու թշուառութեան հետ ներս խուժեցին խուռներամ մուկեր, բազմամբոխ մլուկ, լու, ոջիլ : Ցուրտին, տապին, զրկանքին, քաղցին, արնածարաւ այդ արարածներուն ու արիւնը դալկացընող ճահճատենդին բոլորովին կեր չըդարձած՝ փոխադրուեցայ ուրիշ աշխարհ, ամրակուռ պարիսպներով պաշտպանուած տուն մը, վանք մը այս անգամ, որ չբուժեց զիս սակայն, աւելի իր նկարագիրը տուաւ ինծի, մռայլը, եւ օր մըն ալ, տարակոյսներու բեռան մը տակ՝ առի քալեցի, թափառեցայ տարի մը անտուն եւ ի վերջոյ Պուրճ Համուտի մէջ ընտրեցի տուն մը, մերկ՝ ինծի պէս, հիւծած՝ ինչպէս ըլլալու էր այդ ճամբաներէն անցած մէկու մը դառնակսկիծ դէմքը, մռայլ՝ վանքին մէջ կազմուած իմ ակնարկիս պէս :

Ծննդավայր հիւղ, անձրեւահար տաղաւար, չարչարուած վրան, կիսաւարտ տուն, վանական խուց : Մանկութիւն, պատանեկութիւն, առաջին երիտասարդութիւն : Կորուստի սուգ, ամէնօրեայ կսկիծ, անորոշութեան մղձաւանջ : Տուներու շարք, տուներու վարք, կեանքի շղթայ :

Տարբեր էր սակայն վեցերորդ տունը :

Պուրճ Համուտի մայր պողոտային ազմըկայոյզ մէկ կէտին վրայ կը բարձրանար եւ հեռու էր ուրիշ տուներու խճողումէն : Առաջին օրէն սիրեցի իր անկախութիւնը :

Քսանըհինգին չէի հասած, երբ առաջին անգամ ոտք դրի սեմին : Երեսնամեակիս երկու ընկերներու հետ օղի խմեցի հոն, տասը տարին թաւալեցաւ գնաց, բայց դեռ հոն կը գիշերէի, ինք դեռ նոյնը կը մնար, իր սկզբնական նկարագրով՝ փոշեթաւաւ, անշուք, անկարգ, անիշխանական :

Բայց կը սիրէի այդ տունը, դեռ կը յիշեմ զինք, երախտագիտութեա՛մբ :

Զեղումներս հոն խմբագրած եմ, տենդերս հոն արձանագրած, դառնութիւններս հոն օրագրած, ամէն ինչ հոն, հո՛ն, յարուցիչ զօրութիւններով եռեւեփող այդ պզտիկ հնոցին մէջ : Կեանքը որքան զգալի էր հոն, ըձնդարձակ, այլազան, բեղնաւոր :

Երբեմն կենսայորդ տղաք յեղափոխական թունդ երգ մը թնդացնելէն կ՚անցնէին վարէն եւ երգուած հերոսը վերըստին կ՚արձանանար հիացումիս մէջ :

Ուշ գիշերին սիրախոց հոգի մը իր մրմունջով կը յայտնուէր ու վերանորոգուած վէրքով մը կը լուսցնէի գիշերը :

Մօտեցողը գինով մը կ՚ըլլար մերթ ու գինովնալու պատճառներէս մէկուն յուզումով դարձեալ կ՚ողողուէր հոգիս :

Ատեն–ատեն մութը կը ծաւալէր ու կը ձուլէր ամէն ինչ եւ նոյն պահուն ներքին լոյսի մը ծագումը կը զգայի յանկարծ ու կը ցնորէի :

Կեանքը որքա՛ն զգալի էր այդ պզտիկ տան մէջ :

Իմ երեք մոլութիւններուս յագուրդ տուո՛ղ տուն, գրամոլութեան, կնամոլութեան, խաղամոլութեան կենսատու ու կորստաբեր կայք, կեանքս լեցնող եղէք մակընթացութիւններուն հանդիսատես, ջիղերս պարպած երեք տեղատուութիւններուն վկայարան, տուն երկունքի, տուն հրայրքի, տուն մեղքի, տո՛ւն...

Երբ պատահէր դուրս ելլէի ու նոր տենդերու հպատակութեան մէջ մտած՝ թափառումներս երկար տեւէին, որքան կը կարօտնայի զայն, ի՛նչ փութկոտութեամբ կը վերադառնայի իր մտերմութեան : Ամէնքը չորս պատ էր, բայց աշխարհի մէջ զիս ամբողջացնող միակ տարրն էր ինք :

Բայց, երբեմն, իր ծոցին մէջ, ծայրագոյն ազատութեան եւ ծայրագոյն երջանկութեան պահերուս, յանկարծ ուրիշ կարօտ մը կը խռովէր էութիւնս : Նորէն տարագիրի ապրումներ կ՚ալեկոծէին սիրտս, հիւրի մը պէս կը զգայի ինքզինքըս յայնժամ եւ ուրիշ տան մը երազը կը ձեւակերպուէր մէջս, ուրի՛շ, ուրի՛շ տան մը ...

Քանի մը օր առաջ տրուեցաւ ինծի այդ բախտը :

Անթիլիասի մէջ է ու հրաշալի է այս տունը, ընդարձակ, բարձրադիր, արեւողող :

Դիմացը ծով է՝ ու ծովական գեղեցկութիւն :

Քիչ մը անդին լեռ է՝ ու կանաչ վեհափառութիւն :

Նարնջենիներու պարտէզի մը մէջ է՝ ու բուրումնահեղձ հով մը կ՚արբեցնէ արիւնըս օրուան բոլոր պահերուն :

Քանի մը օր առաջ տրուեցաւ ինծի այս բախտը, եւ, տարօրինա՛կ, բոլորովին նոր անհանգստութիւն մը սկսած է վարել զիս : Շարունակ ներս կը մտնեմ, ման կուգամ անկիւնները, կ՚որոնեմ չեմ գիտեր ինչ, նորէն դուրս կ՚ելլեմ, կը նայիմ շուրջս, բայց աչքերս հետզհետէ խաղաղարար ոչինչ կը գտնեն փոխանցելու ինծի : Ե՞ս պիտի բնակիմ հոս, ե՞ս՝ կը հարցնեմ անընդհատ եւ կարծես աւելի շօշափելիօրէն կը զգամ զիս վրդովող զօրութիւնները, որոնք, ինձմէ առաջ ու ամէնքը մէկ ներս խուժած են եւ հոգիս հանած ինծի դէմ, յիմար այս հոգին, ինձմէ անկախ գործող այս անհասկնալին, որ երբեք թոյլ չտուաւ զօրութեամբ ապրիլ ինծի շնորհուած պարգեւներուն վայելքը : Դրամ ունեցած օրերուս՝ բոլոր աղքատները դէմս հանեց միշտ, կուշտ եղած ժամերուս՝ բոլոր անօթիները շուրջս խռնեց, առողջ եղած շրջանիս՝ հիւանդներուն հառաչանքներով խլացուց զիս, յիմար այս հոգին, որ հիմա բերած ու լեցուցած է նոր տունս անտուններու ստուերներով : Ցնցոտիապատ, արեւահար, ցրտահար մանուկներ, որբեր ու ճակատագրէն զարնուած մարդեր կը տեսնեմ կարծես բոլոր անկիւններուն ու խաղաղութեան վաղեմի անընդունակութիւնս կը սաստկանայ ժամ առ ժամ :

Հոն, միւս կայքերուն, զաղթակայաններուն, վրաններուն, վանքերուն ու երիտասարդութիւնս հիւրընկալած անշուք տնակիս մէջ ստուերները այսքան յամառ չէին : Այն տարիներուն՝ առաւելագոյն չափով ես էի ու սեփական վէրքերուս հետ էի, դրամ չունեցած օրերուս՝ ես, անօթի եղած պահերուս՝ ես, հիւանդ եղած շրջաններուս՝ նորէն ես : Այլ բախտի փայլուն շրջաններուն ինչո՞ւ յանկարծ կը լուծուի եսս եւ ո՞վ է արդեօք այս մըշտընջենական թունաւորումին հեղինակը, ո՞վ շաղախած է այս կաւը իմ մէջ, ո՞վ լարած է այս դաւը, ե՞րբ պիտի ջնջուի դաւը, կարծրանայ կաւը, կարծրանա՛մ, կարծրութեամբ նայիմ աշխարհին, մարդոց : Մուրացիկ մը ինչո՞ւ այս աստիճան պիտի յուզէր զիս, կտոր մը դրամի համար անձրեւէն ու արեւէն ծեծուած մանուկը իմ արիւնէ՞ս սերած, որ կերպարանքը օրերով չի հեռանար մտքէս, եղբայրական ի՞նչ կապ ունիմ գործազուրկ մարդու հետ, որ անոր տառապանքով կը վարակես զիս, յիմար հոգի :

Նոր տունը՝ բարձրադիր, բարբարոս, ծովահայեաց, անհրապոյր, ընդարձակ վանողական :

Ուշ գիշերին անգամ մը եւս ոտքի ելայ ու դարձեալ քննեցի սենեակները, անցայ պատշգամէ պատշգամ, լուսնի լոյսով գիտեցի համայնապատկերը, առի բոյրը պարտէզներուն, լսեցի ծովուն մրմունջը, արեւելեան անկիւնէն երկարօրէն սեւեռեցի ակնարկս լեռներու գիշերային բանաստեղծութեան վրայ, բայց արիւնս անհաշտ մնաց չքնաղ այս գեղեցկութիւններուն միջեւ բարձրացած երազային տան հետ :

Իմ երազած տունս այս չէր : Ասիկա սարսափելի է : Սարսափելի է դեռ ասոր վաղը : Ամէն անկիւն նոր առարկայ մը պիտի տեղաւորուի վաղը, վաղը պիտի մտնեմ առարկաներու իշխանութեան տակ, իմ արձակ, վայրագ, անկարգ անձիս փոխարէն՝ փափկանկատ, նրբին, ձեւապաշտ քաղքենի մը պիտի սկսի աճիլ մէջս, որ ահարկու է նորէն, այս չէր իմ երազած տունս, այն միւսն էր անպայման, որ այս վայրկեանին անպարփակ պայծառութեամբ մը կը կառուցուի ակնարկիս դիմաց, հայրենական տունը, վեհափառ լերան շուքին, երկի՛ր, քու հողիդ վրայ, քու մէկ խորշիդ, հոն՝ Լուսաւորչի աստղին տակ որեւէ տեղ, հայրենական հովուն դիմաց, ջուրերուդ երգով ողող, մանուկներու զուարթ ճիչերով յորդ :

Մեր սիրտը հոն է, «լեռներո՛ւմ»՝ պիտի ըսէր լեռնականի մը արիւնէն բխած ու իր արիւնէն փախչիլ չկրցող գրագէտ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Իսկ Թուրքերը շատ լաւ հասկցած էին, թէ՝ իրենց կողմէ կտոր – կտոր եղած բանակ մը՝ երբ եւ իցէ չէր կրնար խափանել իրենց ճամբան : Ուստի կը շարունակէին յառաջանալ դէպի Գառնիոլի կեդրոնը :

Պճնօրէն արեգակը կը բարձրանար եւ իր ճառագայթներով կ՚ողողէր ընդարձակ մարգագետինները Սթիչնայի վանքին : Վանականները՝ թափօր կազմած՝ դուրս կ՚ելլէին մենաստանէն, առաջնորդուելով Խաչէն : Իրենց կը հետեւէին ազնուական ասպետները՝ Փիէռ Քոզիաք՝ իր կուզիկով, Մազելրեցի Ժանը, Գրավեաքի իշխան Ռավպարը եւ շատ ուրիշներ : Ամէնէն ետքը կուգային անհաշուելի թիւով այր եւ կին գիւղացի հաւատացեալները :

Բարեպաշտներու այս մեծ թափօրը կը յառաջանար յամրօրէն :

Աւանդութիւնը կը պատմէ, թէ ընդարձակ դաշտին հեռաւոր մէկ ծայրին վրայ գտնուող եւ Սթիչնայի վանքէն կառավարուող Ս. Կոյս եկեղեցիին մէջ կը հաւաքուէին եօթը ծուխերու հաւատացեալները իրենց քահանաներով, իրենց դրօշներով եւ խաչադրօշներով եւ կը պարէին ազգային տոհմիկ պարեր, ինչ որ թոյլադրուած էր բարձրաստիճան կղերականներու կողմէ :

Այս պատճառաւ դաշտին մէջ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր : Ամէնքն ալ անհոգ – անփոյթ կ՚ուրախանային եւ կամ տարուած էին աղօթելով : Վանականները եւ իշխանները, — որոնց կարգին նաեւ Փիէռ Քոզիաքը, — շատ մօտ հասած էին արդէն փոքրիկ եկեղեցիին :

Ցանկարծ Արեւելքէն եւ Հիւսիսէն հասնող ծանօթ եւ սոսկում պատճառող աղաղակներ լսուեցան :

— Ալլա՛հ, Ալլա՛հ ...

Եւ կայծակի պէս արագ՝ բարձրացաւ արձագանգը :

— Թո՛ւրքերը ...

Թուրք ձիաւորներ, արեւելքէն, շտապով կը յառաջանային դէպի մարգադաշտը, ուղղակի ամբոխին վրայ : Հիւսիսէն՝ մենաստանին կողմէն՝ թրքական ուրիշ խումբեր եւս կը խուժէին անոր վրայ :

Սարսափը պատած էր խեղճ ժողովուրդը : Ինչպէս ուրուր մը պիտի իջնէր հաւնոց՝ ճուտիկները խեղդելու համար, Թուրքերը կը յարձակէին ժողովուրդին վրայ : Ազմուկն ու կանչերը կը բարձրանային մինչեւ երկինք, ամէն ոք փախչիլ կը փորձէր :

Շատերը կ՚ապաստանէին եկեղեցիին մէջ եւ գերեզմանոց պատերուն ետին. ուրիշներ, շելագարած ու շփոթ, կը վազէին ասդին – անդին ազատելու ճար մը փնտռելով :

Ամենայն դէպս, դաշտին վրայ, Թուրքերը կոտորած ու ջարդած էին այնքան շատ քրիստոնեաներ, որ արիւնը մայգերուն վրայէն կը հոսէր առուակներու պէս :

Եկեղեցին եւ գերեզմաննոցը, որոնք շրջապատուած էին բարձր որմերով, լեցուած էին ապաստան փնտռողներու բազմութեամբ :

Վանականները, կիները, մանուկները եւ ծերունիները վազած էին դէպի եկեղեցի, մինչդեռ մարդիկ հաւաքուած էին պատերուն ետին, որոշած ըլլալով անձնատուր չըլլալ մինչեւ վերջին շունչը : Այնտեղ իւրաքանչիւրը իբր զէնք վերցուցած էր ինչ որ ինկած էր իր ձեռքը՝ երկաթեայ ժանգոտած գործիք մը եւ կամ պարզապէս փայտի ձող մը :

Ուրիշներ քարերով պատնէշներ կը շինէին եւ կամ եկեղեցիին պատերէն ադիւսներ փրցնելով, կը նետէին զանոնք թշնամիին վրայ, որ արդէն հասած էր շատ մօտ եւ կը հալածէր փախչողները, որոնք իրմէ աւելի նուազ արագաշարժ էին :

Անոնց մէջ, որ նախընտրած էին փախչիլ անտառներու խորերը քան մնալ պատերուն ետին եւ եկեղեցիին մէջ՝ երկնային պաշտպանութեան յանձնուած, կը գտնուէր Փիէռ Քոզիաքը :

Ինչպէս բոլոր վատ մարդիկ, որ խղճի հանդարտութիւն չունին ընաւ, Փիէռ ծայր աստիճանի վախկոտ նկարագիր մը ունէր : Անմիջապէս որ լսած էր «Թուրքերը» աղաղակը, լքած էր վանականները ու իր ընկերակից իշխանները, եւ խառնուած էր խուճապահար փախչող ամբոխին, եւ կորսուած էր անտառին խիտ ծառերուն մէջ :

Կը լսուէին եկեղեցիէն հասնող աղօթքի ձայներ, խնդրելով նախախնամութեան օգնութիւնը :

Խորանին առջեւ ծունկի եկած կ՚աղօթէին սպիտակահեր վանականներ, որոնց կը ձայնակցէր հաւատացեալներու բազմութիւնը :

Դաշտին ամէն կողմերէն կը խուժէին վայրենի Թուրքերը : Շատերը իրենց հետ կը քաշքշէին կապկպուած գերիներ, ուրիշներ՝ կը խմբուէին եւ միասնաբար կը յարձակէին քրիստոնեաներուն վրայ :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(33 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք առաջին առթիւ, Կիրակի օր հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Փլէյէլի մեծ սրահը, ուր կ'ոգեկոչուէր Կոմիտաս վարդապետի հարիւրամեակը :

Եթէ յայտագիրը իր բովանդակութեամբ գոհացում կրնար տալ իր որակով, գուցէ աւելորդ չըլլայ ըսել թէ դասաւորումը շատ յաջող չէր եւ ատկէ տուժեց մանաւանդ դաշնակահարուհի Տիկին Աննա Ամբակումեանը, որու համար ապերախտ էր բեմ գալ երգչախումբերու խանդավառող երգերէն ետք : Անկախ այս թերիներէն եւ խօսնակին փոքր վրիպակներէն, իր ամբողջութեան մէջ, հանդիսութիւնը շատ յաջող ձեռնարկ մըն էր եւ կազմակերպիչ յանձնախումբը ջանք չէր խնայած, որպէսզի սովորականէն դուրս տօնակատարութիւն մը ըլլայ :

Այս «սովորականէն դուրս»ը, ապահովեցին գլխաւորաբար Տիկին Լուիզա Պօղապալեան եւ Երեւանէն հրաւիրուած երաժիշտները :

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի բացման խօսքէն ետք, Միշէլ Հոֆման մօտեցաւ Կոմիտասի եւրոպացի երաժշտագէտի ակնոցով եւ մատնանշեց վարդապետին բերած նորութիւնները, կատարած աշխատանքը, եզրակացնելով հաստատական հարցականով մը «այսօր կ'ունենայի՞նք հայ երաժիշտները եթէ Կոմիտասը եղած չըլլար» :

Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավարութեամբ, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց Սամուէլ – Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտութեան խառն երգչախումբը : Անկասկած դժուար աշխատանք է զոր կը տանի Գ. Եանպէկեան՝ հայերէն երգել սորվեցնել տղոց եւ աղջիկներու, որ յաճախ ոչ երգել դիտեն ոչ ալ՝ հայերէն : Եւ պէտք է ըսել թէ խմբավարը յաջողած է եւ իսկական հաճոյք էր այդ տղաքը լսել՝ Ով մեծասքանչ, Ամպել ա, Ձիւն չի գալիս, Գարուն ա, Երեւան պաղ եմ արել կոմիտասեան երգերուն մէջ :

Երեւանի պետական քառեակէն առաջ, լսեցինք պետական երաժշտանոցի փրոֆէսէօր՝ Տիկին Աննա Ամբակումեան, որ հաստատ թեքնիքով մը յաջորդաբար նուագեց՝ (Ա. եւ Բ. մասին ընթացքին) Կոմիտասի դաշնակի պարերը՝ Երանդի, Ունարի, Մարալի, Շաղիկի, Ետ-առաջ, Շողեր ջան եւ Էս առուն (այս վերջին երկու կտորները դաշնակի վերածուած) :

Պետական քառեակը կազմուած էր՝ Լեւոն Մամիկոնեանէ (Ա. ջութակ), Մարթէն Երիցեանէ (Բ. ջութակ), Եուրի Մանուկեանէ (ալթօ) եւ Ֆելիքս Սիմոնեանէ (թաւ – ջութակ) : Չորս նուագածուներ՝ կատարեալ ամէն տեսակէտով : Սարգիս Ասլամազեանի վարպետ վերածումով նուագեցին Կոմիտասի հետեւեալ կտորները՝ Երկինքն ամպել ա, Հաբբբան, Չինար ես եւ կաքաւիկ : Պահելով ոգին, այս չորս արուեստագէտները յայտնաբերեցին իրաւ տաղանդ մը : Խորապէս ծանօթ իրենց գործիքներուն, ամուր թեքնիքով եւ իւրաքանչիւր կըտորի բոլոր նրբութիւնները տալով, այս քառեակը բացառիկ ու արդար յաջողութիւն մը արձանագրեց : Որքան փափաքելի էր, որ նախատեսուած ըլլար առանձին երեկոյ մը եւս, ուր կարենայինք վայլել այս քառեակը նաեւ այլ հեղինակներու գործերու կատարումով :

Յայտագրին առաջին մասը կը փակէր Տիկին Լուիզա Պօղապալեան : Երգչուհի մը՝ որ յաջողած է դժուարահաճ ու խրստապահանջ Քլարանտոնի գնահատանքին արժանանալ, ինչ որ եզակի երեւոյթ մըն է եւ շատ բան կը նշանակէ : Տիկին Պօղապալեան անթերի երգեցողութենէն մը զատ, կրցաւ, ինչ որ հազուադիւտ է Օփերայի մեծ երգչուհիներուն մօտ, պահել Կոմիտասի ոգին, ու երբեք զգայնութիւնը չզոհեց իր կատարեալ թեքնիքին : Երկար ատեն է որ Փարիզի Հայութիւնը չէր լսած նման Անտունի մը, Կռունկ մը կամ Գարուն ա :

Յայտագրին երկրորդ մասին բացումը կատարեց Կարպիս Ափրիկեան, ղեկավարելով Սիփան – Կոմիտաս եւ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբերը միացած : Գուցէ այս «միացումը» աւելցնելով հանդերձ քանակը բան մը չէր բերած որակին եւ եթէ Գութաներգը ու Հարալօն յաջող էին, Սիփանայ քաջերը ամբողջական ներդաշնակութեան մը տպաւորութիւնը չթողուցին : Աւելի յաջողը լսած ենք իր ղեկավարութեան ներքեւ :

Անդամ մը եւս հաճոյքն ունեցանք լսելու Տիկին Ամբակումեանը կոմիտասեան պարերու շարքի մը մէջ, որմէ ետք քառեակը նուագեց՝ Գարուն ա, Երկինքն ամպել ա, Կռունկ եւ Էջմիածնայ պար (մեզի ծանօթ՝ այլ անուամբ) :

Տիկին Լուիզա Պօղապալեան, որ երգել է զատ դիտէ նաեւ բեմի արուեստը (յաճախ անտեսուած՝ հակառակ իր կարեւորութեան), այս անդամ երգեց՝ Կուժն առայ, Տըլէ եաման, Հօյ նազան եւ Ծիրանի ծառ կրկին հաստատելով իր անվիճելի տաղանդը :

Հանդէսին վերջաբանը վիճակուած էր Արա Պարթեւեանի, որ կը ղեկավարէր Մայր եկեղեցւոյ եւ Սիփան – Կոմիտաս միացեալ երգչախումբը : Չենք կասկածիր Արա Պարթեւեանի երաժշտական տաղանդին, ոչ ալ անշուշտ տարիներու իր փորձառութեան, քանի մնայուն ղեկավարն է Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին, բայց այն տպաւորութիւնը ստացանք թէ խմբերգները աւելի յաջող պիտի ըլլային եթէ Արա Պարթեւեան աշխարհքէն դըժգոհ եւ դառնացած ձեւով չղեկավարէր երգչախումբը : Կը կարծենք թէ Անձրեւն եկաւը, Գարնան գութան հանեցի, Սարերի վրով գնաց եւ Տէր Կեցո, աւելի տպաւորութիւն կրնային գործել, մանաւանդ իբրեւ վերջաբան, եթէ խմբավարն ալ քիչ մը ջերմութիւն դնէր իր ղեկավարութեան մէջ :

Հաճելի անակնկալ մըն էր հանդիսութեան ընթացքին լսել Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեան, որ Երեւանի տաք ողջոյնը բերաւ համազգային այս յարգանքի երեկոյին ու արտասանեց իր լաւագոյն քերթուածներէն՝ Հայաստանին :

Ամէն պարագայի մէջ, յաջող հանդիսութիւն մը, որ պատիւ կը բերէ կազմակերպիչ համազգային Յանձնախումբին եւ լիովին կ'արդարացնէ եղած զոհողութիւնները ու անդամ մը եւս կը չկայէ թէ մեծ է այն ժողովուրդը, որ Կոմիտասներ կը ծնի :

Ա. Մ.

մը, հոն՝ լեռներուն վրայ տուն մը, ուրկէ ուրիշ մը չհամարձակէր այլեւս դուրս ընել զիս, չստիպուէի ինքզինքս նետել դուրս, զիս կէսի վերածող տուն մը չըլլար, ազատութիւնը շնչէր հոն, խաղաղութիւնը ծաւալէր, վաղնջական հողին վրայ ծնուցիչ ոգիներով բնակուած վերջնական տուն մը ըլլար, ներքին նուագարաններս շնչաւորող աշխատակի՛ց տուն մը ...

ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Լա Նուվէլ Ռեփիւպլիք (որ Թուռ լոյս կը տեսնէ) Նոյեմբեր վեցի իր թիւին մէջ, արձագանգ կը հանդիսանայ Տիկին Առլէթ տը Փիթրէի (Կոմսուհի տը Սէկիւռի թոռան թոռը) մէկ դասախօսութեան նուիրուած Հայաստանի :

Տիկին տը Փիթրէ զրոյցի ձեւ տալով իր դասախօսութեան, 24 դարերու ընթացքին Հայոց բերած պատգամը փոխանցած է ներկաներուն, Ուրարտուէն մեկնելով : Տիկինը ձեռնհասօրէն ծանրացած է Հայոց պատմութեան վրայ, շեշտած անոնց քրիստոնէացման թուականը : Թղթակիցը եզրակացնելով, կը գրէ «Կարելի է յիշել կենսականը՝ Հայերը որ քրիստոնեայ աշխարհի առաջին պաշտօնական եկեղեցին հաստատեցին, ծնող Եւրոպայի պատնէշը եղան, առաջին հազարամեակի արշալոյսին, ի դին առատօրէն թափուած արիւնի մը : Գուցէ իրենց կը պարտինք մեր գոյութիւնը ...» :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ մէջ, Գերմանիա, Հէսընի Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնուած է Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակը : Հանդիսութեան բացումը կատարած է Արա Պիլէզիկճեան, միութեան վարչութեան նախագահը : Կոմիտասի կեանքն ու ստեղծագործութիւնները ներկայացուցած է Շաւարշ Յովասափեան : Երգած է երգչուհի Էլիզ Պօյաճեան, Լոնտոնէն :

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Ակումբին մէջ, Նոյեմբեր 14ին, Մուշեղ Իշխան դասախօսած է Յ. Թումանեանի մասին : «Նոր անկիւնադարձ մը ստեղծեց բանաստեղծը ժամանակի չափածոյ արուեստին մէջ : Ան ստեղծեց Թումանեանական ուրոյն, մարդկայնօրէն գեղեցիկ, քնարական շունչով օծուն, իրաւ բանաստեղծութեան դրոշմը ունեցող գործեր» :

×

ՆԻԿՈՍԻՈՅ հայ գաղութը ունեցաւ իր Կիրակնօրեայ վարժարանը՝ 90 աշակերտով : Կրօնա – բարոյական դասաւանդութիւնները կը կատարեն Արսէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան, Վազգէն Աւագ Քհնյ. Սանտրունի եւ Թ. Քէրքէզեան : Կղզիի քաղաքական աննպաստ կացութեան պատճառով վեց տարիէ ի վեր դադրած էր Կիրակնօրեայ վարժարանին գործունէութիւնը :

×

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Նոյեմբեր եօթնին, բացառիկ երեկոյթով մը, որուն ներկայ գտնուած են աւելի քան հազար հոգի, տօնակատարուած է Կոմիտասի յոբելեանը : Բանախօսած է Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Պէյրութէն : Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կ. Քիշմիշեանի եւ Պաղտատի լարային քառեակը՝ ղեկավարութեամբ Արամ Թաճիրնեանի : Երեկոյթը կազմակերպուած էր հայ Երիտ. Միութեան կողմէ : Գարեգին Եպս. Սարգիսեան Պաղտատի մէջ այցելած է Ազգ. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարանը, ուր կ'ուսանին 1600 աշակերտներ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (638)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Կեանքին այս միակ վայրկեանը առիթ մըն է մի փախցնէք եւ հրեղէն երկինք թռէք կարապներուն եւ արծիւներուն հետ. վաղը վերստին կ'իյնաք գորտերու քաղքենիութեան դասը, եւ ահա ոչ առնելիք եւ ոչ տալիք կ'ունենաք : Խնայողութեամբ մի կատարէք հարսնիքը. մի կրծէք իր շքեղութիւնները, կծծիութիւն չուզեր այն օրը ուր կը փայլիք :

Հարսանեկան հանդէսը առանին կենցաղ չէ : Ոհ, եթէ ես իմ ուզածիս պէս կարգադրէի հանդէսը, շքեղ բան մը կ'ընէի, ծառերուն մէջ ջութակ նուագել կուտայի : Ահա ծրագիրս : Երկնագոյն եւ արծաթագոյն : Հանդէսի հետ կը խառնէի վայրենի դիցուհիները, Դրիադները եւ Նէրէիտները կը զումարէի : Ամֆիթրիթի հարսնիքը, վարդագոյն ամպ մը, գլուխնին լաւ շտկուած եւ մերկանդամ յաւերժահարսեր, ուր Ագադեմիայի անդամ մը դիցուհիին քառեակ կ'ընծայէ, կառք մը որ ծովային հրէշներ կը քաշեն : Ահա իմ հանդէսի ծրագիրս, իմ գիտցածս ահա կամ ասանկ կ'ըլլայ հարսնիքի պատրաստութիւն մը, կամ թէ ես աւանակին մէկն եմ եղեր :

Մինչդեռ ծերունի մեր հայրը՝ քնաբերգային արիւնով համակուած՝ ինքն իրեն մտիկ կ'ընէր՝ Գօզէթ եւ Մարիուս ազատօրէն իրարու նայելով կ'արբշռէին :

Մօրաքոյր Ժիլնօրմանը իր անխռով հանդարտութեամբը կը դիտէր այն այս ամէնը : Հինգ վեց ամիսէ ի վեր բաւական յուզմունք ունեցած էր. այսինքն Մարիուսին վերադառնալը Մարիուսին արիւնաթաթաւ բերուիլը, Մարիուսին պատնէշէ մը բերուիլը : Մարիուսին մեռնիլը, ապա կենդանանալը : Մարիուսին հաշտուիլը, Մարիուսին նշանուիլը, Մարիուսին աղքատուհիի մը հետ կարգուիլը, վերջապէս Մարիուսին միլիոն օժիտ ունեցող աղջկան հետ կարգուիլը : Վեց հարիւր հազար ֆրանքը իր վերջին զարմանքը եղած էր : Ապա առաջին անդամ հազորդութիւն առնողի մը պէս վերըստին իր անտարբերութեամբը գրաւուած էր : Կանոնաւորապէս ժամ կ'երթար, համրիչին հատերը կը համրէր, աղօթագիրքը կը կարդար, տան մէկ անկիւնը Հայր Մեր կը փսփսար, մինչդեռ ուրիշ մէկ անկիւնն ալ Սիրեմ զքեզ կը մրմնջէին եւ անորոշապէս՝ Գօզէթը եւ Մարիուսը կը տեսնէր իբր երկու ստուերներ : Սակայն ստուերը ինքն էր :

Անզգայական ճգնաւորութեան վիճակ մը կայ ուր հոգին՝ ընդարմացումէն չէզոքանալով եւ բոլորովին չգիտնալով ինչ որ կրնայ կեանքի խնդիրը անուանուիլ, երկրաշարժներէն եւ մեծ աղէտներէն զատ մարդկային տպաւորութիւններուն եւ ոչ մէկը ոչ հաճելի եւ ոչ ալ ցաւալի տպաւորութիւնները կ'ըմբռնէ : Այս ջերմեռանդութիւնը. կ'ըսէ հայր Ժիլնօրման իր աղջկան, ուղեղի հարբուխին կը համապատասխանէ : Դու բան մը չես զգար կեանքէն : Գէշ հոտ չես առներ, բայց ոչ՝ անոյշ հոտը կ'առնես :

Սակայն վեց հարիւր ֆրանքը վերջ տըւած էր պառաւ աղջկան մտածումներուն : Հայրը վարժուած էր այնքան բանի տեղ չդնել իր աղջիկը որ Մարիուսին ամուսնութեանը փափաք ունենալը կամ չունենալը հարցուցած չէր անոր :

Իր սովորութեանը համեմատ եռանդով շարժած էր, վասնզի բռնաւորէն գերիի փոխուելով՝ մէկ խորհուրդ ունէր միայն որ գոհ ընել Մարիուսը : Բայց միտքն անդամ բերած չէր որ Մարիուսի մօրաքոյրն է ան եւ թէ կրնար կարծիք մը ունենալ. ուստի մօրաքոյրը գառնուկ մը ըլլալով հանդերձ քիչ մը նեղուած էր իր հօրը այս ընթացքին դէմ : Ներքնապէս քիչ մը զայրանալով բայց արտաքուստ անտարբեր մնալով ինքն իրեն ըսած էր : Հայրս առանց իմ կարծիքին կը լուծէ ամուսնութեան խնդիրը, ես ալ ժառանգութեան խնդիրը պիտի լուծեմ առանց իր կարծիքը առնելու : Իրօք հարուստ էր աղջիկը, իսկ հայրը ոչ : Ուստի այս մասին իր որոշումը պահեց : Հաւանական է թէ աղքատ թողուր ամուսնութիւնը եթէ աղքատ ամուսնութիւն մը եղած ըլլար այն : Թող երթայ սորվի պարոն քեռորդիս : Հովկուլ աղջկան մը հետ կը կարգուի, թող ինքն ալ հովկուլ մնայ : Բայց Գօզէթին կէս միլիոն ֆրանքը հաճելի եղաւ մօրաքոյր Ժիլնօրմանին եւ այս սիրահար ամոլին նկատմամբ անոր ներքին կատաղութիւնը փոխեց : Պէտք էր ակնածիլ վեց հարիւր հազար ֆրանքի դումարէ մը, եւ յայտնի էր թէ պառաւը այս պարագայիս մէջ ոչ այլ ինչ կրնար ընել բայց եթէ իր հարստութիւնը այս ծաղկահոտ անձերուն թողուլ քանի որ ալ այն ժառանգութեան հարկաւորութիւն չունէին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Կեսարիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը հոգեհանգիստ կատարել կուտայ այս Կիրակի (Նոյ. 30), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Կեսարիոյ աղէտեալ նահատակներուն:

×

Թորանեան, Սարեան եւ Սամուէլեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ ԹՈՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի (Նոյ. 30):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Հմայեակ Կիւլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Պեժեան եւ զաւակը Ժան Պեժեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կիւլեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հարսին վաղամեռիկ՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԷԹ ԿԻԻԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ ԶԱՐԵՀ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեանէ եւ զաւակներէն հարիւր Ֆրանք իրենց սիրեցեալի՝ Ովսաննա Զօրաբաբելեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեանէ եւ իր զաւակներէն յիսուն Ֆրանք իրենց սիրեցեալի Ովսաննա Զօրաբաբելեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ֆր. իրենց սիրեցեալի Ովսաննա Զօրաբաբելեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Ա. կայանէն Փարիզի հայկական կարգ մը հաստատութիւններ:

Ուրբաթ իրիկուն ձայնասփիւռի Ֆրանս Միւզիք կայանէն, (ժամը 20·30էն սկսեալ) երաժշտական յայտագրի ընթացքին, Օփերայէն Օր. Նիքոլ Մելիւ պիտի երգէ նաեւ Բ. Կանաչեանի՝ «Օրօր»ը:

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայր Մոմճեան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով Լիբանան, վերջնապէս կը հեռանայ Լիոնէն: Այս առթիւ, իր ազգային եւ եկեղեցական 30ամեայ գործունէութեան ի պատիւ ողջերթի թէյասեղան մը կը տրուի այս Կիրակի օր, ժամը 16ին Սէօռ Մարի Օքսիլիաթրիաս սրահը, 11, Բիւ Պոսիւէ, Լիոն:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ հրաւէր:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի Հայութիւնը յօգուտ եկեղեցւոյ սարքած խրախճանքին, մասնակցութեամբ ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին որ իր երգերով ու եղանակներով պիտի ըստեղծէ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը:

Այս Կիրակի, (30 Նոյեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ ՀԻԻՍԻՍԵԱՆ սրահին մէջ: 6 Բիւ Ֆավանդին, Վալանս:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, հին հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ՝
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան առժամեայ վարչութիւնը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Էսաեանցիները, մասնաւորաբար անոնք որոնց հասցէները անծանօթ են, այս Երկուշաբթի (1 Դեկտեմբեր), ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ օր, ժամը չորսին, Մշակոյթի Տուն: Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

×

ԶՄԻՌՆԻՈՅ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը: Մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը, այս Կիրակի, ժամը 13ին Լու Կառակի ծանօթ ճաշարանը (Էքս Ան Փրովանսէն վեց քիլոմեթր դէպի Վովընարկ):

Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 11ին Ահարոնեան ակումբին առջեւէն, 26 Բիւ Տէ Քոնվալեսան, անկանոնութիւններ չըստեղծելու համար կը խդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, հետեւեալ ընկերուհիներէն, Տիկիններ Գասբարեան, Գէորգեան, Վարժապետեան, Չէրէքճեան, Մարի Պէրպէրեան, Տիկին Մկրեան, Տիկին Ա. Յուսիկեան եւ Քէօսաեան, 2 Բիւ Պէռնար տիւ Պօա, Ֆօթօ Ռէքս:

Օթոքառով երեթեւեկ՝ վեց Ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ իր մասնաճիւղերուն:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11ԻՆ
14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Նայիրի պարախումբի ՓԱՌԱՏՕՆԸ՝
Փետրուար 22ին, ժամը 21ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 8ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ԺԱՄԸ 16ԷՆ 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Նուագախումբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ. Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

Պատուոյ նախագահ
JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,
Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան
Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ
Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron
Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction Cotillons Buffet

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կռան Սթանտինկ յարկաբաժին մը, Լա Վառէնի կեդրոնը (Դեկտ. 14ին՝ մեթրօ Էքսփրէս) երեք սենեակ, խոհանոց: բաղնիք, արտաքնոց: Կահաւորուած չէ, բացի խոհանոցէն եւ բաղնիքէն, մոքէթ, լոյս եւ վարագոյր:

Ամսական 700 Ֆր. (+ շարժ):

Հեռաձայնել կէսօրէ ետք, ժամը 5էն սկսեալ՝ 878 – 56–66:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆՏԻՊ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԵԿԱՆ...

Կարելիութիւնը ունիք ձեր մօտ ունենալու Հայաստանի 47 գաւառներու լրիւ հաւաքածոն

Հայրենի աւանդութեանց կենդանի ցոլացումը ներկայացուած պապրիկներով, հարազատ զգեստներով

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐՔ

ԵՐԵՒԱՆ — ՎԱՆ — ԹԻՖԼԻԶ

Զոյգը՝ 36 ֆրանք
Երեք գաւառներու միասնաբար գնումը՝ 97 ֆրանք
(Բոլոր ծախքերը մէջը, թաքս, թղթատար եւն.)

OFFREZ-VOUS des poupées aux costumes authentiques et typiques, représentant les 47 provinces arméniennes.

Adresser la commande
LE FOLKLORE INTERNATIONAL
30, Rue Rambuteau
PARIS - 3e
Tél. : 272-41-07

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 29 NOVEMBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11676 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — N° 11.676

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԵՆՍՈՒՆԱ՛Կ, ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

(«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Իր ստեղծումէն շուրջ ութ տասնեակ տարիներ ետք, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը այսօր կենսունակ է, աւելի քան երբեք :

Պատնէշի վրայ է միշտ : Գործելու, ազգին ծառայելու եռանդով զինուած : Իր ստանձնած առաքելութիւնը ի կատար ածելու հաստատ կամքով եւ անխախտ հաւատքով :

Իրմէ առաջ տժգոյն էր հայ կեանքը : Ստրուկ էր հայ մարդը՝ անջիղ ու կամազուրկ : «Շլինքը ծուռ»: Համակերպող, բռնակալին առջեւ գլուխ ծռող: Չունէր հաւատք: Ո՛չ ալ՝ գաղափարական: Ճակատագրապաշտ՝ իմաստութիւն կը համարէր լուռ, անխօս հպատակութիւնը : Մոռացութեան էր տուած անցեալի փառքերը : Ապագայի փայլուն հեռանկարները չէին խանդավառեր զինքը : Ներկան էր զինք հետաքրքրողը :

Դաշնակցութիւնը եկաւ սթափեցնելու թմրած հոգիները : Նոր շունչ բերաւ, թարմ, կենսաբեր աւիշ ներարկեց հայ զանգուածներուն : Իտէալ մը, գաղափարական մը նետեց հրապարակ : Ազատութեան, սեփական հայրենիքի նշանախօսքով խանդավառեց դարերով գերութեան մէջ ապրած քաղաքացիներն ու գիւղացիները :

Հայրենասիրական ոգի ներշնչեց երիտասարդութեան : «Երկաթէ շերեփ»ը մատնանշեց՝ իբրեւ միջոց ազատագրութեան : Անձնազոհ հայդուկներ զինուորագրեց իր սուրբ դրօշին տակ, որուն վրայ արձանագրեց «Ազատութի՛ւն կամ մահ» :

Ու մինչ իր ֆէտայիները արիւն կը թափէին Թրքահայաստանի լեռներուն վրայ կամ կիրճերուն մէջ, վարիչներն ու մտաւորականները Արեւմուտքի հանրային կարծիքին կը ծանօթացնէին Հայկական Հարցը : Եւրոպայի խորհրդարաններուն ու մամուլին մէջ անարգութեան սիւնին կը գամէին ցեղասպանները :

Դաշնակցութիւնը իր շուրջ բոլորած Հայութեան ընտրանին՝ երեք տասնեակ տարիներ բեղուն աշխատանք տարաւ երկրին մէջ, հակառակ սուլթանական ու ցարական կրկնակ բռնակալ ու յետադիմական կառավարութեանց հալածանքներուն :

Ի զուր չանցան իր զոհողութիւնները : Բերրի հողի վրայ ինկան իր ցանած սերմերը : Շնորհիւ իր քարոզութեանց, հայրենասիրական զգացումը արմատ բռնեց Հայութեան զոյգ հատուածներու հոգիին մէջ :

Այդ զգացումն էր, որ 1918ի մայիսեան կռիւներուն կերտեց Սարդարապատ եւ ստեղծեծ անկախ Հայաստան, հայ ժողովուրդի բոլոր դասակարգերու մասնակցութեամբ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ :

Ո՛չ մէկ տարակոյս : Չէինք ունենար այսօրուան կորիզ Հայաստանը, եթէ Դաշնակցութիւնը ճակատագրական վայրկեանին տէր չկանգնէր անոր դարերով բռնագրաւուած հողերուն եւ ամբողջ երեսուն ամիս շունչ ու հոգի չհատցնէր քառսէն պետութիւն ստեղծելու, դարմանելով Մեծ Եղեռնի եւ աշխարհաւեր պատերազմի բացած անհուն վէրքերը :

Առանց Դաշնակցութեան ամրակուռ ու կարգապահ կազմակերպութեան չէինք ունենար միաձոյլ Հայաստան : Կովկասի մեր երկու հարեւանները իրարու միջեւ կը բաժնէին մեր հողերը, որոնց վրայ փոքրամասնութեան վերածեր էին մեզ աշխարհակալները :

Ա՛յս է ճշմարտութիւնը :

Շուրջ կէս դարէ ի վեր Դաշնակցութիւնը երկրէն դուրս տէր է կանգնած Հայութեան : Տարագիր է անոր պէս : Նուիրուած է անոր լեզուին, մշակոյթին ու ինքնութեան պահպանման : Իր թերթերը, մշակութային – կրթական, երիտասարդական, մարզական, կնոջական կազմակերպութիւնները կը ձգտին նոր սերունդի ազգապահպանման :

Գիտակից ու հայրենասէր Հայութիւնը ամէնուրեք բոլորուած է իր շուրջ : Հայրենիքի սէրը կ՛արծարծէ անոր մէջ շարունակ : Վարչաձեւերը ժամանակաւոր երեւոյթներ են : Էականն ու մնայունը հայրենիքն է, որուն պէտք է ուղղուին բոլորի ակնարկները :

Այդ հայրենիքի ընդարձակման, անոր բռնագրաւուած հողերու ազատագրման նուիրուած են իր ջանքերը յիսուն տարիէ ի վեր :

Դաշնակցութիւնը ուրախութեամբ կ՛ողջունէ Հայաստանի վարչաձեւին բարելաւումը, գիտութեան, ճարտարարուեստի եւ մշակոյթի զանազան մարզերուն մէջ անոր աճումն ու բարգաւաճումը : Շինարարական ճիգերն ու ժողովուրդի ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու ջանքերը :

Նոյնպէս մեծ գոհունակութեամբ կ՛արձանագրէ, որ այսօր Հայաստանի մէջ հասակ նետած է սերունդ մը, որուն սիրտը ուժգնօրէն կը բաբախէ հայրենասիրական ջերմ զգացումներով : Ատոր ապացոյցը տեսանք 1965 Ապրիլին, երբ հարիւր հազարաւոր երիտասարդներ քաջութիւնն ունեցան հրապարակաւ արտայայտելու իրենց հոգւոյն խորը թաքնուած ազգային-քաղաքական բաղձանքները :

Այդ բաղձանքներու իրագործման է նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իբրեւ հարազատ արտայայտիչը Հայութեան հոգին :

Թարմ ուժեր կուգան լեցնելու մեզմէ անդարձ բաժնուողներու տեղերը : Յարատեւ երիտասարդացման մէջ է հայ ազգի այս մեծ կազմակերպութիւնը, որ շուտով կը թեւակոխէ իր ութսունամեակը :

Ահա թէ ինչո՛ւ կենսունակ է անիկա, աւելի քան երբեք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԹԷՆՔԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՃԸ

ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

Միջին Արեւելքի հարցը միշտ կը մնայ անլոյծ : Եւ առիթ կը ստեղծէ տեւական բարդութիւններու եւ միջադէպերու :

Անցեալ Փետրուարին, Պաղեստինցիներ Աթէնքի օդակայանի մէջ ձեռնառումբով եւ զնդացիրով յարձակած էին Պօյինկ օդանաւի մը վրայ, որ կը պատրաստուէր դէպի Իսրայէլ թռչիլ :

Առջի օր, Նոյեմբեր 27ին, կրկին երկու Պաղեստինցիներ ձեռնառումբեր նետեցին Աթէնքի իսրայելեան օդանաւային ընկերութեան (ԷԼ – ԱԼ) կեդրոնին մէջ՝ վիրաւորելով 32 անձ, որոնցմէ 12ը՝ ծանրապէս (երկու երախայ ալ յուսահատական վիճակի մէջ են) :

Խափանարարական գործողութիւնը կատարուեցաւ առաւօտեան ժամերուն : Պաղեստինցիներ քանի մը վայրկեանի ընթացքին ձեռնառումբեր նետեցին գրասենեակին մէջ, որ խճողուած էր զբօսաշրջիկներով, եւ անմիջապէս խոյս տուին : Այսուհանդերձ, ոստիկանութիւնը շուտով յաջողեցաւ ձերբակալել խափանարարները : Առաջինը, որ կը թուի գլխաւոր պատասխանատուն ըլլալ գործողութեան, յորդանանեան հպատակութիւն ունեցող հայ մըն է՝ Եղիա Տէր – Կարապետեան, 23 տարեկան, արհեստով դերձակ : Կը բնակի Դամասկոս : Երկրորդն եւս յորդանանցի երիտասարդ մըն է՝ Մանսուր Մուրատ, 23 տարեկան, ուսանող :

Այս եղեռնափորձին տէր կը կանգնի Ամմանի «Ժողովրդական պայքարի ճակատը» որ կը ճշդէ թէ Տէր – Կարապետեան պաշտպանողական ձեռնառումբ մը գործածած էր, պարզապէս տարհամոզելու համար ճամբորդները, որ Էլ – Ալի օդանաւ չառնեն :

× Վինթէրթուռի մէջ (Զուիցերիա) սկսած է Յիւրիխի արաբ ահաբեկիչներուն դատավարութիւնը : Նախագահը յայտարարած է թէ զէնքերը Զուիցերիա մտած են արաբական դիւանագիտական պայուսակներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՊԱՆ – ՏԷԼՄԱՍ ճառ մը խօսած է առջի օր եւ յայտարարած թէ ՍԷ ԺԷ ԹԷի գործադուլը քաղաքական բնոյթ ունէր քանի Սեկի բսած է ասդին – անդին թէ վարչակարգին տապալումը այժմէական է եւ թէ ՍԷ ԺԷ ԹԷն կ՛ուզէ ժամ առաջ հոգ հասնիլ : Նախարարապետին այս խօսքերը բաւական զարմանք պատճառած են մինչ Իւմանիթէ կը գրէր Ուրբաթ օր, թէ Շապան – Տէլմաս շանթաժ կ՛ընէ որովհետեւ չուզեր գոհացում տալ Ֆրանսացիներու արդար պահանջներուն :

ՍՈՆԿ ՄԻԻ մէջ Ամերիկացիներուն կատարած անխնայ ջարդը կը շարունակէ յուզել հանրային կարծիքը, գլխաւորաբար Ամերիկայի մէջ իսկ : Կառավարութիւնը եւ խորհրդարանն ալ իրար անցած են : Անկարելի չի նկատուիր որ Ուաշինկթըն ստիպուի պատերազմական ոճիրներու յատուկ դատարան մը ստեղծել : Ամերիկացի կարգ մը երեսփոխաններ յայտարարած են թէ տեղեակ են նաեւ ուրիշ ջարդերու :

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ հարցը նորէն կը խռովէ Իտալիան : Օսսեովաթոռէ Ռոմանօն, որ կիսապաշտօնական բերանն է Վատիկանի, կ՛ըսէ թէ խորհրդարանը չի կրնար նման օրէնք մը քուէարկել, ի պահանջել հարկին պէտք է որ Իտալացիմել : Վատիկան վստահ է որ Իտալացիներու (կամ Իտալուհիներու) մեծ մասը, դէմ է ապահարգանի :

ԲՐԵԺՆԵԻ կոլխոզներու համագումարին մէջ յայտարարեց, թէ «արմտիքի բերքը կրկին դէշ է» : Այս յայտարարութիւնը կատարեց համագումարին մասնակցող վեց հազար կոլխոզներու առջեւ : Համաձայն ներկայացուած թիւերուն, 1969ի արտադրութիւնը վերջին չորս տարիներու միջինին կը հաւասարի : Խորհ. Միութեան 1965ի արմտիքի բերքը եղած էր 121,1 միլիոն թոն, 1966ին՝ 171,2 միլիոն, 1967ին՝ 147,9 միլիոն եւ 1968ին՝ 169,5 միլիոն թոն : Այս տարուանը պիտի ըլլայ 152 միլիոն թոն : Եթէ նկատի առնուի, որ այս վերջին տարիներու ընթացքին բնակչութեան թիւը գրեթէ տասը միլիոնի յաւելում արձանագրած է (1968ի վերջաւորութեան Խորհ. Միութեան բնակչութեան թիւն էր 238·5 միլիոն), հասկնալի կը դանայ, թէ ինչո՞ւ Կրոմիքօ Հոկտեմբեր երեքին Քանատացիներէն գնեց 135 միլիոն թոն ցորեն : Կոլխոզներու նոր օրինագիծով թոյլ կը տրուի գիւղացիներուն ունենալ սեփական մասնահողեր՝ նիւթական յաւելեալ աղբիւր մը ըլլալու համար :

ՉԵԽ խորհրդարանի երկու հարիւր անդամներէն 62ը մաքրագործուեցան՝ վտարումի եւ հրաժարումի ճամբով : Խորհրդարանի նախագահը՝ Սիզար, որ զօրավիգ կեցած էր ազատախոհութեանճիգին, հարկադրուեցաւ «ինքնաքննադատութիւն» կատարել : Խորհրդարանի նոր նախագահ նշանակուեցաւ Է. Էրպան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ոտնագնդակը «սեւ» օր մը արձանագրեց Չորեքշաբթի : Սէնթ Էթիէն 0 – 1 արդիւնքով պարտուեցաւ Վարշաւայի խումբէն, իսկ Մարսէյլ Զաղրէպի դէմ պարտուեցաւ 0–2 արդիւնքով : Երկու խումբերն ալ, այս ձեւով, դուրս կը մնան Եւրոպայի բաժակի մրցաշարքէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՕՐԵՐ

Դ.

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԻՍՏ ՕՓԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ հանդիսաւոր նիստ մը տեղի ունեցաւ Երեւանի Օփերային մէջ, Նոյեմբեր 21ին, ներկայութեամբ պետական դէմքերու, արուեստագէտներու, մտաւորականներու եւ օտար հիւրերու :

Բացման իր խօսքին մէջ Ն. Յարութիւնեան դիտել տուաւ ի մէջ այլոց, թէ մեր ազգին բազմադարեան պատմութեան մէջ Կոմիտաս նոր յայտնութիւն մըն էր, որ ծնաւ կեանքի թելադրութեամբ, ծնաւ, որպէսզի իր ժողովուրդին դարաւոր երգերը հաւաքէ, մշակէ եւ կերտէ, որպէսզի ինքնատիպ ակօս մը բանայ միջազգային եաժշտութեան մէջ :

Կոմիտաս բացաւ այդ ակօսը : Բացաւ ու դարձաւ մեր ազգային նոր երգարուեստին սերմնացանը :

Երկրորդ խօսողը՝ Հայաստանի երգահաններու միութեան վարչութեան նախագահը՝ Էտ. Միրզոյեան հանգամանօրէն ներկայացուց Կոմիտասի կատարած բացառիկ գործը մեր երաժշտութեան զարգացման համար : Այնուհետեւ Է. Միրզոյեան պատկերացուց հայ ժողովուրդին սէրը մեծ երգահանին հանդէպ, դիտել տալով, թէ այժմ ամէնուրեք կը հնչէ կոմիտասեան երգը եւ ամէն ոք կը հետեւի անոր գծած ուղիին :

Ապա յաջորդաբար խօսք առին օրուան պաշտօնական օտար հիւրերը, որոնք վառ հիացումով արտայայտուեցան վարդապետին եզակի աշխատանքին մասին :

×

Էտ. Յովհաննիսեանի «Անտունի» բեմապարին անդրանիկ ներկայացումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 20ին, Օփերայի մէջ :

Արամ Խաչատրեան, որ ներկայ գլտնուեցաւ ներկայացման, հետեւեալ հաստատումները կատարած է.

— «Անտունին» յուզիչ է : Ասիկա, անտարակոյս, մեր երաժշտական կեանքին մեծ իրադարձութիւններէն է : Ստեղծագործութիւնը նոր է թէ լեզուով, թէ ոճով :

×

Զանազան սալերու հետ հրապարակ հանուեցաւ Կոմիտասի կողմէ երգուած երգեր պարունակող սալ մը : Կոմիտաս կ՛երգէ «Արօրն ու տատրակը», «Գութանի երգ»ը, «Մոկաց Միրզան» եւ «Հով արէք»ը :

ԵՐԿՈՒՆՔԸ

... Թանձր խաւար եւ դաւաղիր ուժեր։ Ամենօրեայ բարբարոսութեանց հետ՝ արեան ճապաղիքներ, պարբերաբար։

Տառապանքի կանչերը կը կորսուէին անդնդախոր ձորերու մէջ՝ զարնուելով ամեհի ապառաժներու։ Արիւնաթաթախ դեմերն անդամ կը նկատուէին սովորական երեւոյթ։

Հալածական ժողովուրդը լոյսի մը կը սպասէր, խաւարը ճեղքելու եւ իր ճամբան դնելու համար։

— Ահաւասիկ եմ, յայտարարեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, բաչերը ցցելով։

Հալածական ժողովուրդը չունչի մը կը կարօտէր, ոտքի կանգնելու եւ իր գոյամարտը մղելու համար։ Կը փնտռէր ու ղեկոյց եւ կազմակերպութիւն։

— Ներկա՛յ, պատասխանեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, տրամադրելով իր բոլոր չունչն ու կորովը։ Հաւատք եւ կամք։ Հաւատարմութիւն եւ յարատեւութիւն։ Կարգապահութիւն եւ վճռականութիւն։

Ժողովուրդը ազօտ գաղափար մը ունէր ազատագրութեան գործնական դիտելիք – ներու մասին։ Կ'ուզէր իմանալ դինար – ուեստի գաղտնիքները, քաջութեան կեն – դանի վկաներով։

— Առաջինը ե՛ս, խոստացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Եւ ունեցանք ֆետայիին։ Արիարանց սե – բունդ մը անփոխարինելի։ Դիմադրական ճակատ, որու նմանը տարիներ վերջը մի – այն պիտի տեսնէինք ազատ Եւրոպայի սարերուն եւ մաքիներուն մէջ։ Բոլորո – վին տարբեր պայմաններու տակ։ Վերա – նորոգիչ չունէր եւ քաջակորով, անպար – տելի բողոքը բաւական չէին լրացնելու ազատագրական պայքարին անմիջական պահանջները։

Ժողովուրդը, «նեղեալ, տառապեալ, ղրկեալ, հարստահարեալ, կոտորեալ, վարատեալ, չքաւորեալ եւ յուսահատ – եալ», կը կարօտէր նաեւ մտաւոր սը – նունդի։

Անհրաժեշտ էր ապահովել ոչ միայն քաղաքական դիտութիւնը, այլեւ մշա – կոյթ, բարւոն ամենալայն իմաստով։

Դաշնակցութիւնը թանկագին նուա – ճումներ կատարեց նաեւ այս ճակատին վրայ։ Մամուլէն մինչեւ դրական – գե – ղարուեստական առեղծագործութիւն։

Այսօր եթէ ունինք արտայայտութեան ինքնուրոյն եղանակ մը, հատու, պատ – կերաւոր, արդիական եւ հասուն բար – բառ մը, մեծ չափով կը պարտինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Այս համարին մէջ հրատարակուած գրութիւնները ալ անոր գործունէութեան գանազան երեսները միայն կը պարզեն։ Պարզապէս ողջոյն։ Ինչպէս ամէն ուր որ համրանք մը ունինք։

«Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՄ ՔԵԶ»...

Քառեակը Սիամանթոյէն է.

Կ'ողջունեմ քեզ, ո՛վ փոքրորիկ
փրկարար՝
Ըմբոստութեանց կարմի՛ր դրօշ.
Դուն՝ մեր ոտիին հող, եւ գլխուն՝
պսա՛կ,
Դուն գարշուրթեանց մաբիչ եւ
փոքրոգութեանց խարազա՛ն...

Ու աւելին ըսելու պէտք չկայ այսօր, պարզելու համար թէ ինչու պայթեցաւ մրրիկը ութսուն տարի առաջ եւ ինչու կարմիր էր պարզուած դրօշը ...

Եթէ ժամանակը չէ կրցած ժպտունել մեր հաւատոյ հանդանակը, քերթողին «ողջոյնը» կ'երթայ ոչ թէ Դաշնակցութեան՝ այլ Հայութեան, որուն հարազատ ծնունդը եղաւ կազմակերպութիւնը, դաւանանքի վերածելով ազգային միութեան ուխտը ճնշուած մեր բեկորներուն ու քաղաքական տարազ հագցնելով հա – մազգային իրաւունքներու եւ տենչե – րու։

Անցեալը ... պատմութի՛ւն է արդէն եւ իրագործուած վաստակը՝ չջնջուելի իրականութիւն։

Հայրենիքը կանգուն է, չնորհիւ թափ – ուած արիւնին, «փրկարար փոթորիկ»ի չքթայատերծումին ու սերունդներու ո – գորումին։

Ինչ որ ալ փորձուի՝ եղծելու համար Հայկական Ազատամարտի դիմագիծը, Հայ Հողը պիտի մաքրէ ամէն «դարչու – թիւն»ե «փոքրոգութիւն»։ Ինչ որ ալ ըս – ուի Դաշնակցութեան անդաւաճան ծա – ռայութիւնը ստուերելու համար՝ կենդա – նի իրականութիւնը պիտի մնայ անհերքե – լի վկայութիւն, իր քրտինքին, նուիրու – մին եւ վարուցանին։

Իր «Օր»ուան խմաստ մը տալու հա – մար՝ Դաշնակցութիւնը հարկ չի ղգար ըստ էութեան որեւէ փոփոխութիւն կամ յաւելում կատարելու՝ երէկուան ուխ – տին եւ համոզումներուն մէջ։

Եթէ մօտ երեսուն տարի «բարեկարգու – թիւն» եղաւ մեր պահանջը, ու յիսուն տարիէ ի վեր ինքնավարութեան կարգա – խօսով կը մնանք պայքարի դաշտերուն վրայ, վաղն ալ պիտի չարունակենք մեր մաքառումը՝ ի խնդիր ազատութեան, ազգային եւ քաղաքական իրաւունքներու դոհացման, — «միացեալ Հայրենիք, միացեալ Հայութիւն» հանդանակի իրա – գործումին։

Ջենք ժխտեր, որ ժամանակը փոփոխու – թիւններ կը հարկադրէ քաղաքական կազ – մակերպութիւններուն։

Ազգային դաշտերը յարաբերական ու արտաքին ճիգերու կը կարօտին, ու քա – նացած միջոցներ՝ տեղբայլի եւ ընկրկու – մի կ'առաջնորդեն մեզ։

Հարկ է պարբերաբար վերաղնահատել գործունէութեան ծրագիրները. պատշա – ճիլ պայմաններուն. ճկուն մնալ. բարե – փոխել կերպեր ու եղանակներ՝ որոնք ժամանակավրէպ դառնալու սահմանուած են կեանքի օրէնքով։

1890էն 1914, 1914էն 1922, ու այդ հանդրուաններէն մինչեւ այսօր՝ Դաշ – նակցութիւնը, գործի եւ հետապնդումի իր միջոցները վերաքննութեան ենթար – կած է միշտ։ Ու այսօր ալ, երբ աննա – խընթաց թափով մը կը փոխուի աշխարհ, դպչելն եւ արթուն կը մնայ ներքին թէ արտաքին ամէն պահանջի հանդէպ։

Անփոփոխ պահելով հանդերձ էութիւ – նը իր պահանջներուն (որոնք իրաւունք – ներ են Հայութեան համար), հիմնական այդ ձգտումներուն հետ կը ներդաշնակէ նորադոյն հարկադրանքներ, դանոնք կը հետապնդէ օրերու թելադրանքով եւ այժմեան պայմաններու լոյսին տակ։

Վերանորոգ ուժ եւ հեղինակութիւն կըր – նան դառնալ այն հաւաքականութիւնները միայն՝ որոնք հին դրամագլուխին վրայ դիտեն ու կրնան աւելցնել նոր վաստակ, նոր ճիգ ու արդիւնք։

Եւ Դաշնակցութիւնը, վերջին տաս – նամեակին ու այսօր՝ մասները պահած է հայ բազկերակին վրայ, արթուն եւ ու – շադիր՝ մօտն ու հեռուն խմորուղ շար – ժումներու հանդէպ։

Մասնաւոր ախտաղննութեան չի կարօ – տիր Հայկական Արտասահմանի ենթակա – յական (ներքին) կեանքը։ — Եթէ մինչեւ 1940ական թուականներ ձեռնտու էր են – թահողը Հայ Դատ հետապնդելու հա – մար, այսօր չատ աւելի աննպաստ է դաշտը։ Մինչ արտաքին եւ յարաբերա – կան դժուարութիւններ կը պահեն իրենց աննպաստ բնոյթը, նաե՛ւ բաղմաճակատ գիտակցութեան նուաղում մը զգալի կը դառնայ զանգուածներու մէջ։

Երէկ՝ յարաբերաբար դիւրին էր զա – նազանական դատախազութեան գործը, որուն լծուած էինք կազմակերպականո – րէն։ Այսօր, ծանօթ վերիվայրումներու եւ ճակատագրական պայմաններու հետե – ւանքով, անհամեմատօրէն դժուարացած է ազգային դիտակցութեան պահպանու – մը՝ այն որակով ու բնոյթով, որ ան – հրաժեշտ է ընկերային եւ քաղաքական ճակատներու վրայ, ազգային մեր Դա – տին առընչաբար։

Երէկ՝ համախումբ էինք աւելի. ոչն – տեսական եւ նիւթական սահմանափակ մեր միջոցներով ալ կրնայինք բաւարար – ուել. սերունդներու հայեցի կրթութեան եւ դաստիարակութեան հոգը նուազ ծան – րութեամբ կը ճնշէր մեր ուսերուն. ազ – րուստի հեւքը եւ բարօրութեան ձգտումը աւելի ժամանակ կը ձգէին մեզի՝ «ազգին ծառայութեան» յատկացնելու ...

Աւելին ըսելու պէտք չենք տեսներ, եղ – րակացնելու համար թէ, բաղդատաբար անցեալին, հայապահպանումի ու Հայ Դատի հետապնդումի դժուարացած են մեծապէս։

Հայրենի հորիզոններու լոյսը չպղտո – ցած է մեր աչքերը, ու կը թուի՛ որ մեզ – մէ չատեր յստակ չեն տեսներ սփիւռք – եան իրականութիւնը ... կը մղուին ինք – նագոհութեան եւ անտարբերութեան մը – րաժիլ մը՝ որ մահաբեր է անկասկած։

— Հայրենիքը ոտի է, հայրենաբնակ Հայութիւնը՝ կենսունակ ու գիտակից։ Ի՞նչ հարկ մտահոգուելու, կը մտածեն չատեր, առանց անդրադառնալու՝ թէ նոյնքան արթուն ու գործօն պէտք է դառնայ Հայկ. Սփիւռքը, յատկապէս քաղաքական մեր դատի համբուն վրայ։

Ճի՛շդ է։ Որբերու սերունդ չմնաց. թշուառութիւնները չքացան. տեսա – կան անհամեմատ բարօրութեան հասան մեր կոտորակները՝ ամէն տեղ. համա – լսարանական սերունդներու պակաս մը հիւսուեցաւ մեր գլխուն չուրջ. ու փոր – ձեր կ'ըլլան աւանդը անխաթար փոխան – ցելու նորերուն։

Սակայն ո՛վ ու ի՛նչպէս զանգուածային տարողութիւն և համաժողովրդային թափ պիտի տայ Հայ Դատի հետապնդումի գործին։

Ահաւասիկ ճնշիչ հարցականը՝ որուն պատասխանելու ճիգն է որ կ'ընէ Դաշ – նակցութիւնը այսօր. որուն գործնական ընթացք տալու պայքարն է որ կը մղէ, իրրեւ նորագոյն օրերու պահանջ եւ կար – դախօս։

Անիրաւ ու խուլ աշխարհի մը մէջ, քեր – թողին բացատրութեամբ՝ այսօր ալ Դաշնակցութիւնը կը մնայ «մեր ոտիին հող, եւ գլխուն՝ պսակ»...։

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕՒԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ
ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Այս դժբախտներուն սիրտը կը ճմլը – ւէր ու կ'արիւնէր, երբ կը տեսնէին որ ի – րենց զաւակներուն ծնունդը տեսած ըն – տանեկան բոյները մէկ վայրկեանի մէջ հրոյ ճարակ կը դառնային, ոճրագործ – ներուն սադայելական ձեռքով։

Ցասումի եւ վրէժի ստեղծած ուժգնու – թեամբ, սլաւական բռունցքները պինդ կը սեղմէին իրենց զէնքերը, փոխարինել փորձելով այն բոլոր չարիքներն, որոնց ենթարկուած էին։

Իսկ Թուրքերը սկսած էին փոքրիկ խմբակներով յարձակիլ ուղղակի քրիս – տոնեաներու դիրքաւորումներուն վրայ։ Բայց զիւղացիութիւնը չէր պաշտպաներ միայն իր անձն ու հայրենիքը, այլ նաեւ՝ իր հաւատքը, կիները եւ երեխաները։ Հալածուողները չատ լաւ գիտէին, որ եթէ անդամ մը իրենց օճիքը ձեռք տա – յին, այլեւս փրկութիւն չկար իրենց հա – մար եւ պէտք էր յօժարէին սուրհանդ դառնալու։ Ահա թէ ինչու, թէեւ յու – սահատ, բայց, իրրեւ պատնէշ ծառայող խարխուլ պատերուն եռեւէն եւ դրեթէ պատահական եւ կամ չատ նախնական ղէնքերով, հերոսական պայքար կը մղ – ղէին թշնամիի մը դէմ, որ անհամեմատ – օրէն ուժով էր։

Պատերէն փրցուած ծանր ու կարծր քար մը՝ մէկէ աւելի Թուրքեր կը տա – պալէր, բայց նոյնպէս մէկէ աւելի Սլաւ – ներ կը մահանային, Թրքական նետերով։ Թշնամին անդադար կը յառաջանար, եւ կարկուտի պէս իր վրայ տեղացող քարե – րը չէին կրնար կասեցնել զինքը։

Եւ երբ արեւը կորսուեցաւ լեռներուն եռին, Թուրքերը արդէն հասած էին պա – տերուն տակը, եւ հետեւորդ խումբեր կը մօտենային տակաւին մեծ թիւով։

Իսկոյն ամէնէն աւելի յանդուգն եղող – ները հաստատուն եւ երկար դերաններ իրրեւ սանդուխ գործածելով, կը մա – գլուցէին պատերէն վեր։ Աչք աչքի մէջ՝ զոհ ու թշնամի՝ դիրկընդխառն կռիւ կը մղէին։ Դուրսը՝ կը փայլատակէին Թուրքերը, ներսը՝ պատերուն եռին՝ մեր քաջերը կը չարժէին զանազան ղէնքեր։ Ոմանք, ինչպէս կ'ըսեն Սլաւները, եր – կաթեայ երկայն ձողերով կը չափէին Թուրքերու զանճերը, ուրիշներ եռ կը մղէին ահարեկիչները նկճեցիչ փըր – ցուած տախտակներով։ Առոյգ ու թիկ – նեղ երիտասարդ մը՝ խրանէն առնուած ծանր աչտանակ մը կը ճօճէր, եւ ինքնա – պաշտպանութիւնը այնքան ուժեղ էր, որ անհատաններէն չատեր կը սկսէին կորսըն – ցընել իրենց տենչը՝ դալու եւ կողոպտե – լու մեր սացուածքը։

Մէկ անճ կար միայն որ զինուած էր կատարելապէս եկռուելու փորձառութիւն ունէր։ Անիկա Մաչերոլէցի Ժանն էր, ազնուականներուն մէջ այն միակը, որ մնացած էր վանականներու եւ զիւղացի – ներու կողքին։ Ինքն էր որ կը վարէր ճակատամարտը, կռուողներուն խոր – հուրդներ կուտար եւ մեծարժէք օգնու – թիւն կը բերէր այն կողմը, ուր կռիւը ա – ւելի սաստկութիւն կը ստանար։ Դարձ – եալ ինքն էր, որ կը խրախուսէր պարտա – ւած ինկողները՝ չդադրելու կռուելէ։

— Գիշերը չուտով պիտի իջնէ եւ պիտի կրնանք հանգստանալ, — ըսելով կը քա – ջալերէր զանոնք։

Հիւսիսի կողմէ, պատերուն չատ մօ – տիկ, Թմբիի ծառ մը կար, որուն բունին վրայ, չատ տարիներէ ի վեր, հաստատ – ուած էր Ս Կոյսին նկարը։ Այս նկարին եռին, ծառի բունին մէկ խորչին մէջ, վե – տանդաւոր իշամեղուներ հաստատած էին իրենց բոյնը։

Քրիստոնեաներուն չատ աւելի վնաս պատճառելու համար, յանդուգն ենիչէրի մը մտածեր էր ծառին վրայ բարձրանալ։ Ուստի սկսաւ մագլցիլ ճիւղերն ի վեր եւ անոր հետեւեցան իր ընկերներէն չատե – րը։

Գիւղացիները սկսած էին նահանջել, երբ Թուրքերը արդէն կը բարձրանային պատերէն վեր։ Ժան Մաչերոլ՝ մինակը անցած անվախներու փոքր խումբի մը դլուխը՝ դժուարաւ կընար դիմադրու – թիւն ցոյց տալ այլեւս, երբ նախախնա – մութիւնը լոյս մը ծագեցուց անոր մըտ – քին մէջ, թէեւ տկար լոյս մը, բայց ա – մենայնդէպս ազդեցիկ։

Ծառը բարձրացող անհատատ Թուրք մը, ոտքի մէկ հարուածով տապալեց Ս. կոյ – սին նկարը։ Իր արարքը կատաղեցուց խորչին մէջ գտնուող վտանգաւոր անհա – մար միջատները։ Ցանկարծ իշամեղու – ները իրենց որջէն դուրս խուժելով՝ դէ – պին յորձանք մը տարածեցին օդին մէջ, եւ սկսան հալածել ու խայթել Թուրքերը, որ կը գտնուէին ծառին վրայ կամ ներ – քեւը։ Գիւղացիները այս որ տեսան, ի – րենց մէջ վերակենդանացաւ քաջալեր – նը։ Մինչ Թուրքերը, որ մինչեւ այդ կռուած էին գիւղացիներուն տակաւ դէն – քերուն դէմ, եւ որ այժմ կը ստիպուէին պայքարիլ կատաղած իշամեղուներու վրնդմակին դիմաց, ստիպուեցան նահան – ջել եւ պաշտպանել իրենց դէմքերը, որ ուռած էին միջատներու խայթոցներէն, որոնք երբեմն բաւական կ'ըլլան մահ պատճառելու մարդոց։

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՃԻՔ

(34 Շար.)

ԹԵՐԹԻ

Տ. ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ

ՀԱՎԱՔ ՎԱՅՍՐԱՎՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԴԱՎԻԹ ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆԻ ՕՐՈՆՔՈՎ ՄԱՀԱՑԱԾ ՄԵԾԱՐԺԵՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Նախ շուրջ յոթը տարի առաջ, 1920-ին, մոտ Կարսի Դաշնակցական կուսակցության ղեկավարներ Ս. Վրացյանի, Ռ. Տեր-Հովհաննիսյանի, Ա. Ահարոնյանի, Ա. Զաքարյանի, Ա. Խատիսյանի, Ա. Ռուբինի, Ա. Ղազարյանի, Ա. Ղարաջյանի, Ա. Ղուկասյանի, Ա. Ղուկասովի, Ա. Ղուկասյանի, Ա. Ղուկասովի, Ա. Ղուկասյանի, Ա. Ղուկասով

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Փանոս Օհաննէսեան Հայաստան ըրած իրենց ճամբորդութեան ուրախ առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՁՇԴՈՒԻՄ.— Տիկին Հ. Թորոսեանի յօդուածին մէջ, նուիրուած Հայաստանի պարախումբին՝ «Պաւեէօ – Քաշաւ» պէտք է ըլլայ՝ ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՂԱՔ :

Հ. Յ. Դ. ԲԱՆԳԱՐԱՆԸ

կարելի է այցելել
Բայէ կիրակի եւ տօն օրերէ
ամէն օր ժամը 15 – 19

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին Ս. Կայանէն Փարիզի Հայկական կարգ մը հաստատութիւնները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ՝
ԷՍԱՅԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսայեան Սանուց Միութեան առաջամեայ վարչութիւնը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Էսայեանցիները, մասնաւորաբար անոնք որոնց հասցէները անծանօթ են, այս Երկուշաբթի (1 Դեկ – տեմբեր), ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քաւէ :

×

ՁՄԻՒՌՆԻՈՑ եւ չրջաններու Հայր· Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը :Մէթրօ Քաւէ : Կարեւոր օրակարգ :

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայր Մոմճեան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով Լիբանան, վերջնապէս կը հեռանայ Լիոնէն : Այս առթիւ, իր ազգային եւ եկեղեցական 30ամեայ գործունէութեան ի պատիւ ողջերթի թէյա – սեղան մը կը տրուի այս կիրակի օր, ժամը 16ին Սէօն Մարի Օֆսիլիաթրիաս սրահը, 11, Րիւ Պոսիւէ, Լիոն :

Ներկայս ընդունիլ իրրեւ հրաւէր :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ԺԱՄԸ 16ԷՆ 23, 14րդ թաղամասի հաղաֆպետարանը:

Place F. Brunot — Métro Mouton-Duvernet

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԷՐԷՆ

Նուագախումբ՝

ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

կազմակերպուած Ալֆորվիլի Կրթ· Մարմնոյ, հովանաւորութեամբ Ս· Պօղոս Պետրոս Եկեղեցւոյ

Պատուոյ Նախագահ

JOSEPH FRANCESCHI
Maire d'Alfortville, Conseiller Général du Val de Marne

ԵՐԳ ԼՈՒՍԻԿ ՔՈՇԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Groupe Folklorique : MINI - CAUCASE

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie, Rue Voltaire

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ· Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron
Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

Galerie Boutiquerie du Vieux - Paris

62 - 64, Rue François Miron
(Métro St Paul ou Pont-Marie)

ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28ԷՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 27

Ամէն օր ժամը 11էն 19, բացի Կիրակիէ եւ երկուշաբթիէ

Էջմիածնի Մայր Տաճարը, 301 – 303 թ·

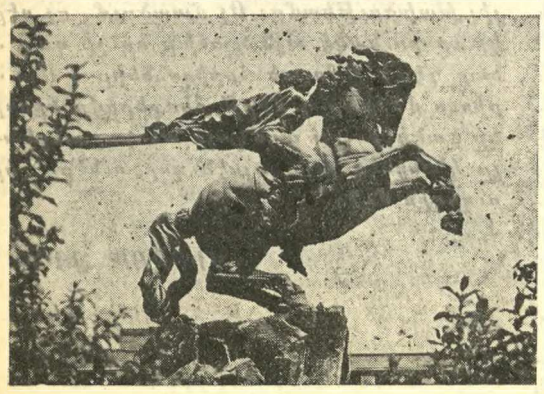

երեւան, Սասունցի Դաւիթի արձանը

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑԷՔ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ հրապարակ հանած գունաւոր քարթերով :

Հայերէն վերտառութեամբ և Հայրենիքի տեսարժան վայրերը ներկայացնող 12 քարթերու շարքը, որ կ'արժէ 15 ֆրանք :

Հոս երեւցող չորս քարթերէն զատ կան նաեւ·—

ՀԱՒԻՃԻ ՎԱՆՔԸ (7րդ դար) — ՀԱՂԱՐԾԻՆ (11րդ դար) — ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ (7րդ դար) — Գ· ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ (երեւան) — ԱՅՐԻ ՎԱՆՔ կամ ԳԵՂԱՐԴ (12րդ դար) ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ (երեւան) — ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Մ· ՄԱՇՏՈՑԻ (երեւան) — Ա. Ի· ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՕՓԵՐԱ (երեւան)

Présentez vos vœux de Fin d'Année
d'une manière originale !

Le CLUB DES JEUNES de l'U.G.A.B. annonce une série de cartes en couleurs représentant des vues d'Arménie ; ces cartes de vœux, en arménien ou en français peuvent vous être adressées franco de port au prix de 15 Frs. le jeu de 12.

Règlement établi au nom de Mlle KURKDJIAN, CLUB DES JEUNES DE l'U.G.A.B., 11, Square Alboni — PARIS 16e)

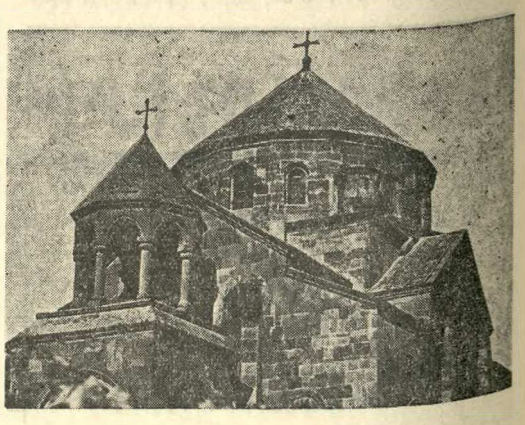

Էջմիածին, Հոիփսիմէի տաճարը, 608 թ·

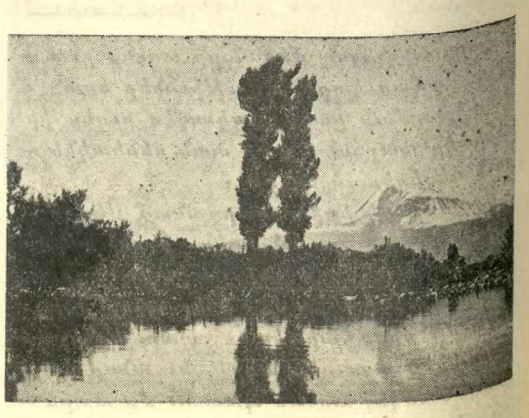

Զոյգ Մասիսները Արարատեան դաշտավայրէն դիտուած

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
30 NOVEMBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 1677 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — N° 11.677

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

« Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր: Եւ երկիր էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ, եւ խաւար ի վերայ անդնդոց, եւ Հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջուրց: Եւ ասաց Աստուած, Եղիցի լոյս, եւ եղեւ լոյս»: (Ծննդոց, գլուխ Ա., 1–4):

Այս խօսքերով կը սկսի Աստուածաշունչի Ծննդոց գիրքը, որ կը պատմէ աշխարհի ստեղծագործութիւնը: 1895ի Պոլսոյ գրաբար հրատարակութիւնը իբրեւ ծանօթութիւն կ'աւելցնէ, որ եբրայեցերէն բնագրին մէջ «աներեւոյթ եւ անպատրաստ»ի փոխարէն ըսուած է «ամայի եւ թափուր»:

1918ի գարնան այս պատկերը կը ներկայացնէր Հայաստան աշխարհը: Աներեւոյթ էր եւ անպատրաստ, ամայի ու թափուր: Խաւար կը տիրէր անդունդներու վրայ – Սակայն վառ ու կենդանի էր հայրենասիրութիւնը, անխախտ ու անսասան էր ապրելու կամքը ջարդերէն ազատած, անդունդին ծայրը կանգնած Հայութեան հոգիին մէջ:

Մայիսեան ճակատագրական օրերուն Արարատեան դաշտին մէջ մահու – կենաց կռիւ մղող հայ ժողովուրդը, մէկ սիրտ մէկ հոգի, ըսաւ. «Եղիցի լոյս, եւ եղեւ լոյս»:

Անդունդներու խաւարին աղջամուղջին և արեան ճապաղիքներու մէջէն ծնաւ ակախ Հայաստաը՝ 1918 Մայիս 28ին:

Անձեւ քառսէն ստեղծուեցաւ պետութիւն, իր բոլոր ստորոգելիներով: Երեսուն ամսուան մէջ Հայաստան փոքրիկ տեղ մը գրաւեց աշխարհի քարտէսին վրայ եւ աթոռ մը՝ դիւանագիտութեան կանաչ սեղանին առջեւ: Ճանչցուեցանք մեծ ու փոքր պետութիւններէն: Դարձանք Հայաստանի քաղաքացի նոյնիսկ հայրենիքէն դուրս, վայելելով պաշտպանութիւնը մեր դեսպաններուն ու հիւպատոսներուն: Ճամբորդեցինք հայկական անցագրով՝ աշխարհի ամէն կողմը: Ստորագրեցինք դաշնագիր, որով կը նուիրագործուէր անկախ եւ միացեալ Հայաստանը: Կ'իրականանար Հայուն դարաւոր երազը:

Ու հազիւ դարմանած իր վէրքերը, նոր փոթորիկ մը արմատէն աւլեց այս բոլորը: Մնաց միայն կորիզը, որ տակաւին այսօր, 49 տարի ետք, կը մնայ նոյն նեղ սահմաններուն մէջ, ինչպէս 1920 Նոյեմբեր 29ին: Եկւոր իշխանութիւնը, հակառակ խոստումներու եւ արդարանալի յոյսերու, չկրցաւ —կամ չուզեց— թիզ մը հող աւելցնել հայրենիքի սահմաններուն վրայ, ո'չ դուրսէն, ո'չ՝ նոյնիսկ ներսէն:

Շուրջ կէս դար ապրեցաւ Հայութիւնը նոր վարչաձեւի տակ: Ճանչցաւ անոր տաքն ու պաղը: «Անհատի պաշտամունք»ի օրերուն, Սթալինի ճիւաղային մենատիրութեան շրջանին, Հայութիւնը ցմրուր ըմպեց դառնութեան բաժակը: Իր մտաւորականութիւնը հազարներով զոհ տուաւ Մողոքին: Քաղաքացի թէ գիւղացի զերծ չմնացին հալածանքէ:

« Արեւափայլ »ին անհետացումէն ի վեր նոր շրջան մը կը բոլորէ հայրենիքը: Հայ հանճարեղ ու շինարար ժողովուրդը կը ստեղծագործէ ազատօրէն՝ այժմ որ սեղմումները մեղմացած են զգալի կերպով:

Սրտանց կը մաղթենք, որ աւելի լայն ազատութիւններ շնորհուին Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի աւելի աճի ու բարգաւաճի հայրենիքը:

Երբ «Նոյեմբեր 29» կը տօնեն, պէտք չէ մոռնան «Մայիս 28»ը: Առանց այս վերջինին գոյութիւն չէր ունենար առաջինը:

Տեղն է կրկնելու ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի որակումը, — «Մայիս 28» ծնունդն է, «Նոյեմբեր 29»ը՝ մկրտութիւնը:

Պէտք չէ մոռնալ այս ճշմարտութիւնը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՐԱԽԱՆ ՄԵՌԱՒ

Միջին Արեւելքի հարցը միշտ շահագրգռութեան առարկայ է, յատկապէս մեծ պետութիւններու համար: Առջի օր, գրեթէ միաժամանակ Գահիրէ ժամանած են երկու դիւանագէտներ՝ Ռ. Փրանճըր, Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան փոխ – նախարարը եւ Պեթանքուր, Ֆրանսացի նախարարը:

Ամերիկացի դիւանագէտին ժամանումն ու խօսակցութիւնները եգիպտացի պետական դէմքերու հետ տեղի կ'ունենան քիչ մը զաղտնի ձեւով, քանի որ 1967էն ցայսօր երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են:

Ֆրանսացի նախարարը չորս օրուան մէջ պիտի տեսակցի Նասրի, արտաքին նախարար Մահմուտ Ռիատի եւ այլ պետական դէմքերու հետ: Երկու կողմերն ալ կը ճշդեն, թէ խօսակցութեանց միակ նիւթը Միջին Արեւելքի հարցը պիտի չըլլայ, այլ նաեւ քննութեան պիտի առնուին երկու երկիրներուն համագործակցութեան կարելիութիւնները տնտեսական, մշակութային եւ մասնագիտական մարզերուն մէջ:

Պեթանքուր Գահիրէի մէջ յայտարարեց. թէ Ֆրանսա կը հետեւի Զօր. տը Կոլի գծած քաղաքականութեան: Ֆրանսա կը բաղձայ, որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի Միջին Արեւելքի մէջ, որ այդ խաղաղութիւնը ըլլայ արդար եւ մնայուն եւ, մանաւանդ, վերահաստատէ բռնաբարուածներուն իրաւունքը:

Մինչ մեծ պետութիւնները կը շարունակեն փնտռել հարցին լուծման եղանակները, անդին, խնդրոյ առարկայ ճակատները, խիստ ոճով մը անզիջող կը մնան իրենց դիրքերուն մէջ:

Տիկին Կոլտա Մեյր, Իսրայէլի վարչապետը, իրեն ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին յայտարարեց, թէ պէտք չէ պատրանքներով օրօրենք մեր ժողովուրդը. պարտաւոր ենք ըսել մեր ժողովուրդին, որ ներկայ պայքարը կրնայ դեռ երկար տեւել: Վարչապետը դիտել տուաւ նաեւ, թէ կարելի չէ խօսիլ խաղաղութեան մը մասին, որ պիտի հաստատուի զիջումներու գինով. այդ պարագային «պարտուողականութիւն» պիտի ըլլար:

Պաղեստինցիներու Ազատագրական ճակատի պետը՝ Եասէր Արաֆաթ, իր կարգին, Եուկոսլաւ թերթի մը թցթակիցին յայտարարեց, թէ պաղեստինցի ժողովուրդը որոշած է մղել երկար, շատ երկար ազատամարտ մը, որոշած է կռուիլ այնքան ժամանակ որ անհրաժեշտ է:

Այս երկու յայտարարութիւններն ալ ցոյց կուտան ճակատներուն ներկայ տրամադրութիւնները, ինչ որ պատճառ է լաւատես չըլլալու Միջին Արեւելքի հարցին շուտափոյթ լուծման կապակցութեամբ:

×

Աթէնքի եղեռնափորձին ընթացքին ծանրապէս վիրաւորուած երկու յոյն երախաներէն մին մեռաւ: Երկուքուկէս տարեկան էր: Իրաց այս վիճակին մէջ, երկու ձերբակալեալները՝ Եղիա – Վրէժ Տէր – Կարապետեան եւ Մանսուր Մուրատ, կրնան նոյնիսկ մահուան դատապարտուիլ, քանի որ այժմ կրնան ամբաստանուիլ ոչ միայն իբրեւ եղեռնափորձի կազմակերպիչներ, այլ նաեւ՝ կանխամտածուած մարդասպանութիւն կատարողներ: Աւելցնենք, որ համաձայն մամուլին, գլխաւոր պատասխանատուն հայ երիտասարդն է, որ ձեռնառումբերը նետած է Էլ Ալ օդանաւային ընկերութեան կեդրոնատեղիին մէջ: Իր ընկերը եղեռնափորձի ժամանակ ապաստանած է պանդոկի մը սենեակին մէջ. ձերբակալուած է, երբ Եղիա ցոյց տուած է ոստիկանութեան իր ընկերոջ ապաստանարանը: Աթէնք դատապարտեց եղեռնափորձը, զայն նկատելով «վատ արարք մը՝ կատարուած անզգայ ոճրագործներու կողմէ»:

× Քամիլ Շամունի գլխաւորած Ազգային-Ազատական կուսակցութիւնը որոշեց կառավարութեան նոր կազմէն հեռացնել իր ներկայացուցիչը՝ Հապիպ Հութրա: Սակայն, այս վերջինը տրամադրութիւն յայտնեց պահելու իր պաշտօնը: Կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը պահանջէ նոր դահլիճին վերափոխութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ – Ռիօ տէ Եաներիօ օդանաւը դէպի Քուպա պարտադիր չեղում մը ըրած է, բայց այս անգամ Եւրոպայէն, ինչ որ առաջին անգամ ըլլալով կը պատահի: Օդանաւը 85 ճամբորդ ունի եւ 10 հոգի՝ անձնակազմ: Կ'ըսեն թէ պրազիլական շատ կարեւոր փաստաթուղթեր կային, ինչ որ պատճառ կը նկատուի այս նոր պատմութեան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ կազի պաշտօնէութեան պահանջներուն շուրջ բանակցութիւնները շարունակուեցան: Կառավարութիւնը ընդունեցաւ շաբաթական մէկ ժամ զեղչել աշխատանքի ժամերէն 1970 Յունուար մէկէն սկսեալ: Բայց հիմա ալ սենտիքաները օրավարձքի յաւելում կ'ուզեն: Միւս կողմէ, Պընուա Ֆրաշոն, որ նախագահն է ՍԷ ԺԷ Թէի «պատասխանի իրաւունք» կը պահանջէ ձայնպատկերասփիւռէն պատասխանելու համար նախարարապետին որ դաւադրական նպատակներ վերագրեց Աշխատանքի Դաշնակցութեան իր հրահանգած գործադուլներուն առթիւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ հաւանաբար խօսի ձայնպատկերասփիւռէն Լա Հէէն վերադարձին, այսինքն Դեկտ. 10ի ատենները:

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Իտալիոյ երեսփոխանական ժողովը 282ի դէմ 325 ձայնով քուէարկեց ամուսնալուծման օրէնքը: Կը մնայ որ Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ: Անկէ ետք ալ սակայն միայն որոշ պարագաներու մէջ է որ ամուսնալուծումը կ'արտօնուի, բայց եթէ այս օրէնքը վերջնական բնոյթ առնէ, ինքնին յեղափոխութիւն մըն է երկրի մը մէջ, ուր ապահարզան չկայ Կոնստանդին կայսեր ի վեր, երբ ասկէ 1656 տարի առաջ Քրիստոնեայ դարձաւ:

ԱՆՏԻՊ

ԶԳՈՅՇ ԵՂԷՔ, ՄԱՐԴԻԿ...

ԽՄԲ.— Պէյրութի Նայիրի շաբաթաթերթը Նոյեմբեր 9ի իր թիւին մէջ հրատարակած է Մահարիի այս յատկանշական քերթուածը.

Ես իմ կեանքը տարայ որպէս վէրք ու դրօշ,
Ու բարձրացայ յամառ՝ մթին անդունդն ի վեր,
Ես թրծեցի հոգիս տարտարոսի հրով՝
Որբի նման անօգ եղայ, որբի պէս վեհ:

Անարցունք ու անլաց՝ ես կորցրի ամէնն՝
Ինչ իմաստն էր կեանքի, կախարդականքը նրա:
Թողի, որ մկները իմ գրքերը ծամեն,
Մտայ մի անանուն ու ահաւոր մրափ...

Ու երբ ես զարթնեցի տասնեօթամեայ քնից,
Ու երբ քայլամոլոր նորից աշխար մտայ,
Չկար արդէն դեւը, նա, որ մի գլխանի՝
Միլիոն գլուխ կերաւ ու մավզոլէ մտաւ:

Իշխում էր չուգունէ սապոգաւոր Նեռը
Երեւանի վրայ բիրտ ու ամբարտաւան,
Տնքում էր սրբազան Քանաքեռի լեռը. —
Կանգնել էր իր սրտին օտար մի մարդասպան:

Ու առաջին անգամ հայ բանաստեղծը նենգ
Նրա փառքը երգեց քսու ու լորձնաշուրթ,
Զոհեց խիղն ու հոգի, ծախեց քնար ու երգ,
Գրչի տեղ նա բռնեց բանսարկութեան դաշոյն:

Այդ նրան նա երգեց, ժա'նտ դահնին՝ որ պոկեց
Ժողովրդի սրտից խանջեան մի Աղասի,
Չարենց մի Եղիշէ, Ալեքսանդր մի Բագունց,
Լուսէ զաւակներին Գորիսի ու Ղարսի...

Նա կռնակից խփեց երբ զոհերը իրա
Նստած էին անել, մթին զնդաններում,
Ու սողոսկեց նրանց պատուանդանի վրայ
Որպէս հտպիտ ու գող, որպէս մանր Ներոն:

... Երկար ապրեցի ես, ու տեսայ այն օրն էլ, —
Նաբուգոդոնոսորն ընկաւ իր բարձունքից,
Չուգունէ դիակը գլորեցին ձորը,
Սղոցեցին մաս մաս՝ վզից, թեւից, ծնկի'ց...

Ես իմ բեռը տարայ, որպէս վէրք ու դրօշ,
Ու բարձրացայ յամառ՝ մթին անդունդն ի վեր,
Ես թրծեցի հոգիս տարտարոսի հրով,
Որբի նման անօգ եղայ, որբի պէս վեհ:

Կեանքից ետ ստացայ ես արեւ ու քնար,
Ու կողոպտուած, խլուած գարունների ուժով
Ես նչում եմ հիմա, որքան ունիմ հնար,
Զգո'յշ եղէք, մարդի'կ, նայէք շուրջը ուշով:

Զգո'յշ եղէք, մարդի'կ, դեռ ապրում են նրանք
Վրէժխնդիր մաղձով, դժգոհ ու ոխակալ՝
Նրանք երազում են Քանաքեռի վրայ
Նրա ստուերը սեւ ծանր չուգուն հագած:

Զգո'յշ եղէք, մարդի'կ, բարի յիշէք նրանց,
Որոնք չբարձրացան մթին անդուդն ի վեր,
Ու զոհ եղան մի օր մոլուցքներին անսանձ,
Որբի նման անօգ եղան, սրբի պէս վեհ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՄԱՅՐԸ

Մի գարնան իրիկուն գրանը նստած զբօսյց էինք անում, երբ այս դէպքը պատահեց : Էս դէպքից յետոյ ես չեմ մոռանում էն գարնան իրիկունը :

Միծեռնակը բուն էր չինել մեր սրահի օճորքում : Ամէն տարի աշնանը գնում էր, գարնանը ետ գալիս, ու նրա բունը միշտ կպած էր մեր սրահի օճորքին :

Ե՛ւ գարունն էր բացւում, ե՛ւ մեր սըրտերն էին բացւում, հէնց որ նա իր զըւարթ ճիչով յայտնւում էր մեր դիւղում ու մեր կտուրի տակ :

Եւ ի՛նչ քաղցր էր, երբ առաւօտները նա ծլվըլում էր մեր երթիքին կամ երբ իրիկնապահերին իր ընկերների հետ չարւում էին մի երկար ճոդի վրայ ու «կար – դում իրիկնաժամը » :

Եւ ահա նորից գարնան հետ վերադարձել էր իր բունը : Զու էր ածել, ճուտ էր հանել, ու ամբողջ օրը ուրախ ճչալով թռչում , կերակուր էր բերում իր ճուտերին :

Էն իրիկունն էլ , որ ասում եմ, եկաւ, կացումը կերակուր բերաւ ճուտերի համար : Ճուտերը ճվճվալով բնից դուրս հանեցին դեղին կտուցները :

Էդ ժամանակ, ինչպէս եղաւ, նրանցից մինը, դուցէ ամէնից անզգուշը կամ ամէնից սոված, չտապեց, աւելի դուրս ճըղուեց բնից ու ընկաւ ներքեւ :

Մայրը ճչաց ու ցած թռաւ ճուտի հետեւից : Բայց հէնց էդ վայրկեանին, որ տեղից որ էր, դուրս պրծաւ մեր կատուն, վեր թռցրեց փոքրիկ ճուտը :

— Փի՛չտ, փի՛չտ,— վեր թռանք ամէնքըս , իսկ ծիծեռնակը սուր ծղրտոցով ընկաւ կատուի հետեւից՝ նրա չուրջը թըրթռալով ու կացահարելով , բայց չկղաւ : Կատուն փախաւ մտաւ ամբարի տակը : Եւ այս ամէնն այնպէս արագ կատարուեց, որ անկարելի էր մի բան անել :

Ծիծեռնակը դեռ ծղրտալով պտրտում էր ամբարի չուրջը· իսկ մենք, երեխաներս, մի մի փայտ առած պտրտում էինք ամբարի տակը, մինչեւ կատուն դուրս եկաւ ու փախաւ դէպի մարագը, դունչը լիզելով :

Ծիծեռնակը դատարկ կատուին որ տեսաւ, մի զիլ ծղրտաց ու թռաւ, իջաւ դիմացի ծառի ճիւղին : Մին էլ տեսանք, յանկարծ ցած ընկաւ մի քարի կտորի նըման : Վազեցինք, տեսանք՝ մեռած, ընկած է ծառի տակին :

Մի գարնան իրիկուն էր, որ այս դէպքը պատահեց : Շատ տարիներ են անցել , բայց ես չեմ մոռանամ այն գարնան իրիկունը, երբ ես առաջին անգամ իմացայ , որ ծիծեռնակի մայրն էլ մայր է ու սիրըն էլ սիրտ է, ինչպէս մերը :

ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ահա մէկը եւս արեւմտահայ երախտաւոր դէմքերէն, որ չիջեցաւ անշշուկ եւ անաղմուկ :

Առաջին աշխարհամարտէն եւ եղեռնի զարհուրելի տարիներէն անմիջապէս ետք, երբ նոր կը բացուէր Հայոց համար կենսատատ եւ լուսաշող շրջանի մը արշալոյսը, Շահան Սարեան , արուեստի հուրով բոցավառ պարմանի երիտասարդ, նետուեցաւ տապարէզ եւ այն խանդավառ օրերուն, եղաւ Պոլսահայոց սիրելին, իր հայրենանուէր զգացումներուն բուռն թափով եւ իր մէջ եռացող արուեստագէտի չունչով՝ արտասանելով արեւմտահայ դրականութեան ամենապայծառ դէմքերէն՝ Վարուժանի, Զօպանեանի եւ մանաւանդ Սիամանթոյի բանաստեղծութիւնները, որոնց հարազատութիւնը բծախնդրութեամբ պահելով հանդերձ, իր ջինջ ձայնին դեղեցկութեամբ եւ ապրում – ի ու զգայնութեան երանգներով՝ ոգի ու կենսունակութիւն տուաւ անոնց :

Բայց միայն ասոր մէջ չէր կայանար Շահան Սարեանի մատուցած նպաստը հայ արուեստին :

Դերասան էր Շահանը, եւ վերածնուն – դի այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ հիմնուած Պոլսահայ Տրամաթիք թատերախումբին հիմնադիրներէն էր եւ անոր կեդրոնական ուժերէն մին՝ Մկրտիչ Զանանի , Հրաչեայ Ներսէսեանի , Ա. Մատաթեանցի, Տ. Նշանեանի, Եդ. Զափրաստի, Եր. Թոլայեանի, Ս. Մաքսուտեանի հետ, քիչ ժամանակ եւթը դառնալու համար խաղալ – կից՝ Պոլիս հանող մեծամեծ վարպետներու, ինչպէս Վ. Փափազեան, Յովհ. Աբէլեան, Յովհ. Զարիֆեան, Յովհ. Սեւումեան եւ Ա.չօ Շահխաթունի :

1919ին, Տրամաթիքի առաջին ներկայացումները եղան «Նամուս», «Հին Աստուածներ», «Պատուի համար», եւայլն : Շահան Սարեան ամենուրեք փնտռուած Սէյրանը եղաւ, հոգեւանջ Աբեղան եւ հարստահարուած Օթարեանը : Այս դէմ – ուարին դերերով մուտք գործեց բեմ եւ իր դերասանական ասպարէզին առաջին յաղթանակները չհեգաւ :

Ապա սկսան բեմադրուիլ եւրոպական խաղացանկի նուրբ թատերգութիւններ , ուր Շահան Սարեան անփոխարինելի թէօճ փրըմիէն հռչակուեցաւ , մասնաւորաբար Ա. Շահխաթունիի եւ Էլիզ Գովանի կողքին, «Ժամաճիկները», «Մրրիկ», «Բոցը», «17 տարեկաններ» եւ այլ թատերգութիւններու մէջ :

Պոլսոյ մէջ ունեցած իր յաջողութիւնները, ուր չըշահատար եւ կ'արձագանգէին մինչեւ ամպերուն մէջ : Մէկը աղաղակն էր վայրենի Թուրքին, որ իր կոր դաշոյնով հոսեցուցած էր քրիստոնեայի արիւն եւ անհամբերութեամբ կը սպասէր լուսաբացին՝ կրկին հոսեցնելու համար : Միւս կողմէ կը բարձրանար տխուր եւ սրտառչարժ աղօթքը խեղճ, լքուած ու կեղեքուած Սլաւներուն, որոնք անկասկած Աստուծմէ կը հայցէին փրկութիւնը իրենց կինքը, կարծես արդեօք ըլլալու համար աստղերուն, որ Սլաւներու յուսալքման վկաները ըլլային :

Այսուհանդերձ դիշերը խորապէս մթին չէր թուեր, որովհետեւ Թուրքերը մեծ խարոյկներ կը վառէին : Ամէն կողմերէ բոցավառ կրակ կը տեսնուէր եւ թանձր ծուխը դանդաղօրէն կը բարձրանար դէպի երկինք: Աւելի հեռուները՝ բոցի երկար լեզուներ կը լափէին գեղացիներու խրճիթները : Ամբողջ դիւղեր հրոյ ճարակ էին դարձած եւ ոչ մէկ աեղ կրնար ձեռք մը երկարել հրդեհը մարել փորձելու համար , վառնդի ամէնքը ապաստան էին անտառին խորերը, կամ իչխանին դղեակին բակը, կամ եկեղեցիին մէջ, խուսափելու համար ստոյգ մահէն :

Թշնամիները հաստատած էին իրենց վրանները դաշտին վրայ, այդպարագին իսկ վերսկսելու համար կողոպուտի, ջարդե – լու եւ գերիներ տանելու :

Երկու տեսակ աղաղակներ կը թնդացընէին չըջապատը եւ կ'արձագանգէին մինչեւ ամպերուն մէջ : Մէկը աղաղակն էր վայրենի Թուրքին, որ իր կոր դաշոյնով հոսեցուցած էր քրիստոնեայի արիւն եւ անհամբերութեամբ կը սպասէր լուսաբացին՝ կրկին հոսեցնելու համար : Միւս կողմէ կը բարձրանար տխուր եւ սրտաչարժ աղօթքը խեղճ, լքուած ու կեղեքուած Սլաւներուն, որոնք անկասկած Աստուծմէ կը հայցէին փրկութիւնը իրենց

ԿՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ 1969

—o—

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

1960ին գրեթէ երկու հարիւր հազար զբօսաշրջիկներ այցելեցին Պուլկարիան : 1968ին այս թիւը բարձրացաւ մէկ միլիոն ութ հարիւր հազարի· իսկ այս տարի , 1969ին, աւելի քան երկու միլիոնի : Զբօսաշրջիկները կուգային թէ Եւրոպայի արեւելակողմէն (Խորհրդային Միութենէն, Դեմոկրատական Գերմանիայէն, Լեհաստանէն , Չեխոսլովաքիայէն), եւ թէ Արեւմտակողմէն (Դաշնակցային Գերմանիայէն, Ֆրանսայէն, Անգլիայէն) :

Պուլկարիոյ յաջողութիւնը կը վերագրուի զբօսաշրջիկային կազմակերպութեան չանքերուն , — մուտքի դիւրութիւն, պանդոկներու բարելաւում, պըտոտուկներ, մատչելի գիներ, հիւրասէր ժողովուրդ՝ թէ քաղաքներուն եւ թէ դիւղերուն մէջ :

Յառաջիկայ տարի, 1970, աւելի բարեբաստիկ պիտի ըլլայ Պուլկարիոյ համար, յայտարարած է Բորիս Թոտորով, «Պալքան Թուրիստ»ի տնօրէնը :

ԻՏԱԼԻԱ

Իտալիա՝ Եւրոպայի այն երկիրն է, որ ամէնէն մեծաթիւ զբօսաշրջիկները կ'ընդունի : Տարեկան գրեթէ երեսուն միլիոն զբօսաշրջիկներ մուտք կը գործեն Իտալիա, աշխարհի չորս ծագերէն, տարուան չորս եղանակներուն :

Ֆրանսա եւ Սպանիա եւս կ'ընդունին միլիոնաւոր այցելուներ, բայց միեւնոյն տարի, 1969, նուազ քան Իտալիա :

Լաւ կազմակերպուած են պանդոկները՝ թէ հիւսիսային , թէ միջին եւ թէ հարաւային Իտալիոյ մէջ , բազմահազար պաշտօնեաներով :

Նափոլի, Հռոմ, Ֆլորանս, Վենետիկ դլխաւոր քաղաքներն են, որոնք մեծաթիւ զբօսաշրջիկներ կ'ընդունին : Առաջին անդամ այցելուները զարմանքով եւ հիացումով կը դիտեն սքանչելի երկրին հռդեւոր եւ դեղարուեստական ակուներէը : Երկրորդ անդամ այցելողները կը վերանորոդեն իրենց զարմանքն ու հիացումը : Այնտեղ կը գտնեն՝ ապրելու քաղցրութիւնը :

Իտալիոյ անտեսութեան ամենամեծ նպաստ մըն է զբօսաշրջիկներու այցելութիւնը : Հարկ է նկատի ունենալ նաեւ՝ որ դէպի այլ երկիրներ իտալացի զբօսաշրջիկներու թիւը եւս հետզհետէ կը բարձրանայ : Թո՛ղ ղաղթողներու մեծ թիւը:

Մեծ զարկ կը տրուի Սարտենիա կղզիին զբօսաշրջական դործունէութեան : 1970ին Սանթա – Մարկարիտա տի փուլայի մէջ (Քալիարի) պիտի կառուցուին հարիւրաւոր «պընկալօ»ներ եւ «վիլլա »ներ : Գիւղը պիտի ունենայ ճաշարաններ, սրճարաններ, մարզավայրեր, աւազաններ, թատրոն սինեմաներ : Ցամաքամէն դէպի կղզին զբօսաշրջիկներ պիտի երթան ոչ թէ չողենաւով, այլ սաւառ –

դրօսաշրջիկներ մուտք կը գործեն Իտալիա, աշխարհի չորս ծագերէն, տարուան չորս եղանակներուն :

Ֆրանսա եւ Սպանիա եւս կ'ընդունին միլիոնաւոր այցելուներ, բայց միեւնոյն տարի, 1969, նուազ քան Իտալիա :

Լաւ կազմակերպուած են պանդոկները՝ թէ հիւսիսային , թէ միջին եւ թէ հարաւային Իտալիոյ մէջ , բազմահազար պաշտօնեաներով :

Նափոլի, Հռոմ, Ֆլորանս, Վենետիկ դլխաւոր քաղաքներն են, որոնք մեծաթիւ զբօսաշրջիկներ կ'ընդունին : Առաջին անդամ այցելուները զարմանքով եւ հիացումով կը դիտեն սքանչելի երկրին հռդեւոր եւ դեղարուեստական ակուներէը : Երկրորդ անդամ այցելողները կը վերանորոդեն իրենց զարմանքն ու հիացումը : Այնտեղ կը գտնեն՝ ապրելու քաղցրութիւնը :

Իտալիոյ անտեսութեան ամենամեծ նպաստ մըն է զբօսաշրջիկներու այցելութիւնը : Հարկ է նկատի ունենալ նաեւ՝ որ դէպի այլ երկիրներ իտալացի զբօսաշրջիկներու թիւը եւս հետզհետէ կը բարձրանայ : Թո՛ղ ղաղթողներու մեծ թիւը:

Մեծ զարկ կը տրուի Սարտենիա կղզիին զբօսաշրջական դործունէութեան : 1970ին Սանթա – Մարկարիտա տի փուլայի մէջ (Քալիարի) պիտի կառուցուին հարիւրաւոր «պընկալօ»ներ եւ «վիլլա »ներ : Գիւղը պիտի ունենայ ճաշարաններ, սրճարաններ, մարզավայրեր, աւազաններ, թատրոն սինեմաներ : Ցամաքամէն դէպի կղզին զբօսաշրջիկներ պիտի երթան ոչ թէ չողենաւով, այլ սաւառ –

դիւղը, աշխարհի չորս ծագերէն, տարուան չորս եղանակներուն :

Ֆրանսա եւ Սպանիա եւս կ'ընդունին միլիոնաւոր այցելուներ, բայց միեւնոյն տարի, 1969, նուազ քան Իտալիա :

Լաւ կազմակերպուած են պանդոկները՝ թէ հիւսիսային , թէ միջին եւ թէ հարաւային Իտալիոյ մէջ , բազմահազար պաշտօնեաներով :

Նափոլի, Հռոմ, Ֆլորանս, Վենետիկ դլխաւոր քաղաքներն են, որոնք մեծաթիւ զբօսաշրջիկներ կ'ընդունին : Առաջին անդամ այցելուները զարմանքով եւ հիացումով կը դիտեն սքանչելի երկրին հռդեւոր եւ դեղարուեստական ակուներէը : Երկրորդ անդամ այցելողները կը վերանորոդեն իրենց զարմանքն ու հիացումը : Այնտեղ կը գտնեն՝ ապրելու քաղցրութիւնը :

Իտալիոյ անտեսութեան ամենամեծ նպաստ մըն է զբօսաշրջիկներու այցելութիւնը : Հարկ է նկատի ունենալ նաեւ՝ որ դէպի այլ երկիրներ իտալացի զբօսաշրջիկներու թիւը եւս հետզհետէ կը բարձրանայ : Թո՛ղ ղաղթողներու մեծ թիւը:

Մեծ զարկ կը տրուի Սարտենիա կղզիին զբօսաշրջական դործունէութեան : 1970ին Սանթա – Մարկարիտա տի փուլայի մէջ (Քալիարի) պիտի կառուցուին հարիւրաւոր «պընկալօ»ներ եւ «վիլլա »ներ : Գիւղը պիտի ունենայ ճաշարաններ, սրճարաններ, մարզավայրեր, աւազաններ, թատրոն սինեմաներ : Ցամաքամէն դէպի կղզին զբօսաշրջիկներ պիտի երթան ոչ թէ չողենաւով, այլ սաւառ –

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Արեւը կորսուած էր եւ դիշերը՝ վրայ հասած : Թուրքերը իրենց բանակատեղին հաստատեցին եկեղեցիին յանդիման բլուրին վրայ : Կարելի էր ենթադրել որ անոնք բնաւ մտադրութիւն չունէին իրենց ներկայութեան հոդէն ազատելու խեղճ դիւղացիութիւնը :

Այս վերջիններէն կրնային միմիայն քանի մը ժամուան հանդիստ յուսալ : Սակայն դիշերուան համար հազիւ բաւարար աննղեղն ունէին եւ ջուրը բացարձակապէս կը պակսէր , որովհետեւ Թուրքերը այնպիսի անսպասելի ձեւով մը հալածած էին գանոնք մարդազաչէն , որ ժամանակ իսկ չէր եղած հետերնին բան մը առնելու : Ի՞նչ պիտի ընէին յաջորդ օրը : Եւ նոյնիսկ դիշերով եթէ Թուրքերը պահարկին դիրենք, ի՞նչպէս պիտի կրնային պաշտպանուիլ :

Զարաշուք խաւար մը տարածուած էր քանդուած Գառնիոլի վրայ : Ոչ մէկ աստղ, թանձր ամպեր ծածկած էին երկինքը, կարծես արդելք ըլլալու համար աստղերուն, որ Սլաւներու յուսալքման վկաները ըլլային :

Այսուհանդերձ դիշերը խորապէս մթին չէր թուեր, որովհետեւ Թուրքերը մեծ խարոյկներ կը վառէին : Ամէն կողմերէ բոցավառ կրակ կը տեսնուէր եւ թանձր ծուխը դանդաղօրէն կը բարձրանար դէպի երկինք: Աւելի հեռուները՝ բոցի երկար լեզուներ կը լափէին դեղացիներու խրճիթները : Ամբողջ դիւղեր հրոյ ճարակ էին դարձած եւ ոչ մէկ աեղ կրնար ձեռք մը երկարել հրդեհը մարել փորձելու համար , վառնդի ամէնքը ապաստան էին անտառին խորերը, կամ իչխանին դղեակին բակը, կամ եկեղեցիին մէջ, խուսափելու համար ստոյգ մահէն :

Թշնամիները հաստատած էին իրենց վրանները դաշտին վրայ, այդպարագին իսկ վերսկսելու համար կողոպուտի, ջարդելու եւ գերիներ տանելու :

Երկու տեսակ աղաղակներ կը թնդացընէին չըջապատը եւ կ'արձագանգէին մինչեւ ամպերուն մէջ : Մէկը աղաղակն էր վայրենի Թուրքին, որ իր կոր դաշոյնով հոսեցուցած էր քրիստոնեայի արիւն եւ անհամբերութեամբ կը սպասէր լուսաբացին՝ կրկին հոսեցնելու համար : Միւս կողմէ կը բարձրանար տխուր եւ սրտաչարժ աղօթքը խեղճ, լքուած ու կեղեքուած Սլաւներուն, որոնք անկասկած Աստուծմէ կը հայցէին փրկութիւնը իրենց

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Ինչպէս որ ըսած էինք արդէն, Փիէռ Ֆոզիաք ապաստանած էր անտառներուն մէջ, ուր կը մնար միայնակ : Ամէնէն երջանիկ մարդը պիտի համարէր ինքզինքը, եթէ կարողանար վերադառնալ իր ապահով դղեակը , որ օժտուած էր բարձր պարիսպներով , ունէր հաստատուն կառուցուածք եւ՝ մանաւանդ՝ երկու աշտարակներ, որոնք երբեւիցէ Թշնամիներու ձեռքը ինկած չէին :

Սակայն ողորմելի Փիէռը լաւ չէր ճանչնար իր դաւառը : Կ'անդիտանար ուղիղ ճամբան, որ անտառին մէջէն կ'ուղղուէր մինչեւ դղեակ : Իսկ դաշտէն անցնիլը անհնարին էր Թուրքերուն պատճառաւ :

Հաւանաբար այն ալ կար, որ իր սարսափահար վիճակին մէջ, չէր գիտեր թէ ո՞ւր կը գտնուէր, եւ թէ ո՞ր ուղղութիւնը պէտք էր որ առնէր : Ինչ որ ստոյգ է սակայն, այն է թէ՝ Փիէռ հեռու չէր գտնուեր իր բնակավայրէն , երբ դիշերուան խաւարը սկսած էր տարածուիլ : Այս բոլորին վրայ՝ ինքն ալ շատ յոգնած էր եւ դժուարաւ կը քալէր :

Կառուղ դիւղացիներէն գրեթէ կէս դաւակներուն, եւ ոչ իրենց անձին, նաեւ փրկութիւնը հայրենիքին եւ քրիստոնէութեան հաւատքին :

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Ինչպէս որ ըսած էինք արդէն, Փիէռ Ֆոզիաք ապաստանած էր անտառներուն մէջ, ուր կը մնար միայնակ : Ամէնէն երջանիկ մարդը պիտի համարէր ինքզինքը, եթէ կարողանար վերադառնալ իր ապահով դղեակը , որ օժտուած էր բարձր պարիսպներով , ունէր հաստատուն կառուցուածք եւ՝ մանաւանդ՝ երկու աշտարակներ, որոնք երբեւիցէ Թշնամիներու ձեռքը ինկած չէին :

Սակայն ողորմելի Փիէռը լաւ չէր ճանչնար իր դաւառը : Կ'անդիտանար ուղիղ ճամբան, որ անտառին մէջէն կ'ուղղուէր մինչեւ դղեակ : Իսկ դաշտէն անցնիլը անհնարին էր Թուրքերուն պատճառաւ :

Հաւանաբար այն ալ կար, որ իր սարսափահար վիճակին մէջ, չէր գիտեր թէ ո՞ւր կը գտնուէր, եւ թէ ո՞ր ուղղութիւնը պէտք էր որ առնէր : Ինչ որ ստոյգ է սակայն, այն է թէ՝ Փիէռ հեռու չէր գտնուեր իր բնակավայրէն , երբ դիշերուան խաւարը սկսած էր տարածուիլ : Այս բոլորին վրայ՝ ինքն ալ շատ յոգնած էր եւ դժուարաւ կը քալէր :

Կառուղ դիւղացիներէն գրեթէ կէս

դաւակներուն, եւ ոչ իրենց անձին, նաեւ փրկութիւնը հայրենիքին եւ քրիստոնէութեան հաւատքին :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՆԿԱԽ ԵՒ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ՀԱՐՄԱՐ

ՈՒՂԻՂ

ՔԱԿՈՒՆ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՆԿԱԽ ԵՒ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ՀԱՐՄԱՐ

ՈՒՂԻՂ

ՔԱԿՈՒՆ

Նորն ալ անոնց մէկուն միտքը բերաւ, որ ամէն տեսակ ծանր ու թեթեւ իրերը ուղտի մը վրայ դնելով, ինքն ալ, կնիկը, տղան, մէկ խօսքով ամբողջ տունը ուղտին վրայ նստելով, ճամբայ ելլէ։ Ասիկա ալ ըրին։ Ուղտը ինքն ալ ծանր բեռնաւորուած, կամաց կամաց կ՚երթար։ Ասոնք ալ ոտքով կ՚երթային անոր քով քով

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Կիւլ – պէնկեանէ յիսուն ֆրանք Տիկին Պար – թեւեանի մահուան առթիւ :

Պ. Խոսրով Մուրատեանէ հարիւր, իր մեծ մօր Վիքթորիա Սաեփանեանին եւ հօր՝ Արտաշէս Մուրատեանի յիշատակին :

ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ ևա – հանգային Մուրատ Ուսում. Փարիզի կեդր. վարչութեան :

Կիրակի (7 Դեկտեմբեր) ժամը 17էն 22, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սր – բահը : 17 Բիւ Պէօ :

Գեղարուեստական բաժին

Ճաշադին 15 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ. ԲԱՆԳԱՐԱՆԸ

կարելի է այցելել
Բացէ կիրակի եւ տօն օրերէ
ամէն օր ժամը 15 – 19

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ
ՄԱՐՏ 8ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի ատրեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՀԱՅՐ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԻՆ
Կիրակի, Յունուար 18ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Զմիւռնիոյ եւ չրջաններու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը փետրուար ուրբաթ, Օթէլ Փավիոնի մէջ, երեկոյեան ժամը 4·30 – 11·30 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ եւ չրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 20ին, Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը : Մեթրօ Քաստէ : Կարեւոր օրակարգ :

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայր Մոմճեան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով Լիբանան, վերջնապէս կը հեռանայ Լիոնէն : Այս առթիւ, իր աղգային եւ եկեղեցական 30ամեայ գոր – ծունէութեան ի պատիւ ողջերթի թէյա – սեղան մը կը տրուի այս կիրակի օր, ժամը 16ին Սէօն Մարի Օքսիլիաթրիաս սրահը, 11, Րիւ Պոսիւէ, Լիոն :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ հրաւէր :

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A I F

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին,

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Շաբաթ, Նոյեմբեր 29ին, ժամը 21էն առաւօտ

Dans les Salons « Les Soucoupes Volantes » de l'Aéroport de Bron
Orchestre CLAUDE JOURDAN

Attraction **Cotillons** **Buffet**

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

GRAND HOTEL
12 Bd. des Capucines (Métro Opéra)

Գեղեցիկ գեղարուեստական բաժին, Փարիզի ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը
Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆրանք Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները 924–38–54

ԿԱԼԸՐԻ ՖՐԱՄՈՆԻ ՓՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՋԱՐ ԹՈՒԱԳՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿՈՎ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՓԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԳԱՊՆԱԿԻ ՄԸ 17 ՍՄ.×33 ՇՐՋ.
450 ԷՋ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹԸ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՓԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

VIENT DE PARAITRE
ACCOMPAGNÉ D'UN DISQUE
450 PAGES — 17 ILLUSTRATIONS
ARMÉNIEN - FRANÇAIS

KALEIDOSCOPE
Grégor A. Hampartzoumian

Expéditions sous boîtes de carton en métropole et à l'étranger
Port et emballage gratuits. Prix 50 Frs. ou 10 Dollars

S'adresser à PARIS : Galerie Framond : 3, Rue des Saints-Pères — Paris (6e)
Librairie H. Samuél. : 51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
Librairie H. Palouian : 43, Rue Richer — Paris (9e)
« Haratch » : 32, Rue de Trévise — Paris (9e)
BOSTON « Haïrénik » : 212, Stuart Street, — Boston, Mass. 02166
BEYROUTH Librairie « Hamaskaïne » 10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth
ISTANBUL Librairie Hachette : Istiklâl Caddesi — Beyoglu
TEHERAN « Alik » : Avenue Naderi B. P. 422 — Téhran

GALERIE FRAMOND, 3, Rue des Saint-Pères, PARIS-6
ROGER DE CONINCK
TRENTE-TROIS PEINTURES RECENTES

Galerie Boutiquerie du
Vieux-Paris

62-64, Rue François Miron
(Métro St Paul ou Pont-Marie)

Ա. ՍԱԼԱՆԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28ԷՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 27
Ամէն օր ժամը 11էն 19, բացի կիրակիէ եւ երկուշաբթիէ

